
ΒΙΟΣ
ΤΟΥ
ΩΑΜΕΘ

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙ

ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

ΥΠΟ

ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝΟΣ ΙΡΒΙΝΓΓΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ Σ. ΦΑΡΑΟΥ

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ·
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
ΤΟΥ ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ
ΣΕΡΓΙΟΥ Χ. ΡΑΦΤΑΝΗ.
1866

ΠΑΝΤΕΣ γινώσκομεν ὅτι ὁ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ὅστις ἐκφανατίσας ἐξ ἀρχῆς τὰ Ἀραβικὰ στίφη καὶ εἰς ἐπιόντα χρόνον τὰ τῶν Ὀσμάνων, ἐξώρμησεν αὐτὰ πρὸς κατάκτησιν τοῦ κόσμου καὶ καταπολέμησιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, πολλὰς ἐπὶ αἰῶνας δρεψάμενος νίκας, αἵτινες ἐνεποίησαν τρόμον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδοῦσαν ἐπὶ τέλους κατακλυζομένας ὑπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ χειμάρρου τὰς χώρας τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐξ ἡμῶν ἀγνοοῦσι τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ τούτου ἀνθρώπου καὶ τὰ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ συστήματος, τοῦ Χρονογράφου καὶ τῆς Γενικῆς ἱστορίας λίαν συνεπτυγμένην διδόντων περὶ αὐτῶν ἀφήγησιν.

Ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι θ' ἀνεπλήρουν ἐπιθυμητῶς ἓν παρ' ἡμῖν ὑπάρχον κενὸν, ἐσκέφθην περὶ τῆς ἐκδόσεως μιᾶς κατ' ἔκτασιν βιογραφίας τοῦ Μωάμεθ, ἐπείσθην δὲ ὅτι ἡ Ἀγγλιστὶ συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἱστορικοῦ Κ. Οὐασιγκτῶ-

νος Ἰρβινγγος ἦτο καταλληλος πρὸς τὸν σκοπὸν, ὡς φωτίζουσα ἐπαρκῶς τὸν ἀναγνώστην, ὅστις, παρὰ τὴν βιογραφίαν ταύτην, λαμβάνει καὶ γνῶσιν περὶ τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας, ἧς σύνοψιν ὁ συγγραφεὺς προσφέρει ἐν παραρτήματι.

Πρὸς πληρέστερον τῆς ἐκδόσεως ταύτης καταρτισμὸν ἀνετύπωσα, ἐν προσθέτῳ παραρτήματι, τὴν διὰ τῆς Χρυσαλλίδος, ἀξιολόγου περιοδικοῦ συγγράμματος τῶν Ἀθηνῶν, δημοσιευθεῖσαν διαθήκην τοῦ Μωάμεθ, μεταφρασθεῖσαν ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ ὑπὸ Νεκταρίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

Ἐν Ζακύνθῳ 17 Ἰανουαρίου 1866.

Ὁ ἐκδότης

Σ. Χ. Ραφτάνης.

ΑΠΛΟΥΣΤΑΤΟΝ εἶχον σκοπὸν πρὸς ἐκπόνησιν τῆς μεταφράσεως ταύτης, νὰ προσενέγκω δηλαδὴ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν λεπτομερῆ, ἐν τῇ ἐλλείψει τοιαύτης, βιογραφίαν τοῦ Μωάμεθ, οὗτινος τὸ ὄνομα, ὅπερ ἐπίσημον ἐπέχει θέσιν ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ, ὡς νομοθέτου τοῦ Ἀραβικοῦ ἔθνους καὶ ἱδρυτοῦ νέας παρ' αὐτῷ θρησκείας, ἰδίως συνδέεται μετὰ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἐθνικὰς ἀφηγουμένης συμφορὰς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ.

Ἐξελεξάμην τὴν μετάφρασιν τοῦ βίου, ὃν ἀγγλιστὶ συνέταξεν ὁ διαχεχριμένος ἱστοριογράφος κ. Οὐασιγκτὼν Ἰρβινγγ, διότι τὸ βιβλίον τοῦτο, ὡς φρονῶ, ἱκανοποιεῖ τὸν πόθον τοῦ βουλομένου ἵνα λάβῃ ἀκριβῆ γνῶσιν περί τε τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἐθνάρχου τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν. Ὁ κ. Ἰρβινγγ δὲν ἐξεπόνησε σύγγραμμα πρὸς διαμφισβητήσεις, ἀλλὰ συνέθετο ἐν εὐλήπτῳ καὶ ὁμαλῇ διηγήσει τὰ περὶ Μωάμεθ παραδεδεγμένα ὡς ἀληθῆ, μετὰ τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ παραδόσεων δι' ὧν ἡ Ἀραβικὴ φαντασία ἐπλούτησε τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ, κατασήσας οὕτω τὸ ἔργον του προσιτὸν εἰς τὴν κοινὴν ἀνάγνωσιν. Τὴν ὕλην συνέλεξε κατὰ τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ διαμονήν του ἐκ τῆς ὑπὸ κ. Gagnier μεταγλωττίσεως τοῦ

Ἄραβος ἱστορικοῦ Ἀβουλφέδα καὶ ἐξ ἄλλων ἱσπανικῶν πηγῶν, συμπληρώσας τὸ πόνημά του διὰ νέων διευκρινήσεων, ἃς διάφοροι συγγραφεῖς παρέσχον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἰδίως δὲ ἀρυσάμενος ἐκ τοῦ Mohammed der Prophet, συγγραφῆς τοῦ Δ.ρος G. Weil.*

Ὁ κ. J. Barthélemy Saint-Hilaire, ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδοθέντι ἐν Παρισίοις σπουδαιοτάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι ἐπιγραφομένῳ Μωάμεθ καὶ τὸ Κοράνιον, παρενείρει σύνοψιν βίου τοῦ Μωάμεθ, κατὰ τοὺς Ἄραβας βιογράφους του, Μωαμὰδ-Ἰβν-Ἰσαὰκ καὶ Ἀβδ-ελ-Μαλὶκ-Ἰβν-Ἰσαὰμ, οἵτινες, ἦσαν φανατικοὶ ὄντες, διηγοῦνται ἀφελέστερον τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ προφήτου των. Τοιαῦται ὅμως βιαιογραφίαι, ὡς ὁμολογεῖ ὁ κ. Saint-Hilaire, λίαν αὐστηραὶ θεωρούμεναι, ἀπαρέσκουσιν εἰς τοὺς Μωαμεθανούς, οἵτινες προτιμῶσι τὰς πλήρεις μυθολογικῶν λεπτομερειῶν νεωτέρας.** Καὶ εἰς συγγραφὴν βιογραφίας ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἔποψιν ἀπεσκόπησεν, ὡς προεῖπον, ὁ κ. Ἰρβινγγ, ὅπως καταστήσῃ γνωστὰ ὅσα τὸ Μωαμεθανικὸν κοινὸν πρεσβεύει. Ἅπασαι, ἄλλως τε, αἱ μέχρι σήμερον δημοσιευθεῖσαι βιογραφίαι τοῦ Μωάμεθ, ἂν ἐξαιρεθῶσι τὰ χρονόμενα ὡς φαντασιώδη, ἧκιστα ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσι κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων.

* Τὸ γερμανιστὶ τοῦτο πόνημα τοῦ κ. G. Weil ἐπιγράφεται «Μωάμεθ ὁ προφήτης, βίος καὶ διδασκαλία αὐτοῦ».—Στουτγάρδη, 1843.

** Mahomet et le Coran. Paris, 1865. Σελ. 39 σημ.

Παρ' ἑνὸς μεταφραστοῦ οὐδὲν ἄλλο δύναταί τις ν' ἀπαιτήσῃ εἰ μὴ πιστὴν τήρησιν τῆς ἐννοίας τοῦ πρωτοτύπου, μεταφορὰν τῶν εἰκόνων ἐν τῇ ζωηρότητι αὐτῶν καὶ ὀρθὴν ἐπὶ πᾶσι καλλιέπειαν τῆς ἐν ᾗ γράφει γλώσσης. Δὲν ἠμέλησα τῶν καθηκόντων τούτων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι ὅλως ἐξεπλήρωσα αὐτά.

Ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ τέλει τῆς βιογραφίας παραθέτει ἰδίας τινὰς σκέψεις ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πορείας τοῦ Μωάμεθ· ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, δύναται νά μορφώσῃ οἵαν ἐγκρίνει περὶ αὐτοῦ ἰδέαν.

«Ἡ ἡμισέληνος ἐσκοτίσθη ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ,» λέγει ὁ κ. Ἰρβινγγ, περαίνων τὸ περὶ Ἰσλαμικῆς θρησκείας κεφάλαιόν του. Ἰδέα ἔξοχος. Καὶ τῷ ὄντι, δέον ἦτο ἵνα καὶ ὁ Μωαμεθανισμὸς ἐμφανισθῇ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἰσχύϊ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, ὅπως ἔτι τηλαυγέστερον ἐκλάμψῃ τὸ φῶς τῆς Χριστιανικῆς Ἀληθείας!

Ἐν Ζακύνθῳ, κατὰ Ἰανουάριον 1866.

Α. Σ. Φαρακός.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄. Σελ.

Προκαταρκτικαὶ περὶ Ἀραβίας καὶ Ἀράβων γνώσεις. 15

ΚΕΦ. Β΄.

Γέννησις καὶ οἰκογένεια τοῦ Μωάμεθ.—Βρεφικὴ καὶ παιδικὴ αὐτοῦ ἡλικία. 30

ΚΕΦ. Γ΄.

Αἱ περὶ Μέκας καὶ Καάβας παραδόσεις. . . 37

ΚΕΦ. Δ΄.

Πρώτη ὁδοιπορία τοῦ Μωάμεθ μὲ τὸ καραβάνιον εἰς Συρίαν. 41

ΚΕΦ. Ε΄.

Ἐμπορικαὶ ἐπασχολήσεις τοῦ Μωάμεθ.—Γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Καδιχάς. 48

ΚΕΦ. ΣΤ΄.

Διαγωγὴ τοῦ Μωάμεθ μετὰ τὸν γάμον του.—Πόθος αὐτοῦ περὶ θρησκευτικῶν μεταῤῥυθμίσεων.—Αἱ μονήρεις τοῦ νοὸς αὐτοῦ μετάρσεις.—Ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὀπτασία.—Προαγγέλλεται ὡς προφήτης. 52

ΚΕΦ. Ζ΄.

Ὁ Μωάμεθ διαδίδει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ μυστικῶς καὶ ἀργῶς.—Λαμβάνει νέας ἀποκαλύψεις καὶ διαταγάς.—Γνωστοποιεῖ αὐτὰς εἰς τοὺς συγγενεῖς του.—Τρόποςκαθ' ὃν τὰς ὑπεδέχθησαν.—Ἐνθουσιώδης ἀφοσίωσις τοῦ Ἀλῆ.—Χριστιανικὰ σημεῖα. . 60

ΚΕΦ. Η΄.

Ὀλίγα περὶ Μωαμεθανικῆς θρησκείας. . . . 67

ΚΑΦ. Θ΄.

Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐμπαίζονται.—Τῷ ζητοῦσι θαύματα.—Διαγωγὴ τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ.—Ἐπίθεσις τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Ἡ Ῥοκαία, θυγάτηρ τοῦ Μωάμεθ, μετὰ τοῦ θείου της Ὀθμάνου καὶ ἀριθμοῦ τινος μαθητῶν, καταφεύγουσιν εἰς Ἀ-

βυσσινίαν.—Ὁ Μωάμεθ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὄρχαμ.— Σελ.
Ἐχθροπραξίαι τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ καὶ τιμωρία αὐτοῦ. 78

ΚΕΦ. Ι΄.

Ὁ Ὀμὰρ-Ἴβν-αλ-Καττὰβ, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ἀναλαμβάνει νὰ διεκδικηθῇ τὸν θεῖόν του, φονεύων τὸν Μωάμεθ.—Ἡ θαυμασία αὐτοῦ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πίστιν.—Ὁ Μωάμεθ καταφεύγει εἰς ἓν φρούριον τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ.—Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου κλάδου τῶν Κορεϊσσιτῶν, καταδιώκει τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ.—Ἐπιτυγχάνει βούλευμα ἀφορισμοῦ κατ' αὐτῶν.—Ὁ Μωάμεθ ἐγκαταλείπει τὸ ἄσυλόν του καὶ ποιεῖ προσηλύτους διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς τοῦ προσκυνήματος.—Διήγημα τῆς εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφῆς Ἀβῦβ τοῦ Σοφοῦ. 87

ΚΕΦ. ΙΑ΄.

Τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ θέσπισμα μυστηριωδῶς ἀφανίζεται.—Ὁ Μωάμεθ ἔχει ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς Μέκαν.—Θάνατος τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ, καὶ τῆς Καδιζάχ.—Ὁ Μωάμεθ μνηστεύει τὴν Ἀγεσάν.—Νυμφεύεται τὴν Σαούδαν.—Οἱ Κορεϊσσῖται ἐπαναλαμβάνουσι τὸν διωγμόν.—Ὁ Μωάμεθ ζητεῖ ἄσυλον εἰς τὸ Τάγεφ.—Ἔξωσις αὐτοῦ ἐκεῖθεν.—Ἐπισκέπτεται ὑπὸ δαιμόνων ἐν τῇ ἐρήμῳ Νακλάχ. . . 97

ΚΕΦ. ΙΒ΄.

Νυκτερινὴ ὁδοιπορία τοῦ προφήτου ἀπὸ Μέκας εἰς Ἱερουσαλήμ· κεἰ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανόν. 106

ΚΕΦ. ΙΓ΄.

Ὁ Μωάμεθ ποιεῖ προσηλύτους ἐκ τῶν ἀπὸ Μεδίνης ὁδοιπόρων.—Ἀποφασίζει νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην.—Συνωμοσία ὅπως τὸν φονεύσωσι.—Σώζεται ἐκ θαύματος.—Ἡ Ἐγιφά του, ἡ φυγή.—Ἡ εἰς Μέκαν ὑποδοχὴ αὐτοῦ. 120

ΚΕΦ. ΙΔ΄.

Οἱ Μοσλῆμαι ἐν Μεδίνῃ—Μωαδζερῖνοι καὶ Ἀν-

σαριανοί.—Ἡ μερὶς τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἴβν-Ὄββα καὶ τῶν Ὑποκριτῶν.—Ὁ Μωάμεθ ἀνεγείρει Τζαμίον· διδάσκει· ποιεῖ προσηλύτους μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν.—Οἱ Ἰουδαῖοι διστάζουσι νὰ πιστεύσωσι.—Σύστασις ἀδελφότητος μεταξὺ τῶν προσφύγων καὶ τῶν συμμάχων. 132

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Γάμος τοῦ Μωάμεθ μετὰ τῆς Ἀγεσᾶς.—Τῆς θυγατρός του Φατιμὲς μετὰ τοῦ Ἀλῆ.—Δίαιτα αὐτῶν. 140

ΚΕΦ. ΙΣΤ'.

Ἡ σπάθη ἀγγέλλεται ὡς ὄργανον τῆς πίστεως.—Πρώτη ἐχθροπραξία κατὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Κατάληψις καραβανίου. 143

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ἡ ἐν Βεδὴρ μάχη. 150

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Θάνατος τῆς θυγατρὸς τοῦ προφήτου Ῥοκαΐας.—Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ζηνὰβ τῷ ἀποδίδεται.—Συνέπειαι τῆς ἁρπαγῆς τοῦ προφήτου κατὰ τοῦ Ἀβοὺ-Λαχὰβ καὶ τῆς οἰκογενείας του.—Παράφορος ὀργὴ τῆς Ἔνδας, συζύγου τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν.—Ὁ Μωάμεθ θαυμασίως διαφεύγει τὸν κίνδυνον τῆς δολοφονίας.—Πρεσβεῖα τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀβυσσινίας. 160

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Αὐξάνουσα ἰσχὺς τοῦ Μωάμεθ.—Ἀγανάκτησις αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων.—Ἅραψ τις νεᾶνις προσβάλλεται παρὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς τοῦ Καϊνόκα.—Θόρυβος.—Οἱ Βένι-Καϊνόκα καταφεύγουσιν εἰς τὸ φρούριόν των.—Παράδοσις αὐτῶν καὶ τιμωρία διὰ δημεύσεως καὶ ἐξορίας.—Γάμος τοῦ Ὀθμαν μετὰ τῆς Ὄμμ-Κόλθουμ, θυγατρὸς τοῦ προφήτου, καὶ τοῦ προφήτου μετὰ τῆς Ἀφζᾶς. 165

ΚΕΦ. Κ'.

Ἡ Ἔνδα παροτρύνει τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοὺς

Κορεϊσσίτας νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν θάνατον τῶν φονευθέντων εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην συγγενῶν της.—Οἱ Κορεϊσσῖται ἐκστρατεύουσι παρακολουθούμενοι ὑπὸ τῆς Ἔνδας καὶ τῶν συνομίλων της.—Μάχη τοῦ Ὀχὼδ.—Φρικώδης θρίαμβος τῆς Ἔνδας.—Ὁ Μωάμεθ παραμυθεῖται λαμβάνων εἰς σύζυγον τὴν Ἔνδ, θυγατέρα τοῦ Ὀμέγλα. 169

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Συνωμοσία τινῶν Ἰουδαϊκῶν φυλῶν καὶ τιμωρία αὐτῶν.—Ἀφοσίωσις τοῦ ἀπελευθέρου Ζεὴδ· χωρίζεται τὴν Ζηνὰβ, ὅπως αὐτὴ καταστῇ σύζυγος τοῦ προφήτου. 177

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Ἐκστρατεία τοῦ Μωάμεθ κατὰ τῶν Βένι-Μοσταλήκ.—Νυμφεύεται τὴν Βάῤῥαν, αἰχμάλωτον.—Συνωμοσία τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἴβν-Ὄββα.—Ἡ Ἀγεσὰ συκοφαντεῖται.—Ἀπολογία αὐτῆς.—Ἡ ἀθωότης της καταδείκνυται δι' ἀποκαλύψεως. 182

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Ἡ μάχη τῆς Τάῤῥου.—Ἀνδρία τοῦ Σαὰδ-Ἴβν-Μωάδ.—Ἥττα τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Ἅλωσις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ φρουρίου Κοραΐδα.—Ὁ Σαὰδ ἀποφαίνεται περὶ τῆς τιμωρίας τῶν Ἰουδαίων.—Ὁ Μωάμεθ νυμφεύεται τὴν Ῥηχανὰν, Ἰουδαίαν αἰχμάλωτον.—Ἡ ζωή του κινδυνεύει ἐκ μαγείας· σώζεται δι' ἀποκαλύψεως τοῦ ἀγγέλου Γαβριήλ. 188

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Ὁ Μωάμεθ ἐπιχειρεῖ ἱερὰν ὁδοιπορίαν εἰς Μέκαν.—Διεκφεύγει τὴν συνάντησιν τοῦ Καλὴδ, ταλέντος μετὰ σώματος ἱππικοῦ ἐναντίον του.—Κατασκηνοῖ παρὰ τὴν Μέκαν.—Διαπραγματεύεται μετὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὅπως λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου καὶ ἐκπληρώσῃ τὰ τοῦ προσκυνήματος.—Συνθήκη δεκαετὴς, δι' ἧς τῷ ἐπιτρέπεται νὰ κάμνῃ ἐτησίως τριήμερον ἐπίσκεψιν.—Ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Μεδίναν. 198

ΚΕΦ. ΚΕ'. Σελ.

Ἐκστρατεία κατὰ τῆς πόλεως Καϊβάρ· πολιορκία αὐτῆς.—Κατορθώματα τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ Μωάμεθ.—Πάλη μεταξὺ Ἀλῆ καὶ Μαρχάβ.—Ἔφοδος κατὰ τῆς ἀκροπόλεως.—Ὁ Ἀλῆς ποιεῖται χρῆσιν τῆς πύλης ἀντὶ ἀσπίδος.—Ἅλωσις τοῦ φρουρίου.—Ὁ Μωάμεθ φαρμακεύεται· λαμβάνει εἰς συζύγους τὴν αἰχμάλωτον Σαφιγιὰν καὶ τὴν χήραν Ὀμμ-Ἀϐιβάν. . . . . .

ΚΕΦ. ΚΣΤ'.

Πρεσϐεῖαι πρὸς διαφόρους ἡγεμόνας· πρὸς τὸν Ἡράκλειον, Χοσρόην τὸν Β'. καὶ τὸν Νομάρχην τῆς Αἰγύπτου. Ἔκϐασις αὐτῶν. 211

ΚΕΦ· ΚΖ'.

Ὁδοιπορία τοῦ Μωάμεθ εἰς Μέκαν· γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαϊμούνας.—Ὁ Καλὴδ-Ἰϐν-ἀλ-Οὐαλὴδ καὶ ὁ Ἀμροὺ-Ἰϐν-αλ-Ἀὰς γίνονται προσήλυτοι. . 214

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Μοσλήμης πρεσϐευτὴς φονεύεται ἐν Συρίᾳ—Ἐκστρατεία πρὸς διεκδίκησιν τοῦ ϑανάτου αὐτοῦ.—Μάχη ἐν Μούτᾳ.—Συνέπειαι αὐτῆς. 216

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Σχέδια ἐπὶ Μέκαν.—Ἀποστολὴ τοῦ Ἀϐοὺ-Σόφιαν.—Ἔκϐασις αὐτῆς. 221

ΚΕΦ. Λ'.

Ἡ ἐξ ἀπροόπτου ἅλωσις τῆς Μέκας. . . . 224

ΚΕΦ. ΛΑ'.

Ἐχθροπραξίαι ἐν τοῖς ὄρεσιν—Ὁ ἐχθρὸς στρατοπεδεύει ἐν τῇ κοιλάδι Ἀουτάς.—Ἡ ἐπὶ τῆς κλεισωρίας τοῦ Ὀνεὶν μάχη.—Κυρίευσις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου.—Συνέντευξις τοῦ Μωάμεθ μετὰ τῆς τίτθης αὐτοῦ—Διανομὴ τῶν λαφύρων.—Ὁ Μωάμεθ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μητρός του. 240

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'. Σελ.

Θάνατος τῆς Ζηνὰϐ, ϑυγατρὸς τοῦ προφήτου.—Γέννησις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰϐραΐμ—Πρεσϐεῖαι φυλῶν ἐξ ἀπωτάτων μερῶν.—Ποιητικὸς διαγωνισμὸς ἐνώπιον τοῦ προφήτου.—Ἐπιδεκτικότης αὐτοῦ τῶν ϑελγήτρων τῆς ποιήσεως.—Ὑποδούλωσις τῆς πόλεως τοῦ Τάγερ καὶ καταστροφὴ τῶν εἰδώλων της.—Διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ἀμὶρ-Ἰϐν-Ταφιὴλ, ἀγερώχου Βεδουίνου φυλάρχου.—Ἀνεξάρτητος χαρακτὴρ τοῦ τελευταίου.—Συνέντευξις τοῦ Ἀλῆ, ἑτέρου φυλάρχου, μετὰ τοῦ Μωάμεθ. . . . 252

ΚΕΦ. ΛΓ'.

Προπαρασκευαὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Συρίας.—Ῥαδιουργίαι τοῦ Ἀϐδαλλὰχ-Ἰϐν-Ὄϐϐα.—Συνεισφοραὶ τῶν πιστῶν.—Πορεία τοῦ στρατοῦ.—Ἡ κατηραμένη χώρα τοῦ Ἐδζάρ—Στρατοπέδευσις εἰς Ταϐούκ.—Ὑποδούλωσις τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν.—Ὁ Καλὴδ καταλαμϐάνει τὸν Ὀκαϊδέρην καὶ τὸ φρούριον αὐτοῦ.—Ἐπάνοδος τοῦ στρατοῦ εἰς Μεδίναν. . . 264

ΚΕΦ. ΛΔ'.

Θριαμϐευτικὴ εἴσοδος τοῦ Μωάμεθ εἰς Μεδίναν.—Τιμωρία τῶν ἀποποιηϑέντων νὰ συμμετάσχωσι τῆς ἐκστρατείας.—Συνέπειαι τοῦ ἀφορισμοῦ.—Θάνατος τοῦ Ἀϐδαλλὰχ-Ἰϐν-Ὄϐϐα.—Διαφωνίαι ἐν τῷ χαρεμίῳ τοῦ προφήτου. 270

ΚΕΦ. ΛΕ'.

Ὁ Ἀϐοὺ-Βεκὴρ ὁδηγεῖ τοὺς προσκυνητὰς εἰς Μέκαν.—Ἀποστολὴ τοῦ Ἀλῆ ὅπως ἀναγγείλῃ ἀποκάλυψίν τινα. 274

ΚΕΦ. ΛΣΤ'.

Ὁ Μωάμεθ ἐξαποστέλλει τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ εἰς μακρὰς ἐπιχειρήσεις—Διορίζει τοποτηρητὰς ὅπως κυϐερνῶσι τὴν εὐδαίμονα Ἀραϐίαν.—Πέμπει τὸν Ἀλῆ ὅπως καταϐάλῃ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐν τῇ

ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἐπανάστασιν.—Θάνατος τοῦ Ἰβραΐμ, μόνου ἄρρενος γόνου τοῦ προφήτου.—Συμπεριφορὰ τοῦ Μωάμεθ ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης καὶ τοῦ τάφου του.—Αἱ ἐπιτεινάμεναι αὐτοῦ ἀῤῥωστίαι.—Ἡ πρὸς ἀποχαιρετισμὸν εὐσεβὴς αὐτοῦ ὁδοιπορία εἰς Μέκαν· διαγωγὴ καὶ διδαχαὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκεῖσε διαμονήν του. 277

ΚΕΦ. ΛΖ'.

Περὶ τῶν δύο ψευδοπροφητῶν Ἀλ-Ἀσβὰδ καὶ Μοσείλμα. 285

ΚΕΦ. ΛΗ'.

Ἡ κατὰ τῆς Συρίας ἐκστρατεία εἶνε ἕτοιμος.—Ἡ ἀρχηγία ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Ὀζάμαν.—Ὁ προφήτης ἀποχαιρετίζει τὰ στρατεύματα.—Ἡ τελευταία ἀσθένειά του.—Διδαχαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ τζαμίῳ.—Θάνατος αὐτοῦ καὶ τὰ συνοδεύσαντα αὐτὸν περιστατικά. 289

ΚΕΦ. ΛΘ'.

Προσωπικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Μωάμεθ.—Σκέψεις ἐπὶ τοῦ προφητικοῦ σταδίου του. 304

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Περὶ ἰσλαμικῆς Θρησκείας 317

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ.

Ἡ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν διαθήκη τοῦ Μωάμεθ. 345

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Προκαταρκτικαὶ περὶ Ἀραβίας καὶ Ἀράβων γνώσεις.

ΕΠΙ πολλοὺς αἰῶνας, ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἐποχῆς τῆς παραδεδομένης ἱστορίας μέχρι τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας, ἡ μεγάλη ἐκείνη Χερσόνησος, ἣν σχηματίζει ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα, ὁ Εὐφράτης, ὁ Περσικὸς Κόλπος καὶ ὁ Ἰνδικὸς Ὠκεανός, γνωστὴ δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀραβίας, διέμεινεν ἀμετάβλητος καὶ σχεδὸν ἀνεπηρέαστος ἐκ τῶν συμβάντων, ἅτινα ἀνέτρεψαν τὴν λοιπὴν Ἀσίαν καὶ διέσειαν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀφρικὴν ἐν τοῖς κέντροις αὐτῶν. Ἐν ᾧ βασιλεῖαι καὶ αὐτοκρατορίαι ἀνέτειλον καὶ ἔδυσαν· ἐν ᾧ ἀρχαῖαι δυναστεῖαι παρῆλθον, ὅρια δὲ καὶ ὀνόματα χωρῶν ἠλλοιώθησαν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν εἴτε ἐξωλοθρεύθησαν, εἴτε ὑπεδουλώθησαν—ἡ Ἀραβία, καίπερ αἱ μεθόριοι αὐτῆς ἐπαρχίαι ἐδοκίμασαν περιπετείας τινὰς, διετήρησεν εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν ἐρήμων της τόν τε πρωτοφυῆ χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, οὐδέποτε δὲ αἱ νομάδες αὐτῆς φυλαὶ ἔκυψαν τὸν ἀτίθασσον αὐχένα των ὑπὸ τὴν δουλείαν.

Οἱ Ἄραβες ἀνάγουσι τὰς παραδόσεις τῆς χώρας αὐτῶν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους. Κατῴκησαν αὐτὴν, ὡς διηγοῦνται, ἅμα μετὰ τὸν κατακλυσμὸν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ, υἱοῦ τοῦ Νῶε, βαθμηδὸν ἀπαρτίσαντες διαφόρους φυλὰς, ὧν αἱ διασημότεραι ἦσαν ἡ τῶν Ἀδιτῶν καὶ ἡ τῶν Θαμουδιτῶν. Περὶ τῶν πρωτογόνων τούτων φυλῶν, τὰς ὁποίας, ὡς λέγουσιν, εἴτε κατέπιεν ἡ γῆ πρὸς τιμωρίαν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, εἴτε ἐπε-

σκίασαν αἱ ἐπακολουθήσασαι μετατροπαὶ τῶν γενεῶν, ὀλίγισται σκοτειναὶ παραδόσεις σώζονται καὶ ἐλάχιστα χωρία ἐν τῷ Κορανίῳ. Ἐνιαχοῦ τῆς Ἀνατολικῆς ἱστορίας μνημονεύονται ὡς «αἱ ἀρχαῖαι πρωτογόνοι φυλαί»— «αἱ ἀπολεσθεῖσαι φυλαί».

Ἡ μονιμότης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χερσονήσου ἀποδίδεται, κατὰ τὰς αὐτὰς παραδόσεις, εἰς τὸν Καχτὰν ἢ Γεκτάν, κατιόντα εἰς τὴν τετάρτην γενεὰν ἀπὸ τοῦ Σήμ. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ διεσπάρησαν ἐπὶ τῶν νοτίων μερῶν τῆς Χερσονήσου καὶ τῶν παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὁ Ὑάραβ, εἷς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τοῦ Ὑεμὲν, δοὺς ἐκεῖσε τὸ ἴδιον ὄνομα εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἀράβα, ἔνθεν παράγονται τὰ ὀνόματα τῶν Ἀράβων καὶ τῆς χώρας αὐτῶν. Ὁ Γιούρχαμ, ἕτερος υἱὸς τοῦ Γεκτὰν, ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τοῦ Ἐδζάζ, ἐφ' οὗ ἐτήρησαν ἐπὶ πολλὰς γενεὰς τὴν δεσποτείαν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ ἔξωσε τῆς ἑστίας των τὴν Ἄγαρ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, οὗτοι ἔτυχον εὐνουστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τῷ λαῷ τοῦ Ἐδζάζ. Προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ Ἰσμαὴλ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μοδὰδ, βασιλεύοντος ἡγεμόνος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Γιούρχαμ· οὕτω δὲ εἰς ξένος καὶ Ἑβραῖος ἐνεκεντρίσθη ἐπὶ τοῦ πρωτοφυοῦς Ἀραβικοῦ κορμοῦ. Ἡ ἐμβολὰς ὑπῆρξε δραστηρία. Ἡ σύζυγος τοῦ Ἰσμαὴλ ἔτεκε δώδεκα υἱοὺς, οἵτινες κατεξουσίασαν ἁπάσης τῆς χώρας, τὸ δὲ εὔτοκον αὐτῶν γένος διαιρεθὲν εἰς δώδεκα φυλὰς, ἔξωσεν ἢ κατέκλυσε τὴν ἀρχεγόνον γενεὰν τοῦ Γεκτάν.

Οὕτως ἐξιστοροῦσι τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν οἱ Ἄραβες τῆς Χερσονήσου,* οἱ δὲ χριστιανοὶ συγγραφεῖς ἀ-

* Παρὰ τοὺς Ἄραβας τῆς Χερσονήσου, οἵτινες ἀνῆκον ὅλοι εἰς τὴν Σημιτικὴν φυλὴν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι κολούμενοι Χουσῖται, ἀπόγονοι τοῦ Χούς, υἱοῦ τοῦ Χάμ. Οὗτοι κατῴκουν τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Περσικοῦ Κόλπου. Ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ συνεχῶς ἀναπαντᾶται τὸ ὄνομα Χοὺς ἀπειδόμενον εἰς τοὺς Ἄραβας ἐν γένει, ὡς καὶ εἰς τὴν χώ-

ναφέρουσι περὶ αὐτῶν ὡς περιεχόντων τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀβραὰμ διαθήκης, περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν τῇ Παλαιᾷ ἁγίᾳ Γραφῇ. «Εἶπε δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Θεόν. Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ... Περὶ δὲ Ἰσμαὴλ ἰδοὺ ἐπήκουσά σου· καὶ ἰδοὺ εὐλόγησα αὐτὸν, καὶ αὐξανῶ αὐτὸν, καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα σφόδρα· δώδεκα ἔθνη γεννήσει, καὶ δώσω αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα.» (Γένες. ΙΖ'. 18, 20.)

Περὶ τούτων τῶν δώδεκα ἐθνῶν μετὰ τῶν φυλῶν αὐτῶν ποιεῖται προσεχῶς μνεία ἐν ταῖς Γραφαῖς (Γένεσις ΚΕ'. 18,) ὡς κατοικούντων «ἀπὸ Εὐειλὰτ ἕως »Σοὺρ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου, ἕως ἐλθεῖν »πρὸς Ἀσσυρίους,» χώρα αὕτη ἣν οἱ ἱεροὶ γεωγράφοι ταυτίζουσι πρὸς μέρος τῆς Ἀραβίας. Ἡ διδομένη παρ' αὐτῶν περιγραφὴ συμφωνεῖ πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν Ἀράβων. Καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν, ὡς λέγουσιν, ἐνῴκουν εἰς πόλεις καὶ ὀχυρώματα, ἕτεροι δὲ ἐνδιητῶντο εἰς σκηνὰς ἢ χωρία ἐν ταῖς ἐρήμοις. Ὁ Ναβαιὼθ καὶ ὁ Κηδὰρ, οἱ δύο πρωτότοκοι υἱοὶ τοῦ Ἰσμαὴλ εἰσὶ διάσημοι μεταξὺ τῶν φυλῶν τούτων, διά τε τὰ παμπληθῆ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας αὐτῶν, ὡς καὶ διὰ τὸ ὡραῖον ἔριον τῶν προβάτων των. Ἐκ τοῦ Ναβαιὼθ ἔλκουσι τὸ γένος οἱ Ναβαθαῖοι, οἵτινες κατῴκησαν τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν, τὸ δὲ ὄνομα Κηδὰρ ἔστιν ὅτε ἀπαντᾶται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ εἰς ὁρισμὸν τοῦ ὅλου Ἀραβικοῦ ἔθνους. «Οἴμμοι»—λέγει ὁ Προφητάναξ—«ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσκή»νωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ.» (Ψαλ. ΡΙΘ'.) Ἀμφότεροι οὗτοι, καθὰ φαίνεται, ὑπῆρξαν προπά-

ραν αὐτῶν. Ὑποτίθεται ὅτι εἰσὶν Ἄραβες τῆς γενεᾶς ταύτης οἱ σήμερον κατοικοῦντες τὰς ἐρήμους γαίας τῆς ἀρχαίας Ἀσσυρίας, οἵτινες προσφάτως ἐπισχολήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐκπαλαι τεθαμμένων ἐρειπίων τῆς Νινευΐ. Ἔστιν ὅτε διακρίνουσιν αὐτοὺς ὡς Συρο-Ἄραβας. Ἀλλὰ τὸ ἀκριβὲς πόντημα πραγματεύεται μόνον περὶ τῶν Ἀράβων τῆς Χερσονήσου, τῆς κυρίως δηλονότι Ἀραβίας.

τορες τῶν περιπλανωμένων, ἤτοι νομάδων Ἀράβων, τῶν αὐτονόμων τούτων πειρατῶν τῆς ἐρήμου. «Τὸ εὐ»σταθοῦν ἔθνος» —λέγει ὁ προφήτης Ἱερεμίας— «καθή»μενον εἰς ἀναψυχήν, οἷς οὐκ εἰσι θύραι, οὐδὲ βάλανοι, »οὐ μοχλοί, μόνοι καταλύουσιν.» (κεφ. Λ'.)

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων μεγάλη ἀνεφάνη διάστασις μεταξὺ τῶν Ἀράβων «τῶν ἐνοικούντων εἰς πό»λεις καὶ ὀχυρώματα» καὶ «τῶν ἐνδιαιτωμένων εἰς »σκηνάς.» Τινὲς ἐκ τῶν πρώτων κατέλαβον τοὺς τῇδε »ἀκεῖσε μεταξὺ τῶν ὀρέων εὐρόρους λειμῶνας ἢ κοι»λάδας, ἔνθα περιεζώννυον τάς τε πόλεις καὶ τὰ ὀχυρώματα, περὶ ὧν ὁ λόγος, ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ εὐκάρπων δενδρώνων, ὑπὸ φοινικώνων, ἀγρῶν καὶ πλουσίων βοσκῶν. Διῆγον οὗτοι βίον ἑδραῖον καὶ ἀφιεροῦντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἕτεροι ἐκ τῆς αὐτῆς τάξεως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἔχοντες λιμένας καὶ πόλεις ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τῶν νοτίων τῆς χερσονήσου καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ χρώμενοι πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν πλοίοις καὶ καραβανίων. Τοιοῦτοι ἦσαν κατ' ἐξοχὴν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἰεμὲν, τῆς Εὐδαίμονος δηλονότι Ἀραβίας, τῆς γῆς ἐκείνης τῶν ποικίλων ἀρωμάτων καὶ τοῦ λιβάνου, τῆς Σαβαίας τῶν ποιητῶν, τῆς Σαβὰ τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν μᾶλλον δραστηρίων ναυτιλλομένων ἐμπόρων τῶν ἀνατολικῶν θαλασσῶν. Τὰ πλοῖα ἐκόμιζον εἰς τοὺς ὅρμους αὐτῶν τὸ μύρον καὶ τὰ βάλσαμα ἐκ τῆς ἄντικρυ παραλίας τῆς Βερβέρας, μετὰ τοῦ χρυσοῦ, τῶν ἡδυσμάτων καὶ τῶν ἄλλων πλουσίων εἰδῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Τροπικῆς Ἀφρικῆς. Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ προϊόντα, μετὰ τῶν παραγομένων ἐκ τῆς ἰδίας χώρας, μετεφέροντο διὰ καραβανίων, ἀναμέσον τῶν ἐρήμων, εἰς τὰ ἡμι-ἀραβικὰ κράτη τῶν Ἀμμὼν, Μωὰβ καὶ Ἐδὼμ, ἤτοι Ἰδουμαίας, καὶ εἰς τοὺς

Φοινικικοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου, ἐκεῖθεν δὲ ἐξαπεστέλλοντο εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον.

Ἐὰν ἡ καμήλος ἐκλήθη τὸ πλοῖον τῆς ἐρήμου, τὸ καραβάνιον δύναται νὰ προσονομασθῇ ὁ στόλος αὐτῆς. Τὰ καραβάνια τοῦ Ἰεμὲν ἐν γένει ἐφωπλίζοντο, ὡδηγοῦντο καὶ ἐρρυμοῦντο ὑπὸ τῶν νομάδων Ἀράβων, ἤτοι τῶν σκηνιτῶν, οἵτινες, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, δύνανται νὰ προσαγορευθῶσι οἱ ναυτίλοι τῆς ἐρήμου. Οὗτοι ἐχορήγουν τὰς ἀπειραρίθμους ἀναγκαίας καμήλους, συνεισφέροντες εἰς τὰ φορτία διὰ τῶν καλλιτρίχων δεράτων τῶν παμπληθῶν ποιμνίων των. Αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν μαρτυροῦσι περὶ τῆς κατὰ τοὺς βιβλικοὺς καιροὺς σπουδαιότητος τῆς ἐσωγείου ταύτης ἐμπορικῆς ἁλύσεως, ἥτις συνέδεε τὰς πλουσίας χώρας τοῦ νότου, τὰς Ἰνδίας δηλονότι, τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν, πρὸς τὴν ἀρχαίαν Συρίαν.

Ὁ Ἰεζεκιὴλ, εἰς τοὺς ἐπὶ τὴν Τύρον θρήνους του, ἐκφωνεῖ «Ἡ Ἀραβία καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες Κηδὰρ, οὗτοι ἔμποροί σου διὰ χειρός σου, καμήλους καὶ ἀμνοὺς καὶ κριοὺς καὶ μόσχους ἐν οἷς ἐνεμπορεύονταί σοι. Ἔμποροι Σαβᾶ, καὶ Ραγμὰ, οὗτοι ἔμποροί σου, μετὰ πρώτων πάντων ἡδυσμάτων, καὶ λίθων χρηστῶν, καὶ χρυσίον ἔδωκαν τὴν ἀγοράν σου. Χαρρὰν καὶ Χαναὰ καὶ Δαιδὰν* αὐτοὶ ἔμποροί σου. Σαβᾶ, Ἀσσοὺρ καὶ Χαρμὰν ἔμποροί σου.» (ΚΖ'. 21—23). Καὶ ὁ Ἡσαΐας λαλῶν πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, λέγει· «Καὶ ἥξουσί σοι ἀγέλαι καμήλων, καὶ καλύψουσί σε κάμηλοι Μαδιὰμ καὶ Γαιφὰ· πάντες ἐκ Σαβὰ ἥξουσι φέροντες χρυσίον, καὶ λίβανον οἴσουσι . . . Καὶ πάντα τὰ πρόβατα Κηδὰρ συναχθήσονται, καὶ οἱ κριοὶ Ναβαιὼθ ἥξουσί σοι.» (Ξ'. 6, 7.)

Ἀλ' ὅμως οἱ γεωπόνοι καὶ ἐμπορευόμενοι Ἄραβες, οἱ εἰς πόλεις καὶ ὀχυρώματα ἐνοικοῦντες, οὐδέποτε ἐθεω-

* Χαρὰν, Κάννα καὶ Ἄδεν, λιμένες ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης.

ρήθησαν ὡς παριστῶντες τὸν ἀληθῆ τῆς φυλῆς τύπον. Οὗτοι, ὡς ἐκ τῶν ἑδραίων καὶ εἰρηνικῶν ἐπασχολήσεών των, κατήντησαν μαλθακοί, ἀπολέσαντες τὸν πρωτοφυῆ αὐτῶν χαρακτῆρα ἕνεκεν τῆς μετὰ τῶν ξένων συμμιξίας. Τὸ Ἰεμὲν μάλιστα ὡς εὐπροσιτώτερον τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας καὶ διευκολύνον τὰς πρὸς σύλησιν ἀποπείρας, ἐπανειλημμένως ἐλεηλατήθη καὶ ὑποδουλώθη.

Ὀφείλεται εἰς τὴν πολλῷ πολυπληθεστέραν ἀμφοτέρων ἑτέραν τάξιν τῶν Ἀράβων, τῶν πειρατῶν τῆς ἐρήμου, ἤτοι τῶν «σκηνιτῶν», ἡ διατήρησις τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἐν ὅλῃ τῇ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ ἰσχύϊ καὶ νεαρότητι. Νομαδικοὶ τὰ ἤθιμα, ἐπασχολούμενοι εἰς τὴν ποιμαντικὴν, πεπληροφορημένοι δὲ ὡς ἐκ τῆς πείρας καὶ τῶν παραδόσεων περὶ ὅλων τῶν κεκρυμμένων θησαυρῶν τῆς ἐρήμου, διῆγον πλάνῃ βίον, περιφερόμενοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς ἐκζήτησιν τῶν ῥεόντων καὶ τῶν πηγῶν ἐκείνων, αἵτινες, μέχρι τῶν ἡμερῶν τῶν πατριαρχῶν, ὑπῆρξαν τὸ καταφύγιον τῶν προπατόρων των· κατασκηνουμένοι δὲ ὅπου συνήντων φοινικῶνας, χάριν σκιᾶς, καὶ βοσκὴν διὰ τὰ ποίμνια, τὰς ἀγέλας καὶ τὰς καμήλους των, ἐγκατέλειπον τὴν διαμονὴν αὐτῶν ἅμα ἐξαντλουμένης τῆς προσκαίρου τροφῆς.

Οἱ νομάδες οὗτοι Ἄραβες διηροῦντο εἰς πλείστας ὅσας μικρὰς φυλὰς ἢ οἰκογενείας, ἑκάστη δ' αὐτῶν εἶχε τὸν Σέϊκον, ἤτοι τὸν Ἐμίρην της, ἐκπροσωποῦντα τὸν τοπάλαι πατριάρχην, τὸ δὲ δόρυ του ἐμπεπηγμένον παρὰ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, παρίστα τὸ σῆμα τῆς ἐξουσίας. Τὸ ὑπούργημά του ὅμως, καίπερ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς μεταβιβαζόμενον εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, δὲν ἦτον, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν σημασίαν τῆς λέξεως, κληρονομικὸν, ἀλλ' ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς συναινέσεως τῆς φυλῆς. Ὁ Σέϊκος ἐδύνατο ν' ἀποβληθῇ καὶ νὰ ἐκλεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ ἕτερος ἐξ ἄλλης γραμμῆς. Ἡ ἐξουσία του ἦτον ἐπίσης περιωρισμένη, ἐστηρίζετο δὲ ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἀξίας καὶ τῆς χαριζομένης αὐτῷ ἐμπιστοσύνης. Ἡ δικαιοδοσία του

συνίστατο εἰς τὸ διεξαγάγειν τὰς περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου διαπραγματεύσεις, ὁδηγεῖν τὴν φυλὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκλέγειν τὸν τῆς κατασκηνώσεως τόπον καὶ ὑποδέχεσθαι καὶ περιποιεῖσθαι τοὺς διασήμους ξένους. Ἀλλὰ, καὶ ἐν τῇ ἐξασκήσει αὐτῶν τῶν προνομίων καὶ παραπλησίων ἄλλων, εἶχεν ὡς ὑπογραμμὸν τὰς γνώμας καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ λαοῦ του.

* Ἐν ὥρᾳ θέρους οἱ περιπλανώμενοι Ἄραβες - λέγει ὁ Βουρκχάρδσπανίως μένουσι ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους. Μόλις τὰ ποίμνια αὐτῶν καταναλώσωσι τὸν παρά τινα καθιδρον τόπον χόρτον, ἡ φυλὴ πορεύεται εἰς ἐκζήτησιν νέας βοσκῆς, ὁ δὲ ἐκφυόμενος πάλιν χόρτος χρησιμεύει διὰ τὴν μέλλουσαν περιοδείαν. Αἱ κατασκηνώσεις διαφέρουσι πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν σκηνῶν, ἀπὸ τῶν ἕξ μέχρι τῶν ἑκατοντάδων. Ὅταν μὲν αἱ σκηναὶ ὦσιν ὀλίγαι, στήνονται κυκλοτερῶς, ὅταν δὲ πολλαὶ τὸν ἀριθμὸν, πήγνυνται εὐθυγράμμως, παρὰ τὰς ὄχθας ἑνὸς γένει χειμάρρου τινὸς, ἀνὰ μίαν μόνην σειρὰν, ἔστιν ὅτε δὲ ἀνὰ τέσσαρας. Ἐν καιρῷ χειμῶνος, ὅτε τὸ ὕδωρ καὶ ἡ βοσκὴ οὐδέποτε ἐκλείπουσιν, ἅπασα ἡ φυλὴ ἐφαπλοῦται ἐπὶ τοῦ πεδίου κατὰ τμήματα ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων σκηνῶν ἕκαστον, διεστῶτα ἀπ' ἀλλήλων ἡμισείας ὥρας ὁδόν. Ἡ σκηνὴ τοῦ Σέϊκου εὑρίσκεται πάντοτε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀφ' ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἢ οἱ ξένοι ἀνδέχεται νὰ ἐμφανισθῶσι. Πρωτίστη τοῦ Σέϊκου ὑπηρεσία εἶνε ν' ἀποκρούσῃ τὸν μὲν καὶ ν' ἀποτείσῃ τιμὰς εἰς τοὺς δέ. Ἕκαστος οἰκογενειάρχης στήνει τὴν λόγχην του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς σκηνῆς του καὶ προσδένει ἐμπροσθεν τὸν ἵππον του. Ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ προσάτι ἀναπαύονται νύκτωρ αἱ κάμηλοι.— (Βουρκχάρδ, σημειώσεις περὶ Βεδουΐνων, τόμ. 1. σελ. 33.)

Τὸ ἐξῆς τεμάχιον εἶνε περιγραφὴ τῶν Ἀράβων τῆς Ἀσσυρίας εἰ καὶ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, κατὰ πολὺ, ἐπὶ τῆς ὅλης φυλῆς.

«Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ περιγράψῃ τις τὴν ἐμφάνισιν μεγάλης φυλῆς καθ' ἣν ὥραν μετανιστεύει εἰς ἐκζήτησιν νέας βοσκῆς. Ἐν τῷ ἅμα καταλαμβανόμεθα ὑπὸ πλήθους ποιμνίων προβάτων καὶ καμήλων. Ἐφ' ὅσον τις διακρίνει τῷ ὀφθαλμῷ διξιόθεν, ἀριστερόθεν καὶ κατὰ μέτωπον, εἰσέτι βαίνει ἡ ἐκτενὴς αὕτη συνοδία. Βλέπει τις μακρὰς σειρὰς ὄνων καὶ μόσχων φερόντων μελανὰς σκηνὰς, παμμιγεῖς λίβητας καὶ ποικιλοχρόους τάπητας· ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας προβαδηκότας, ἀνιαίνους πρὸς ὁδοιπορίαν, προσδεδεμένους ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς οἰκιακῆς ἀκαρτίας· νήπια ἐντὸς μαρσύπων, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς

Ἐρ᾽ ὅσον πολυάριθμοι ἐδύναντο νὰ ὦσιν αἱ ὑποδιαιρέσεις μιᾶς φυλῆς, μετ᾽ ἀκριβείας ἐφυλάσσοντο οἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων φατριῶν ὑπάρχοντες συγγενικοὶ δεσμοί. Ἅπαντες οἱ Σέϊκοι τῆς αὐτῆς φυλῆ, ἀνεγνώριζον ἀπὸ κοινοῦ ἕνα προϊστάμενον, ὅστις ἐκαλεῖτο Σέϊκος τῶν Σεϊκων, καίπερ δὲ περφουρημένος ὢν ἐντὸς ὑφάσματος ἐπὶ ἀποκρήμνου βουνοῦ ἢ κατεσκηνωμένος μεταξὺ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν ἀγελῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐδύνατο ὅμως νὰ συγκαλέσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν του τοὺς διεσκορπισμένους τῆς φυλῆς κλάδους, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ ζητήματος ἐνδιαφέροντος τὴν κοινωφέλειαν.

Ἡ πολλαπλασίασις τῶν νομάδων τούτων φυλῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶχε τὸν ἡγεμονίσκον της καὶ τὴν μικρὰν αὐτῆς περιφέρειαν, στερουμένων ὅμως ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐδίδου χώραν εἰς συνεχεῖς συγκρούσεις. Ἡ ἐκδίκησις μάλιστα ἐθεωρεῖτο παρ᾽ αὐτοῖς θεσμὸς περίπου θρησκευτικὸς. Τὸ ἀντεκδικεῖσθαι τὸν φόνον συγγενοῦς τινος ἦτο καθῆκον τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις καθίστατο ζήτημα τιμῆς δι᾽ ἅπασαν τὴν φυλήν του· τοιαῦται δὲ ὀφειλαὶ αἵματος ἔμενον ἐπὶ γενεὰς ἀναπόδοτοι προκαλοῦσαι θανατηρὰς συμπλοκάς.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἀδιαλείπτως πρὸς φρούρησιν τῶν ποιμνίων καὶ τῶν ἀγελῶν αὐτοῦ, προσῳκείωσε παιδιόθεν τὸν Ἄραβα τῆς ἐρήμου εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν

τῶν ζώων, μόλις πρόβαλλοντα τὰς σμικρὰς των κεφαλὰς ἐκ τῶν στενῶν στομίων των, ἀντισταθμιζομένου τοῦ βάρους αὐτῶν διὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς προσδενομένων ἐφιππίων καὶ ἀμνῶν· κόρας περιβαλλομένης μόνον ἔνδυμα τὸν στενόχωρον ἀραβικὸν χιτῶνα, προδίδοντα μᾶλλον ἢ περικρύπτοντα τὰς χαριέσσας μορφὰς των· μητέρες κρατούσας τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπ᾽ ὤμων· παῖδας ἐλαύνοντας ποίμνια ἀρνίων· ἱππεῖς ἐνόπλους δι᾽ ἐπιμάχων θυσανοσσῶν λογχῶν καὶ διατρέχοντας τὸ πεδίον ἐπὶ τὰς ὠκεῖς ἵππους των· ἀγωγεῖς ἐπείγοντας τὰς ἁρμάδας των διὰ τῶν θραχίων καμπυλωτῶν ῥάβδων των καὶ ὁδηγοῦντας τοὺς ἐξησκημένους κίνητάς των ἐκ τοῦ χαλινοῦ· ὀνάρια ἀναπηδῶντα μεταξὺ τοῦ πλήθους. Τοιοῦτός τις ἦτον ὁ μεγὰς ὅμιλος ὃν ἔμελλε νὰ διεθέωμεν.» Δαυέρδου, Νινευΐ, τόμ. 1. σελ. 4.

ὅπλων. Οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ τὸν ὑπερτερήσῃ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ τόξου, τῆς λόγχης καὶ τῆς μαχαίρας, ὡς καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ εὔχαρι τῆς ἱππασίας του. Ὁ Ἄραψ ἦτον ἐπίσης λεπλάτης μαχητής· διότι, καίπερ κατὰ καιροὺς ἐπησχολεῖτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐμπόρων προμηθεύων αὐτοῖς τοὺς ὁδηγοὺς, τὰς καμήλους καὶ τοὺς ἀγωγεῖς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πραγματειῶν των, ἦτον ὅμως ἐπιτηδειότερος εἰς τὸ ἐπιβάλλειν λύτρα ἐπὶ τοῦ καραβανίου ἢ λαφυραγωγεῖν αὐτὸ ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τὴν διὰ τῆς ἐρήμου βραδυπορίαν του. Ἐθεώρει δὲ ὡς θεμιτὴν τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα χρῆσιν τῶν ὅπλων του, καθότι ἐπέβλεπεν ἐπὶ τοὺς κερδαλέους υἱοὺς τοῦ ἐμπορίου ὡς ἐπὶ κατωτέραν φυλήν, ἣν γλίσχραι ἕξεις καὶ προλήψεις κατέστησαν ἀντικείμενον ἐξευτελισμοῦ.

Τοιοῦτός τις ἦτον ὁ Ἄραψ τῆς ἐρήμου, ὁ ἐν σκηνώμασιν οἰκῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπληρώθη ἡ προφητικὴ εἰμαρμένη τοῦ προπάτορος αὐτοῦ Ἰσμαήλ. «Οὗτος ἔσται ἄγριος ἄνθρωπος· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ᾽ αὐτόν.» (Γεν. ΙΣΤ΄. 12.) Ἡ φύσις τὸν προδιέθεσε πρὸς τὴν εἰμαρμένην αὐτοῦ. Ἐλαφρὸς καὶ ξηρὸς, ἀλλὰ νευρώδης καὶ ῥωμαλέος, ἴσχυε κατὰ τοῦ κόπου καὶ τῆς σκληραγωγίας. Μέτριος τὴν δίαιταν καὶ δὴ νηφάλιος, ὀλίγης ἐδεῖτο τροφῆς, καὶ αὐτῆς ἐπὶ τὸ λιτώτερον. Καθὼς τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὸν νοῦν εἶχε ζωηρὸν καὶ εὔορμον. Ἐκέκτητο ἐξόχως τὰ νοητικὰ προσόντα τῆς Σημιτικῆς φυλῆς, ἐξυδέρκειαν, εὐφυΐαν, γοργὸν ἀντιληπτικὸν καὶ λαμπρὰν φαντασίαν. Τὸ αἰσθητικὸν αὐτοῦ ἦτον ὁρμητικὸν καὶ βαθύπνευστον, καίπερ μικρὸν διαρκές. Ἡ ἀγερωχία καὶ ἡ εὐτολμία ἦσαν ἐντετυπωμέναι ἐπὶ τοῦ ὑπώχρου προσώπου του καὶ ἀνέλαμπον ἐκ τῶν μελανῶν καὶ φλογερῶν ὀφθαλμῶν του. Εὐκόλως ἐνεθουσιάζετο ὑπὸ τῶν ἐκκλήσεων τῆς εὐγλωττίας καὶ κατεγοητεύετο ὑπὸ τῶν θελγήτρων τῆς ποιήσεως. Λαλῶν γλῶσσαν πάνυ πλουσίαν, τῆς ὁποίας αἱ λέξεις παρεδλήθησαν πρὸς κειμήλια καὶ ἄνθη, ἦτο φύσει εὐφραδὴς· ἀλλ᾽ ἡ-

φᾶτο τῶν παροιμιῶν καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν συντόνων ὁμιλιῶν καὶ διερμήνευε τὰς ἰδέας αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ὕφος, δι' ἀπολόγων καὶ παραβολῶν.

Ὁ ἀκάματος οὗτος καὶ λεπλάτης μαχητὴς, διεκρίνετο οὐχ ἧσσον ἐπὶ γενναιότητι καὶ φιλοξενίᾳ. Ἐνησμενίζετο νὰ προσφέρῃ δῶρα· ἡ δὲ θύρα αὐτοῦ ἦτο πάντοτε ἀνοικτὴ εἰς τὸν ὁδοιπόρον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦτο πρόθυμος νὰ μεριστῇ τὸ ἔσχατον τεμάχιον· καὶ αὐτὸς ὁ θανασιμώτερος ἐχθρός του, ἀφοῦ ἅπαξ συνέφαγε μετ' αὐτοῦ ἄρτον, ἐδύνατο ν' ἀναπαυθῇ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὸ ἀπαραβίαστον ἄσυλον τῆς σκηνῆς του.

Τὸ θρήσκευμα τῶν Ἀράβων, ὡς πρὸς ὅτι ἀποκαλοῦσιν οὗτοι *Ἀγνωσίας Ἡμέρας*, μετέχει εὐρύτατα τοῦ τῶν Σαβαίων καὶ τοῦ τῶν Μάγων, ἅτινα τότε ἐπεκράτουν κατὰ τὸν ἀνατολικὸν κόσμον. Ἀλλ' ὁ Σαβαϊσμὸς ἦτον ὁ περισσοτέρους ἔχων τοὺς ὀπαδούς. Ἐδόξαζον ὅτι ἔλαβε τὴν γένεσίν του ἀπὸ τοῦ Σαβᾶ, υἱοῦ τοῦ Σὴθ, ὃν, μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐνὼχ, ὑποθέτουσι ταφέντα εἰς τὰς πυραμίδας. Ἕτεροι, παράγοντες τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως Σαβᾶ, μεθερμηνευομένης *οἱ Ἀστέρες*, ἔλκουσι τὴν πηγὴν τοῦ θρησκεύματος ἐκ τῶν Ἀσσυρίων ποιμένων, οἵτινες, ἐνῷ ἐφύλαττον νύκτωρ τὰ ποίμνια αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὁμαλῶν πεδίων των καὶ ὑπὸ τὸν ἀνέφελον οὐρανόν των, ἐσημείουν τὰ φαινόμενα καὶ τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, μορφοῦντες θεωρίας περὶ τῆς καλῆς ἢ κακῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· συγκεχυμέναι αὗται γνώσεις, ἃς οἱ Χαλδαῖοι φιλόσοφοι καὶ ἱερεῖς ἀνήγαγον εἰς σύστημα, ὑποτεθὲν ὡς ἀρχαιότερον καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ αἰγυπτιακοῦ.

Ἕτεροι πάλιν, ἀνατρέχοντες εἰς πηγὴν ἀκόμη ὑψηλοτέραν, ἰσχυρίζονται ὅτι ἦτο τὸ θρήσκευμα τοῦ προκαταχλυσμιαίου κόσμου. Ἐπέζησεν, ὡς λέγουσι, τῷ κατακλυσμῷ καὶ ἔσχεν ὀπαδοὺς τοὺς πατριάρχας. Ἐδίδαξεν αὐτὸ ὁ Ἀβραὰμ, τὸ ἀπεδέχθησαν οἱ ἀπόγονοι

αὐτοῦ, τὰ τέκνα δηλαδὴ τοῦ Ἰσραὴλ, καθηγιάσθη δὲ καὶ ἐκυρώθη ἐν ταῖς πλαξὶ τοῦ νόμου, αἵτινες παρεδόθησαν εἰς τὸν Μωϋσέα ἐν μέσῳ τῶν βροντῶν καὶ ἀστραπῶν τοῦ Ὄρους Σινά.

Τὸ θρήσκευμα τῶν Σαβαίων ἦτον ἐξ ἀρχῆς ἁγνὸν καὶ ὅλως πνευματικὸν, κηρύσσον τὴν εἰς ἕνα Θεὸν πίστιν, τὸ δόγμα τῆς μελλούσης ζωῆς ἀνταμοιβῶν καὶ κολάσεων καὶ τὴν ἀνάγκην ἐναρέτου καὶ ἀμώμου βίου εἰς ἀπολαυὴν τῆς μακαρίας ἀθανασίας. Τόσῳ βαθὺς ὑπῆρχεν ὁ σεβασμὸς τῶν Σαβαίων πρὸς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν, ὥστε οὐδέποτε ἐκάλουν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐδ' ἐτόλμων νὰ προσέλθωσιν αὐτῷ εἰ μὴ διὰ μεσαζόντων ἐναερίων πνευμάτων, ἤτοι ἀγγέλων. Ὑπέθετον ὅτι εἰς τὰ οὐράνια σώματα ἐνῴκουν οἱ ἄγγελοι οὗτοι ἐμψυχοῦντες αὐτὰ, καθ' ὃν τρόπον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι ἐνοικεῖ ἡ ψυχὴ ζωοποιοῦσα αὐτό. Ἦσαν τοποθετημένα εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν σφαίρας ὅπως ἐποπτεύωσι καὶ κυβερνῶσι τὸ πᾶν, ὑπουργοῦντα τῷ Ὑψίστῳ. Οἱ Σαβαῖοι ὅθεν προσκυνοῦντες τοὺς ἀστέρας καὶ τὰ ἄλλα οὐράνια φωτοβόλα σώματα, δὲν ἐλάτρευον αὐτοὺς, ὡς θεότητας, ἀλλ' ἐδέοντο μόνον ὅπως ἐξιλεώσωσι τοὺς ἀγγελικοὺς αὐτῶν κατοίκους ἵνα μεσιτεύσωσι παρὰ τῷ Ὑπερτάτῳ Ὄντι, ἀτενίζοντες, διὰ τῶν δημιουργημένων τούτων ὄντων, εἰς τὸν Θεὸν, τὸν μέγαν δημιουργόν.

Τὸ θρήσκευμα αὐτὸ βαθμηδὸν ἀπώλεσε τὴν ἀρχέτυπον αὐτοῦ ἀφέλειαν καὶ ἁγνότητα ἐπισκοτισθὲν ὑπὸ μυστηρίων καὶ ἐξευτελισθὲν διὰ εἰδωλολατρειῶν. Οἱ Σαβαῖοι ἀντὶ πλέον νὰ θεωρῶσι τὰ οὐράνια σώματα ὡς μονὰς τῶν μεσαζόντων πρακτόρων, ἐπίστευσαν εἰς αὐτὰ ὡς εἰς θεότητας, ἀνύψωσαν γλυπτὰς εἰκόνας εἰς τιμὴν αὐτῶν ἐντὸς ἀλσῶν καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν δασῶν· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, λαρνακεύσαντες αὐτὰς, τὰς ἐναπέθηκαν ἐντὸς τεμένων καὶ τὰς ἐλάτρευσαν ὡς μετόχους τοῦ θείου. Τὸ θρήσκευμα τῶν Σαβαίων, πρὸς τούτοις, ὑπέστη πολλὰς μετατροπὰς εἰς

τὰς διαφόρους χώρας καθ' ἃς διεδόθη. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠτιῶντο τὴν Αἴγυπτον ὡς καταδιδάσασαν αὐτὸ εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ἀτιμώσεων· τὰ ἀγάλματα, τὰ ἱερογλυφικὰ καὶ οἱ ἐζωγραφημένοι τάφοι τῆς μυστηριώδους ἐκείνης χώρας, ἐθεωρήθησαν ὡς ἀναμνήσεις τῆς οὐχὶ ἁπλῶς πρὸς τὰ οὐράνια πνεύματα, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὴν κατωτάτην τάξιν τῶν δημιουργημένων ὄντων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀψύχων, λατρείας. Ἀλλ' ὅμως αἱ νεώτεραι ἔρευναι καὶ ἀνιχνεύσεις ἀπαλλάσσουσι τὸ νοημονέστερον τῆς ἀρχαιότητος ἔθνος τῆς αἰτιάσεως ταύτης· ἐνῷ δὲ ἀργῶς ἀνασύρεται τὸ κάλυμμα τοῦ μυστηρίου τοῦ περιβάλλοντος τὰ μνημεῖα τῆς Αἰγύπτου, ἀνακαλύπτεται, ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ φαινομενικὰ τῆς λατρείας ἀντικείμενα, οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ σύμβολα τῶν ποικίλων ἰδιοτήτων τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Ὑπερτάτου Ὄντος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο πάνυ ἅγιον ὥζε νὰ τὸ προφέρωσιν οἱ θνητοί. Παρὰ τοῖς Ἄραψι τὸ τῶν Σαβαίων θρήσκευμα ἀνεμίχθη μετ' ἀγρίων προλήψεων καὶ ἠτιμάσθη διὰ παχυλῆς εἰδωλολατρείας. Ἑκάστη φυλὴ ἐλάτρευεν ἴδιον ἀστέρα ἢ πλανήτην καὶ ἀνήγειρεν ἴδιον εἴδωλον. Ἡ βρεφοκτονία συνέμιξε τὰς φρικωδίας της μετὰ τῶν θρησκευτικῶν θεσμῶν αὐτῶν. Παρὰ ταῖς νομαδικαῖς φυλαῖς ἡ γέννησις θυγατρὸς ἐθεωρεῖτο ὡς δυστύχημα, τοῦ φύλου αὐτῆς παρέχοντος ἀρ' ἑνὸς, μικροῦ λόγου ὑπηρεσίαν εἰς πλάνη καὶ λεηλατικὸν βίον, καὶ ἀρ' ἑτέρου δυναμένης νὰ ἐπενέγκῃ συμφορὰς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς ὡς ἐκ τῆς κακοηθείας ἢ τῆς αἰχμαλωσίας της. Ἀφορμαὶ ὄθεν ἀπανθρώπου ἀγωγῆς, συμμιγεῖσαι ἴσως μετὰ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, παρέσυρον αὐτοὺς ὥστε νὰ προσενέγκωσι θήλεα νήπια εἰς θυσίαν τοῖς εἰδώλοις των, ἢ νὰ τὰ θάπτωσι ζῶντα.

Ἡ ἀντίπαλος αἵρεσις τῶν Μάγων ἢ Γουέβρων (πυρολατρῶν,) ἦτις, ὡς προείπομεν, διήρει τὴν θρησκευτικὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἀνατολῆς, ἔσχε τὴν γένεσίν της ἐν Περ-

σίᾳ, ἔνθα, μετά τινα καιρὸν, ἡ προφορικὴ αὐτῆς διδασκαλία συνεκεφαλαιώθη εἰς γραπτὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου της προφήτου καὶ διδάκτορος Ζοροάστρου ἐν τῷ τόμῳ τῆς Ζενδαβέστας ὃν αὐτὸς συνέταξε. Τὸ θρήσκευμα τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς, ὡς τὸ τῶν Σαβαίων, ἁπλοῦν καὶ πνευματικὸν, κηρύσσον πίστιν εἰς ἕνα Ὑπέρτατον καὶ Αἰώνιον Θεὸν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ πᾶν ὑπάρχει· ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος παρήγαγε διὰ τοῦ δημιουργικοῦ λόγου του δύω ἐνεργοὺς ἀρχὰς, τὸν Ὁρμοὺσδ, δηλαδὴ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸν ἄγγελον τοῦ φωτὸς, ἤτοι τοῦ καλοῦ, καὶ τὸν Ἀριμὰν, τὴν ἀρχὴν ἢ τὸν ἄγγελον τοῦ σκότους, ἤτοι τοῦ κακοῦ· ὅτι οὗτοι ἔδωκαν μορφὴν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς συμμίξεως τῶν ἀντιθέτων αὐτῶν στοιχείων καὶ ὅτι εὑρίσκονται εἰς διηνεκῆ ἀνταγωνισμὸν περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν αἱ πρὸς τὸ καλὸν καὶ κακὸν μεταβολαὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἄγγελος τοῦ φωτὸς ἢ τοῦ σκότους ἐλάμβανε τὴν ὑπεροχήν. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἔμελλε νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, ὁπόταν ἔσεται γενικὴ ἀνάστασις καὶ ἡμέρα κρίσεως· τότε, ὁ μὲν ἄγγελος τοῦ σκότους μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐξορισθήσονται εἰς τόπον φρικαλέου χάους, οἱ δὲ ἐναντίοι αὐτῶν εἰσελεύσονται εἰς τὰς μακαρίας χώρας τοῦ ἀϊδίου φωτός.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ θρησκεύματος τούτου κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἦσαν ὅλως ἁπλοῖ. Οἱ Μάγοι οὔτε ναοὺς εἶχον, οὔτε βωμοὺς, οὔτε θρησκευτικὰ σύμβολα εἴδους τινὸς, ἀλλ' ἀπηύθυνον τὰς προσευχὰς αὐτῶν καὶ τοὺς ὕμνους πρὸς τὴν θεότητα, εἰς ἣ μέρος ὑπελάμβανον ὅτι εἶχε τὴν ἑστίαν αὐτῆς, τοὐτέστι τὸν ἥλιον. Ἐσέβοντο ὄθεν τὸν ἀστέρα τοῦτον ὡς τὴν διαμονὴν αὐτῆς καὶ ὡς πηγὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος, ἐξ ὧν ἅπαντα τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα εἰσὶ σύνθετα, ἀνάπτοντες πυρὰς ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ φωτὸς διαρκούσης τῆς ἀπουσίας του. Ὁ Ζοροάστρης κατὰ πρῶτον εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν ναῶν, ἔνθα φῶς ἀ-

γιον, ὅπερ ἰσχυρίζοντο ὡς κατελθὸν ἐξ οὐρανοῦ, ἐφρουρεῖτο ἀκοίμητον τῇ ἐποπτείᾳ τῶν ἱερέων, οἵτινες ἐτήρουν νυχθημερὸν ἐπ' αὐτὸ φύλακα.

Προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ αἵρεσις αὕτη, καθὼς ἡ τῶν Σαβαίων, παραγνωρίσασα τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ θείαν ἀρχὴν, περιέπεσεν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ φωτὸς ἢ τοῦ πυρὸς, ὡς ἀληθοῦς δῆθεν θεότητος, καὶ ἐμίσει τὸ σκότος ὡς τὸν Σατανᾶν, ἤτοι τὸν διάβολον. Ἐν δὲ τῷ ρανατικῷ αὐτῶν ζήλῳ, οἱ Μάγοι, συλλαμβάνοντες τοὺς ἀπίστους, ἐθυσίαζον αὐτοὺς εἰς τὰς φλόγας ὅπως ἐξιλεώσωσι τὴν πυρίνην αὐτῶν θεότητα.

Πρὸς τὰς δοξασίας ἀμφοτέρων τούτων τῶν αἱρέσεων ἀναφορικὸν εἶνε τὸ ἑξῆς ὡραῖον τεμάχιον τῆς Σοφίας Σολομῶντος. «Μάταιοι μὲν γὰρ πάντες ἄνθρωποι φύσει, οἷς παρῆν Θεοῦ ἀγνωσία, καὶ ἐκ τῶν ὁρωμένων ἀγαθῶν οὐκ ἴσχυσαν εἰδέναι τὸν ὄντα, οὔτε τοῖς ἔργοις προσέχοντες ἐπέγνωσαν τὸν τεχνίτην· ἀλλ' ἢ πῦρ, ἢ πνεῦμα, ἢ ταχινὸν ἀέρα, ἢ κύκλον ἄστρων, ἢ βίαιον ὕδωρ, ἢ φωστῆρας οὐρανοῦ, πρυτάνεις κόσμου θεοὺς ἐνόμισαν.» (Κεφ. ΙΓ'. 1, 2.)

Καθὼς προηγουμένως παρετηρήσαμεν ἐκ τῶν δύω τούτων θρησκευμάτων τὸ μεταξὺ τῶν Ἀράβων μᾶλλον ἐπικρατοῦν ἦτον ἐκεῖνο τῶν Σαβαίων, ἀλλ' ἐν τύπῳ λίαν διεφθορότι, ἀναμίκτῳ μετὰ παντοειδῶν καταχρήσεων καὶ ἀλλοίῳ μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν. Τὸ θρήσκευμα τῶν Μάγων ἐπεκράτησε μόνον παρὰ ταῖς φυλαῖς ἐκείναις, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς μεθορίας αὐτῶν θέσεως, εὑρίσκοντο εἰς συνεχῆ κοινωνίαν μετὰ τῆς Περσίας· ἐν ᾧ ἄλλαι φυλαὶ μετέσχον τῶν προλήψεων καὶ τῶν εἰδωλολατριῶν τῶν ἐθνῶν μεθ' ὧν συνώρευον.

Ὁ Ἰουδαϊσμὸς, εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, διῆλθε τὸ στάδιον αὐτοῦ ἐν Ἀραβίᾳ, ἀλλὰ λίαν ἐπιπολαίως καὶ ἀτελῶς. Οὐχ ἧσσον, τινὲς τῶν θεσμῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν, μετ' ἄλλων φαντασιωδῶν παραδόσεων, ἐρρίζωσαν ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀργότερον ὅμως, ὅτε ἡ Παλαιστίνη

κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡ δὲ πόλις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη, πολλοὶ τῶν Ἑβραίων καταφυγόντες ἐν μέσῳ τῶν Ἀράβων, συνεχωνεύθησαν μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν, κατηρτίσθησαν εἰς κοινότητας, ἐγένοντο ἰδιοκτῆται εὐφόρων γαιῶν, ἔκτισαν φρούρια καὶ πύργους, καὶ ἀνυψώθησαν εἰς περίβλεπτον ἰσχὺν καὶ ἐπιρροήν.

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἔσχεν ἐπίσης τοὺς ὀπαδούς της μεταξὺ τῶν Ἀράβων. Αὐτὸς ὁ Ἅγιος Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ του λέγει, ὅτι ἅμα μετὰ τὴν κλῆσιν αὐτοῦ ἵνα εὐαγγελίζηται τὸν χριστιανισμὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, «ἀπῆλθεν εἰς Ἀραβίαν.» Αἱ ἀναφυεῖσαι προσέτι διαφωνίαι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος, διαμελίσασαι αὐτὴν εἰς αἱρέσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων κατεδίωκε τὰς ἄλλας ἅμα ὡς ἀνέκτα τὴν ὑπεροχὴν, συμπαρέσυρον πολλοὺς ἐν τῇ ἐξορίᾳ εἰς ἀπώτατα τῆς Ἀνατολῆς μέρη, ἐνέπλησαν τὰς ἐρήμους ὑπὸ ἀναχωρητῶν, καὶ ἐνέσπειραν τὴν χριστιανικὴν πίστιν μεταξὺ τινῶν ἐκ τῶν πρωτιστευουσῶν φυλῶν.

Ἐκ τῶν προμνησθεισῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν περιστατικῶν, δύναται ἕκαστος νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα διετήρησαν τοὺς Ἄραβας ἐπὶ αἰῶνας εἰς ἀμετάβλητον κατάστασιν. Ἐνῷ ἡ μεμονωμένη αὐτῶν θέσις καὶ αἱ εὐρεῖαι τῶν ἐρήμοι, διέσωζον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δορυκτησίας, αἱ ἐσωτερικαί των ἔριδες καὶ ἡ ἀνάγκη ἣν εἶχον κοινοῦ συνδέσμου, ἐκώλυον αὐτοὺς τοῦ ν' ἀποβῶσιν ἐπίφοβοι καταχτηταί. Παρίζανον μεγάλην ὁμάδα διῃρημένην εἰς φατρίας, πλήρεις μὲν ἀτομικοῦ σθένους, ἀλλὰ στερουμένας συνοχικῆς δυνάμεως. Καί τοι ὁ νομαδικὸς αὐτῶν βίος κατέστησεν αὐτοὺς εὐθαρσεῖς καὶ φιλεργοὺς, τὸ δὲ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν μέρος ἦσαν μαχηταὶ παιδιόθεν· οὐχ ἧσσον ὅμως κατ' οὐδενὸς ἄλλου ἔστρεφον τὰ ὅπλα αὐτῶν ἢ ἐναντίον ἀλλήλων, κατ' ἐξαίρεσιν τινῶν ἐκ τῶν με-

θορίων φυλῶν, τὰς ὁποίας ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης ἐμισθοδότουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐξωτερικῶν πολέμων. Ἐνῷ δ' ἀφ' ἑτέρου αἱ ἄλλαι νομαδικαὶ φυλαὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, οὐχὶ ἀνωτέραν κεκτημέναι δεξιότητα περὶ τὸ μάχεσθαι, ἐπὶ συνέχειαν ἐνιαυτῶν ἐπέδραμον καὶ κατέκτησαν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἡ ἀρειμάνιος αὕτη γενεὰ, μὴ συναισθανομένη τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, διῆγεν ἀσινὴς εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν γενετείρων ἐρήμων της.

Ἀλλ' ἐπῆλθεν ἐπὶ τέλους ὁ καιρὸς καθ' ὃν τὰς διαμαχομένας αὐτῆς φυλὰς ἔμελλε νὰ συνενώσῃ μία πίστις καὶ ἀναφλέξῃ εἰς κοινὸς ἀγὼν καθ' ὃν ἰσχυρὸς νοῦς ἔμελλε ν' ἀναφανῇ, ὅπως συναρθρώσῃ τὰ διεσκορπισμένα ταῦτα μέλη, τὰ ἐμψυχώσῃ δι ἐνθουσιαστικοῦ καὶ εὐτόλμου πνεύματος καὶ τὰ ἐξεγείρῃ, γίγαντα τῆς ἐρήμου, ἵνα διακλονίσωσι καὶ ἀνατρέψωσι τὰς αὐτοκρατορίας τῆς γῆς.

1955
.569
1.386

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Γέννησις καὶ οἰκογένεια τοῦ Μωάμεθ.—Βρεφικὴ καὶ παιδικὴ αὐτοῦ ἡλικία.

Ὁ Μωάμεθ, ὁ μέγας θεμελιωτὴς τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας, ἐγεννήθη εἰς Μέκαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 569 τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ περιφανῆ φυλὴν τοῦ Κορεὶς συγκειμένην ἐκ δύο κλάδων ἑλκόντων τὴν καταγωγὴν ἀπὸ δύω ἀδελφῶν, τὸν Ἀσσὴμ καὶ τὸν Ἀβδ-Σὴμ. Ὁ Ἀσσὴμ, πρόγονος τοῦ Μωάμεθ, παρέσχε μεγάλας εὐεργεσίας τῇ Μέκᾳ. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐν μέσῳ ἀγόνου καὶ πετρώδους χώρας, ἔπασχε πολλάκις τοπάλαι ἐλλείψιν τροφῶν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος ὁ Ἀσσὴμ καθίδρυσε δύω ἐνιαύσια καραβάνια, τὸ μὲν διὰ τὸν χειμῶνα, πρὸς τὴν Νότιον Ἀραβίαν, ἤτοι τὸ Ὑεμὲν, τὸ δὲ διὰ τὸ θέρος, πρὸς τὴν Συρίαν. Διὰ τῶν μέσων τούτων ἄρθονοι προμήθειαι ἐκομίζοντο εἰς Μέκαν καὶ πληθὺς ἐνταυτῷ παντοειδῶν πραγματειῶν. Ἡ πόλις μετετράπη εἰς ἐμποροπανήγυριν, ἡ δὲ φυλὴ τοῦ Κορεὶς, ἥτις μεγάλως συμμετεῖχεν εἰς τὰς ἀποστολὰς ταύτας, κατέστη πλουσία καὶ ἰσχυρά. Ὁ Ἀσσὴμ, τῷδε τῷ χρόνῳ, ἦτο φύλαξ τῆς Καάβας, τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς τῆς λατρείας καὶ τοῦ προσκυνήματος τῶν Ἀράβων, ἡ φρούρησις τῆς ὁποίας ἐνεπιστεύετο εἰς μόνας τὰς ὑπερτίμους φυλὰς καὶ οἰκογενείας, καθ' ὃν τρόπον τοπάλαι ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Λευϊτῶν. Τῷ ὄντι, ἡ φρούρησις τῆς Καάβας συνεδέετο μετὰ πολιτικῶν ἀξιωμάτων καὶ προνομίων, εἰς δὲ τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτὴν ἐχορήγει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπὶ τὴν ἱερὰν πόλιν ἐφορείας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσσὴμ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, διεδέχθη τὰ ἀξιώματα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐκληρονόμησε τὸν πατριωτισμόν του. Διέσωσε τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς στρατιᾶς συγκειμένης ἐκ πεζικοῦ καὶ ἐλεφάντων, ἣν ἔπεμψαν κατ' αὐτῆς οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες τῆς Ἀβυσσινίας, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθυπέτασσον τὸ Ὑεμέν. Ἕνεκεν τῶν ἐξόχων ἐκδουλεύσεων, τὰς ὁποίας ὅ τε πατὴρ καὶ υἱὸς προσήνεγκον, κατεκυρώθη ἡ φρούρησις τῆς Καάβας εἰς τὴν γενεὰν τοῦ Ἀσσὴμ, ἐπ' ἄκρον δυσαρεστηθείσης τῆς ζηλοτύπου γενεᾶς τῶν Ἀβδ-Σὴμ.

Ὁ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ ἔσχε διαφόρους υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ οἱ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπιφρανεῖς, εἰσὶν· ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὁ Ἀβοὺ-Λαχὰβ, ὁ Ἀβδὰς, ὁ Χαμζὰς καὶ ὁ Ἀβδαλλάχ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτον ὁ νεώτερος καὶ ὁ μᾶλλον ἀγαπώμενος, ἐνυμφεύθη δὲ τὴν Ἀμινὰν, κόρην ἐκ διεστηκότος μὲν κλάδου, τῆς αὐτῆς ὅμως ἐνδόξου οἰκογενείας τοῦ Κορεὶς. Τοσούτῳ δὲ διαβόητος ἦτον ὁ Ἀβδαλλάχ διὰ τὴν προ-

σωπικὴν αὐτοῦ καλλονὴν καὶ τὰ προτερήματα ἐκεῖνα ἅτινα προσελκύουσι τὰς συμπαθείας τῶν γυναικῶν, ὥστε, ἂν πρέπῃ νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὰς Μοσλημικὰς παραδόσεις, καθ' ἣν νύκτα ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι του μετὰ τῆς Ἀμινᾶς, διακόσιαι παρθένοι ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κορεὶς ἀπέθανον ἐκ ζηλοτυπίας.

Ὁ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ μόνος καρπὸς τοῦ οὕτω λυπηρῶς ἑορτασθέντος γάμου. Ἡ γέννησις αὐτοῦ, κατὰ παραδόσεις ὁμοίας πρὸς ἐκείνας ὧν ἤδη ἐποιήσαμεν μνείαν, συνωδεύθη ὑπὸ σημείων καὶ τεράτων ἀναγγελλόντων τὴν ἐμφάνισιν θαυμαστοῦ παιδίου. Ἡ μήτηρ του οὐδένα ἠσθάνθη πόνον κατὰ τὸν τοκετὸν αὐτῆς· καθ' ἣν στιγμὴν τὸ παιδίον ἐγεννᾶτο, φῶς οὐράνιον ἀνέλαμψεν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον, τὸ δὲ βρέφος, ὑψοῦν τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐφώνησεν. «Μέγας ὁ Θεός! Οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγὼ εἰμὶ ὁ προφήτης του.»

Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καθὰ μᾶς βεβαιοῦσιν, ἐταράχθησαν ἐπὶ τῷ συμβάντι. Ἡ λίμνη Σὰα ἐστράφη ὀπίσω εἰς τὰς ἀποκρύφους αὐτῆς πηγάς, ἐγκαταλείπουσα ἀπεξηραμένας τὰς ὄχθας της, ἐνῷ ὁ Τίγρις ὑπερπηδῶν τὰ ὅρια αὐτοῦ κατεπλημμύρησε τὰς παρακειμένας γαίας. Τὸ παλάτιον τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Χοσρόη ἐσείσθη ἐκ θεμελίων, καί τινες ἐκ τῶν πύργων αὐτοῦ κατηδαφίσθησαν. Κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην νύκτα ὁ Καδῆς, ἤτοι ὁ Δικαστὴς τῆς Περσίας, ἐνυπνιάσθη ὅτι εἷς Ἀραβικὸς κέλης ἐνίκησε φοβερὰν κάμηλον. Διηγήθη τὴν ἐπιοῦσαν τὸ ὄνειρον εἰς τὸν Πέρσην μονάρχην ἐπεξηγήσας αὐτὸ ὡς προσημαῖνον κίνδυνον ἀπὸ τῶν Ἀραβικῶν μερῶν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν θαυματουργὸν νύκτα τὸ ἅγιον φῶς τοῦ Ζοροάστρου, τὸ ὁποῖον, φρουρούμενον ὑπὸ τῶν Μάγων, ἐκαίετο ἀδιαλείπτως ἐπὶ χίλια καὶ ἐπέκεινα ἔτη, αἴφνης ἐσβέσθη, ἅπαντα δὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἴδωλα κατέπεσαν. Οἱ δαίμονες, ἤτοι τὰ πονηρὰ πνεύματα,

ἅτινα ἐνεφώλευον ἐν τῷ ζωδιακῷ, ἐπενεργοῦντα κακοβούλως ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἐξωρίσθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν ἁγνῶν ἀγγέλων καὶ ἐβυθίσθησαν σὺν τῷ ἀρχηγέτῳ αὐτῶν Ἐβλὶς, ἤτοι τὸν Ἑωσφόρον, εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς θαλάσσης.

Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεογνοῦ παιδίου, κατὰ τὰς αὐτὰς αὐθεντίας, ἐπλήσθησαν τρόμου καὶ θαυμασμοῦ. Ὁ ἀδελφὸς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὧν ἀστρόμαντις, ὡροσκόπησε τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου καὶ προεῖπεν, ὅτι ἔμελλε νὰ καταστῇ λίαν ἰσχυρὸς, νὰ καθιδρύσῃ αὐτοκρατορίαν καὶ νὰ θεμελιώσῃ νέον θρήσκευμα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ πάππος αὐτοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ προσήνεγκε συμπόσιον πρὸς τοὺς διασημοτέρους Κορεϊσσίτας, τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου, ὅπου συνέστησεν αὐτὸ ὡς τὴν ἀνατέλλουσαν δόξαν τῆς γενεᾶς των καὶ τῷ ἔδωκε τὸ ὄνομα Μωάμεθ (ἢ Μουχάμεθ) ἐμφαῖνον τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ προορισμόν.

Ταῦτα εἰσὶ τὰ ὑπὸ τῶν Μοσλήμων συγγραφέων ἐξιστορούμενα θαυμάσια περὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Μωάμεθ, παραπλήσια δὲ μυθεύματα διηγοῦνται καὶ περὶ τῶν νεαρῶν αὐτοῦ χρόνων. Ἦτο μόλις δύω ἐτῶν βρέφος ὅταν ὁ πατήρ του ἀπεβίωσεν, οὐδεμίαν ἄλλην ἀφεὶς αὐτῷ κληρονομίαν ἢ μόνον πέντε καμήλους, ὀλίγα πρόβατα καὶ μίαν δούλην Αἰθίοπα, καλουμένην Βαρακάτ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἀμινὰ ἐθήλαζεν αὐτὸν ἕως ὥρας, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ φροντίδες καὶ ἡ λύπη ἀπεξήραναν τὰς πηγὰς τῶν κόλπων της, ὁ δὲ ἀὴρ τῆς Μέκας ἦτο νοσηρὸς διὰ τοὺς παῖδας, ἐζήτησε διὰ τὸ τέκνον αὐτῆς τροφὸν μεταξὺ τῶν γυναικῶν τῶν πλησιοχώρων Βεδουϊνικῶν φυλῶν. Συνείθιζαν αὐταὶ αἱ γυναῖκες νὰ ἔρχωνται εἰς Μέκαν δὶς τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ γαλακτουχῶσι τὰ βρέφη τῶν ἐγκατοίκων, ἀλλὰ θηρεύουσαι μόνον τοὺς γόνους τῶν πλουσίων, ἀπεκδεχόμεναι ἀδρὰς παρ' αὐτῶν τὰς ἀμοιβὰς, ἀπέστρεφον μετ' ἀπαρεσκείας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ κληρονόμου τούτου τῆς πενίας. Ἐπὶ

τέλους ἡ Χαλημά, σύζυγος ἑνὸς Σαδίτου ποιμένος, κινηθεῖσα εἰς οἶκτον, παρέλαβεν οἰκαδε τὸ ἄπορον νήπιον. Κατῴκει ἐν μιᾷ τῶν ποιμενικῶν κοιλάδων τῶν ὀρέων.*

Πολλὰ εἰσὶ τὰ παρὰ τῆς Χαλημᾶς διηγούμενα τεράστια περὶ τοῦ θηλάζοντος αὐτὴν βρέφους. Εἰς τὴν ἀπὸ Μέκας ὁδοιπορίαν, ὁ φέρων αὐτὸ ἡμίονος, προικισθεὶς ὡς ἐκ θαύματος διὰ τοῦ λόγου, ἀνέκραξε μεγαλοφώνως ὅτι ἐκόμιζε τὸν μέγιστον τῶν προφητῶν, τὸν κορυφαῖον τῶν ἀπεσταλμένων, τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Παντοδυνάμου. Κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ τὰ πρόβατα ἔκλινον ἐνώπιόν του· ἐνῷ δὲ ἔκειτο εἰς τὴν κοίτην του προσηλοῦν τὰ ὄμματα ἐπὶ τῆς σελήνης, αὕτη, κατερχομένη, προσεκύνει αὐτῷ εἰς σημεῖον σεβασμοῦ.

Ἡ εὐλογία τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσιν οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς, ἀντήμειψε τὴν φιλανθρωπίαν τῆς Χαλημᾶς. Ἐνόσῳ τὸ παιδίον ἔμενεν ὑπὸ τὴν στέγην της τὰ πάντα περὶ αὐτὴν εὐδαιμόνουν. Τὰ ῥέατα καὶ αἱ πηγαὶ οὐδέποτε ἐξηράνθησαν, αἱ βοσκαὶ ἦσαν πάντοτε χλοεραί, τὰ ποίμνια καὶ αἱ ἀγέλαι αὐτῆς ἐπληθύνοντο δεκαπλασίως, ἀξιοθαύμαστος ἀφθονία ἐπεκράτει εἰς τοὺς ἀγρούς της καὶ ἡ εἰρήνη ἐβασίλευεν εἰς τὴν ἑστίαν της.

Τὰ Ἀραβικὰ ἀναγνώσματα προβαίνουσιν ἐκθειάζοντα τὰς σχεδὸν ὑπερφυεῖς, σωματικάς τε καὶ νοητικὰς δυνάμεις, αἵτινες ἐξεδηλοῦντο ἐν τῷ τεραστίῳ παιδίῳ κατὰ λίαν πρώϊμον ἡλικίαν. Ἦτο τριῶν μηνῶν καὶ ἐδύνατο νὰ σταθῇ μόνον· εἰς τοὺς ἑπτά, περιέτρεχεν ἐν τῇ οἰκίᾳ· καὶ εἰς τοὺς δέκα, ἐδύνατο νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὰ τῶν τοξεύσεων παιγνίδια μετὰ τῶν ἄλλων παίδων. Ὅταν δὲ συνεπλήρωσε τοὺς ἑκτὼ μῆνας, ἐδύνατο νὰ ὁμιλῇ τόσῳ καθαρῶς, ὥστε νὰ τὸ ἐννοῶσι, καὶ ἐν τῷ διαστήματι ἑ-

* Οἱ Βένι-Σάδαι (ἤτοι υἱοὶ τοῦ Σαδ) χρονολογοῦσιν ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Κατάν-Ἀράβων, εἰσὶ τὰ μόνα λείψανα τῶν ἀρχαγόνων φυλῶν τῆς Ἀραβίας. Ἡ κοιλὰς αὐτῶν κεῖται μεταξὺ τῶν ὀρέων ἄτινα, ἀποχωροῦντα τοῦ Τάγιρ, ἐκτείνονται πρὸς νότον αὐτοῦ. (Βουρκχάρδ, περὶ Βεδουΐνων, τόμ. Β'. σελ. 47.)

νὸς μηνὸς ἔτι, ἐδύνατο νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' εὐφραδείας, ἀναπτύσσον σοφίαν ἐκπλήττουσαν ἅπαντας τοὺς ἀκροαζομένους αὐτό.

Τριετὴς ἦτον ὅτε, παίζων εἰς τοὺς ἀγροὺς μετὰ τοῦ ὁμογάλακτος ἀδελφοῦ του Μασρούδ, δύω ἄγγελοι ἐν ἀστραπτούσαις μορφαῖς ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιόν των. Οὗτοι ἐξέτειναν τὸν Μωάμεθ εὐσχημόνως κατὰ γῆς, ὁ δὲ Γαβριὴλ, ὁ εἷς τῶν ἀγγέλων, ἤνοιξεν αὐτοῦ τὸ στῆθος, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τῷ προξενήσῃ τὸν ἐλάχιστον πόνον. Εἶτα ἐκβαλὼν αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐκαθάρισεν αὐτὴν ἀπὸ παντὸς ῥύπου, καὶ ἀπὸ τῶν μελανῶν ἐκείνων καὶ δηλητηρίων ῥανίδων τῆς πρώτης ἁμαρτίας, τῆς κληρονομηθείσης ἡμῖν ὑπὸ τοῦ πρωτάτορος Ἀδὰμ, αἵτινες φωλεύουσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἁρίστων ἐκ τῶν ἀπογόνων του παροτρύνουσαι αὐτοὺς εἰς τὸ ἔγκλημα. Ἀφοῦ δὲ ἐντελῶς ἥγνισεν αὐτὴν, τὴν ἐνέπλησε πίστεως, σοφίας καὶ προφητικοῦ φωτὸς, καὶ τὴν ἐναπέθηκεν εἰς τὰ στέρνα τοῦ παιδός. Ἔκτοτε, καθὰ μᾶς βεβαιοῦσιν αἱ αὐταὶ αὐθεντίαι, ἤρχισε ν' ἀναβλύῃ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτοῦ τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο φῶς, ὅπερ κατέρρευσεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν προφητῶν σειρᾶς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰσαὰκ καὶ Ἰσμαὴλ, ἀλλ' ὅπερ ἐσκοτίσθη ἐπὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ τελευταίου, ἕως οὗ οὕτως ἐκλάμψῃ διὰ νέων ἀκτινοβολῶν ἐκ τῶν διακριτικῶν χαρακτήρων τοῦ Μωάμεθ.

Κατὰ τὴν ὑπερφυῆ ταύτην ἐπίσκεψιν, προσθέτουσιν οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς, ἐνετυπώθη μεταξὺ τῶν ὤμων τοῦ παιδὸς ἡ σφραγὶς τῆς προφητείας, ἥτις ἐθεωρεῖτο καθ' ὅλον τὸν βίον του ὡς τὸ σύμβολον καὶ ἡ διαπίστωσις τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς· καὶ τοι οἱ ἀπιστοῦντες οὐδὲν ἄλλο ἐν αὐτῇ διέκρινον ἢ εὐρὺν φακὸν ἔχοντα τὸ μέγεθος ὠοῦ περιστερᾶς.

Ὅταν ἡ τεραστία ἐπίσκεψις τοῦ ἀγγέλου ἐγνωστοποιήθη εἰς τὴν Χαλημὰν καὶ τὸν σύζυγόν της, οὗτοι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τρόμου μήποτε δεινόν τι ἐπέκειτο ἐπὶ τοῦ

παιδὸς, ἢ μήπως οἱ ὑπερφυεῖς αὐτὸν ἐπισκεψάμενοι ἦσαν ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἤτοι τῶν δαιμονίων, ἅτινα συχνάζουσιν εἰς τὰς μοναξίας τῶν ἐρήμων ἐχέοντα τὸν ἰὸν τῆς κακίας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ ἐκ τούτων ἡ Σαδίτις τροφός του, ἐπαναγαγοῦσα αὐτὸν εἰς Μέκαν, τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν μητέρα του Ἀμινάν.

Διέμεινε παρὰ τῇ γεννήτορι αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅτε, ἀπελθοῦσα ἵνα ἐπισκερθῇ τοὺς συγγενεῖς της ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἀδζὶ, τὸν παρέλαβε μετ' αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἴκαδε ἐπάνοδόν της ἀπεβίωσε, ἐτάφη δὲ εἰς Ἀβουὰ χωρίον μεταξὺ Μεδίνης καὶ Μέκας. Ὁ τάφος αὐτῆς, ὡς θέλομεν ἴδει, ὑπῆρξε τόπος σεβασμίας ἐπισκέψεως καὶ γλυκείων ἀναμνήσεων διὰ τὸν υἱόν της, κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του.

Ἡ πιστὴ Ἀβυσσινὴ δούλη Βαρακὰτ, ἀναπληροῦσα ἔκτοτε τὰ καθήκοντα μητρὸς ἐπὶ τὸ ὀρφανὸν παιδίον, μετέφερεν αὐτὸ εἰς τοῦ πάππου του Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας τοῦ ὁποίου διήνυσε διετίαν, περιποιούμενον μετὰ πλείστης ὅσης μερίμνης καὶ στοργῆς. Ὁ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ ἦτον ἤδη λίαν προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ὑπερπηδήσας τὰ τακτικὰ ὅρια τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Προϊδὼν τὸ τέλος αὐτοῦ πλησιάζον, προσεκάλεσε τὸν πρωτότοκόν του υἱὸν Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ τῷ ἐνεπιστεύθη τὸν Μωάμεθ ὑπὸ τὴν εἰδικὴν αὐτοῦ προστασίαν. Ὁ καλὸς Ἀβοὺ-Τάλεβ παρέλαβε τὸν ἀνεψιὸν εἰς τοὺς κόλπους του καὶ ἔκτοτε ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ πάντοτε ὡς ἄλλος πατήρ. Ἐπειδὴ δὲ, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, ἡ φροὐρησις τῆς Καάβας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὁ Μωάμεθ διεκόνησεν ἐπί τινα ἔτη εἰς εἴδός τι ἱερατικῆς ἐπισκοπῆς, παρ' ᾗ οἱ κανόνες καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι τοῦ ἁγίου οἴκου αὐστηρῶς ἐτηροῦντο. Ἐνταῦθα δὲ κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ παραθέσωμεν λεπτομελεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς, καθὰ ἰσχυρίζονται, γενέσεως τῆς Καάβας, περὶ τῶν δογμάτων, τῶν παραδόσεων καὶ

περὶ τῶν συνεχομένων αὐτῇ προλήψεων, τόσῳ οἰκείως ἀναμίκτων ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ Ἰσλὰμ καὶ τῇ ἱστορίᾳ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Αἱ περὶ Μέκας καὶ Καάβας παραδόσεις.

Ὅταν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἐξώσθησαν τοῦ Παραδείσου, ὡς ἀναφέρουσιν αἱ Ἀραβικαὶ παραδόσεις, ἔπεσαν εἰς διεστηκότα ἀλλήλων τῆς γῆς μέρη· ὁ μὲν Ἀδὰμ, ἐπί τινος ὄρους τῆς νήσου Σερενδίβης, ἡ δὲ Εὔα, εἰς Ἀραβίαν, πλησίον τὰ ὅρια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅπου σήμερον κεῖται ὁ λιμὴν τῆς Ζέδδας. Ἐπὶ διακόσια ἔτη περιεπλανῶντο κεχωρισμένοι ἐπὶ τῆς γῆς, μέχρις οὗ, ἕνεκα τῆς μετανοίας αὐτῶν καὶ τῆς ἀθλιότητός των, τοῖς ἐπετράπη ἵνα συναντηθῶσι πάλιν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ἀραράτ, οὐχὶ μακρὰν ἀπέχοντος τῆς σημερινῆς πόλεως τῆς Μέκας. Ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πόνου καὶ τῆς συντριβῆς αὐτοῦ ὁ Ἀδὰμ, ὡς λέγουσιν, ἀνύψωσε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Θεοῦ, καθικετεύων αὐτὸν ἵνα συγκαταβῇ νὰ τῷ χαρίσῃ μίαν σκηνὴν ὡς ἐκείνην ἐν ᾗ προσέφερε τὴν λατρείαν του, ὅτε εὑρίσκετο ἐν τῷ Παραδείσῳ, καὶ περὶ τὴν ὁποίαν οἱ ἄγγελοι ἐτέλουν τοὺς δοξολογικοὺς κύκλους των.

Ἡ δέησις τοῦ Ἀδὰμ εἰσηκούσθη. Σκηνὴ ἐξ ἀκτινοβόλων νεφελῶν ἐσχηματισμένη κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀγγέλων, καὶ εὐθέως ἐτοποθετήθη ὑποκάτω τοῦ ἐν τῷ οὐρανίῳ παραδείσῳ πρωτοτύπου. Ἔκτοτε, πρὸς ταῦτο τὸ οὐρανόθεν καταβὰν μνημεῖον ἐστρέφετο ὁ Ἀδὰμ ἐν ὥρᾳ προσευχῆς· καθ' ἑ-

κάστην δὲ ἐκοίει περὶ αὐτὸ ἑπτὰ κύκλους κατὰ μίμησιν τοῦ κανόνος τῶν λατρευόντων ἀγγέλων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδὰμ, κατὰ τὰς αὐτὰς παραδόσεις, ἡ σκηνὴ ἐγένετο ἄφαντος, ἢ ἀνελήφθη πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν· ἀλλ' ἑτέρα, ὁμοία κατὰ τὸ σχῆμα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐκτίσθη ἐκ λίθων καὶ πηλοῦ ὑπὸ τοῦ Σὴθ, υἱοῦ τοῦ Ἀδάμ. Τὴν σκηνὴν ταύτην κατεπόντισεν ὁ κατακλυσμός. Μετὰ πολλὰς γενεὰς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πατριαρχῶν, ὅταν ἡ Ἄγαρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἰσμαὴλ μικροῦ ἐδέησε ν' ἀποθάνωσι τῆς δίψης ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἄγγελός τις ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς πηγὴν ἢ φρέαρ, παρὰ τῷ τόπῳ ἔνθα τὸ πάλαι ἐστήθη ἡ σκηνή. Ἦτο τὸ φρέαρ τοῦ Ζὲμ-Ζὲμ, ὅπερ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσμαὴλ τηροῦσιν ὡς ἱερόν. Μικρὸν ἔπειτα, δύω ἄνθρωποι ἐκ τῆς γιγαντώδους γενεᾶς τῶν Ἀμαληκιτῶν, ζητοῦντες κάμηλον ἀποπλανηθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτῶν, ἀνεκάλυψαν τὸ φρέαρ τοῦτο, κορέσαντες δὲ τὴν δίψαν των συνήγαγον τοὺς συντρόφους των ἐπὶ τοῦ τόπου. Ἐνταῦθα ἔκτισαν τὴν πόλιν τῆς Μέκας, προσλαβόντες τόν τε Ἰσμαὴλ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν των. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐξωστρακίσθησαν παρὰ τῶν ἐγχωρίων κατοίκων, διαμείναντος τοῦ Ἰσμαὴλ πλησίον των. Ἅμα οὗτος ἤγγισεν εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ἔγημε τὴν θυγατέρα τοῦ τότε κυβερνῶντος ἡγεμόνος, ἐξ ἧς ἔσχε πολλὰ τέκνα, τοὺς προγόνους τοῦ Ἀραβικοῦ λαοῦ. Προϊόντος τοῦ χρόνου, κατὰ θείαν ἐντολὴν, ἐπεχείρησε τὴν ἀνάκτισιν τῆς Καάβας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου τόπου ἔνθα εἶχεν ἀποτεθῇ ἡ νεφελόεσσα σκηνή. Εἰς τὸ εὐσεβὲς τοῦτο ἔργον ἐβοήθει αὐτὸν ὁ πατήρ του Ἀβραάμ. Θαυμαστὴ πέτρα ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὡς ἱκρίον, ἀνερχομένη καὶ κατερχομένη σὺν αὐτῷ, ἐνῷ ἔκτιζεν τοὺς τοίχους τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομήματος. Ὁ λίθος μένει εἰσέτι ἐκεῖ ὡς ἀνεκτίμητον λείψανον, πάντες δὲ

οἱ πεποιθότες καθαρῶς ἐπ' αὐτοῦ διακρίνουσι τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν τοῦ πατριάρχου.

Ἐνῷ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσμαὴλ οὕτως ἐπησχολοῦντο, ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ τοῖς ἐκόμισεν ἕνα λίθον. Αἱ ὑπάρχουσαι περὶ αὐτοῦ παραδόσεις δὲν συμφωνοῦσι παντάπασι πρὸς ἀλλήλας. Κατά τινας ἐξ αὐτῶν ἡ πέτρα αὕτη ἦτο μία ἐκ τῶν πολυτίμων τοῦ Παραδείσου, αἵτινες ἔπεσαν ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τοῦ Ἀδὰμ, εἶτα δὲ ἀπωλέσθη ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ κατακλυσμοῦ, μέχρις οὗ ἀνεῦρεν αὐτὴν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἀποδεδεγμένη παράδοσις εἶνε, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος λίθος ἦτον αὐτὸς ὁ ἄγγελος φύλαξ ὁ διορισθεὶς νὰ ἐποπτεύῃ τὸν Ἀδὰμ ἐν τῷ Παραδείσῳ, ἀλλ' ὅστις μετετράπη εἰς λίθον καὶ ἐξώσθη ἐκεῖθεν σὺν αὐτῷ κατὰ τὴν πτῶσιν του, πρὸς τιμωρίαν τῆς περὶ τὴν φρούρησιν ἐλιγωρίας του. Αὐτὸν τὸν λίθον ὅ τε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσμαὴλ, ἄραντες μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας, ἐνέβαλον εἴς τινα γωνίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς Καάβας τοίχου, ἔνθα διαμένει ἕως τῆς σήμερον, εὐσεβῶς ἀσπαζόμενος ὑπὸ τῶν λατρευτῶν ὁσάκις ποιοῦσι τοὺς πέριξ τοῦ ναοῦ κύκλους. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐτέθη εἰς τὸν τοῖχον ἦτο, καθὰ διηγοῦνται ἡμῖν, εἰς μονόλιθος ὑάκινθος θαμβούσης λευκότητος, ἀλλὰ βαθμηδὸν κατήντησεν ἀμαυρὸς ἕνεκεν τῶν φιλημάτων τῶν ἁμαρτωλῶν θνητῶν. Ἐν τῇ ἀναστάσει προσλήψεται πάλιν τὴν ἀγγελικὴν αὐτοῦ μορφὴν καὶ σταθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μάρτυς ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες μετὰ πίστεως ἐκπληρώσωσι τοὺς κανόνας τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας.

Τοιαῦται εἰσὶν αἱ Ἀραβικαὶ παραδόσεις, αἵτινες, ἀπὸ τῆς ἀπωτέρας ἀρχαιότητος, κατέστησαν τὴν Καάβαν καὶ τὸ φρέαρ τοῦ Ζὲμ-Ζὲμ ἀντικείμενα ἐκτάκτου λατρείας παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς ἀπογόνοις τοῦ Ἰσμαήλ. Ἡ Μέκα, ἡ ἐντὸς τῶν τειχῶν της περικλείουσα τὰ ἱερὰ ταῦτα ἀντικείμενα, ἐθεωρεῖτο ὡς ἁγία πόλις ἐπὶ πολὺν χρόνον πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ Μωα-

μεθανισμοῦ, καὶ ὑπῆρχε τὸ καταφύγιον τῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας προσκυνητῶν. Τόσῳ πάνδημον καὶ βαθύπνευστον ἦτο τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ καθήκοντος τούτου, ὥστε τετράμηνον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀφιεροῦντο εἰς τὰς τελετὰς τῆς ὁδοιπορίας, ἀφιστάμενοι αὐστηρῶς τῶν βιαιοπραγιῶν καὶ τοῦ πολέμου. Τότε αἱ πολέμιαι ἐκεῖναι φυλαὶ κατέθετον τὰ ὅπλα, ἀφῆρουν τὰς αἰχμὰς τῶν λογχῶν των, διέβαινον τὰς τέως κινδυνώδεις ἐρήμους ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀθρόοι εἰσήρχοντο διὰ τῶν πυλῶν τῆς Μέκας, περιβεβλημένοι τὸν ὁδοιπορικὸν ἐσθῆτα, ἐτέλουν τοὺς ἑπτὰ περὶ τὴν Καάβαν κύκλους, ἀπομιμούμενοι τὰς στρατιὰς τῶν ἀγγέλων, ἤπτοντο τοῦ μυστηριώδους μελανοῦ λίθου καὶ κατησπάζοντο αὐτὸν, ἔπινον καὶ ἀπελούοντο εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Ζὲμ-Ζὲμ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ προπάτορός των Ἰσμαὴλ, μετὰ δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν ἄλλων κανόνων τῆς ὁδοιπορίας ἐπανέκαμπτον εἰς τὰς ἑστίας των ἀβλαβεῖς, ὅπως ἀναλάβωσι τὰ ὅπλα καὶ τοὺς πολέμους αὐτῶν.

Μεταξὺ τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων τῶν Ἀράβων κατὰ ταύτας τὰς «Ἀγνωσίας ἡμέρας» των, ὅ ἐστι, πρὸ τῆς διαδόσεως τῶν Μοσλημικῶν δογμάτων, ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ ἐπεῖχον τὴν πρώτην θέσιν. Ἐτέλουν τρεῖς κυρίας νηστείας ἐντὸς τοῦ ἔτους· τὴν μὲν ἑπτὰ, τὴν δὲ ἐννέα καὶ τὴν τρίτην τριάκοντα ἡμερῶν. Προσηύχοντο τρὶς τῆς ἡμέρας, περὶ ἀνατολὰς ἡλίου, περὶ μεσημβρίαν καὶ περὶ δυσμὰς, στρέφοντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν πρὸς τὸ μέρος τῆς Καάβας, ἥτις ἦτον ἡ Κέβλα των, ἤτοι τὸ σημεῖον τῆς λατρείας των. Εἶχον πολλὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, τινὰς τῶν ὁποίων παρέλαβον ἐκ τῶν Ἰουδαίων· λέγεται μάλιστα ὅτι ἐκαλλιέργησαν τὰ ἱερὰ αὐτῶν αἰσθήματα διὰ τοῦ βιβλίου τῶν Ψαλμῶν καὶ δι' ἑνὸς βιβλίου ὅπερ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Σὴθ, πλήρους ἠθικῶν διδαγμάτων.

Ἀνατραφεὶς ὁ Μωάμεθ, ὡς ἐρρέθη, εἰς τὸν οἶκον τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Καάβας, αἱ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ

κτιρίῳ ἐκπληρούμεναι κανονικῶς τελεταὶ καὶ λατρεῖαι δυνατὸν νὰ ἐπέδρασαν πρωΐμως εἰς τὸν νοῦν του καὶ νὰ παρώτρυναν αὐτὸν εἰς τὰς περὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων ἐρεύνας ἐκείνας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐπὶ τέλους μετεωρίσθη. Καίπερ οἱ Μοσλῆμαι βιογράφοι του πειρῶνται παντὶ σθένει νὰ μᾶς πείσωσιν, ὅτι ὁ ὑψηλὸς αὐτοῦ προορισμὸς προεδηλώθη σαφῶς κατὰ τὴν βρεφικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διὰ σημείων καὶ θαυμάτων, οὐχ ἧσσον φαίνεται ὅτι ἡ ἀνατροφή του παρημελήθη, ὡσανεὶ παιδὸς ἐκ τῶν κοινῶν Ἀράβων· διότι ἡμεῖς εὑρίσκομεν ὅτι οὐδὲ ἀνάγνωσιν οὐδὲ γραφὴν ἐδιδάχθη. Ἦτον ὅμως σκεπτικὸς παῖς, γοργὸς ἐξεταστὴς, ῥέπων πρὸς τὸ μελετᾶν πᾶν ὅ,τι ἠρεύνα, κτώμενος δὲ φαντασίαν γόνιμον, εὔτολμον καὶ εὐρεῖαν. Ἡ ἐτησία συρροὴ τῶν προσκυνητῶν ἐξ ἀπωτάτων μερῶν, κατέστησε τὴν Μέκαν δοκεῖον, ὡς εἰπεῖν, ἁπασῶν τῶν ἐπιπολαζουσῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας, ὡς φαίνεται, ὁ παῖς ἐνεστερνίσθη μετὰ ζέσεως καὶ διετήρησεν εἰς τὴν πιστὴν αὐτοῦ μνήμην· κατὰ λόγον δὲ τῆς αὐξανούσης ἡλικίας του εὐρύτερος κύκλος παρατηρήσεων βαθμηδὸν τῷ ἠνοίγετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Πρώτη ἐδοιπορία τοῦ Μωάμεθ μὲ τὸ καραβάνιον εἰς Συρίαν.

Ὁ Μωάμεθ ἦτον ἤδη δωδεκαετὴς, ἀλλὰ καθὼς προείπημεν εἶχεν ἀναπτύξει νοητικὴν δύναμιν πολλῷ ὑπερτέραν σχετικῶς πρὸς τὴν ἡλικίαν ταύτην. Ἡ ἀνακριτικὴ τάσις ἐξηγείρετο ἐν αὐτῷ καὶ καθίστατο ἔτι ζωηροτέρα, ὡς ἐκ τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν προσκυνητῶν τῶν ἀφ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας ἐρχομένων. Ὁ θεῖος του Ἀβοὺ-Τάλεβ, πρὸς τούτοις, παρεκτὸς τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος ὡς φύλαξ τῆς Καάβας, ἦτον εἷς τῶν

μᾶλλον ἐπιχειρηματιῶν ἐμπόρων τῆς φυλῆς τοῦ Κορεῖς, εἶχε δὲ πολλὰ συμφέροντα εἰς τὰ καραβάνια ἐκεῖνα, ἅτινα ἐνίδρυσεν ὁ πρόγονος αὐτοῦ Ἀσσὴμ καὶ τὰ ὁποῖα ἐμπορεύοντο μὲ τὴν Συρίαν καὶ τὸ Ὑεμέν. Αἱ ἄνοδοι καὶ αἱ κάθοδοι τῶν καραβανίων τούτων, ἐμφρασσόντων τὰς πύλας τῆς Μέκας καὶ πληρούντων τὰς ὁδοὺς ἐξ εὐαρέστου θορύβου, ἀπεκάλυπτον κόσμον γεγονότων εἰς νέον, οἷος ὁ Μωάμεθ, καὶ μετέφερον τὴν φαντασίαν του εἰς τὰ ξένα μέρη. Δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ καταστείλῃ τὴν οὖτως ἀναπτυσσομένην διάπυρον αὐτοῦ περιέργειαν· καὶ ποτε ἐνῷ ὁ θεῖός του ἡτοιμάζετο ν' ἀναβῇ ἐπὶ τὴν κάμηλον αὐτοῦ, ὅπως ἀπέλθῃ μὲ τὸ καραβάνιόν εἰς Συρίαν, πεσὼν εἰς τὰς ἀγκάλας του, καθικέτευεν αὐτὸν νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν παρακολουθήσῃ· «Διότι, τίς, θεῖε μου, εἶπε, θέλει λάβει πρόνοιαν περὶ ἐμοῦ κατὰ τὴν ἀπουσίαν σου;»

Ἡ αἴτησις δὲν ἀπηυθύνθη εἰς μάτην πρὸς τὴν ἀγαθὴν καρδίαν τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ. Ἔγνω οὖτος, ὅτι ὁ νέος εἶχεν ἤδη κατάλληλον τὴν ἡλικίαν, ὅπως ῥιφθῇ εἰς τὰς ἐνεργητικὰς σκηνὰς τοῦ Ἀραβικοῦ βίου, καὶ ἱκανὴν ἅμα νοημοσύνην, ὅπως προσενέγκῃ βεβαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸ καραβάνιον· ἀπεδέξατο ὅθεν τὴν παράκλησίν του καὶ τὸν παρέλαβε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν διὰ τὴν Συρίαν ὁδοιπορίαν του.

Ἡ ὁδὸς διέρχεται ἀμμώδεις τόπους πλήρεις τῶν μυθολογικῶν ἐκείνων παραδόσεων, ἃς τέρπονται οἱ Ἄραβες διηγούμενοι κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐπιστάσεις τοῦ καραβανίου. Αἱ εὐρύχωροι μοναξίαι τῆς ἐρήμου, ἐν αἷς ὁ πλάνος ἐκεῖνος λαὸς κατηνάλισκε τοσοῦτον τοῦ βίου του χρόνον, προσφέρονται εὐκόλως εἰς πλαστούργησιν προληπτικῶν φαντασιῶν. Ἐθεώρησαν ἑπομένως αὐτὰς ὡς κατοικημένας ὑπὸ ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων καὶ τὰς ἐπλούτισαν διὰ μαγικῶν μύθων, ἀναμίκτων μετὰ τερατστίων γεγονότων, λαβόντων δῆθεν χώραν εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς. Κατὰ τὰς νυκτερινὰς ταύτας ἐπιστάσεις τοῦ καραβανίου, ὁ νεαρὸς νοῦς τοῦ Μωάμεθ, ἀναμφιβόλως ἀπερρόφησε πολλὰς ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος δεισιδαιμο-

νιῶν τῆς ἐρήμου, αἵτινες ἐνετυπώθησαν ἀδιαστείστως εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ ἰσχυρῶς ἐπενήργησαν εἰς τὴν διάνοιάν του. Δυνάμεθα πρὸ πάντων νὰ σημειώσωμεν δύο παραδόσεις, περὶ ὧν ὁ Μωάμεθ θὰ ἔλαβε βεβαίως γνῶσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ τὰς ὁποίας μνημονεύει ἐν τῷ Κορανίῳ. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὰ ὀρεινὰ περίχωρα τοῦ Ἐδζάρ. Ἐκεῖσε, ἐνῷ τὸ καραβάνιον ἔβαινεν ἐπὶ τὴν ὁδόν του, ἐν μέσῳ σιγαλέων καὶ πανερήμων κοιλάδων, τῷ ἐδακτυλοδεικτοῦντο σπήλαια κείμενα παρὰ τὰ πλευρὰ τῶν βουνῶν, ἄλλοτε κατοικούμενα ὑπὸ τῶν Βενὶ-Θαμοὺδ, ἤτοι τῶν υἱῶν τοῦ Θαμοὺδ, μιᾶς ἐκ τῶν *ἀπολεσθεισῶν φυλῶν*. Καὶ τοιάδε ἡ περὶ αὐτῶν παράδοσις.

«Ἀνῆκον οὗτοι εἰς ἀνδρείαν καὶ γιγάντειον γενεὰν, ὑπάρχουσαν πρὸ τῶν χρόνων τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ. Περιπεσόντες εἰς τυφλὴν εἰδωλολατρείαν, ἀπέστειλεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς προφήτην ἵνα τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ἠρνήθησαν ὅμως ν' ἀκούσωσιν αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν ἔδιδε τὴν ἀπόδειξιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ποιῶν ὥστε κάμηλος ἔγκυος νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν ἐγκάτων ἑνὸς ὄρους. Ὁ Σαλὴχ προσηυχήθη λοιπὸν, καὶ ὦ τοῦ θαύματος! κρημνὸς ἠνεώχθη καὶ ἐδοὺ κάμηλος ἐξῆλθεν, ἥτις πάραυτα ἔτεκε πῶλον. Τινὲς τῶν Θαμουδιτῶν, πεισθέντες ὡς ἐκ τοῦ θαύματος, ἀπετάχθησαν τῇ εἰδωλολατρείᾳ, ἀλλὰ τὸ πλεῖον ἐξ αὐτῶν μέρος ἐνέμεινεν εἰς τὴν ἀπιστίαν. Ὁ Σαλὴχ ἀφῆκεν ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν κάμηλον εἰς σημεῖον, ἀπειλῶν, ὅτι ὀργὴ ἐξ οὐρανοῦ θὰ ἐπέπιπτεν ἐπ' αὐτῶν, ἐὰν τὴν ἐλαχίστην ἐπέφερον βλάβην εἰς τὸ ζῶον. Ἐπί τινα καιρὸν ἄφιναν τὴν κάμηλον νὰ τρέφηται ἡσύχως ἐντὸς τῶν βοσκῶν αὐτῶν, ἐξερχομένην τὴν πρωΐαν καὶ ἐπανακάμπτουσαν τὴν ἑσπέραν. Εἶνε μὲν ἀληθὲς, ὅτι ὁπόταν ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἵνα πίῃ ἐκ τινος ῥυακίου ἢ φρέατος, οὐδέποτε ἤγειρεν αὐτὴν, ἂν πρῶτον δὲν ἀπερρόφα καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ ὕδατος ῥανίδα, ἀλλ' εἶτα ἀν-

ταπέδιδε τόσῳ ἄφθονον γάλα, ὥστε ἐξήρκει πρὸς χρῆσιν τῆς ὅλης φυλῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐτρόμαζε τὰς ἄλλας καμήλους καὶ ἐφυγάδευεν αὐτὰς ἐκ τῶν βοσκῶν των, κατέστη ἀφορμὴ βλάβης εἰς τοὺς Θαμουδίτας, οἵτινες τῇ ἀπέκοψαν τὰς ἴγνῦς καὶ τὴν κατέσφαξαν. Ἐπὶ τοῖς γενομένοις, κραυγὴ φοβερὰ ἠκούσθη οὐρανόθεν καὶ δυναταὶ ἐξερράγησαν βρονταὶ, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἅπαντες οἱ ἔνοχοι ἔκειντο χαμαὶ πρηνεῖς, νεκροί... Οὕτως ἅπασα ἡ γενεὰ ἠφανίσθη, ἡ δὲ χώρα αὐτῆς μένει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὑπὸ τὴν ἀρὰν τοῦ οὐρανοῦ.»

Ἡ ἱστορία αὕτη τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐνετυπώθη εἰς τὸν νοῦν τοῦ Μωάμεθ, ὥστε κατὰ τοὺς ἐπιόντας καιροὺς ἠρνεῖτο εἰς τὸν λαὸν του νὰ κατασκηνοῖ ἐν τοῖς περιχώροις καὶ μετὰ σπουδῆς τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ ἀφωρισμένου ἐκείνου τόπου.

Ἡ ἑτέρα παράδοσις, ἣν συνέλεξε κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν κειμένην πόλιν Ἔϋλαν. Ὁ τόπος οὗτος, τῷ διηγοῦντο, κατῳκεῖτο τοπάλαι ὑπὸ φυλῆς τινος Ἰουδαίων, οἵτινες ἐξώκειλαν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐβεβήλουν τὸ Σάββατον, ἁλιεύοντες κατὰ τὴν ἁγίαν ἐκείνην ἡμέραν. Τούτου ἕνεκεν, οἱ μὲν γέροντες μετεμορφώθησαν εἰς χοίρους, οἱ δὲ νέοι εἰς πιθήκους.

Ἐποιήσαμεν διακεκριμένην μνείαν αὐτῶν τῶν δύο παραδόσεων, διότι περὶ ἀμφοτέρων ἀναφέρει ὁ Μωάμεθ ὡς παραδειγμάτων θείας δίκης κατὰ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ διότι καταδεικνύουσι τὴν παρόρμησιν ἣν τὸ νεαρὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἤδη ἐλάμβανε ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου.

Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐξιστοροῦσιν ἡμῖν τεράστια γεγονότα παρακολουθήσαντα τὸν νέον διαρκούσης τῆς ὁδοιπορίας ταύτης, δι' ὧν ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐπ' αὐτὸν ἄνωθεν τοῦ οὐρανοῦ ἐπισκόπησις. Διερχόμενός ποτε τὰς φλογερὰς τῆς ἐρήμου ἄμμους, εἷς ἄγγελος, ἐρριπτάμενος ἀοράτως, τὸν ἐπεσκίαζε διὰ τῶν

πτερύγων του· θαῦμα ὅμως τοῦτο, ὅπερ, ὡς ἐκ τοῦ εἴδους του, δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ κύρους αὐτόπτου μαρτυρίας... Ἄλλοτε, νέφος μετέωρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐδρόσιζεν αὐτὸν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μεσημερίου καύματος. Ἐν ἄλλῃ δὲ περιπτώσει, ζητῶν τὴν ἐκλείπουσαν σκιὰν μαραινομένου δένδρου, τοῦτο παρήγαγεν ἐν τῷ ἅμα φύλλα καὶ ἄνθη.

Ἀφοῦ τὸ καραβάνιον διῆλθε μεθορίως τὰ ἀρχαῖα τῶν Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμανιτῶν κράτη, περὶ ὧν πολλάκις γίνεται λόγος εἰς τὰς Ἁγίας Γραφὰς, ἔφθασεν εἰς Βόσραν ἢ Βόστραν, κειμένην ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Συρίας, ἐντὸς τῆς χώρας τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσῆ, ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ Βόσρα, κατὰ τοὺς γραφικοὺς καιροὺς, ὑπῆρξε πόλις τῶν Λευϊτῶν, ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατῳκεῖτο ὑπὸ Νεστοριανῶν χριστιανῶν. Ἐνταῦθα ἐτελεῖτο μεγάλη ἐμποροπανήγυρις, ἣν τὰ καραβάνια ἐτησίως ἐπεσκέπτοντο· ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ οἱ ἡμέτεροι ὁδοιπόροι ἐστάθμευσαν, κατασκηνώσαντες πλησίον μονῆς τινος Νεστοριανῶν.

Ἡ ἀδελφότης τῆς μονῆς ταύτης ὑπεδέχθη τόν τε Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ μετ' ἄκρας φιλοξενίας. Εἷς τῶν μοναχῶν, κατὰ τινὰς μὲν ὀνόματι Σέργιος, κατ' ἄλλους δὲ Βαχίρας, * συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Μωάμεθ, ἐξεπλάγη εἰς τὴν πρόωρον αὐτοῦ νοητικὴν ἀνάπτυξιν, πολὺ δὲ τὸν ἐφείλκυσεν ὁ διάπυρος αὐτοῦ πόθος τοῦ ζητεῖν πληροφορίας, αἵτινες, καθὰ ἐφαίνετο, ἀπέβλεπον κυρίως εἰς θρησκευτικὰ ζητήματα. Εἰς πολλὰς ἀμφότεροι ἦλθον συνεντεύξεις περὶ τοιούτων ἀντικειμένων, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ λόγοι τοῦ μοναχοῦ θὰ κατεφέροντο πρωτίστως ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρείας ἐκείνης, ἐν ᾗ ὁ νεαρὸς Μωάμεθ εἶχε μέχρι τοῦδε ἀνατραφῆ· διότι οἱ Νεστοριανοὶ Χριστιανοὶ ἦσαν κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ οὐ

* Ἕτεροι βεβαιοῦσιν ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἀνήκουσιν εἰς δύο μοναχοὺς συνδιαλεχθέντας μετὰ τοῦ Μωάμεθ.

μόνον τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τυχαίας ἐκφορᾶς αὐτῶν. Καὶ τῷ ὄντι, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἠκριβολόγουν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ σταυρός, τὸ κοινὸν τῆς χριστιανωσύνης ἔμβλημα, δὲν ἀπεκλείετο, ἐντὸς εὑρέων περιορισμῶν, τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης.

Τὰς γνώσεις ἐκείνας περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ παραδόσεων τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τὰς ὁποίας ἀργότερον ἀνέπτυξεν ὁ Μωάμεθ, πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἀπεθησαύρισεν οὗτος κατὰ τὰς πρώτους συνεντεύξεις του μετὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μοναχοῦ· ἀλλ' εἶνε πιθανὸν νὰ ἦλθε πάλιν μετ' αὐτοῦ εἰς συγκοινωνίαν διαρκουσῶν τῶν ἀκολούθων εἰς Συρίαν ὁδοιποριῶν του.

Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ ἔνθερμος μέριμνα, ἥτις κατέλαβε τὸν μοναχὸν περὶ τοῦ ξενιζομένου νέου, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ συγκυρίαν εἶδε μεταξὺ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὴν σφραγῖδα τῆς προφητείας. Προειδοποίησε τὸν Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὡς λέγουσιν, ἐν ᾧ προπαρεσκευάζετο νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Μέκαν, νὰ προσέξῃ μὴ τυχὸν ὁ ἀνεψιός του πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Ἰουδαίων, προορῶν διὰ τοῦ προφητικοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίφοβον ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ ἐκείνου.

Δὲν ὑπῆρχεν ὅμως ἀνάγκη ὑπερφυσικοῦ τινὸς σημείου, ὅπως ὁ ζῆλος ἑνὸς αἱρετικοῦ μοναχοῦ, ἐπιδιώκοντος τὸν προσηλυτισμόν, ἀναφλεχθῇ ὑπὲρ τοῦ εὐφυοῦς καὶ ἐξεταστοῦ τούτου νέου, ἀνεψιοῦ τοῦ φρουροῦ τῆς Καάβας, δυναμένου νὰ κομίσῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Μέκαν τοὺς σπόρους τοῦ Χριστιανισμοῦ, ταμιευθέντας ἐν τῷ ἀπαλῷ νοΐ του· ἦτον ἐπομένως φυσικὸν νὰ ἐπιποθῇ ὁ μοναχὸς νὰ προφυλάξῃ, ὅν ποτε ἤλπιζε νὰ ποιήσῃ προσήλυτον, ἀπὸ τῶν παγίδων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν αἱ θρησκευτικαὶ αὐτοῦ γνῶμαι δὲν εἶχον ἔτι πρεπόντως ἑδραιωθῇ.

Ὁ Μωάμεθ ἐπανῆλθεν εἰς Μέκαν ἔχων τὴν μὲν φαντασίαν πλήρη ἐκ τῶν τερατωδῶν μυθολογιῶν καὶ τῶν παραδόσεων ἃς συνέλεξεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς δὲ τὸν νοῦν βαθέως ἐντετυπωμένην τὴν διδασκαλίαν, ἥτις τῷ ἀνεκοινώθη ἐν τῇ Νεστοριανῇ μονῇ. Ὡς φαίνεται, ἐτήρησε πάντοτε εἰς τὸ μέλλον μυστηριώδη τινὰ σεβασμὸν πρὸς τὴν Συρίαν, πιθανὸν ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐκεῖθεν ἔλαβεν ἐντυπώσεων. Ἦτον ἡ γῆ ὅπου ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ μετῴκησεν ἐκ Χαλδαίας, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν πρωτότυπον λατρείαν τοῦ ἑνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ. «Τῇ ἀληθείᾳ,» συνείθιζε νὰ λέγῃ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους του, «ὁ Θεὸς ἀείποτε διετήρησε φύλακας τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐν Συρίᾳ, τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμόν· ὅταν ὁ εἷς ἀποθνήσκῃ, ἕτερος πέμπεται ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ· καὶ δι' αὐτῶν ἡ γῆ ἐκείνη εὐλογεῖται.» Καὶ πάλιν, «Χαρὰ ἐπὶ τὸν λαὸν τῆς Συρίας, ὅτι οἱ ἄγγελοι τοῦ οἰκτίρμονος Θεοῦ ἁπλόνουσιν ἐπ' αὐτὸν τὰς πτέρυγας των.»

Σημείωσις.—Τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας, εἰς ἣν ὁ κόσμος ἐξώκειλε μετὰ τὸν κατακλυσμόν, διηγεῖται τὸ ἕκτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀβραὰμ Ἄζὴρ ἢ Θάρα, ὡς ἀπαντῶμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ, ἦτον ἀγαλματοποιὸς καὶ εἰδωλολάτρης.

«Καὶ ὁ Ἀβραὰμ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα του Ἄζὴρ. Διατὶ σὺ ἐκλαμβάνεις τὰς γλυπτὰς εἰκόνας ἀντὶ θεῶν; Τῇ ἀληθείᾳ σὺ καὶ ὁ λαός σου ἐστὲ εἰς ἀπάτην.'

«Τότε τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ἠνεώχθη ἐνώπιον τοῦ Ἀβραὰμ, ὅπως οὗτος δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃ πῶς ὁ κόσμος ἐκυβερνᾶτο.

«Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ σκότους περικαλύψαντος τὴν γῆν, εἶδε λαμπρὸν ἀστέρα φέγγοντα ἐπὶ τοῦ στερεώματος καὶ ἐφώναξε πρὸς τὸν λαόν του, ὅστις ἦτον ἀστρόμαντις. 'Ὁ' ἀστὴρ οὗτος, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν, εἶνε ὁ Κύριος.'

«Ἀλλ' ὁ ἀστὴρ ἔδυσε καὶ ὁ Ἀβραὰμ εἶπε. 'Δὲν ἔχω πίστιν εἰς θεοὺς δύοντας.'

«Εἶδε τὴν σελήνην ἀνατέλλουσαν, καὶ ἀνέκραξε, Βεβαίως, αὐτὴ πρέπει νὰ ἦνε ὁ Κύριος.' Ἀλλὰ καὶ ἡ σελήνη ἐπίσης ἔδυσεν, αὐτὸς δὲ ἐταράχθη καὶ ἐδεήθη πρὸς τὸν Θεὸν λέγων, 'Κατεύθυνόν με, ἵνα μὴ καταστῶ ὡς εἷς τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις ἐξώκειλε τῆς εὐθείας ὁδοῦ.'

«Καὶ ἔταν ἐθεάσατο τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα, ἐφώνησεν, 'Οὗτος εἶνε ὁ μεγαλοπρεπέστερος ἁπάντων. Αὐτὸς ὄντως πρέπει νὰ ἦνε ὁ Κύριος.' Ἀλλὰ καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσε. Τότε ὁ Ἀβραὰμ εἶπε, 'Δὲν πιστεύω, ὦ λαέ μου, εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα σὺ ἀποκαλεῖς θεούς. Τῇ ἀληθείᾳ, στρέφω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς ἐκεῖνον, τὸν Δημιουργὸν, τὸν πλάσαντα τούς τε οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν.'»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐμπορικαὶ ἐπασχολήσεις τοῦ Μωάμεθ.—Γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Καδιχὰζ.

Ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἤδη ὅλως ριφθῆ εἰς τὸν ἐνεργητικὸν βίον, συνοδεύων τοὺς θείους αὐτοῦ εἰς διαφόρους ἐμπορικὰς ἀποστολάς. Δεκαεπταετὴ περίπου τὸν βλέπομεν, ποτὲ μὲν μετὰ τοῦ θείου του Ζοβιέρου ὁδοιποροῦντα μὲ τὸ καραβάνιον τοῦ Ὑεμὲν, ποτὲ δὲ ὑπηρετοῦντα ὡς κομιστὴς τῶν ὅπλων αὐτοῦ τοῦ θείου του, ὅστις ὡδήγησε πολεμικὴν ἐκστρατείαν ἐκ Κορεῖσιτῶν εἰς ἀρωγὴν τῶν Κενανιτῶν κατὰ τῆς φυλῆς τῶν Οὐαζάνων. Μνημονεύουσι τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὡς τὸ πρῶτον δοκίμιον τοῦ Μωάμεθ εἰς τὸ στάδιον τῶν ὅπλων, καίπερ οὐδὲν ἄλλο τότε ἔπραξεν ἢ νὰ δίδῃ εἰς τὸν θεῖον του βέλη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης, προασπίζων αὐτὸν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν βολῶν. Οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς στιγματίζουσιν τὴν μάχην ταύτην ὡς ἀλ-Φαδζάρ, ἤτοι ἀσεβῆ, διότι ἔλαβε χώραν διαρκούντων τῶν ἱερῶν μηνῶν τοῦ προσκυνήματος.

Προχωρῶν ὁ Μωάμεθ εἰς ἡλικίαν, ἐλάμβανεν ἐντολὰς παρὰ διαφόρων ἀτόμων, δίκην ἐμπορικοῦ πράκτορος, κατὰ τὰς ὁδοιπορίας τῶν καραβανίων εἰς Συρίαν, Ὑεμὲν καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ τοιαῦτα δὲ συνέτεινον εἰς τὸ νὰ εὐρύνωσι τὴν σφαῖραν τῶν παρατηρήσεών του, λεπτύνοντα τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ προκτῶντα αὐτῷ πεῖραν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Πρὸς τούτοις ἐφοίτα εἰς τὰς πανηγύρεις, αἵτινες ἐν Ἀραβίᾳ δὲν ἐχρησίμευον πάντοτε ἁπλῶς ὡς ἐμπορικαὶ ἀγοραὶ, ἀλλ' ἐνίοτε παρίστανον θέατρα ποιητικῶν διαγωνισμῶν μεταξὺ διαφόρων φυλῶν, ἔνθα βραβεῖα κατεκυροῦντο ὑπὲρ τῶν νικητῶν, τὰ δὲ βραβευόμενα ποιήματα ἐφυλάσσοντο ἐν τοῖς ἡγεμονικοῖς ἀρχείοις. Μία τῶν τοιούτων, ἰδίως, ὑπῆρξεν ἡ πανήγυρις τοῦ Ὀκὰδχ, ὅπου ἑπτὰ ποιήματα ἐκρίθησαν βραβεύσιμα, ἅτινα ὡς τρόπαια ἀνηρτήθησαν ἐντὸς τῆς Καάβας. Εἰς τὰς πανηγύρεις ταύτας προσέτι ἀπηγγέλλοντο αἱ δημώδεις παραδόσεις τῶν Ἀράβων καὶ ἐσυζητοῦντο αἱ διάφοροι θρησκευτικαὶ δοξασίαι αἵτινες ἐπεπόλαζον ἐν Ἀραβίᾳ. Ἐκ παραπλησίων προφορικῶν πηγῶν ὁ Μωάμεθ ἠρύσατο, κατὰ μέγα μέρος, τὰς ποικίλας ἐκείνας περὶ θρησκευμάτων καὶ διδασκαλιῶν γνώσεις, τὰς ὁποίας ἀκολούθως. ἀνέπτυξεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατῴκει εἰς Μέκαν χήρα τις ὀνόματι Καδιζὰχ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κορεῖσ. Αὕτη ὑπανδρεύθη δίς. Ὁ τελευταῖος ἀνὴρ της, πλούσιος ἔμπορος, εἶχε πρὸ μικροῦ ἀποβιώσει, τὰ δὲ πολύπλοκα οἰκιακά του συμφέροντα ἐδέοντο ἀξίου ὁδηγοῦ. Ἀνεψιός τις τῆς χήρας καλούμενος Χουζίμας, συσχετισθεὶς μετὰ τοῦ Μωάμεθ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐμπορικῶν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν, ἐξετίμησε τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ ἀκέραιον μεθ' ὧν ἔβλεπεν αὐτὸν συναλλασσόμενον καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις. Τὸν παρέστησεν ἐπομένως εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ ὡς ἄτομον πράγματι καταλληλον ἵνα καταλάβῃ τὴν θέσιν πράκτορός της. Τὰ προσωπικὰ προτερήματα τοῦ Μωάμεθ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπεβοήθησαν τὴν σύζα-

σιν ταύτην· διότι ἦτο μόλις εἰκοσιπενταετὴς καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων συγγραφέων διά τε τὴν ἀβρενωπὸν αὐτοῦ καλλονὴν καὶ τὴν ἀβρότητα τῆς συμπεριφορᾶς. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' ἐπόθει ἡ Καδιζὰχ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του, ὥστε τῷ προσέφερε διπλῆν ἀντιμισθίαν ὅπως ὁδηγήσῃ ἓν καραβάνιον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ πέμψῃ εἰς Συρίαν. Ὁ Μωάμεθ συνεβουλεύθη τὸν θεῖον του Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ τῇ συναινέσει αὐτοῦ ἀπεδέξατο τὴν προσφοράν. Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην συνώδευσαν αὐτόν, ὁ ἀνεψιὸς τῆς χήρας καὶ ἡ δούλη της Μαϊζάρα· τόσῳ δὲ μεγάλως εὐηρέστησεν εἰς τὴν Καδιζὰχ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντά του, ὥστε εἰς τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ τῷ ἐπλήρωσε τὸ διπλάσιον τῆς συμφωνηθείσης ἀμοιβῆς. Τὸν ἔπεμψεν ἀκολούθως εἰς τὰ νότια μέρη τῆς Ἀραβίας, ἐπιτετραμμένον παραπλησίας ἀποστολάς, τὰς ὁποίας ὅλας διεξήγαγε μετ' ἴσης εὐαρεστήσεως.

Ἡ Καδιζὰχ, τεσσαρακοντοῦτις ἤδη, ἦτο γυνὴ συνέσεως καὶ πείρας. Τὰ νοητικὰ προσόντα τοῦ Μωάμεθ ἐφείλκυον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ὑπόληψιν αὐτῆς, ἡ δὲ καρδία της ἤρχισε νὰ συμπαθῇ πρὸς τὸν ἀνθρῶπον καὶ χαρίεντα νέον. Κατὰ τὰ Ἀραβικὰ διηγήματα ἓν θαῦμα, ἐπικαίρως συμπεσὸν, ἐκύρωσε καὶ καθηγίασε τὰς ἐνθέρμους κλίσεις αὐτῆς. Ἡμέραν τινὰ περὶ μεσημβρίαν ἵστατο μετὰ τῶν θεραπαινῶν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ τῆς κατοικίας της, παρατηροῦσα τὴν ἄφιξιν καραβανίου ὁδηγουμένου ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Ἐνῷ τὸ καραβάνιον ἐπλησίαζεν, εἶδεν ἔκπληκτος δύο ἀγγέλους ἐπισκιάζοντας αὐτὸν διὰ τῶν πτερύγων των κατὰ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου. Στραφεῖσα δὲ μετὰ συγκινήσεως πρὸς τὰς θεραπαίνας της. «Ἴδετε» ταῖς εἶπε «τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Ἀλλὰχ, ὅστις ἀποστέλλει δύο ἀγγέλους ἵνα τὸν περιφρουρῶσιν.»

Ἐὰν αἱ θεράπαιναι ἠτένισαν ἢ ὄχι μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς κυρίας των καὶ διέκριναν, ὡς αὐτὴ, τοὺς

ἀγγέλους, τὰ διηγήματα δὲν ἀναφέρουσιν. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ χήρα ἐνθέρμως ἐπίστευσεν εἰς τὰς ὑπερφυεῖς χάριτας τοῦ νεαροῦ ἐπιστάτου της καὶ πάραυτα ἐπεφόρτισε τὴν ἔμπιστον δούλην της Μαϊζάραν νὰ τῷ προσφέρῃ τὴν χεῖρα αὐτῆς. Ἡ διαπραγμάτευσις ὑπῆρξεν ἁπλοϊκὴ καὶ βραχύλογος. «Διατὶ Μωάμεθ,» ἠρώτησεν ἡ Μαϊζάρα, «δὲν νυμφεύεσαι;» — «Δὲν ἔχω τὰ μέσα,» ἀπήντησεν ὁ Μωάμεθ. — «Καλῶς· ἀλλ' ἐὰν πλουσία τις κυρία σοὶ προσέφερε τὴν χεῖρα της, κυρία ὡραία καὶ ὑψηλῆς καταγωγῆς;» — «Καὶ ποία εἶνε αὐτὴ;» — «Ἡ Καδιζὰχ!» — «Πῶς εἶνε δυνατὸν;» — «Ἄφες εἰς ἐμὲ νὰ ἐνεργήσω.» Ἡ Μαϊζάρα ἔσπευσε ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὴν κυρίαν της τὸ γενόμενον. Προσδιωρίσθη ὥρα συνεντεύξεως, ἡ δὲ ὑπόθεσις ἐπιτυχῶς ἐξωμαλύνθη μετ' ἐκείνης τῆς ἑτοιμότητος καὶ τῆς ὀξυνοίας, δι' ὧν διεκρίθη ὁ Μωάμεθ εἰς ὅλας τὰς μετὰ τῆς χήρας ὑποθέσεις του. Ὁ πατὴρ τῆς Καδιζὰχ ἔφερεν ἀντιῤῥήσεις τινὸς κατὰ τοῦ γάμου, προτάσσων τὴν πενίαν τοῦ Μωάμεθ, ὀπαδὸς ὢν τῆς κοινῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ πλοῦτος δέον νὰ προσκολλᾶται τῷ πλούτῳ· ἀλλ' ἡ χήρα, ἐν τῇ συνέσει αὐτῆς, ὑπελάμβανε τὰ πλούτη της μόνον ὡς μέσα ἐνισχύοντα αὐτὴν ἵνα παρακολουθῇ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς καρδίας της. Ἔδωκεν ὅθεν μέγα συμπόσιον, ἐν ᾧ προσεκλήθησαν ὅ τε πατὴρ αὐτῆς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συγγενῶν της, οἱ θεῖοι τοῦ Μωάμεθ, Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ Χαμζὰς, μετά τινων ἄλλων ἐκ τῶν Κορεϊσσιτῶν. Ἐν τῇ εὐωχίᾳ ταύτῃ τὰ ποτήρια τοῦ οἴνου ἀφειδῶς ἐκενοῦντο, ἐν ἀκαρεῖ δὲ διεχύθη ἡ εὐθυμία μεταξὺ τῶν συνδαιτημόνων. Αἱ ἀντιῤῥήσεις ὡς πρὸς τὴν πενίαν τοῦ Μωάμεθ ἐλησμονήθησαν· λόγοι ἐξερωνήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Οὐαράκα, συγγενοῦς τῆς Καδιζὰχ, ἐξ ἄλλου, εἰς ἐγκώμιον τοῦ προκειμένου ὑμεναίου· ἡ προῖξ ὡρίσθη, ὁ δὲ γάμος καθ' ὅλους τοὺς τύπους συνωμολογήθη.

Τότε ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ σφαγῇ κάμηλος ἔμπροσθεν τῆς θύρας του, τὸ δὲ κρέας νὰ διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν πτωχῶν. Ὁ οἶκος ἠνεώχθη εἰς ἅπαντας τοὺς προσερχομένους· αἱ δοῦλαι τῆς Καδιζὰχ ἐχόρευσαν τῇ συμφωνίᾳ κυμβάλων, τὰ πάντα δὲ ἦσαν χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ἐπιλαθόμενος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ ἀποβαλὼν τὴν συνήθη του μελαγχολίαν, διεσκέδασε ζωηρῶς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων, λόγῳ προικὸς, δώδεκα καὶ ἡμίσειαν ὀκᾶς χρυσίου, ἰσαξίας πρὸς εἴκοσι νεαρὰς καμήλους. Ἡ Χαλημὰ, ἡ θηλάσασα τὸν Μωάμεθ, προσεκλήθη ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τὴν χαρὰν τῶν γάμων του, ὅπου τῇ ἐδώρησαν ποίμνιον ἐκ τεσσαράκοντα προβάτων, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπανέκαμψε, πλουσία καὶ εὐφημοῦσα, εἰς τὴν γενέτειραν αὐτῆς κοιλάδα, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῶν Σαδιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διαγωγὴ τοῦ Μωάμεθ μετὰ τὸν γάμον του. — Πάθος αὐτοῦ περὶ θρησκευτικῶν μεταβρυθμίσεων. — Αἱ μονήρεις τοῦ νεὸς αὐτοῦ μετάρσεις. — Ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὀπτασία. — Προαγγέλλεται ὡς προφήτης.

Ὁ μετὰ τῆς Καδιζὰχ γάμος συγκατέλεξε τὸν Μωάμεθ μεταξὺ τῶν εὐπορωτάτων κατοίκων τῆς γενεθλίας του χώρας, ὁ δὲ ἠθικὸς αὐτοῦ πλοῦτος τῷ προσαπέκτησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν μέσῳ τῆς κοινότητος. Ὁ Ἀλλὰχ, λέγει ὁ ἱστορικὸς Ἀβουλφέδας, ἐκόσμησεν αὐτὸν διὰ παντὸς δωρήματος ἀναγκαίου πρὸς τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἦτο τοσοῦτον ἁγνὸς καὶ εἰλικρινὴς, τοσοῦτον ἀπηλλαγμένος παντὸς πονηροῦ στοχασμοῦ, ὥστε κοινῶς διεκρίνετο διὰ τοῦ ὀνόματος Ἀλ-Ἀμὶν, ἤτοι *Ὁ Πιστός*.

Ὡς ἐκ τῆς ἄκρας ἐμπιστοσύνης ἦν ἀνέθετον εἰς τὴν εὐθυβουλίαν καὶ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ, ἐζητεῖτο πολλάκις ἡ διαιτητικὴ ἐπέμβασίς του πρὸς ἐξομάλυνσιν διενέξεων μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του. Τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον σαφηνίζει τὴν ὁποίαν ἀνεδείκνυεν εἰς παραπλησίας περιστάσεις ὀξύνοιαν. Ἡ Καάβα, παθοῦσα ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀνεκαινίζετο, ἐπρόκειτο δὲ νὰ θέσωσι τὸν μέλανα λίθον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. Ἔριδος ἐγερθείσης μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων φυλῶν, εἰς ποίαν ἐξ αὐτῶν προσανῆκεν ἡ τιμὴ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σεπτοῦ τούτου ἔργου, συνεφωνήθη νὰ σεβασθῶσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀτόμου, ὅπερ ἤθελε τυχὸν εἰσέλθει πρῶτον διὰ τῆς πύλης Ἀλ-Καράμ. Συνέπεσεν ὥστε τὸ ἄτομον τοῦτο νὰ ἦνε ὁ Μωάμεθ. Ἀκούσας οὗτος τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, ἀπεφήνατο· νὰ ἁπλωθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μεγάλη ὀθόνη, νὰ τεθῇ δ' ἐπ' αὐτῆς ὁ λίθος, εἷς δὲ ἄνθρωπος ἐξ ἑκάστης φυλῆς νὰ κρατήσῃ τὸ κράσπεδον τῆς ὀθόνης. Τοιουτοτρόπως ὁ μελανὸς λίθος ἀνήρθη ἐξίσου καὶ ταὐτοχρόνως ὑπὸ τῶν ἐρισάντων, εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὡρισμένου αὐτοῦ τόπου, ἔνθα ὁ Μωάμεθ τὸν προσήρμοσε διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν.

Τέσσαρες θυγατέρες καὶ εἷς υἱὸς ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τοῦ μετὰ τῆς Καδιζὰχ γάμου του. Ὁ υἱὸς ὠνομάσθη Κασὶμ, διὸ ὁ Μωάμεθ, ἐκαλεῖτο ἐνίοτε Ἀβοὺ-Κασὶμ, ἤτοι πατὴρ τοῦ Κασὶμ, συνῳδὰ τῷ Ἀραβικῷ ὀνομαστικῷ. Ὁ υἱὸς ὅμως οὗτος ἀπεβίωσεν εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν.

Ἐξηκολούθησε τὸ ἐμπόριον ἐπί τινα ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, ἐπισκεπτόμενος τὰς μεγάλας Ἀραβικὰς πανηγύρεις καὶ κάμνων μακρὰς ὁδοιπορίας μετὰ τῶν καραβανίων. Αἱ ἀποστολαί του ὅμως δὲν ἀπέβαινον τόσῳ ἐπικερδεῖς ὅσῳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιστασίας του, ὁ δὲ πλοῦτος, ὃν τῷ προσαπέκτησεν ἡ σύζυγος, ἠλαττοῦτο ἀντὶ ν' αὐξάνῃ κατὰ τὸ στάδιον τῶν ἐπιχειρήσεων του. Ἡ εὐπορία τῷ ὄντι ἔθεσεν αὐτὸν ὑπεράνω τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ κοπιᾷ διὰ τὰ πρὸς ζω-

ἀρκειαν, μάλιστα τῷ ἐχορήγει τὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἐγκαταλείπηται εἰς τοὺς ῥεμβασμοὺς ἐκείνους καὶ τὰς θρησκευτικὰς σκέψεις, πρὸς οὓς ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔρρεπεν. Τὰς διαθέσεις του δὲ ταύτας ἀνεζωπύρησεν ἡ ἐν τῷ διαστήματι τῶν ὁδοιποριῶν αὐτοῦ συγκοινωνία μετὰ Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν, ἀρχῆθεν μὲν φυγάδων ἕνεκεν τῶν διωγμῶν, νῦν δὲ ἐγκαταστημένων εἰς φυλὰς ἢ ἀποτελούντων μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. Αἱ Ἀραβικαὶ ἔρημοι ἐπίσης, ἀφθονοῦσαι ὡς ὑπεδείξαμεν φανταστικῶν προλήψεων, παρεῖχον τροφὴν εἰς τοὺς ἔνθους αὐτοῦ ῥεμβασμούς. Πρὸς τούτοις, ἀφ' ὅτου ἔγημε τὴν Καδιζάχ, εἶχε τὸ οἰκιακὸν μαντεῖον, διὰ νὰ τῷ ἐνθερμαίνῃ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις του. Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἦτον ὁ Οὐαράκας, ἀνεψιὸς τῆς συζύγου του, ἄνθρωπος θεωρητικοῦ νοὸς καὶ παλίμβουλος. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν Ἰουδαῖος, εἶτα Χριστιανός· ἔτι δ' ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀστρόμαντιν. Τῷ προσήκει ὁ ἔπαινος ὅτι πρῶτος, ἐξ ὅσων ἐνθυμοῦνται, μετεγλώττισε διάφορα τεμάχια τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης εἰς τὸ Ἀραβικὸν. Ἐξ αὐτοῦ δὲ, ὡς ὑποτίθεται, ὁ Μωάμεθ ἠρύσατο μέρος τῶν περὶ τὰς Βίβλους ἐκείνας γνώσεών του, ὡς καὶ πολλὰς ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ Μισνὰ καὶ τοῦ Ταλμοὺδ, τὰς ὁποίας παρεισάγει τόσῳ δαψιλῶς ἐν τῷ Κορανίῳ του.

Αἱ οὕτως ἀπανθισθεῖσαι καὶ ἀποταμιευθεῖσαι γνώσεις ἐν μνήμῃ ἐξόχως ἀκριβῇ, εἰς ἄμεσον ἦσαν διαμάχην πρὸς τὴν παχύλην εἰδωλολατρείαν τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς Ἀραβίαν καὶ τελετουργουμένην ἐν τῇ Καάβᾳ. Τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο κτίριον μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπλήσθη καὶ περιστοιχίσθη ὑπὸ εἰδώλων, τριακοσίων ἑξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἤτοι ἓν ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν τοῦ Ἀραβικοῦ ἔτους. Ἐνταῦθα ἐκομίσθησαν ἐκ διαφόρων μερῶν αἱ θεότητες τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὧν κορυφαία ἦτον ἡ τοῦ Ὁβὰλ, μετενεχθεῖσα ἐκ Συρίας καὶ, ὡς ἐπιστεύετο, ἔχουσα τὴν δύναμιν ν' ἀποστέλλῃ τὸν ὑετὸν. Μεταξὺ

τῶν εἰδώλων τούτων ἠριθμοῦντο τὰ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσμαὴλ, ἄλλοτε μὲν σεβομένων ὡς προφητῶν καὶ προπατόρων, νῦν δὲ παριστανομένων μετὰ θείων βελῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, συμβόλων τῆς μαγικῆς.

Ὁ Μωάμεθ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπαθαίνετο κατέναντι τῆς παχυλότητος καὶ τῆς ἀτοπίας τῆς εἰδωλολατρείας ταύτης, καθ' ὅσον ἡ νοημοσύνη αὐτοῦ τὴν ἀντιπαρέβαλλε πρὸς τὰς πνευματικὰς θρησκείας, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν του. Ἐκ διαφόρων παραγράφων τοῦ Κορανίου καταφαίνεται ἡ διεσπότζουσα ἰδέα, ἥτις βαθμηδὸν ἀνεφύη εἰς τὸν νοῦν του, ἕως οὗ ἀπερρόφησε τοὺς στοχασμοὺς αὐτοῦ ἐπιδράσασα εἰς ὅλας τὰς πράξεις του. Ἦτον ἡ περὶ θρησκευτικῆς μεταῤῥυθμίσεως ἰδέα. Εἶχεν ἤδη μορφώσει ἀκράδαντον πεποίθησιν, ἐξ ὅσων ἐγνώρισε καὶ ἐμελέτησεν, ὅτι ἡ μόνη ἀληθὴς θρησκεία ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐν τῇ πλάσει του, διαδοθεῖσα καὶ τελετουργηθεῖσα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀθωότητος. Ἡ θρησκεία ἐκείνη ἐδίδασκε τὴν ἄμεσον καὶ πνευματικὴν λατρείαν ἑνὸς μόνου ἀληθοῦς Θεοῦ, τοῦ κτίστου τοῦ παντὸς.

Ἐπίστευσε περιπλέον, ὅτι ἡ τοσοῦτον ἔξοχος καὶ ὠφελὴς αὕτη θρησκεία ἐπανειλημμένως διεφθάρη καὶ ἐξητελίσθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἰδίως δὲ ἠτιμάσθη διὰ τῆς εἰδωλολατρείας· διόπερ διαδοχὴ προφητῶν, ὧν ἕκαστος ἐνεπνέετο δι' ἀποκαλύψεως ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου, ἀπεστάλη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ εἰς ἐποχὰς διεστηκυίας ἀλλήλων, ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀρχέτυπον αὐτῆς ἀγνότητα. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Νῶε, τοιοῦτος ὁ Ἀβραὰμ, τοιοῦτος ὁ Μωϋσῆς· καὶ τοιοῦτος ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἕκαστος αὐτῶν παλινώρθωσεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν, ἥτις ὅμως ἐκ νέου ἐξεφαυλίσθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν της. Κατὰ τὰ φαινόμενα δὲ ἡ θρησκεία ἡ πήξασα, ὡς εἰπεῖν, τὴν σημαίαν της ἐν τῷ νῷ τοῦ Μωάμεθ, ἦτον ἐκείνη ἣν ἐδίδασκε καὶ ἐτελετούργει ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τὴν ἐκ Χαλ-

δαίας ἐξοδόν του· τοῦτο δ' ἕνεκεν τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ ὃν ἔτρεφεν πρὸς τὸν πατριάρχην, ὡς πατέρα τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ προπάτορα τῆς γενεᾶς του.

Ἐνόμισεν ὁ Μωάμεθ ὅτι καιρὸς ἐπέστη πρὸς ἑτέραν μεταῤῥύθμισιν. Ὁ κόσμος ἐξώκειλεν ἐκ νέου εἰς τὴν τυφλὴν εἰδωλολατρείαν. Ἦτον ἀνάγκη τῆς ἐλεύσεως ἑνὸς ἄλλου προφήτου, ἐξουσίαν ἄνωθεν ἔχοντος ἵνα ἐπαναφέρῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ καὶ ἀναγάγῃ τὴν λατρείαν τῆς Καάβας εἰς τὸ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν πατριαρχῶν σημεῖον της. Ἡ πιθανότης τοιαύτης ἐλεύσεως, μετὰ τῶν μεταῤῥυθμίσεων ἃς ἤθελε συνεπιφέρει, κατέλαβε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ τῷ παρήγαγεν ἕξεις πρὸς μετάρσεις διανοίας καὶ μελέτας, ἀσυμβιβάστους πρὸς τὰς συνήθεις τοῦ βίου ἐπασχολήσεις καὶ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου. Διηγοῦνται ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσύρετο ἐκ τῆς κοινωνίας, ζητῶν τὴν μοναξίαν σπηλαίου τινὸς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ἐρὰτ, τρεῖς λεύγας περίπου ἀπέχοντος πρὸς βορρᾶν τῆς Μέκας· ἐκεῖσε δὲ, ἀπομιμούμενος τοὺς χριστιανοὺς ἀναχωρητὰς τῆς ἐρήμου, διήνυεν ὁλόκληρα νυχθήμερα προσευχόμενος καὶ μελετῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πάντοτε διήρχετο τὸν μῆνα Ῥαμαδὰν, ὅστις ἦτον ὁ ἱερὸς μὴν τῶν Ἀράβων. Ἡ τοιαύτη σύντονος τοῦ νοὸς αὐτοῦ ἐπασχόλησις ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου ἀντικειμένου, συνοδευομένη ὑπὸ τοσοῦτον διαπύρου ἐνθουσιασμοῦ, ὤφειλεν ἐξάπαντος νὰ ἐπενεργήσῃ ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ του. Ὑπέπιπτεν ὅθεν εἰς ὄνειρα, εἰς ἐκστάσεις καὶ εἰς προσβολὰς ἐπιληψίας. Ἐπὶ ἓξ κατὰ συνέχειαν μῆνας, ὡς ὁμολογεῖ εἷς τῶν ἱστοριογράφων του, ἔβλεπε διαρκῆ ὄνειρα, εἰς συνάφειαν ὄντα μετὰ τῶν ἀντικειμένων ἐφ' ὧν ἐσκέπτετο ἐγρηγορὼς ὤν. Πολλάκις ἀπέβαλλε τὴν συναίσθησιν τῶν περικυκλούντων αὐτὸν πραγμάτων καὶ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς ἀναίσθητος. Ἡ Καδιζὰχ, ἥτις ἦτον ἐνίοτε ὁ πιστὸς τῆς ἐρημίας του σύντροφος παρετήρησε τοὺς παροξυσμοὺς τούτους μετ' ἀδήμονος

σπουδῆς καὶ τὸν καθικέτευσεν ἵνα τῇ εἴπῃ τὴν αἰτίαν· ἀλλ' αὐτὸς, ὁτὲ μὲν ὑπεξέφευγε τὰς ἐρωτήσεις της, ὁτὲ δὲ τῇ ἀπεκρίνετο μυστηριωδῶς. Τινὲς τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἐθεώρησαν τὰ τοιαῦτα ὡς συνεπείας τοῦ πάθους τῆς ἐπιληψίας, ἀλλ' οἱ εὐσεβεῖς Μοσλῆμαι κηρύσσουσιν ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἐνέργειαι τῆς προφητείας· «διότι,» ὡς λέγουσιν, «ἤδη αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Ὑψίστου ἤρχισαν ν' ἀκτινοβολῶσι, καίτοι ἀμυδρῶς, ἐν αὐτῷ, τὸ δὲ πνεῦμα του συνελάμβανεν ἰδέας λίαν ὑψηλὰς διὰ τὴν ἀνθρωπίνην κατανόησιν. Προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ, προσθέτουσιν, ὅ,τι ἕως ὥρας ἔμενε κρυπτὸν ἐν ὀνείρασιν, ἐγένετο φανερὸν δι' ἀγγελικῆς ἐμφανείας καὶ θείας προαγγέλσεως.

Ἦγεν ὁ Μωάμεθ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅτε ἡ περιφανὴς αὕτη ἀποκάλυψις ἔλαβε χώραν. Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς διηγοῦνται τὰ περὶ αὐτῆς ὡσὰν νὰ ἠκούσθησαν ἀπὸ τοῦ στόματός του, εἰσὶ δὲ σχετικαὶ πρὸς ταῦτα περικοπαί τινες τοῦ Κορανίου. Διήρχετο, ὡς συνείθιζε, τὸν μῆνα Ῥαμαδὰν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Ὄρους Ἐρὰτ, προσπαθῶν διὰ τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς καὶ τῶν ἐρήμων μελετῶν του ν' ἀνυψώσῃ τοὺς στοχασμοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας ἀληθείας. Ἦτον ἡ νὺξ ἡ καλουμένη ὑπὸ τῶν Ἀράβων Ἀλ-Καδὲρ, ἤτοι τὸ Θεῖον Θέσπισμα, ἐν ᾗ, κατὰ τὸ Κοράνιον, οἱ Ἄγγελοι καταβαίνουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ δὲ Γαβριὴλ κομίζει τὰ θεσπίσματα τοῦ Θεοῦ. Διαρκούσης τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐπικρατεῖ εἰρήνη ἐπὶ τῆς ὑφηλίου καὶ ἱερὰ ἠρεμία βασιλεύει καθ' ἅπασαν τὴν φύσιν, μέχρις οὗ φέγξῃ ἡ ἀνατολή.

Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ κατὰ τὰς σιγαλέας ὥρας τῆς νυκτὸς ἀνεπαύετο ἐνειλιγμένος εἰς τὸν μανδύαν του, ἤκουσε φωνὴν προσκαλοῦσαν αὐτόν. Ἐκκαλύψας τὴν κεφαλὴν, ῥεῦμα φωτὸς ἐχύθη ἐπάνω του, τοσοῦτον ἀφορήτου λαμπρότητος, ὥστε ἐλειποθύμησεν. Ἀναλαβὼν τὰς αἰσθήσεις του εἶδεν ἄγγελον ἐν μορφῇ ἀνθρωπίνῃ, ὅστις, πλησιάζων μέχρι τινὸς ἀποστάσεως, ἐξείλιξε σηρικὸν ὕφασμα πλῆρες γραπτῶν χαρακτήρων.

«Ἀνάγνωθι» εἶπεν ὁ Ἄγγελος.

«Δὲν γνωρίζω ν' ἀναγνώσω!» ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ.

«Ἀνάγνωθι!» ἐπανέλαβεν ὁ Ἄγγελος, «ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ὅστις ἔκτισε τὰ πάντα, ὅστις ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐκ θρόμβου αἵματος. Ἀνάγνωθι, ἐν ὀνόματι τοῦ Ὑψίστου, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν χρῆσιν τῆς γραφίδος, ὅστις φωτίζει τὴν ψυχήν του μὲ τὴν ἀκτῖνα τῆς σοφίας καὶ τὸν διδάσκει ἐκεῖνο ὅπερ πρότερον ἠγνόει».

Ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Μωάμεθ ᾐσθάνθη τὴν διάνοιαν αὐτοῦ λαμπρυνομένην ὑπὸ θείου φωτὸς καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος γεγραμμένα θεσπίσματα τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀνεκοινώθησαν ἀκολούθως διὰ τοῦ Κορανίου. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως ὁ οὐράνιος ἀγγελιαφόρος εἶπεν. «Ὦ Μωάμεθ! ἀληθῶς σὺ εἶσαι ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ Γαβριήλ.»

Ὁ Μωάμεθ, προβαίνουσι διηγούμενοι, ἐπανῆλθε τὴν πρωΐαν τρέμων καὶ τεθορυβημένος εἰς τὴν Καδιζάχ, ἀγνοῶν ἂν, ἐκεῖνα ἅπερ ἤκουσε καὶ εἶδε ἦσαν, τῷ ὄντι ἀληθῆ καὶ ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ πρωορισμένος προφήτης ἵνα πραγματοποιήσῃ τὴν μεταρρύθμισιν, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀπετέλει τὸ ἀντικείμενον τῶν μελετῶν του, ἢ ἦσαν ἁπλοῦν τι ὄνειρον καὶ ἀπάτη τῶν αἰσθήσεων, ἢ, τὸ χείριστον πάντων, ἐμφάνεια πονηροῦ τινος πνεύματος.

Ἡ Καδιζάχ ὅμως ἔβλεπε τὰ πάντα διὰ τοῦ ὀρθαλμοῦ τῆς πίστεως καὶ τοῦ ταχυπειθοῦς ἀφωσιωμένης συζύγου. Ἦσαν ἡ ἐκπλήρωσις τῶν εὐχῶν τοῦ ἀνδρός της καὶ τὸ τέρμα τῶν παροξυσμῶν καὶ τῶν στερήσεων αὐτοῦ. «Χαροποιὰς ἀγγελίας σὺ φέρεις» ἐκραύγασεν αὐτή. «Μὰ τὸ ὄνομα ἐκείνου εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς Καδιζάχ, τοῦ λοιποῦ θέλω σὲ θεωρεῖ ὡς προφήτην τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Τέρπου, «προσέθηκε βλέπουσα αὐτὸν ἔτι καταβεβλημένον, «Ὁ Ἀλλὰχ δὲν θέλει ἐπιτρέψει νὰ ὑποστῇς αἰσχύνην. Μήπως πάντοτε δὲν ἠγάπησας τοὺς συγγενεῖς σου, δὲν ἐδείχθης εὔνους πρὸς τοὺς γείτονάς σου, δὲν ὑπῆρξας ἐλεήμων πρὸς τοὺς πτωχούς, περιποιητικὸς πρὸς τοὺς ξένους, πιστὸς εἰς τὸν λόγον σου καὶ ἀκλόνητος πρόμαχος τῆς ἀληθείας;»

Ἡ Καδιζὰχ δὲν ἐβράδυνε νὰ γνωστοποιήσῃ πάντ' ὅσα ἤκουσεν εἰς τὸν ἀνεψιόν της Οὐαράκαν, τὸν μεταφραστὴν τῶν Γραφῶν, ὅστις, ὡς προείπομεν, ἦτο διὰ τὸν Μωάμεθ, ἓν οἰκιακὸν μαντεῖον ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Οὗτος, μετὰ πλείστης ὅσης ζέσεως, ἔσπευσε νὰ δώσῃ κῦρος εἰς τὴν θαυμασίαν ταύτην προάγγελσιν. «Μὰ τὸ ὄνομα ἐκείνου εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ Οὐαράκα,» ἐκραύγασε, «τὴν ἀλήθειαν λέγεις ὦ Καδιζάχ! Ὁ ἐμφανισθεὶς ἄγγελος εἰς τὸν σύζυγόν σου εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις τὸ πάλαι ἀπεσάλη εἰς τὸν Μωϋσέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμράν. Ἡ προαγγελσίς του εἶνε ἀληθής. Ὁ ἀνήρ σου εἶνε πραγματικῶς προφήτης.»

Λέγεται, ὅτι ἡ πρόθυμος ἐπιβεβαίωσις τοῦ πεπαιδευμένου Οὐαράκα συνετέλεσε δραστηρίως εἰς τὴν ἑδραίωσιν τοῦ ταλαντευομένου τοῦ νοὸς τοῦ Μωάμεθ.

Σημείωσις. Ὁ Δρ. Γουστάβος Οὐέιλ εἴς τινα σημείωσιν ἐν τῷ *Mohammed der Prophet* ἐξετάζει τὸ ζήτημα· ἦτον ἐπιληπτικὸς ὁ Μωάμεθ; τοῦθ' ὅπερ εἶχε θεωρηθῇ παρ' ὅλων ὡς ἐφεύρημα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν χριστιανῶν συγγραφέων. Ἀλλὰ περὶ τοῦ τοιούτου πάθους του, ὡς φαίνεται, βεβαιοῦσι τινὲς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Μωαμεθανῶν βιογράφων, ὑπάρχουσι δὲ μαρτυρίαι ἀτόμων, μεθ' ὧν ὁ Μωάμεθ ἦτον εἰς συνεπαφήν. Κατελαμβάνετο, ὡς λέγουσιν, ὑπὸ βιαίου τρόμου, ἔχοντος ὡς συνέπειαν εἴδός τι λειποθυμίας ἢ μᾶλλον σπασμῶν, διαρκούντων τῶν ὁποίων ὁ ἰδρὼς ἐξήρχετο διὰ τοῦ μετώπου του καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχροτέρᾳ ὥρᾳ· κατέκειτο ἔχων κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφριζων ἐκ τοῦ στόματος καὶ μυκώμενος ὡς νεαρὰ κάμηλος. Ἡ Ἀγεσὰ, μία τῶν συζύγων του, καὶ ὁ Ζεὴδ, εἷς τῶν μαθητῶν του, ἀριθμοῦνται μεταξὺ τῶν βεβαιούντων αὐτά. Ἐφρόνουν οὗτοι, ὅτι κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπιφοβὴν τῆς ἀποκαλύψεως. Τὸ

πίθος τοῦτο ὅμως τὸν προσέβαλεν εἰς Μέκαν πρὶν ἡ ἀποκαλυφθῇ εἰς αὐτὸν τὸ Κοράνιον. Ἡ Καδιζὰχ ἐφοβήθη μήπως ἐκυριεύετο ὑπὸ δαιμονίων καὶ ἐβούλετο νὰ προσκαλέσῃ τὴν βοήθειαν ἑξορκιστοῦ τινος, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ τὴν παρεμπόδισεν. Οὐδένα ἤθελε παρόντα ἐν τῷ διαστήματι τῶν παροξυσμῶν του. Τοιούτου εἴδους ὅμως προσβολαὶ δὲν προηγοῦνται πάντοτε τῶν ὀπτασιῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀρὴθ-Ἰδν-Ἀσσὴμ, ὡς λέγεται, τὸν ἠρώτησέ ποτε κατὰ ποῖον τρόπον αἱ ἀποκαλύψεις ἐτελοῦντο, «Ἐνίοτε» τῷ ἀπήντησεν· «ὁ ἄγγελος ἐμφανίζεται ἐνώπιόν μου ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ καὶ μοὶ λαλεῖ. Ἄλλοτε ἀκούω οἷον ἤχους κωδώνων, ἀλλ' οὐδὲν βλέπω, (ὁ συριγμὸς τῶν ὠτων εἶνε σύμπτωμα τῆς ἐπιληψίας·) ὅταν δὲ ὁ ἄφατος ἄγγελος ἀπέλθῃ γίνομαι κάτοχος τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ.» Τινὰς τῶν ἀποκαλύψεών του ἐβεβαίου ὅτι ἐλάμβανεν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἄλλας δὲ ἐν τοῖς ὀνείροις αὐτοῦ· διότι, ὡς ἔλεγε, τὰ ὀνειρα τῶν προφητῶν εἰσὶν ἀποκαλύψεις.

Ὁ ἀναγνώστης θέλει ὠφεληθῆ ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης, ἥτις ῥίπτει ὀλίγον φῶς ἐπὶ τῆς αἰνιγματώδους πορείας τοῦ ἐκτάκτου τούτου ἀνδρός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Μωάμεθ διαδίδει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ μυστικῶς καὶ ἀργῶς.— Λαμβάνει νέας ἀποκαλύψεις καὶ διαταγὰς.— Γνωστοποιεῖ αὐτὰς εἰς τοὺς συγγενεῖς του. — Τρόπος καθ' ὃν τὰς ὑπεδέχθησαν.—Ἐνθουσιώδης ἀφοσίωσις τοῦ Ἀλῆ.—Χριστιανικὰ σημεῖα.

Ἐπί τινα χρόνον ὁ Μωάμεθ ἐνεπιστεύετο τὰς ἀποκαλύψεις αὐτοῦ εἰς μόνους τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ἐκ τῶν πρώτων ὁμολογησάντων αὐτῷ πίστιν ὑπῆρξεν ὁ Ἄραψ ὑπηρέτης του Ζεὶδ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κάλβ. Ὁ νέος οὗτος ἠχμαλωτίσθη, βρέφος ὤν, ὑπὸ λεηλατικῆς τινος συμμορίας Κορεϊσσιτῶν, περιῆλθε δὲ, εἴτε δι' ἀγορᾶς εἴτε

διὰ κλήρου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωάμεθ. Μετά τινα ἔτη ὁ πατὴρ, μαθὼν ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ εὑρίσκετο εἰς Μέκαν, ἀπῆλθεν ἐκεῖσε καὶ προσέφερε σημαντικὰ λύτρα ὅπως τὸν ἐξαγοράσῃ. «Ἐὰν θέλῃ νὰ ἔλθῃ μετὰ σοῦ», εἶπεν ὁ Μωάμεθ, «δὲν εἶναι ἀνάγκη λύτρων, ἀλλ' ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ πλησίον μου, διατὶ ἐγὼ νὰ μὴ τὸν φυλάττω.» Ὁ Ζεὶδ προέκρινε νὰ μείνῃ, ὁμολογῶν ὅτι πάντοτε προσηνέχθησαν πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς υἱὸν μᾶλλον ἢ ὡς πρὸς δοῦλον. Ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Μωάμεθ δημοσίᾳ τὸν ἐχειραφέτησεν· ἔκτοτε δ' ἔμεινεν ἀείποτε πλησίον του ἐν εἴδει ἐγκαρδίου ὑπηρέτου. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀφοῦ ἅπαξ οὗτος ἠσπάσθη τὴν νέαν πίστιν ἀπεκατέσθη ὅλως ἐλεύθερος, ἀλλὰ θέλομεν ἴδει ὅτι ἐρ' ὅλον τὸν βίον του ἐτήρησε τὴν ἀφωσιωμένην ἐκείνην ἀγάπην πρὸς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ κύριον, ἣν, ὡς φαίνεται, ὁ Μωάμεθ εἶχε τὸ προτέρημα νὰ ἐμποιῇ εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς ὑπεξουσίους του.

Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ προφητικῷ αὐτοῦ σταδίῳ ἦσαν κινδυνώδη καὶ ἀμφίβολα, ἐγένοντο δὲ ἐν μυστικότητι. Ἀνέμενε πάντοθεν τὴν ἐπίθεσιν· ἐκ τῶν ἀπ' εὐθείας συγγενῶν αὐτοῦ, τῶν Κορεϊσσιτῶν τῆς γραμρᾶς τοῦ Ἀσσὴμ, ὧν ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ εὐπορία ἐξωμοιοῦντο τῇ εἰδωλολατρείᾳ, καὶ ἔτι δεινοτέραν ἐκ τοῦ ἀντιζήλου κλάδου τῶν Ἀβδ-Σὴμς, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπωφθάλμιζον μετὰ φθόνου καὶ ζηλοτυπίας τοῖς Ἀσσημίταις καὶ λυσσωδῶς θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς αἱρέσεως καὶ τῆς ἀσεβείας, ὅπως τοῖς ἀφαιρέσωσι τὴν φρούρησιν τῆς Καάβας. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου τούτου κλάδου ἵστατο ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, υἱὸς τοῦ Ἄρβ, ἔγγονος τοῦ Ὀμέϋα καὶ δισέγγονος τοῦ Ἀβδ-Σὴμς. Ἦτον ἄνθρωπος ἱκανότητος καὶ ὑπερηφάνου χαρακτῆρος, λίαν πλούσιος καὶ ἐξασκῶν μεγάλην ἐπιρροήν. Θέλομεν ἴδει ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀσπονδοτέρων καὶ ἰσχυροτέρων πολεμίων τοῦ Μωάμεθ.

* Ὁ Νιεβοὺρ (ὁδοιπορίαι, τόμ. β'.) παίζει μνείαν περὶ τῆς φυ-

Ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἐναντίων περιστάσεων ἡ νέα πίστις διεδίδετο κρυφίως καὶ ἀργῶς, οὕτως, ὥστε ἐν τῷ διαστήματι τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν δὲν ὑπερέβαινε τοὺς τεσσαράκοντα· καὶ οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ἦσαν ἢ νέοι τὴν ἡλικίαν, ἢ ξένοι, ἢ δοῦλοι. Συνήρχοντο λόγῳ προσευχῆς κατ' ἰδίαν, εἴτε εἰς τὸν οἶκον ἑνὸς τῶν μεμυημένων, εἴτε εἰς τὸ παρὰ τὴν Μέκαν σπήλαιον. Ἡ μυστικότης των ὅμως δὲν ἐδυνήθη νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ ἐπιθέσεως. Τὰ συνέδρια αὐτῶν ἀνεκαλύφθησαν· συρφετώδης ὄχλος εἰσέδυσεν εἰς τὸ σπήλαιόν των καὶ συμπλοκὴ ἔλαβε χώραν. Ἕνα τῶν ἐπιτεθέντων ἐπλήγωσεν εἰς τὴν κεφαλὴν ὁ Σὰνδ, ὁπλοποιὸς, ἔκτοτε φημιζόμενος μεταξὺ τῶν πιστῶν ὡς ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν χύσας αἷμα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἰσλάμ.

Εἷς τῶν σκληροτέρων ἀντιπάλων τοῦ Μωάμεθ ἦτον ὁ θεῖος του Ἀβοὺ-Λαχὰβ, εὔπορος ἀνὴρ, ἀγερώχου καὶ εὐερεθίστου χαρακτῆρος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὄθας ἐνυμφεύθη τὴν Ῥοκαΐαν, τρίτην θυγατέρα τοῦ Μωάμεθ, ὥστε διττὴν εἶχον τὴν συγγενείαν. Ἀλλ' ὁ Ἀβοὺ-Λαχὰβ ἐπίσης συνεδέετο μετὰ τῆς ἀντιζήλου γραμμῆς τοῦ Κορεὶς, ὡς νυμφευθεὶς τὴν Ὅμμ-Ζεμίλην, ἀδελφὴν τοῦ Ἀβοὺ-Σοφίαν, καὶ τὸν παρέσυρον εἰς τὰς θελήσεις των ἥ τε σύζυγος καὶ ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ. Ἀπεδοκίμαζε τὰς ὁποίας ἀπεκάλει αἱρέσεις τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὡς μελλούσας νὰ προσάψωσι μῶμον εἰς τὸν ἄμεσον αὐτῶν οἰκογενειακὸν κλάδον καὶ νὰ ἐπισύρωσιν κατ' αὐτοῦ τὴν δυσμένειαν τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς φυλῆς τοῦ Κορεὶς. Ὁ Μωάμεθ βαθεῖαν ᾐσθάνετο λύπην ἐπὶ τῇ βιαίᾳ ταύτῃ ἀν-

λῆς τοῦ Ἅρβ, ἥτις κατεῖχε διαφόρους πόλεις καὶ κώμας ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Ἐζζάζ, ὀρεινῆς χώρας μεταξὺ Μέκκας καὶ Μεδίνης. Οὗτοι ἔχουσι φρούρια ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων μερῶν, ἐνοχλοῦντες δὲ τὰ διερχόμενα καραβάνια, ὑποβάλλουσιν αὐτὰ εἰς συνεισφοράς. Ὑποτίθεται, ὅτι ἡ φύλη αὕτη ἔλκει τὸ ὄνομά της ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, καθὼς ἡ μεγάλη γραμμὴ τῶν Ὁμιϋάδων εἶλκε τὸ ἴδιον ἀπὸ τοῦ πάππου των.

τιδράσει τοῦ θείου του, ἣν ἀπέδιδεν εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῆς συζύγου του Ὅμμ-Ζεμίλης. Ἐθλίβετο ἰδίως βλέπων κινδυνεύουσαν τὴν εὐτυχίαν τῆς θυγατρός του Ῥοκαΐας, ἥτις, ῥέπουσα πρὸς τὰς δοξασίας του, προὐκάλει ἐναντίον της τοὺς ἀνειδισμοὺς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Ταῦτα καὶ παραπλήσια ἄλλα σπουδαῖα αἴτια ἔβλαπτον τὴν ὑγείαν αὐτοῦ καὶ ἐπηύξανον τὸν σάλον τοῦ νοός του. Κατέστη ὄθεν ἰσχνὸς, τραχὺς, καὶ ἔτι μᾶλλον φιλέρημος. Ὅσοι τῶν συγγενῶν του ἠγάπων αὐτὸν, ὁρῶντες τὴν ἀλλοίωσιν τῆς φυσιογνωμίας του, ἐφοβήθησαν μήπως τὸν προσέβαλε νόσος· ἕτεροι μετὰ σαρκασμοῦ τὸν ἠτιῶντο ὡς πάσχοντα τὰς φρένας, μεταξὺ δὲ τῶν χλευαστῶν τούτων δριμύτερος ἦτον ἡ σύζυγος τοῦ θείου του Ὁμμ-Ζεμίλη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν.

Ἐξαγόμενον τοιαύτης ἀνωμάλου ἠθικῆς καὶ σωματικῆς καταστάσεως ὑπῆρξεν ἄλλη τις ὀπτασία, ἤτοι ἀποκάλυψις, ἐντελλομένη αὐτῷ νὰ ἐγερθῇ, προσευχηθῇ καὶ δοξολογήσῃ τὸν Κύριον. Ἔδει τότε ἵνα δημοσίᾳ καὶ μετὰ θάῤῥους κηρύξῃ τὴν διδασκαλίαν του, ποιῶν ἔναρξιν ἀπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ τῆς φυλῆς του. Κατὰ τὸ τέταρτον ὄθεν ἔτος ἀπὸ τῆς οὕτω καλουμένης «ἀποστολῆς του», προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς Κορεϊσσίτας ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἀσσὰμ, ἵνα τὸν συναντήσωσιν ἐπὶ τῆς λόφου Σαφὰ, παρὰ τὴν Μέκαν κειμένου, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ τοῖς ἀναπτύξῃ σπουδαῖα ζητήματα εἰς τὴν εὐημερίαν των ἀποβλέποντα. Συνήχθησαν ἑπομένως εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. Παρῆν μεταξὺ αὐτῶν ὁ πολέμιος θεῖος τοῦ Μωάμεθ Ἀβοὺ-Λαχὰβ καὶ μετ' αὐτοῦ ἦλθεν ἡ σκώπτρια σύζυγός του Ὁμμ-Ζεμίλη. Μόλις ὁ προφήτης ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ καὶ νὰ ἀνακοινοῖ τὰς ἀποκαλύψεις του, ὁ Ἀβοὺ-Λαχὰβ προβὰς μετὰ μανιώδους ὀργῆς ἐξύβρισεν αὐτὸν, ὅτι τοὺς προσεκάλεσεν ὅλους ἐκεῖ διὰ ν' ἀκού-

σωσι φληναφίας, καὶ ἁρπάσας λίθον ἤθελε νὰ τὸν ἐκσφενδονίσῃ κατ' αὐτοῦ. Ὁ Μωάμεθ ἔβριψεν ἐπ' αὐτοῦ ξηρὸν βλέμμα καὶ καταρασθεὶς τὴν οὕτως ὑψωθεῖσαν πρὸς ἐκφόβισιν χεῖρα προεῖπεν εἰς τὸν Ἀβοὺ Λαχάβ, ὅτι θέλει καταδικασθῇ εἰς τὸ πῦρ τῆς Γεέννης καὶ ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ὁμμ-Ζεμίλη θέλει βαστάζει τὸ δέμα τῶν ἀκανθῶν, ἐξ ὧν θέλει τρέφεσθαι τὸ πῦρ.

Θόρυβος ἠγέρθη ἐν τῇ συνόδῳ. Ὁ Ἀβοὺ-Λαχὰβ καὶ ἡ σύζυγός του, ἐξαγριωθέντες ὡς ἐκ τῆς ἐκτοξευθείσης κατ' αὐτῶν ἀρᾶς, ἠνάγκασαν τὸν υἱόν των Ὄθαν ν' ἀποστραφῇ τὴν σύζυγόν του Ῥοκαΐαν, ἣν καὶ ἀπέπεμψαν κλαίουσαν εἰς τὸν Μωάμεθ. Αὕτη ὅμως ἱκανοποιήθη μετ' οὐ πολὺ τυχοῦσα ἀνδρὸς ἐκ τῶν πεποιθότων, διότι μετὰ πόθου ἔλαβεν αὐτὴν εἰς σύζυγον ὁ πλήρης ζήλου μαθητὴς τοῦ Μωάμεθ Ὄθμαν-Ἰβν-Ἀφφάν.

Οὐδόλως ἀποθαῤῥύνθεὶς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς πρώτης ἀποπείρας, ὁ Μωάμεθ προσεκάλεσε δευτέραν σύνοδον τῶν Ἀσσημιτῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ἔνθα, ἀφοῦ ἐφιλοδώρησεν αὐτοῖς τὸ κρέας ἑνὸς προβάτου καὶ τοῖς προσέφερε γάλα ἵνα πίωσι, τοῖς ἀνήγγειλεν ἐν ἐκτάσει τὰς ὁποίας ἔλαβεν οὐρανόθεν ἀποκαλύψεις καὶ τὴν θείαν προσταγὴν ἵνα μυήσῃ εἰς αὐτὰς τὰ μέλη τοῦ ἀπ' εὐθείας οἰκογενιακοῦ αὐτοῦ κλάδου.

«Ὦ τέκνα τοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ,» ἀνέκραξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, «εἰς ὑμᾶς, παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων, ηὐδόκησεν ὁ Ἀλλὰχ νὰ χαρίσῃ τὰ πολύτιμα ταῦτα δῶρα. Ἐν ὀνόματι αὐτοῦ σᾶς προσφέρω τὰς εὐλογίας τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὴν ἀτελεύτητον χαρὰν τοῦ μέλλοντος. Τίς ἐξ ὑμῶν θέλει μερισθῇ τὸ βάρος τῆς προσφορᾶς μου; Τίς θέλει εἶσθαι ἀδελφός μου, τοποτηρητής μου, βεζύρης μου;

Ἅπαντες ἔμειναν ἐν σιγῇ, οἱ μὲν θαυμάζοντες, οἱ δὲ μειδιῶντες ἐξ ἀπιστίας καὶ χλεύης. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλῆς, ἀναπηδήσας μετὰ νεανικοῦ ζήλου, προσέφερεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ προφήτου, εἰ καὶ μετριοπαθῶς ἀ-

ναγνωρίζων τὸ νεαρὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνικανότητά του. Ὁ Μωάμεθ τείνας τοὺς βραχίονας ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν γενναῖον νέον. «Ἰδοὺ ὁ ἀδελφός μου, ὁ βεζύρης μου, ὁ τοποτηρητής μου,» ἀνέκραξεν· «ἀκουέτωσαν πάντες τῶν λόγων του καὶ ὑποτασσέσθωσαν αὐτῷ!»

Τοιαύτην ὅμως ἔκρηξιν ἐνθουσιασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ νεαροῦ Ἀλῆ ὑπεδέχθησαν οἱ Κορεϊσσῖται διὰ πατάγου γελώτων, λέγοντες σκωπτικῶς πρὸς τὸν Ἀβοὺ-Τάλεβ, τὸν πατέρα τοῦ νέου προσηλύτου, νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ νὰ τῷ ὁμολογήσῃ ὑποταγήν.

Ἀλλὰ καί τοι ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ ἐλάμβανε τοσοῦτον ἀτυχῆ ὑποδοχὴν παρὰ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις, ἐτύγχανεν ἐν γένει εὐνοίας μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἰδίως δὲ μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αἵτινες περιπαθῶς πάντοτε συντάσσονται μετὰ τῶν καταδιωκομένων ἀγώνων. Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπίσης ἠκολούθησαν αὐτῷ ἐπί τινα χρόνον, ὅταν ὅμως εἶδον ὅτι ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ τρώγωσι τὸ κρέας τῆς καμήλου καὶ τὸ τῶν ἄλλων ζώων, τῶν ἀπηγορευμένων παρὰ τοῦ νόμου των, ἐπεστράφησαν, ἀποκρούσαντες τὴν θρησκείαν αὐτοῦ ὡς ἀκάθαρτον.

Ὁ Μωάμεθ, ἤδη ἀποβαλὼν τὰς ἐπιφυλάξεις, ἢ μᾶλλον ἀναρλεγόμενος ὑπὸ αὐξάνοντος ἐνθουσιασμοῦ, περιήρχετο ἐν τῷ φανερῷ καὶ μετὰ παῤῥησίας κηρύσσων τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ ὁμολογῶν ἑαυτὸν προφήτην ἀπεσταλμένον παρὰ Θεοῦ, ὅπως δώσῃ τέλος εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ μετριάσῃ τὴν αὐστηρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ χριστιανικοῦ νόμου. Οἱ λόφοι Σαφὰ καὶ Κουβεῖς, καθηγιασμένοι ὡς ἐκ τῶν ἀναφορικῶν πρὸς τὴν Ἄγαρ καὶ τὸν Ἰσμαὴλ παραδόσεων, ἦσαν οἱ προσφιλεῖς τόποι τῶν προσευχῶν του, τὸ δὲ ὄρος Ἐρὰτ ἦτο τὸ Σινὰ αὐτοῦ, ἐφ' οὗ συνήθως ἀπεσύρετο, εἰς στιγ-

* Κατὰ λάθος τῶν μεταφραστῶν ὁ Ἀλῆς παρίσταται ὡς συνοδεύων τὴν τῆς ἀφοσιώσεώς του προσφορὰν διὰ παραδόξου ἀπειλῆς κατ' οἱουδήποτε ἀποτολμήσαντος ν' ἀντιστῇ τῷ Μωάμεθ.

μὰς μετάρσεως διανοίας καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ὅπως ἐπαναπάμψῃ ἐκ τοῦ ἐρημικοῦ σπηλαίου του κομίζων νέας ἀποκαλύψεις τοῦ Κορανίου.

Οἱ ἀγαθοὶ γέροντες Χριστιανοὶ συγγραφεῖς, πραγματευόμενοι περὶ τῆς ἐλεύσεως ἀνθρώπου τινός, ὃν αὐτοὶ καταγγέλλουσιν ὡς «τὸν Ἄραβα ἐχθρὸν τῆς Ἐκκλησίας,» ποιοῦνται μνείαν περὶ διαφόρων θαυμάτων λαβόντων χώραν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, φρικτῶν προδρόμων τῶν συμφορῶν αἵτινες ἔμελλον νὰ συνταράξωσι τὸν κόσμον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ τότε καθέδρᾳ τῆς χριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας, συνέβησαν ποικίλοι τερατώδεις γόνοι καὶ θαυμάσια φαινόμενα, ἅτινα κατέπληξαν τοὺς ἐωρακότας. Εἴς τινας θρησκευτικὰς λιτανείας τῶν πλησιοχώρων μερῶν οἱ σταυροὶ αἴφνης ἐθεάθησαν αὐτοκινούμενοι καὶ βιαίως ταρασσόμενοι, προξενοῦντες θάμβος καὶ δέος. Ὁ Νεῖλος, ἡ ἀρχαία αὕτη μήτηρ τῶν θαυμάτων, ἔτεκε δύω εἰδεχθεῖς μορφὰς συνενούσας τὰς ὄψεις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, αἵτινες, ἀνελθοῦσαι ἐπὶ τῶν ὑδάτων του, ἔρριψαν περιζ αὐτῶν ἐπί τινας στιγμὰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μετ' ἀπαισίου βλέμματος καὶ ἐβυθίσθησαν πάλιν ἐντὸς τῶν κυμάτων. Ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν ὁ ἥλιος ἐράνη σμικρυνθεὶς κατὰ τὸ ἓν τρίτον τοῦ συνήθους αὐτοῦ μεγέθους, ἐκπέμπων ὠχρὰς καὶ πενθηρὰς ἀκτῖνας. Ἐν μιᾷ δὲ ἀσελήνῳ νυκτὶ φῶς, ὡς καιομένης καμίνου, ἠρύθραινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ αἱματώδη μετεώρα διέλαμπον εἰς τὸ στερέωμα.

Ὅλα ταῦτα καὶ παραπλήσια ἄλλα θαυμάσια ὑπελαμβάνοντο ὡς σημεῖα ἐπερχομένων συμφορῶν. Οἱ γηραιοὶ τοῦ Θεοῦ ὑπηρέται ἔσειον τὰς κεφαλὰς αὐτῶν μετ' ἄλγους, προλέγοντες ὡς ἐπικειμένην τὴν βασιλείαν τοῦ ἀντιχρίστου, ἔχουσαν ἐπακόλουθα τὸν δεινὸν διωγμὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. «Καὶ εἰς τοὺς τοιούτους ἁγίους ἄνδρας, οἵτινες διῆλθον τὰς δοκιμασίας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆς πίστεως,»—προσθέτει

ὁ Σεβάσμιος Πατὴρ Βέδας,(α)— «δίδοται τὸ νοεῖν καὶ ἑρμηνεύειν τὰ μυστηριώδη ταῦτα σημεῖα, ἅτινα ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι τῶν δυστυχημάτων τῆς ἐκκλησίας· καθ' ὃν τρόπον οἱ ἐξησκημένοι ναῦται, ἐκ τῶν σημείων τῶν ἀνέμων, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, προγινώσκουσι τὴν ἐπερχομένην τρικυμίαν, ἥτις ἀπειλεῖ τὸν καταποντισμὸν τοῦ σκάφους των.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ὀλίγα περὶ Μωαμεθανικῆς Θρησκείας.

Εἰ καὶ δὲν προτιθέμεθα ὧδε νὰ ἐπασχοληθῶμεν ἐν ἐκτάσει ἐπὶ τῆς κηρυχθείσης ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ διδασκαλίας, εἶνε ὅμως ἐπάναγκες, ὅπως προσηκόντως ἐκτιμήσῃ τις τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ συμβάντα καὶ τὰ περιστατικὰ ὧν ἡ ἐξιστόρησις παρέρεται, νὰ γνωρίζῃ τὰς κυρίας αὐτῆς βάσεις.

Δέον ἵνα καλῶς νοηθῇ, ὅτι ὁ Μωάμεθ δὲν ἐπηγγέλλετο τὴν θεμελίωσιν νέου θρησκεύματος, ἀλλὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐκείνου ὅπερ εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς ἐπήγασεν ἐκ τοῦ Θεοῦ. «Εἴμεθα ὀπαδοί, λέγει τὸ Κοράνιον, τῆς θρησκείας Ἀβραὰμ τοῦ ὀρθοδόξου, ὅστις δὲν ἦτον εἰδωλολάτρης. Πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ὅ,τι ἐπέμρθη ἡμῖν κάτω, καὶ εἰς ὅ,τι ἐπέμρθη κάτω τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσμαὴλ, τῷ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ ταῖς φυλαῖς· καὶ εἰς ὅ,τι ἀπεκαλύφθη τῷ Μωϋσῇ καὶ τῷ Ἰησοῦ, καὶ εἰς ὅ,τι ἀπεκαλύφθη τοῖς προφήταις παρὰ

(α) Ἐγεννήθη τῷ 672 εἰς Ἀγγλίαν, πλησίον τοῦ Οὐαρμουθ, ἐν τῇ Ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ τῆς Δουρχάμης, ἐκπονήσας διάφορα ἐκκλησιαστικὰ καὶ φιλολογικὰ συγγράμματα.

(Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ.)

τοῦ Κυρίου. Οὐδεμίαν μεταξὺ αὐτῶν ποιοῦμεν διάκρισιν καὶ ἐσμὲν ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ.»*

Τὸ Κοράνιον,** ὅπερ ὑπῆρξε τὸ μέγα βιβλίον τῆς θρησκείας του, ἀνεκοινώθη κατὰ τεμάχια ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἀναλόγως τῆς ἐξάψεως τῶν αἰσθημάτων του ἢ τῆς ἀπαιτήσεως τῶν περιστάσεων. Δὲν τὸ παρέδωκεν ὅμως ὡς ἴδιον ἔργον, ἀλλ' ὡς ἀποκάλυψιν θείαν, ὡς τοὺς ἀληθεῖς τοῦ Θεοῦ λόγους. Ἡ Θεότης ὑποτίθεται λαλοῦσα εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. «Σοὶ ἐπέμψαμεν κάτω τὸ βιβλίον τῆς ἀληθείας, κυροῦν τὴν Γραφὴν, ἥτις πρὸ αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη, καὶ τηροῦν αὐτὴν ἐν τῇ αὐτῆς ἀγνότητι.»***

Ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, ἐλέγετο ἐν τῷ Κορανίῳ, ἐπί τινα καιρὸν ὑπῆρξεν ὁ ὁδηγὸς καὶ ὁ κανὼν τῆς ἀνθρωπίνης διαγωγῆς. Ἐρχομένου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ νόμος οὗτος ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου· ἀμφότερα ταῦτα ἔμελλε τώρα νὰ δώσωσι τόπον εἰς τὸ Κοράνιον, ὅπερ παρίστα κώδηκα πληρέστερον καὶ σαφέστερον τῶν προηγουμένων καὶ ἀπεσκόπει εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῶν ἐν αὐτοῖς παρεισαχθεισῶν καταχρήσεων, ἕνεκα τῆς ἀμελείας ἢ τῶν παραποιήσεων τῶν ἐξηγητῶν αὐτῶν. Ἦτον ἡ πλήρωσις τοῦ νόμου. Μετὰ τὸ Κοράνιον παύει πᾶσα θεία ἀποκάλυψις. Ὁ Μωάμεθ ἦτον ὁ τελευταῖος, ὡς ὁ μείζων, ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν προφητῶν, ἀποσταλέντων ὅπως ποιήσωσι γνωστὰς τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἑνότης τοῦ θεοῦ ἦτον ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος ταύτης τῆς μεταρρυθμισθείσης θρησκείας. «Οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ» τοῦτο ἦτο τὸ κύριον αὐτῆς δόγμα. Ἐντεῦθεν προσέλαβε τὸ ὄνομα, *θρησκεία τοῦ Ἰσλάμ*,**** ἀραβικὸς οὗτος λόγος σημαίνων ὑπακοὴν τῷ

* Κορανίου, κεφάλ. β'.

** Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τῆς Ἀραβικῆς Κόρα, ἀναγινώσκειν ἢ διδάσκειν.

*** Κορανίου, κεφάλ. ε.

**** Ἐτυμολόγοι τινὲς παράγουσι τὴν λέξιν Ἰσλὰμ ἀπὸ τοῦ Σαλὴμ ἢ Δαλάμα, σημαίνοντος σωτηρίαν. Οἱ Χριστιανοὶ ἐξ αὐτῆς παράγουσι τὸ ὄνομα Ἰσλαμισμὸς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μετέτρεψαν αὐτὸ εἰς Ἰσμαηλισμὸν, τοῦθ' ὅπερ, κατ' αὐτοὺς, ἔχει σημασίαν ὑβριστικὴν καὶ συνεμφαίνει τὴν καταγωγὴν τῶν Ἀράβων ἐκ τοῦ Ἰσμαήλ.

Ἀπὸ τοῦ Ἰσλὰμ ἔλκουσιν οἱ Ἄραβες τοὺς ὁρισμοὺς Μόσλεμ ἢ Μούσλιμ καὶ Μούσουλμαν, ἐννοοῦντας τὸν ὁμολογητὴν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσλάμ. Οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι εἶσιν ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, τρεπόμενοι δυϊκῶς μὲν εἰς Μούσλιμαν, πληθυντικῶς δὲ εἰς Μούσλιμιν. (α)

* Τὸ Μισνὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἡ Σύνναι τῶν Μωαμεθανῶν, εἶναι συλλογὴ παραδόσεων ἀποτελουσῶν τὸν Προφορικὸν Νόμον. Συνετάχθη κατὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα, ὑπὸ Ἰούδα Ἁκκαδησαίου, πεπαιδευμένου Ἰουδαίου Ῥαββίνου, ἡγεμονεύοντος τοῦ Ἀντωνίου Πίου, Αὐτοκράτορος Ῥωμαίων.

Τὸ Ἱεροσολυμικὸν Ταλμοὺθ καὶ τὸ Βαβυλώνειον Ταλμοὺθ, εἰσὶν ἀμφότερα ἑρμηνεῖαι ἐπὶ τοῦ Μισνά. Τὸ μὲν πρῶτον συνετάχθη ἐν Ἱερουσαλὴμ, τριακόσια περίπου ἔτη μετὰ Χριστὸν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς Βαβυλῶνα, δύο ἑκατονταετηρίδας ἀργότερον. Τὸ Μισνὰ, μετὰ τὴν Βίβλον, εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μνημεῖον ὅπερ κατέχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι.

(α) Ὡς συμφωνοτέρου πρὸς τὸ ἀραβικὸν καὶ ἐντοιοῦτῳ ἁρμονικωτέρου ἐποίησα χρῆσιν τοῦ ὀνόματος, ὁ Μοσλήμης, οἱ Μοσλῆμαι, ἀντὶ τοῦ, ὁ Μουσουλμάνος, οἱ Μουσουλμάνοι.

(Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ).

Θεῷ. Παρὰ τὸ κύριον τοῦτο δόγμα προσετίθετο, «ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ.» προσθήκη αὕτη ἣν ἐπέτρεψεν, ὡς ἐπιστεύετο, ἡ θεία προάγγελσις, οὐσιώδης δ' ἐπὶ σκοπῷ προθύμου ἀποδοχῆς τῶν ἀποκαλύψεών του.

Παρεκτὸς τῆς ἑνότητος τοῦ Θεοῦ ἐκηρύσσετο καὶ πίστις εἰς τοὺς ἀγγέλους του, ἢ τὰ ὑπουργοῦντα πνεύματα, εἰς τοὺς προφήτας του, εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος, εἰς τὴν ἐσχάτην κρίσιν, εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τῶν ἀνταμοιβῶν καὶ τῶν κολάσεων, καὶ εἰς τὸ πεπρωμένον. Πολλὰ τοῦ Κορανίου δύναταί τις ν' ἀνεχνεύσῃ ἐν τῇ Βίβλῳ, ἐν τῷ Μισνὰ καὶ τῷ Ταλμοὺθ τῶν Ἰουδαίων,* ἰδίως δὲ τὰς παραδόσεις περὶ τῶν ἀγγέλων, τῶν προφητῶν, τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας

συνέλαβε σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἰουδαϊκὴν πίστιν, καθότι ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὡς ἐλέγετο, ἐπρέσβευε τὸ θρήσκευμα ἐκεῖνο.

Τὸ ἐν τῷ Κορανίῳ ὅμως ἐκτιθέμενον σύστημα οὐσιωδῶς ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ διατετυπωμένης, καθ' ὃν τρόπον αὐτὴ τῷ ἑρμηνεύετο ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀραβίας. Πρὸς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ὤφειλον νὰ φέρωσιν ὕψιστον σέβας, ὡς πρὸς θεόπνευστον προφήτην, τὸν μείζονα ἁπάντων τῶν πρὸ τοῦ Μωάμεθ σταλέντων ἵνα μεταῤῥυθμίσωσι τὸν νόμον (α)· ἀλλὰ πᾶσα ἰδέα περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀπεκρούετο ὡς ἀσεβής, τὸ δὲ δόγμα τῆς Τριάδος κατηγγέλλετο ὡς ὕβρις πρὸς τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ. Ἀμφότερα ταῦτα ἐκηρύσσοντο ὡς λάθη καὶ παρεμβολαὶ τῶν ἐξηγητῶν· τοιαύτη δὲ, ὡς θέλομεν παρατηρήσει, ἦτον ἡ γνώμη τινῶν τῶν ἐν Ἀραβίᾳ χριστιανικῶν αἱρέσεων.

Ἡ λατρεία τῶν ἁγίων καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν παριστανόντων αὐτοὺς εἰκόνων κατεδικάζοντο ὡς εἰδωλολατρικαὶ παρεκτροπαὶ ἐκ τῆς ἁγνῆς τοῦ Χριστοῦ θρησκείας, καὶ τοιαῦται ἦσαν, ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν, αἱ θεωρίαι τῶν Νεστοριανῶν μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Μωάμεθ, ὡς ἐγένετο γνωστὸν, ἔλαβε πολλὰς συγκοινωνίας. (β)

(α) Τὸ Κοράνιον παραδέχεται, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας, ἥτις διετήρησε τὴν παρθενίαν της, καὶ ὅτι εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐδόθη διακεκριμένως ἡ τῶν θαυμάτων χάρις.

(β) Ἀπέχοντες τοῦ νὰ μακρηγορήσωμεν ἐπὶ τινων ἀσεβῶν καὶ πάντα ἀμοίρων θεολογικοῦ ὕψους δοξασιῶν, ἃς ἐκ δηλίων πηγῶν ὁ Μωάμεθ ἠρύσατο καὶ παρεισῆξεν εἰς τὸ ἀσυνάρτητον Κοράνιόν του, περιοριζόμεθα νὰ εἴπωμεν· ὅτι ἐκ τοῦ προοιμίου τοῦ κεφαλαίου τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἰσχυρίσατο ἐν τῷ φανατισμῷ αὐτοῦ, ἰσμαηλίζων τὸν ἰουδαϊσμὸν, νὰ ἐκμωαμεθανίσῃ, ὡς εἰπεῖν, τὸν χριστιανισμόν. Ἔπλασεν ὅθεν ἴδιον θρήσκευμα, ὅπερ ἄλλως τε, ὀφείλων τὴν ἐμπέδωσίν του εἰς τὴν ἀρωγὴν τῆς σπάθης, κατέδειξεν ἀρ' ἑαυτοῦ τὰς κοσμικὰς τοῦ ἱδρυτοῦ ἐμπνεύσεις.

(Σημειώσεις τοῦ Μεταφραστοῦ.)

Ἀπηγορεύοντο αἱ παριστῶσαι ζῶντα ἀντικείμενα εἰκόνες. Ὁ Μωάμεθ ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἄγγελοι δὲν θὰ εἰσήρχοντο εἰς οἰκίαν, ὅπου τοιαῦται εἰκόνες ὑπῆρχον, καὶ ὅτι οἱ ζωγραφίζοντες αὐτὰς θὰ κατεδικάζοντο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον νὰ ταῖς εὕρωσι ψυχὰς, ἄλλως θὰ ἐτιμωροῦντο.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν φιλανθρώπων ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρεισήχθη ἐν τῷ Κορανίῳ. Ἡ συνεχὴς ἐλεημοσύνη παραγγέλλεται ὡς ἐπιβεβλημένον καθῆκον, ὁ δὲ ἀμετάβλητος νόμος τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, «πάντα ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς,» ἐδόθη πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν πιστῶν.

«Μὴ ἔσο ἄδικος εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων συναλλαγάς σου», λέγει τὸ Κοράνιον, «καὶ δὲν θέλουσι συναλλαχθῆ μετὰ σοῦ ἀδίκως. Ἐὰν ὀφειλέτης τις ἀδυνατῇ νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἂς τὸν ὑπομείνῃ ὁ δανειστὴς αὐτοῦ ἕως οὗ εὐκολυνθῇ νὰ τὸ ἐξοφλήσῃ· ἂν δὲ παραιτηθῇ τοῦ δανείου του, χάριν ἐλεημοσύνης, πράττει τὸ βέλτιον.»

Ὁ Μωάμεθ συνίστα τὴν εἰς τὰς συναλλαγὰς τιμιότητα καὶ εἰλικρίνειαν. «Ὦ ἔμποροι! ἔλεγε, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη εὐκόλως ὑπερισχύουσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ· καθαρίζετε ὄθεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· δίδετε ὀλίγα τινὰ εἰς ἀγαθοεργίας πρὸς ἐξιλασμὸν, διότι ὁ Θεὸς σκληρύνεται ἐπὶ τῇ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἀπάτῃ, διὰ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης πραΰνεται ἡ ὀργή του. Ὁ πωλῶν ἐρθορὸς πρᾶγμα, ἐν γνώσει τῆς φθορᾶς αὐτοῦ, ἐξεγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἀρὰς τῶν Ἀγγέλων.»

«Μὴ ἐπωφελοῦ τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων ὅπως ἀγοράζῃς παρ' αὐτῶν πράγματα εἰς ὑποτίμησιν· μᾶλλον βοήθει τὴν ἐνδειάν των.»

«Τρέφε τὸν πεινῶντα, ἐπισκέπτου τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀπόλυε τὸν αἰχμάλωτον, ἐὰν ἀδίκως μένῃ κατακεκρατημένος.»

«Μὴ ῥίπτε σκωπτικὸν βλέμμα ἐπὶ τὸν ὅμοιόν σου, μήτε περιπάτει μεθ' ὑπεροψίας, διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀγαπᾶ τὸν ἀλαζόνα καὶ τὸν κενόδοξον. Ἔστω μέτριον τὸ βάδισμά σου καὶ κόσμιος ὁ τόνος τῆς φωνῆς σου, διότι ἡ ἀχαρεστέρα πασῶν τῶν φωνῶν εἶνε ἡ τῶν ὄνων.»*

Πᾶν εἶδος εἰδωλολατρείας αὐστηρότατα ἀπηγορεύετο. Καὶ πραγματικῶς τὴν εἰδωλολατρείαν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἐμίσει ὁ Μωάμεθ. Πολλὰ ὅμως τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων, ἅτινα ἐπεκράτουν πρὸ ἀμνημονεύτου μεταξὺ τῶν Ἀράβων, οἷς εἶχε προσοικειωθῆ ἐκ νηπιότητος, μὴ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ δόγμα τῆς τοῦ Θεοῦ ἑνότητος, διετηρήθησαν. Ἐν τούτων ἦτον ἡ εἰς Μέκαν εὐσεβὴς ὁδοιπορία, μεθ' ὅλων τῶν ἀναφορικῶν πρὸς τὴν Καάβαν, τὸ φρέαρ τοῦ Ζὲμ-Ζὲμ καὶ πρὸς ἄλλους ἱεροὺς τόπους τῆς περιχώρου τελετῶν, ἀπηλλαγμένων ὅμως τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων, ἅτις ἐβεβήλου αὐτά.

* Τὰς ἑπομένας λέξεις ἂς ἀπιθησαύρισεν εἰς τῶν μαθητῶν του, ὑπαγόρευσεν, ὡς φαίνεται, περικοπήν τις τοῦ Εὐαγγελίου. (Ματθαῖος ΚΕ'.-35-46.)

«Τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Θεὸς θέλει εἶπει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως, «Ὦ υἱοὶ τοῦ Ἀδάμ! ἀσθενὴς ἤμην καὶ δὲν μὲ ἐπισκέφθητε.» Τότε θέλουσιν εἶπει αὐτῷ. «Πῶς ἐδυνάμεθα νὰ σὲ ἐπισκεφθῶμεν; Σὺ εἶσαι ὁ Κύριος τοῦ παντὸς, καὶ ἀπὸ πάσης νόσου ἀπηλλαγμένος.» Καὶ ὁ Θεὸς ἀποκριθήσεται αὐτοῖς. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι ἐκ τῶν ὑπηρετῶν μου τούτων ἠσθένει τις καὶ δὲν τὸν ἐπισκέφθητε. Ἐὰν ἠθέλατε ἐπισκεφθῆ αὐτὸν τὸν ὑπηρέτην ἠθέλα σᾶς λογισθῆ ὡς πρᾶξις δικαία.« Καὶ ὁ Θεὸς ἐρεῖ. «Ὦ υἱοὶ τοῦ Ἀδάμ! Σᾶς ἐζήτησα τροφὴν καὶ δὲν μοὶ ἐδώκατε.» Καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀδὰμ θέλουσιν εἶπει. «Καὶ πῶς ἐδυνάμεθα νὰ σοὶ δώσωμεν τροφὴν, ὁλόκληρος ὢν ὁ κόσμος ὅτι σὺ εἶσαι ὁ τροφεὺς τοῦ παντὸς καὶ ἐλεύθερος τῆς πείνης;» Καὶ ὁ Θεὸς ἀποκριθήσεται. «Ἐκ τῶν ὑπηρετῶν μου τούτων ἐζήτησέ τις ὑμῖν ἄρτον καὶ τῷ ἠρνήθητε αὐτόν. Ἐὰν τῷ ἐδίδατε νὰ φάγῃ ἠθέλατε λάβει παρ' ἐμοῦ τὴν ἀμοιβήν σας.» Καὶ ὁ Θεὸς θέλει εἶπει· «Ὦ υἱοὶ τοῦ Ἀδάμ! ἐζήτησα ὑμῖν ὕδωρ καὶ δὲν μοὶ ἐδώκατε.» Οὗτοι δὲ ἀποκριθήσονται· «Ὦ συντηρητὰ ἡμῶν! πῶς ἐδυνάμεθα νὰ σοὶ δώσωμεν ὕδωρ, εἰδότες ὅτι σὺ εἶσαι ὁ βαπτίζων τὸ πᾶν καὶ οὐδέποτε διψᾷς; «Καὶ ὁ Θεὸς ἐρεῖ. «Ἐκ τῶν ὑπηρετῶν μου τούτων ἐζήτησέ τις ὑμῖν ὕδωρ καὶ δὲν τῷ ἐδώκατε. Ἐὰν τὸ ἐπράττετε, ἐλαμβάνετε παρ' ἐμοῦ τὴν ἀμοιβήν σας.»

Ὁ παλαιὸς ἀραβικὸς τῆς προσευχῆς κανὼν, ἐκπληρούμενος κατὰ τὴν ὥραν, ἢ μᾶλλον προηγούμενος, τῆς ἀπολούσεως, ὡσαύτως διετηρήθη. Καὶ τωόντι, προσευχαὶ ἐπετάσσοντο εἰς τινας ὡρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός· ἦσαν ἀφελεῖς κατά τε τὸν τύπον καὶ τὴν φράσιν, ἀπευθυνόμεναι ἀμέσως πρὸς τὴν θεότητα μετά τινων ὑποκλίσεων καὶ, εἰς στιγμάς τινας, διὰ τῆς ἐδαφιαίας τοῦ σώματος προσπτώσεως, ἔχοντες ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν Κέβλαν, ὅπερ ἦτο τὸ τῆς λατρείας σημεῖον.

Μετὰ τὸ τέλος ἑκάστης προσευχῆς ἀπηγγέλλοντο οἱ ἑπόμενοι στίχοι ἐκ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τοῦ Κορανίου. Λέγεται ὅτι ἔχουσι πολλὴν ὡραιότητα εἰς τὸ πρωτότυπον ἀραβικὸν· εἰσὶ δ' ἐγγεγλυμμένοι ἐπὶ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων καὶ ἐπὶ πολυτίμων λίθων, τοὺς ὁποίους φέρουσιν ἐπάνω των ὡς φυλακτήρια. «Ὁ Θεός! οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν ἐκείνου τοῦ ζῶντος, τοῦ πάντοτε ζῶντος, ὅστις οὐδέποτε κοιμᾶται, οὔτε νυστάζει. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ὁ οὐρανὸς, ἡ γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Τίς δύναται νὰ μεσιτεύσῃ παρ' αὐτῷ ἄνευ τῆς ἀδείας του; Αὐτὸς γινώσκει τὰ παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ παραμικρὸν ἐκ τῆς σοφίας του, ἐκτὸς μόνον ἐκείνου ὅπερ ἀποκαλύπτει. Τὸ κράτος αὐτοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ συντηρεῖν δὲ ἀμφότερα ταῦτα οὐδαμῶς τῷ εἶνε φορτικόν. Αὐτὸς εἶνε ὁ Ὕψηλὸς, ὁ Ἰσχυρός.»

Ὁ Μωάμεθ ἐπιμόνως προέτρεπεν εἰς τὴν προσευχὴν, πείθων περὶ τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. «Οἱ Ἄγγελοι, ἔλεγεν, ἔρχονται κατὰ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐν μέσῳ ὑμῶν· μετὰ τοῦτο, ἐκεῖνοι τῆς νυκτὸς ἀναβαίνουσιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁ δὲ Θεὸς ἐρωτᾷ αὐτοὺς, πῶς ἀφῆκαν τὰ πλάσματά του. Εὕρομεν αὐτὰ, ἀποκρίνονται, προσευχόμενα καὶ ἀφήκαμεν αὐτὰ προσευχόμενα.»

Ἡ ἐν τῷ Κορανίῳ διδασκαλία ὡς πρὸς τὴν ἀνάσασιν καὶ τὴν ἐσχάτην κρίσιν, καί τοι ὑπό τινας ἐπόψεις

ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, συνεμίχθη ὅμως μετὰ τεραστίων ἄλλων ἰδεῶν ληφθεισῶν ἐκ διαφόρων πηγῶν· ὥστε αἱ χαρμοναὶ τοῦ Μοσλημικοῦ οὐρανοῦ, εἰ καὶ ἐν μέρει πνευματικαί, συμμιγεῖσαι μετὰ τῆς γηΐνου αἰσθητικότητος, ἐξηυτελίσθησαν. Ποῦ ἡ ἁφατος ἀγνότης καὶ ἡ πνευματικὴ εὐλογία τοῦ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑποσχομένου οὐρανοῦ;

Μολαταῦτα ἡ περιγραφὴ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὡς ἐμπεριέχεται ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ Κορανίου, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μωάμεθ θὰ μετέδωκε ὡς μίαν τῶν πρώτων ἀποκαλύψεών του, ὅτε ἐποίησεν ἔναρξιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ἐν Μέκᾳ, μετέχει κατά τι τοῦ ὡραίου.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ πολυελέου Θεοῦ! ἐλεύσεται ἡμέρα ὁπόταν ὁ ἥλιος θέλει σκοτισθῆ, οἱ δὲ ἀστέρες πεσοῦνται ἐξ οὐρανοῦ.

«Ὁπόταν αἱ κάμηλοι, ἐγγίζουσαι εἰς τὴν ὥραν τοῦ τοκετοῦ αὐτῶν, θέλουσιν ἀμεληθῆ, καὶ τὰ ἄγρια θηρία θέλουσιν ἀγεληδὸν περιφέρεσθαι ἔμπλεα φόβου.

«Ὁπόταν τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ θέλουσιν ἀναβράσει, αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν συνενωθήσονται πάλιν μετὰ τῶν σωμάτων.

«Ὁπόταν τὸ θῆλυ νήπιον, ὅπερ ζωντανὸν ἐτάφη, θέλει ἐρωτήσει, ποῖον ἔγκλημα ἔπραξα καὶ μ' ἐθυσίασαν; καὶ αἱ αἰώνιοι βίβλοι ἀνεωχθήσονται.

«Ὁπόταν οἱ οὐρανοὶ θέλουσι γίνει ἄφαντοι ὡς τύλιγμα περγαμηνῆς, ἡ δὲ κόλασις θέλει ἐκπέμπει ἀγρίας φλόγας καὶ αἱ τρυφαὶ τοῦ παραδείσου θέλουσι φανερωθῆ.

«Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἑκάστη ψυχὴ ποιήσει γνωστὰ τὰ παρ' αὐτῆς διαπεπραγμένα.

«Τῇ ἀληθείᾳ, σᾶς ὁρκίζομαι εἰς τοὺς ἀστέρας, οἵτινες κινοῦνται μετὰ ταχύτητος καὶ χάνονται ἐν τῇ λαμπρότητι τοῦ ἡλίου, εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας, ὅτι οὗτοι δὲν εἶνε οἱ λόγοι πονηροῦ τινος πνεύματος, ἀλλ' ἀγγέλου περιβαλ-

λομένου μεγαλοπρέπειαν καὶ ἰσχὺν, κεκτημένου τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀλλὰχ, καὶ ὃν σέβονται οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἄγγελοι. Δὲν μεταρσιολογεῖ ὁ ὑμέτερος σύντροφος Μωάμεθ. Αὐτὸς βλέπει τὸν οὐράνιον ἀγγελιαφόρον ἐν τῷ φωτὶ τοῦ καθαροῦ ὁρίζοντος, οἱ δὲ ἀποκαλυπτόμενοι εἰς αὐτὸν λόγοι ἐννοοῦνται ὡς παραίνεσις πρὸς ὅλα τὰ πλάσματα.»

Σημείωσις.—Ὅπως καταδειξωμεν τὸν λαβύρινθον τῶν ἀντικρουσμένων δοξασιῶν, ἀφ' ὧν ὁ Μωάμεθ ἠρύσατο τὰς γνώσεις αὐτοῦ περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, παρατιθέμεθα ὧδε τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῶν λογομαχούντων μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, περὶ ὧν ἐποιήσαμεν μνείαν ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, καὶ οἵτινες ὅλοι ἀπεκηρύχθησαν ὡς αἱρετικοὶ ἢ σχισματικοί.

Οἱ Σαβελλιανοί, οὕτως ἐνεμασθέντες ἀπὸ Σαβελλίου, ἱερέως ἐκ Λιβύας, ὅστις ἔζησε κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα, ἐπίστευον εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἡ Τριὰς ἐδήλου τρεῖς ποικίλας ὑποστάσεις ἢ σχέσεις, Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀποτελούσας μίαν οὐσίαν, ὡς ὁ ἄνθρωπος σύγκειται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς.

Οἱ Ἀρειανοί, ἐξ Ἀρείου, ἐκκλησιαστικοῦ Ἀλεξανδρείας τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὡμολόγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διάκριτος αὐτῷ καὶ κατώτερος αὐτοῦ, ἠρνοῦντο δὲ ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε Θεός.

Οἱ Νεστοριανοί, ἀπὸ Νεστορίου, Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, ἐπρέσβευον, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο διακεκριμένας φύσεις, θείαν καὶ ἀνθρωπίνην· ὅτι ἡ Μαρία ἦτο μόνον μήτηρ αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἷς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι ἦτο βλασφημία νὰ τὴν ἀποκαλῶσιν, ὡς εἴθιζεν ἡ Ἐκκλησία, Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Μονοφυσῖται ἐπρέσβευον τὸ μονοφυὲς τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν μαρτυρεῖται. Ὡμολόγουν ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν συνέκειτο ἐκ Θεοῦ καὶ ἐξ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοσοῦτον μικτῶς καὶ ἡνωμένως, ὥστε ἀπετέλει μίαν μόνην φύσιν.

Οἱ Εὐτυχιανοί, ἐξ Εὐτυχίου, μενσχεῦ μενῆς τινες ἐν

Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ἦσαν κλάδος τῶν Μονοφυσιτῶν ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενοι τοῖς Νεστοριανοῖς. Ἠρνοῦντο τὴν διττὴν τοῦ Χριστοῦ φύσιν κηρύσσοντες, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὅλως Θεὸς πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ ὅλως ἄνθρωπος διαρκούσης τῆς ἐνσαρκώσεως.

Οἱ Ἰακωβῖται, ἀπὸ Ἰακώβου, Ἐπισκόπου Ἐδεσσοῦ, ἐν Συρίᾳ, κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ἦσαν πολυάριθμος κλάδος Μονοφυσιτῶν, μικρὸν διεστῶτες τὰς δοξασίας τῶν Εὐτυχιανῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν ἐν Ἀραβίᾳ Χριστιανικῶν φυλῶν ἦσαν Ἰακωβῖται.

Οἱ Μαριαμῖται, ἢ λατρευταὶ τῆς Μαρίας, ἐθεώρουν τὴν Τριάδα ὡς συγκειμένην ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς, Θεοῦ τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ τῆς Παρθένου Μαρίας.

Οἱ Κολλυριανοὶ, ἦσαν ὁμὰς Ἀράβων χριστιανῶν ἀπαρτιζομένη κυρίως ἐκ γυναικῶν. Ἐλάτρευον τὴν Παρθένον Μαρίαν ὡς κάτοχον θεότητος καὶ προσήνεγκον αὐτῇ προσφορὰς ἐξ εἴδους ἄρτων στρογγύλων, καλουμένων κολλυρίων, ἔνθεν προσέλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν.

Οἱ Ναζηραῖοι, ἦσαν αἵρεσις Ἰουδαίων χριστιανῶν θεωρούντων τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Μεσσίαν, γεννηθέντα ἐκ μιᾶς Παρθένου διὰ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἐν μέρει κάτοχον θείας φύσεως· κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως συνεφώνουν πρὸς τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς τελετὰς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Οἱ Ἐβιωνῖται, ἀπὸ Ἐβίωνος ἐπιστραφέντος Ἰουδαίου, ὅστις ἔζησε κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα, ἀπετέλουν ὡσαύτως αἵρεσιν Ἰουδαϊζόντων χριστιανῶν, μικρὸν διαφέρουσαν πρὸς τὴν τῶν Ναζηραίων. Ἐπίστευον, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον ἁγνὸς ἄνθρωπος, ὁ μείζων τῶν προφητῶν, ἀλλ' ἠρνοῦντο ὅτι εἶχεν ὕπαρξίν τινα πρὶν ἢ γεννηθῇ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας. Ἡ αἵρεσις αὕτη, ὡς καὶ ἐκείνη τῶν Ναζηραίων, εἶχε πολλοὺς ὀπαδοὺς ἐν Ἀραβίᾳ.

Πολλὰς ἑτέρας αἱρέσεις δυνάμεθα νὰ προσαριθμήσωμεν, οἷον· τὴν τῶν Κορινθιανῶν, τῶν Μαρονιτῶν καὶ Μαρκιονιτῶν, αἵτινες προσελάμβανον τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν ἐκ πεπαιδευμένων καὶ ζηλωτῶν ἀρχηγῶν· τὴν τῶν Δοκητῶν καὶ τῶν Γνωστικῶν, οἵτινες ὑποδιῃροῦντο εἰς διαφόρους φατρίας λεπτολόγων ἐνθουσιαστῶν. Τινὲς τούτων ὑπεστήριζον τὴν ἄσπιλον ἁγνότητα τῆς Παρθένου Μαρίας δοξάζοντες, ὅτι ἡ σύλληψις καὶ ἡ γέννησις αὐτῆς ἐπραγματοποιήθησαν καθ' ὃν τρόπον γίνεται ἡ μετάδοσις τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτὸς διὰ μέσου τοῦ ὑέλου, χωρὶς νὰ θιξωσι τὴν παρθενίαν αὐτῆς· γνώμη ἀκραδάντως εἰσέτι ἐπικρατοῦσα, κατ' οὐσίαν, παρὰ τοῖς Ἱσπανοῖς Καθολικοῖς. (α)

Πολλοὶ τῶν Δοκητῶν ἐδόξαζον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο φύσεως ὅλως θείας· ὅτι ἐν φάντασμα, ἁπλῆ τις μορφὴ ἄνευ οὐσίας, ἐσταυρώθη ὑπὸ τῶν ἐξαπατημένων Ἰουδαίων, καὶ ὅτι ἡ σταύρωσις καὶ ἡ ἀνάστασις ἦσαν ἀπατηλαὶ μυστικαὶ παραστάσεις ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ Καρποκρατιανοὶ, οἱ Βασιλιδιανοὶ καὶ οἱ Βαλεντινιανοὶ, κληθέντες οὕτω μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τριῶν Αἰγυπτίων ἀντιῤῥητῶν, ἐφρόνουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο μόνον εἷς σοφὸς καὶ ἐνάρετος θνητὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας, ἐκλεχθεὶς παρὰ Θεοῦ ἵνα ἀναδιοργανώσῃ καὶ διδάξῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ὅτι ἐγένετο κοινωνὸς θείας τινὸς φύσεως κατὰ τὴν ὥριμον αὐτοῦ ἡλικίαν, ὅταν ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς δοξασίας ταύτης, ὅπερ ὡς προερρέθη εἶνε τὸ τῶν Ἐβιωνιτῶν, πρεσβεύεται ὑπό τινων ἐκ τῶν Μονοϋποστατικῶν χριστιανῶν, ἀποτελούντων οὐκ ἐυάριθμον σημερινὴν αἵρεσιν. (ε)

Ἀρκεῖ τις νὰ ῥίψῃ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν αἱρέσεων τούτων, τὰς ὁποίας δὲν ἀπηριθμήσαμεν μὲν κατὰ χρονολο-

(α) Τῷ 1834 ἐπὶ Πάπα Πίου Θ'. διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐκυρώθη ἡ δοξασία αὕτη, ἀποτελεῖ δὲ σήμερον νέον δόγμα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀποκρουόμενον ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς.

(Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ)

(ε) Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀναφέρει ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν πολεμησάντων, ἐν τῷ διαστήματι τοσούτων αἰώνων, τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὰς θείας αὐτοῦ βάσεις. Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν, ἀνίσχυρα ἵνα μεταπείσωσι τὴν συνείδησιν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, ὅπερ τοὐναντίον βαίνει ὁσημέραι πληθυνόμενον, καὶ καταῤῥίπτοντα ἀπέναντι τῶν ἀπτρήτων ἱερῶν συγγραμμάτων τῶν Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν καὶ τῶν πονημάτων πολλῶν ἄλλων πεπαιδευμένων καὶ ἐναρέτων ὑπερμάχων τῆς ἁγίας ἡμῶν Πίστεως, πρὸς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουσιν εἰς ἡμᾶς ἢ ὡς ἀπόδειξις, ἀλίου φα-

γικὴν τάξιν, αἵτινες ὅμως συνετάραξαν τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξηκολούθησαν ἐπικρατοῦσαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωάμεθ, ὅπως ἀπαλλάξῃ τοῦτον πάσης μομφῆς ὅτι, συνειδὼς, ἐβλασφήμει ἐκφέρων τὰς ὁποίας ἐκήρυττε γνώμας περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. (α)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐμπαίζονται.—Τῷ ζητοῦσι θαύματα.—Διαγωγὴ τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ.—Ἐπίθεσις τῶν Κορεϊσσιτῶν—Ἡ Ῥοκαία, θυγάτηρ τοῦ Μωάμεθ, μετὰ τοῦ θείου της Ὀθμάνου καὶ ἀριθμοῦ τινος μαθητῶν, καταφεύγουσιν εἰς Ἀβυσσινίαν. — Ὁ Μωάμεθ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὀρκχαμ. — Ἐχθροπραξίαι τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ καὶ τιμωρία αὐτοῦ.

Τὸ μέγιστον πρόσκομμα ὅπερ ὁ Μωάμεθ ὤφειλε νὰ καταπολεμήσῃ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ προφητικοῦ σταδίου του ἦτον ὁ χλευασμὸς τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Ὅσοι ἐγνώρισαν αὐτὸν ἐκ νηπιότητος καὶ τὸν ἐνεθυμοῦντο παιδίον εἰς τοὺς δρόμους τῆς Μέκας, εἶτα δὲ ἐπασχοληθέντα εἰς τας κοινὰς τοῦ βίου μερίμνας, ἐκάγχασαν ἀκούσαντες ὅτι ἰσχυρίζετο ἀποστολικὴν ἐντολήν. Ἐδακτυλοδείκτουν αὐτὸν σκωπτικῶς ὁσάκις διέβαινε τὴν ὁδὸν, φωνάζοντες. «Ἴδατε τὸν ἔγγονον τοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, ὅστις ἰσχυρίζεται ὅτι γινώσκει τὰ εἰς τοὺς οὐρανοὺς γινόμενα!» Ἕτεροι πάλιν, μάρτυρες

αὐτόπται τῶν νοητικῶν αὐτοῦ ἐξάψεων καὶ βεμβασμῶν, τὸν ἐνόμιζον παράφρονα· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι ἐκυριεύετο ὑπὸ δαίμονος, καί τινες τὸν ἠτιῶντο ὡς γόητα καὶ μάγον.

Ὅταν διήρχετο τὰς ἀγυιὰς ἐξετίθετο πάντοτε εἰς τὰ σκώμματα καὶ τὰς προσβολὰς, ἃς ὁ ὄχλος ἐνασμενίζεται συνήθως ἐκτοξεύων κατ' ἀνθρώπων ἐκκέντρου διαγωγῆς καὶ φρενοβλαβῶν. Ἐὰν ἐπειρᾶτο νὰ διδάξῃ, ἡ φωνή του ἐπνίγετο ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίου θορύβου καὶ ἀπρεπῶν ἀσμάτων· μέχρι τοσούτου δὲ ἔφθασαν ὥςε καὶ ἐνέπτυσαν αὐτῷ καθ' ἣν στιγμὴν προσηύχετο ἐν τῇ Καάβᾳ.

Καὶ δὲν ἦσαν μόνον οἱ χυδαῖοι καὶ ἀμαθεῖς οἱ οὕτω προσβάλλοντες αὐτὸν. Εἷς τῶν ἀπηνεστέρων πολεμίων του ἦτο νέος τις ὀνόματι Ἀμροὺ· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἀκολούθως παρέστησεν ἓν τῶν διακεκριμένων προσώπων ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ ἱστορίᾳ, θέλομεν νὰ ἐντυπώσωμεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τὰ περιγραπτικὰ τῆς πρώτης ταύτης ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφανίσεώς του. Ἦτον υἱὸς ἐλευθεριαζούσης τινὸς τῆς Μέκας, ἥτις, ὡς φαίνεται, ὑπῆρξε κατὰ τὰς μαγγανείας ἐφάμιλλος ταῖς Φρύναις καὶ Ἀσπασίαις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἠρίθμει ἱκανοὺς ἐκ τῶν εὐγενεστέρων τῆς χώρας μεταξὺ τῶν ἐρωμένων της. Ὅταν ἔτεκε τὸ παιδίον τοῦτο, ἐκάλεσε διαφόρους ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κορεῖς κεκτημένους ἴσα δικαιώματα πατρότητος. Τὸ νήπιον ἐκηρύχθη ὡς ἔχον τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Ἀὰς, τοῦ πρεσβυτέρου τῶν λάτρων της· ἐντεῦθεν, παρὰ τὸ ὄνομα Ἀμροὺ, προσέλαβε καὶ τὸ διακριτικὸν Ἰβν-αλ-Ἀὰς, ἤτοι, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀάς.

Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσε τὰ ἐκλεκτότερα αὐτῆς δῶρα εἰς τὸ παιδίον τοῦτο τοῦ ἔρωτος, οἱονεὶ θέλουσα νὰ ἀποπλύνῃ τὸν ῥύπον τῆς γενετῆς του. Καίτοι νέος, ἦτον ἤδη εἷς τῶν δημοτικωτέρων ποιητῶν τῆς Ἀραβίας, ἐξίσου φημιζόμενος διά τε τὸ δριμὺ τῶν σιλλογρα-

εἰνοτέρα, τῆς ἐκπληρουμένης προρρήσεως τοῦ Θεανθρώπου, ὅτι τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ **πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι**, καὶ ὅτι αὐτὴ μίαν ἡμέραν ἐπισυνάξει ὑπὸ τὰς εὐλογίας της τὴν ἀνθρωπότητα ἐν μιᾷ ποίμνῃ.

(Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ)

(α) Ἀρά γε μὴ συνειδὼς ἀπικάλει ἑαυτὸν ἀνώτερον τοῦ Κυρίου; (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

φιῶν αὐτοῦ καὶ τὴν θέλγουσαν ἡδύτητα τῶν σοβαρῶν αὐτοῦ ᾀσμάτων.

Ὅταν ὁ Μωάμεθ ἀνήγγειλε τὸ πρῶτον τὴν ἀποστολήν του, ὁ νέος οὗτος ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ διὰ δηκτικωτάτων σατυρῶν καὶ ἐπιγραμμάτων, ἅτινα ἀρέσκοντα εἰς τὴν ποιητικὴν καλαισθησίαν τῶν Ἀράβων καὶ ἀρθόνως κυκλοφοροῦντα παρενέβαλον μείζονα, ἢ ὅσα αὐτὸς ὁ σκληρότερος καταδιωγμός, προσκόμματα εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Οἱ ἐπὶ τὸ σοβαρώτερον ἀνθιστάμενοι ἐζήτουν παρὰ τοῦ Μωάμεθ ὑπερφυσικὰς ἀποδείξεις περὶ ὅσων διεβεβαίου. «Ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν προφητῶν,» ἔλεγον οὗτοι, «ἐνήργησαν θαύματα ὅπως ἀποδείξωσι τὸ θεῖον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν. Ἐὰν σὺ ἦσαι ἀληθῶς προφήτης, ἀνώτερος ἐκείνων, ἐνέργησον παραπλήσια θαύματα.»

Τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μωάμεθ δυνάμεθα νὰ ἐξάξωμεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων ἐν τῷ Κορανίῳ. «Ποῖον ἄλλο ἀνώτερον θαῦμα ἐδύναντο νὰ ἐπιθυμήσωσι παρ' αὐτὸ τὸ Κοράνιον, βιβλίον ἀποκαλυφθὲν διὰ μέσου ἀγράμματου ἀνθρώπου, τόσῳ μεγαλοπρεπὲς κατὰ τὸ λεκτικόν, τόσῳ ἀκαταγώνιστον κατὰ τὰ ἐπιχειρήματα, ὥστε ἡ ἡνωμένη ἱκανότης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν διαβόλων δὲν θὰ κατώρθου νὰ συνθέσῃ τὸ ἰσάξιον; Ποίαν θέλουσιν ἀνωτέραν αὐτῆς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι κατῆλθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; Τὸ Κοράνιον αὐτὸ εἶνε ἓν θαῦμα.»

Μολαταῦτα τῷ ἐζήτουν ἐναργεστέρας ἀποδείξεις, ἤτοι θαύματα ἁπτόμενα τῶν αἰσθήσεων· νὰ ποιήσῃ ὥστε ὁ ἄλαλος νὰ ὁμιλήσῃ, ὁ κωφὸς ν' ἀκούσῃ, ὁ τυφλὸς ν' ἀναβλέψῃ, ὁ νεκρὸς ν' ἀναστῇ· ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἀλλοιώσεις ἐν τῇ φύσει ἐπιτάσσων τὰς πηγὰς ν' ἀναβρύσωσι καὶ μεταποιῶν τόπους ἀγόνους εἰς κήπους μετὰ φοινικώνων καὶ ἀμπελώνων, διαβρεχομένους ὑπὸ ῥυακίων· ν' ἀνεγείρῃ παλάτιον χρυσοῦν κεκοσμημένον δι' ἀδαμάντων καὶ ποικίλων πολυτίμων λίθων· ἢ ν' ἀνέλθῃ διὰ κλί-

μακος εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνώπιόν των. Εἰ δ' ἄλλως, ἂν τὸ Κοράνιον τωόντι, ὡς διαβεβαίου, κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, νὰ τοῖς ποιήσῃ τοὐλάχιστον ὁρατὰ τὸ πῶς αὐτὸ κατῆλθεν καὶ τὸν ἄγγελον ὅστις τὸ ἐκόμισε, καὶ τότε ἤθελον πιστεύσει.

Ὁ Μωάμεθ ὁτὲ μὲν ἀπεκρίνετο δι' ἐπιχειρημάτων, ὁτὲ δὲ δι' ἀπειλῶν. Οὐδὲν ἄλλο ἰσχυρίζετο ἢ ὅτι ἦτον εἷς ἄνθρωπος ἀποσταλεὶς παρὰ Θεοῦ ὡς ἀπόστολος. Ἐὰν οἱ ἄγγελοι, ἔλεγε, περιεπάτουν οἰκείως ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναμφιβόλως εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν θὰ ἀνετίθετο ἡ ἐντολὴ αὕτη· ἀλλ' οὐαὶ ἐκείνοις οἵτινες, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, ἤθελον ἀμφιβάλει εἰς τὸν λόγον του! Δὲν θὰ τοῖς ἐπετρέπετο, ὡς γίνεται μετ' ἐμοῦ, νὰ συζητήσωσι μετ' αὐτοῦ, νὰ σκεφθῶσι καὶ λάβωσιν ἐπομένως καιρὸν ἵνα μεταπεισθῶσιν· ἡ ἀπώλειά των θὰ ἐπήρχετο ἐν ἀκαρεῖ. «Ὁ θεὸς, προσέθετε, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀγγέλων ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἀποστολήν μου. Αὐτὸς εἶνε ἐπαρκοῦσα μαρτυρία μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ. Ἐκεῖνοι μὲν οὓς αὐτὸς προδιαθέσει ἵνα πεισθῶσι, θέλουσιν ἀληθῶς πιστεύσει, ἐκεῖνοι δὲ οὓς θελήσει νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὸ λάθος, οὐδένα θέλει εὕρουσι βοηθὸν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ των. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως θέλουσι παρασταθῆ τυφλοί, κωφοὶ καὶ ἔννοοι, καὶ ἕρποντες ἐπὶ στόμα. Τόπον διαμονῆς ἕξουσι τὰς αἰωνίους φλόγας τῆς Γεέννης. Οὕτω θέλει τιμωρηθῆ ἡ ἀπιστία των.

«Ἐπιμένετε νὰ ἐνεργήσω θαύματα. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν τὴν δύναμιν νὰ πράττῃ τοιαῦτα. Ἀλλὰ ποία ὑπῆρξεν ἡ συνέπεια; Ὁ Φαραὼ περιεφρόνησεν αὐτὰ καὶ τὸν κατηγόρει ὡς μάγον, ἐζήτει δὲ νὰ διώξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ λαοῦ του ἐκ τῆς χώρας· ἀλλ' ὁ Φαραὼ κατεποντίσθη καὶ σὺν αὐτῷ ἅπασα ἡ στρατιά του. Θέλετε λοιπὸν καὶ ὑμεῖς νὰ πειράσητε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς θαύμασι καὶ νὰ διατρέξητε τὸν κίνδυνον τῆς τιμωρίας τοῦ Φαραώ;

Μνημονεύει ὁ Ἀλ-Μαλὴμ, Ἄραψ συγγραφεὺς, ὅτι τι-

νὲς τῶν μαθητῶν του, ἐνωθέντες ἡμέραν τινὰ μετὰ τοῦ πλήθους, συνεκραύγαζον ἱκετεύοντες αὐτὸν ἵνα ἐπὶ ποδὸς ἀποδείξῃ τὸ θεῖον τῆς ἀποστολῆς του μεταποιῶν τὸν λοφὸν Σαφὰ εἰς χρυσίον. Στενοχωρηθεὶς οὕτω, κατέφυγεν εἰς τὴν προσευχήν· ἅμα δ' ἐπαύσατο αὐτῆς ἐβεβαίωσε τοὺς ὀπαδούς του, ὅτι ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του καὶ τῷ ἐγνωστοποίησεν, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εἰσήκουε τῆς δεησεώς του καὶ ἐπραγματοποιεῖτο τὸ ποθούμενον θαῦμα, ὅλοι ὅσοι τυχὸν ἤθελον ἀπιστήσει θὰ ἐξωλοθρεύοντο. Οἰκτείρων ὅθεν τὸ πλῆθος, ὅπερ ὡς ἐφαίνετο ἦτο δύσπειστος γενεὰ, δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ἐκθέσῃ εἰς καταστροφήν. Τοιουτοτρόπως ἐπετράπη εἰς τὸν λόγον Σαφὰ νὰ μείνῃ εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ κατάστασιν.

Ἕτεροι Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἀπεχωρίσθη τοῦ κανόνος ὃν διεχάραξε καὶ ἐνήργησε θαύματά τινα, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀσθενεῖς πρὸς τὴν πίστιν. Διηγοῦνται ὅθεν ὅτι ἐκάλεσέ ποτε ἐνώπιον τοῦ πλήθους ταῦρον καὶ ἐκ τῶν κεράτων αὐτοῦ ἐξῆξε τύλιγμα περγαμηνῆς, περιέχον ἓν κεφάλαιον τοῦ Κορανίου κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐξ οὐρανοῦ σταλὲν. Ἄλλοτε, ἐνῷ δημοσίᾳ ἐλάλει, λευκὴ περιστερὰ περιῆπτατο ἐπ' αὐτὸν, καὶ σταθεῖσα ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἐφαίνετο ὅτι τῷ ἐψιθύριζεν εἰς τὸ οὖς· ἦτον ὡς εἶπε ἀγγελιαφόρος τῆς Θεότητος. Ἐν ἄλλῃ περιπτώσει διέταξε καὶ ἠνεώχθη ἐνώπιόν του ἡ γῆ, ἐν ᾗ εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα, τὸ μὲν πλῆρες μέλιτος τὸ δὲ γάλακτος, ἐπεξηγήσας ταῦτα ὡς ἐμβλήματα τῆς ὑποσχομένης ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ ἀφθονίας πρὸς τοὺς τηρήσοντας τὸν νόμον του.

Οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς ἐχλεύασαν τὰ θαύματα ταῦτα πείθοντες, ὅτι ἡ περιστερὰ ἐκάθευδεν ἐν τῷ θυλακίῳ αὐτοῦ καὶ ἐζήτει τοὺς κόκκους τοῦ σίτου, οὓς εἶχε διδαχθῆ νὰ εὑρίσκῃ εἰς τὸ οὖς τοῦ Μωάμεθ· ὅτι ἡ περγαμηνὴ εἶχε προσδεθῆ προηγουμένως εἰς τὰ κέρατα τοῦ

ταύρου, καὶ ὅτι τὰ τοῦ γάλακτος καὶ μέλιτος δοχεῖα εἶχον ἐναποτεθῆ ἐν τῇ γῇ. Κάλλιον ὅμως πράττομεν ἂν ἀποβάλωμεν ὅλας ταύτας τὰς θαυμασίας ἱστορίας, ὡς πλάσματα ἐξηπατημένων ζηλωτῶν· καὶ ὡς τοιαῦτα τὰ θεωροῦσιν οἱ σπουδαιότεροι τῶν Μοσλήμων σχολιαστῶν.

Δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ Μωάμεθ κατέφευγεν εἰς τοιούτου εἴδους τεχνάσματα, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἢ παγιώσῃ τὰς ἀποστολικὰς του ἀξιώσεις. Φαίνεται ὅτι ἀποκλειστικῶς ἠρκεῖτο εἰς τὴν λογικὴν καὶ τὴν εὐγλωττίαν, καὶ ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, κατὰ τὴν πρώτην καὶ κινδυνώδη ταύτην περίοδον τοῦ σταδίου του. Αἱ κεραυνοβόλοι ἐπιθέσεις του κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ἥτις διέφθειρε καὶ ἀντικατέστησε τὴν ἀρχικὴν λατρείαν τῆς Καάβας, ἤρχισαν νὰ παράγωσι σπουδαίας συνεπείας καὶ κατερρύπησαν τοὺς Κορεϊσσίτας. Οὗτοι ἐβίασαν τὸν Ἀβοὺ Τάλεβ ἢ νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὸν ἀνεψιόν του, ἢ νὰ τὸν ἀποπέμψῃ. Ἀλλὰ θεωροῦντες ἀνισχύρους τὰς παραστάσεις αὐτῶν ἐγνωστοποίησαν εἰς τὸν γέροντα θεῖον, ὅτι ἂν ὁ αὐτοκαλούμενος οὗτος προφήτης καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐπέμενον εἰς τὰς αἱρέσεις των, ἤθελον τὰς ἀποτίσει διὰ τῶν κεφαλῶν των.

Ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ ἔσπευσε νὰ πληροφορήσῃ τὸν Μωάμεθ περὶ τῶν ἀπειλῶν τούτων, καὶ τὸν καθικέτευε νὰ μὴ προκαλέσῃ ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του τοσοῦτον πολυαρίθμους καὶ ἰσχυροὺς ἐχθρούς.

Τὸ ἐνθουσιαστικὸν τοῦ Μωάμεθ πνεῦμα ἀνεφλέχθη ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις. «Ὦ, θεῖε μου!» ἀνέκραξε. «Καὶ ἂν ἔμελλε ν' ἀντιπαρατάξωσι τὸν ἥλιον πρὸς τὰ δεξιά μου καὶ τὴν σελήνην πρὸς τὰ ἀριστερά, ἕως οὗ ὁ Θεὸς δὲν μὲ διατάξῃ ἢ δὲν μὲ ἄρῃ ἐντεῦθεν, δὲν θέλουσι μ' ἀποτρέψει τοῦ σκοποῦ μου.»

Ἀπεσύρετο ἐν κατηφείᾳ, ὅτε ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ τὸν ἐφώνησεν. Ὁ γέρων οὗτος, καίτοι ἕως ὥρας μὴ ἐπιστραφεὶς

εἰς τὴν πίστιν, κατελήφθη ὅμως ὑπὸ θαυμασμοῦ βλέπων τοιαύτην τοῦ ἀνεψιοῦ του ἀκλόνητον σταθερότητα, διεβεβαίωσε δὲ αὐτὸν ὅτι, οἱαδήποτε ἂν ἦτον ἡ διδασκαλία του, θὰ τὸν ἐπροστάτευε πάντοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ἀλλὰ συναισθανόμενος ὅτι μόνος αὐτὸς δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ τῷ παρέξῃ ἐπαρκοῦσαν βοήθειαν, ἐζήτησε τὴν ἀρωγὴν τῶν ἄλλων ἀπογόνων τοῦ Ἀσσὴμ καὶ τοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, ὅπως διασώσωσι τὸν συγγενῆ των ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τῆς λοιπῆς μερίδος τῶν Κορεϊσσιτῶν· ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἰσχυρὸς εἶνε ὁ οἰκογενειακὸς δεσμὸς παρὰ τοῖς Ἄραψιν, ὥστε, εἰ καὶ ἐκτιθέμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ ἦτο ταὐτὸ ὡσὰν νὰ ὑπεστήριζον ἐκεῖνο ὅπερ ἐθεώρουν ἐπικίνδυνον αἵρεσιν, ἅπαντες ὅμως συγκατετέθησαν, τοῦ θείου του Ἀβοὺ-Λαχὰβ ἐξαιρουμένου.

Ἡ δυσμένεια τῶν Κορεϊσσιτῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κορυφουμένη ἔφθασε μέχρι τῶν ἔργων. Ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μωάμεθ ἐν τῇ Καάβᾳ καὶ μικροῦ δεῖν τὸν ἔπνιγον· διέσωσεν ὅμως αὐτὸν μετὰ δυσκολίας ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ὅστις καὶ ἐπληγώθη ἐν τῇ συμπλοκῇ. Οἱ ἀπ' εὐθείας συγγενεῖς αὐτοῦ ἐγένοντο ἀντικείμενα μίσους, ἰδίως δὲ ἡ θυγάτηρ του Ῥοκαΐα καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Ὄθμαν-Ἰβν-Ἀφφὰν. Ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δὲν εἶχον ἰσχυροὺς φίλους διὰ νὰ τοὺς ὑπερασπίσωσι, διέτρεχον κίνδυνον ζωῆς. Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, πλήρης μερίμνης διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν, τοὺς εἰδοποίησε νὰ ἐγκαταλείψωσι προσωρινῶς τὴν κινδυνώδη κοινωνίαν του καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς Ἀβυσσινίαν. Τὸ μικρὸν πλάτος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης δυσκόλυνεν αὐτοῖς τὴν εἰς τὰς Ἀφρικανὰς ὄχθας ταχεῖαν ἄφιξιν. Οἱ Ἀβυσσινοὶ ἦσαν Νεστοριανοὶ χριστιανοί, πολλῷ ὑπερτεροῦντες, ὡς ἐκ τῆς θρησκείας των, τοὺς βαρβάρους γείτονάς των. Ὁ μέγας Νῆγος, ἤτοι ὁ βασιλεὺς, ἐχαίρετο φήμην ἀνεξιθρήσκου καὶ δικαίου ἀνδρός. Παρ' αὐτῷ δὲ, ὡς ἐφρόνει ὁ Μωάμεθ, ἥ τε θυγάτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ πρόσφυγες μαθηταί του θὰ εὕρισκον ἄσυλον.

Ὁ Ὄθμαν-Ἰβν-Ἀφφὰν ὑπῆρξεν ὁ ὁδηγὸς τῆς μικρᾶς ταύτης συνοδίας Μοσλήμων, συγκειμένης ἐξ ἑνδεκα ἀνδρῶν καὶ τεσσάρων γυναικῶν. Κατηυθύνθησαν διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ εἰς Ζέδδαν, λιμένα ἀπέχοντα δύο ἡμερῶν ὁδὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μέκας, ἔνθα εὗρον ἠγκυροβολημένα δύο Ἀβυσσινικὰ πλοῖα, εἰς ἃ καὶ ἐπιβάντες ἔπλευσαν διὰ τὴν χώραν τῆς καταφυγῆς.

Τὸ συμβὰν τοῦτο, ὅπερ ἠκολούθησε κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἀποστολῆς τοῦ Μωάμεθ, καλεῖται ἡ πρώτη Ἐγείρα ἢ Φυγὴ, πρὸς διάκρισιν τῆς δευτέρας Ἐγείρας, ἤτοι τῆς φυγῆς αὐτοῦ τοῦ προφήτου ἀπὸ Μέκας εἰς Μεδίνην. Ἡ φιλόφρων ὑποδοχὴ, ἧς ἔτυχον οἱ πρόσφυγες ἐν Ἀβυσσινίᾳ, ἔπεισε καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ὀπαδῶν νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμά των· ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καταφυγόντων ἀνέβη εἰς ὀγδοήκοντα τρεῖς ἄνδρας καὶ δεκαοκτὼ γυναῖκας, παρεκτὸς τῶν παιδίων.

Οἱ Κορεϊσσῖται βλέποντες ὅτι ὁ Μωάμεθ, ἀντὶ νὰ περισταλῇ, προσέκτα καθ' ἑκάστην ὀπαδοὺς, ἐξέδωκαν νόμον καταδικάζοντα εἰς ἐξορίαν ἅπαντας τοὺς ἀσπαζομένους τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ. Ὁ Μωάμεθ, προλαβὼν τὴν θύελλαν, εὗρεν ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μαθητοῦ του Ὀρκχαμ, κειμένῃ ἐπὶ τοῦ λόφου Σαφὰ. Ὁ λόφος οὗτος, ὡς ἤδη ἐποιήσαμεν γνωστὸν, ἦτον ὁ κατὰ τὰς Ἀραβικὰς παραδόσεις περικλεὴς, ἐφ' οὗ ἐπετράπη εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν νὰ συμβιώσωσι πάλιν, μετὰ τὴν πολυχρόνιον καὶ μονήρη περιπλάνησίν των ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφ' ὅτου ἐξώσθησαν τοῦ παραδείσου. Ἐσχετίζετο ὡσαύτως ἐν ταῖς παραδόσεσι μετὰ τῶν τυχῶν τῆς Ἄγαρ καὶ τοῦ Ἰσμαήλ.

Ὁ Μωάμεθ διήνυσεν ὁλόκληρον μῆνα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ὀρχχαμ ἀκολουθῶν τὰς ἀποκαλύψεις του καὶ προσελκύων αἱρετικοὺς ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἀραβίας. Ἡ ἀπέχθεια τῶν Κορεϊσσιτῶν τὸν κατεδίωξε μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀσύλου του. Ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ, Ἄραψ ἐκ τῆς φυ-

λῆς ἐκείνης, ἀνευρὼν αὐτὸν, τὸν ἐξύβρισε δι' ἐπονειδίστου γλώσσης καὶ τὸν ἐπάταξεν. Ἡ γενομένη προσβολὴ κατηγγέλθη εἰς τὸν Ἀμζάν, ἕνα τῶν θείων τοῦ Μωάμεθ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπανέκαμπτεν εἰς Μέκαν ἐκ θήρας. Ὁ Ἀμζὰς, εἰ καὶ δὲν ἦτον ἀκόμη προσήλυτος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ προστατεύσῃ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ. Πορευθεὶς μὲ χαλασμένον τὸ τόξον εἰς σύνοδόν τινα τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὅπου ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ ἐξιστόρει κομπάζων τὰ τοῦ προσφάτου θριάμβου του, κατέφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγαλαυχοῦντος βολὴν, ἥτις τῷ ἐπήνεγκε καιρίαν πληγήν. Οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ὥρμησαν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ τολμητίας, ροθηθεὶς τὸν ἰσχυρὸν βραχίονα καὶ τὸν εὔφλεκτον χαρακτῆρα τοῦ Ἀμζὰ, ἐζήτησε νὰ τὸν πραΰνῃ. «Μὴ τὸν ἐγγίσετε,» εἶπε πρὸς τοὺς συγγενεῖς του, «τῇ ἀληθείᾳ πολὺ ὃναυάσως προσηνέχθην πρὸς τὸν ἀνεψιόν του.» Ὅπως δὲ μετριάσῃ τὸ βάρος τῆς προσβολῆς του προσεπήγετο τὴν ἀποστασίαν τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλ' ὁ Ἀμζὰς οὐδόλως ἐπραΰνετο. «Ναὶ!» ἐκραύγασε βροντωδῶς καὶ ὑπερηφάνως, «καὶ ἐγὼ ἐπίσης δὲν πιστεύω πλέον εἰς τοὺς λιθίνους θεούς σας· δύνασθε νὰ μὲ ἐκβιάσητε;» Ἡ ὀργὴ παρήγαγεν εἰς τὰ στέρνα αὐτοῦ ὅ,τι ἡ λογικότης θὰ προσεπάθει εἰς μάτην. Ἐκτοτε ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ὀπαδὸν, ἔδωκε τὸν τῆς συγκατεθέσεως ὅρκον εἰς τὸν προφήτην καὶ κατέστη εἷς τῶν μάλα ζηλωτῶν καὶ ἀνδρείων προμάχων τῆς νέας πίστεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ὁ Ὁμὰρ-Ἰὲν-αλ-Καττὰβ, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ἀναλαμβάνει νὰ διεκδικηθῇ τὸν θεῖόν του, φονεύων τὸν Μωάμεθ.—Ἡ θαυμασία αὐτοῦ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πίστιν.—Ὁ Μωάμεθ καταφεύγει εἰς ἓν φρούριον τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ. — Ὁ Ἀβοὺ-Σέφιαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου κλάδου τῶν Κορεϊσιτῶν καταδιώκει τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ.—Ἐπιτυγχάνει βούλευμα ἀφορισμοῦ κατ' αὐτῶν.—Ὁ Μωάμεθ ἐγκαταλείπει τὸ ἄσυλόν του καὶ ποιεῖ προσηλύτους διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς τοῦ προσκυνήματος.—Διήγημα τῆς εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφῆς Ἀεῖδ τοῦ Σοφοῦ.

Τὸ μῖσος τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ κατὰ τοῦ προφήτου ἐκορυφώθη ἕνεκεν τῆς αὐστηρᾶς τιμωρίας ἣν ἔλαβε διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀμζὰ. Εἶχεν αὐτὸς ἀνεψιὸν ὀνόματι Ὁμὰρ-Ἰὲν-αλ-Καττὰβ, εἰκοσιεξαετῆ, γιγαντιαίου ἀναστήματος, τεραστίως ῥωμαλέον καὶ εὐθαρσῆ. «Ἡ ἀγρία ὄψις του ἐτρόμαζε τὸν ἀνδρειότερον, ἡ δὲ ῥάβδος ἣν ἔφερεν εἰς τὸν περίπατον ἐνεποίει μείζονα φρίκην εἰς τοὺς ὁρῶντας ἢ τὸ ξίφος οἱουδήποτε ἄλλου ἀνθρώπου.» Οὗτοι εἰσὶν οἱ λόγοι τοῦ Ἄραβος ἱστορικοῦ Ἀβοὺ-Ἀβδαλλὰχ-Μωάμεθ-Ἰὲν-Ὀμὰλ-Ἀλουακέδη, τὰ δὲ ἑπόμενα τοῦ μαχητοῦ τούτου κατορθώματα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους οὐδεμία σχεδὸν ὑπῆρχεν ὑπερβολή.

Τῇ προτροπῇ τοῦ θείου του Ἀβοὺ-Ζάαλ, ὁ ἀτίθασσος οὗτος Ἄραψ ἀνεδέχθη τὸ ἔργον ἵνα εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἄσυλον τοῦ Μωάμεθ, ὅστις διέμενεν εἰσέτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὀρκχαμ, καὶ νὰ ἐμπήξῃ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν του. Μέμφονται τοὺς Κορεϊσίτας ὡς ὑποσχεθέντας αὐτῷ ἑκατὸν καμήλους καὶ χιλίας οὐγγίας χρυσίου διὰ τὸ αἱμοχαρὲς τοῦτο ἔργον· ἀλλ' ὡς φαίνεται εἶνε ἀπίθανον

τὸ τοιοῦτον, οὐδὲ ἀνάγκην εἶχεν ὁ φιλέκδικος οὗτος ἀ-νεψιὸς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ νὰ δωροδοκηθῇ..

Ἐνῶ διήρχετο τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Ὄρχαμ ἄ-γουσαν ὁδὸν, συνήντησε Κορεΐσσίτην τινὰ, εἰς ὃν ἐνε-πιστεύθη τὸ σχέδιόν του. Ὁ Κορεΐσσίτης ἦτο κεκρυμμέ-νος προσήλυτος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ τῆς αἱματηρᾶς ταύτης ἐπιχειρήσεως. «Πρὶν ἢ φονεύσῃς τὸν Μωάμεθ» τῷ εἶπε, καὶ ἐπισύρῃς ἐπὶ σὲ τὴν ἐκδίκησιν τῶν συγγενῶν του, ἰδὲ ἂν οἱ οἰκεῖοι σου δὲν ὦσιν αἱρετικοί!» «Καὶ ἐκ τῶν οἰκείων μου μήπως εἶνέ τις ἔνοχος ἀποστασίας;» ἠρώτησεν ὁ Ὁμὰρ μετ' ἐκ-πλήξεως.—«Ναὶ» ἔσχεν εἰς ἀπάντησιν· «εἰσὶν ἡ τε ἀ-δελφή σου Ἀμινὰ καὶ ὁ ἀνήρ της Σεΐδ.»

Ὁ Ὁμὰρ ἔδραμεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς του καὶ, εἰσελθὼν αἴφνης, κατέλαβεν αὐτὴν ἀναγινώσκουσαν τὸ Κοράνιον μετὰ τοῦ συζύγου της. Ὁ Σεΐδ προλαβὼν τὸ ἔκρυψεν, ἀλλ' ἡ ταραχή του ἔπεισε τὸν Ὁμὰρ περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς καταγγελίας καὶ ἀνέρλεξε τὴν ὀργήν του. Ἐν τῇ μανίᾳ του ἔῤῥιψε τὸν Σεΐδ κατὰ γῆς, ἐπέθηκε τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ θὰ τὸν διεπέρα διὰ τοῦ ξίφους του, ἐὰν ἡ ἀδελφή του δὲν παρενετίθετο. Βολὴ ἦν τῇ ἐπήνεγκεν κατὰ κεφαλῆς καθήμαζε τὸ πρόσω-πον αὐτῆς. «Ἔχθρὲ τοῦ Ἀλλὰχ!» εἶπεν ἡ Ἀμινὰ ἐν πόνῳ, «μὲ πλήττεις οὕτω διότι πιστεύω εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν; Εἰς τὸ πεῖσμα σοῦ καὶ τῆς βίας σου θέλω ἐπιμείνει εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν. Ναὶ,» προσέθηκεν αὐτὴ μετὰ ζέ-σεως, «οὐδὲὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης του. Τώρα, Ὁμὰρ, τελείωσον τὸ ἔργον σου!

Ὁ Ὁμὰρ ἔστη, μετημελήθη διὰ τὴν ἀθεμιτουργίαν του καὶ ἀπέσυρε τὸν πόδα ἐκ τοῦ στήθους τοῦ Σεΐδ.

«Δεῖξόν μοι τὸ χειρόγραφον,» εἶπεν. Ἡ Ἀμινὰ ὅμως δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἐγγίσῃ τὴν ἱερὰν περγαμηνὴν πρὶν ἢ ἀπονίψῃ τὰς χεῖράς του. Ὡς λέγεται, ἡ περικοπὴ ἣν ἀνέγνωσεν, ἦτο τὸ εἰκοστὸν κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, ὅ-περ οὕτως ἄρχεται.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ πολυελέου Θεοῦ! Δὲν ἀπεστείλαμεν κάτω τὸ Κοράνιον ὅπως καταστῇ παραίτιον δυστυχίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' ὡς κανόνα διδάσκοντα αὐ-τὴν τοῦ πιστεύειν εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, τὸν ποιητὴν τῆς γῆς καὶ τῶν οὐρανῶν.

«Ὁ Πολυεύσπλαγχνος μένει ἐν τῷ θρόνῳ του ἐκεῖ ὑ-ψηλὰ. Εἰς αὐτὸν ἀνήκουσι πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἄνω, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, καὶ τὰ ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν γῆν χώραις.

«Ἀπαγγέλλεις τὰς προσευχάς σου διὰ φωνῆς δυνατῆς; Γνώριζε ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ πράττῃς. Ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας σου καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ μυχαίτατον.

«Τῇ ἀληθείᾳ, ἐγὼ εἰμὶ Θεός· οὐδεὶς ἄλλος παρ' ἐμέ· ἐμοὶ δουλεύετε, μὴ ἑτέρῳ. Μὴ ἀπευθύνετε τὰς προ-σευχάς σας πρὸς ἄλλον ἢ μόνον πρὸς ἐμέ.»

Οἱ λόγοι τοῦ Κορανίου εἰσέδυσαν βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ὁμὰρ. Ἐνόσῳ προέβαινεν ἀναγινώσκων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνεκινεῖτο· ἀλλ' ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰ κεφάλαια, τὰ περὶ ἀναστάσεως καὶ κρίσεως πραγ-ματευόμενα, μετεπείσθη πληρέστατα.

Ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Ὄρχαμ ἄ-γουσαν ὁδὸν, ἀλλὰ μὲ καρδίαν μεμαλαγμένην. Κρού-σας ταπεινῶς τὴν θύραν ἐζήτησεν ἄδειαν εἰσόδου. «Εἴσ-ελθε, υἱὲ τοῦ Καττὰβ,» ἐφώνησεν ὁ Μωάμεθ. «Τί κομίζεις ἐνταῦθα;»

«Ἔρχομαι ὅπως συγκαταλέξω τὸ ὄνομά μου μεταξὺ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν προφήτην αὐτοῦ.» Οὕτω εἰπὼν ἐξετέλεσε τὴν ὁμολογίαν τῆς μοσ-λημικῆς θρησκείας.

Καὶ δὲν ἠχαριστεῖτο ἂν πρῶτον δὲν ἤθελε κατα-στήσῃ δημοσίαν τὴν ἐπιστροφήν του. Κατ' ἐπίμονον ὅθεν αἴτησίν του ὁ Μωάμεθ τὸν συνώδευσεν ἀμέσως εἰς τὴν Καάβαν, ὅπως ἐκπληρώσῃ εἰς τὸ φανερὸν τὰς δια-τυπώσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ὁ Ὁμὰρ ἔβαινε παρὰ τὸ

ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ προφήτου καὶ ὁ Ἀμζὰς παρὰ τὸ δεξιὸν, ὅπως τὸν ὑπερασπίσωσι κατὰ τῶν ἐνδεχομένων ὕβρεων ἢ ἐπιθέσεων, παρηκολούθουν δὲ αὐτοὺς ἐπέκεινα τῶν τεσσαράκοντα μαθητῶν. Διῆλθον ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ τὰς ὁδοὺς τῆς Μέκας, ἐν μέσῳ τῆς ἐκπλήξεως τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἑπτάκις ἐποίησαν τὸν περὶξ τῆς Κααβας κύκλον, ἀπτόμενοι ἑκάστοτε τοῦ ἱεροῦ μέλανος λίθου καὶ ἐκπληροῦντες πάσας τὰς λοιπὰς τελετάς. Οἱ Κορεϊσσῖται ἔβλεπον μαινόμενοι τὴν ἐπίδειξιν ταύτην, δὲν ἐτόλμησαν ὅμως καὶ νὰ πλησιάσωσιν ἢ νὰ ἐνοχλήσωσι τὸν προφήτην, τρομάζοντες τὰ ἐλέμματα τῶν φοβερῶν ἐκείνων μαχητῶν, τοῦ Ἀμζὰ καὶ Ὁμὰρ, ἅτινα, ὡς λέγεται, ἐφλογοβόλουν οἱονεὶ λεαινῶν, ὧν τὰ νεογνὰ ἐκλάπησαν.

Ἀτρόμητος καὶ ἀποκινδυνευτικὸς ὁ Ὁμὰρ ὑπῆγε μόνος τὴν ἐπιοῦσαν νὰ προσευχηθῇ ὡς Μοσλήμης ἐν τῇ Καάβᾳ, προκαλῶν φανερὰ τοὺς Κορεϊσσίτας. Ἕτερον Μοσλήμην, εἰσελθόντα εἰς τὸν ναὸν, διέκοψαν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς λατρείας του καὶ τὸν προσέβαλον βαναύσως. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐνοχλήσῃ τὸν Ὁμὰρ, διότι ἦτον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάκλ. Ὁ Ὁμὰρ πορευθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θείου του. «Παραιτοῦμαι τῆς προστασίας σου,» τῷ εἶπε. «Θέλω νὰ εὑρίσκωμαι εἰς τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν ὁμοπίστων μου θέσιν.» Ἐκτοτε συνέμιξε τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τῆς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ καὶ ὑπῆρξε εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων ὑπερασπιστῶν του.

Οὕτως ἔλαβε χώραν ἡ θαυμασία εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφὴ τοῦ Ὁμὰρ, τοῦ ἀργότερον περιφανεστέρου προμάχου τῆς Ἰσλαμικῆς πίστεως. Οἱ Κορεϊσσῖται εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον ἀπελπισθῇ διὰ τὸν νέον τοῦτον θρίαμβον τοῦ Μωάμεθ, ὥστε ὁ θεῖός του Ἀβοὺ-Τάλεβ ἐφοβεῖτο μήπως ἤθελον ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνεψιοῦ του, εἴτε διὰ προδοσίας, εἴτε διὰ φανερᾶς βίας. Πεισθεὶς ὅθεν εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ θείου του ὁ Μωάμεθ, συντροφευόμενος ὑπό τινων ἐκ τῶν προκρίτων μαθητῶν του, ἀπεσύρθη εἰς εἰδός τι φρουρίου ἢ πύργου ἀνήκοντος εἰς τὸν Ἀβοὺ-Τάλεβ, ἐν τῇ περιχώρῳ τῆς πόλεως κειμένου.

Τοιαύτη προστασία ἦν ἐχορήγει ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀσσημιτῶν, καὶ ἕτεροι ἐκ τοῦ ἰδίου κλάδου, εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, εἰ καὶ διεστῶτες ἀλλήλων κατὰ τὸ θρήσκευμα, ἐπέσυρε κατ' αὐτῶν τὴν δυσμένειαν τῆς ἀντιπάλου τῶν Κορεϊσσιτῶν μερίδος καὶ παρήγαγε σχίσμα ἐν τῇ φυλῇ. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς μερίδος ταύτης ἐπωφελήθη τὰς αἱρέσεις τοῦ προφήτου, ὅπως δυσφημήσῃ ὄχι μόνον ὅσους τῶν συγγενῶν του ἤθελον ἀσπασθῇ τὴν θρησκείαν του, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸν κλάδον τοῦ Ἀσσὴμ, ὅστις, καί τοι μὴ συμμεριζόμενος τὰς δοξασίας του, χάριν ὅμως ἁπλῶν φυλετικῶν αἰσθημάτων, προήσπιζεν αὐτόν. Εἶνε δὲ φανερὸν, ὅτι τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν δὲν ὑπεκίνουν προσωπικὸν μῖσος ἢ θρησκευτικοὶ ἐνδιασμοὶ, ἀλλ' οἰκογενειακὴ ἔχθρα. Ἐμαίνετο ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς τὸν ἴδιον κλάδον τὰς τιμὰς τῆς πόλεως, ἃς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οἱ Ἀσσημῖται ἀπελάμβανον. Τὸ τελευταῖον μέτρον, ὅπερ ὁ καλὸς Ἀβοὺ-Τάλεβ ἔλαβεν ἵνα προφυλάξῃ τὸν Μωάμεθ, ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ, χορηγῶν αὐτῷ εἰς ἄσυλον ἐν φρούριον, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῷ ὡς πρόφασις ἵνα ἐπιτευχθῇ ὁ γενικὸς ἀφορισμὸς τοῦ πολεμίου κλάδου. Κατὰ συνέπειαν ἐξεδόθη θέσπισμα, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ἡ λοιπὴ μερὶς τῆς φυλῆς τοῦ Κορεὶς νὰ συνάπτῃ γάμους, ἢ νὰ ἔχῃ οἱουδήποτε εἴδους συγκοινωνίαν μετὰ τῶν Ἀσσημιτῶν, μὴ ἐξαιρουμένης καὶ τῆς τῶν ἀγορῶν καὶ πωλήσεων, μέχρις οὗ ἤθελον ἀποδώσει τὸν ὁμαίμονα αὐτῶν Μωάμεθ πρὸς τιμωρίαν. Τὸ θέσπισμα τοῦτο, ὅπερ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος ἀπὸ τῆς οὕτω καλουμένης «ἀποστολῆς» τοῦ προφήτου, ἐγράφη ἐπὶ περγαμηνῆς καὶ ἀνηρτήθη ἐν τῇ Καάβᾳ. Ὡς ἐξ αὐτοῦ, ὁ

Μωάμεθ καί οἱ μαθηταί του περιῆλθον εἰς μεγάλας ξενοχωρίας, πολλάκις δὲ διέτρεξαν τὸν κίνδυνον ν' ἀποθάνωσι τῆς πείνης ἐν τῷ πύργῳ, εἰς ὃν εὗρον ἄσυλον διότι ἐκ διαλειμμάτων ἐπολιορκεῖτο ἐπικαίρως ὑπὸ τῶν Κορεϊσσιτῶν, θελόντων νὰ ἐφαρμόσωσι ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον τὸν ἀφορισμὸν καὶ παρεμποδίσωσι τὴν χορήγησιν ζωοτροφιῶν.

Ἡ ἐτησία ὅμως ἐποχὴ τῆς ἱερᾶς ὁδοιπορίας, καθ' ἣν στρατιαὶ ὁλόκληροι προσκυνητῶν πορεύονται ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας εἰς Μέκαν, ἐχορήγει ὀλίγην ἀναψυχὴν εἰς τοὺς καταδιωκομένους Μοσλήμας. Διαρκουσῶν τῶν ἁγίων τούτων ὡρῶν, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὸ ἐξ ἀμνημονεύτου ἐπικρατοῦν μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἔθιμον, πᾶσα ἐχθροπραξία κατέπαυεν, αἱ δὲ πολέμιαι φυλαὶ συνήρχοντο ἐν προσκαίρῳ εἰρήνῃ, ὅπως προσφέρωσιν τὴν λατρείαν των ἐν τῇ Καάβᾳ. Ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπετόλμων τότε νὰ ἐξέρχωνται τοῦ ἀσύλου των καὶ νὰ ἐπαναλάμπτωσιν εἰς Μέκαν. Προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ μηνὸς ὁ Μωάμεθ ἀνεμιγνύετο μεταξὺ τῶν προσκυνητῶν, διδάσκων καὶ προσευχόμενος, διαδίδων τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ κηρύττων τὰς ἀποκαλύψεις του. Τοιουτοτρόπως προσαπέκτησε πολλοὺς προσηλύτους, οἵτινες, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς διαφόρους αὐτῶν ἑστίας, ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς σπόρους τῆς νέας πίστεως εἰς ἀπωτάτας χώρας. Μεταξὺ τῶν προσηλύτων τούτων ἦσαν ὅτε συγκατελέγοντο καὶ ἡγεμόνες ἢ φυλάρχαι, ὧν τὸ παράδειγμα μεγάλως ἐπενήργει ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν. Τὰ Ἀραβικὰ ἀναγνώσματα πομπωδῶς καὶ παραδόξως διηγοῦνται τὰ περὶ τῆς εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφῆς ἑνὸς τῶν ἡγεμόνων τούτων· καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην ἐτελέσθησαν τινὰ ἐκ τῶν περιφανεστέρων θαυμάτων τοῦ Μωάμεθ, κρίνομεν ὄχι περιττὴν τὴν ἐν συνόψει ἐξιστόρησιν αὐτῆς.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡγεμὼν ἦτον ὁ Ἀβὶβ-Ἰὲν-Μαλὲκ,

ἐπονομαζόμενος ὁ Σοφὸς, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ πείρας καὶ πολυμαθείας. Παριστάνεται ὡς ἐξόχως κάτοχος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς μαγικῆς, καὶ κατὰ βάθος πεπληροφορημένος περὶ ὅλων τῶν θρησκειῶν, διότι ἀνέγνωσε πᾶν ὅ,τι περὶ αὐτῶν ἐγράφη καὶ ἀπεθησαύρισε συνάμα ποικίλας πρακτικὰς γνώσεις· ὑπῆρξε δὲ διαδοχικῶς Ἰουδαῖος, Χριστιανὸς καὶ Μάγος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὗτος ἔσχε καιρὸν ἐπέκεινα τοῦ συνήθους, ἵνα μελετήσῃ καὶ ἀποκτήσῃ πεῖραν, καθότι, ὡς λέγουσι τ' ἀραβικὰ ἀναγνώσματα, εἶχε τότε ἡλικίαν ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦλθεν εἰς Μέκαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν, κομίζων μεθ' αὑτοῦ νεάνιδα θυγατέρα, τὴν Σατιχὰν, ἥτις θὰ τῷ ἐτεκνοποιήθη ὅτε ἦν λίαν προβεβηκὼς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁσέως τῆς ὁποίας ἐδέετο ἐν τῇ Καάβᾳ, ὡς οὖσης ἀλάλου, κωφῆς, τυφλῆς καὶ παραλυτικῆς.

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ, κατὰ τὰ ἀναγνώσματα, διελογίσαντο ὅτι ἡ παρουσία τούτου τοῦ ἰσχυροτάτου, τοῦ ἄγαν εἰδωλολάτρου καὶ σοφωτάτου γέροντος ἡγεμόνος, ἐπὶ κεφαλῆς τοσοῦτον ἐπιφόβου στρατοῦ, κατάλληλον τοῖς παρεῖχε εὐκαιρίαν ἵνα πραγματοποιήσωσι τὴν καταστροφὴν τοῦ Μωάμεθ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπληροφόρησαν Ἀβὶβ τὸν Σοφὸν περὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ αὐτοκαλουμένου προφήτου, κατέπεισαν δὲ τὸν σεβάσμιον ἡγεμόνα νὰ τὸν προσκαλέσῃ ἐνώπιόν του εἰς τὰ ἐν τῇ Κοιλάδι τῶν Πυριτῶν (λίθων) σκηνώματά του, ὅπως ἐκεῖσε ὁ Μωάμεθ ὑπερασπίσῃ τὴν διδασκαλίαν του· ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἡ εἰς τὸ λάθος ἐπιμονή του θὰ ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ τὴν ἐξορίαν ἢ τὸν θάνατον.

Τὰ ἀναγνώσματα μεγαλοπρεπῶς περιγράφουσι τὴν ἔξοδον τῶν εἰδωλολατρῶν Κορεϊσσιτῶν φερόντων τὸν πολυτελέστερον ἱματισμόν, βαινόντων ἐφίππων καὶ πεζῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ὅπως παρασταθῶσιν εἰς τὴν μεγάλην ἐξέτασιν ἐν τῇ

Κοιλάδι τῶν Πυριτῶν· καθὼς καὶ τὴν κατὰ τὰ ἀνατολικὰ ἔθιμα πομπώδη ὑποδοχὴν, ἧς ἔτυχον παρὰ Ἀβιθ τῷ Σοφῷ, ὅστις ἐκάθητο ὑπὸ σκηνὴν ἐξ ὑσγίνου ὑράσματος, ἐπὶ θρόνου ἐξ ἐβένου, πεποικιλμένου δι' ἐλεφαντίνων ὀστῶν, σανταλου καὶ ἐλασμάτων χρυσοῦ.

Ὁ Μωάμεθ εὑρίσκετο ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς Καδιζάχ, ὅτε τῷ ἐμήνυσαν ὅπως παραταθῇ ἐνώπιον τοῦ τρομεροῦ τούτου δικαστηρίου. Ἡ Καδιζάχ διὰ γοερῶν φωνῶν ἐξέφρασε τὴν ἀπελπισίαν της, αἱ δὲ θυγατέρες του πεσοῦσαι ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἔκλαιον καὶ ὠδύροντο, πεισθεῖσαι ὅτι ἐπορεύετο εἰς βέβαιον θάνατον. Ἀλλ' αὐτὸς μετὰ περιπαθείας διεσκέδασε τοὺς φόβους των καὶ τοῖς εἶπε νὰ ἔχωσι πίστιν εἰς τὸν Ἀλλάχ.

Πόῤῥω ἀφεστὼς τοῦ στόμφου τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ὁ Μωάμεθ ἐπλησίασεν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς δοκιμασίας περιβεβλημένος ἁρελῆ λευκὴν ἐσθῆτα, φορῶν μέλαινα κίδαριν καὶ μανδύαν ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸν πάππον αὐτοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ, ἐξ ἐριούχου τοῦ Ἄδεν. Ἡ κόμη αὐτοῦ ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ τὸ μυστηριῶδες φῶς τῆς προφητείας ἠκτινοβόλει ἐπὶ τοῦ προσώπου του, καί τοι δὲ δὲν εἶχεν ἀλλιμμένον τὸ γένειον, οὔτε ἐποιεῖτο χρῆσιν ἀρωμάτων, παρεκτὸς ὀλίγου μόσχου καὶ καφουρᾶς διὰ τὸν μύσταξ, οὐχ ἧσσον, ὅπου ἂν διήρχετο, γλυκεῖα ὀσμὴ περιεχέτο, ἐκ τῶν εὐωδῶν, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Ἀράβων συγγραφέων, ἀναβλύσεων τοῦ σώματός του.

Ὁ ζηλωτὴς Ἀβοὺ-Βεκὴρ προηγεῖτο αὐτοῦ φορῶν ἀλουργοβαφῆ ἐσθῆτα καὶ λευκὸν κίδαριν, μὲ τὸν μανδύαν συνεσταλμένον ὑπὸ τοὺς βραχίονας, κατὰ τοσοῦτον ὥστε νὰ μὴ σκεπάζῃ τὰς ἐρυθρὰς ἐμβάδας του.

Ἄφωνος τρόμος, λέγουσι τ' ἀναγνώσματα, κατέλαβε τὴν πολυπληθῆ ὁμήγυριν, ἐνῷ προσήγγιζεν ὁ προφήτης. Οὔτε θόρυβός τις, οὔτε ψιθυρισμὸς ἠκούετο. Ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια ζῶα ἐδέσμευσεν ἡ σιγὴ· κατέπαυσε καὶ χρεμέτισμα ἵππων, καὶ μήκυμα καμήλων, καὶ ὀγκηθμὸς ὄνων.

Ὁ σεβάσμιος Ἀβιθ τὸν ὑπεδέχθη ἱλαρῶς. Ἡ πρώτη ἐρώτησίς του ἦτον ἐπὶ τῆς κατηγορίας. «Λέγουσιν ὅτι ἀποκαλεῖς σεαυτὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ; Εἶνε ἀληθές;»

«Οὕτως ἔχει,» ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ. «Ὁ Ἀλλὰχ μ' ἔπεμψε ἵνα κηρύξω τὴν ἀληθινὴν πίστιν.»

«Ἔστω,» προσέθηκεν ὁ ἐξύνους σορὸς, «ἀλλ' ἕκαστος τῶν προφητῶν ἔδωκε τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ διὰ σημείων καὶ θαυμάτων. Ὁ Νῶε ἔσχε τὸ οὐράνιον τόξον του. Ὁ Σολομὼν τὸν μυστηριώδη δακτύλιον. Ὁ Ἀβραὰμ, τὴν καιομένην βάτον, ἥτις ἐδροσίζετο εἰς πᾶσαν προσταγήν του. Ὁ Ἰσαὰκ, τὸν κριὸν, ὅστις ἐθυσιάσθη ἀντ' αὐτοῦ· ὁ Μωϋσῆς, τὴν θαυματουργὸν ῥάβδον του· καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐπανέφερε τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ ζωῇ, εἰς μόνον δὲ τὸν λόγον του ἐκόπαζον αἱ τρικυμίαι. Ἐὰν ἦσαι ὄθεν ἀληθῶς προφήτης, δὸς ἡμῖν ἓν θαῦμα εἰς ἀπόδειξιν.»

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ ἐτρόμαξαν δι' αὐτὸν ἅμα ἤκουσαν τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὁ δὲ Ἀβοὺ-Ζάαλ ἐχειροκρότησεν, ἐκθειάζων τὴν εὐστοχίαν τοῦ Σοφοῦ Ἀβιθ. Ἀλλ' ὁ προφήτης ὠνείδισεν αὐτὸν περιῤῥοντικῶς. «Σιώπα! ἀνέκραξε, κύον τῆς γενεᾶς σου, αἶσχος τῶν συγγενῶν σου καὶ τῆς φυλῆς σου.» Τότε ἐν ἀταραξίᾳ προείθη ἵνα ἐκπληρώσῃ τοὺς πόθους τοῦ Ἀβιθ.

Τὸ πρῶτον θαῦμα ὅπερ ἐζητήθη εἰς τὸν Μωάμεθ ἦτο ν' ἀνακαλύψῃ τι εἶχεν ὁ Ἀβιθ ἐντὸς τῆς σκηνῆς του καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν τὸ ἐκόμισεν εἰς Μέκαν.

Τούτου αἰτηθέντος, λέγουσι τ' ἀναγνώσματα, ὁ Μωάμεθ ἀτενίσας πρὸς τὴν γῆν ἐχάρασσε σχήματα ἐπὶ τῆς ἄμμου. Εἶτα ἀνυψῶν τὴν κεφαλὴν ἀπεκρίθη· «Ὦ Ἀβιθ! σὺ ἐκόμισας ἐνταῦθα τὴν θυγατέρα σου Σατιχὰν, ἄλαλον καὶ κωφὴν, ἀνάπηρον καὶ τυφλὴν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ τύχῃ οὐρανόθεν τῆς ἰάσεως. Ὕπαγε εἰς τὴν σκηνήν σου, ὁμίλησον αὐτῇ καὶ ἄκουσον τὴν ἀπάντησίν της, καὶ γνώρισον ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε παντοδύναμος.»

Ὁ γέρων ἡγειμὼν τρέχει εἰς τὴν σκηνήν του καὶ βλέ-

πει τὴν θυγατέρα του ἐρχομένην εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, ἐν ἐλευθέρῳ βήματι καὶ ἀνοικταῖς ἀγκάλαις, ἀναλαβοῦσαν ἤδη πληρέστατα τὰς σωματικὰς αὐτῆς δυνάμεις, μὲ ὀφθαλμοὺς φωτεινοὺς καὶ τὸ πρόσωπον ἀκτινοβολοῦν ὑπὸ φαιδρότητος, πολλῷ δὲ ὡραιότερον τῆς ἐν ἀνερέλῳ νυκτὶ σελήνης.

Τὸ δεύτερον θαῦμα ὅπερ τῷ ἀπήτησεν ὁ Ἀβὶβ ἦτον ἔτι μᾶλλον δύσκολον· νὰ καλύψῃ δηλαδὴ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ τὸν οὐρανὸν ὑπὸ ὑπερφυοῦς σκότους καὶ νὰ ἐπιτάξῃ τὴν σελήνην ἵνα καταβῇ καὶ σταθῇ ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς Καάβας.

Ὁ προφήτης ἐτέλεσε τὸ θαῦμα τοῦτο μεθ' ὅσης εὐκολίας καὶ τὸ πρῶτον. Ἐπὶ τοῖς λόγοις του, βαθὺ σκότος ἐπεσκίασε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐθεάθη δὲ τότε ἡ σελήνη παρεκτρεπομένη τῆς τροχιᾶς της καὶ περιπλανωμένη ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Διὰ τῆς ἀκαταβλήτου δυνάμεως τοῦ προφήτου κατελθοῦσα ἐκ τῶν οὐρανῶν ἔστη ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς Καάβας, καὶ εἶτα ἐξεπλήρωσε τοὺς περὶ αὐτὴν ἑπτὰ κύκλους, κατὰ τὸ ἔθος τῶν προσκυνητῶν, ἀφοῦ δὲ ἐποίησεν ὑπόκλισιν τῷ Μωάμεθ, ἔμεινεν ἐνώπιόν του ἐλαφρῶς κυμαινομένη, οἷον σπάθη σπινθηροβόλος, δίδουσα αὐτῷ τὸν χαιρετισμὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς προφητείας.

Μὴ ἐξαρκούμενοι οὔτε εἰς τὸ θαῦμα τοῦτο, ἐπιπροσθέτουσι τ' ἀναγνώσματα, ὁ Μωάμεθ διέταξε τὸ εὐπειθὲς οὐράνιον σῶμα ἵνα εἰσέλθῃ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρίδος τοῦ μανδύου του καὶ ἐξέλθῃ διὰ τῆς ἀριστερᾶς· εἶτα νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη· καὶ τὸ μὲν ἐξ αὐτῶν διευθύνθη πρὸς ἀνατολάς, τὸ δὲ πρὸς δυσμάς, συναντηθέντων ἀμφοτέρων εἰς τὸ κέντρον τοῦ στερεώματος, ὅπου συνηνώθησαν πάλιν εἰς στρογγύλον καὶ ἔκλαμπρον σῶμα.

Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Σοφὸς Ἀβὶβ, πεισθεὶς ἐκ τῶν θαυμάτων τούτων, ἠσπάσθη τὴν πίστιν, εἰς ἣν εἶχον ἤδη ἐπιστραφῆ τετρακόσιοι ἑβδομήκοντα

ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Μέκας. Ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ ὅμως ἐσκληρύνετο ἐν τῇ ἀπιστίᾳ κραυγάζων, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἀπάται καὶ γοητεῖαι, ἐνεργούμεναι διὰ τῆς μαγικῆς τοῦ Μωάμεθ.

Σημείωσις—Τὰ ἐνταῦθα ἐξιστορούμενα θαύματα δὲν ἀπαντῶνται ἐν ταῖς σελίσι τοῦ ἀκριβολόγου Ἀβουλφέδα, οὔτε τις τῶν σπουδαιοτέρων Μωαμεθανῶν συγγραφέων ποιεῖται περὶ αὐτῶν μνείαν· ἀλλ' ὑπάρχουσι κατὰ παράδοσιν καὶ μετὰ πλείστης ὅσης διεξοδικότητος ἐξιστορούμενα ὑπὸ μὴ ἀξιοπίστων συγγραφέων, ὑποδεικνυόντων τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου ὡς περὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν αἰνιττόμενον. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν πιθανότητα τῆς ἀληθείας τοιούτων θαυμάτων τοῦ προφήτου καὶ παραπλησίων ἄλλων ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν, παρατηρητέον, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἓν καὶ μόνον θαῦμα ἰσχυρίζετο, τὸ Κοράνιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ θέσπισμα μυστηριωδῶς ἀφανίζεται.—Ὁ Μωάμεθ ἔχει ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς Μέκαν.—Θάνατος τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ, καὶ τῆς Καδιζάχ.—Ὁ Μωάμεθ μνηστεύει τὴν Ἀγεσὰν.—Νυμφεύεται τὴν Σασοῦδαν.—Οἱ Κορεϊσεῖται ἐπαναλαμβάνουσι τὸν διωγμὸν.—Ὁ Μωάμεθ ζητεῖ ἄσυλον εἰς τὸ Τάγερ.—Ἔξωσις αὐτοῦ ἐκεῖθεν.—Ἐπισκέπτεται ὑπὸ δαιμόνων ἐν τῇ ἐρήμῳ Νακλάχ.

Τριετία παρῆλθεν ἀφ' ὅτου ὁ Μωάμεθ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εὗρον ἄσυλον ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ. Τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ θέσπισμα, ὅπερ ἀπηγόρευε πᾶσαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς λοιπῆς μερίδος τῆς φυλῆς των, ἔμενεν εἰσέτι ἀνηρτημένον ἐν τῇ Καάβᾳ. Ἡ φατρία, ὡς εἰκὸς, εὑρύνετο ὑπὸ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ

διωγμοῦ. Εἰς Μέκαν πολλοὶ ἤδη συνετάχθησαν αὐτῇ. Μεμψιμοιρίαι ἠκούοντο κατὰ τῆς σκληρᾶς ἔχθρας, ἥτις εἶχεν ἐνσπαρῇ μεταξὺ τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὁ δὲ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐθεάθη ἐπαισχυνόμενος διὰ τὸν βαθμὸν μέχρι τοῦ ὁποίου ὥθησε τὰς κακώσεις αὐτοῦ, ἐναντίον τινῶν ἐκ τῶν συγγενῶν του.

Ἐν ἀκαρεῖ ἀνεκαλύφθη, ὅτι ἡ ἐν τῇ Καάβᾳ περγαμηνὴ, ἐφ' ἧς τὸ θέσπισμα ἦτο γεγραμμένον, εἶχε ἐπὶ τοσοῦτον φθαρῇ, ὥστε οὐδὲν ἄλλο ἐδύνατό τις νὰ διακρίνῃ ἢ μόνον τὰς προοιμιακὰς λέξεις. «Εἰς τὸ ὄνομα σοῦ τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ!» Ὡς ἐκ τούτου τὸ θέσπισμα ἐκηρύχθη ἄκυρον, ἐπιστράπη δὲ εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ἵνα εἰσέλθωσιν ἐλευθέρως εἰς Μέκαν. Ἡ μυστηριώδης ἄρσις τοῦ νομικοῦ τούτου κωλύματος, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν πεποιθότων Μοσλήμων ὡς θαῦμα τελεσθὲν κατὰ ὑπερφυῆ ἐπέμβασιν ὑπὲρ τοῦ προφήτου· εἰ καὶ οἱ ἀπιστοῦντες ὑπέθεσαν, ὅτι τὸ χειρόγραφον, οὗτινος αἱ συνέπειαι ἤρχισαν νὰ ἐκθέτωσιν εἰς περιπλοκὰς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν, μυστικῶς κατεστράφη ὑπὸ χειρῶν θνητῶν.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς Μέκαν ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφὴν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐξ ἀπωτάτων μερῶν ἐλθόντων προσκυνητῶν. Ἡ πικρία, ἣν ἐδοκίμαζον οἱ Κορεϊσσῖται βλέποντες τὴν νέαν φατρίαν εὐρυνομένην, συνεκιρνᾶτο ἐκ τῶν εἰδήσεων τῶν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας νικῶν τῶν Περσῶν, οἵτινες τοῖς εἶχον ἤδη ἀποσπάσει τὴν Συρίαν καὶ μέρος τῆς Αἰγύπτου. Οἱ εἰδωλολάτραι Κορεϊσσῖται ἐπέχαιρον εἰς τὰς ἥττας τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων, ὧν τὸ θρήσκευμα ὡς ἀντικείμενον τῇ λατρείᾳ τῶν εἰδώλων τὸ προσωμοίαζον πρὸς τὸ παρὰ τοῦ Μωάμεθ κηρυττόμενον. Ἀλλ' αὐτὸς ἀπεκρίνετο εἰς τὰ σκώμματα αὐτῶν καὶ τὰ ἀνασκιρτήματα προσάγων τὸ τριακοστὸν κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, ὅπερ ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων. «Οἱ Ἕλ-

ληνες ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλ' οὗτοι ἐντὸς ὀλίγου θέλουσι νικηθῆ ὑπ' αὐτῶν.

Ὁ ζηλωτὴς καὶ πιστὸς Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἑστοιχημάτισε δέκα καμήλους, ὅτι ἡ πρόῤῥησις αὕτη ἤθελε πληρωθῆ ἐντὸς τριετίας. «Αὔξησον τὸ στοίχημά σου καὶ παράτεινον τὸν χρόνον,» τῷ ἐψιθύρισεν ὁ Μωάμεθ. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἔστησε ἑκατὸν καμήλους καὶ παρέτεινε τὸν χρόνον ἐπὶ ἐννέα ἔτη. Ἐπαληθευθείσης τῆς προῤῥήσεως ἐκέρδησε τὸ στοίχημα. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο βεβαιωτικῶς μνημονεύουσιν οἱ Μοσλῆμαι διδάκτορες, ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ Κοράνιον κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ κατεῖχε τὸ δῶρον τῆς προφητείας. Ἐὰν ἦνε ἀληθὲς ὅτι οὕτως ἐξεφράσθη, ἀναμφιβόλως ἐμάντευσεν εὐστόχως περὶ τοῦ μέλλοντος, καθὼς τῷ ὑπηγόρευσεν ἡ γνώρισις τῆς ὑφισταμένης θέσεως τῶν τότε ἐμπολέμων δυνάμεων.

Οὐχὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν εἰς Μέκαν ἐπάνοδόν του, ὁ Μωάμεθ ἔλαβε μήνυμα ἵνα ὑπάγῃ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θείου του Ἀβοὺ-Τάλεβ, πλέον ἢ ὀγδοηκοντούτους τότε, καὶ σεβασμίου διά τε τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ καὶ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν. Προβλέπων ὁ Μωάμεθ προσεγγίζουσαν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου τοῦ θείου του, παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην τῆς πίστεως ὁμολογίαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν μακαρίαν ἀνάστασιν.

Σπινθὴρ γηΐνης μεγαλοφροσύνης ἔμενεν ἀκόμη εἰς τὴν καρδίαν τοῦ θνήσκοντος πατριάρχου. «Τέκνον τοῦ ἀδελφοῦ μου!» ἀπεκρίθη αὐτὸς, «ἂν ἐγὼ ἤθελον ἐπαναλάβει τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ Κορεϊσσῖται θὰ ἔλεγον ὅτι τὸ ἔπραξα ἐν τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου.»

Ὁ ἱστορικὸς Ἀβουλφέδας λέγει, ὅτι ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ ἀπεβίωσε ἀληθῶς ἐν τῇ ἰσλαμικῇ πίστει. «Ὁ Ἀλ-Ἀββὰς,» προστίθησιν αὐτὸς, «ἐῤῥίφθη ἐπὶ τὴν κλίνην τοῦ ἐκπνέοντος ἀδελφοῦ του καὶ βλέπων τὰ χείλη αὐ-

τοῦ κινούμενα, προσήγγισε τὸ οὖς ὅπως ἁρπάσῃ τοὺς τελευταίους λόγους του. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ τῆς ποθητῆς ὁμολογίας.» Ἕτεροι βεβαιοῦσιν ὅτι αἱ ἔσχαται λέξεις του ἦσαν· «ἀποθνήσκω ἐν τῇ πίστει τοῦ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ.» Οἱ σχολιασταὶ ὅμως ἐζήτησαν νὰ συνδυάσωσι τὰ δύο ταῦτα ἱστορικὰ γεγονότα ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ὁ Ἀβδ-αλ-Μοτάλλεβ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας του, ἀποταχθεὶς τῇ λατρείᾳ τῶν εἰδώλων, ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ.

Μόλις εἶχον παρέλθει τρεῖς ἡμέραι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ σεβασμίου Ἀβοὺ-Τάλεβ, καὶ ἡ Καδιζὰχ, ἡ πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη σύζυγος τοῦ Μωάμεθ, κατέβη ἐπίσης εἰς τὸν τάφον. Ἦν τότε ἑξηκονταπεντοῦτις. Ὁ Μωάμεθ ἔκλαυσε πικρῶς ἐπὶ τοῦ μνημείου της καὶ ἐπένθησε δι' αὐτὴν καὶ τὸν Ἀβοὺ-Τάλεβ, δι' ὅπερ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλήθη, «ἔτος τοῦ πένθους.» Παρηγορεῖτο ἐντῇ θλίψει του, λέγει ὁ Ἄραψ συγγραφεὺς Ἀβοὺ-Ὁραίρας, ἐκ τῆς διαβεβαιώσεως ἣν τῷ ἔδωκεν ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ, ὅτι παλάτιον ἀργυροῦν προωρίσθη ἐν τῷ Παραδείσῳ διὰ τὴν Καδιζὰχ, εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς μεγάλης αὐτῆς πίστεως καὶ τῶν ἀνέκαθεν πρὸς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ὑπηρεσιῶν της.

Καί τοι ἡ Καδιζὰχ ἦτο πολλῷ πρεσβυτέρα τοῦ Μωάμεθ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μετ' αὐτοῦ γάμου της, καὶ εἶχε διέλθει τὸ στάδιον τῆς νεότητος, ἐν ᾧ ἀνθοῦσι τὰ θέλγητρα τῶν γυναικῶν τῆς Ἀνατολῆς, εἰ καὶ ὁ προφήτης ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνὴρ ἐρωτικῶν διαθέσεων, οὐχ ἧσσον, καθὰ λέγεται, ἔμεινε πιστὸς πρὸς τὴν Καδιζὰχ μέχρις ἐσχάτων, καὶ οὐδέποτε ἐπωφελήθη τὸν Ἀραβικὸν νόμον, τὸν ἐπιτρέποντα τὴν πολυγαμίαν, ὅπως παρεισάξῃ ἐν τῇ συζυγικῇ οἰκίᾳ ἀντεραστρίαν. Ἀλλ' ὅταν ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς λύπης του μετὰ τὴν ἀποβίωσίν της κατηυνάσθη, ἐζήτησε παραμυθίαν διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην ἐν τῇ συνάψει νέου γάμου· ἔκτοτε δὲ ἀνέπτυξε τὰς πρὸς τὴν πολυγαμίαν ῥοπάς του. Ἐπέτρεψε δι' ἰδίου νόμου τέσσαρας γυναῖκας εἰς ἕκαστον τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ

δὲν περιώρισεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ἀριθμοῦ τούτου· διότι, ὡς παρετήρει, εἰς προφήτης, ὢν ἐκτάκτως πεπροικισμένος καὶ χαίρων προνόμια, δὲν ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους ὡς οἱ ἁπλοῖ θνητοί.

Τῆς πρώτης ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἥτις ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Καδιζὰχ μηνὸς, ἔτυχεν ὡραία τις κόρη, ὀνόματι Ἀγεσὰ, θυγάτηρ τοῦ πιστοτάτου ὀπαδοῦ του Ἀβοὺ-Βεκὴρ. Ἴσως διὰ τοῦ συνδέσμου τούτου ἀπεσκόπησε νὰ προσελκύσῃ ἑαυτῷ ἔτι ἀσφαλέστερον τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ὄντα ἕνα τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ δημοφιλεστέρων τῆς φυλῆς του. Ἡ Ἀγεσὰ ἦν τότε μόλις ἑπταετὴς, καίτοι δὲ ἡ πρωϊότης τῶν γυναικῶν εἶνε συμφυὴς εἰς τ' ἀνατολικὰ ἐκεῖνα κλίματα, αὐτὴ ὅμως ἦτον εἰσέτι πολὺ νέα ὥστε νὰ καταστῇ σύζυγος. Δι' ὅπερ ἁπλῶς ἐμνήστευσεν αὐτὴν, ἀναβληθέντος τοῦ γάμου μετὰ τὴν παρέλευσιν διετίας, διαρκούσης τῆς ὁποίας ἔλαβε πρόνοιαν ὅπως ἀνατραφῇ ἐπιμελῶς εἰς πᾶν ὅτι ἤρμοζε νὰ τὴν καταστήσῃ ἄραβα νεάνιδα διακεκριμένης τάξεως.

Αὐτὴν τὴν γυναῖκα, ἣν οὕτως ἐξελέξατο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας της, ὁ προφήτης ἠγάπησε περιπαθέστερον ἁπασῶν τῶν ἄλλων τὰς ὁποίας ἀκολούθως ἐνυμφεύθη. Ὅλαι αὐταὶ εἶχον προηγουμένως συζευχθῆ. Μόνη ὑπῆρξεν, ὡς ἔλεγεν, ἡ Ἀγεσὰ, ἥτις προσῆλθεν εἰς τὰς ἀγκάλας του παρθένος ἁγνὴ καὶ ἀκηλίδωτος.

Ἵνα μὴ μείνῃ ὅμως ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης παραμυθίας, ἕως οὗ ἡ Ἀγεσὰ φθάσῃ εἰς γάμου ἡλικίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα του τὴν Σαούδαν, χήραν τοῦ Σόκραν, ἑνὸς τῶν ὀπαδῶν του. Αὐτὴ ὑπῆρξε τροφὸς τῆς θυγατρός του Φατιμὲς καὶ ἦτο μία ἐκ τῶν πιστῶν οἵτινες κατέφυγον εἰς Ἀβυσσινίαν, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ λαὸς τῆς Μέκας τοὺς κατεδίωξε. Βεβαιοῦται ὅτι αὐτὴ ἐνῷ εὑρίσκετο ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἠξιώθη μυστηριώδους τινὸς προγνώσεως περὶ τῆς εὐδαιμονίας ἥτις τῇ ἐπερυλάσσετο· διότι ὠνειρεύθη ὅτι ὁ Μωάμεθ ἔκλινε τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ στήθους της. Διηγηθεῖσα τὸ ὄνειρον

εἰς τὸν σύζυγόν της Σόκραν, οὗτος τὸ ἐξήγησεν ὡς προόρρησιν τοῦ ἐπικειμένου θανάτου του καὶ τοῦ μετὰ τοῦ προφήτου γάμου της.

Ὁ γάμος, εἴτε προόρρηθείς, εἴτε μὴ, ἦτο συνέπεια ἁπλῆς φιλοφροσύνης. Ὁ Μωάμεθ οὐδέποτε ἠγάπησε τὴν Σαούδαν μετὰ τῆς στοργῆς ἣν διετράνωσε πρὸς τὰς ἄλλας συζύγους του. Διενοήθη μάλιστα προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ τὴν ἀποπέμψῃ, ἀλλ' αὐτὴ τὸν παρεκάλεσε ἵνα τῇ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξακολουθῇ φέρουσα τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του, ὑποσχεθεῖσα, ὁσάκις συνέπιπτεν ἡ σειρά της νὰ μεθέξῃ τῆς εὐνῆς, νὰ παραχωρῇ τὸ αὐτῆς δικαίωμα εἰς τὴν Ἀγεσὰν. Ὁ Μωάμεθ συγκατετέθη εἰς ὅρον ὅστις ἐχαρίζετο εἰς τὸν πρὸς τὴν τελευταίαν ἔρωτά του, καὶ ἡ Σαούδα, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βίου της, ἐκαλεῖτο ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι σύζυγός του.

Ὁ Μωάμεθ μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε νὰ συναισθάνηται τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπώλειαν ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὅστις δὲν τῷ ἦτο μόνον προσφιλὴς συγγενὴς, ἀλλ' ἀμετάπειστος ἐνταυτῷ καὶ, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐν Μέκᾳ ἐπιρροῆς του, ἰσχυρὸς προστάτης. Μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του οὐδεὶς ἕτερος ὑπῆρχε δυνάμενος νὰ περιστέλλῃ καὶ ἀνατρέπῃ τὰ κακόβουλα σχέδια τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, οἵτινες ἀμέσως ἐξήγειραν τόσῳ σφοδρὸν πνεῦμα διωγμοῦ μεταξὺ τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὥςε ὁ Μωάμεθ ἐθεώρησε κινδυνώδη τὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ χώρᾳ περαιτέρω διαμονήν του. Ἀνεχώρησεν ὅθεν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀπελευθέρου του Ζεϊδ, ἵνα ζητήσῃ κρησφύγετον εἰς τὸ Τάγερ, μικρὰν ὠχυρωμένην πόλιν, ἀπέχουσαν τῆς Μέκας ἑβδομήκοντα περίπου μίλια καὶ κατοικουμένην ὑπὸ τῶν Θακκηφιτῶν, ἢ Ἀράβων ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Θακὴφ. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο μία τῶν περικαλλεστέρων τῆς Ἀραβίας, κειμένη ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ κήπων. Παρῆγεν ἀφθονίαν ῥοδακίνων καὶ κοκκυμήλων, μηλοπεπόνων καὶ ῥοιῶν, σύκων κυανῶν καὶ πρασίνων· ἐνταῦθα ηὔξανον τὰ δένδρα τῶν λωτῶν καὶ οἱ φοίνικες, βαστάζοντες τοὺς βότρυας τῶν πρασίνων καὶ χρυσιζόντων καρπῶν των. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ χλοεραὶ ἦσαν αἱ βοσκαὶ καὶ εὔφοροι οἱ ἀγροί της, παραβαλλόμενοι πρὸς τὸ ἄγονον τῶν παρακειμένων ἐρήμων, ὥστε οἱ Ἄραβες ἐμυθολόγουν, ὅτι ὁ τόπος οὗτος τοπάλαι ἀπετέλει μέρος τῆς Συρίας, ὅπερ ἀπεσπάσθη καὶ συμπαρεσύρθη ἐκεῖσε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κατακλυσμοῦ.

Ὁ Μωάμεθ διέβη τὰς εἰσόδους τοῦ Τάγερ μετά τινος θάρρους, πεποιθὼς ὅτι θὰ ἐτύγχανε προστασίας χάρις εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θείου του Ἀλ-Ἀββᾶς, ὅστις κατεῖχεν ἐκεῖσε ἰδιοκτησίας. Ἀλλὰ χείρονα τόπον καταφυγίου δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκλέξῃ. Τὸ Τάγερ ἦτο μία τῶν φωλεῶν τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐνταῦθα, ἐν ὕλῃ αὐτῆς τῇ ἐπισημότητι, διετηρεῖτο ἡ λατρεία τῆς Ἀλ-Λάτ, ἑνὸς τῶν θηλέων εἰδώλων, περὶ ὧν ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν. Τὸ ἐκ λίθου ἀγαλμά της ἦτο περορτισμένον ἐκ κειμηλίων καὶ πολυτίμων λίθων, τοὺς ὁποίους προσήνεγκον ὡς ἀναθήματα οἱ λατρευταὶ αὐτῆς. Ἐπίστευον ὅτι εἶχε τὸ δῶρον τῆς ζωῆς· καὶ ἐπειδὴ ἐθεώρουν τὴν Ἀλ-Λάτ ὡς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Θεοῦ, ἐπεκαλοῦντο αὐτὴν ἵνα μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς.

Ὁ Μωάμεθ διέμεινεν ἕνα περίπου μῆνα εἰς Τάγερ, ἐπὶ ματαίῳ ζητῶν νὰ ποιήσῃ προσηλύτους μεταξὺ τῶν ἐγκατοίκων. Μόλις ἀπεπειράτο νὰ κηρύξῃ τὴν διδασκαλίαν του καὶ ἡ φωνή του ἐπνίγετο ἐν μέσῳ πατάγων. Πλέον ἢ ἅπαξ ἐπλήγωθη ὑπὸ τῶν ἐκσφενδονισθέντων κατ' αὐτοῦ λίθων, ἀφ' ὧν εἷς μάτην προσεπάθησε νὰ τὸν διασώσῃ ὁ πιστὸς Ζεϊδ. Τέλος δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐκορυφώθη ἡ κατ' αὐτοῦ ὀργὴ τοῦ λαοῦ, ὥστε τὸν ἐξέβαλον τῆς πόλεως, τὸν κατεδίωξε δὲ μάλιστα, μέχρι τινὸς ἀποστάσεως πέραν τῶν τειχῶν, συρφετὸς δούλων καὶ παίδων ἐξυβριζόντων αὐτόν.

Διωχθεὶς οὕτω αἰσχρῶς ἐκ τοῦ τόπου ἔνθα ἤλπιζε νὰ εὕρῃ καταφύγιον, καὶ μὴ τολμῶν νὰ ἐπανέλθῃ φανερὰ εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν, ἔμεινεν ἐν τῇ ἐρή-

μῳ, ἕως οὗ ὁ Ζεὺς ἤθελε κατορθώσει νὰ τῷ ἐπιτύχῃ κρυπτὸν ἄσυλον μεταξὺ τῶν ἐν Μέκᾳ φίλων του. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ ταύτῃ ἠξιώθη μιᾶς τῶν ὀπτασιῶν ἐκείνων ἢ ὑπερφυῶν ἐπισκέψεων, τὰς ὁποίας ὅμως, ὡς φαίνεται, ἐλάμβανε πάντοτε ἐν στιγμαῖς μονώσεως ἢ ἐνδομύχου ταραχῆς, ὅτε δυνάμεθα νὰ τὸν ὑποθέσωμεν ὡς ἐν καταστάσει νοητικῆς ἐξάψεως εὑρισκόμενον. Τοῦτο συνέβη, καθὰ λέγει, μετὰ τὴν ἑσπερινὴν προσευχήν του, εἴς τινα τόπον μονήρη τῆς κοιλάδος Νακλὰχ, μεταξὺ Μέκας καὶ Τάγερ. Ἐνῷ ἀνεγίνωσκε τὸ Κοράνιον, ἤκουσεν αὐτὸν συνοδίαν διερχομένων Τσίνς, ἤτοι Δαιμονίων. Εἰσὶ ταῦτα πνευματικὰ ὄντα, ἐν μέρει μὲν ἀγαθὰ ἐν μέρει δὲ πονηρά, προωρισμένα, ὡς οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰς μελλούσας ἀνταμοιβὰς ἢ ποινάς. «Σιγὴ! ἂς ἀκούσωμεν!» εἶπον τὰ Δαιμόνια πρὸς ἄλληλα. Ἐζάθησαν καὶ προσέσχον τῷ Μωάμεθ προχωροῦντι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. «Τῷόντι,» εἶπον μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς, «ἠκούσαμεν θαυμαστὸν δίδαγμα ὁδηγοῦν πρὸς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν· διὸ πιστεύομεν εἰς αὐτό.»

Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη παρεμύθησε τὸν Μωάμεθ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Τάγερ ἔξωσίν του ὡς ἀποδείξασα, ὅτι καί τοι αὐτός τε καὶ ἡ διδασκαλία του ἐδύναντο νὰ μισηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐτύγχανον ὅμως τοῦ σεβασμοῦ τῶν πνευματικῶν ὄντων. Οὕτω τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς μνείας, ἣν περὶ τούτου ποιεῖται ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἕκτῳ καὶ τῷ ἑβδομηκοστῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ Κορανίου. Ἔκτοτε ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ὡς ἀπεσταλμένον ἵνα ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πίστιν τὰ δαιμόνια ταῦτα, καθὼς καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Σημείωσις—Ἡ εἰς τὰ δαιμόνια πίστις ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν πολλῷ πρότερον τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ. Ὑπετίθετο, ὅτι αὐτὰ ἐσύγναζον μονήρεις τόπους, ἰδίως ἐν ὥρᾳ βαθείας νυκτὸς· προλήψεις αὗται συμφυεῖς πρὸς τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἰδέας τῶν εἰς ἐρήμους χώρας κατοικούντων.

Οἱ Ἄραβες ὑπέθετον, ὅτι πᾶσα κοιλὰς ἢ ἄγονος γῆ εἶχεν ἰδίαν φυλὴν δαιμονίων, ὑποτασσομένων εἰς προϊστάμενόν τι πνεῦμα, καὶ ὅτι περιῴδευον κατὰ τὴν νύκτα ὅπως περικυκλῶσι τοὺς προσκυνητὰς καὶ ὁδοιπόρους. Ὅσάκις ὅθεν εἰσήρχοντο νυκτὸς εἴς τινα μονήρη κοιλάδα, συνείθιζον νὰ ἐπικαλῶνται τὸ προϊστάμενον πνεῦμα, ἤτοι τὸν κύριον τοῦ τόπου, ὅπως τοὺς προστατεύσῃ ἐναντίον τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πονηρῶν δαιμονίων.

Αἱ κόνεως ἐκεῖναι στῆλαι, τὰς ὁποίας ἀνεγείρουσιν οἱ ἀνεμοστρόβιλοι καὶ αἵτινες μανιωδῶς διασχίζουσι τὰς ἐρήμους, ὑποτίθενται ὡς ἔργα τινῶν πονηρῶν δαιμονίων ἤτοι πνευμάτων γιγαντιαίου ἀναστήματος.

Οἱ ὄρεις, οἵτινες πολλάκις ἐνοχλοῦσι τὰς οἰκίας, ἐθεωροῦντο ἐνίοτε ὡς δαιμόνια, τινὰ μὲν ἄπιστα, τινὰ δὲ πιστά. Ὁ Μωάμεθ παρήγγελλεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ μὴ ἐπισπεύδωσι τὸν φόνον τοῦ οἰκιακοῦ ὄρεως. «Διδετέ του νὰ νοήσῃ ὅτι πρέπει ν' ἀπέλθῃ· ἂν δὲν ὑπακούσῃ, τότε φονευέτε τον, ὄντος τούτου σημείου, ὅτι αὐτὸ εἶνε κοινὸν ἑρπετὸν, ἢ πονηρὸν δαιμόνιον.»

Διηγοῦνται, ὅτι κατ' ἀρχὰς τὰ δαιμόνια εἶχον ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' ἐξώσθησαν ἐκεῖθεν ἕνεκεν τῶν ἐρευνητικῶν διαθέσεών των. Ἔκτοτε διὰ παντὸς ὑπῆρξαν φιλοπερίεργοι καὶ κατασκοπικοῦ χαρακτῆρος, πολλάκις ἀποπειραθέντα ν' ἀναβῶσιν ἀναβριχώμενα εἰς τοὺς ἀστερισμοὺς, ὅπως ἐκεῖθεν ἐποφθαλμίσωσιν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἴδωσι καὶ νοήσωσι τὰ γινόμενα. Ἀλλ' ὅμως ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων διὰ φλογίνων σπαθῶν· ἐκεῖνα δὲ τὰ μετέωρα, ἅτινα ὀνομάζομεν ἀστέρας διάττοντας, ἐξακοντίζονται, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Μωαμεθανῶν, ὑπὸ τῶν φυλάκων ἀγγέλων κατὰ τῶν ὀχληρῶν τούτων δαιμονίων.

Ἕτερα ἀναγνώσματα ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ γῆ ἄλλοτε κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν δαιμονίων τούτων, ἅτινα ἐπαναστατήσαντα κατὰ τοῦ Ὑψίστου, ἁρήρπασαν τὴν γηΐνην κυριαρχίαν, ἣν ἐτήρησαν ἐπὶ δισχίλια ἔτη. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀζαζὴλ, ἤτοι ὁ Ἑωσφόρος, ἀπεστάλη ἐναντίον αὐτῶν καὶ τὰ κατετρόπωσεν, ἐκθρονίζων τὸν κραταιὸν βασιλέα των Γιὰν-θεν-Γιὰν, τὸν θεμελιωτὴν τῶν πυραμίδων, ἡ μαγικὴ τοῦ ὁ-

ποίου ἀστὶς, ἔχουσα φυλακτήριον χάριν, ἔπεσεν ἀκολούθως εἰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως Σολομῶντος τοῦ Σοφοῦ, δοῦσα αὐτῷ τὴν δύναμιν νὰ μηδενίζῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν μαγγανειῶν καὶ γοητειῶν τῶν μάγων καὶ πονηρῶν δαιμονίων. Τὰ στασιαστικὰ πνεύματα, οὕτως ἡττημένα καὶ τεταπεινωμένα, ἐδιώχθησαν εἰς σκοτεινήν τινα γωνίαν τῆς γῆς. Τότε ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, μὲ ἧσσον κινδυνώδεις ἰδιότητας καὶ δυνάμεις καὶ τῷ ἔδωκεν εἰς κατοικίαν τὸν κόσμον.

Οἱ ἄγγελοι, κατὰ τὰς Μοσλημικὰς δοξασίας ἐπλάσθησαν ἐξ ἀκτινοβόλων πυλυτίμων λίθων, τὰ δαιμόνια, ἐκ πυρὸς ἄνευ καπνοῦ, καὶ ὁ Ἀδὰμ, ἐκ πηλοῦ.

Ὁ Μωάμεθ, ὑπαινιττόμενος ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ Κορανίου, τὴν ἐπίσκεψιν τῶν δαιμονίων ἐν τῇ κοιλάδι Ναχλὰχ, θέτει εἰς τὸ στόμα αὐτῶν τὴν ἑξῆς ἐλευθέραν ὁμολογίαν.

«Ἀπεπειράθημεν κατ' ἀρχὰς νὰ κατασκοπεύσωμεν τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ γινόμενα, ἀλλ' εὕρομεν αὐτὸν φρουρούμενον ὑπὸ ἀγγέλων τηρούντων πύρινα τόξα· καὶ ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τινων ἑδρῶν ἐκεῖ πλησίον, ἵνα ἀκούσωμεν τὸν διάλογον τῶν κατοίκων αὐτοῦ· ἀλλ' ὅστις ἀκούει τώρα, εὑρίσκει φλόγα ἑτοίμην ἵνα φρουρῇ τὰ οὐράνια ὅρια. Μεταξὺ ἡμῶν εὑρίσκονται τινὰ τὰ ὁποῖα εἰσὶ Μοσλῆμαι, καὶ ἄλλα ἄτινα ἀφίστανται τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὁ ἀσπαζόμενος τὸν Ἰσλαμισμὸν ἐπιδιώκει τὴν ἀληθῆ πορείαν. Ἀλλ' οἱ ἀπομακρυνόμενοι τῆς εὐθείας τρίβου θέλουν χρησιμεύσει ὡς ξύλα διὰ τὸ πῦρ τῆς Γεέννης.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Νυκτερινὴ ὁδοιπορία τοῦ προφήτου ἀπὸ Μέκας εἰς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανόν.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ τῷ εὗρον ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μουτὲμ-Ἰὸν-Ἀδῆ, ἑνὸς τῶν μαθητῶν του, δὲν ἐδίστα-

σε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μέκαν. Τὴν ὑπερφυῆ ἐπίσκεψιν τῶν δαιμονίων ἐν τῇ κοιλάδι Ναχλὰχ, παρηκολούθησεν ὀπτασία τις ἢ ἀποκάλυψις, ἔτι μᾶλλον ἔκτακτος, ἥτις δὲν ἔπαυσεν ἕως τῆς σήμερον οὖσα θέμα διαφόρων σχολίων καὶ συμπερασμῶν μεταξὺ τῶν πιστῶν Μωαμεθανῶν. Ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς περιβοήτου νυκτερινῆς ὁδοιπορίας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανόν. Καί τοι μᾶς βεβαιοῦσιν, ὅτι τὰ καθέκαστα αὐτῆς σώζωνται αὐτολεξεὶ καθὼς τὰ διηγήθη ὁ Μωάμεθ, οὐχ ἧσσον βασίζονται ἁπλῶς ἐπὶ τῆς παραδόσεως. Τινὲς ὅμως ἀναφέρουσι πρὸς ὑποστήριξιν διάφορα κεφάλαια σποράδην ἐν τῷ Κορανίῳ ἀπαντώμενα.

Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐξιστορήσωμεν ταύτην τὴν ὀπτασίαν ἢ ἀποκάλυψιν, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν καὶ μεθ' ὅλων τῶν τερατωδῶν παραδοξολογιῶν της, ἀλλὰ θέλομεν προσπαθήσει νὰ περιγράψωμεν τοὺς οὐσιωδεστέρους αὐτῆς χαρακτῆρας.

Ἡ νὺξ, καθ' ἣν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ὀπτασία συνέβη, ἀπεικονίζεται ὡς μία τῶν σκοτεινοτέρων καὶ τῆς καταπληκτικωτέρας σιγῆς, ἐξ ὅσων ὑπῆρξάν ποτε. Οὔτε οἱ ἀλέκτορες ἐλάλουν, οὔτε οἱ κύνες ἐγαύγιζον, οὔτε ἠκούετο ὠρυγμός τις ἀγρίων ζώων, ἢ γόος νυκτικοράκων. Ὁ φλοῖσβος τῶν ὑδάτων καὶ ὁ συριγμὸς τῶν ἀνέμων ἐκόπασαν, ἅπασα δὲ ἡ φύσις ἐφαίνετο ἀκίνητος καὶ νεκρά. Περὶ τὰς μέσας ὥρας τῆς νυκτὸς ὁ Μωάμεθ ἀφυπνίσθη ὑπὸ φωνῆς κραυγαζούσης. «Ἐγέρθητι, ὑπνηλὲ!» Ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἔστη ἐνώπιόν του. Τὸ μέτωπον αὐτοῦ ἦτο καθαρὸν καὶ γαλήνιον, ἡ χροιὰ λευκὴ ὡς εἰ χιὼν, ἡ δὲ κόμη του ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν ὤμων του· ἔφερε πτερὰ ἐκ ποικίλων στιλβόντων χρωμάτων, τὰ δὲ ἱμάτια κεκοσμημένα διὰ μαργαριτῶν καὶ χρυσοκέντητα.

Ἐκόμισεν εἰς τὸν Μωάμεθ λευκὸν ἵππον, θαυμάσιον κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ, οὗτινος τὸν ὅμοιον οὐδέπώποτέ τις εἶδε· καὶ πραγματικῶς ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ διαφέρει πρὸς πᾶσαν ἄλλην προηγουμέ-

νην ἑτέρου ζώου. Εἶχε πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὰς σιαγόνας ἵππου· τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς ὑακίνθους καὶ λάμποντας ὡς ἀστέρας. Ἔφερε πτερὰ ἀετοῦ ἀκτινοβόλα, ὅλον δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ κατηυγάζετο ὑπὸ κειμηλίων καὶ πολυτίμων λίθων. Ἦτον ἵππος, καὶ ἕνεκεν τοῦ θαμποιοῦ φωτοβολήματος αὐτῆς καὶ τῆς τεραστίας ταχύτητός της ἐκαλεῖτο Ἀλ-Βοράκ, τοὐτέστιν Ἀστραπή.

Ὁ Μωάμεθ ἡτοιμάσθη διὰ ν' ἀναβῇ τὴν ὑπερφυῆ ταύτην ἵππον, ἀλλ' ἐνῷ ἐξέτεινε τὴν χεῖρά του, αὐτὴ ὀπισθοδρομήσασα ἀνέστη ὄρθιος.

«Στῆθι, Βοράκ!» εἶπεν ὁ Γαβριήλ, «σεβάσθητι τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ. Οὐδέποτε ἀνέβη ἐπὶ σὲ θνητὸς ὑπὸ τοῦ Ἀλλὰχ περισσότερον τιμώμενος.»

«Ὦ Γαβριήλ!» ἀπεκρίθη ἡ Ἀλ-Βοράκ, ἤτις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπροικίσθη θαυμασίως διὰ τοῦ λόγου· «δὲν ἀνέβη ἐπ' ἐμὲ τοπάλαι ὁ Ἀβραὰμ, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπεσκέφθη τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσμαήλ; Ὦ Γαβριήλ! μήπως οὗτος εἶνε ὁ μεσίτης, ὁ παρεμβαίνων, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως;»

«Ναὶ, ὦ Βοράκ, αὐτὸς εἶνε ὁ Μωάμεθ-Ἰβν-Ἀβδαλλὰχ, ἀνήκων εἰς μίαν τῶν φυλῶν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας καὶ ὢν ἐκ τῆς ἀληθινῆς πίστεως. Αὐτὸς εἶνε ὁ κορυφαῖος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδὰμ, ὁ ἀνώτερος τῶν ἀπεσταλμένων, ἡ σφραγὶς τῶν προφητῶν. Κανὲν πλάσμα δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παράδεισον ἄνευ τῆς μεσιτείας του. Ὁ μὲν Οὐρανὸς ἵσταται παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς ἀνταμοιβὴ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων, τὸ δὲ πῦρ τῆς Γεέννης παρὰ τὴν ἀριστερὰν, εἰς ὃ θέλουσι ῥιφθῇ οἱ πολέμιοι τῆς διδασκαλίας του.

—«Ὦ Γαβριήλ!» ἱκέτευσε μετὰ θερμότητος ἡ Ἀλ-Βοράκ, «εἰς τὴν πίστιν ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ σοῦ καὶ ἐκείνου, κατόρθωσον ὅπως μεσιτεύσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως.»

—«Ἔσο βεβαία, ὦ Βοράκ!» ἐφώνησεν ὁ Μωάμεθ, «ὅτι διὰ τῆς μεσιτείας μου θὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸν παράδεισον.»

Ἅμα ἐξέφερε τὰς λέξεις ταύτας καὶ τὸ ζῶον ἐπλησίασεν ἐν πλήρει προὸς ἵππευσιν ὑποταγῇ· εἶτα, φέρον τὸν Μωάμεθ, ἀφίπτατο λίαν ὑπεράνω τῶν ὀρέων τῆς Μέκας.

Ἐνῷ διήρχοντο ἀστραπηδὸν τὸ μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς διάστημα, ὁ Γαβριὴλ ἀνέκραξε «Στῆθι, Μωάμεθ! κατάβα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσεύξου ποιῶν δύω ἐδαφιαίας ὑποκλίσεις.» Κατέβησαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν·

—«Ὦ φίλε καὶ λίαν ἀγαπητὲ τῆς ψυχῆς μου! εἶπεν ὁ Μωάμεθ, τίνος ἕνεκεν μὲ προσέταξας νὰ προσευχηθῶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον;»

—«Διότι αὐτὸ εἶνε τὸ ὄρος Σινὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς συνεκοινώνησε μετὰ τοῦ Μωϋσέως.»

Ἀνελθόντες πάλιν εἰς τὰ ὕψη, ἐξηκολούθησαν τὴν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀστραπιαίαν πορείαν των, μέχρις οὗ ὁ Γαβριὴλ ἐκ δευτέρου ἐφώναξε. «Στῆθι, Μωάμεθ! κατάβα καὶ προσεύξου ποιῶν δύο ὁμοίας ὑποκλίσεις.»

Κατέβησαν, ὁ Μωάμεθ προσηυχήθη καὶ πάλιν ἠρώτησε· «Διατὶ μὲ προσέταξας νὰ προσευχηθῶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον;»

—«Διότι αὐτὴ εἶνε ἡ Βηθλεὲμ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας.»

Ἐπανέλαβον τὸν δρόμον αὐτῶν διὰ μέσου τοῦ διαστήματος, μέχρις οὗ φωνὴ δεξιόθεν ἠκούσθη ἀνακράζουσα· «Ὦ Μωάμεθ, πρόσμεινον ἐπ' ὀλίγον ὅπως σοὶ λαλήσω· ἐξ ὅλων τῶν πλασμάτων ἐγὼ εἰμὶ τὸ πρὸς σὲ μᾶλλον ἀφωσιωμένον.»

Ἀλλ' ἡ Βοράκ ἔσπευδεν ἐμπρὸς καὶ ὁ Μωάμεθ ἀπέσχε τοῦ νὰ σταθῇ, καθότι συνεῖδεν ὅτι δὲν ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν νὰ σταματήσῃ τὴν πορείαν του, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν τὸν παντοδύναμον καὶ ὑπερένδοξον.

Τότε ἑτέρα φωνὴ ἠκούσθη ἀριστερόθεν καλοῦσα τὸν Μωάμεθ διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων νὰ σταματήσῃ. Ἀλλ' ἡ Βοράκ ἔβαινε σπεύδουσα καὶ ὁ Μωάμεθ δὲν ἐστάθη.

Καὶ ἰδοὺ παρέστη ἐνώπιόν του κόρη μαγευτικῆς ὡραιότητος περιβεβλημένη τὸν πολυτελέστερον γήϊνον στολισμὸν καὶ κεκοσμημένη διὰ παντὸς βαρυτίμου. Ἔνευσεν αὐτῷ διὰ τῆς χειρὸς μεθ' ἑλκυστικῶν μειδιαμάτων. «Στῆθι πρὸς στιγμὴν, ὦ Μωάμεθ, ὅπως δυνηθῶ νὰ σοὶ ὁμιλήσω· ἐγὼ, ἐξ ὅλων τῶν ὄντων, εἰμὶ ἡ μᾶλλον ἀφωσιωμένη εἰς σέ.» Ἀλλ' ἡ Βοράκ ἐξηκολούθει σπεύδουσα, καὶ ὁ Μωάμεθ δὲν ἐστάθη, σκεπτόμενος ὅτι δὲν ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὸν δρόμον του, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν τὸν παντοδύναμον καὶ ὑπερένδοξον.

Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν Γαβριὴλ,—«Ποῖαι φωναὶ εἶσὶν αὐταὶ τὰς ὁποίας ἤκουσα, ἠρώτησε, καὶ τίς αὐτὴ ἡ κόρη ἥτις μοὶ ἔνευσεν;»

—«Ἡ πρώτη, ὦ Μωάμεθ, ἦτον ἡ φωνὴ ἑνὸς Ἰουδαίου· ἂν εἰσήκουες αὐτῆς, τὸ ἔθνος σου ἤθελε γίνει ἔρμαιον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.»

«Ἡ δευτέρα ἦτον ἡ φωνὴ ἑνὸς χριστιανοῦ· ἂν εἰσήκουες αὐτῆς, ὁ λαός σου ἤθελε κλίνει πρὸς τὸν χριστιανισμὸν.

«Ἡ Κόρη ἦτον ὁ κόσμος μὲ ὅλα αὐτοῦ τὰ πλούτη, τὰς ματαιότητας καὶ τὰ δελεάσματα· ἂν εἰσήκουες τῆς φωνῆς αὐτῆς, τὸ ἔθνος σου θὰ προετίμα τὰς ἡδονὰς τοῦ παρόντος βίου μᾶλλον ἢ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς αἰωνιότητος, καὶ ἤθελε καταδικασθῆ εἰς ἀπώλειαν.»

Ἐξακολουθοῦντες τὴν ἐναέριον πορείαν των ἀφίχθησαν εἰς τὴν πύλην τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐνταῦθα δὲ καταβὰς τῆς Ἀλ-Βοράκ ὁ Μωάμεθ προσέδησεν αὐτὴν εἰς τοὺς κρίκους ὅπου καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ προφῆται τὴν εἶχον προσδήσει. Ἔπειτα εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ εὗρεν ἐκεῖσε τὸν Ἀβραὰμ, τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἴζαν (Ἰησοῦν), ὡς καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐκ τῶν προφητῶν. Ἀφοῦ δ' ἐπί τινα χρόνον προσηυχήθη μετ' αὐτῶν, κλίμαξ φωτὸς ἐθεάθη κατερχομένη οὐρανόθεν, ἕως οὗ ἡ κατωτάτη αὐτῆς ἄκρα ἔστη ἐπὶ τῆς Σιάκρας, ἤτοι τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ ἁγίου οἴκου, ὅστις ἦτον

ὁ λίθος τοῦ Ἰακώβ. Βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Γαβριὴλ ὁ Μωάμεθ ἀνέβη τὴν κλίμακα ταύτην μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἀστραπῆς.

Φθάσαντες εἰς τὸν πρῶτον οὐρανὸν, ὁ Γαβριὴλ ἔκρουσε τὴν πύλην.—Τίς εἶ; ἠρώτησαν ἔσωθεν.—Ὁ Γαβριήλ.—Ποῖον φέρεις μαζῆ σου;—Τὸν Μωάμεθ.—Ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀποστολήν του;—Τὸ ἔπραξεν ἤδη.—Καλῶς ἦλθε λοιπόν! Καὶ ἡ πύλη ἠνεῴχθη.

Ὁ πρῶτος οὐρανὸς ἦτον ἐκ διαυγοῦς ἀργύρου εἰς τὸν φωτοβόλον δὲ θόλον του οἱ ἀστέρες ἐκρέμαντο διὰ χρυσῶν ἁλύσεων. Εἰς ἕκαστον ἀστέρα μένει φύλαξ εἰς ἄγγελος κωλύων εἰς τοὺς δαίμονας τὸ νὰ εἰσβάλλωσιν ἐν ταῖς ἱεραῖς μοναῖς. Ἐνῷ εἰσέβαινεν ὁ Μωάμεθ, εἷς γέρων τὸν ἐπλησίασε καὶ ὁ Γαβριὴλ εἶπεν, «Ἰδοὺ ὁ πατήρ σου Ἀδὰμ· χαιρέτισον αὐτὸν.» Τοῦτο καὶ ἔπραξεν ὁ Μωάμεθ, ὁ δὲ Ἀδὰμ τὸν ἐνηγκαλίσθη ἀποκαλῶν αὐτὸν τὸν μέγιστον μεταξὺ τῶν υἱῶν του καὶ τὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν προφητῶν.

Ἐν τῷ οὐρανῷ τούτῳ εὑρίσκοντο ἀναρίθμητα παντοειδῆ ζῶα, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶπεν ὁ Γαβριὴλ, ἦσαν ἄγγελοι, οἵτινες ὑπὸ τοιαύτας μορφὰς ἐμεσίτευον παρὰ τῷ Ἀλλὰχ ὑπὲρ τῶν διαφόρων γενῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζώων. Μεταξὺ τούτων ὑπῆρχεν ἀλέκτωρ θαμβοποιοῦ λευκότητος καὶ τεραστίου μεγέθους, οὗτινος ὁ λόφος ἤγγιζεν εἰς τὸν δεύτερον οὐρανὸν, καί περ εἰς ἀπόστασιν ὄντα πεντακοσίων ἐτῶν ὁδοῦ, ὑπεράνω τοῦ πρώτου. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο πτηνὸν ἐχαιρέτιζε τὸ οὖς τοῦ Ἀλλὰχ καθ' ἑκάστην πρωΐαν διὰ τῆς μελῳδικῆς αὐτοῦ φωνῆς. Ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πλάσματα, κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφυπνίζονται διὰ τῆς ᾠδῆς του, καὶ ὅλοι οἱ πετεινοὶ τοῦ εἴδους του ᾄδουσιν ἀλληλούϊα ἀμιλλώμενοι τῷ ῥυθμῷ αὐτοῦ. *

* Τρεῖς εἰσὶ φωναὶ ἃς, ὡς λέγουσιν οἱ Μωσλῆμαι διδάσκαλοι, ὁ Θεὸς πάντοτε ἀκούει εὐχαρίστως. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀναγινώσκοντος τὸ Κο-

Ἀνέβησαν εἰς τὸν δεύτερον οὐρανόν. Ὁ Γαβριὴλ, ὡς πρότερον, ἔκρουσε τὴν πύλην αὐτοῦ· αἱ αὐταὶ ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἀντηλλάχθησαν· ἡ πύλη ἠνεώχθη καὶ εἰσῆλθον.

Ὁ οὐρανὸς οὗτος ἦν ὅλος ἐκ καθαροῦ χάλυβος καὶ ἀστραπτούσης στιλπνότητος. Ἐνταῦθα εὗρον τὸν Νῶε, ὅστις περιπτυσσόμενος τὸν Μωάμεθ, ἐχαιρέτισεν αὐτὸν ὡς τὸν ἀνώτερον μεταξὺ τῶν προφητῶν.

Ἀφιχθέντες εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν, εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ, προηγηθεισῶν τῶν αὐτῶν τελετῶν. Ἦτον ὅλος ἐσπαρμένος πολυτίμους λίθους, ἐκπέμποντας φῶς ἀχώρητον εἰς τοὺς θνητοὺς ὀφθαλμούς. Ἐνταῦθα ἵστατο ἄγγελος ἀκαταλογίστου ὕψους, οὗτινος τὰ ὄμματα ἔβλεπον μέχρις τῆς ἀποστάσεως ἑβδομήκοντα χιλιάδων ἡμερῶν ὁδοῦ. Εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἑκατὸν χιλιάδας τάγματα ἐνόπλων ἀνθρώπων. Ἔμπροσθέν του ἔμενεν ἀνοικτὸν εὐρύτατον βιβλίον, ἐν ᾧ ἀδιαλείπτως ἔγραφε καὶ ἔσβυνεν.

—«Οὗτος, ὦ Μωάμεθ, εἶπεν ὁ Γαβριὴλ, εἶνε ὁ Ἀζραὴλ,

ράνιον, ἡ τοῦ ἐπικαλουμένου συγγνώμην καὶ ἡ τοῦ ἀλέκτορος τούτου, ὅστις ᾄδει τὴν δοξαν τοῦ Ὑψίστου. Ὅταν ἐγγίσῃ ἡ ἰσχάτη ἡμέρα, προσθέτουσιν, ὁ Ἀλλὰχ θέλει προστάξει αὐτὸ τὸ πτηνὸν νὰ συστείλῃ τὰς πτέρυγάς του καὶ νὰ παύσῃ φωνῶν. Τότε ὅλοι οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀλέκτορες θέλει σιωπήσωσι, ἡ δὲ σιγὴ αὐτῶν ἔσεται ἓν τῶν σημείων ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἐπίκειται.

Ὁ Αἰδέσ. Δρ. Ὁμφρεὺς Πριδὼ, Διάκονος Νορδοβίκης, ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συνταχθέντι βίῳ τοῦ Μωάμεθ, αἰτιᾶται τοῦτον ὡς ὑποκλέψαντα τὸν θαυματουργὸν ἀλέκτορα ἐκ τῆς Βίβλου Βάβα-Βάρθα τοῦ Βαβυλωνίου Ταλμοὺδ, «ὅπου, ὡς λέγει, ὑπάρχει ἱστορία τις τοῦ τεραστίου τούτου πτηνοῦ, καλουμένου Ζὴγ, στηρίζοντος τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐγγίζοντος εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴν κεφαλήν, καὶ διὰ τῆς ἐφαπλώσεως τῶν πτερύγων του σκοτίζοντος τὴν ὄψιν τοῦ ἡλίου σφαῖραν καὶ πλήρη ἀποτελοῦντος ἔκλειψιν.» Τὸ πτηνὸν τοῦτο λέγει ἡ χαλδαία ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν παράφρασις εἶνε εἷς ἀλέκτωρ, ὅστις ᾄδει ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· ἡ δὲ χαλδαία παράφρασις ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἀναφέρει ἡμῖν, ὅτι ᾄδει καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς τῷ δίδει σοφίαν πρὸς τοῦτο.

ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου, ὁ πιστὸς τοῦ Ἀλλάχ. Ἐν τῷ ἐνώπιόν του βιβλίῳ ἀδιαλείπτως γράφει τὰ ὀνόματα τῶν μελλόντων νὰ γεννηθῶσι καὶ σβύνει ἐκεῖνα τῶν βιωσάντων τὸν ὡρισμένον αὐτοῖς χρόνον, οἵτινες, ὡς εἰκὸς, ἀποθνήσκουσιν ἀμέσως.»

Ἀνῆλθον μετέπειτα εἰς τὸν τέταρτον οὐρανὸν κατεσκευασμένον ἐκ τοῦ λεπτοτέρου σιδήρου. Μεταξὺ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἀγγέλων ἦτον εἷς ἔχων ὕψος πεντακοσίων ἡμερῶν ὁδοῦ. Ἡ ὄψις αὐτοῦ ἐφαίνετο τεθορυβημένη καὶ κρουνοὶ δακρύων ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του.

—«Οὗτος, εἶπεν ὁ Γαβριὴλ, εἶνε ὁ ἄγγελος τῶν δακρύων, τεταγμένος ἵνα θρηνῇ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ προλέγῃ τὰ δεινὰ ἅτινα μέλλουσι νὰ ὑποστῶσιν.»

Ὁ πέμπτος οὐρανὸς ἦν ἐκ τοῦ διαυγεστέρου χρυσίου. Ἐνταῦθα ὁ Ἀαρὼν ὑπεδέξατο τὸν Μωάμεθ μετ' ἀσπασμῶν καὶ φιλοφρονήσεων. Ὁ ἄγγελος τῆς ἐκδικήσεως κατοικεῖ ἐν τῷ οὐρανῷ τούτῳ καὶ ἐδρεύει ἐν τῷ στοιχείῳ τοῦ πυρός. Ἐξ ὅλων τῶν ἀγγέλων, οὓς ὁ Μωάμεθ εἶδεν, οὗτος ὑπῆρξεν ὁ εἰδεχθέστερος καὶ ἀπαισιώτερος. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφαίνετο ὡς ἐκ χαλκοῦ καὶ ἦτο πλῆρες ἐκσαρκωμάτων καὶ ἀκροχορδόνων. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐξεκόντιζον ἀστραπὰς, ἐκράτει δὲ πυρίνην λόγχην. Ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου ὃν περιεκύκλουν φλόγες καὶ ἐνώπιόν του εὑρίσκετο σωρὸς ἐκ πεπυρακτωμένων ἀλύσεων. Ἂν ποτε ἔμελλε νὰ καταβῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῇ ἀληθινῇ αὐτοῦ μορφῇ, τὰ ὄρη θ' ἀπετερροῦντο, αἱ θάλασσαι θ' ἀπεξηραίνοντο καὶ ἅπαντες οἱ κάτοικοι θ' ἀπέθνησκον τῆς φρίκης. Εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας αὐτῷ ἀγγέλους εἶνε ἐμπεπιστευμένη ἡ ἐκτέλεσις τῆς θείας ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν.

Ἐγκαταλιπόντες τὴν φοβερὰν ταύτην κατοικίαν, ἀνέβησαν εἰς τὸν ἕκτον οὐρανὸν κατεσκευασμένον ἐξ ἑνὸς διαφεγγοῦς λίθου καλουμένου Ἀσάλα, ὅστις δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς πολύτιμον ἄνθρακα. Ἐκεῖ εὑρίσκετο

παμμέγιστός τις ἄγγελος, σύνθετος ὁ ἥμισυς ἐκ χιόνος καὶ ὁ ἥμισυς ἐκ πυρὸς· καὶ ὅμως οὐδέποτε ἡ χιὼν ἐλύετο, οὔτε τὸ πῦρ ἐσβέννυτο. Κύκλῳ αὐτοῦ χορὸς κατωτέρων ἀγγέλων ἀεννάως ἐξεφώνει, «Ὢ Ἀλλὰχ! σὺ ὅστις συνήνωσας τὴν χιόνα καὶ τὸ πῦρ, ἕνωσον ἅπαντας τοὺς πιστοὺς δούλους σου εἰς τὴν τῷ νόμῳ σου ὑπακοήν.»

—«Οὗτος, εἶπεν ὁ Γαβριὴλ, εἶνε ὁ ἄγγελος φύλαξ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Εἶνε αὐτὸς ὅστις ἐξαποστέλλει ἀγγέλους πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς φυλῆς σου, ὅπως προδιαθέσωσιν αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἀποστολῆς σου καὶ τοὺς καλέσωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ· θέλει δὲ ἐξακολουθήσει αὐτὸ τὸ ἔργον του μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως.»

Ἐκεῖ ἦτον ὁ προφήτης Μούζας (Μωϋσῆς), ὅστις ὅμως ἀντὶ νὰ ὑποδεχθῇ ἐν χαρᾷ τὸν Μωάμεθ, ὡς ἔπραξαν οἱ ἄλλοι προφῆται, ἐδάκρυσεν ἅμα τὸν εἶδεν.

—«Διατὶ κλαίεις;» ἠρώτησεν ὁ Μωάμεθ.—«Διότι βλέπω διάδοχον προωρισμένον ἵνα εἰσάξῃ ἐκ τοῦ ἔθνους του εἰς τὸν Παράδεισον πολλῷ πλείονας, τῶν ὅσων ἐγὼ δὲν ἐδυνήθην νὰ ὁδηγήσω ἐκ τῶν ἀποστατῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ.»

Ἀναβάντες ἔπειτα εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανὸν, ὑπεδέχθη τὸν Μωάμεθ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ. Ἡ μακαρία αὕτη μονὴ συντέθειται ἐκ θείου φωτὸς καὶ ἐκ τοσοῦτον ὑπερφυοῦς δόξης, ὥστε ἀνθρωπίνη γλῶσσα δὲν δύναται νὰ τὴν περιγράψῃ. Εἷς τῶν οὐρανίων αὐτῆς κατοίκων ἐξαρκεῖ ὅπως δώσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν λοιπῶν. Ὑπερτέρει τῆς ὅλης γῆς κατὰ τὸ ὕψος καὶ εἶχεν ἑβδομήκοντα χιλιάδας κεφαλὰς, καὶ ἑκάστη κεφαλὴ ἑβδομήκοντα χιλιάδας στόματα, καὶ ἕκαστον στόμα ἑβδομήκοντα χιλιάδας γλώσσας, καὶ ἑκάστη γλῶσσα ἐλάλει ἑβδομήκοντα χιλιάδας ποικίλας διαλέκτους, ὅλαι δὲ ὁμοῦ ἀκαταπαύστως ἐπησχολοῦντο ψάλλουσαι ὕμνους τῷ Ὑψίστῳ.

Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ ἐθεᾶτο τὸ τεράστιον ὄν, αἴφνης ἀνάρπαστος μετηνέχθη ἐπὶ τοῦ δένδρου τῶν λωτῶν κα-

λουμένου Σηδρὰτ, ὅπερ ἀειθαλεῖ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ ἀοράτου θρόνου τοῦ Ἀλλὰχ. Οἱ κλάδοι τοῦ δένδρου τούτου ἐκτείνονται εὐρύτερον ἢ ὅσον ἡ μεταξὺ ἡλίου καὶ γῆς ἀπόστασις. Οἱ ἄγγελοι, πολυπληθέστεροι καὶ αὐτῆς τῆς ἄμμου τῆς εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ ἐν τοῖς κύτεσιν ὅλων τῶν χειμάρρων καὶ ποταμῶν, ἀγάλλονται ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ. Τὰ φύλλα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ὠτία τοῦ ἐλέφαντος· μυριάδες ἀθανάτων πτηνῶν τέρπονται μεταξὺ τῶν κλάδων του, ἐπαναλαμβάνοντα τοὺς ἐξόχους στίχους τοῦ Κορανίου. Οἱ καρποὶ αὐτοῦ εἰσὶν ἐξαισιώτεροι τοῦ γάλακτος καὶ γλυκύτεροι τοῦ μέλιτος. Ἐὰν ἅπαντα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ συνηθροίζοντο, εἷς μόνος ἐκ τῶν καρπῶν τούτων θὰ ἐξήρκει πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Ἕκαστος σπόρος περικλείει μίαν οὐρὶ, ἤτοι οὐρανίαν παρθένον, προωρισμένην διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀληθινῶν πιστῶν. Ἐκ τοῦ δένδρου τούτου πηγάζουσι τέσσαρες ποταμοὶ· οἱ μὲν δύο ἐξ αὐτῶν ῥέουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ παραδείσου, οἱ δ' ἕτεροι δύο χύνονται ὑποκάτω αὐτοῦ, ἀποτελοῦντες τὸν Νεῖλον καὶ τὸν Εὐφράτην.

Ὁ Μωάμεθ μετὰ τοῦ οὐρανίου ὁδηγοῦ του ἤδη πλησιάζουσιν εἰς τὸ Ἀλ-Μαμοὺρ, ἤτοι τὸν Οἶκον τῆς λατρείας, κατεσκευασμένον ἐξ ἐρυθρῶν ὑακίνθων καὶ λυχνιτῶν, καὶ περιστοιχούμενον ὑπὸ ἀναριθμήτων λαμπτήρων αἰωνίως καιομένων. Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ εἰσήρχετο διὰ τῆς θύρας προσήνεγκον αὐτῷ τρία δοχεῖα, τὸ μὲν πλῆρες οἴνου, τὸ δὲ γάλακτος, καὶ τὸ τρίτον μέλιτος. Ἔλαβε τὸ δοχεῖον τοῦ γάλακτος καὶ ἔπιεν ὀλίγον.

—«Καλῶς ἐποίησας· ἐπιτυχὴς ἡ ἐκλογή σου, ἀνέκραξεν ὁ Γαβριὴλ. Ἐὰν ἔπινες ἐκ τοῦ οἴνου, ὁ λαός σου ἤθελεν ἀποπλανηθῆ.»

Ὁ ἅγιος οἶκος ὁμοιάζει κατὰ τὸ σχῆμα τὴν ἐν Μέκᾳ Καάβαν, ἵσταται δὲ κατὰ κάθετον ἐπ' αὐτὴν ἐν τῷ ἑβδόμῳ οὐρανῷ. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπισκέπτεται ὑπὸ ἑβδομήκοντα χιλιάδων ἀγγέλων τῆς ὑψίστης τάξεως. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνέπεσεν οὗτοι νὰ κάμνωσι

τοὺς ἱεροὺς κύκλους των, ἐνῶθεὶς δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Μωάμεθ περιῆλθε τὸν οἶκον ἑπτάκις.

Δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν Γαβριὴλ νὰ προβῇ περαιτέρω. Ὁ Μωάμεθ τότε διέτρεξε, νοὸς τάχιον, ἀνυπολόγιστον διάστημα, διαβαίνων δύο μὲν χώρας φωτὸς καταπληκτικοῦ, μίαν δὲ βαθυτάτου σκότους. Ἐξερχόμενος τοῦ πλήρους τούτου χάους, ἐνεπλήσθη φρίκης καὶ δέους ὡς εὐρεθεὶς ἐνώπιον τοῦ Ἀλλὰχ, καὶ μόλις δύο βολὰς τόξου εἰς ἀπόστασιν τοῦ θρόνου του. Τὸ πρόσωπον τῆς θεότητος ἐσκεπάζετο ὑπὸ εἴκοσι χιλιάδων καλυμμάτων, διότι ἤθελε μηδενίζει τὸν ἄνθρωπον μόνη ἡ ὄψις τῆς δόξης αὐτῆς. Ἐκτείνασα τὰς χεῖράς της ἐπέθηκε τὴν μὲν ἐπὶ τοῦ στήθους, τὴν δὲ ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἠσθάνθη παγετῶδες ῥῖγος εἰσδύον εἰς τὴν καρδίαν του καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν του. Ἐκυριεύθη εἶτα ὑπὸ αἰσθήσεώς τινος ἐκστατικῆς μακαριότητος, ἐνῷ γλυκεῖα εὐωδία διεχύνετο κύκλῳ, ἣν οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ περιγράψῃ, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἠξιώθησαν τῆς θείας παρουσίας.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Μωάμεθ ἔλαβε παρ' αὐτῆς τῆς θεότητος πολλὰ τῆς ἐν τῷ Κορανίῳ περιεχομένης διδασκαλίας, ὡς καὶ τὸν κανόνα ὅπως οἱ ἀληθεῖς πιστοὶ κάμνωσι πεντήκοντα προσευχὰς καθ' ἑκάστην.

Ὅταν ἀπέστη τῆς θείας παρουσίας καὶ ἐκ νέου συνήντησε τὸν Μωϋσῆν, οὗτος τὸν ἠρώτησε, τί ὁ Ἀλλὰχ ἀπήτησε.—«Νὰ κάμνω πεντήκοντα προσευχὰς καθ' ἑ κάστην.»

—«Καὶ σοὶ φαίνεται ὅτι δύνασαι νὰ ἐκπληρώσῃς κανόνα τοιοῦτον; Ἐγὼ πρὸ σοῦ ἔκαμα τὴν δοκιμήν. Τὸ ἀπεπειράθην μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλ' εἰς μάτην· ἐπάνελθε λοιπὸν καὶ παρακάλεσον ἵνα σοὶ μετριασθῇ ὁ κανών.»

Ὁ Μωάμεθ ἐπανῆλθε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ κατώρθωσεν ἐλάττωσιν δέκα προσευχῶν· ἀλλ' ὅταν ἀνήγγειλε τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸν Μωϋσῆν, οὗτος τὸ αὐτὸ

ἀντέταξεν ὡς πρὸς τὸν ἡμερήσιον ἀριθμὸν τῶν τεσσαράκοντα. Τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ ἐπανειλημμένως ἐπανῆλθεν, ἕως οὗ ὁ ἀριθμὸς ἐμειώθη εἰς πέντε μόνας.

Ὁ Μωϋσῆς εἰσέτι ἀντέλεγε.—«Καὶ σκέπτεσαι ν' ἀπαιτήσῃς πέντε προσευχὰς ἡμερησίως παρὰ τοῦ λαοῦ σου; Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! μ' ἐδίδαξεν ἡ πεῖρα μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι τοιαύτη ἀπαίτησις εἶνε ματαία· ἐπάνελθε ἑπομένως καὶ δεήθητι ὅπως μετριασθῇ ἔτι ὁ κανών.»

—«Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, τοσαύτας ἔλαβον παραχωρήσεις, ὥστε ἤθελεν ἀποβῆ φορτικὸς ζητῶν καὶ ἄλλας.» Ταῦτα δὲ εἰπὼν ἐχαιρέτισε τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀπῆλθεν.

Διὰ τῆς κλίμακος τοῦ φωτὸς κατέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου εὗρε τὴν Βοράκ δεδεμένην ὡς τὴν ἀφῆκε, καὶ ἱππεύσας μετηνέχθη ὑπ' αὐτῆς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ εἰς τὸν τόπον ἀφ' ὅπου τὸν παρέλαβεν.

Τὸ διήγημα τοῦτο τῆς ὀπτασίας, ἤτοι τῆς νυκτερινῆς ὁδοιπορίας, ἠρνίσθημεν αὐτολεξεὶ κατὰ τὰ κυριώτερα αὐτοῦ μέρη ἐκ τῶν ἱστορικῶν Ἀβουλφέδα, Ἀλ-Βοκάρη καὶ Ἀβοὺ-Ὀρείρα, ἀναφέρεται δὲ μετὰ πλείονος λεπτολογίας ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Μωάμεθ, τῷ συγγραφέντι ὑπὸ Γκανιὲ. Ἡ ὁδοιπορία αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀτελεύτητα σχόλια καὶ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Μοσλήμων διδακτόρων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν βεβαιοῦσιν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἦτον εἰ μὴ ὄνειρον ἡ ὀπτασία τῆς νυκτὸς, στηρίζουσι δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν ἐπὶ μιᾶς παραδόσεως τῆς Ἀγεσᾶς, τῆς συζύγου τοῦ Μωάμεθ, ἥτις ὡμολόγησεν, ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος νυκτὶ, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔμεινεν ἐντελῶς ἀκίνητον καὶ ὅτι μόνον ἐν πνεύματι ἐποίησε τὴν νυκτερινὴν ὁδοιπορίαν. Προτάσσοντες ὅμως τὴν παράδοσιν ταύτην δὲν σκέπτονται, ὅτι καθ' ὃν χρόνον, ὡς λέγεται, ἡ ὁδοιπορία αὕτη ἔλαβε χώραν, ἡ Ἀγεσὰ ἦτον εἰσέτι παι-

δίον, μεμνηστευμένη μὲν, οὐχὶ ὅμως πράγματι σύζυγος τοῦ Μωάμεθ.

Ἕτεροι ἐπιμένουσι λέγοντες, ὅτι ἐποίησε τὴν οὐρανίαν ὁδοιπορίαν σωματικῶς, καὶ ὅτι ὁλόκληρος αὕτη ἐτελέσθη τόσῳ θαυμασίως καὶ εἰς τοσοῦτον βραχυχρόνιον διάστημα, ὥστε, ὅταν ἐπανῆλθεν ὁ Μωάμεθ, ἐδυνήθη νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πλήρη ἀνατροπὴν δοχείου ὕδατος, ὅπερ ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ, ἀναχωρῶν, ἤγγισε διὰ τῆς πτέρυγός του.

Ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἰσχυρίζετο μόνον ὅτι ἐτέλεσε τὴν νυκτερινὴν ὁδοιπορίαν μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅτι ἡ συμπαρομαρτήσασα εἰς οὐρανὸν ἄνοδος ἦτον ὀπτασία. Κατὰ τὸν Ἀχμὲδ-Ὲν-Ἰωσὴφ, τὴν νυκτερινὴν τοῦ ναοῦ ἐπίσκεψιν ἐμαρτύρησεν αὐτὸς ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων. «Καθ' ἣν ἐποχὴν, λέγει οὗτος, ὁ Μωάμεθ ἔπεμψε πρεσβείαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἡράκλειον, ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσκαλῶν αὐτὸν ν' ἀσπασθῇ τὸν Ἰσλαμισμὸν, ὁ πατριάρχης παρευρίσκετο ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος. Ὅταν ἡ πρεσβεία ἐξιστόρησε τὰ περὶ τῆς νυκτερινῆς ὁδοιπορίας τοῦ προφήτου, ὁ πατριάρχης ἔμεινεν ἔκθαμβος καὶ ἐπληροφόρησε τὸν αὐτοκράτορα περὶ περιστατικοῦ τινὸς, εἰς συνάφειαν ὄντος μετὰ τοῦ διηγήματος τῶν πρεσβευτῶν. 'Συνειθίζω πάντοτε, εἶπε, πρὶν ἢ ἀποσυρθῶ εἰς τὸ νυκτερινόν μου δωμάτιον νὰ κλείω καλῶς ὅλας τὰς θύρας τοῦ ναοῦ. Τὴν νύκτα ἐκείνην, περὶ ἧς τώρα γίνεται λόγος, ἠθέλησα κατὰ τὸ σύνηθες νὰ τὰς κλείσω, ἀλλ' ὑπῆρξε μία ἣν μοὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ μετακινήσω. Τοῦτο ἰδὼν ἐκάλεσα πάραυτα τοὺς τέκτονας, οἵτινες ἐξετάσαντες καλῶς τὴν θύραν εὗρον, ὅτι τὸ ὑπέρθυρον τῆς πύλης καὶ τὸ κτίριον αὐτὸ εἶχον τοσοῦτον κατακαθίσει, ὥστε τοῖς ἀπέβαινεν ἀδύνατον νὰ κλείσωσι τὴν θύραν. Ἠναγκάσθην ἐπομένως νὰ τὴν ἀφήσω ἀνοικτὴν. Τὴν ἐπιοῦσαν λίαν πρωΐ, μόλις ἐπιφωσκούσης τῆς ἡμέρας, παρευρέθην ἐπὶ τόπου, καὶ τί βλέ-

πω! τὸν λίθον ὅστις ἦτο τεθειμένος εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ διάτρητον, διεκρίνοντο δὲ τὰ ἴχνη τοῦ τόπου ἔνθα ἡ Ἀλ-Βοράκ εἶχε προστεθῇ. Τότε εἶπον πρὸς τοὺς παρευρισκομένους· ἡ θύρα αὕτη βεβαίως δὲν θὰ ἔμενεν ἀκίνητος, ἐὰν προφήτης τις δὲν εἰσήρχετο διὰ νὰ προσευχηθῇ ἐν τῷ ναῷ.'»

Αἱ παραδόσεις ἐξακολουθοῦσι λέγουσαι, ὅτι ὅταν ὁ Μωάμεθ διηγήθη τὴν νυκτερινὴν ὁδοιπορίαν του ἐνώπιον πολυπληθοῦς συνόδου ἐν Μέκᾳ πολλοὶ ἠπόρησαν μὲν, ἐπίστευσαν δὲ, ἕτεροι ἔμειναν ἀμφιρρεπεῖς, ἀλλ' οἱ Κορεῖσσῖται κατεγέλασαν αὐτοῦ.—«Σὺ λέγεις ὅτι εἰσῆλθες εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἶπεν ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ἀπόδειξον τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων σου, δίδων ἡμῖν τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ.»

Ἐπί τινας στιγμὰς ὁ Μωάμεθ ἔμεινεν ἀμηχανῶν ὡς ἐκ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης, καθότι εἶχεν ἐπισκεφθῇ νυκτὸς τὸν ναὸν, καθ' ἣν ὥραν δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνῃ τὴν μορφὴν αὐτοῦ· αἴφνης ὅμως ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εὑρεθεὶς παρὰ τὸ πλευρόν του, τῷ ἔθεσεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν του πληρέστατον σχέδιον τοῦ ἱεροῦ κτιρίου, ὥστε ἐδυνήθη ἐν τῷ ἅμα νὰ δώσῃ ἀπάντησιν καὶ εἰς τὰς λεπτοτέρας ἐρωτήσεις.

Τὸ παράδοξον ὅμως τῆς ἱστορίας ταύτης ἤρχισε νὰ μεταπείθῃ τινὰς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν μαθητῶν του, ὥστε ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, βλέπων αὐτοὺς ταλαντευομένους ἐν τῇ πίστει καὶ μικροῦ δεῖν ν' ἀποστατήσωσι, περιήρχετο διαβεβαιῶν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος. Εἰς ἀνταμοιβὴν ὅθεν τῶν ἀγώνων του, ὁ Μωάμεθ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον Ἀλ-Σεδδὴκ, τοὐτέστιν, ὁ Ὁμολογητὴς τῆς ἀληθείας, δι' οὗ ἔκτοτε διεκρίνετο.

Ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν, ἡ νυκτερινὴ αὕτη ὁδοιπορία στηρίζεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ τῆς παραδόσεως, εἰ καί τινα τῶν περιστατικῶν αὐτῆς ἀναφέρονται ἐν τῷ Κορανίῳ. Ἀλλ' ἐν συνόλῳ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φαντασιῶδες πλάσμα τῶν φανατικῶν Μοσλήμων ἐπὶ μιᾶς

τῶν ὀπτασιῶν ἢ τῶν ἐκστάσεων ἐκείνων, εἰς ἃς ὁ Μωάμεθ ὑπέπιπτεν, ἡ ἐξιστόρησις τῆς ὁποίας ἔδωκε λαβὴν εἰς τοὺς Κορεϊσσίτας νὰ τὸν στιγματίσωσιν ὡς φρενοβλήπτην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ὁ Μωάμεθ ποιεῖ προσηλύτους ἐκ τῶν ἀπὸ Μεδίνης ὁδοιπόρων.—Ἀποφασίζει νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην.—Συνωμοσία ὅπως τὸν φονεύσωσι.—Σώζεται ἐκ θαύματος.—Ἡ Ἔγιρά του, ἡ φυγή.—Ἡ εἰς Μέκαν ὑποδοχὴ αὐτοῦ.

Αἱ τύχαι τοῦ Μωάμεθ καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σκοτεινότεραι ἐν τῇ γενεθλίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ. Ἡ Καδίζαχ, ἡ πρώτη εὐεργέτις του, ἡ ἀφωσιωμένη σύντροφος τῆς ἐρημίας του καὶ τῶν ἐξοριῶν του, ἡ ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας του, δὲν ὑπῆρχε πλέον, οὔτε ἔζη ὁ Ἀβοὺ-Τάλεβ, ὁ ἄλλοτε πιστὸς καὶ δραστήριος πρόμαχός του. Στερηθεὶς τῆς προστασίας τοῦ τελευταίου, ὁ Μωάμεθ κατέστη τρόπον τινὰ προγεγραμμένος ἐν Μέκᾳ, ὑποχρεούμενος νὰ μένῃ κεκρυμμένος καὶ ἀποβαίνων φορτικὸς εἰς τὴν φιλοξενίαν ἐκείνων οἵτινες, χάριν τῆς διδασκαλίας του, ὑπέστησαν διωγμούς. Ἐὰν εἰς γηίνους ἀπεσκόπει ὠφελείας, πῶς ἐδύνατο νὰ τύχῃ αὐτῶν; Δεκαετηρὶς καὶ ἐπέκεινα παρῆλθεν, ἀφ' ὅτου τὸ πρῶτον ἀνήγγειλε τὴν προφητικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, δεκαετηρὶς πλήρης ἔχθρας, ἀγώνων καὶ ἀτυχίας. Καὶ ὅμως ἐπέμενεν εἰσέτι· τώρα δέ, ὅτε ἤγγισεν εἰς τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ζητοῦσιν ἐν ἐρημίᾳ νὰ γευθῶσι τῶν καρπῶν τοῦ παρελθόντος, μᾶλλον ἢ νὰ ῥιψοκινδυνεύσωσι τὸ πᾶν εἰς νέα τοῦ μέλλοντος σχέδια, βλέπομεν αὐτὸν, ἀφοῦ ἐθυσίασε καὶ εὐδαιμο-

νίαν καὶ φίλους, ἑτοιμαζόμενον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἑστίαν του καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα, παρὰ ν' ἀποβάλῃ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις. (α) Ἅμα ἐπέστη ἡ προνομιοῦχος ἐποχὴ τῆς ἱερᾶς ὁδοιπορίας, ἐξῆλθε πάλιν ἐκ τοῦ κρυπτηρίου του καὶ ἀνεμίχθη μετοχῦ τοῦ συναθροισθέντος ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας πλήθους. Ἡ ἐνθερμοτέρα ἐπιθυμία του ἦτο νὰ εὕρῃ φυλήν τινα ἢ σημαντικὴν πόλιν, δυναμένην καὶ θέλουσαν νὰ τὸν δεχθῇ ὡς ξένον καὶ νὰ τὸν προστατεύσῃ κατὰ τὴν ἐξάσκησιν καὶ διάδοσιν τῆς θρησκείας του.

Αἱ ἀπόπειραι αὐτοῦ ἐπί τινα χρόνον ὑπῆρξαν ἀνεπιτυχεῖς. Οἱ προσερχόμενοι ἵνα προσφέρωσι τὰς λατρείας των ἐν τῇ Καάβᾳ ἔστρεφον τὰ νῶτα ἀπὸ ἀνθρώπου ἐστιγματισμένου ὡς ἀποστάτου, οἱ δὲ κοσμικοὶ δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν ἀποκεκηρυγμένον ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γενεθλίας του χώρας.

Ἐπὶ τέλους, ἐνῷ ἡμέραν τινὰ ἐδίδασκεν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλ-Ἀκάβα, μικρὸν πρὸς βορρᾶν τῆς Μέκας, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τινῶν προσκυνητῶν ἐκ τῆς πόλεως Ταθρὴβ, ταύτην καλουμένης Μεδίνης, εἰς ἀπόστασιν διακοσίων ἑβδομήκοντα περίπου μιλίων πρὸς βορρᾶν τῆς Μέκας, καὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων της ἀριθμούσης πολ-

(α) Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ἤδη, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν προηγουμένων κεφαλαίων, ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἰσλὰμ ἐχύθη αἷμα ἐν τῇ συμπλοκῇ εἰς τὸ παρὰ τὴν Μέκαν σπήλαιον ὑπὸ τοῦ Ὑπλοπιοῦ Σανδ, καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ συνῆψεν οὐκ ἀσημάντους συγγενικὰς σχέσεις καὶ ἤρθμει ἕως ὥρας πολλοὺς ὀπαδούς· ὥστε δὲν εἶνε ἀνυπόστατον τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἐάν, ἐν τῇ προθέσει τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἐπεδίωκε τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναπληρουμένων ἐν αὐτῷ κοσμικῶν παθῶν, δὲν θ' ἀπώλεσεν εἰσέτι ὁλοσχερῶς τὰς ἐλπίδας του εἰς τὰς ἀφανεῖς ἐνεργείας τῆς φατρίας του. Διότι, πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ γεγονότα, ὅτι μετ' οὐ πολὺ, ὡς ἄλλομεν ἴδει, εὑρίσκεται ἀπροσδοκήτως ἐν μέσῳ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἅμα περιέρχεται εἰς χεῖράς του ἡ δύναμις αὕτη ἐκδικεῖται, συνάπτει μάχας καὶ ἐπιχειρεῖ ἐκστρατείας;

(Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ.)

λοὺς Ἰουδαίους καὶ αἱρετικοὺς χριστιανούς. Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος προσκυνηταὶ ἦσαν καθαροὶ Ἄραβες ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ κραταιᾶς φυλῆς τῶν Χαζραδιτῶν, διετέλουν δὲ εἰς ἄκρας φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Κενηδιτῶν καὶ τῶν Ναδηραίων, δύο Ἰουδαϊκῶν φυλῶν ἐγκαταστημένων εἰς Μέκαν, ἰσχυριζομένων ὅτι ἀνῆκον εἰς τὴν ἱερατικὴν γραμμὴν τοῦ Ἀαρών. Οἱ προσκυνηταὶ πολλάκις ἤκουσαν τοὺς Ἰουδαίους φίλους των διεξηγοῦντας τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας αὐτῶν καὶ ὁμιλοῦντας περὶ προσδοκωμένου Μεσσίου. Συνεκινήθησαν ἐκ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐξεπλάγησαν εἰς τὴν ὁμοιότητα, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ νόμου· ὥστε ὅταν τὸν ἤκουσαν κηρύσσοντα ἑαυτὸν προφήτην, καὶ ἀπεσταλμένον οὐρανόθεν, ὅπως παλινορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν πίστιν, εἶπον πρὸς ἀλλήλους. «Βεβαίως, αὐτὸς πρέπει νὰ ἦνε ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας περὶ οὗ μᾶς εἶπον.» Ὅσῳ δὲ περισσότερον ἠκροάζοντο, τόσῳ ἰσχυρότερον ἐπείθοντο· ἐπὶ τέλους ὁμολόγησαντες τὴν πίστιν συνετάχθησαν αὐτῷ.

Ἀνηκόντων, ὡς εἴδομεν, τῶν Χαζραδιτῶν εἰς μίαν τῶν κραταιῶν φυλῶν τῆς πόλεως Ἰαθρηβ, ὁ Μωάμεθ ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν προστασίαν των καὶ τοῖς ἐπρότεινε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ εἰς Μεδίνην· πληροφορήσαντες ὅμως τὸν προφήτην περὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἀσσιτῶν, ἑτέρας κραταιᾶς φυλῆς τῆς πόλεως ἐκείνης, ὑπαρχούσης ἔχθρας, τὸν συνεβούλευσαν ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔλευσίν του ἕως οὗ εἰρηνεύσωσι τὰ πράγματα. Ὁ Μωάμεθ συγκατένευσε μὲν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐπανερχομένων οἴκοι τῶν προσκυνητῶν, ἀπέστειλε μετ' αὐτῶν τὸν Μουσὰβ-Ἰβν-Ὀμεῖρ, ἕνα τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων καὶ ἀξίων μαθητῶν του, δοὺς αὐτῷ ἐντολὴν ὅπως τοὺς ἐνισχύσῃ εἰς τὴν πίστιν καὶ κηρύξῃ αὐτὴν μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν των. Τοιουτοτρόπως οἱ πρῶτοι σπόροι τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐρρίφθησαν ἐν τῇ πόλει τῆς Μεδίνης. Κατ' ἀρχὰς ἐρρίζωσαν ἀργῶς. Οἱ εἰ-

δωλολάτραι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μουσὰβ-Ἰβν-Ὀμεῖρ οὗτινος ἡ ζωὴ διέτρεξε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων· αὐτὸς ὅμως ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀποπείρας αὐτοῦ, βαθμηδὸν δὲ προσεκτήσατο ὀπαδοὺς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων. Μεταξὺ αὐτῶν συγκατελέγοντο ὁ Σαὰδ-Ἰβν-Μαὰδ πρίγκιψ ἢ φυλάρχης τῶν Ἀσσιτῶν, καὶ ὁ Ὀσαὴδ-Ἰβν-Ὀδεὴρ, ὅστις ἐξήσκει μεγάλην ἐν τῇ πόλει ἐπιρροήν. Πρὸς τούτοις, ἱκανὸς ἀριθμὸς Μοσλήμων τῆς Μέκας διωκομένων, κατέφυγον εἰς Μεδίναν καὶ συνεβοήθησαν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας μεταξὺ τῶν ἐγκατοίκων αὐτῆς, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους εἰσέδυσεν εἰς ἁπάσας σχεδὸν τὰς οἰκογενείας.

Βέβαιοι ὄντες, ὅτι ἐδύναντο τώρα νὰ παράσχωσιν ἀσφαλὲς ἄσυλον εἰς τὸν Μωάμεθ, ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα προσηλύτους τῆς Μεδίνης, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Μουσὰβ-Ἰβν-Ὀμεῖρ, ἐπορεύθησαν εἰς Μέκαν μετὰ τῶν προσκυνητῶν, ὑφισταμένου τοῦ ἱεροῦ μηνὸς τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς, ὅπως τὸν προσκαλέσωσι νὰ ἔλθῃ καὶ διαμείνῃ εἰς τὴν πόλιν των. Ὁ Μωάμεθ ἔλαβε συγκοινωνίας μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλ-Ἀκάβα. Ὁ θεῖος του Ἀλ-Ἀββὰς, ὅστις, ὡς καὶ ἄλλοτε ὁ ἀποθανὼν Ἀβοὺ-Τάλεβ, μετὰ στοργῆς ἐμερίμνα περὶ τῆς εὐημερίας του, εἰ καὶ μὴ ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας του, συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὸ μυστικὸν συνέδριον, φοβηθεὶς μήπως ἤθελεν ἐκτεθῇ εἴς τινα κίνδυνον. Παρεκάλει τοὺς ἐκ Μεδίνης προσκυνητὰς νὰ μὴ προσλάβωσι τὸν ἀνεψιόν του εἰς τὴν πόλιν των, πρὶν ἡ καταστῇ ἰσχυροτέρα ἡ προστασία των, προειδοποιῶν αὐτοὺς, ὅτι ἡ φανερὰ ἐξάσκησις τοῦ νέου θρησκεύματος ἤθελεν ἐξεγείρει ἔνοπλον σύμπασαν τὴν Ἀραβίαν κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' αἱ συμβουλαὶ καὶ αἱ προσπάθειαί του ὑπῆρξαν μάταιαι· ἐπίσημος σύμβασις συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν μερῶν. Ὁ Μωάμεθ ἀπῄτησε παρ' αὐτῶν, ν' ἀποταχθῶσι τῇ εἰδωλολατρείᾳ καὶ νὰ λατρεύωσι τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν παῤῥησίᾳ καὶ ἀφόβως. Τοῖς ἐζήτησε, διὰ μὲν ἑαυτὸν ὑπο-

ταχὺν, ὡς ἐν ὥρᾳ εὐτυχίας οὕτω καὶ ἐν καιρῷ δυστυχίας, διὰ δὲ τοὺς μαθητάς του οἵτινες ἤθελον τὸν συνοδεύει, τὴν αὐτὴν προστασίαν οἵαν ἐδύναντο νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των. Ἐπὶ τοῖς ὅροις τούτοις τοὺς διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ ἦτο φίλος τῶν φίλων των καὶ ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν των.—«Ἀλλ' ἂν ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνός σου, ἠρώτησαν, ποίαν ἀμοιβὴν ἔξομεν;»—«Τὸν παράδεισον!» ἀπεκρίθη ὁ προφήτης.

Οἱ ὅροι ἐγένοντο δεκτοὶ· οἱ ἐκ Μεδίνης ἀπεσταλμένοι ἐπέθηκαν τὰς χεῖράς των ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ ὥμοσαν νὰ τηρήσωσιν ἀπαραβίαστον τὴν σύμβασιν. Αὐτὸς τότε ἐξελέξατο μεταξὺ αὐτῶν δώδεκα, οὓς διώρισεν ἀποστόλους του, ἀπομιμούμενος, ὡς ὑποτίθεται, τὸ παράδειγμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Κατ' αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν στιγμὴν φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, καταγγέλλουσα αὐτοὺς ὡς ἀποστάτας καὶ ἀπειλοῦσα τιμωρίαν. Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς αὐτῆς, ἀκουσθεὶς ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς, ἐνεποίησε πρόσκαιρον τρόμον. —«Εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ δαίμονος Ἴβλις, εἶπεν ὁ Μωάμεθ μετὰ περιφρονήσεως· αὐτὸς εἶνε ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ· μὴ τὸν φοβεῖσθε.» Ἦτον ἀναμφιβόλως ἡ φωνὴ κατασκόπου τινὸς τῶν Κορεϊσσιτῶν· διότι τὴν ἐποιοῦσαν οὗτοι διερμήνευσαν, ὅτι ἦσαν ἐν γνώσει περὶ πάντων τῶν διατρεξάντων κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην· προσηνέχθησαν δὲ μετ' ἄκρας ὠμότητος κατὰ τῶν νέων ὁμοσπόνδων, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πόλεως.

Ἕνεκα τῆς πρωΐμου ταύτης ἐπιστροφῆς των εἰς τὴν πίστιν καὶ τῆς ἐγκαίρως ὑποσχεθείσης βοηθείας, ἣν μετ' οὐ πολὺ πράγματι ἐχορήγησαν εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, οἱ Μοσλήμαι τῆς Μεδίνης ἔλαβον τὴν προσωνυμίαν τῶν Ἀνσαριανῶν, ἤτοι ἐπικουρικῶν, δι' ἧς ἔκτοτε διεκρίνοντο.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀνσαριανῶν καὶ τὴν λῆξιν τοῦ ἱεροῦ μηνὸς, αἱ κατὰ τῶν Μοσλήμων βιαιοπραγίαι ἐπανελήφθησαν πεισματωδέστερον, ὥστε ὁ Μωάμεθ, βλέπων ὅτι ἐπέκειτο κρίσις καὶ ὢν ἀποφασισμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, συνεβούλευσεν εἰς ἅπαντας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ προνοήσωσι περὶ τῆς ἀσφαλείας των. Αὐτὸς δὲ παρέτεινεν ἔτι τὴν ἐν Μέκᾳ διαμονήν του μετ' ὀλίγων ἀφωσιωμένων προσηλύτων.

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ὁ ἀμείλικτος οὗτος ἐχθρός του, ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διοικητὴς τῆς πόλεως. Ἅμα ὡς ἤκουσεν ὅτι ἡ νέα πίστις διεδίδετο ῥιζοβολοῦσα, ἐκμανεὶς καὶ πτοηθεὶς ἐνταυτῷ, ἐκάλεσεν εἰς συνέδριον τοὺς κορυφαίους τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τῶν μέσων τοῦ νὰ τεθῇ φραγμὸς εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς. Τινὲς ἐγνωμάτευσαν νὰ ἐξορισθῇ τῆς Μέκας ὁ Μωάμεθ· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἐνεκρίθη, ἐν τῇ πιθανότητι ὅτι αὐτὸς θὰ ἐκέρδαινε τότε ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος του ἄλλας φυλὰς, ἢ καὶ αὐτὸν ἴσως τὸν λαὸν τῆς Μεδίνης, τιθέμενος δ' ἔπειτα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν θὰ ἐξεδικεῖτο. Ἕτεροι ἐπρότειναν νὰ τὸν κλείσωσιν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν καὶ νὰ τῷ δίδωσι τροφὴν ἕως οὗ ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἐγένετο ἀντίῤῥησις, ὅτι οἱ φίλοι του ἐδύναντο νὰ τῷ διευκολύνωσι τὴν δραπέτευσιν. Ὅλας ταύτας τὰς ἐνστάσεις προέτασσεν εἰς ὅρασὺς καὶ ῥαδιοῦργος γέρων, ξένος ἐλθὼν ἐκ τῆς ἐπαρχίας Νέδζας, ὅστις, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Μοσλήμων συγγραφέων, ἦτον αὐτὸς ὁ διάβολος μετημφιεσμένος, ἐμφυσῶν τὸ κακόβουλον αὐτοῦ πνεῦμα εἰς τοὺς ἐκεῖσε παρευρισκομένους. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ ὑπεστήριξεν, ὅτι μόνον δραστήριον μέσον κατὰ τοῦ αὐξάνοντος κακοῦ ἦτο νὰ θανατώσωσι τὸν Μωάμεθ. Εἰς τοῦτο ἅπαντες συνεφώνησαν, ὅπως δὲ μερισθῶσι πλείονες τὸ βδελυρὸν τῆς πράξεως καὶ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐκδίκησιν, ἤτις ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ ἐξεγερθῇ ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν τοῦ θύματος, ἀπεφασίσθη ὅπως ἓν μέλος ἐξ ἑκάστης οἰκογενείας ἐμπήξῃ τὸ ξίφος της εἰς τὸ σῶμα τοῦ Μωάμεθ.

Περὶ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἀναφέρει τὸ δέκατον ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου. «Καὶ ἐνθυμήθητι πῶς ἐμηχανῶντο οἱ ἄπιστοι κατὰ σοῦ, ὅπως δυνηθῶσιν, εἴτε νὰ σὲ δήσωσι μὲ ἁλύσεις, εἴτε νὰ σὲ θανατώσωσιν, εἴτε νὰ σ' ἐξορίσωσι τῆς πόλεως· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔστησε παγίδα κατ' αὐτῶν· καὶ ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ἄριστος τῶν παγίδων στητής.»

Καὶ τῳόντι, πρὶν ἢ οἱ δολοφόνοι πλησιάσωσιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Μωάμεθ, οὗτος ἦτον ἐν γνώσει περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Κατὰ τὸ σύνηθες ἡ προειδοποίησις ἀποδίδεται εἰς τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ· εἶνε ὅμως πιθανὸν ὅτι ὑπῆρξεν ἔργον Κορεϊσσίτου τινός, ἴσσον αἱμοχαροῦς τῶν λοιπῶν συνωμοτῶν του. Ἦλθε δ' ἐπικαίρως ὅπως σώσῃ τὸν Μωάμεθ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν του. Οἱ δολοφόνοι ἐστάθησαν παρὰ τὴν θύραν του, ἀλλ' ἐδίστασαν νὰ εἰσέλθωσι. Παρατηρήσαντες διά τινος σχισμῆς, διέκριναν, ὡς ἐνόμισαν, τὸν Μωάμεθ ἐνειλιγμένον εἰς τὸν πράσινον μανδύαν του καὶ κοιμώμενον ἐπὶ τῆς κλίνης του. Ἀνέμειναν ἐπ' ὀλίγον συμβουλευόμενοι, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτοῦ κοιμωμένου, ἢ νὰ σταθῶσιν ἕως οὗ ἐξέλθῃ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους βιάζουσι τὴν θύραν καὶ ὁρμῶσι κατὰ τῆς κλίνης. Ὁ κοιμώμενος ἐγείρεται, ἀντὶ δὲ τοῦ Μωάμεθ ἐμφανίζεται ὁ Ἀλῆς. Ἐμβρόντητοι καὶ τεθορυβημένοι ἠρώτησαν, «Ποῦ εἶνε ὁ Μωάμεθ;»—«Ἀγνοῶ,» ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς ξηρῶς, καὶ ἐξῆλθε, οὐδεὶς δ' ἐτόλμησε νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Ἀποθηριωθέντες ὅμως οἱ Κορεϊσσῖται διὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ θύματός των ὑπεσχέθησαν ἀμοιβὴν ἑκατὸν καμήλων εἰς τὸν κομίσοντα αὐτοῖς τὸν Μωάμεθ ζῶντα ἢ φονευμένον. Διαφόρως ἐξιστορεῖται ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Μωάμεθ ἐδραπέτευσε τοῦ οἴκου, ἀφοῦ ὁ Ἀλῆς, ἐνειλιχθεὶς εἰς τὸν ἐκείνου μανδύαν, κατέλαβε τὴν ἐπὶ τῆς κλίνης θέσιν του. Ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος διήγησις εἶνε, ὅτι αὐτὸς ἤνοιξεν ἀφοφητὶ τὴν θύραν, ἐνῷ οἱ Κορεϊσσῖται ἵσταντο παρ' αὐτὴν, καὶ ῥίψας δράκα κονιορτοῦ εἰς τὸν ἀέρα, ἐ-

τύφλωσεν αὐτοὺς τόσῳ ἐπιτυχῶς, ὥστε διῆλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀόρατος. Ἐπιπροσθέτουσι δὲ, ὅτι περὶ τοῦ κύρους τοῦ γεγονότος τούτου μαρτυρεῖ ὁ στίχος τοῦ τριακοστοῦ κεφαλαίου τοῦ Κορανίου. «Ἐῤῥίψαμεν ἐπ' αὐτοὺς τύφλωσιν, ἵνα μὴ ἴδωσιν.»

Ἡ πιθανωτέρα ὅμως διήγησις εἶνε, ὅτι ἀναῤῥιχώμενος ἀνεπήδησε τὸν πρὸς τὰ ὀπίσθεν τῆς οἰκίας τοῖχον, τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς ὑπηρέτου του, ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ὁποίου ἐστήριζε τοὺς πόδας.

Κατέρυγεν ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ἀμφότεροι δὲ ἄνευ χρονοτριβῆς παρεσκευάσθησαν ν' ἀποδράσωσιν. Ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον εἰς σπήλαιόν τι τοῦ Ὄρους Θὼρ, μίαν ὥραν ἀπέχοντος τῆς Μέκας καὶ νὰ μείνωσιν ἐκεῖσε ἕως οὗ ἤθελον πεισθῇ ὅτι ἐδύναντο ἀσφαλῶς νὰ φθάσωσιν εἰς Μεδίναν· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τὰ τέκνα τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ θὰ τοὺς ἐκόμιζον κρύφα τροφήν. Ἐγκατέλειψαν τὴν Μέκαν, ἐνῷ ἦτον εἰσέτι νύξ, ὁδηγούμενοι εἰς τὴν πεζὴν πορείαν των ὑπὸ τῆς φεγγοβολῆς τῶν ἀστέρων, ἡ δὲ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας κατέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Ὄρους Θὼρ. Μικρὸν τοῖς ἀπελίπετο ἵνα φθάσωσιν εἰς τὸ σπήλαιον, ὅτε ἤκουσαν τὸν κρότον τῶν καταδιωκόντων. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, καί περ ἀνδρεῖος, ἐκυριεύθη ὑπὸ τρόμου. «Οἱ διῶκται μας, εἶπεν, εἰσὶ πολλοὶ, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα δύο μόνοι.»—«Ἀληθῶς, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, ἀλλ' ἔχομεν καὶ τρίτον τινὰ· ὁ Θεὸς εἶνε μεθ' ἡμῶν!» Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἀναφέρουσι ἓν γενόμενον θαῦμα προσφιλέστατον εἰς τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας. Πρὶν ἢ, καθὰ λέγουσιν, οἱ Κορεϊσσῖται φθάσωσιν εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, δένδρον ἀκακίας ἀνεφύη αἴρνης ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν εὐρέων τοῦ ὁποίου κλάδων μία περιστερὰ ἔκτισε τὴν φωλεάν της ἐπωάζουσα, ἀράχνη δὲ ἐξύφανεν ἐπὶ τοῦ ὅλου τὸν ἱστὸν αὐτῆς. Ὅταν οἱ Κορεϊσσῖται παρετήρησαν τοιαῦτα σημεῖα ἀταράκτου

ησυχίας συνεπέρανον, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ εἰσῆλθέ τις προσράτως ἐν τῷ σπηλαίῳ· διόπερ ἔστρεψαν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν τὰς ἐρεύνας αὐτῶν.

Εἴτε θαῦμα ἐγένετο, εἴτε μὴ, τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι οἱ πρόσφυγες ἔμειναν τρεῖς ἡμέρας κεκρυμμένοι ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅπου ἡ Ἀζάμα θυγάτηρ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τοῖς ἐκόμιζε τροφὴν κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτὸς.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν οἱ φυγάδες, τεκμαίροντες ὅτι ἡ ὁρμὴ τοῦ διωγμοῦ κατηυνάσθη, ἀπεστόλμησαν ἵνα ἐξέλθωσι τοῦ σπηλαίου καὶ ἀναχωρήσωσιν εἰς Μεδίνην ἐπὶ καμήλων, τὰς ὁποίας εἶχ ὑπηρέτης τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ τοῖς ἐκόμισε νυκτὸς. Ἀριστάμενοι τῆς μεγάλης ὁδοῦ, ἣν συνήθως διέρχονται τὰ καραβάνια, ἔβαινον ἐπὶ τὰς ἀκτὰς τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Δὲν εἶχον εἰσέτι πολὺ προχωρήσει, ὅτε κατελήφθησαν ὑπὸ μερίδος ἱππικοῦ ὅπερ ὡδήγει ὁ Σοράκας-Ἰὲν-Μάλεκ. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ πάλιν ἐτρόμαζε ἰδὼν τὸν ἀριθμὸν τὸν διωκτῶν· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐπανέλαβε τὴν διαβεβαίωσιν αὐτοῦ, «Μὴ φοβοῦ· ὁ Ἀλλὰχ εἶνε μεθ' ἡμῶν.» Ὁ Σοράκας ἦτον εἰδεχθὴς μαχητὴς, ἔχων βοστρυχώδη τὴν κόμην, σιδηρόψαρον καὶ ἐχινώδη, τοὺς δὲ νευρώδεις βραχίονάς του γυμνοὺς καὶ δασυτρίχους. Καθ' ἣν στιγμὴν κατελάμβανε τὸν Μωάμεθ ὁ ἵππός του ἀνέζη ὄρθιος καὶ κατέπεσε μετ' αὐτοῦ. Ὁ προληπτικὸς νοῦς του ἐξέλαβε τοῦτο ὡς κακὸν σημεῖον. Ὁ Μωάμεθ ἐνόησε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ταραχὴν καὶ δι' εὐγλώττου προσλαλιᾶς ἐπενήργησεν εἰς αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ Σοράκας, ἔκπληκτος, ἐζήτησε συγγνώμην· καὶ ὀπισθοπορήσας μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ προβῇ ἀνενοχλήτως εἰς τὸν δρόμον του.

Οἱ φυγάδες ἐξηκολούθησαν τὴν ὁδοιπορίαν των ἄνευ ἄλλου προσκόμματος, ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς Κόβαν, λόφον τινὰ δύω μίλια περίπου μακρὰν τῆς Μεδίνης. Ὁ λόφος οὗτος ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἀναψυχῆς εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἐκεῖσε δὲ ἀπέστελλον τοὺς ἀῤῥώστους των διὰ τὸ καθαρὸν καὶ ὑγιεινὸν τοῦ ἀέρος. Ἡ πόλις

ἐντεῦθεν ἐπρομηθεύετο τοὺς καρποὺς οὓς κατηνάλισκε, διότι ὁ λόφος καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς ἦσαν κατάφυτα ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ δασῶν φοινίκων καὶ λωτῶν, καὶ ὑπὸ κήπων, παραγόντων κίτρα, πορτοκάλια, ῥοΐδια, σῦκα, ῥοδάκινα καὶ βερύκοκκα, καὶ διαβρεχομένων ὑπὸ διαυγῶν ῥυάκων.

Ἅμα ἀφιχθέντες εἰς τὸν καρποφόρον τοῦτον τόπον ἡ Ἀλ-Κάσουα, ἡ κάμηλος τοῦ Μωάμεθ, ἐγονάτισε καὶ δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ. Ὁ προφήτης ἐπεξήγησε τὸ γεγονὸς τοῦτο ὡς καλὸν οἰωνὸν καὶ ἀπεφάσισε νὰ διαμείνῃ εἰς Κόβαν, ὅπως προπαρασκευασθῇ διὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον. Οἱ εὐσεβεῖς Μοσλῆμαι δεικνύουσιν εἰσέτι τὸν τόπον ἔνθα ἡ κάμηλος ἐγονάτισε, διότι ἐκεῖσε ἐκτίσθη Τζαμίον, κληθὲν Ἀλ-Τάκουα εἰς μνημόσυνον τοῦ συμβάντος. Τινὲς βεβαιοῦσιν ὅτι τὸ ἀνήγειρεν αὐτὸς ὁ προφήτης ἔκτοτε. Βαθὺ ἐπίσης παράκειται ῥρέαρ παρὰ τὸ ὁποῖον ὁ Μωάμεθ ἐκαθέζετο ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ εἰς ὃ τῷ ἔπεσεν ὁ σφραγιστὴρ δακτύλιός του. Πιστεύουσιν ὅτι ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ὅτι καθηγίασε τὸ ῥρέαρ, οὗτινος τὰ ὕδατα μεταφέρονται δι' ὑπογείων σωλήνων εἰς Μεδίναν. Εἰς Κόβαν διῆλθε τρεῖς ἡμέρας, καταλύσας ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀσσίτου τινὸς καλουμένου Κόλθουμ-Ἰὲν-Ἀδὴμ. Ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐτάχθη μετ' αὐτοῦ ὁ περιφανὴς φυλάρχης Βορεΐδας-Ἰὲν-Ὁσεὴβ μετ' ἑβδομήκοντα ὁπαδῶν του, ἁπάντων ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σαχὰμ. Ὅλοι οὗτοι ἐξεπλήρωσαν τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Μωάμεθ.

Ἕτερος περίφημος προσήλυτος προσελθὼν εἰς τὸν προφήτην ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπῆρξεν ὁ Σαλμὰν-ἀλ-Παρσῆς (ἤτοι ὁ Πέρσης). Λέγεται ὅτι ἐγεννήθη εἰς μικρὰν τινα χώραν πρὰ τὸ Ἰσπαχὰν κειμένην καὶ ὅτι διερχόμενός ποτε πλησίον χριστιανικῆς ἐκκλησίας, τοσαύτην τῷ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἡ ἀφοσίωσις τῶν πιστῶν καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς λατρείας, ὥστε ἤρχισε νὰ μισῇ

τὴν εἰδωλολατρείαν εἰς ἣν εἶχεν ἀνατραφῆ. Διῆλθε μετέπειτα τὴν ἀνατολὴν πορευόμενος ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ μονῆς εἰς μονὴν ζητῶν θρησκείαν, ἕως οὗ μοναχός τις ὑπέργηρος καὶ πλήρης νοσημάτων τῷ ὡμίλησε περὶ ἑνὸς προφήτου ἐγερθέντος εἰς Ἀραβίαν, ὅπως παλινορθώσῃ τὴν ἄδολον θρησκείαν τοῦ Ἀβραάμ.

Ὁ Σαλμὰν οὗτος, προϊόντος τοῦ χρόνου, κατέστη ἰσχυρὸς, κατηγορεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν ἀπίστων τῆς Μέκας ὡς συνεργάτης τοῦ Μωάμεθ ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Κορανίου. Περὶ τούτου γίνεται λόγος εἰς τὸ δέκατον ἕκτον κεφάλαιον αὐτοῦ. «Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ εἰδωλολάτραι λέγουσιν, ὅτι ἄνθρωπός τις συνεργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Κορανίου· ἀλλ' ἡ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἶνε Ἀζαμὶ (ἤτοι Περσική), ἐνῷ τὸ Κοράνιον ἐγράφη εἰς τὴν καθαρὰν Ἀραβικήν.*

Οἱ Μοσλῆμαι τῆς Μέκας, οἵτινες ἀπό τινος καιροῦ εὗρον καταφύγιον εἰς Μεδίνην, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Μωάμεθ ἦτον εἰς τὰ πέριξ, ἐξῆλθον νὰ τὸν προϋπαντήσωσιν εἰς Κόβαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ Τάλχας, εἷς ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν του, καὶ ὁ Ζοβεὶρ, ἀνεψιὸς τῆς Καδιζάχ. Οὗτοι ἰδόντες τὰ ὡς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κατερρυπωμένα φορέματα τοῦ Μωάμεθ καὶ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τοῖς ἐχορήγησαν λευκοὺς μανδύας ὅπως τελέσωσι τὴν εἰς Μεδίναν εἴσοδόν των. Πληθὺς Ἀνσαριανῶν ἢ ἐπικουρικῶν τῆς Μεδίνης, οἵτινες κατὰ τὸ ἀπελθὸν ἔτος εἶχον συνομολογήσει σύμβασιν μετὰ τοῦ Μωάμεθ, ἔσπευσαν τώρα ν' ἀνανεώσωσι τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς.

Μαθὼν ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν προσηλύτων

* Ὁ διάσημος καὶ σοφὸς Ὅμφριῦ Πριδὼ, Διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ Διάκονος τῆς Νορδοβίκης, ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συγγραφέντι Βίῳ τοῦ Μωάμεθ, συγχύζει τὸν Σαλμὰν τοῦτον τὸν Πέρσην μετὰ τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Σαλὰμ, πεπαιδευμένου Ἰουδαίου, παρά τινων μὲν καλουμένου Ἀβδίας-Βὶν-Σαλὰν κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον, παρ' ἄλλων δὲ Ἀδαλλὰχ-Σαλὶν, ὃν κατηγοροῦσιν οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς ὡς βοηθήσαντα τὸν Μωάμεθ ἵνα πλαστουργήσῃ τὰς ἀποκαλύψεις του.

ἐν τῇ πόλει ηὔξανεν ἀδιαλείπτως καὶ ὅτι γενικὴ ὑπῆρχε διάθεσις νὰ τὸν ὑποδεχθῶσιν εὐνοϊκῶς, προσδιώρισε τὴν Παρασκευὴν, ἡμέραν τοῦ Μοσλημικοῦ Σαββάτου, καὶ δεκάτην ἕκτην τοῦ μηνὸς Ῥαβὶ, διὰ τὴν δημοσίαν εἴσοδόν του.

Κατὰ συνέπειαν, τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης, συνήθροισεν ἅπαντας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ διὰ νὰ προσευχηθῶσιν, καὶ μετὰ ὁμιλίαν τινὰ, ἐν ᾗ ἀνέπτυξε τὰς κυρίας βάσεις τῆς θρησκείας του, ἀνέβη τὴν κάμηλον αὐτοῦ Ἀλ-Κάσουαν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἥτις ἔμελλε νὰ καταστῇ περιβόητος εἰς τοὺς ἀκολούθους καιροὺς ὡς τόπος τῆς καταφυγῆς του.

Ὁ Βορείδας-Ἰβν-αλ-Ὁσεὶβ, μετὰ τῶν ἑβδομήκοντα ἱππέων του ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σαχὰμ, ἀπετέλουν τὴν φρουρὰν. Τινὲς τῶν μαθητῶν του ἐκ περιτροπῆς ἐβάσταζον σκιάδα ἐκ φύλλων φοινίκων ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του, παρὰ δὲ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ ἔβαινεν ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἔφιππος. «Ὦ ἀπόστολε τοῦ Θεοῦ—ἀνέκραξεν ὁ Βορείδας—δὲν θέλεις εἰσέλθει εἰς Μεδίνην ἄνευ σημαίας!» καὶ οὕτω εἰπὼν ἐξείλιξε τὴν κίδαριν αὐτοῦ καὶ δήσας τὴν μίαν ἄκραν της εἰς τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης του, ἔφερεν αὐτὴν ἀναπεπταμένην ἔμπροσθεν τοῦ προφήτου.

Ἡ πόλις τῆς Μεδίνης μαγευτικὴν εἶχε τὴν θέαν· ἦτο περιώνυμος διὰ τὸ ὡραῖον τῆς τοποθεσίας της, τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος, τὸ εὔφορον τῆς γῆς, τὴν ἀφθονίαν τῶν φοινίκων της καὶ τὸ εὔοσμον τῶν θάμνων καὶ τῶν ἀνθέων αὐτῆς. Πλῆθος νέων προσηλύτων, καί τοι ἦν καῦμα καὶ κονιορτὸς, ἐξῆλθον εἰς μικρὰν τινα ἀπόστασιν ἐκ τῆς πόλεως ὅπως προϋπαντήσωσι τὴν ἱππηλασίαν. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, οὐδέποτε ἰδόντες τὸν Μωάμεθ, προσεκύνουν κατὰ λάθος τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ· ἀλλ' οὗτος, μεταστρέψας τὸ ἐκ φύλλων φοινίκων πλέγμα, τοῖς ἔδειξεν ἐκεῖνον πρὸς ὃν ὁ σεβασμὸς ὠφείλετο, οἵτινες καὶ ἐχαιρέτισαν αὐτὸν δι' ἐνθουσιωδῶν ἐπιφωνήσεων.

Τοιουτοτρόπως ὁ Μωάμεθ, πρὸ μικροῦ φυγὰς ἐκ τῆς γενεθλίου του χώρας, ὅπου ἐπεκηρύχθη τίμημα τῇ κεφαλῇ του, εἰσῆλθεν εἰς Μεδίνην μᾶλλον ὡς νικητὴς ἐν θριάμβῳ ἢ ὡς ἐξόριστος ζητῶν ἄσυλον. Διέμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν Χαζραδίτου τινὸς καλουμένου Ἀβοὺ-Ἀγιοὺβ, ἀφωσιωμένου Μοσλήμου, μεθ' οὗ ἄλλως εἶχε μακρινὴν συγγένειαν. Ἐκεῖ δὲ τὸν ὑπεδέχθησαν μετ' ἄκρας φιλοξενίας, λαβὼν κατάλυμα ἐν τῇ καταγείῳ ὀροφῇ.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἔρθασε καὶ ὁ πιστὸς Ἀλῆς, ὅστις ἐδραπέτευσεν ἐκ Μέκας ὁδοιπορήσας πεζῇ, κρυπτόμενος τὴν ἡμέραν καὶ μόνον νυκτὸς ὑποκλέπτων τὸν δρόμον, φοβούμενος μήπως περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Κορεϊσσιτῶν. Ἀφίχθη δὲ κεκμηκὼς μέχρι λειποθυμίας καὶ μὲ πόδας καθημαγμένους, ὡς ἐκ τῆς τραχύτητος τῶν τόπων οὓς διῆλθεν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔρθασεν ἡ Ἀγεσὰ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μωάμεθ, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ πιστοῦ ἀπελευθέρου του Ζεὴδ καὶ τοῦ Ἀβδαλλὰχ, ὑπηρέτου τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ.

Τοιαύτη τις ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς ἀξιομνημονεύτου Ἐγείρας, ἢ «Φυγῆς τοῦ προφήτου»—ἐποχῆς τοῦ ἀραβικοῦ χρονολογίου, ἀφ' ἧς μετρῶσιν ἅπαντες οἱ πιστοὶ Μοσλήμαι· ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 622 ἔτος τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Οἱ Μοσλήμαι ἐν Μεδίνῃ. — Μωαδζερῖνοι καὶ Ἀνσαριανοί.—Ἡ μερὶς τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀββὰ καὶ τῶν Ὑποκριτῶν.—Ὁ Μωάμεθ ἀνεγείρει Τζαμίον· διδάσκει· ποιεῖ προσηλύτους μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν.—Οἱ Ἰουδαῖοι διστάζουσι νὰ πιστεύσωσι.—Σύστασις ἀδελφότητος μεταξὺ τῶν προσφύγων καὶ τῶν συμμάχων.

Ὁ Μωάμεθ μετ' οὐ πολὺ εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς πο-

λυαρίθμου καὶ κραταιᾶς φατρίας ἐν Μεδίνῃ, ἐν μέρει μὲν ἀπαρτιζομένης ἐξ ἐκείνων τῶν μαθητῶν του οἵτινες ἀπέδρασαν τῆς Μέκας, κληθέντες ὡς ἐκ τούτου Μωαδζερῖνοι, ἤτοι Πρόσφυγες, ἐν μέρει δὲ ἐκ τῶν ἐγχωρίων κατοίκων, οἵτινες ἀσπαζόμενοι τὴν πίστιν προσωνομάζοντο Ἀνσαριανοί, ἤτοι Ἐπικουρικοί. Πολλοὶ ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀνῆκον εἰς τὰς κραταιὰς φυλὰς τῶν Ἀσσιτῶν καὶ Χαζραδιτῶν, αἵτινες, καί τοι καταγόμεναι ἀπὸ δύο ἀδελφῶν, τοῦ Ἀλ-Ἄους καὶ τοῦ Ἀλ-Χαζραΐ, ἐπὶ ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη συνετάραξαν τὴν Μεδίναν διὰ τῶν ἀμειλίκτων καὶ φονικῶν ἐχθροπαθειῶν αὐτῶν, τώρα ὅμως εἶχον συνενωθῇ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς πίστεως. Μετ' ἐκείνων ἐκ τῶν φυλῶν τούτων, αἵτινες δὲν ἀπεδέχθησαν ἀμέσως τὴν θρησκείαν του, συνωμολόγησε συνθήκην.

Οἱ Χαζραδῖται διῆγον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν πρίγκιπός τινος ἢ φυλάρχου, καλουμένου Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀββὰ, ὅν, καθὼ λέγεται, ἔμελλον ν' ἀναγορεύσωσι βασιλέα, ὅτε ἡ ἄφιξις τοῦ Μωάμεθ καὶ ἡ ἔξαψις ἣν παρήγαγεν ἡ διδασκαλία του ἔδωκαν νέαν τροπὴν εἰς τὰ τοῦ λαοῦ αἰσθήματα. Ὁ Ἀβδαλλὰχ ἦτο σεμνοπρεπὴς ἀνὴρ, χαριεστάτης συμπεριφορᾶς, ἐκέκτητο δὲ μεγάλην εὐχέρειαν λόγου· ἐπεδείκνυε ἔνθερμον φιλίαν πρὸς τὸν Μωάμεθ καὶ παρευρίσκετο συνήθως εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν Μοσλήμων μετὰ πολλῶν συνεταίρων του ὁμοίων αὐτῷ ἐχόντων τὸν χαρακτῆρα. Ὁ Μωάμεθ κατ' ἀρχὰς ἐμαγεύθη ἐκ τῶν ἀτομικῶν αὐτῶν ἀρετῶν, τῶν εὐνοϊκῶν συνδιαλέξεων καὶ τῶν φαινομενικῶν των καταφάσεων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ Ἀβδαλλὰχ ἐρθόνει τὴν δημοτικότητά του καὶ ὑπέτρεφε κρυφίαν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν, καὶ ὅτι οἱ συνόμιλοί του τῷ προσεποιοῦντο ἐπίσης ψευδῆ φιλίαν, δι' ὅπερ ἐχιγμάτισεν αὐτοὺς διὰ τοῦ τίτλου τῶν «Ὑποκριτῶν.» Ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀββὰς ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθησεν ὢν πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος εἰς Μεδίνην.

Καταστὰς τώρα ὁ Μωάμεθ ἐλεύθερος ἵνα δημοσίως ἐκπληροῖ τὰ τῆς θρησκείας του καὶ κηρύσσῃ τὴν διδασκαλίαν του, προέβη εἰς τὴν ἀνέγερσιν Τζαμίου. Ὁ ἐκλεχθεὶς τόπος ἦτον ἓν νεκροταφεῖον, σκιαζόμενον ὑπὸ φοινίκων. Λέγεται ὅτι ὡδηγήθη εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην ὡς ἐκ τοῦ αἰσίου οἰωνοῦ κατὰ τὴν δημοσίαν ἐν τῇ πόλει εἴσοδόν του, διότι ἡ κάμηλός του ἐγονάτισεν ἀπέναντι τοῦ τόπου τούτου. Οἱ νεκροὶ μετεκομίσθησαν ἀλλαχοῦ καὶ τὰ δένδρα ἐκόπησαν ὅπως δώσωσι τόπον εἰς τὸ σχεδιασθὲν κτίριον, ὅπερ ἦτον ἁπλοῦν κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατασκευήν, καθὼς ἀπῄτει ἡ ἀφέλεια τῆς ὁποίας ἐπρέσβευε θρησκείας, καὶ καθὼς ἐπέτρεπον τὰ ὀλίγα καὶ σμικρὰ μέσα τῶν πεποιθότων. Οἱ τοῖχοι ἐκτίσθησαν ἐκ πηλοῦ καὶ πλίνθων· οἱ κορμοὶ τῶν ἄρτι κοπέντων φοινίκων ἐχρησίμευσαν ὡς στῆλαι πρὸς στήριξιν τῆς στέγης, ἥτις κατεσκευάσθη ἐκ τῶν κλάδων αὐτῶν καὶ ἐσκεπάσθη διὰ τῶν βαΐων των. Εἶχεν ἐμβαδὸν ἑκατὸν περίπου τετραγωνικῶν πήχεων καὶ τρεῖς εἰσόδους· τὴν πρὸς νότον, ὅπου ἀκολούθως ἱδρύθη ἡ Κέβλα· τὴν καλουμένην πύλην τοῦ Γαβριὴλ, καὶ τὴν πύλην τοῦ Ἐλέους. Μέρος τοῦ κτιρίου ὀνομαζόμενον Σόφρατ, προσδιωρίσθη εἰς κατάλυμα τῶν στερουμένων διαμονὴν πιστῶν.

Ὁ Μωάμεθ ἰδίαις χερσὶν ἐβοήθησεν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ τζαμίου τούτου. Μ' ὅλον τὸ προορατικόν του ὅμως δὲν προεῖδεν ὅτι ἔκτιζε τὸν ἴδιον τάφον καὶ τὸ μνημεῖόν του· διότι ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ κατετέθησαν τὰ λείψανά του. Ἀργότερον ἐπανειλημμένως ἐπλατύνθη καὶ καθωραΐσθη, εἰσέτι ὅμως φέρει τὸ ὄνομα Μεσγὲδ-ἀλ-Νεβὶ (τὸ τζαμίον τοῦ προφήτου), ὡς ἱδρυθὲν διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν του. Ἐπί τινα χρόνον ἐταλαντεύετο ποῖον νὰ καθιερώσῃ τρόπον ὅπως οἱ ὀπαδοί του προσκαλῶνται εἰς τὰς προσευχάς· τὸν ἦχον δηλαδὴ τῶν σαλπίγγων κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ἰουδαίων, τὴν χρῆσιν πυρῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ἢ τὴν κροῦσιν τῶν κυμβάλων;

Ἐν τοιαύτῃ ἀμηχανίᾳ, ὁ Ἀβδαλλὰχ, υἱὸς τοῦ Ζεὶδ, ὑπηγόρευσε τυπικὸν λέξεων, ὅπως ὅσῳ δυνατὸν μεγαλοφωνότερον ἀπαγγέλλονται, καὶ αἱ ὁποῖαι ὡς ὁμολόγησεν τῷ ἀπεκαλύφθησαν εἰς ὀπτασίαν τινὰ. Ὁ Μωάμεθ πάραυτα ἐφήρμοσε τὸ μέτρον τοῦτο. Ἐντεῦθεν, ὡς θεωρεῖται, ἔλαβον τὴν γένεσίν των αἱ ἑπόμεναι φράσεις, τὰς ὁποίας ἀκούομεν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἐκφωνουμένας ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων πρὸς συγκάλεσιν τῶν Μοσλήμων εἰς τὸν τόπον τῆς λατρείας. «Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! Οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ. Συνέλθετε εἰς προσευχήν! συνέλθετε εἰς προσευχήν! Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ.» Παρὰ ταῦτα δὲ περὶ τὴν δύσιν τῆς ἡμέρας προστίθεται καὶ ἡ προτροπὴ. «Ἡ προσευχὴ εἶνε καλλιτέρα τοῦ ὕπνου! ἡ προσευχὴ εἶνε καλλιτέρα τοῦ ὕπνου!»

Κατ' ἀρχὰς τὰ πάντα ἐν τῷ ταπεινῷ τούτῳ τζαμίῳ ἐτελοῦντο μετ' ἄκρας ἁπλοϊκότητος. Τὴν νύκτα ἐφωτίζετο διὰ σχιδῶν ἐκ φοινίκων· καὶ εἶχε παρέλθει χρόνος τις πρὶν ἢ αἱ λυχνίαι καὶ τὸ ἔλαιον εἰσαχθῶσιν. Ὁ προφήτης ἵστατο ὄρθιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐδίδασκε, στηρίζων τοὺς ὤμους του ἐφ' ἑνὸς τῶν κορμῶν τῶν δένδρων, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς στῆλαι. Προϊόντος τοῦ καιροῦ ἀνήγειρεν ἄμβωνα ἢ βῆμα, ὅπερ ἀνέβαινε διὰ τριῶν βαθμίδων, ὅπως δεσπόζῃ τῆς συναθροίσεως. Ἡ παράδοσις διηγεῖται, ὅτι ὅτε κατὰ πρῶτον ἀνέβη τὸ βῆμα τοῦτο, ὁ ἐγκαταλειφθεὶς φοινὶξ ἐξέπεμψε στεναγμὸν· τούτου ἕνεκα εἰς παρηγορίαν του ὁ προφήτης τῷ προσέφερε νὰ ἐκλέξῃ δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν μεταφύτευσιν αὐτοῦ εἰς ἕνα κῆπον ὅπως ἀνθήσῃ ἐκ νέου, ἢ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ μεταφοράν του, ἵνα ἐκεῖσε παράγῃ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καρποὺς διὰ τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας. Ὁ φοινὶξ, σοφώτατα σκεπτόμενος, ἐξελέξατο τὸ τελευταῖον· ἑπομένως ἐτάφη ὑποκάτω τοῦ

ἀναβάθρου ὅπως ἐκεῖσε ἀναμείνῃ τὴν αὐτυχῆ αὐτοῦ ἀνάστασιν.

Ὁ Μωάμεθ ἐδίδασκε καὶ προσηύχετο ἐπὶ τοῦ βήματος, ὁτὲ μὲν καθήμενος, ὁτὲ δὲ ὄρθιος καὶ ἐπὶ βακτηρίαν στηριζόμενος. Τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ πρὸς τὸ παρὸν ἦσαν εἰρηνικὰ καὶ ἐπιεικῆ, διδάσκοντα ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ φιλανθρωπίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὡς φαίνεται ἀπεμιμήθη διά τινα χρόνον τὸ πρᾶον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. «Ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, ἔλεγεν, οὔτε ὁ Θεὸς ἀγαπήσει αὐτόν. Τὸν Μοσλήμην ὅστις ἐνδύει τὸν γυμνὸν ὀμόπιστόν του, ἐνδύσει ὁ Ἄλλαχ μὲ τὰ πράσινα τοῦ παραδείσου ἱμάτια.

Εἷς μίαν τῶν ὁμιλιῶν του, αἵτινες κατὰ παράδοσιν διεσώθησαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐμπεριέχεται ὁ ἔξῆς ἀπόλογος περὶ ἐλεημοσύνης. «Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὴν γῆν, αὕτη ἐσείετο καὶ ἔτρεμεν, ἕως οὗ θέσας ἐπάνω αὐτῆς τὰ ὄρη τὴν ἐστερέωσε. Τότε οἱ ἄγγελοι ἠρώτησαν· «Ὦ Θεὲ, ὑπάρχει ἐν τῇ κτίσει σου ἄλλο τι ἰσχυρότερον τῶν ὀρέων τούτων;»—Καὶ ὁ Θεὸς ἀπεκρίθη· «Ὁ σίδηρος εἶνε ἰσχυρότερος τῶν ὀρέων, διότι συντρίβει αὐτά.»—«Καὶ ὑπάρχει ἄλλο τι ἰσχυρότερον τοῦ σιδήρου ἐν τῇ κτίσει σου;»—«Ναὶ· τὸ πῦρ εἶνε ἰσχυρότερον τοῦ σιδήρου, διότι διαλύει αὐτὸν.»—«Ὑπάρχει τί ἐν τῇ κτίσει σου ἰσχυρότερον τοῦ πυρός;»—«Ναὶ· τὸ ὕδωρ, διότι αὐτὸ σβέννυσι τὸ πῦρ.»—«Ὦ Κύριε! ὑπάρχει ἄλλο τι ἐν τῇ κτίσει σου ἰσχυρότερον τοῦ ὕδατος;»—«Ναὶ· ὁ ἄνεμος, ὅστις ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ ὕδατος καὶ τὸ βάλλει εἰς κίνησιν.»—«Ὦ Συντηρητὰ ἡμῶν! ὑπάρχει τί ἕτερον ἐν τῇ κτίσει σου ἰσχυρότερον τοῦ ἀνέμου;»—«Ναὶ· ὁ ποιῶν τὴν ἐλεημοσύνην ἄνθρωπος· ἂν αὐτὸς δίδῃ διὰ τῆς δεξιᾶς του χωρὶς νὰ τὸ βλέπῃ ἡ ἀριστερά του, νικᾷ τὰ πάντα.»

Ὁ τῆς ἐλεημοσύνης ὁρισμός του περιέκλειεν ἅπαντα τὸν κύκλον τῆ, εὐμενείας. Πᾶσα καλὴ πρᾶξις, ἔλεγεν,

εἶνε ἐλεημοσύνη. Ἓν μειδίαμα πρὸς τὸν ἀδελφόν σου εἶνε ἐλεημοσύνη· τὸ προτρέπειν τοὺς ὁμοίους σου εἰς τὰ καλὰ ἔργα εἶνε ἐλεημοσύνη· τὸ δεικνύειν τὸν εὐθὺν δρόμον εἰς τὸν ὁδοιπόρον εἶνε ἐλεημοσύνη· τὸ βοηθεῖν τὸν τυφλὸν εἶνε ἐλεημοσύνη· τὸ ἐκβάλλειν τοὺς λίθους, τὰς ἀκάνθας καὶ εἴτι ἄλλο πρόσκομμα ἐκ τῶν ὁδῶν εἶνε ἐλεημοσύνη· τὸ διδειν ὕδωρ εἰς τὸν διψῶντα εἶνε ἐλεημοσύνη.

«Ὁ ἀληθὴς πλοῦτος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συνίσταται εἰς τὸ καλὸν τὸ ὁποῖον κάμνει πρὸς τὸν ὁμοιόν του ἐν αὐτῷ τῷ κόσμῳ. Ὅταν ἀποθάνῃ, ὁ λαὸς θέλει εἴπει, 'Ποίαν ἀφῆκε περιουσίαν; 'Αλλ' οἱ ἄγγελοι, οἵτινες ἐξετάζουσιν αὐτὸν ἐν τῷ λάκκῳ, θέλουν ἐρωτήσει, 'Ποῖα καλὰ ἔργα ἔχεις πρὸ σοῦ ἐσταλμένα;'»

«Ὦ προφῆτα! εἶπέ τις τῶν μαθητῶν του, ἡ μήτηρ μου Ὀμμ-Σὰδ ἀπεβίωσε· ποίαν δύναμαι νὰ πράξω καλλιτέραν ἐλεημοσύνην διὰ τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς της;»—«Τοῦ ὕδατος!» ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, ἀναλογιζόμενος τὰ πνιγηρὰ τῆς ἐρήμου καύματα. «Σκάψον φρέαρ καὶ πάρεχε τὸ ὕδωρ του εἰς τὸν διψῶντα.» Ὁ ἄνθρωπος ἔσκαψε φρέαρ εἰς τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ εἶπε. «Τὸ φρέαρ αὐτὸ ἐγένετο διὰ τὴν μητέρα μου, ὅπως ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἀνταμειφθῇ.»

Καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς γλώσσης, τὴν σημαντικωτέραν ταύτην καὶ ἥκιστα ἐξασκουμένην πασῶν, θερμότατα προέτρεπεν ὁ Μωάμεθ. Ὁ Ἀβοὺ Ζαράγιας, ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Βασρὰχ, ἐλθὼν εἰς Μεδίνην καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς ἀποστολικῆς ὑπουργείας τοῦ Μωάμεθ, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ μεγάλων τινὰ ὀδηγὸν κανόνα. «Μὴ λάλει κακὸν περὶ οὐδενός,» ἀπεκρίθη ὁ προφήτης. «Ἔκτοτε,—λέγει ὁ Ἀβοὺ-Ζαράγιας—οὐδένα ποτὲ ἐκακολόγησα, ἐλεύθερον ἢ δοῦλον.»

Οἱ κανόνες τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐπεξετείνοντο καὶ μέχρι τῆς εὐσχημοσύνης. Ποίει ἓν σαλὰμ (ἤτοι χαιρετισμὸν) ὅταν εἰσέρχησαι εἰς οἰκόν τινα καὶ ὅταν ἐξέρχησαι. Ἀπὸ-

διδε τὸν χαιρετισμὸν εἰς τοὺς φίλους, τοὺς γνωρίμους σου, καὶ εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, ὅταν συναντᾷς αὐτοὺς εἰς τὸν δρόμον. Ὅστις βαίνει ἔφιππος ὀφείλει νὰ χαιρετίζῃ πρῶτος τὸν πεζῇ πορευόμενον, καὶ οὗτος τὸν καθήμενον· ἡ μικρὰ συνοδία, τὴν μείζονα, καὶ οἱ νεώτεροι, τοὺς πρεσβυτέρους.

Ἀφιχθέντος τοῦ Μωάμεθ εἰς Μεδίνην, τινὲς ἐκ τῶν Χριστιανῶν τῆς πόλεως ἑτοίμως συγκατελέχθησαν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν του· θὰ ἦσαν ἐξ ἐκείνων τῶν αἱρετικῶν οἵτινες ἀπεδέχοντο μόνον τὴν ἀνθρωπίνην τοῦ Χριστοῦ φύσιν καὶ οὐδὲν εὕρισκον ἀντίθετον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ, ὅστις ἐσέβετο τὸν Χριστὸν ὡς τὸν μείζονα μεταξὺ τῶν προφητῶν. Οἱ λοιποὶ τῶν ἐκεῖσε ἐγκαταστημένων Χριστιανῶν μικρὰν ἔδειξαν ἀπέχθειαν κατὰ τῆς νέας θρησκείας, θεωροῦντες αὐτὴν πολλῷ κρείττονα τῆς παλαιᾶς εἰδωλολατρείας. Καὶ πραγματικῶς, τὰ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀναφυέντα σχίσματα καὶ αἱ σκληραὶ διαφωνίαι, ἠλλοίωσαν τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν αἰσθήματα, ἐξησθένισαν τὸν ζῆλόν των καὶ κατέστησαν αὐτοὺς εὐκόλους εἰς τὸ νὰ συμπαρασύρωνται ὑπὸ νέων δοξασιῶν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, πολλαὶ τῶν ὁποίων πλούσιαι καὶ κραταιαὶ οἰκογένειαι ὑπῆρχον εἰς Μεδίνην καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς, ἐδείχθησαν ἧσσον εὐνοϊκῶς διατεθειμένοι. Μετὰ τινῶν ἐξ αὐτῶν ὁ Μωάμεθ συνωμολόγησε συνθήκας εἰρήνης καὶ ἐκολακεύετο πιστεύων ὅτι ἐν καιρῷ θὰ τοὺς ἐσαγήνευεν, ὅπως τὸν ἀναγνωρίσωσιν ὡς τὸν ὑποσχεθέντα αὐτοῖς Μεσσίαν ἢ προφήτην. Φερόμενος, ἄκων ἴσως, ὑπὸ τοιούτων προσδοκιῶν, διετύπωσεν ἱκανὸν τῆς διδασκαλίας του μέρος κατὰ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας αὐτῶν, καὶ διετήρησε τινὰς ἐκ τῶν νηστειῶν καὶ τῶν κανόνων των. Ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀσπαζομένους τὸν Ἰσλαμισμὸν νὰ ἐξακολουθῶσι τηροῦντες τὸ Σάββατόν των καί τινας ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν νόμων καὶ τελετῶν. Συνήθεια ὑπῆρχε παρὰ τὰ διάφορα

ἐν Ἀνατολῇ θρησκεύματα νὰ ἔχῃ ἕκαστον αὐτῶν τὴν Κέβλαν του, ἤτοι τὸ ἱερὸν σημεῖον, πρὸς τὸ ὁποῖον οἱ πιστοὶ ἔστρεφον τὸ πρόσωπον ἐν καιρῷ λατρείας· οἱ Σαβαῖοι εἶχον τὸν Πολικὸν Ἀστέρα, οἱ πυρολάτραι Πέρσαι, τὴν Ἀνατολήν, τὸν τόπον δηλαδὴ τοῦ ἀναφαινομένου ἡλίου, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν ἱερὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ πόλιν. Ἕως ὥρας ὁ Μωάμεθ οὐδὲν τοιοῦτο σημεῖον εἶχε τάξει, ἀλλ' ἤδη, ὑποχωρῶν τοῖς Ἰουδαίοις, προσδιώρισε τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς Κέβλαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἅπαντες οἱ Μοσλῆμαι ὤφειλον νὰ στρέφωσι τὰ πρόσωπα ἐν ὥρᾳ προσευχῆς.

Ἐνῷ καθημερινῶς νέοι κατετάσσοντο προσήλυτοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Μεδίνης, τὰ νοσήματα καὶ αἱ δυσαρέσκειαι ἤρχισαν νὰ ἐπικρατῶσι μεταξὺ τῶν ἀπὸ Μέκας προσφύγων. Οὗτοι δὲν ἦσαν προσηκειωμένοι τῷ κλίματι· πολλοὶ ὑπέφερον ἐκ πυρετῶν, ἐν δὲ τῇ νόσῳ καὶ τῇ κακουχίᾳ αὐτῶν ἐνεθυμοῦντο στενάζοντες τὴν πατρίδα ὅθεν ἐξωρίσθησαν.

Ὅπως τοῖς ἀσφαλίσῃ νέαν ἑξίαν καὶ τοὺς συνδέσῃ στενότερον μετὰ τῶν νέων φίλων καὶ συμμάχων των, ὁ Μωάμεθ ἐγκατέστησεν ἀδελφότητα μεταξὺ πεντήκοντα τεσσάρων ἐξ αὐτῶν καὶ ἰσαρίθμων ἐγκατοίκων τῆς Μεδίνης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἄτομα συναδελφιζόμενα, ὑπεχρεοῦντο νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως, καθὼς ἐν εὐτυχίᾳ οὕτω καὶ ἐν δυστυχίᾳ· ὁ σύνδεσμος οὗτος συνήνωνε τὰ συμφέροντα αὐτῶν στενότερον ἢ ὁ τῆς συγγενείας, διότι αὐτοὶ ἔμελλε νὰ ὦσιν οἱ ἀναλλὰξ κληρονόμοι, κατὰ προτίμησιν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ τεθνεῶτος.

Ὁ θεσμὸς οὗτος, ὃν ὑπηγόρευσεν ἡ ἀνάγκη, διήρκεσεν ἕως οὗ οἱ ἄρτι ἀφιχθέντες ἔλαβον διαμονὴν στερεὰν ἐν Μεδίνῃ καὶ μόνον ὠφέλει ἐκείνους ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς Μέκας οἵτινες ἐφυγαδεύθησαν ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει ἡ ἑπομένη παράγραφος τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου τοῦ Κορανίου. «Ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπίστευσαν καὶ

ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των, παραδόντες τὴν περιουσίαν αὐτῶν καὶ ἑαυτοὺς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως πόλεμον, καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες προσέφερον ἐν μέσῳ αὐτῶν ἄσυλον εἰς τὸν προφήτην, θέλουσι λογισθῆ ὡς πλησιέστεροι πρὸς ἀλλήλους συγγενεῖς.»

Κατὰ τὸν πανοῦργον μὲν, ἀφελῆ δὲ τοῦτον τρόπον, ἐρρίφθησαν τὰ θεμέλια τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ κορυφωθῆ ὑπερμέτρως καὶ νὰ διακλονήτῃ τὰς ἰσχυροτέρας τοῦ κόσμου αὐτοκρατορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Γάμος τοῦ Μωάμεθ μετὰ τῆς Ἀγεσᾶς.—Τῆς θυγατρὸς του Φατιμὲς μετὰ τοῦ Ἀλῆ.—Δίαιτα αὐτῶν.

Αἱ οἰκογενειακαὶ τοῦ Μωάμεθ σχέσεις εἶχον τὰ μάλα διαρρήχθη ἕνεκα τῶν παθῶν τὰ ὁποῖα ὁ θρησκευτικὸς αὐτοῦ ζῆλος ἐξήγειρεν ἐναντίον του. Ἡ θυγάτηρ του Ροκαΐα ἦτον εἰσέτι ἐξόριστος μετὰ τοῦ ἀνδρός της Ὀθμαν-Ἰὸν-Ἀφφὰν εἰς Ἀβυσσινίαν, ἡ δὲ ἑτέρα θυγάτηρ του Ζηνὰβ εἶχε διαμείνει εἰς Μέκαν μετὰ τοῦ συζύγου της Ἀβοὺλ-Ἀὰς, ἰσχυρογνώμονος ἀντιπάλου τῆς νέας πίστεως. Ὥστε, τὸ ἐν Μεδίνῃ κλάσμα τῆς οἰκογενείας τοῦ Μωάμεθ, ἀπηρτίζετο ἐξ αὐτοῦ, τῆς ἀρτιγάμου συζύγου του Σαούδας καὶ ἐκ τῶν δύο θυγατέρων τῆς πρώην συζύγου του Καδιζάχ, τῆς Φατιμὲς δηλαδὴ καὶ τῆς Οὐμ-Κόλθουμ. Ὁ Μωάμεθ ἐκέκτητο καρδίαν φιλόστοργον καὶ εὐαίσθητον εἰς τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν γυναικῶν, ἀλλ' οὐδέποτε συνέλαβε πολὺν ἔρωτα διὰ τὴν Σαούδαν· καὶ μολονότι ἀείποτε περιποιήθη αὐτὴν εὐνοϊκῶς, συνῃσθάνετο ὅμως τὴν ἀνάγκην ἑτέρας τινὸς συζύγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ τῆς ἀποβιωτάσης Καδιζάχ.

«Ὦ Ὁμὰρ,» εἶπε μίαν ἡμέραν, «ὁ ἄριστος τῶν θη-

σαυρῶν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ ἐνάρετος σύζυγος, ἥτις πράττει κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα της καὶ τὸν ἀγαπᾷ· οὗτος ἐμβλέπει ἀγαλλώμενος εἰς τὰς φυσικὰς καὶ νοητικὰς καλλονάς της· ὅταν τῇ ἐπιτάσσῃ τι αὐτὴ ὑπακούει, ἐν δὲ τῇ ἀπουσίᾳ του εἶνε ὁ φρουρὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας δικαιωμάτων του καὶ ὑπερασπίζει τὴν τιμήν του.

Ἔστρεψε τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν μελλόνυμφον αὐτοῦ Ἀγεσᾶν, τὴν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ. Δύο ἔτη παρῆλθον ἀφ' ἧς ἐμνήστευσεν αὐτὴν, οὖσαν τώρα ἐννεαετῆ, εἰς ἡλικίαν λίαν ἔτι τρυφερὰν, καίτοι αἱ γυναῖκες τὰ μάλα πρωΐμως μορφοῦνται εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς ζωογόνα κλίματα. Οἱ γάμοι των ἐτελέσθησαν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἄφιξίν των, ἐορτασθέντες ἁπλοϊκώτατα· ὁ γαμήλιος δεῖπνος ἦτον ἐκ γάλακτος, ἡ δὲ προῖξ τῆς νεονύμφου ἐκ δώδεκα ὀκῶν ἀργύρου.

Ἡ μνήστευσις τῆς Φατιμὲς, τῆς νεωτέρας θυγατρός του μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Ἀλῆ, ἔλαβε χώραν μικρὸν ἔπειτα, ὁ δὲ γάμος των ἔτι ἀργότερον. Ἡ Φατιμὲ ἦγε τότε τὸ δέκατον πέμπτον πρὸς τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας της, ἦτο δὲ καλλονῆς ἐξόχου, ἐκθειαζομένη ὑπὸ τῶν Ἀράβων συγγραφέων ὡς μία ἐκ τῶν τεσσάρων ἐντελῶν γυναικῶν, δι' ὧν ὁ Ἀλλὰχ ηὐδόκησε νὰ κοσμήσῃ τὴν γῆν. Ὁ Ἀλῆς ἦτον εἰκοσιδύο ἐτῶν περίπου.

Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, λέγουσιν οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς, συνεώρτασαν πρὸς τιμὴν τοῦ εὐδαίμονος τούτου ὑμεναίου. Ἡ Μεδίνα ἀντήχει ἐκ τῶν ἀλαλαγμῶν τῆς πανηγύρεως καὶ ἔλαμπεν ἐκ τῆς φωτοχυσίας, ἡ δὲ ἀτμοσφαῖρα ἦτον ἔμπλεως ἀρωματωδῶν ὀσμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μωάμεθ, τὴν νύκτα τοῦ γάμου, ἔφερε τὴν θυγατέρα του εἰς τοῦ νυμφίου της, ὁ οὐρανὸς διέταξε πομπὴν θείαν ὅπως τὴν συνοδεύσῃ· καὶ παρὰ μὲν τὸ δεξιὸν αὐτῆς πλευρὸν ἵστατο ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, παρὰ δὲ τὸ ἀριστερὸν, ὁ Μιχαὴλ, παρακο-

λουθούσης στρατιᾶς ἐξ ἑβδομήκοντα χιλιάδων ἀγγέλων, οἵτινες δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐφρούρουν κύκλῳ τῆς οἰκίας τοῦ νεαροῦ ζεύγους.

Τοιαῦται εἰσὶν αἱ τερατολόγοι ὑπερβολαὶ, δι' ὧν οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἐνασμενίζονται νὰ ἐπιφορτίζωσιν ὅλα τὰ περιστατικὰ τῆς ἱστορίας τοῦ προφήτου, καταστρέφοντες οὕτω τὴν ἀφέλειαν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πραγματικῶς ἔξοχον τοῦ σταδίου του. Διήγησίς τις μᾶλλον ἀξιόπιστος ἀναφέρει, ὅτι τὸ γαμήλιον δεῖπνον ἦτον ἐκ φοινίκων καὶ ἐλαιῶν· ὅτι ὡς νυμφικὴ κλίνη ἐχρησίμευσε δέρμα κριοῦ, ὅτι ἡ προῖξ τῆς νεονύμφου συνέκειτο ἐκ δύο ἐσθήτων, ἑνὸς κεκρυφάλου, δύο ἀργυρῶν ψελλίων, ἑνὸς δερματίνου προσκεφαλαίου πλήρους ἐκ βαΐων φοινίκων, ἑνὸς κυπέλλου, ἑνὸς χειρομύλου, δύο πίθων πρὸς χρῆσιν ὕδατος καὶ μιᾶς λαγήνου. Ὅλα ταῦτα ἦσαν ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ἁπλοϊκότητα τῆς Ἀραβικῆς διαίτης καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἀρτιγάμου ζεύγους· λέγεται δὲ δὲ ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὅπως δώσῃ τὴν ζητηθεῖσάν του προῖκα, ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ καμήλους καί τινας ἀλυσιδωτοὺς θώρακας.

Ἡ δίαιτα τοῦ προφήτου οὐδόλως διέφερε τῆς τοῦ μαθητοῦ. Ἡ Ἀγεσὰ ἀργότερον οὕτω περὶ αὐτῆς ἐκφράζεται. «Ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα ἀμφότεροι δὲν ἀνήψαμεν πυρὰν διὰ νὰ μαγειρεύσωμεν φαγητὸν· ἡ τροφὴ ἡμῶν ἦτο φοίνικες μόνον καὶ ὕδωρ, ἐκτὸς ἂν τις μᾶς ἔστελλε κρέας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκίας τοῦ προφήτου ποτὲ δὲν ἔφαγον σίτινον ἄρτον ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας.»

Φοίνικες καὶ κρίθινος ἄρτος, μετὰ γάλακτος καὶ μέλιτος, ἦσαν ἡ τροφὴ αὐτοῦ ἐν γένει. Ἔσαιρε τὸ δωμάτιόν του, ἥπτε τὴν πυράν του, ἔῤῥαπτε τὰ φορέματά του καὶ ἦτο πράγματι ὑπηρέτης αὐτῷ. Δι' ἑκάστην τῶν δύο συζύγων του ὥρισε χωριστὸν οἴκημα γειτνιάζον εἰς τὸ τζαμίον. Συγκατῴκει μετ' αὐτῶν ἐκ περιτροπῆς, ἀλλ' ἡ Ἀγεσὰ τῷ ὑπῆρξε πάντοτε ἡ μάλιστα περιλημένη.

Τὸν Μωάμεθ ἐκθειάζουσιν οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς διὰ τὴν ἀγνότητα τοῦ πρώτου μέρους τοῦ βίου του. εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι, εἰ καὶ ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἡ πολυγαμία, ἦν ἐξ ἐναντίας αὐτὸς ὁ Μωάμεθ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπέτρεψεν, εἰ καὶ συμφωνῆς αὐτῷ ἡ κλίσις ἦν ἀνέδειξε πρὸς τὸ γυναικεῖον φῦλον, διετήρησεν οὐχ ἧσσον ἀκλόνητον ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Καδιζὰχ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτῆς, οὐδέποτε εἰσάξας ἀντεράστριαν εἰς τὴν οἰκίαν του, οὔτε δοὺς πρὸς τοιαύτην τινὰ τὴν καρδίαν του. Καὶ αὐταὶ αἱ θάλλουσαι καὶ ἔξοχοι καλλοναὶ τῆς Ἀγεσᾶς, αἵτινες ταχέως ἐδέσμευσαν αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὸ πρὸς τὴν πρώτην εὐεργέτιδά του βαθύῤῥιζον αἴσθημα στοργῆς ἐνταυτῷ καὶ εὐγνωμοσύνης. Ἡ Ἀγεσὰ ἡμέραν τινὰ ἐπειράχθη βλέπουσα αὐτὸν βεβυθισμένον εἰς τὰς περιπαθεῖς ταύτας ἀναμνήσεις. «Ὦ Ἀπόστολε τοῦ Θεοῦ—ἠρώτησεν ἡ ἀνθηρὰ ὡραιότης—μήπως δὲν ἦτο προδεδηκυῖα εἰς ἡλικίαν ἡ Καδιζὰχ; Μήπως ὁ Ἀλλὰχ δὲν σοὶ ἀνεπλήρωσε διὰ καλλιτέρας συζύγου τὸ κενὸν αὐτῆς;»

«Οὐδέποτε!—ἀνέκραξεν ὁ Μωάμεθ μετ' ἀδόλου αἰσθήματος—οὐδέποτε ὁ Θεὸς μοὶ ἔδωκε καλλιτέραν σύζυγον! Ὅταν ἤμην πτωχὸς, αὐτὴ μ' ἐπλούτισεν· ὅταν μὲ κατήγγειλαν ὡς ψεύστην, αὐτὴ ἐπίστευσεν εἰς ἐμὲ· ὅταν δὲ ὅλος ὁ κόσμος ἀνέστη κατ' ἐμοῦ, αὐτὴ δὲν μὲ ἐγκατέλειψεν.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἡ σπάθη ἀγγέλλεται ὡς ὄργανον τῆς πίστεως.—Πρώτη ἐχθροπραξία κατὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Κατάληψις καραβανίου.

Ἠγγίσαμεν ἤδη εἰς σημαντικὴν ἐποχὴν ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ Μωάμεθ. Ἕως ὥρας προσεπάθησε διὰ τῶν ἐ-

πιχειρημάτων καὶ τῆς πειθοῦς νὰ σαγηνεύσῃ προσηλύτους· τὴν αὐτὴν δὲ μετριοπάθειαν ἐπέδειξε καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς του. Αἱ πρὸς αὐτοὺς προτροπαί του ὅπως ἐν ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ ἀνέχωνται τὰς κακοποιήσεις τῶν ἐχθρῶν των, ἦτο σχεδὸν ἀπομίμησις τῆς ἀγαθοῤῥύτου ἐντολῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, «Ὅστις σὲ ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.» Ἤδη ὅμως βλέπομεν αὐτὸν ὅλως ἀποχωριζόμενον τοῦ θείου φωτὸς τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπιβάλλοντα τῇ θρησκείᾳ αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμαρτημένου θνητοῦ. Ἡ φθαρτὴ αὐτοῦ φύσις ἦτον ἀνίσχυρος νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπερτάτην μακροθυμίαν ἣν τέως ἐκήρυσσε. Δεκατριῶν ἐτῶν ἡπία ἐγκαρτέρησις τῷ ἀντημείφθη διὰ σωρείας ἀδικημάτων καὶ προσβολῶν. Ἀπηνεστέρους διώκτας ἔσχεν αὐτοὺς τοὺς ὁμοφύλους του Κορεϊτσίτας, καὶ ἰδίως τοὺς εἰς τὴν ἀντίζηλον γραμμὴν τοῦ Ἀβδ-Σὴμ ἀνήκοντας, ὁ φιλέκδικος τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς Ἀβοὺ-Σόφιαν ἤρχει τότε ἐν Μέκᾳ. Ἕνεκα τῶν σκληρῶν διωγμῶν αἱ προσδοκίαι του ἀπηλπίσθησαν, ἡ οἰκογένειά του περιεῤῥονήθη, περιῆλθεν εἰς πενίαν καὶ διεσκορπίσθη, αὐτὸς δὲ κατήντησεν ἐξόριστος. Ὅλα ταῦτα θὰ ἐδύνατο ἴσως νὰ τὰ ὑπομείνῃ μετὰ προσπεποιημένης πραότητος, ἐὰν δὲν εὕρισκεν ἀπροσδοκήτως πρόχειρα τὰ τῆς ἀντεκδικήσεως μέσα. Ἦλθεν εἰς Μεδίνην ὡς πρόσφυξ ζητῶν ἄσυλον καὶ ἁπλῶς θηρεύων ῆρεμον ἑστίαν. Μετ' οὐ πολύ, πιθανὸν δὲ μὲ θαυμασμόν του, εὗρεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατὸν ἕτοιμον· καθότι μεταξὺ τῶν πολλῶν ὀπαδῶν τοὺς ὁποίους καθ' ἑκάστην προσεκτᾶτο εἰς Μεδίνην, μεταξὺ τῶν περὶ αὐτὸν συναγελαζομένων προσφύγων ἐκ Μέκας καὶ τῶν προσηλύτων ἐκ τῶν φυλῶν τῆς ἐρήμου, ὑπῆρχον ἄνδρες ἀτρομήτου θάῤῥους, ἐξησκημένοι εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων καὶ ἐρασταὶ τῶν φατριαστικῶν πολέμων. Ἡ αἰφνίδιος αὔτη τῆς δυνάμεως αὔξησις τῷ ἀνέῳξε τὰ

ἀνθρώπινα πάθη καὶ τὰς θνητὰς μνησικακίας, ἅτινα συνεμίχθησαν μετὰ τοῦ ὑπὲρ τῆς θρησκευτικῆς μεταῤῥυθμίσεως ἐκείνου ζήλου τον, ὅστις εἰσέτι ἀπετέλει τὸν πρώτιστον αὐτοῦ σκοπόν. Ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ ἐνθουσιώδους πνεύματός του προσεπάθησε νὰ πείσῃ ἑαυτὸν, ἴσως δὲ τὸ κατώρθωσεν, ὅτι ἡ οὕτω διατεθεῖσα εἰς χεῖράς του δύναμις προώριστο ὡς μέσον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγάλου του σχεδίου καὶ ὅτι κατὰ θείαν βούλησιν προσεκαλεῖτο νὰ ποιήσῃ αὐτοῦ χρῆσιν. Τοιαύτη τοὐλάχιστον εἶνε ἡ ἔννοια τῆς περιβοήτου διακηρύξεως τὴν ὁποίαν ἐξέδοτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ ἥτις μετήλλαξεν ὅλως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς τύχας τῆς θρησκείας του.

«Διάφοροι προφῆται —ἔλεγεν— ἐστάλησαν παρὰ Θεοῦ ὅπως φανερώσωσι τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἰδιότητας. Ὁ Μωϋσῆς, τὴν μακροθυμίαν καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ· ὁ Σολομὼν, τὴν σοφίαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν δικαιοσύνην, τὴν πανεπιστημοσύνην καὶ τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ· καὶ τὴν μὲν δικαιοσύνην, διὰ τῆς ἀσπίλου διαγωγῆς αὐτοῦ, τὴν δὲ πανεπιστημοσύνην, διὰ τῆς ὁποίας κατέδειξε γνώσεως τῶν ἀποκρύφων πάσης καρδίας, καὶ τὴν παντοδυναμίαν, διὰ τῶν θαυμάτων τὰ ὁποῖα ἐτέλεσεν. Καὶ ὅμως οὐδεμία τῶν ἰδιοτήτων τούτων ἴσχυσεν ὅπως ἐμποιήσῃ τοῖς ἀνθρώποις πειθὼ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰησοῦ ὑπεδέχθησαν μετ' ἀπιστίας. Ἐγὼ ὅθεν, ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν, ἀποστέλλομαι μὲ τὴν σπάθην! Ὅσοι κηρύσσουσι τὴν διδασκαλίαν μου, ἃ; μὴ εἰσέρχωνται εἰς συζητήσεις, ἀλλ' ἂς φονεύωσι τοὺς ἀρνουμένους ὑπακοὴν εἰς τὸν νόμον. Ὁ μαχόμενος ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, εἴτε πίπτων εἴτε νικῶν, θέλει βεβαίως τύχει ἐνδόξου ἀνταμοιβῆς.»

«Ἡ σπάθη —προσέθετεν— εἶνε ἡ κλεὶς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς κολάσεως· ὅσοι σπῶνται αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ ἀ-

γῶνος τῆς πίστεως θέλουσιν ἀνταμειφθῆ διὰ τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν· ἑκάστη χυνομένη ῥανὶς τοῦ αἵματός των, ἕκαστος κίνδυνος ὃν ἀποκρούσωσιν ἢ στέρησις ἣν ὑπομείνωσι, θέλουσι σημειωθῆ ἐν οὐρανῷ ἐπαξιώτερα ἀμοιβῆς καὶ αὐτῆς τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς. Ἐὰν πέσωσιν εἰς τὴν μάχην, θέλουσιν ἀμέσως ἀπαλλαχθῆ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ μετακομισθῆ εἰς τὸν παράδεισον, ὅπως ἐκεῖσε διάγωσιν αἰωνίως εὐφραινόμενοι ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν μελανοφθάλμων οὐρίων.»

Τὸ πεπρωμένον ἐπήρχετο εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀρειμανίων τούτων ἐντολῶν. Ἕκαστον συμβὰν, κατὰ τὸ Κοράνιον, ἦτο προωρισμένον προαιωνίως, διὸ ἀναπόρευκτον. Οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐδύνατο νὰ ἀποδιώξῃ τάχιον ἢ βράδιον τῆς τεταγμένης αὐτῷ ὥρας, ὅταν δὲ αὕτη φθάσῃ, εἶνε ταὐτὸ ἂν ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου τὸν εὕρῃ ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς κλίνης του ἢ ἐν μέσῳ τῆς θυέλλης τῆς μάχης.

Αὐταὶ ὑπῆρξαν αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ ἀποκαλύψεις, αἵτινες εὐθὺς μετέτρεψαν τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἕως ὥρας περὶ ἡπιότητος καὶ φιλανθρωπίας διδάσκοντα, εἰς θρῆσκευμα τῆς βίας καὶ τῆς σπάθης. Πρέσκον εἰς τοὺς Ἄραβας ἰδίως ταῦτα, ὡς ἐν ἁρμονίᾳ τυγχάνοντα πρὸς τὰ ἔθιμα αὐτῶν καὶ ἐνθαῤῥύνοντα τὰς λεηλατικὰς ὀρέξεις των. Φύσει πειραταὶ τῆς ἐρήμου, δὲν πρέπει νὰ θαυμάσῃ τις ἂν, ἅμα μετὰ τὴν ἀπροκάλυπτον ταύτην διακήρυξιν τῆς θρησκείας τῆς Σπάθης, ὥρμησαν ἀγεληδὸν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ προφήτου. Πρὸς τὸ παρὸν οὐδεμίαν ἐπέτρεπεν ὁ Μωάμεθ βιαιοπραγίαν κατὰ τῶν εἰς ἀπιστίαν ἐπιμενόντων, ἐν τῇ προνοίᾳ μήποτε εὐκόλως τοὺς καθυποτάξῃ ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν του καὶ συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν νὰ πληρώνωσι φόρους· καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν τὸ πρῶτον ἐκφαινόμενον ἐν αὐτῷ σύμπτωμα γηίνης ὑπεροψίας καὶ πάθου κοσμικῆς δεσποτείας. Θέλομεν ὅμως ἴδει ὅτι οἱοῦτως εἰσπραττόμενοι φόροι ἐπεβοήθουν μὲν τὸ δεσπόζον αὐτοῦ πάθος, κυρίως δὲ κατηναλίσκοντο ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς θρησκείας.

Αἱ πρῶται πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μωάμεθ ἀπεκάλυψαν τὴν τέως κρυπτὴν ἐν αὐτῷ μνησικακίαν, περὶ ἧς ἤδη ἐποιήσαμεν μνείαν. Ἐστράφησαν αὗται κατὰ τῶν ἐκ Μέκας προερχομένων καραβανίων, ἀνηκόντων εἰς τοὺς Κορεϊσσίτας, τοὺς ἀμειλίκτους του ἐχθρούς. Τὰς πρώτας τρεῖς ἐκδρομὰς ὡδήγησεν αὐτοπροσώπως ὁ Μωάμεθ, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Τὴν τετάρτην ἐνεπιστεύθη εἰς Μοσλήμην τινὰ καλούμενον Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Γιάσχ, ὅστις ἀπεστάλη μετὰ ὀκτὼ ἢ δέκα εὐθαρσῶν ὁπαδῶν ἐπὶ τὴν πρὸς τὴν Νότιον Ἀραβίαν ἄγουσαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεκράτει εἰσέτι ὁ ἱερὸς μὴν Ραδζὰβ, ἐπιβάλλων τὴν ἀπὸ ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν ἀποχὴν, ὁ Ἀβδαλλὰχ ἔλαβεν ἐσφραγισμένας διαταγὰς, τὰς ὁποίας ἐνετέλλετο νὰ μὴ ἀποσφραγίσῃ μέχρι τῆς τρίτης ἡμέρας. Τὸ λεκτικὸν τῶν διαταγῶν τούτων, καίπερ ἀσαφὲς, ὑπέκρυπτε τὸ σημαινόμενον. Ὁ Ἀβδαλλὰχ ὤφειλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν κοιλάδα Ναχλὰχ, μεταξὺ Μέκας καὶ Τάγιφ (ἐν τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ τόπῳ ἔνθα ὁ Μωάμεθ ἔλαβε τὴν ἀποκάλυψιν τῶν Δαιμονίων), ὅπως ἐκεῖθεν κατασκοπεύσῃ τὸ περιμενόμενον καραβάνιον τῶν Κορεϊσσιτῶν. «Ἴσως— προσέθετεν ἡ ἐπιστολὴ τῶν πονηρῶν ὁδηγῶν —ἴσως δυνηθῆς νὰ κομίσῃς ἡμῖν ἀγγελίαν τινὰ περὶ αὐτοῦ.»

Ὁ Ἀβδαλλὰχ εἰσέδυσεν εἰς τὴν ἀληθῆ τῆς ἐπιστολῆς ἔννοιαν καὶ ἐνήργησε συμφώνως πρὸς αὐτὴν. Φθάσας εἰς τὴν κοιλάδα Ναχλὰχ εἶδε τὸ καραβάνιον, συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ καμήλων φερουσῶν πραγματείας καὶ ὁδηγουμένων ὑπὸ τεσσάρων ἀνθρώπων. Παρακολουθήσας αὐτὸ μέχρι τινὸς ἀποστάσεως, ἔπεμψεν ἕνα τῶν ἀνθρώπων του, μετημφιεσμένον ὡς ὁδοιπόρον, ὅπως τὸ καταθρᾴσῃ. Ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀνθρώπου τούτου οἱ Κορεϊσσῖται ὑπέθεσαν, ὅτι καὶ οἱ σύντροφοί του ἦσαν, ὡς αὐτὸς, ὁδοιπόροι ἐπανακάμπτοντες εἰς Μέκαν. Παρεκτὸς τούτου, ἐπεκράτει ὁ μὴν Ραδζὰβ, καθ' ὃν ἐδύνατο πᾶς τις νὰ διέλθῃ ἀσφαλῶς τὴν ἔρημον. Ἀλλ' ἅμα τὸ καραβάνιον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Ἀβδαλλὰχ μετὰ τῶν συμ-

μαχητῶν του ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, ἐρόνευσαν ἕνα καὶ ἐζώγρησαν δύο, τοῦ τετάρτου δραπετεύσαντος. Οἱ νικηταὶ ἐπέστρεψαν εἰς Μεδίναν μετὰ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων.

Ἅπασα ἡ Μεδίνα ἐσκανδαλίσθη ἐπὶ τοιαύτῃ ἀσεβασίᾳ πρὸς τὸν ἱερὸν μῆνα. Ὁ Μωάμεθ βλέπων ὅτι τὸ πέραν τοῦ δέοντος ἀπετόλμησε, προσεποιήθη τὸν ὠργισμένον κατὰ τοῦ Ἀβδαλλὰχ καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν ὁποίαν τῷ προσέφερον μερίδα ἐκ τῶν λαφύρων. Ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἀσαφείας τῶν ὁδηγιῶν του, ἐπέμενε λέγων, ὅτι οὐδαμῶς διέταξε τὸν Ἀβδαλλὰχ νὰ χύσῃ αἷμα ἢ νὰ διαπράξῃ βιαιοπραγίαν τινὰ διαρκοῦντος τοῦ ἱεροῦ μηνός.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ καταβοὴ ἐξηκολούθει, κορυφουμένη ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν Κορεϊσσιτῶν τῆς Μέκας, ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ δημοσίευσις τῆς ἑπομένης περικοπῆς τοῦ Κορανίου.

«Θέλει σὲ ἐρωτήσωσιν ἂν ἐπιτρέπηται τὸ πολεμεῖν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ μηνός. Ἀπάντησον. Τὸ πολεμεῖν διαρκοῦντος αὐτοῦ εἶνε κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀπαρνεῖσθαι τὸν Θεὸν, τὸ παρεμβάλλειν προσκόμματα μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τὸ διώκειν τοὺς ἀληθινοὺς πιστοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ του καὶ τὸ λατρεύειν εἴδωλα, εἰσὶν ἁμαρτήματα πολλῷ βαρύτερα ἢ τὸ φονεύειν κατὰ τοὺς ἱεροὺς μῆνας».

Προκηρύξας οὕτω τὴν ἐπὶ τοῦ πεπραγμένου θείαν κύρωσιν, ὁ Μωάμεθ οὐδόλως ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὴν μερίδα τῶν λαφύρων. Ἀπέλυσε τὸν ἕνα ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἀντὶ λύτρων, τοῦ ἑτέρου ἀσπασθέντος τὸν Ἰσλαμισμόν.

Ἡ προμνησθεῖσα ὅμως περικοπὴ τοῦ Κορανίου, ἐφ' ὅσον ἱκανοποιητικὴ ἐδύνατο νὰ ἦνε διὰ τοὺς ἀφωσιωμένους Μοσλήμας, οὐδαμῶς ἐξήρκεσεν ἵνα ἀθωώσῃ τὸν προφήτην των πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀπίστων. Ἡ ἐκδρομὴ τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Γιὰσχ ὑπῆρξε μία τῶν

ἀνιαρῶν ἐξασκήσεων τῆς νέας θρησκείας τῆς σπάθης. Δὲν ἀπετέλει ἁπλῶς πρᾶξιν λεηλασίας καὶ ἐκδικήσεως, ἁμάρτημα ἄλλως συγγνωστὸν εἰς τὰ ὁμματα τῶν Ἀράβων καὶ δικαιολογούμενον διὰ τῆς νέας διδασκαλίας, ὡς διαπραχθὲν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς θρησκείας, ἀλλ' ἐνέφαινε συνάμα ὕβριν κατὰ τοῦ ἱεροῦ μηνὸς, κατὰ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἥτις πρὸ ἀμνημονεύτου οὐδέποτε ἐκηλιδώθη ὑπὸ τῆς βιαιοπραγίας καὶ τῆς χύσεως τοῦ αἵματος, καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ὡμολόγησεν ὅτι ἤθελε τηρήσει σεβασμόν. Ἡ πανουργία καὶ ἡ μυστικότης ἐνταυτῷ, μεθ' ὧν τὸ πᾶν ἐσχεδιάσθη καὶ διεξήχθη, ἡ ἐσφραγισμένη ἐπιστολὴ τῶν πρὸς τὸν Ἀβδαλλὰχ ὁδηγιῶν, τὴν ὁποίαν ὤφειλε ν' ἀνοίξῃ μόνον μετὰ τὴν λῆξιν τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς προμελετηθείσης ἐπιθέσεως, καὶ ἥτις συνετάγη διὰ λεκτικοῦ ἀσαφοῦς μὲν καὶ ἐλλειπτικοῦ, ἐπαρκῶς δὲ καταληπτοῦ τῷ ἐντολοδόχῳ· ὅλα ταῦτα ἦσαν εἰς ἄμεσον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ Μωάμεθ, ἣν διεχάραξε κατὰ τὴν πρώτην ἐποχὴν τοῦ σταδίου του, ὅτε καὶ ἔσχε τὴν τόλμην ἵνα δημοσίᾳ εἴπῃ, ὅτι ἤθελεν ἐπιμείνει εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, «καὶ ἂν ἔμελλε ν' ἀντιπαρατάξωσι τὸν ἥλιον πρὸς τὰ δεξιά του καὶ τὴν σελήνην πρὸς τὰ ἀριστερά»· ὅλα ταῦτα ἐμαρτύρουν ὅτι ἦτο συνένοχος τῆς αἰσχρότητος τῆς πράξεως ἣν ἐπεκύρου. Ἡ ἀποδοκιμασία τῆς ἐπιθέσεως, ἣν ὁ Ἀβδαλλὰχ ἐνήργησε, καὶ ἡ σύγχρονος ἐμφάνισις τῆς περικοπῆς τοῦ Κορανίου, ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ἀτιμωρησίαν, ἐνέβαψαν δ' ἔτι σκοτεινοτέρων χρωμάτων τὸ γεγονός. Ἐκ τούτων καταφαίνεται πόσον ταχέως ἐτράπη ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπεχωρίσθη τοῦ ἀγαθοποιοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπιράθη κατ' ἀρχὰς ν' ἀπομιμηθῇ. Τὰ κοσμικὰ πάθη καὶ τὰ γήϊνα συμφέροντα γοργῶς ἐκτῶντο τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ ἐκείνου τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ,

ὑφ' οὗ κατ' ἀρχὰς ἐνεπνέετο. Καθὰ δὲ προσφυῶς παρετηρήθη, «ἡ πρώτη βανὶς τοῦ αἵματος χυθεῖσα ἐπ' ὀνόματί του κατὰ τὸν ἱερὸν μῆνα, ἀνέδειξεν αὐτὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ ὁ βόρβορος τῆς γῆς κατέκλυσε τὴν ἱερὰν τῆς προφητείας φλόγα.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ἡ ἐν Βεδὴρ μάχη.

Τῷ δευτέρῳ ἀπὸ τῆς Ἐγείρας ἔτει ὁ Μωάμεθ ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ κορυφαῖος τῶν ἐχθρῶν του Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἐπὶ κεφαλῆς σώματος τριάκοντα ἱππέων, συνώδευεν ἓν εἰς Μέκαν ἐπανερχόμενον καραβάνιον ἐκ χιλίων καμήλων, φερουσῶν πραγματείας τῆς Συρίας. Ἡ ὁδὸς ἐρ' ἣν ἤγων διήρχετο τὴν μεταξὺ τῆς ἁλύσεως τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης χώραν τῆς Μεδίνης. Ὁ Μωάμεθ ἀπεράσισε νά τὴν ἀποκλείσῃ. Μεσοῦντος ὕθεν τοῦ μηνὸς Ῥαμαδάν, ἐξεστράτευσε μετὰ τριακοσίων δεκατεσσάρων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ὀγδοήκοντα τρεῖς ἦσαν Μωαδζερῖνοι, ἤτοι ἐξόριστοι τῆς Μέκας, ἑξήκοντα καὶ εἷς Ἀσσῖται καὶ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα Χαζραδῖται. Ἕκαστον σῶμα εἶχεν ἰδίαν σημαίαν. Δύο μόνον ἵπποι εὑρίσκοντο ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ στρατεύματι,* ἀλλ' ὑπῆρχον ἑβδομήκοντα ταχυπόροι κάμηλοι, ἃς ἀνέβαινεν ἐκ περιτροπῆς τὸ πεζικόν, ὅπως ἐπισπεύδῃ τὴν πορείαν χωρὶς πολλοῦ κόπου.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ Ὀθμὰν-Ἰβν-Ἀρφὰν, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ, ἐπανέκαμψε μετὰ τῆς συζύγου του Ῥοκαΐας ἐκ τῆς ἐν Ἀβυσσινίᾳ ἐξορίας του καὶ ἤθελε συμμεθέξει προθύμως εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἐὰν ἡ σύζυγός του δὲν ἔπνεε σχεδὸν τὰ λοίσθια τοῦ' ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἄκοντα νὰ μείνῃ εἰς Μεδίναν.

Ὁ Μωάμεθ προέβη μικρὸν διὰ τῆς πρὸς Μέκαν ἀγούσης μεγάλης ὁδοῦ, εἶτα δὲ ἐγκαταλείπων αὐτὴν ἀριστερόθεν, ἐτράπη πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς εὔφορόν τινα κοιλάδα διαβρεχομένην ὑπὸ τοῦ ῥύακος Βεδήρ. Ἐκεῖσε ἐνέδρευσε παρά τινι πόρῳ τὸν ὁποῖον τὰ καραβάνια συνείθιζον νὰ διαβαίνωσι. Προσέταξε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ σκάψωσι βαθεῖαν τάφρον καὶ νὰ διοχετεύσωσιν ἐν αὐτῇ τὸ ὕδωρ, ὅπως ἔχωσιν ἐπὶ τοῦ τόπου καταφύγιον τῆς δίψης των ἔξω βολῆς ὡς πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, λαβὼν τὴν ἀγγελίαν ὅτι ὁ Μωάμεθ τῷ ἔστησεν ἐνέδραν μετ' ἀνωτέρας δυνάμεως, ἀπέστειλε μηνυτὴν, ἐνδύματι Ὁμαΐρ, ἐπὶ ὠκείαν δρομάδα εἰς Μέκαν, ὅπως ζητήσῃ ἄμεσον ἐπικουρίαν. Ὁ ἀγγελιαφόρος ἔφθασεν εἰς τὴν Καάβαν ἔλασσον καὶ ἀσθμαίνων. Ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ ἀνέβη ἐπὶ τῆς στέγης καὶ διεσάλπισε τὸν κίνδυνον. Ἅπασα ἡ Μέκα ἐταράχθη καὶ ἐφοβήθη. Ἡ Ἔνδα, σύζυγος τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, γυνὴ εὐφλέκτου καὶ ἀτρομήτου χαρακτῆρος, ἐπεκαλεῖτο τὸν πατέρα αὐτῆς Ὄθαν, τὸν ἀδελφόν της Ἀλ Οὐαλὴδ, τὸν θεῖόν της Σαΐβαν καὶ ὅλους τοὺς μαχητὰς τῶν συγγενῶν της, ἵνα ὁπλισθῶσι καὶ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνδρός της. Οἱ ἀδελφοὶ ὡσαύτως τοῦ Κορεϊσσίτου, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὑάσαχ ἐν τῇ κοιλάδι Νακλὰχ, ἥρπασαν τὰ ὅπλα διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν θάνατόν του. Ἄφορμαὶ συμφερόντων συνεμίχθησαν τῇ δίψῃ τῆς ἐκδι-

* «Οἱ Ἄραβες τῆς ἐρήμου—λέγει ὁ Βυρχχαρδ—δὲν ἔχουσι πολλοὺς ἵππους. Παρὰ ταῖς μεγάλαις φυλαῖς, ταῖς κατὰ τὰ παράλια τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, μεταξὺ Δαΐδας καὶ Μέκας, καὶ πρὸς νότον καὶ νοτιοανατολικῶς τῆς Μέκας μέχρι τοῦ Ὑεμὴν, οἱ ἵπποι σπανίζουσιν, ἰδίως δὲ παρ' ἐκείναις τῶν ἐρημικῶν περιοχῶν. Οἱ ἐδραῖοι βίον διάγοντες κάτοικοι τοῦ Ἑδζὰζ καὶ Ὑεμὴν δὲν συνειθίζουσι νὰ διατρέφωσι ἵππους. Αἱ πλουσιώτεραι εἰς ἵππους φυλαὶ εἶσιν αἱ κατοικοῦσαι τὰ παραθαλάσσια ἔδαφη τῆς Μεσοποταμίας πεδία, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου καὶ τὰ Συριακὰ πεδία.— Βυρκχαρδ, **11. 30.**

κήσεως, καθότι οἱ πλεῖστοι τῶν Κορεϊσσιτῶν εἶχον φορτώσει πραγματείας εἰς τὸ καραβάνιον. Ἐντὸς ὀλίγου, δύναμις ἐξ ἑκατὸν ἵππων καὶ ἑπτακοσίων καμήλων, ἐξήλασε τῆς πόλεως, διευθυνομένη πρὸς τὴν Συρίαν. Ὡδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, ἤδη ἑβδομηκοντούτους περίπου, παλαιοῦ τῆς ἐρήμου μαχητοῦ, ὅστις εἰσέτι διετήρει τὸ πῦρ καὶ σχεδὸν τὴν ῥώμην καὶ δραστηριότητα τῆς νεανικῆς ἡλικίας, σύμμικτα μετὰ τοῦ κότου τῆς προβεβηκυίας.

Ἐνῷ ὁ Ἀβοὺ-Ζάαλ μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἔβαινε πρὸς μίαν διεύθυνσιν, ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν προσήρχετο ἐξ ἄλλης. Ἀφιχθεὶς εἰς τὸν τόπον τοῦ κινδύνου προεπορεύθη τοῦ καραβανίου του εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν, ἐρευνῶν μετὰ προσοχῆς τὰ ἀπαντώμενα σημεῖα καὶ ἴχνη. Ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψε τὴν πορείαν τῆς μικρᾶς στρατιᾶς τοῦ Μωάμεθ. Ἐγνώρισεν αὐτὴν ἐκ τῶν ὀστῶν τῶν φοινίκων, τὰ ὁποῖα οἱ μαχηταὶ ἔῤῥιπτον ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν· διότι τὰ ὀστᾶ τῶν φοινίκων τῆς Μεδίνης εἶσιν ἀξιοσημείωτα διὰ τὴν σμικρότητά των. Ὑπὸ τοιούτων ἀσαφῶν τεκμηρίων οἱ Ἄραβες ὁδηγοῦνται ὅταν ἀναζητῶσι τὰ ἴχνη τῶν ἐχθρῶν των ἐν μέσῳ τῶν ἐρήμων.

Παρατηρῶν ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Μωάμεθ διεύθυνσιν, ἤλλαξε πορείαν καὶ διῆλθε τὴν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὁδὸν, ἕως οὗ ἐνόησεν ὅτι ἦτον ἐκτὸς κινδύνου. Ἔπεμψε τότε ἕτερον ἀγγελιαφόρον ὅπως συναντήσῃ τοὺς τυχὸν εἰς κίνησιν Κορεϊσσίτας καὶ τοῖς γνωστοποιήσῃ, ὅτι τὸ καραβάνιον ἦτον ἀσφαλὲς καὶ ὅτι ἐδύναντο νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Μέκαν.

Ὁ ἀπεσταλμένος συνήντησε τοὺς Κορεϊσσίτας εἰς πορείαν ὄντας. Ἀκούσαντες οὗτοι ὅτι τὸ καραβάνιον ἦτον ἀσφαλὲς ἐπεστάθησαν καὶ ἐποίησαν συμβούλιον. Τινὲς ἐπέμενον νὰ προχωρήσωσιν ὅπως ἐπιβληθῇ παραδειγματικὴ ποινὴ εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδούς

αὐτοῦ· ἕτεροι ἐγνωμοδότουν περὶ τῆς ἐπανόδου. Ἐν τῷ διλήμματι, ἀπέστειλαν προσκόπους ἵνα κατοπτεύσωσι τὸν ἐχθρόν. Ἐπανελθόντες οὗτοι ἐβεβαίωσαν, ὅτι οἱ πολέμιοι συνεποσοῦντο εἰς τριακοσίους περίπου ἄνδρας, τοῦθ' ὅπερ ἀνέφλεξεν ἔτι μᾶλλον τὸν πόθον τῶν πρὸς μάχην διατεθειμένων. Ἕτεροι παρέπειθον αὐτοὺς λέγοντες· «Σκέφθητε ὅτι ἐκεῖνοι εἰσὶν ἄνθρωποι μηδὲν ἔχοντες ν' ἀπολέσωσι· δὲν ἔχουσιν ἄλλο τι παρὰ τὴν σπάθην των· οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ πέσῃ πρὶν ἢ φονεύσῃ ἕνα ἀντίπαλόν του. Ἐκτὸς τούτων, ἡμεῖς ἔχομεν συγγενεῖς μεταξὺ αὐτῶν· ἐὰν νικήσωμεν δὲν θέλομεν ἔχει καρδίαν νὰ ἐμβλέψωμεν πρὸς ἀλλήλους, ὡς φονεύσαντες ἀμοιβαίως τοὺς συγγενεῖς μας.» Οἱ λόγοι οὗτοι παρήγαγον τὸ ἀποτέλεσμά των, ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κορεϊσσίτου, ὅστις ἐφονεύθη ἐν τῇ κοιλάδι Νακλάχ, παροτρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ ἐζήτουν ἐκδίκησιν. Ὁ ἅγριος οὗτος γέρων Ἄραψ ὑπεστήριζε τὴν ἀπαίτησιν αὐτῶν. «Ἐμπρὸς! —ἐφώναξεν— ἂς ἀντλήσωμεν ὕδωρ ἐκ τοῦ ῥύακος Βεδὶρ διὰ τὸ συμπόσιον ἐν ᾧ θὰ εὐῤῥανθῶμεν ἐπὶ τῇ ἀπολυτρώσει τοῦ καραβανίου μας.» Τὸ πλεῖστον ὅθεν μέρος τοῦ στρατοῦ ἀνεπέτασε τὰς σημαίας του καὶ ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του, ἐνῷ σημαντικὸς ἀριθμὸς μεταστρέψαντες ἐπανέκαμπτον εἰς Μέκαν.

Οἱ πρόσκοποι τοῦ Μωάμεθ ἐκόμισαν αὐτῷ τὴν ἀγγελίαν τῆς προσπελάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ δειλία ἐκυρίευσε τινὰς τῶν ὀπαδῶν του, καθότι οὗτοι ἠκολούθησαν μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι μικρὸν θὰ ἐμάχοντο καὶ πολλὰ θὰ ἐλαφυραγώγουν, ἐτρόμαζον δὲ ἀναλογιζόμενοι τὸ πολυάριθμον τοῦ ἐπερχομένου κατ' αὐτῶν στρατοῦ. Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ τοῖς ἐνεποίει θάῤῥος λέγων αὐτοῖς, ὅτι ὁ Ἀλλὰχ τῷ ὑπεσχέθη εὔκολον νίκην.

Οἱ Μοσλῆμαι κατέλαβον ὕψωμά τι, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὕδωρ. Καλύβη τις ἢ σκήνωμα ἐκ κλάδων δένδρων ἐστήθη κατεσπευσμένως ἐπὶ

τῆς κορυφῆς διὰ τὸν Μωάμεθ, πλησίον δὲ αὐτοῦ ἔμενε δρομὰς ἑτοίμη νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς Μεδίναν, ἐν περιπτώσει ἥττας.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ἐχθροῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα διάπυρος δίψης καὶ ἔτρεξεν ἐπὶ τὸν ῥύακα ἵνα πίῃ· ἀλλ' ὁ Ἀμζὰς, θεῖος τοῦ Μωάμεθ, ἐφώρμησε κατ' αὐτῶν μετά τινος ἀριθμοῦ συμμαχητῶν καὶ ἐφόνευσε διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν τὸν ὁδηγόν. Εἷς μόνος ἐκ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διέφυγε τὸν κίνδυνον, ὅστις ἠσπάσθη ἀκολούθως τὸν Ἰσλαμισμόν.

Τότε τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἐχθροῦ ἐπλησίασεν ἠχουσῶν τῶν σαλπίγγων. Τρεῖς μαχηταὶ Κορεϊσσῖται προβάντες προεκάλεσαν τοὺς ἀνδριοτέρους ἐκ τῶν Μοσλήμων εἰς ἰσάριθμον πάλην. Ἐκ τῶν προκαλούντων, οἱ μὲν δύο ἦσαν ὁ Ὄθας, πενθερὸς τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, καὶ ὁ γυναικάδελφός του Ἀλ-Οὐαλήδ, ὁ δὲ τρίτος ἦτον ὁ Σαΐβας, ἀδελφὸς τοῦ Ὄθα. Τούτους, ὡς προείπομεν, παρώτρυνεν ἡ Ἔνδα, σύζυγος τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, νὰ συνεκστρατεύσωσιν ἐκ Μέκας. Ἀνῆκον ἅπαντες εἰς τὰς διασημοτέρας τάξεις τῆς φυλῆς αὐτῶν.

Τρεῖς μαχηταὶ τῆς Μεδίνης ἐδέχθησαν τὴν πρόκλησιν· ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι ἐκραύγασαν· «Ὄχι! ἂς προσέλθωσιν οἱ ἀρνησίθρησκοι τῆς πόλεώς μας· Μέκας ἐὰν τολμῶσιν.» Ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀμζὰς καὶ ὁ Ἀλῆς, ὁ μὲν θεῖος, ὁ δὲ ἀνεψιὸς τοῦ Μωάμεθ, μετὰ τοῦ Ὀβεϊδα-Ἰβν-Αλ-Ἀρθῆ, ἐβρίθησαν εἰς τὴν πάλην. Μετὰ κρατερὰν καὶ πεισματώδη συμπλοκὴν ὁ Ἀμζὰς καὶ ὁ Ἀλῆς ἐφόνευσαν ἕκαστος τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ. Ὥρμησαν τότε εἰς βοήθειαν τοῦ Ὀβεϊδα, ὅστις θανατηφόρως εἶχε πληγωθῆ, καὶ μικροῦ δεῖν ὁ Ὄθας τὸν ἐνίκα. Φονεύσαντες τὸν Κορεϊσσίτην ἦραν τὸν συμπολίτην των, ὅστις ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν του.

Ἡ μάχη τότε κατέστη γενική. Οἱ Μοσλήμαι, γινώσκοντες ὅτι ἦσαν κατώτεροι τὸν ἀριθμὸν, διετήρησαν ἁπλῶς ἀμυντικὴν θέσιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, περιοριζόμενοι νὰ ἐνοχλῶσι τὸν ἐχθρὸν διὰ βολῶν τόξων, ὁσάκις ἐζήτει νὰ κορέσῃ τὴν διάπυρον δίψαν του εἰς τὸν ῥύακα. Ὁ Μωάμεθ ἔμενεν ἐντὸς τοῦ σκηνώματός του ἐπὶ τοῦ λόφου, μετὰ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκῆρ, ἀφιερωμένος εἰς τὴν προσευχήν. Διαρκούσης τῆς μάχης κατελήφθη ὑπὸ ἐκστάσεώς τινος, ἥτοι προσεβλήθη ὑπὸ εἴδους ἐπιληψίας. Ἀνανήψας ἀνεκήρυξεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ὁπτασίᾳ τῷ ὑπεσχέθη τὴν νίκην. Ὥρμησεν ἐκ τῆς καλύβης καὶ λαβὼν δράκα κονιορτοῦ ἔῤῥιψεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα κατὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν ἐχθρῶν, «Πεσάτω ἡ σύγχυσις ἐπὶ τῶν προσώπων των.» Τότε διατάξας τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσιν, «Μάχεσθε καὶ μὴ φοβεῖσθε» ἀνέκραξεν· «αἱ Οὐρὶ τοῦ παραδείσου εἰσὶν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σπάθης. Ὁ πίπτων ὑπὲρ τῆς πίστεως ἔχει βεβαίως ἄμεσον ἐν αὐτῷ τὴν εἴσοδον.»

Ἐν τῷ ἐπακολουθήσαντι ἀγῶνι, ὁ Ἀβοὺ-Ζαὰλ, ὅστις εἰσῆλασεν ἔφιππος εἰς τὸ βάθος τῆς συμπλοκῆς, ἐπληγώθη δι' ἀκινάκου εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Ὁ Ἀβδαλλὰχ Ἰβν-Μασοὺδ ἔθεσε τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ στήθους του, καὶ τῷ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν, ἐνῷ εἰσέτι ὁ ἡρωϊκὸς γεροστρατιώτης ἐξέφερε βλασφημίας καὶ ἀρὰς κατὰ τοῦ Μωάμεθ.

Οἱ Κορεϊσσῖται τότε ὑποχωρήσαντες ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἑβδομήκοντα ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου καὶ σχεδὸν ἰσάριθμοι ἠχμαλωτίσθησαν. Δεκατέσσαρες Μοσλήμαι ἐφονεύθησαν, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἐνεγράφησαν μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως.

Ἡ περιβόητος αὕτη μάχη ἀφεῖλει ἐναργῶς τὴν ἔκβασίν της εἰς ὅλως φυσικὰ αἴτια· καθότι οἱ μὲν Μοσλήμαι ἦσαν εὔθυμοι καὶ ἀκοπίαστοι, τοποθετημένοι ἐπὶ προσφόρου ὑψώματος, πρός δὲ ἔχοντες προμήθειαν ὕδατος, οἱ δὲ Κορεϊσσῖται ἦσαν καταπεπονημένοι ὡς ἐκ τῆς ἐσπευσμένης πεζοδρομίας καὶ τῆς ἀφορήτου δίψης, οὐ μικρὰν δ' ἐλάττωσιν ὑπέστη ἡ δύναμις αὐτῶν ἕνεκεν τῆς ἀποχωρήσεως τῶν πρὸς Μέκαν μεταστρεψάντων.

Μολαταῦτα οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι τὸν πρῶτον τοῦτον θρίαμβον τῆς πίστεως εἰς ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν. Καθὰ λέγουσιν, ὅταν ὁ Μωάμεθ ἔρριψε τὸν κονιορτὸν εἰς τὸν ἀέρα, τρισχίλιοι ἄγγελοι φοροῦντες λευκὰς καὶ κιτρίνας κιδάρεις, μὲ ποδήρεις ἀστράπτοντας χιτῶνας καὶ ἐπὶ μελανῶν καὶ λευκῶν ἵππων, ἐπέπεσαν ὡς θύελλα καὶ διεσκόρπισαν τοὺς Κορεϊσσίτας. Καὶ δὲν ἐξιστοροῦσι τοῦτο ἁπλῶς οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ στηρίζουσιν ἐπὶ τῆς προφορικῆς καταθέσεως εἰδωλολάτρου τινὸς χωρικοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐφύλασσε τὸ ποίμνιόν του ἐπὶ παρακειμένου λόφου. «Εὑρισκόμην μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου μου,—κατέθεσεν ὁ χωρικὸς—ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ βουνοῦ, παρατηρῶν τὴν συμπλοκὴν καὶ ὢν ἕτοιμος νὰ συνταχθῶ μετὰ τῶν νικητῶν ὅπως λάβω μερίδα ἐκ τῶν λαφύρων. Αἴφνης εἴδομεν μέγα νέφος ἐρχόμενον πρὸς τὸ μέρος μας, ἀντήχουν δ' ἐξ αὐτοῦ χρεμετισμοὶ ἵππων καὶ σαλπίσματα. Ἅμα τὸ νέφος ἐπλησίασε, τάγματα ἀγγέλων ἐξώρμησαν, καὶ ἠκούσαμεν τὴν τρομερὰν φωνὴν τοῦ ἀρχαγγέλου ἐπισπεύδοντος τὴν ἵππον του Ἀϊζοὺμ, 'Τάχυνον! τάχυνον! Ἀϊζοὺμ!' Εἰς τὸν φοβερὸν τοῦτον ἦχον ἡ καρδία τοῦ συντρόφου μου κατελήφθη ὑπὸ τοσούτου τρόμου, ὥστε ἐν τῷ ἅμα ἔπεσε νεκρός, ἐγὼ δὲ παρὰ μικρὸν ἦλθον νὰ συμμετάσχω τῆς τύχης του.»*

* Περὶ τῆς θαυμασίας ταύτης ἀρωγῆς ποιεῖται μνεία ἐν τῷ Κορανίῳ «Ὁ Θεὸς σᾶς ἔδωκεν ἤδη τὴν νίκην εἰς Βεδὲρ, ὅτε εἴσθε κατώτεροι τὸν ἀριθμὸν. Ὅταν εἴπες πρὸς τοὺς πιστοὺς: Δὲν ἀρκεῖ ὑμῖν ὅτι ὁ Κύριός σας θὰ σᾶς ἐβοήθει διὰ τρισχιλίων ἀγγέλων ἀποσταλμένων οὐρανόθεν; Τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν ἐμμένητε καὶ φοβῆσθε τὸν Θεὸν, οἱ δὲ ἐχθροί σας ἐπιπίσωσιν αἴφνης κατ' ὑμῶν, ὁ Κύριός σας θέλει σᾶς βοηθήσει διὰ πεντακισχιλίων ἀγγέλων διακριτομένων ἐκ τῶν ἵππων καὶ τοῦ ἱματισμοῦ—

* * * * * *

»Οἱ πεπιστευκότες, δὲν ἐφονεύσατε ὑμεῖς τοὺς φονευθέντας εἰς Βεδὲρ· ὁ Θεὸς τοὺς ἐφόνευσε. Σὺ δὲ, Μωάμεθ, δὲν ἔρριψας τὴν ἄμμον ἐπὶ

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συμπλοκῆς ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Μασοὺδ ἐκόμισε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅστις ἐνέβλεψεν εἰς τὸ φρικῶδες τρόπαιον ἀγαλλώμενος καὶ ἐκφωνῶν, «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον ὁ Φαραὼ τοῦ ἔθνους μας.» Τὸ γνήσιον ὄνομα τοῦ παλαιοῦ τούτου μαχητοῦ ἦτον Ἀμροὺ-Ἰβν-Ἀσσὰμ. Οἱ Κορεϊσσῖται διέκρινον αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐπωνύμου Ἀβουλχόεμ, τουτέστιν *ὁ Πατὴρ τῆς Σοφίας*, ἕνεκα τῆς ὀξυνοίας του. Ἀλλ οἱ Μοσλῆμαι μετέτρεψαν αὐτὸ εἰς Ἀβου-Ζάαλ, ἤτοι *Πατέρα τῆς Μωρίας*. Ἡ ἱστορία τῷ διετήρησε τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπωνυμίαν, οὐδεὶς δὲ τῶν πιστῶν προφέρει ποτὲ τ' ὄνομά του ἄνευ τῆς ἐπιφωνήσεως, «Εἴη κατηραμένος παρὰ Θεοῦ!»

Οἱ πεσόντες ἐν τῇ μάχῃ Μοσλῆμαι ἐνεταφιάσθησαν μεθ' ὅλης τῆς πομπῆς, τὰ δὲ σώματα τῶν Κορεϊσσιτῶν περιφρονητικῶς ἐρρίφθησαν εἰς ῥηχὰρ σκαφὲν ἐπὶ τούτῳ. Ζήτημα ἀνερύθη περὶ τοῦ πῶς νὰ διαθέσωσι τοὺς αἰχμαλώτους. Ὁ Ὀμὰρ ἤθελε νὰ τοὺς ἀποκεφαλίσωσιν, ἀλλ' ὁ Ἀβου-Βεκὴρ συνεβούλευε τὴν ἀντὶ λύτρων ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Ὁ Μωάμεθ παρετήρησεν ὅτι ὁ μὲν Ὀμὰρ παρίστα τῶν Νῶε, ὅστις ἐδέετο ὅπως ἀφανισθῶσιν οἱ ἄνομοι διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ὁ δὲ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τὸν Ἀβραὰμ, ὅστις ἐμεσίτευεν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀπεφήνατο ὅθεν περὶ τοῦ ἐλέους. Δύω ὅμως ἐκ τῶν αἰχμαλώτων κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον· ὁ μὲν καλούμενος Ναδχὰρ, διότι ἐχλεύασε τὸ Κοράνιον, ἀποκαλέσας αὐτὸ συλλογὴν Περσικῶν διηγημάτων καὶ μύθων, ὁ δὲ, καλούμενος Ὀκβας, ἅτε ἐπιβουλευθεὶς τὴν ζωὴν τοῦ Μωάμεθ ὅταν ἐδίδασκεν εἰς τὴν Κααβαν, καθ' ἣν ἡμέραν τὸν διέσωσεν ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ. Τινὲς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, πτωχοὶ ὄντες, ἀπελύθησαν ὁμόσαντες μόνον νὰ μὴ λάβωσιν εἰς τὸ μέλλον τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Μωά-

τῶν ὀφθαλμῶν των, ὅτε ἔφαινετο ὅτι τὴν ἔρριπτες· ὁ Θεὸς τὴν ἔρριψεν».—Κοράνιον τοῦ Sale, κεφ. Γ'.

μεθ ἡ κατὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Οἱ λοιποὶ κατεκρατήθησαν ἕως οὗ οἱ φίλοι αὐτῶν ἀποστείλωσι λύτρα.

Εἷς τῶν διασημοτέρων αἰχμαλώτων ἦτον ὁ θεῖος τοῦ Μωάμεθ Ἀλ-Ἀββὰς. Τὸν συνέλαβεν ὁ Ἀβοὺ-Γλασὴρ, ἀνὴρ μικρόσωμος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ παρευρισκόμενοι, βλέποντες τὸ ἄνισον τοῦ ἀναστήματος ἐξέφαγησαν εἰς γέλωτας, ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἰσχυρίζετο ὅτι τὸν συνέλαβε πράγματι ἵππεύς τις γιγαντιαίου ἀναστήματος, βαίνων ἐπὶ κέλητα, οὗτινος τὸν ὅμοιον οὐδέποτε προηγουμένως εἶδεν. Ὁ Ἀβοὺ-Γλασὴρ ἐπέμενε βεβαιῶν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, θέλων νὰ φυλάξῃ τὸ φιλότιμον τοῦ θείου του, διεσάφησεν ὅτι ὁ νικητὴς εἶχε λάβει τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ.

Ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἐζήτει δικαιολογούμενος ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς πληρωμῆς λύτρων· προέτασσεν ὅτι ἦτο Μοσλήμης κατὰ καρδίαν καὶ ὅτι μόνον ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην καταναγκασθεὶς· τοιαύτη ὅμως δικαιολόγησις δὲν εἰσηκούσθη. Πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἦτο μυστικῶς συνεννοημένος μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἐχρησίμευεν αὐτῷ ὡς κατάσκοπος ἐν Μέκᾳ, πρὸ τῆς ἐν Βεδὴρ μάχης καὶ μετ' αὐτήν.

Ἕτερος αἰχμάλωτος μεγάλης σημασίας διὰ τὸν Μωάμεθ ἦτον ὁ Ἀβοὺλ-Ἀὰς, σύζυγος τῆς θυγατρὸς του Ζηνάβ. Ὁ προφήτης λίαν ἐπόθει νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸν γαμβρόν του καὶ νὰ τὸν συγκαταλέξῃ μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, ἀλλ' ὁ Ἀβοὺλ-Ἀὰς ἔμενεν ἀκλόνητος ἐν τῇ ἀπιστίᾳ. Ὁ Μωάμεθ τότε τῷ ἐπρότεινεν νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως τῆς ἀποδόσεως τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Συναινέσαντος τοῦ ἀπίστου εἰς τοῦτο, ὁ ἀφωσιωμένος ἀπιλεύθερος τοῦ προφήτου Ζεὶδ ἀπεστάλη μετά τινος συνοδίας εἰς Μέκαν ὅπως κομίσῃ τὴν Ζηνὰβ εἰς Μεδίνην, μείναντος τοῦ συζύγου της Ἀβοὺλ-Ἀὰς ὡς ἐνεχύρου μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως τῆς συμφωνίας.

Πρὶν ἢ ὁ στρατὸς ἐπανέλθῃ εἰς Μεδίναν ἐγένετο ἡ διανομὴ τῶν λαφύρων· καθότι, ἂν καὶ τὸ καραβάνιον τοῦ Ἀβοὺ-Σόριαν διεξέφυγε τὸν κίνδυνον, σημαντικὸν ὅμως ἀριθμὸν ὅπλων καὶ καμήλων ἐκυρίευσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου, μεγάλη δὲ ποσότης χρημάτων ἔμελλε νὰ ἐπισωρευθῇ ἐκ τῶν λύτρων τῶν αἰχμαλώτων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Μωάμεθ διέταξεν ὅπως τὸ ὅλον τῆς λείας διανεμηθῇ ἐξ ἴσου μεταξὺ πάντων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν Μοσλήμων· καί τοι δὲ ὑπῆρχεν ἔκπαλαι καθιερωμένη συνήθεια παρὰ τοῖς Ἄραψι νὰ λαμβάνῃ ὁ ἀρχηγὸς τὸ τέταρτον τῆς λείας, ὁ Μωάμεθ εὐχαριστήθη εἰς ἴσην μετὰ τῶν λοιπῶν μερίδα. Μεταξὺ τῶν εἰς τὸ μέρος του λαχόντων λαφύρων ἦτο καὶ μία περίφημος σπάθη, θαυμαστῆς σομώσεως, καλουμένη Δουλ-Φακὰρ, ἤτοι ἡ Τρυπανωτὴ· τὴν σπάθην ταύτην ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν μαχῶν, τὴν ἐκληρονόμησε δὲ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ γαμβρός του Ἀλῆς.

Ἡ ἰσότης τοῦ μερίσματος τῶν λαφύρων διήγειρε μεγάλην δυσαρέσκειαν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖνοι οἵτινες ἀντέστησαν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μάχης καὶ ἀνεδείχθησαν οἱ μᾶλλον δραστήριοι περὶ τὴν λαφυραγωγίαν, παρεπονοῦντο ὅτι ἔμελλε νὰ λάβωσιν ἴσην μερίδα μετὰ τῶν ἀπάνευθεν ἑστηκότων καὶ τῶν γερόντων οἵτινες ἐρρούρουν τὰς ἀποσκευάς. Ἡ φιλονεικία αὕτη, ὡς παρατηρεῖ ὁ Sale, ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐκείνην τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δαυὶδ προκειμένου λόγου νὰ μερισθῶσι τὰ ἐκ τῶν Ἀμαληκιτῶν σκῦλα· οἱ εἰς τὴν μάχην μετασχόντες ἐπέμενον νὰ μὴ δοθῇ μερὶς λαφύρων εἰς τοὺς ἀποτεταγμένους πρὸς φρούρησιν τῶν σκευῶν. Ἡ ἀπόφασις ὑπῆρξεν ὁμοία· ἔλαβον δηλαδὴ ἴσας μερίδας. (Βασιλειῶν Α'. Κεφ. Α'. 21-23). Ὁ Μωάμεθ, εἰδήμων τῆς Βιβλικῆς ἱστορίας, ἴσως ἔλαβεν ὡς ὑπογραμμὸν τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Εἰς ὁδηγὸν, διανοούμενον ἵνα ἐντὸς ὀλίγου ῥιφθῇ εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολέμου

καὶ τῆς λεηλασίας, ἦτο περισπούδαστον τὸ ζήτημα τῆς διευθετήσεως τῆς διανομῆς τῶν σκύλων. Εὐτυχῶς ὅμως ἐν ὥρᾳ καταλλήλῳ, μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Μέκαν ἐπάνοδόν του, ἔλαβεν ἀποκάλυψίν τινα διοργανίζουσαν τὸν ἐν τῷ μέλλοντι μερισμὸν τῶν ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως μαχῶν προερχομένων λαφύρων.

Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ καθέκαστα τῆς περιφήμου μάχης τοῦ Βεδὴρ, τῆς πρώτης ταύτης νίκης τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ, ἀσήμου μὲν ἴσως τὸ καθ' αὑτὴν, μεγάλης δὲ ἕνεκεν τῶν συνεπειῶν της, διότι ὑπῆρξε τὸ προοίμιον σειρᾶς νικῶν, αἵτινες ἠλλοίωσαν τὰς τύχας τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Θάνατος τῆς θυγατρὸς τοῦ προφήτου Ῥοκαΐας.—Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ζηνὰδ τῷ ἀποδίδεται. — Συνέπειαι τῆς ἁρᾶς τοῦ προφήτου κατὰ τοῦ Ἀβοὺ-Λαχὰδ καὶ τῆς οἰκογενείας του.—Παράφορος ὀργὴ τῆς Ἔνδας, συζύγου τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν.—Ὁ Μωάμεθ θαυμασίως διαφεύγει τὸν κίνδυνον τῆς δολοφονίας.—Πρεσβεία τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀβυσσινίας.

Ὁ Μωάμεθ ἐπέστρεψε τροπαιοῦχος εἰς Μεδίναν μετὰ τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων τῆς πρώτης του μάχης. Τὴν χαρὰν αὐτοῦ ὅμως συνετάραξεν οἰκιακὸν δυστύχημα. Ἡ περιλημένη του θυγάτηρ Ῥοκαΐα, ἥτις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀφιχθῆ ἐκ τῆς ἐξορίας, δὲν ὑπῆρχε πλέον. Ὁ ἀγγελιαφόρος τῆς νίκης τοῦ Μωάμεθ, προπορευόμενος αὐτοῦ, συνήντησε παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως τὴν νεκρικὴν ἀκολουθίαν προπέμπουσαν τὸ σῶμα τῆς Ῥοκαΐας εἰς τὸν τάφον.

Ἡ θλῖψις τοῦ προφήτου συνεκεράσθη μετ' οὐ πολὺ

ἕνεκα τῆς ἐκ Μέκας ἀφίξεως τῆς θυγατρός του Ζηνάβ, συνοδευομένης ὑπὸ τοῦ πιστοῦ Ζεὴδ. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ζεὴδ ἀπήντησε πολλὰς δυσκολίας. Ὁ λαὸς τῆς Μέκας εἶχεν ἐξαγριωθῆ ὡς ἐκ τῆς τελευταίας ἥττας καὶ τῆς πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων ἀνάγκης. Ὁ Ζεὴδ ὅθεν ἔμεινεν ἔξω τῶν τειχῶν καὶ ἀπέστειλε μήνυτὴν εἰς τὸν Κενανὰχ, ὅστις ἦτον ἀδελφὸς τοῦ Ἀβοὺλ-Ἀὰς, γνωστοποιῶν αὐτῷ τὴν συμφωνίαν καὶ προσδιορίζων τὸν τόπον ἔνθα ὤφειλον νὰ τῷ ἀποδώσωσι τὴν Ζηνὰβ εἰς χεῖράς του. Ὁ Κενανὰχ ἐκίνησεν ὅπως τὴν μεταφέρῃ ἐκεῖσε ἐπὶ φορείου. Καθ' ὁδὸν περιέζωσεν αὐτοὺς συμμορία Κορεϊσσιτῶν ἀποφασισμένων νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς. Ἐν τῇ ἔριδι, Ἀββὰρ-Ἰβν-Ἀσβὰδ τις κατήνεγκε κατὰ τοῦ φορείου βολὴν λόγχης καὶ, ἂν ὁ Κενανὰχ δὲν ἀντώθει αὐτὴν διὰ τοῦ τόξου του, θὰ ἐφόνευε τὴν Ζηνάβ. Ὁ Ἀβου-Σόφιαν ἕνεκα τοῦ θορύβου ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου καὶ ὠνείδισε τὸν Κενανὰχ ὅτι ἀπέδιδεν οὕτω δημοσίᾳ τὴν θυγατέρα τοῦ Μωάμεθ, τοῦθ' ὅπερ ἐδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ ὡς δειλὴ παραχώρησις· ἐπανήγαγον ὅθεν τὴν Ζηνὰβ οἰκαδε, ἀλλ' ὁ Κενανὰχ κατώρθωσε νὰ παραδώσῃ αὐτὴν κρυφίως εἰς τὸν Ζεὴδ κατὰ τὴν ἑπομένην νύκτα.

Ὁ Μωάμεθ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηγριώθη μαθὼν τὴν γενομένην κατὰ τῆς θυγατρός του προσβολὴν, ὥστε προσέταξεν εἰς ὄντινα ἤθελε συλλάβει τὸν Ἀββὰρ, νὰ τὸν καύσῃ ζῶντα. Καταπραϋνθεὶς, ἐτροποποίησε τὴν διαταγήν του. «Εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἀνήκει, εἶπε, τὸ διὰ τοῦ πυρὸς τιμωρεῖν τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν συλλάβωσι τὸν Ἀββὰρ, ἂς τὸν θανατώσωσι διὰ τοῦ φασγάνου.»

Ὁ πρόσφατος θρίαμβος τῶν Μοσλήμων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βεδὴρ κατέπληξε καὶ δυσηρέστησεν ὑπερμέτρως τοὺς Κορεϊσσίτας τῆς Μέκας. Ὁ πρὸ μικροῦ καταλιπὼν τὰ τείχη των φυγὰς ἤδη κατέστη κραταιὸς ἐχθρός. Διάφοροι ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ διασημοτέρων συμπολιτῶν των ἔπεσαν ὑπὸ τὰς βολὰς αὐτοῦ· ἐ-

τεροι δὲ ἐγένοντο αἰχμάλωτοί του, ἀπεκδεχόμενοι ταπεινωτικὴν ἐξαγοράν. Ὁ Ἀβοὺ-Λαχὰβ, θεῖος τοῦ Μωάμεθ καὶ ἀείποτε ἀμείλικτος ἀντίπαλός του, προσβληθεὶς ὑπὸ νόσου, κατέστη ἀνίκανος πρὸς ἐκστρατείαν. Ἀπεβίωσε μάλιστα ἐλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς μάχης, τὸν δὲ θάνατόν του ἐπετάχυνεν ἡ ὡς ἐκ τῆς ἥττας ἐξερέθισίς του. Οἱ πιστοὶ ὅμως Μοσλῆμαι ἀποδίδουσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρὰν, ἣν ὁ Μωάμεθ ἐξέφερε κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὅταν ὕψωσε τὴν χεῖρα ἵνα ἐκφενδονίσῃ κατὰ τοῦ προφήτου λίθον ἐπὶ τοῦ λόφου Σαφά. Ἡ κατάρα ἐκείνη, λέγουσιν, ἔπεσε καὶ ἐπὶ τὸν υἱόν του Ὄθαν, ὅστις ἀπέπεμψε τὴν θυγατέρα τοῦ προφήτου Ῥοκαΐαν. Λέων τις τὸν κατεσπάραξεν ἐπὶ παρουσίᾳ ὁλοκλήρου καραβανίου, ἐν μιᾷ τῶν εἰς Συρίαν ὁδοιποριῶν του.

Οὐδεὶς ἐδοκίμασε τόσῳ ἐγκάρδιον τὴν λύπην ἕνεκα τῆς εἰς Βεδὲρ προσράτου ἥττας, ὅσον ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν· καὶ ἀληθῶς μὲν ἔφθασεν εἰς Μέκαν ἀσφαλῶς μετὰ τοῦ καραβανίου του, ἀλλ' ὅπως ἀκούσῃ μόνον περὶ τοῦ θριάμβου τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἐμίσει, καὶ ὅπως εὕρῃ τὸν οἰκόν του πενθοῦντα. Ἡ σύζυγός του Ἔνδα τὸν ὑπεδέχθη γοῶσα παραφόρως διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς, τοῦ θείου της καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της. Ἡ ὀργὴ συνεμίχθη μετὰ τῆς λύπης της, νυχθημερὸν δὲ ἐπεκαλεῖτο ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Ἁμζὰ καὶ Ἀλῆ, διὰ τῶν χειρῶν τῶν ὁποίων οἱ οἰκεῖοι της ἔπεσαν.*

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν συνήγαγε διακοσίους δεξιοὺς ἱππεῖς,

* Εἶνε παραδεδεγμένος παρὰ τοῖς Ἀραψι νόμος, ὅτι ὁ χύνων τὸ αἷμα ἀνθρώπου τινὸς, ὀφείλει τὸ ἴδιον αἷμα, διὰ τὸ πιπραγμένον, πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ φονευθέντος. Ὁ ἀρχαῖος οὗτος νόμος κυροῦται διὰ τοῦ Κορανίου. «Ὦ πιστοὶ, ὁ νόμος τῆς ἰσοτιμωρίας ἐπιτάσσεται ὑμῖν ὡς πρὸς τοὺς φονευομένους. Οἱ ἐλεύθεροι ἀποθανοῦνται διὰ τοὺς ἐλευθέρους.» Τὴν τοῦ αἵματος ἔκτισιν, καλουμένην Ἀραβιστὶ Θὰρ, δικαιοῦνται ἅπαντες οἱ συγγενεῖς τῶν εἰς κεκρυμμένον πόλεμον φονευθέντων, κατὰ τοῦ πράγματι φονέως οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς φονευομένους κατὰ τοὺς μεταξὺ δύο φυλῶν πολέμους, ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν ἀ-

ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔφερε σάκκον ἀλεύρου ἐπὶ τῆς ἀστράβης, τὸ ὀλιγαρκὲς τοῦτο ἐφόδιον τοῦ Ἄραβος πρὸς ἐκδρομήν. Ἐνῷ ἐξήλαυνε ὥμοσε νὰ μὴ χρίσῃ τὴν κεφαλήν του, οὔτε ν' ἀλείψῃ μύρους τὸ γένειον, οὔτε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον γυναικὸς, ἂν πρῶτον δὲν συνήντα τὸν Μωάμεθ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Διελθὼν τὴν χώραν, ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν τριῶν μιλίων ἀπὸ Μεδίνης, ἐφόνευσε δύο ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ προφήτου, ἐδήωσε τοὺς ἀγροὺς καὶ κατέκαυσε τοὺς φοινικῶνας.

Ὁ Μωάμεθ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς ἀνωτέρας δυνάμεως. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἐπιλήσμων τοῦ ὅρκου του, δὲν ἀνέμεινε τὴν προσέλευσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν ἵππον μεταστρέψας ἔφυγε δρομαίως. Οἱ ἱππεῖς αὐτοῦ τὸν ἠκολούθησαν ἀμέσως, ῥίπτοντες τοὺς σάκκους τῶν ἀλεύρων ἐν τῇ ἐπισπεύσει τῆς φυγῆς· ἐντεῦθεν τὸ γεγονὸς τοῦτο καταγελαστικῶς ὠνομάσθη, «Ὁ πόλεμος τῶν σάκκων τῶν ἀλεύρων.»

Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἀναφέρουσι περὶ κινδύνου τινὸς, ὃν ὁ προφήτης διέτρεξεν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ἡμέραν τινὰ ἐκοιμᾶτο παρὰ τοὺς πόδας δένδρου, μικρὸν πέραν τοῦ στρατοπέδου του, ὅτε ἀφυπνίσθη ὑπὸ ταραχῆς καὶ εἶδε τὸν Δουρθοὺρ, πολέμιον μαχητὴν, ἱστάμενον κατεπάνω του μὲ γυμνὴν τὴν σπάθην. «Ὦ Μωάμεθ, ἀνέκραξεν ὁ ἐχθρός, τίς τώρα θέλει σὲ σώσει;»—«Ὁ Θεὸς!» ἀπεκρίθη ὁ προφήτης. Μεταπεισθεὶς ἀμέσως ὁ Δουρθοὺρ ἄφηκε τὴν σπάθην νὰ τῷ πέσῃ. Ὁ Μωάμεθ τὴν ἥρπασε καὶ ἀναπάλλων αὐτὴν ἀντέκραξε· «Τίς τώρα θέλει σὲ σώσει, Δουρθοὺρ;»—«Οἴμοι οὐδείς·» ἀπήντησεν ὁ στρατιώτης.—«Μάθε λοι-

τόμων ἄτινα εἶνε βίβλιον ὅτι τοὺς ἐφόνευσαν.

Ὁ Ἀραψ θεωρεῖ τὴν τοῦ αἵματος ἐκδίκησιν ὡς ἓν τῶν ἱερωτέρων δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων του· οὐδεμία γυνὴ σκέψις θὰ ἴσχυεν ἵνα τὸν μεταπείσῃ. Ἔχει δὲ καὶ σχετικὴν παροιμίαν, τὴν ὁποίαν, «Καὶ ἂν ἔμελλε νὰ ἴδῃ κατοικία μου τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, δὲν θὰ ἐγκατέλιπον τὸ Θάρ.»—Ὅρα Βούρκαρδ. Τόμ. 1. 314, Σημείωσις.

πὸν ἀπ' ἐμοῦ νά ἦσαι μακρόθυμος.» Οὕτω εἰπὼν τῷ ἀπέδωκε τὴν σπάθην. Ἡ καρδία τοῦ μαχητοῦ ἡττήθη· ἀνεγνώρισε τὸν Μωάμεθ ὡς προφήτην τοῦ Θεοῦ καὶ ἠσπάσθη τὴν θρησκείαν.

Ὑσὰν νὰ μὴ τοῖς ἤρκει ἡ θαυμασία ἀφήγησις τοῦ ἀνεκδότου τούτου, ἕτεροι ἀφωσιωμένοι Μοσλήμαι βεβαιοῦσιν, ὅτι διεσώθη ὁ Μωάμεθ τῇ παρεμβάσει τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ, ὅστις, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δουρθοὺρ ἔμελλε νὰ πλήξῃ τὸν προφήτην, τῷ κατήνεγκε βολὴν ἐπὶ τοῦ στήθους διὰ τῆς ἀοράτου χειρός του καὶ ἡ σπάθη τὸν ἔρυγεν.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Κορεῖσσῖται τῆς Μέκας ἐμνήσθησαν τῶν συγγενῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Μωάμεθ, οἵτινες, ὅπως διασωθῶσιν ἀπὸ τῶν διωγμῶν των, εἶχον καταφύγει εἰς Ἀβυσσινίαν, καὶ πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔμενον ἐκεῖσε εἰσέτι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Νήγου, ἤτοι τοῦ βασιλέως. Ἔπεμψαν ὄθεν πρεσβείαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἐξαιτούμενοι τοὺς πρόσφυγας. Εἷς τῶν πρεσβευτῶν ἦτον ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ῥαβίας, ἕτερος δὲ, ὁ Ἀμροὺ-Ἰβν-αλ-Ἀὰς, ὁ διακεκριμένος ποιητὴς, ὅστις ἐπετέθη κατὰ τοῦ Μωάμεθ, ὅτε ἤρξατο τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, δι' ἐπιγραμμάτων καὶ σιλλογραφιῶν. Εἶχεν ἤδη ὥριμον τὴν ἡλικίαν καὶ ἐθαυμάζετο διά τε τὴν ἐξύνειαν καὶ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν. Ἦτον εἰσέτι ἀμείλικτος ἀντίπαλος τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας, τῆς ὁποίας ὅμως ἔμελλε προσεχῶς νὰ ἀναδειχθῇ εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ μάλα διακεκριμένων ὑπερμάχων.

Ὁ Ἀμροὺ καὶ ὁ Ἀβδαλλὰχ προῳμιάσαντο τῆς πρεσβείας των, κατὰ τὰ ἀνατολικὰ ἔθιμα, διὰ τῆς προσφορᾶς πλουσίων δώρων, εἶτα δ' ἐζήτησαν, ἐπ' ὀνόματι τῶν Κορεῖσσιτικῶν ἀρχῶν τῆς Μέκας, νὰ τοῖς παραδοθῶσιν οἱ πρόσφυγες. Ὁ βασιλεὺς ἦτο δίκαιος ἄνθρωπος καὶ προσεκαλέσατο τοὺς Μοσλήμας ἵνα ἐνώπιόν του ἐξηγηθῶσι περὶ τῆς νέας καὶ κινδυνώδους αἱρέσεως δι' ἣν κατηγοροῦντο. Μεταξὺ αὐτῶν ἠριθμεῖτο

ὁ Γαφὰρ, υἱὸς τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ, διὰ ἐξάδελφος τοῦ Μωάμεθ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκέκτητο ἐπαγωγὸν μορφὴν καὶ πειστικὴν εὐγλωττίαν.

Ἐγερθεὶς κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀνέπτυξε τὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰσλὰμ ἐντόνως καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις ὡς παρετηρήθη ἦτο Νεοριανὸς Χριστιανὸς, εὗρε τὴν διδασκαλίαν ταύτην τοσοῦτο ὁμοιάζουσαν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις πρὸς ἐκείνην τῆς αἱρέσεώς του καὶ τοσοῦτο ἐναντίαν πρὸς τὴν παχυλὴν τῶν Κορεῖσσιτῶν εἰδωλολατρείαν, ὥστε ἀντὶ νὰ παραδώσῃ τοὺς πρόσφυγας, προσέλαβεν αὐτοὺς εἰδικώτερον ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸν Ἀμροὺ καὶ τὸν Ἀβδαλλὰχ τὰ κομισθέντα δῶρα, ἀπέπεμψεν αὐτοὺς τῆς αὐλῆς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Αὐξάνουσα ἰσχὺς τοῦ Μωάμεθ.—Ἀγανάκτησις αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων.—Ἄραψ τις νεᾶνις προσβάλλεται παρὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς τοῦ Καινόκα.—Θέρυβος.—Οἱ Βενι-Καινόκα καταφεύγουσιν εἰς τὸ φρούριόν των.—Παράδοσις αὐτῶν καὶ τιμωρία διὰ ξηλεύσεως καὶ ἐξορίας.—Γάμος τοῦ Ὀθμὰν μετὰ τῆς Ὀμμ-Κέλθουμ, θυγατρὸς τοῦ προφήτου, καὶ τοῦ προφήτου μετὰ τῆς Ἀφζᾶς.

Ἡ ἐν Βεδὴρ μάχη μετέβαλλεν ὅλως τὴν θέσιν τοῦ Μωάμεθ. Ἤδη οὗτος κατέστη προπαιοῦχος ἐρχηγὸς αὐξανούσης δυνάμεως. Αἱ εἰδωλολάτριαι φυλαὶ τῆς Ἀραβίας εὐκόλως ἠσπάζοντο θρησκείαν θωπεύουσαν τὰς λεηλατικὰς ὀρέξεις των, διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς λείας, καὶ ἐπὶ τέλους οὐδὲν ἄλλο ἐπαγγελλομένην ἢ τὸ νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρχέτυπον τῶν προπατόρων των πίστιν· ἡ πρώτη ὅθεν ἱππηλασία, ἥτις εἰσῆλθε διὰ τῶν

πυλῶν τῆς Μεδίνης, φέρουσα τὰ λάφυρα στρατοπέδου, ἐσαγήνευσε προσηλύτους ὅλους σχεδὸν τοὺς εἰδωλολάτρας κατοίκους της καὶ ἐξησφάλισεν εἰς τὸν Μωάμεθ τὴν ἀπόλυτον τῆς πόλεως κυριαρχίαν. Τὸ ἦθος αὐτοῦ μετήλλαξεν, ἐλάλει δὲ ὡσεὶ νομοθέτης καὶ ἡγεμών. Πρώτην ἔνδειξιν τοιαύτης μετατροπῆς αἰσθημάτων ὁρῶμεν ἐν τῇ διαγωγῇ του πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὧν τρεῖς πρώτισται καὶ κραταιαὶ οἰκογένειαι ἦσαν ἐγκαταστημέναι εἰς Μεδίναν.

Ὅλαι αἱ παραχωρήσεις, ἃς ἐχορήγησε πρὸς τὴν ἰσχυρογνώμονα ἐκείνην γενεάν, ἀπέβησαν ἄγονοι· οὗτοι ὄχι μόνον ἐπέμενον ἀδιάσειστοι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλὰ καὶ κατεγέλων αὐτοῦ τε καὶ τῆς διδασκαλίας του. Ἀσμὰ ἡ θυγάτηρ τοῦ Μέργουαν, Ἰουδαία ποιήτρια, ἔγραφε κατ' αὐτοῦ σατύρας. Ταύτην ἐφόνευσεν εἷς τῶν φανατικῶν μαθητῶν του. Ὁ Ἀβοὺ-Ἀφάκ, Ἰσραηλίτης, ἡλικίας ἑκατὸν εἴκοσιν ἐτῶν, ἐπίσης ἐφονεύθη διότι ἐχλεύαζε τὸν προφήτην. Ὁ Καὰβ-Ἰβν-Ἀσκρὰφ, ἕτερος ποιητὴς Ἰουδαῖος, ἐλθὼν εἰς Μέκαν μετὰ τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην, προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Κορεϊσίτας εἰς ἐκδίκησιν ἀπαγγέλλων στίχους, δι' ὧν ἐξύμνει τὰς ἀρετὰς καὶ ἐθρήνει τὸν θάνατον τῶν εἰς τὴν μάχην ἐκείνην πεσόντων ὁμοφύλων των. Τοσούτῳ δὲ προκατελήφθη τὸ πνεῦμα του, ὥστε ἐπανελθὼν εἰς Μεδίναν, ἀπήγγελλε τοὺς στίχους τούτους δημοσίως καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν τοῦ προφήτου ὀπαδῶν, οἵτινες ἦσαν συγγενεῖς τῶν φονευθέντων. Πειραζόμενος ὑπὸ τοιαύτης κακοβουλίου ἀντενεργείας ὁ Μωάμεθ, ἡμέραν τινὰ ἀνέκραξεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ, «Τίς θέλει μὲ ἀπαλλάξει ἐκ τοῦ υἱοῦ τούτου τοῦ Ἀσκράφ;» Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Καὰβ ἀπέτισε τὸν ποιητικὸν αὐτοῦ οἶστρον διὰ τῆς ζωῆς του, φονευθεὶς ὑπὸ ζηλωτοῦ τινὸς Ἀνσαριανοῦ ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἀσσιτῶν.

Ἐπὶ τέλους συμβάν τι ὥθησε τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ὀργὴν τοῦ Μωάμεθ ἵνα ἐκραγῇ εἰς κεκηρυγμένας ἐχθροπραξίας. Νεανίς τις, ἐκ μιᾶς τῶν νομαδικῶν φυλῶν

τῶν Ἀράβων, κομίζουσα γάλα εἰς τὴν πόλιν, εὑρίσκετο ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ συνοικίᾳ, τῶν Βένι-Καϊνόκα, ἤτοι υἱῶν τοῦ Καϊνόκα, μιᾶς ἐκ τῶν πρωτίστων Ἰουδαϊκῶν οἰκογενειῶν. Περιεκύκλωσε τὴν κόρην ἀριθμός τις νέων Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες, ἀκούσαντες φημιζομένην τὴν καλονὴν αὐτῆς, τὴν παρεκάλουν ν' ἀποκαλύψῃ τὸ πρόσωπόν της. Ἡ κόρη δὲν συγκατετέθη εἰς πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς νόμους τῆς εὐσχημοσύνης τοὺς μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων της ἐπικρατοῦντας. Νέος τις χρυσοχόος, οὗτινος τὸ ἐργαστήριον ἦτον ἐκεῖ πλησίον, ἔδησε κρύφα τὴν ἄκραν τοῦ καλύμματός της εἰς τὸ ἐδώλιον ἐφ' οὗ ἐκάθητο, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν ἡ νεᾶνις ἠγέρθη διὰ ν' ἀναχωρήσῃ, τὸ κάλυμμα ἔστη καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἐξετέθη εἰς τὰ ὄμματα τῶν περιεστώτων. Καὶ ἰδοὺ σφοδροὶ γέλωτες καὶ σκώμματα ἐκ μέρους τῶν νέων Ἰσραηλιτῶν, ἡ δὲ κόρη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐμβρόντητος καὶ ἐρυθριῶσα. Μοσλήμης τις παρὼν, ἀγανακτήσας διὰ τὴν καταισχύνην εἰς ἣν τὴν ἐξέθηκαν, ἀπέσπασε τὴν σπάθην του καὶ διεπέρασε τὸ στῆθος τοῦ χρυσοχόου, ἀλλ' ἐνῷ ἔστρεφε τὰ νῶτα ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Οἱ Μοσλήμαι τῆς παρακειμένης συνοικίας ἁρπάζουσι τὰ ὅπλα. Οἱ Βενι-Καϊνόκα ταὐτὸ πράττουσι· ἀλλ' ὄντες κατώτεροι τὸν ἀριθμὸν καταφεύγουσιν εἰς ἓν φρούριον. Ὁ Μωάμεθ παρενέβη ὅπως καταστείλῃ τὸν θύρυβον· ἀλλ' ὢν παροργισμένος κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπέμενεν ὅπως ἡ προσβαλοῦσα φυλὴ ἀσπασθῇ ἀμέσως τὴν πίστιν. Τῷ ἀντέταξαν τὴν συνθήκην ἣν μετ' αὐτῶν συνωμολόγησεν ἐρχόμενος εἰς Μεδίναν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ ἐκπληρῶσιν ἀκωλύτως τὰ τῆς θρησκείας των· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ δὲν μετεπείθετο. Ἐπί τινα καιρὸν οἱ Βένι-Καϊνόκα δὲν ἤθελον νὰ ἐνδώσωσι καὶ πεισματωδῶς ἔμενον ὠχυρωμένοι ἐν τῷ φρουρίῳ των, ἀλλ' ἡ πεῖνα τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὄββα-Σολοὺλ, ἀρχηγὸς τῶν Χαζραδιτῶν καὶ εἷς τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς, μεσιτεύσας ὑπὲρ αὐ-

τῶν, τοὺς διέσωσε μὲν ἀπὸ τοῦ διὰ στόματος μαχαίρας θανάτου, ἀλλ' ἅπας ὁ πλοῦτος καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐδημεύθησαν καὶ ἐξόριστοι παρεγένοντο εἰς Συρίαν, τὸν ἀριθμὸν ἑπτακόσιοι.

Τὰ συσσωρευθέντα εἰς τὸν προφήτην καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ὅπλα καὶ πλούτη ἐκ τῆς δημεύσεως ταύτης, μεγάλως ἐβοήθησαν τοὺς ἀκολούθους ὑπὲρ τῆς πίστεως πολέμους. Μεταξὺ τῶν ὅπλων ἄτινα ἔλαχον εἰς τὴν μερίδα τοῦ Μωάμεθ, ἀριθμοῦνται τρεῖς σπάθαι ἤτοι· Μέδχαμ, ἡ διαπεραστικὴ· Ἀλ-Βαττὰρ, ἡ ἐξεῖα, καὶ Χατὴφ, ἡ θανατηφόρος. Δύο λόγχαι, ἤτοι· Ἀλ-Μονθάρη, ἡ διασκορπιστικὴ, καὶ Ἀλ-Μονθαβὴ, ἡ ἐλέτειρα. Εἷς θώραξ ἀργυροῦς, καλούμενος Ἀλ-Φάδχα, καὶ ἕτερος ὀνομαζόμενος Ἀλ-Σαδίας, τοὺς ὁποίους, καθὰ λέγουσιν, ὁ Σαοὺλ παρέδωκεν εἰς τὸν Δαυὶδ ὅταν οὗτος ἐξῆλθεν ἵνα παλαίσῃ πρὸς τὸν Γολιάθ. Ὑπῆρχε καὶ ἓν τόξον, καλούμενον Ἀλ-Κατοὺμ, ἤτοι τὸ Ἰσχυρὸν, ὅπερ ὅμως διέφευσε τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ, καθότι εἰς τὴν πρώτην μάχην, ἐν ᾗ ὁ προφήτης τὸ μετεχειρίσθη, ἐτάνυσεν αὐτὸ τόσῳ δυνατά, ὥστε ἐν τῇ βολῇ συνετρίβη εἰς τεμάχια. Ἐχρᾶτο ἐν γένει τῷ τόξῳ τοῦ Ἀραβικοῦ εἴδους, σὺν ἰδίοις ἐστοῖς καὶ λόγχαις, ἀπηγόρευε δὲ εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ ποιῶνται χρῆσιν τοῦ τόξου τῆς Περσίας.

Ὁ Μωάμεθ τοῦ λοιποῦ ἀπελάκτισε τὴν φιλίαν τῶν Ἰουδαίων· οὗτοι μάλιστα ἐγένοντο ἀντικείμενον τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ διωγμῶν. Κατήργησε τὸν θεσμὸν, δι' οὗ εἶχε καταστήσει Κέβλαν, ἤτοι σημεῖον τῆς προσευχῆς, τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀντ' αὐτῆς προσδιώρισε τὴν Μέκαν, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Μωαμεθανοὶ ἔκτοτε στρέφουσι πάντοτε τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐν ὥρᾳ λατρείας.

Τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς τοῦ προφήτου Ῥοκαΐας πικρῶς ἐθρήνησεν ὁ σύζυγος αὐτῆς Ὀθμαν. Ὅπως τὸν παραμυθήσῃ διὰ τοιαύτην στέρησιν, ὁ συστρατιώτης του Ὀμὰρ τῷ προσήνεγκεν, πρὶν ἡ λήξῃ τὸ ἔτος, εἰς

σύζυγον τὴν θυγατέρα του Ἀρζάν. Αὐτὴ ἦτο χήρα τοῦ Ὀβάσου, Σουχαμίτου τινὸς, δεκαοκταετὴς τὴν ἡλικίαν καὶ ἐξόχου ὡραιότητος· ἀλλ' ὁ Ὀθμαν δὲν συγκατετίθετο. Ὁ Ὀμὰρ πολὺ δυσηρεστήθη, ἐκλαβὼν τὴν ἀποποίησιν ταύτην ὡς περιφρόνησιν πρός τε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν, παρεπονήθη δὲ περὶ τούτου εἰς τὸν Μωάμεθ. «Μὴ ἀγανάκτει, Ὀμὰρ,—ἀπεκρίθη ὁ προφήτης,—γυνὴ καλλιτέρα εἶνε προωρισμένη διὰ τὸν Ὀθμαν καὶ ἀνὴρ καλλίτερος διὰ τὴν θυγατέρα σου.» Καὶ τῷ ὄντι ὁ προφήτης ἔδωκεν εἰς τὸν Ὀθμαν τὴν θυγατέρα του Ὀμμ-Κόλθουμ, αὐτὸς δ' ἔλαβεν εἰς σύζυγον τὴν ὡραίαν Ἀρζάν. Διὰ τῶν πολιτικῶν τούτων συνδέσμων προσείλκυσε ἑαυτῷ γενότερον τὸν Ὀθμαν καὶ τὸν Ὀμὰρ, συνάμα δὲ ἱκανοποίησε τὸ πρὸς τὴν καλλονὴν πάθος του. Ἡ Ἀφζὰ, μετὰ τὴν Ἀγεσὰν, ἦτον ἡ προσφιλεστέρα τῶν συζύγων του, εἰς αὐτὴν δ' ἐνεπιστεύετο τὸ κιβώτιον ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο τὰ κεφάλαια καὶ οἱ στίχοι τοῦ Κορανίου, ἅμα μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἡ Ἔνδα παροτρύνει τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοὺς Κορεϊσσίτας νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν θάνατον τῶν φονευθέντων εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην συγγενῶν της.—Οἱ Κορεϊσσῖται ἐκστρατεύουσι παρακολουθούμενοι ὑπὸ τῆς Ἔνδας καὶ τῶν συνομιλων της.—Μάχη τοῦ Ὀχὼδ.—Φρικώδης θρίαμβος τῆς Ἔνδας.—Ὁ Μωάμεθ παραμυθεῖται λαμβάνων εἰς σύζυγον τὴν Ἔνδ, θυγατέρα τοῦ Ὀμέγια.

Ἐφ' ὅσον ἐμεγαλύνετο ἡ ἰσχὺς τοῦ Μωάμεθ ἐν Μεδίνῃ, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἔχθρα τῶν Κορεϊσσιτῶν ἐν Μέκᾳ λυσσωδῶς ἐκορυφοῦτο. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἦρχε τότε τῆς

ἱερᾶς πόλεως, αὐτὸν δ' ἐπιμόνως παρώτρυνεν ἡ σύζυγός του Ἔνδα εἰς πόλεμον· καθότι ἡ ἐξηγερμένη καρδία της δὲν ἐπαύετο ἕως οὗ δὲν ἐλάμβανε τὴν δι' αἵματος ἔκτισιν παρὰ τῶν φονευσάντων τόν τε πατέρα καὶ ἀδελφὸν αὐτῆς. Ὁ Ἀκρήμας ἐπίσης, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἀβου-Ζάαλ, ὅστις ἐκληρονόμησε τὸ κατὰ τοῦ προφήτου πατρικὸν μῖσος, ἐζήτει μετὰ κραυγῶν ἐκδίκησιν. Τούτων ἕνεκα κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ἀπὸ τῆς Ἐγείρας, τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐν Βεδὴρ μάχης, ὁ Ἀβου-Σόφιαν ἐξεστράτευσε μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν Κορεϊσσῖται, εἰ καὶ συγκατελέγοντο ἐν αὐτοῖς Ἄραβες ἐκ τῶν φυλῶν Κενανὰ καὶ Τεχαμὰ. Ἐκ τοῦ σώματος τούτου, ἑπτακόσιοι μὲν ἦσαν θυρεοφόροι, διακόσιοι δὲ ἱππεῖς. Ὁ Ἀκρήμας ἦτον εἷς τῶν στρατηγῶν, ὡς ἐπίσης ὁ Καλὴδ-Ἰὸν-αλ-Οὐαλήδ, μαχητὴς ἀδαμάστου ἀνδρείας, ὅστις ἀκολούθως κατέστη περιβόητος. Τὰς σημαίας ἕφερον προπορευόμενοι οἱ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀβδ-αλ-Δὰρ, ἥτις ἦτο κλάδος τῆς φυλῆς τοῦ Κορεΐς, ἔχουσα τὸ κληρονομικὸν προνόμιον τοῦ λαμβάνειν τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν τοῖς συμβουλίοις, τὸν πρωτιστεύοντα βαθμὸν ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῦ φέρειν τὴν σημαίαν εἰς τὰ πρόσθεν τοῦ στρατοῦ.

Ἡ φιλέδικος Ἔνδα ἠκολούθει εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν μετὰ δεκαπέντε ἐκ τῶν μάλα διακεκριμένων γυναικῶν τῆς Μέκας, συγγενῶν τῶν φονευθέντων εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην, αἵτινες ὁτὲ μὲν ἐπλήρουν τὸν ἀέρα ἐκ θρήνων διὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, ὁτὲ δὲ ἐνεθάρρυνον τὸν στρατὸν διὰ τοῦ ἤχου τῶν τυμπάνων καὶ τῶν πολεμικῶν ἀσμάτων. Ἐνῷ διέβαινον τὸ χωρίον Ἀβουά, ὅπου ἐτάφη ἡ Ἀμινὰ, μήτηρ τοῦ Μωάμεθ, μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀπέτρεψαν τὴν Ἔνδαν τοῦ νὰ ἐξορύξῃ ἐκ τοῦ μνημείου της τὰ σκωληκόβρωτα ὀστᾶ της.

Ὁ Ἀλ-Ἀββὰς, θεῖος τοῦ Μωάμεθ, ὅστις κατῴκει εἰσέτι εἰς Μέκαν καὶ ἐθεωρεῖτο ἀντίπαλος τῆς νέας πίστεως, βλέπων ὅτι ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ θὰ κατεστρέφετο ἀναμφιβόλως, ἂν ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ἐξ ἀπροόπτου τὸν κατελάμβανεν, ἀπέστειλε κρύφα ταχυδρόμον ἵνα τὸν εἰδοποιήσῃ περὶ τοῦ κινδύνου. Ὁ Μωάμεθ εὑρίσκετο εἰς τὸ χωρίον Κόβα ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν ταύτην, πάραυτα δὲ ἐπισπεύσας τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδόν του, συνεκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς προκρίτους τῶν ὀπαδῶν του. Παραστήσας αὐτοῖς τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δυνάμεών των ὅπως ἐπιχειρήσωσιν ἐκστρατείαν, ἐγνωμάτευσεν ὅτι προτιμώτερον ἦτο ν' ἀναμείνωσιν τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τῆς Μεδίνης, ὅπου ὡς καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐδύναντο νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ἐκσφενδονίζοντες λίθους ἐκ τοῦ ὕψους τῶν στεγῶν. Οἱ πρεσβύτεροι τῶν ὀπαδῶν] αὐτοῦ ἐνέκριναν τὴν γνώμην του, ἀλλ' οἱ νεώτεροι, οἱ σφριγῶσαν ἀείποτε τὴν ἀνδρείαν ἔχοντες, παρασυρόμενοι ἐκ τῆς προσφάτου ἐν Βεδὴρ νίκης, ἔκραζον ἐπιμόνως ὑπὲρ τιμίας μάχης ἐν τοῖς ὑπαίθροις.

Ὁ Μωάμεθ ἐνέδωκεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, ἀλλ' ὅτε ἀπηρίθμησε τὰς δυνάμεις του εἶδον ὅτι μόλις συνεποσοῦντο εἰς χιλίους ἄνδρας· ἐξ αὐτῶν δὲ μόνοι ἑκατὸν εἶχον θώρακας καὶ δύο ἦσαν ἱππεῖς. Αἱ καρδίαι τῶν πρὸ μικροῦ τόσῳ ἐνθουσιώντων ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας ἤδη ἀπεθαῤῥύνοντο, ἄσμενοι δὲ θ' ἀνέμενον τὴν συνάντησιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. «Οὐχί, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, δὲν ἁρμόζει εἰς προφήτην, ἀφοῦ ἅπαξ ἀνέσυρε τὴν σπάθην, νὰ τὴν ἐναποθέσῃ εἰς τὴν θήκην· οὔτε, ἀφοῦ ἅπαξ ἐκίνησε, νὰ ἐπισθοποροῦσῃ, ἕως οὗ ὁ Θεὸς δὲν ἀποφασίσῃ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐχθροῦ.» Οὕτω εἰπὼν ἐξήλασε. Μέρος τοῦ στρατοῦ συνέκειτο ἐξ Ἰουδαίων καὶ Χαζραδιτῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀββαλλὰχ-Ἰὸν-Ὄββα-Σολοὺλ. Ὁ Μωάμεθ ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τὴν ἀρωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἐκτὸς ἂν ἠσπάζοντο τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλὰμ· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ἀπέκρουσαν ἀγερώχως τοιοῦτον ὅρον, τοὺς διέταξε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Μεδίναν, ἐφ' ᾧ ὁ

ὑπερασπιστὴς τῶν Ἀβδαλλὰχ ἐπανέκαμψε μετὰ τῶν Χαζραδιτῶν του, περιορισθέντος οὕτω τοῦ στρατοῦ εἰς ἑπτακοσίους περίπου ἄνδρας.

Μὲ τὴν μικρὰν ταύτην δύναμιν ὁ Μωάμεθ κατέλαβε τὸν λόφον Ὀχώδ, ἐξ μίλια περίπου ἀπέχοντα τῆς Μεδίνης. Ἡ θέσις του ἐν μέρει προησπίζετο ὑπὸ τῶν πετρῶν καὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, τοξόται δ' ἐτάχθησαν ὅπως προφυλάττωσιν τὴν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ τὰ ὀπίσθια ἀπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ ἱππικοῦ. Ἐφόρει περικεφαλαίαν καὶ διπλοῦν ἁλυσιδωτὸν θώρακα. Ἐπὶ τῆς σπάθης του ἦσαν ἐγγεγλυμμένα τὰ ἑξῆς: «Ὁ φόβος τίκτει τὴν ἀτιμίαν. Εἰς τὰ πρόσω ἔνεστιν ἡ τιμή. Ἡ δειλία οὐδένα σώζει ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης του.» Καὶ ἐπειδὴ δὲν διενοεῖτο νὰ συμμεθέξῃ τῆς μάχης, ἐνεπιστεύθη τὴν σπάθην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀνδρεῖον πολεμιστὴν Ἀβου-Δουδζάναν, ὅστις ὤμοσε νὰ μὴ τὴν ἀποθέσῃ ἕως οὗ εἶχεν ἀκὴν ἢ στόμωσιν. Ὡς πρὸς ἑαυτὸν ὁ Μωάμεθ, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐφρόντισε νὰ καταλάβῃ ὕψωμά τι, ὅθεν ἐδύνατο νὰ ἐπιβλέπῃ ἐπὶ τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Οἱ Κορεϊσσῖται, ἐπαναπαυόμενοι εἰς τὸν ἀριθμόν των, προέβησαν μέχρι τῶν προπόδων τοῦ λόφου μὲ ἀναπεπταμένας τὰς σημαίας. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ὡδήγει τὸ κέντρον· εἶχεν ἑκατὸν ἱππεῖς εἰς ἑκάστην πτέρυγα· καὶ τῆς μὲν ἀριστερᾶς ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Ἀκρήμας, υἱὸς τοῦ Ἀβου-Ζάαλ, τῆς δὲ δεξιᾶς ὁ Καλὴδ-Ἰὸν-αλ-Οὐαλὴδ. Ἐνῶ προὐχώρουν, ἡ Ἔνδα μετὰ τῶν συνομίλων αὐτῆς, κρούουσαι τὰ τύμπανά των, ἔψαλλον τὸ πολεμικὸν ᾄσμά των, ἐκφωνοῦσαι ἐκ διαλειμμάτων τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην. «Θάῤῥος, υἱοὶ τοῦ Ἀβδ-αλ-Δάρ!» ἔκραξαν αὐταὶ πρὸς τοὺς σημαιοφόρους. «Ἐμπρός· εἰς τὴν μάχην! ἐπιπέσατε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ! Κτυπᾶτε δεξιῶς καὶ μὴ φείδεσθε! Τὰ φάσγανά σας ἔτριζαν ὀξέα καὶ αἱ καρδίαι σας σκληραί!»

Ὁ Μωάμεθ ἀνέστελλε τὸν δυσανασχετοῦντα στρατόν του, ἐπιτάσσων αὐτῷ νὰ μὴ ἄρξῃ τῆς μάχης, ἀλλὰ

νὰ ἀκινητῇ, ὠφελούμενος ἐκ τοῦ ὄπισθίου κατεῖχε ὑψώματος. Εἰς τοὺς τοξότας μάλιστα ἐνετείλατο νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν των, οἷα ποτ' ἂν ᾖ ἡ ἔκβασις τῆς μάχης, φοβούμενος μήπως τὸ ἱππικὸν ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ.

Οἱ ἱππεῖς τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὁδηγουμένης ὑπὸ τοῦ Ἀκρήμα, ἤδη ἀποπειρῶνται νὰ προσβάλωσι τοὺς Μοσλήμας εἰς τὰ πλάγια, ἀλλ' ἀποκρούονται ὑπὸ τῶν τοξοτῶν καὶ ἀποσύρονται ἐν ἀταξίᾳ. Ὁ Ἀμζὰς ἰδὼν τοῦτο ἐκφέρει τὴν Μοσλημικὴν ἀλαλαγήν, Ἀμίτ! ἀμίτ! (θάνατος! θάνατος!) καὶ ὁρμᾷ μετὰ τῶν δυνάμεών του κατὰ τοῦ κέντρου. Ὁ Ἀβου-Δουδζάνας ἔβαινε παρὰ τὸ δεξιόν του πλευρὸν ὡπλισμένος μὲ τὴν σπάθην τοῦ Μωάμεθ καὶ φέρων ἐρυθρὸν κεφαλόδεσμον, ἐφ' οὗ ἦτο γεγραμμένον· «Ἡ βοήθεια ἔρχεται ἀπὸ Θεοῦ! ἡ νίκη εἶνε ἡμετέρα.»

Ἡ ἔφοδος ἀνεχαίτισε τὸν ἐχθρόν. Ὁ Ἀβοὺ-Δουδζάνας, ῥήξας τὴν πολεμίαν φάλαγγα, εἰσέδυσεν εἰς τὸ κέντρον, καταφέρων θανατηρὰς πληγὰς ἑκασταχοῦ καὶ ἀνακράζων, «Ἡ σπάθη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προφήτου του!» Ἑπτὰ σημαιοφόροι ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀβδ-αλ-Δὰρ ἀλληλοδιαδόχως ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου, τὸ δὲ κέντρον ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ. Οἱ Μοσλήμαι τοξόται, νομίζοντες τὴν νίκην βεβαίαν, ἐπελάθοντο τῶν διαταγῶν τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐγκαταλιπόντες τὰς θέσεις των διεσκορπίσθησαν θηρεύοντες λείαν καὶ κράζοντες «λάφυρα! λάφυρα!» Ὁ Καλὴδ τότε, συναθροίσας τὸ ἱππικόν, κατέλαβε τὴν ὑπὸ τῶν τοξοτῶν ἐγκαταλειφθεῖσαν θέσιν, προσέβαλε τοὺς Μοσλήμας εἰς τὰ ὀπίσθια, ἔτρεψε τινὰς εἰς φυγὴν καὶ ἔῤῥιψε τοὺς λοιποὺς εἰς ἀταξίαν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγχύσεως ἱππεύς τις, ὀνόματι Ὀθθιζ-Ἰὲν-Χαλὰφ, διέσχισε τὸ πλῆθος ὠρυόμενος, «Ποῦ εἶνε ὁ Μωάμεθ; Οὐδεμία ἀσφάλεια ἐνόσῳ αὐτὸς ζῇ.» Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἁρπάσας λόγχην διεπέρασε τὸν λάρυγγα τοῦ εἰδωλολάτρου, ὅστις ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου νεκρός. «Τοιουτοτρόπως» λέγει ὁ πεποιθὼς Ἀλ-Ζανναθῆς, «ἀπέθανεν ὁ ἐχθρός οὗτος

τοῦ Θεοῦ, ὅστις πρό τινων ἐτῶν ἠπείλησε τὸν προφήτην, εἰπών, 'θὰ μοὶ τύχῃ εὐκαιρία νὰ σὲ φονεύσω.'— Ἐκτὸς, ἤτον ἡ ἀπάντησις, ἂν ὁ Ἀλλὰχ δὲν θελήσῃ ὥστε σὺ νὰ πέσῃς διὰ τῶν χειρῶν μου.'»

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης βολὴ σφενδόνης ἔπληξε τὸν Μωάμεθ εἰς τὸ στόμα, ἔσχισεν αὐτοῦ τὸ χεῖλος καὶ ἀπέσπασεν ἕνα τῶν προσθίων ὀδόντων του· ἐπληγώθη ἐπίσης εἰς τὸ πρόσωπον διὰ τόξου, τὸ βέλος τοῦ ὁποίου ἔμεινεν εἰς τὴν πληγήν. Ἐν τούτοις ὁ Ἁμζὰς, ἐνῷ ἐρώνευε Κορεϊσσίτην τινὰ, ἐτρώθη πέρα πέρα διὰ τῆς λόγχης τοῦ Οὐάκσα, Αἰθίοπος δούλου, πρὸς ὃν εἶχε δοθῇ ὑπόσχεσις χειραφεσίας, ἂν κατώρθου νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἁμζὰ εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην. Ὁ Μοσκαὲ-Ἰβν-Ὁμαὶρ, ὅστις ἔρερε τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ, ἔπεσεν ὡσαύτως νεκρὸς, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς ἥρπασε τὸ ἱερὸν σύμβολον καὶ τὸ ἐκράτει ἀναπεπταμένον ἐν τῷ μέσῳ τῆς θυέλλης τῆς μάχης.

Ἐπειδὴ ὁ Μοσκαὲ προσωμοίαζε κατὰ τὴν φυσιογνωμίαν τὸν προφήτην, λόγος διεδόθη μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐφονεύθη. Καὶ τῶν μὲν Κορεϊσσιτῶν ἀκουσάντων τοῦτο ἐδιπλασιάσθη ἡ τόλμη, οἱ δὲ Μοσλῆμαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν ἀπελπισίᾳ, κομίζοντες σὺν αὐτοῖς τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ καὶ τὸν Ὁμὰρ, οἵτινες ἦσαν πληγωμένοι. Ὁ Ῥαὲδ ὅμως, υἱὸς τοῦ Μαλὲκ, εἶδε τὸν Μωάμεθ κείμενον μεταξὺ τῶν πληγωμένων ἐντὸς τάφρου, ἀναγνωρίσας αὐτὸν ἐκ τῆς ὁπλίσεώς του. «Ὦ πιστοί! ἀνέκραξεν, ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ εἰσέτι ζῇ. Ἂς τὸν σώσωμεν, ἂς τὸν σώσωμεν!» Ἐν τῷ ἅμα ἅραντες τὸν Μωάμεθ, μετήνεγκον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ λόφου εἰς τὴν ἄκραν πέτρας, ὅπου οἱ Μοσλῆμαι προπαρεσκευάσθησαν πρὸς ἐμμανῆ ὑπεράσπισιν. Οἱ Κορεϊσσῖται ὅμως νομίζοντες ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐφονεύθη, ἐπαύσαντο καταδιώκοντες καὶ ἠρέσθησαν νὰ λεηλατήσωσι καὶ ἀκρωτηριάσωσι τοὺς νεκροὺς. Ἡ Ἔνδα μετὰ τῶν

συνομίλων αὐτῆς ἐπρωτίστευσαν κατὰ τοιοῦτον ἔργον θηριώδους ἐκδικήσεως, ἡ δὲ ἀγρία ἡρωὶς ἐζήτει ἵνα ἀποσπάσῃ καὶ καταφάγῃ τὴν καρδίαν τοῦ Ἁμζὰ. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν φέρων τεμάχιον τοῦ ἠκρωτηριασμένου σώματος ἐπὶ τῆς λόγχης του, κατέβαινε τὸν λόφον ἐν θριάμβῳ φωνάζων. «Ὁ πόλεμος ἔχει τὰς περιπετείας του. Ἡ μάχη τοῦ Ὀχὼδ ἕπεται τῆς μάχης τοῦ Βεδὴρ.»

Ἀποσυρθέντων τῶν Κορεϊσσιτῶν ὁ Μωάμεθ κατῆλθε τὴν πέτραν καὶ ἐπεσκέφθη τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἰδὼν τὸ σῶμα τοῦ θείου του Ἁμζὰ, οὕτω θηριωδῶς κατεσπαραγμένον, ὥμοσε τὴν ἴσην ν' ἀνταποδώσῃ ποινὴν εἰς ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν του, ἐὰν ποτε ἔπιπτον εἰς χεῖράς του. Τὴν λύπην αὐτοῦ, ὡς διηγοῦνται ἡμῖν, συνεκέρασεν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, ὅστις τὸν ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Ἁμζὰς συγκατελέχθη ἤδη μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ ἑβδόμου οὐρανοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Λέων τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προφήτου αὐτοῦ.»

Τὰ σώματα τῶν φονευθέντων ἐνεταφιάσθησαν ἀνὰ δύο καὶ ἀνὰ τρία εἰς τὰς θέσεις ὅπου ἔπεσαν. Ὁ Μωάμεθ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ πενθήσωσι ἀποκόπτοντες τὴν κόμην των, διαῤῥηγνύοντες τὰ ἱμάτιά των καὶ χρώμενοι τοῖς ἄλλοις συνήθεσι παρὰ τοῖς Ἄραψι θρηνητικοῖς τρόποις· ἀλλὰ συγκατετέθη νὰ κλαύσωσι τοὺς νεκροὺς, εἰπὼν αὐτοῖς ὅτι τὰ δάκρυα παραμυθοῦσι τὰς τεθλιμμένας καρδίας.

Τὴν προσεχῆ τῇ μάχῃ νύκτα διῆλθον ἐν ἄκρᾳ ἀνησυχίᾳ, φοβούμενοι μήπως οἱ Κορεϊσσῖται ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν ἐκ νέου ἢ καταλάβωσιν ἐξ ἀπροόπτου τὴν Μεδίναν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Μωάμεθ ἐξήλασε διευθυνόμενος πρὸς τὴν πόλιν ταύτην, ἐπιτηρῶν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἀνάπτων πλεθὺν σκοπικῶν πυρῶν. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ὅμως ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν ὅτι ὁ Μωάμεθ εἰσέτι ἔζη, ἀλλ' ὑπελόγισεν ὅτι ἦτο λίαν ἀδύνατος ὅπως προσβάλῃ τὴν πόλιν, τοῦ Μωάμεθ εὑρισκομένου εἰς τὸ πεδίον καὶ δυναμένου νὰ σπεύσῃ εἰς

βοήθειάν της. Ἐφοβήθη μάλιστα μήπως οὗτος ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων της ἐξορμήσῃ κατ' αὐτοῦ μετ' ἀνωτέρας δυνάμεως. Διὸ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν γενομένην νίκην συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν μετὰ τῶν Μοσλήμων ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ ἐπέστρεψεν ἐν θριάμβῳ εἰς Μέκαν.

Ὁ Μωάμεθ ἐζήτησε παραμυθίαν διὰ τὴν ἧτταν ταύτην, λαμβάνων εἰς σύζυγον τὴν Ἔνδ, θυγατέρα τοῦ Ὀμέγια, ἀνδρὸς μεγάλην ἐξασκοῦντος ἐπιρροήν. Ἡ Ἔνδ ἦτο χήρα καὶ, σὺν τῷ συζύγῳ αὐτῆς, ἐκ τῶν εἰς Ἀβυσσινίαν καταφυγόντων. Ἤδη ἦγε τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας της, εἶχε δὲ ἕνα υἱόν, ὀνόματι Σάλμαν· ἐντεῦθεν ἐπωνόμαζον αὐτὴν κοινῶς Ὄμμ-Σάλμαν, ἤτοι Μητέρα τοῦ Σάλμα. Ὡς περίπυστον διά τε τὰς χάριτας αὐτῆς καὶ τὴν καλλονὴν ἐζήτησαν αὐτὴν εἰς γάμον ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ καὶ ὁ Ὀμὰρ, ἀλλ' ἄνευ ἐπιτυχίας. Καὶ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ κατ' ἀρχὰς ἀπήντησε δυσκολίας. «Τάλαινα ἐγὼ, εἶπεν ἡ Ἔνδ, ποίαν εὐημερίαν δύναμαι νὰ παράσχω εἰς τὸν προφήτην; Δὲν εἶμαι πλέον νεᾶνις, ἔχω ἕνα υἱὸν, καὶ εἶμαι διαθέσεως ζηλοτύπου.»—«Ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν σου, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, εἶσαι νεωτέρα ἐμοῦ· ὡς πρὸς τὸν υἱόν σου, ἔσομαι αὐτῷ πατὴρ· καὶ ὡς πρὸς τὴν ζηλότυπον διάθεσίν σου, θέλω παρακαλέσει τὸν Ἀλλὰχ νὰ σοὶ ἐκριζώσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς καρδίας σου.»

Χωριστὸν οἴκημα παρεσκευάσθη διὰ τὴν νεόνυμφον γειτνιάζον εἰς τὸ τζαμίον. Τὰ οἰκιακὰ σκεύη, καθὼς καταλέγει αὐτὰ Μοσλήμης τις συγγραφεὺς, συνέκειντο ἐξ ἑνὸς σάκκου κριθῆς, ἑνὸς χειρομύλου, ἑνὸς πυραύνου, καὶ ἑνὸς ἀγγείου μετὰ λίπους ἢ βουτύρου. Τοιαῦτα εἰσέτι ἦσαν τὰ πενιχρὰ τοῦ προφήτου μέσα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοιαύτη ἡ ὀλιγάρκεια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ Ἀραβικοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Συνωμοσία τινῶν Ἰουδαϊκῶν φυλῶν καὶ τιμωρία αὐτῶν. —Ἀφοσίωσις τοῦ ἀπελευθέρου Ζεὴδ· χωρίζεται τὴν Ζηνὰβ, ὅπως αὐτὴ καταστῇ σύζυγος τοῦ προφήτου.

Ἡ ἧττα τοῦ Μωάμεθ εἰς τὴν ἐν Ὀχὼδ μάχην ἐπί τινα χρόνον ἔβλαψε τὸν ἀγῶνά του παρά τισιν Ἀραβικαῖς καὶ Ἰουδαϊκαῖς φυλαῖς, ὡς κατεδείχθη ἔκ τινων προδοτικῶν πράξεων. Οἱ κάτοικοι δύω πόλεων, τῆς Ἀδχὰλ καὶ Κάρας, ἔπεμψαν αὐτῷ πρεσβείαν, ἐπιβεβαιοῦντες τὰς πρὸς ἀποδοχὴν τῆς θρησκείας του διαθέσεις των καὶ ζητοῦντες ἀποστόλους ἵνα διδαχθῶσι τὰ κατ' αὐτὴν. Ἀπέστειλεν ὅθεν ἐξ μαθητὰς εἰς συνοδίαν τῆς πρεσβείας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτῶν, ἐνῷ ἀνεπαύοντο παρὰ τὸν ῥύακα Ῥαδζῆ, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν Ὀδσητιτῶν, οἱ πρεσβευταὶ, ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν ἀμερίμνων Μοσλήμων, ἐφόνευσαν τέσσαρας ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς δύω μετενεγκόντες εἰς Μέκαν παρέδωκαν τοῖς Κορεϊσσίτας, οἵτινες τοὺς κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

Παραπλησίαν προδοσίαν διεπράξατο καὶ ὁ λαὸς τῆς ἐπαρχίας Ναδζηδ. Προσποιηθέντες οὗτοι ὅτι ἦσαν Μοσλήμαι, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Μωάμεθ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· ἀπέστειλεν ὅθεν ἀριθμόν τινα ἐκ τῶν ὀπαδῶν του πρὸς ἀρωγήν των, ἀλλὰ παρὰ τὸν ῥύακα Μάνναν, ἀπέχοντα τῆς Μεδίνης τεσσάρων ἡμερῶν ὁδὸν, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν οἱ Βένι-Σουλεῖμ, ἢ Σουλεϊμῖται, καὶ τοὺς ἐφόνευσαν σχεδὸν ὅλους. Εἷς τῶν Μοσλήμων, ὁ Ἀμροὺ-Ἰβν-Ὀμέγιας, διεκφυγὼν τὴν σφαγὴν, ἐπέστρεφεν εἰς Μεδίναν. Συναντήσας οὗτος καθ' ὁδὸν δύω ὁπλους Ἰουδαίους, ἐκ τῶν Βένι-Ἀμὴρ, εἴτε ἐκλαβὼν αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς, εἴτε μένεα πνέων ἕνεκα τῆς θανατώσεως τῶν συστρατιωτῶν του, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐφόνευσεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ των, μεθ' ἧς ὁ Μωά-

μεθ διῆγεν εἰρηνικῶς, τῷ ἐζήτει ἱκανοποίησιν, ἀνέθεσεν ὁ προφήτης τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν διαιτητίαν ἄλλης τινὸς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς, τῶν Βένι-Ναδὴρ, οἵτινες κατεῖχον πλουσίας ἰδιοκτησίας καὶ ἓν φρούριον καλούμενον Ζόχρα, τρία μίλια μακρὰν τῆς Μεδίνης. Ἡ φυλὴ αὕτη, ὅτε παρεγένετο ἐνταῦθα ἐξόριστος ἐκ Μέκας, ὑπεχρεώθη διὰ συνθήκης νὰ διατηρῇ οὐδετερότητα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν πολεμίων του. Ὁ ἀρχηγὸς λοιπὸν τῆς φυλῆς ταύτης, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διαιτητία, προσεκάλεσε τὸν Μωάμεθ εἰς συνέντευξιν, ὅπου καὶ ἐπορεύθη οὗτος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τοῦ Ὀμὰρ, τοῦ Ἀλῆ καί τινων ἄλλων. Τράπεζα παρετέθη ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ φυλάρχου. Ὁ Μωάμεθ ἐν τούτοις ἐπληροφορήθη, ὅτι προδοτικῶς τὸν προσεκάλεσαν ἐκεῖσε καὶ ὅτι ἐσκόπευον νὰ τὸν ἀποκτείνωσι κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος· λέγεται ὅτι ἔμελλε νὰ τὸν καταπλακώσωσι διὰ μυλοπέτρας, ἣν θὰ ἔρριπτον ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ τῆς οἰκίας. Χωρὶς δὲ νὰ ἐνδείξῃ τὴν παραμικρὰν περὶ τῆς παγίδος γνῶσιν, καταλιπὼν αἴφνης τὴν συντροφίαν, ἐπανῆλθε κατεσπευσμένος εἰς Μεδίναν.

Μανιώδης τὸν κατέλαβεν ὀργὴ ἐναντίον τῆς ὅλης φυλῆς τοῦ Ναδὴρ. Διέταξεν ὅθεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου· καὶ ἤθελον ἀναχωρήσει ἂν ὁ Χαζραδίτης Ἀβδαλλὰχ δὲν τοὺς ἔπειθε κρυφίως ν' ἀναμείνωσιν, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἀρωγήν. Ἡ ὑπόσχεσίς του ὅμως διεψεύσθη. Ἐξαπατηθέντες οὕτω οἱ Βένι-Ναδὴρ ὑπὸ τοῦ «Κορυφαίου τῶν Ὑποκριτῶν,» ἐκλείσθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ των Ζόχρα, ὅπου τοὺς ἐπολιόρκησεν ὁ Μωάμεθ, ἀποκόπτων καὶ πυρπολῶν τοὺς φοίνικας, οἵτινες ἐπρομήθευον αὐτοῖς τροφήν. Εἰς τὴν λῆξιν ἓξ ἡμερῶν ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ἐπετράπη αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν ἕκαστος μὲ ἓν φορτίον σκευῶν ἐπὶ καμήλου, τῶν ὅπλων ἐξαιρεθέντων. Οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησαν εἰς Συρίαν, οἱ δὲ εἰς

Χαϑὰρ, ἰσχυρὰν Ἰουδαϊκὴν πόλιν, κατέχουσαν φρούριον, καὶ εἰς ἀπόστασιν πολλῶν ἡμερῶν ὁδοῦ ἀπὸ Μεδίνης. Ἐπειδὴ ἡ ἐξορισθεῖσα φυλὴ ἦτο πλουσία, τὰ λάφυρα ὑπῆρξαν πολλὰ, ἅτινα ὅλα ἐκράτησεν ὁ Μωάμεθ δι' ἑαυτὸν. Οἱ ὀπαδοί του τῷ ὑπέμνησαν ὅτι ἔπραττεν ἐναντίον τοῦ τῆς διανομῆς νόμου, ὅστις ἀπεκαλύφθη διὰ τοῦ Κορανίου· ἀλλ' αὐτὸς τοῖς ἔδωκε νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι συμφώνως πρὸς ἑτέραν ἀποκάλυψιν, τὰ προσκτωμένα λάφυρα, οἷον τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος, ἄνευ πληγῆς βολῆς, δὲν εἶνε κατάκτησις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δῶρον ἀπὸ Θεοῦ καὶ πρέπει νὰ παραδίδωνται εἰς τὸν προφήτην, ὅπως αὐτὸς τὰ ἐξοδεύῃ εἰς ἀγαθοεργίας, βοηθῶν τὰ ὀρφανὰ, τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ὁδοιπόρους. Καὶ τωόντι ὁ Μωάμεθ δὲν τὰ ἐσφετερίσθη πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἀλλὰ τὰ διένειμε μεταξὺ τῶν Μωαδζερίνων, ἤτοι ἐξορίστων τῆς Μέκας, δύο Ναδηριτῶν Ἰουδαίων, ἀσπασθέντων τὸν Ἰσλαμισμὸν, καὶ δύο ἢ τριῶν ἑτέρων Ἀνσαριανῶν, ἤτοι Ἐπικουρικῶν τῆς Μεδίνης, οἵτινες εἶχον ἀναδειχθῆ γενναῖοι, ἀλλ' ἦσαν πτωχοί.

Παραλείπομεν τὰς λεπτομερείας διαφόρων μικρῶν ἐκστρατειῶν, ἃς ὁ Μωάμεθ ἐπεχείρησε περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, μία τῶν ὁποίων προέβη μέχρι τῶν πλησιοχώρων τοῦ Ταβοὺκ, ἐπὶ τῶν Συριακῶν μεθορίων, πρὸς τιμωρίαν ὀρδῆς τινὸς ληστευσάσης τὰ καραβάνια τῆς Μεδίνης. Αἱ ἐκστρατεῖαι αὗται διαφόρους ἔσχον ἐκβάσεις, καί τοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπῆρξαν γόνιμοι λαφύρων, ἅτινα ἤρχισαν ἤδη τόσῳ νὰ ἐπασχολῶσι τοὺς νόας τῶν Μοσλήμων, ὅσῳ καὶ αὐτὴ ἡ διάδοσις τῆς θρησκείας των. Τὰ οὕτωσι ἀπροσδοκήτως ἀποκτώμενα λάφυρα παρέσυραν ἴσως αὐτοὺς εἰς κραιπάλας καὶ ἀκολασίας, καθότι ἀπαντῶμεν ἀποκαλυφθεῖσαν τινὰ περικοπὴν τοῦ Κορανίου, ἀπαγορεύουσαν τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου καὶ τῶν τυχαίων παιγνιδίων, τῶν ἔριδας καὶ ἀπείθειαν ἐν τοῖς λεπλατικοῖς ἰδίως πεδίοις γεννώντων.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ σταδίου του, ὁ

Μωάμεθ πλέον ἡ ἅπαξ διετώθη ἀπὸ δολοφονίας. Αἰτιῶνται μάλιστα αὐτὸν τὸν προφήτην, ὡς ποιήσαντα χρῆσιν δολίων μέσων ἵνα ἀπαλλαχθῇ ἐχθροῦ του τινὸς· διότι, καθὰ λέγεται, ἀπέστειλε τὸν Ἀμρὸὺ-Ἰβν-Ὀμέγιαν μὲ μυστικὴν ἐντολὴν εἰς Μέκαν, ὅπως δολοφονήσῃ τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἀλλ' ὅτι ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη, ὁ δὲ δολοφόνος μόλις ἔσωσεν ἑαυτὸν δι' ἐσπευσμένης φυγῆς. Ἡ κατηγορία ὅμως αὕτη δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀποδείξεων, φαίνεται δὲ ἀντικειμένη εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν καθόλου διαγωγὴν τοῦ προφήτου.

Ἐὰν ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς, δὲν ἐστερεῖτο καὶ ἀφωσιωμένων φίλων· ὡς παράδειγμα δὲ τῶν τοιούτων ἀναφέρομεν τὸ περιστατικὸν τοῦ ἀπελευθέρου αὐτοῦ καὶ θετοῦ υἱοῦ Ζεὴδ-Ἰβν-Ἀρὴθ. Ἦν οὗτος ἐκ τῶν πρώτων προσηλύτων τῆς θρησκείας καὶ εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων προμάχων της. Ὁ Μωάμεθ ἐζήτει πάντοτε τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπησχόλει εἰς τὰς ἰδιαιτέρας του ὑποθέσεις. Ἡμέραν τινὰ εἰσέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του μεθ' ὅσης ἐλευθερίας ὁ πατὴρ εἰσέρχεται εἰς τὸ τοῦ υἱοῦ. Ὁ Ζεὴδ ἦτον ἀπὼν, ἀλλ' ἡ σύζυγός του Ζηνὰβ, ἣν ἐσχάτως εἶχε νυμφευθῇ, εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν. Αὐτὴ ἦτο θυγάτηρ τοῦ Δζασὴ, ἐκ τῆς χώρας Καΐβας, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ ὡραιοτέρα τῆς φυλῆς της. Ἐν τῇ οἰκιακῇ αὐτῆς ἀναπαύσει εἶχεν ἀποβάλει τὴν καλύπτραν της καὶ μέρος τῶν ἱματίων της, ὥστε ἡ ὡραιότης αὐτῆς ἀπεκαλύφθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Μωάμεθ, αἰφνιδίως εἰσελθόντος. Οὗτος δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐκπλήξεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐκθειασμοῦ, εἰς ἣν ὅμως ἡ Ζηνὰβ οὐδὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ διηγήθη τὸ συμβὰν εἰς τὸν σύζυγόν της, ὅτανο ὗτος ἐπανῆλθεν. Ὁ Ζεὴδ, γινώσκων τὴν ἐρωτικὴν ἐπιδεκτικότητα τοῦ Μωάμεθ, ἐπείσθη ὅτι τὸν ἐμάγευσεν ἡ ὡραιότης τῆς Ζηνὰβ. Σπεύσας εἰς ζήτησιν αὐτοῦ τῷ προσέφερε νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του, ἀλλ' ὁ προφήτης τὸν παρεκώλυεν ἀπὸ πράξεως τοιαύ-

της, ἅτε ἀντικειμένης εἰς τὸν νόμον. Ὁ ζῆλος τοῦ Ζεὴδ ἦτον ἀπεριόριστος· ἠγάπα μὲν τὴν περικαλλῆ σύζυγόν του, ἐσέβετο δὲ τὸν προφήτην. Τὴν διεζεύχθη λοιπὸν ἄνευ χρονοτριβῆς. Προσεγγίσαντος τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὸ διαζύγιον χρόνου, ὁ Μωάμεθ προσεδέξατο μετ' εὐγνωμοσύνης τὴν εὐσεβῆ ταύτην θυσίαν. Οἱ μετὰ τῆς Ζηνὰβ γάμοι του ὑπερέβησαν κατὰ τὴν λαμπρότητα ἅπαντας τοὺς ἰδίους προηγουμένους. Αἱ θύραι του ἠνεῴχθησαν πρὸς ὅλους τοὺς προσερχομένους, δι' οὓς παρετέθη τράπεζα μὲ κρέας προβάτων καὶ ἀρνίων, ἄρτους κριθίνους, μέλι, καρποὺς καὶ εὔχυμα ποτά· ἀλλ' ἅμα ἔτρωγον καὶ ἔπινον καὶ ἀνεχώρουν, κακίζοντες τὸ μὲν διαζύγιον ὡς ἄτιμον, τὸν δὲ γάμον ὡς αἱμομίκτην.

Ἐν μέσῳ τῆς κρισίμου ταύτης περιστάσεως ἀπεκαλύφθη τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ τριακοστοῦ τρίτου κεφαλαίου τοῦ Κορανίου, τὸ ὁρίζον διάκρισιν μεταξὺ τῶν θετῶν καὶ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ἦτον ἁμαρτία τὸ νυμφεύεσθαι γυναῖκα, ἥτις ὑπῆρξε σύζυγος υἱοῦ θετοῦ. Ἡ ἐπίκαιρος αὕτη ἀποκάλυψις καθησύχασε τοὺς πιστοὺς· ἀλλ' ὅπως ἐξαφανίσῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἐνδοιασμοῦ ἴχνος, ὁ Μωάμεθ ἀνεκάλεσε τὴν υἱοθέτησιν τοῦ Ζεὴδ καὶ τῷ συνεβούλευσε ν' ἀναλάβῃ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὄνομα Ἰβν-Ἀρὴθ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ πατρός του. Ἡ ὡραία Ζηνὰβ οὐχ ἧσσον ἔκτοτε ἐμεγαλαύχει, ὅτι ἐκέκτητο ὑπεροχήν τινα ἐπὶ τῶν ἄλλων συζύγων τοῦ προφήτου ἐξ αἰτίας τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης, ἰσχυριζομένη ὅτι ὁ γάμος της διετάχθη οὐρανόθεν.*

* Αὕτη ἦτον ἡ δευτέρα τοῦ Μωάμεθ σύζυγος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζηνὰβ· ἡ πρώτη, ἥτις ἀπεβίωσε πρό τινος καιροῦ, ἦτο θυγάτηρ τοῦ Χουζίμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἐκστρατεία τοῦ Μωάμεθ κατὰ τῶν Βένι-Μοσταλήκ.— Νυμφεύεται τὴν Βάρβαν, αἰχμάλωτον.—Συνωμοσία τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἴβν-Ὄββα.— Ἡ Ἀγεσὰ συκοφαντεῖται.— Ἀπολογία αὐτῆς.—Ἡ ἀθωότης της καταδείκνυται δι' ἀποκαλύψεως.

Μεταξὺ τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν, αἵτινες ἀπετόλμησαν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Μωάμεθ, μετὰ τὴν ἐν Ὀχὼδ ἧττάν του, ἦσαν καὶ οἱ Βένι-Μοσταλὴκ, κραταιὸς κλάδος Κορεϊσσιτικῆς καταγωγῆς. Ὁ Μωάμεθ ἐπληροφορήθη ὅτι συνηθροίζοντο ἐν προπαρασκευῇ πολέμου ὑπὸ τὸν πρίγκιπα αὐτῶν Ἀλ-Ἀρὴθ, παρὰ τὰ φρέατα τοῦ Μωραΐζη, ἐν τῇ περιχώρῳ τοῦ Κεδαΐδ, οὐχὶ πέραν τῶν πέντε μιλίων ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Ἄνευ ὄθεν χρονοτριβῆς ἐξεστράτευσεν ἐπὶ κεφαλῆς ἐκλεκτοῦ σώματος πιστῶν, συνοδευόμενος ὑπό τινος ἀριθμοῦ Χαζραδιτῶν, οὓς ὡδήγει ὁ ἀρχηγός των Ἀβδαλλὰχ-Ἴβν-Ὄββας. Ἐπισπεύσας τὴν πορείαν κατέλαβε τὸν ἐχθρὸν· ὁ Ἀλ-Ἀρὴθ ἐφονεύθη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς συμπλοκῆς ὑπὸ βολῆς τόξου· οἱ στρατοί του ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν ἀταξίᾳ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὀλίγοι τινές. Διακόσιοι αἰχμάλωτοι, πεντακισχίλια πρόβατα καὶ χίλιαι κάμηλοι, ἦσαν ὁ καρπὸς τῆς εὐκόλου ταύτης νίκης. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ὑπῆρχεν ἡ Βάρβα, θυγάτηρ τοῦ Ἀλ-Ἀρὴθ καὶ σύζυγος νέου τινὸς Ἄραβος ἐκ τῆς γενεᾶς της. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων ἡ Βάρβα ἔλαχεν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Θαβὴτ-Ἴβν-Ρεΐς, ὅστις ἀπῄτει δι' αὐτὴν ὑπέρογκον ποσὸν λύτρων. Ἡ αἰχμάλωτος παρεπονέθη εἰς τὸν Μωάμεθ διὰ τὸν βίαιον τοῦτον χρηματισμὸν καὶ τὸν παρεκάλεσεν ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἐλάττωσιν τῶν λύτρων. Ὁ προφήτης ἐνέ-

βλεψεν αὐτῇ μετ' ὀφθαλμῶν ἐπιθυμίας, καθότι ἦτο καλλονῆς ἐξόχου. «Δύναμαι νὰ σὲ ὑπηρετήσω κάλλιον, εἶπεν αὐτὸς, ἢ ἐλαττῶν σοι τὰ λύτρα· ἔσο σύζυγός μου». Ἡ ὡραία Βάρβα προθύμως συγκατετέθη· ὁ προφήτης ἐπλήρωσε τὰ λύτρα αὐτῆς εἰς τὸν Θαβὴτ· οἱ Μοσλῆμαι ἠλευθέρωσαν τοὺς συγγενεῖς της, οἵτινες ἔλαχον εἰς τὴν μερίδα των· οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἠσπάσθησαν τὸ θρήσκευμα, καὶ ἡ Βάρβα ἐγένετο σύζυγος τοῦ Μωάμεθ ὕστερον τῆς εἰς Μεδίναν ἐπανόδου του.

Μετὰ τὴν μάχην, τὰ στρατεύματα ἔσπευσαν ἐπὶ τὰ φρέατα τοῦ Μωραΐζη, ὅπως κορέσωσι τὴν δίψαν των. Συνθλιβομένων αὐτῶν ἔρις ἀνεφύη μεταξὺ τῶν Μωαδζερίνων, ἧτοι ἐξορίστων τῆς Μέκας, καὶ τῶν Χαζραδιτῶν, ἐν ᾗ εἷς τῶν τελευταίων ἐπληγώθη. Οἱ σύνοπλοι αὐτοῦ ὥρμησαν ὅπως τὸν διεκδικηθῶσιν, αἷμα δὲ ἤθελε χυθῇ ἐὰν ὁ Μωάμεθ δὲν παρενέβαινεν. Οἱ Χαζραδῖται ἐξηκολούθουν μένεα πνέοντες, ἕτεροι δὲ ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς Μεδίνης συνησπίσθησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἴβν-Ὄββας, ἀείποτε καιροφυλακτῶν ἵνα ἐπωφελῆται τὰς κατὰ τῆς αὐξανούσης ἰσχύος τοῦ Μωάμεθ περιστάσεις, συναθροίσας τούς τε συγγενεῖς καὶ συμπολίτας αὐτοῦ κατ' ἰδίαν, τοῖς εἶπε. «Βλέπετε τὰς ὕδρεις δι' ὧν ἀνταμείβεσθε φιλοξενοῦντες τοὺς ὑπερορίους τούτους Κορεϊσσίτας. Τοὺς παρελάβετε εἰς τὰς οἰκίας σας καὶ κατεστήσατε αὐτοὺς κοινωνοὺς τῶν ἀγαθῶν σας, σήμερον δὲ αὐτοὶ σᾶς προσβάλλουσι καὶ σᾶς λοιδοροῦσι. Θὰ φθάσωσι νὰ σᾶς ἐπιβάλλωσι τὸν νόμον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς οἰκίας σας· ἀλλὰ, μὰ τὸν Ἀλλὰχ, ὅταν ἐπανέλθωμεν εἰς Μεδίναν, θέλομεν ἰδεῖ τίς ἐξ ἡμῶν εἶνε ὁ ἰσχυρότερος».

Μυστικὴ πληροφορία ἐδόθη εἰς τὸν Μωάμεθ περὶ τοῦ ἀποστατικοῦ τούτου λόγου. Ὁ Ὀμὰρ συνεβούλευσεν αὐτῷ τὸν ἄνευ χρονοτριβῆς φόνον τοῦ Ἀβδαλλὰχ· ἀλλ' ὁ προφήτης ἐφοβεῖτο τὴν ἐκδίκησιν τῶν οἰκείων καὶ ἑπαδῶν τοῦ κραταιοῦ Χαζραδίτου. Ἵνα ἀντιπερισπάσῃ τὴν ἀνταρσίαν, ἐκίνησεν ἀμέσως πρὸς Μεδίναν, καίτοι

ἦν ἡ ὥρα τοῦ καύματος, ἐξηκολούθησε δὲ τὴν πορείαν του δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, καὶ δὲν ἐπεστάθη ἢ μόνον τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπιούσης, ὅτε οἱ κεκμηκότες στρατιῶται, ἀμέριμνοι, ἐζήτουν ἀνάπαυσιν.

Φθάσας εἰς Μεδίναν, ἐκέλευσε τὸν Ἀβδαλλὰχ ἵνα προσέλθῃ καὶ δώσῃ λόγον περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν προθέσεών του. Οὗτος ἠρνήσατο τὰ πάντα, ἀποκαλέσας ψεύστην τὸν καταγγείλαντα αὐτόν. Ἀποκάλυψίς τις ὅμως οὐρανόθεν ἐκύρωσε τὴν κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του κατηγορίαν. «Οὗτοι εἰσὶ, λέγει τὸ Κοράνιον, οἱ λέγοντες πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Μεδίνης· μὴ χορηγεῖτε τίποτε εἰς τοὺς πρόσφυγας τοὺς συντασσομένους τῷ τοῦ Θεοῦ ἀποστόλῳ, ὅπως οὕτω ἀναγκασθῶσι ν' ἀποχωρισθῶσιν αὐτοῦ. Εἶπον· μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν ἐπιστρέψωμεν εἰς Μεδίναν, ὁ ἰσχυρότερος θέλει ἐκδιώξει τὸν ὑποδεέστερον. Ὁ Θεὸς ἄς τοὺς καταράσθῃ! Πῶς παρεξετράπησαν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας;»

Τινὲς ἐκ τῶν φίλων τοῦ Ἀβδαλλὰχ, πεισθέντες ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης, τῷ συνεβούλευον νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν παρὰ τοῦ προφήτου· ἀλλ' αὐτὸς ἀπελάκτισεν ὑπερηφάνως τὴν συμβουλήν των. «Πρὸ ὀλίγου, τοῖς εἶπε, μὲ παρωτρύνατε νὰ παρέξω εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὴν προστασίαν καὶ φιλίαν μου, τώρα δὲ θέλετε νὰ προσπέσω εἰς τοὺς πόδας του.»

Οὐδὲν ἐδύνατο νὰ μεταπείσῃ τὸν Ἀβδαλλὰχ πιστεύοντα, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἦτον εἰδωλολάτρης κατὰ καρδίαν καὶ ὅτι αἱ ἀποκαλύψεις του ἦσαν ἀπάτη καὶ ἀγυρτία. Τὸν ἐθεώρει ὅμως ὡς ἐπίφοβον ἀντίπαλον καὶ ἐζήτει διὰ παντὸς μέσου νὰ τὸν ζημιοῖ καὶ τὸν καταπονῇ. Γέννημα τοῦ ἀμειλίκτου τούτου πάθους εἶνε τὸ σκανδαλῶδες διήγημα, ὅπερ ὁ Ἀβδαλλὰχ διέδωκε περὶ τῆς Ἀγεσᾶς, τῆς μάλιστα τῶν ἄλλων εὐνοουμένης συζύγου τοῦ προφήτου.

Συνείθιζε πάντοτε ὁ Μωάμεθ, κατὰ τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ, νὰ παραλαμβάνῃ μεθ' ἑαυτοῦ μίαν ἐκ τῶν

συζύγων του πρὸς συντροφίαν καὶ παραμυθίαν, ὁρίζων αὐτὴν διὰ κληρώσεως· εἰς δὲ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος περίστασιν ὁ κλῆρος ἔπεσεν ἐπὶ Ἀγεσᾶν. Ἡ σύζυγος ἔμενεν ἐντὸς φορείου, ἔχοντος περίκλειστον καταπέτασμα, ἐπὶ καμήλου, ἣν ὡδήγει εἷς τῶν οἰκετῶν. Ἐπανερχομένου τοῦ στρατοῦ εἰς Μεδίναν, ἐν τῇ παρεμπεσούσῃ ἐπιστάσει, οἱ ὑπηρέται τῆς Ἀγεσᾶς ἐξεπλάγησαν εὑρόντες τὸ φορεῖον κενόν. Πρὶν ἡ ἀναλάβωσιν ἐκ τῆς ἀμηχανίας των, ἡ Ἀγεσὰ ἔφθασεν ἐπὶ κάμηλον, ὁδηγουμένη ὑπὸ νεανίου τινὸς Ἄραβος, ὀνομαζομένου Σάφβαν-Ἰβν-αλ-Μωατὴλ. Μαθὼν ὁ Ἀβδαλλὰχ τὸ συμβὰν, διεσάλπισεν αὐτὸ πανταχοῦ μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδόν του, βεβαιῶν, ὅτι ἡ Ἀγεσὰ ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀσελγείας μετὰ τοῦ ἐρωτικοῦ Σάφβαν.

Τοῦ συμβεβηκότος τούτου μετὰ θυμηδίας ἐδράξατο καὶ διέδωκε τὴν ἱστορίαν ἡ Ἄμμα, ἀδελφὴ τῆς περικαλλοῦς Ζηνὰβ, ἣν ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀρτίως νυμφευθῆ, εὐελπιζομένη ὅτι θὰ εὐηργέτει τὴν ἀδελφήν της διὰ τῆς πτώσεως τῆς ἀσπόνδου ἀντιζήλου της Ἀγεσᾶς. Ὁ Μιστὰχ, συγγενὴς τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ἐνίσχυε τὴν διάδοσιν τῆς κατηγορίας, ἥτις καὶ ἐξεπομπεύθη διὰ σατυρικῶν στίχων ὑπὸ ποιητοῦ τινος ὀνόματι Ἀσὰν.

Παρῆλθεν ὀλίγος χρόνος πρὶν ἢ ἡ Ἀγεσὰ λάβῃ γνῶσιν περὶ τοῦ οὕτω κατ' αὐτῆς διαδιδομένου ὀνείδους. Μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδόν της, νόσος ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ μένῃ ἐν οἴκῳ, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τῇ ποιήσῃ λόγον περὶ τῆς κατηγορίας ταύτης. Ἡ Ἀγεσὰ ὅμως διεῖδεν ὅτι ὁ Μωάμεθ δὲν τὴν περιεποιεῖτο μετὰ τῆς συνήθους στοργῆς. Ὅταν ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ἀσθενείας της ἤκουσεν ἐμβρόντητος τὰ περὶ τοῦ ἀποδιδομένου αὐτῇ ἐγκλήματος καὶ διεμαρτύρετο περὶ τῆς ἀθωότητός της. Ἰδοὺ ἡ ἀληθὴς ἱστορία καθὼς αὐτὴ ὡμολόγησεν.

Ὁ στρατὸς, κατὰ τὴν εἰς Μεδίναν πορείαν του, κατεσκήνωσεν ὀλίγον πολὺ μακρὰν τῆς πόλεως, ὅτε διατάγαι ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἐδόθησαν ἵνα προβῇ. Οἱ ὑπη-

ρέται, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐκόμισαν τὴν κάμηλον ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς τῆς Ἀγεσᾶς καὶ καταλιπόντες ἐπὶ τῆς φορεῖον ἀπεσύρθησαν, ἕως οὗ αὐτὴ καταλάβῃ τὴν ἐν αὐτῷ θέσιν της. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιβῇ ἴδεν ὅτι δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτῆς τὸ περιδέραιόν της καὶ ἐπανῆλθεν ἵνα τὸ ζητήσῃ εἰς τὴν σκηνήν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ὑπηρέται προσέδησαν μετὰ σπουδῆς τὸ φορεῖον ἐπὶ τῆς καμήλου, χωρὶς νὰ νοήσωσιν ὅτι ἦτο κενὸν· τόσῳ ξηρὰ καὶ ἐλαφρὰ ἦτον ἡ Ἀγεσά. Ὅτε δὲ ἐπανέκαμψε μὲ τὸ περιδέραιόν της, ἡ μὲν κάμηλος εἶχεν ἀναχωρήσει, ὁ δὲ στρατὸς κινήσει· διὸ ἐνειληχθεῖσα εἰς τὸν μανδύαν της παρεκάθισεν, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι, ἀνακαλυπτομένης τῆς ἀπουσίας της, θὰ ἐστέλλοντο ὀπίσω ἄνθρωποι πρὸς εὕρεσιν αὐτῆς.

Ἐνῷ οὕτος ἐκαθέζετο, ὁ Σάφβαν-Ἰβν-αλ-Μωατὴλ, νέος τὴν ἡλικίαν Ἄραψ, εἷς ὢν τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἐπερήσιάσθη, καὶ ἀναγνωρίσας αὐτὴν, ἐπλησίασε διὰ τοῦ συνήθους μοσλημικοῦ χαιρετισμοῦ. «Τῷ Θεῷ ἀνήκομεν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀπελευσόμεθα! Σύζυγε τοῦ προφήτου, πῶς ἔμεινες ὀπίσω;»

Ἡ Ἀγεσὰ δὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἔκρυψεν ἐπὶ πλέον τὸ πρόσωπόν της ἐντὸς τῆς καλύπτρας της. Ὁ Σάφβαν τότε, ἀποβὰς, ἐβοήθησε τὴν Ἀγεσὰν ἵνα ἀναβῇ τὴν κάμηλόν του, καὶ κρατῶν τὸν χαλινὸν ἔσπευσεν ἵνα καταφθάσῃ τὸν στρατὸν. Ὁ ἥλιος ὅμως εἶχεν ἀνατείλει πρὶν ἢ προλάβῃ αὐτὸν, ὄντα ἀκριβῶς παρὰ τὰ τείχη τῆς Μεδίνης.

Ἡ παρὰ τῆς Ἀγεσᾶς δοθεῖσα αὕτη ἐξήγησις, ἣν ἐπεμαρτύρησενὸ Σάφβαν-Ἰβν-αλ-Μωατὴλ, εὐηρέστησε πληρέστατα εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς καὶ τοὺς ἰδιαιτέρους φίλους, ἀλλὰ κατεχλεύασθη ὑπὸ τοῦ Ἀβδαλλὰχ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, «τῶν Ὑποκριτῶν.» Διεχογνωμία ὅθεν ἀνεφύη ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ζωηρὰ ἠκολούθησεν ἔρις. Ἡ Ἀγεσὰ ἐν τούτοις ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ οἰκήματός της, ἀρνουμένη νὰ λάβῃ τροφὴν καὶ νυχθημερὸν θρηνοῦσα ἐν τῷ ἄλγει τῆς καρδίας της.

Ὁ Μωάμεθ ἦτο λίαν τεταραγμένος, καὶ ἐν τῇ ἀδημονίᾳ του ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀλῆ. Οὗτος δὲν ἔδωκε βαρύτητα εἰς τὴν ὑπόθεσιν, παρατηρήσας ὅτι τὰ τοιαῦτα εἰσὶ κοινὰ ἀτυχήματα. Ὁ προφήτης μικρὸν παρηγορήθη ἐκ τῶν λόγων τούτων. Ἔμεινεν ἐπὶ ἕνα μῆνα κεχωρισμένος τῆς Ἀγεσᾶς, ἀλλ' ἡ καρδία του πάντοτε ἔπαλλε δι' αὐτὴν, ἕνεκα τῆς καλλονῆς της ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι ἠγάπα τὰς συνδιαλέξεις της. Ἐν τινι παροξυσμῷ τῆς λύπης του κατελήφθη ὑπὸ μιᾶς ἐξ ἐκείνων τῶν ἐκστάσεων, ἃς οἱ μὴ πιστεύοντες ἐθεώρησανὡς προσβολὴν ἐπιληψίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἔλαβε προσφυῆ ἀποκάλυψιν, ἣν ἀπαντῶμεν εἰς ἓν κεφάλαιον τοῦ Κορανίου. Ἔχει δὲ ὧδέ πως·—

«Οἱ κατηγοροῦντες τιμίαν γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ μὴ προσάγοντες τέσσαρας περὶ τοῦ γεγονότος μάρτυρας τιμωροῦνται μὲ ὀγδοήκοντα μαστίγματα, ἡ δὲ μαρτυρία των ἀποῤῥίπτεται. Ἀλλ' οἱ δυσφημήσαντες τὴν Ἀγεσὰν, μήπως προσῆξαν τέσσαρας μάρτυρας; Ἐὰν δὲν ἔπραξαν τοῦτο, εἰσὶ ψεῦσται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἂς ἐπιβληθῇ ὅθεν αὐτοῖς ἡ ποινὴ τοῦ ἐγκλήματός των.»

Φανερωθείσης οὕτω πως θαυμασίως τῆς ἀθωότητος τῆς Ἀγεσᾶς, ὁ προφήτης ἀνέλαβεν αὐτὴν εἰς τοὺς κόλπους του μετὰ πλείονος ἢ πρότερον στοργῆς. Οὐδὲ ὠλιγώρησεν ἐπὶ πολὺ ὅπως ἐφαρμόσῃ τὴν διαταχθεῖσαν τιμωρίαν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὄββας ἦτο μεγάλης ἐπιῤῥοῆς ἀνὴρ ὥστε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἰμάσθλην, αὐτὴ ὅμως σκληροτέρα κατέπεσεν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν συναδέλφων αὐτοῦ συκοφαντῶν. Ὁ ποιητὴς Λσὰν ἐπὶ τινα χρόνον ἐφείσθη τῆς διαδόσεως τῶν σατυρικῶν αὐτοῦ στίχων, ὁ δὲ Ἄμμα, καὶ περ γυνὴ καὶ πολλὰ κεκτημένη θέλγητρα, δὲν ἐδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν ποινὴν τῆς μαστιγώσεως, τοῦ Μωάμεθ παρατηρήσαντος ὅτι τοιαύτην καλλονὴν ὤφειλε νὰ περικοσμῇ εὐγενέστερος χαρακτήρ.

Ἡ ἀποκάλυψις ἔπεισε τοῦ λοιποῦ τὸν θρῆσκον Ἀλῆ

περὶ τῆς ἀγνότητος τῆς Ἀγεσᾶς· αὐτὴ ὅμως οὐδέποτε ἐλησμόνησεν οὐδὲ τῷ συνεχώρησε τὴν ὁποίαν συνέλαβε κατ' ἀρχὰς ὑπόνοιαν, τὸ δὲ οὕτω ῥιζωθὲν ἐν τῇ καρδίᾳ της μῖσος ἐξεδηλώθη ἀργότερον μὲ μεγάλην του ζημίαν, καὶ ἐν πολλαῖς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων περιστάσεων τοῦ βίου του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἡ μάχη τῆς Τάφρου.—Ἀνδρία τοῦ Σαὰδ-Ἰὸν-Μωὰδ.—Ἥττα τῶν Κορεϊσσιτῶν.—Ἅλωσις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ φρουρίου Κοραΐζα.—Ὁ Σαὰδ ἀποφαίνεται περὶ τῆς τιμωρίας τῶν Ἰουδαίων.—Ὁ Μωάμεθ νυμφεύεται τὴν Ῥηχανὰν, Ἰουδαίαν αἰχμάλωτον.—Ἡ ζωή του κινδυνεύει ἐκ μαγείας· σώζεται δι' ἀποκαλύψεως τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ.

Διαρκοῦντος τοῦ ἔτους τῆς μετὰ τὴν ἐν Ὀχὼδ μάχην ἀνακωχῆς, ὁ ταραξίας ἀρχηγὸς τῶν Κορεϊσσιτῶν Ἀβοὺ-Σόφιαν συνέστησεν ὁμαιχμίαν μετὰ τῆς Ἀρακιτικῆς φυλῆς τοῦ Γκαφατὰν καὶ ἄλλων φυλῶν τῆς ἐρήμου, καθὼς καὶ μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν Ἰουδαίων τῆς γενεᾶς τοῦ Ναδὴρ, οὓς ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἐκδιώξει τῶν ἑστιῶν αὐτῶν. Δηξάσης τῆς ἀνακωχῆς, προπαρεσκευάσθη ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μεδίνης μετὰ τῶν συμμάχων τούτων, αἱ ἡνωμέναι τῶν ὁποίων δυνάμεις συνεποσοῦντο εἰς δεκακισχιλίους ἄνδρας.

Ὁ Μωάμεθ ἔλαβεν ἐγκαίρως τὴν ἀγγελίαν περὶ τῆς μελετωμένης ταύτης ἐπιθέσεως, ἀλλ' ἡ τελευταία ἐν Ὀχὼδ ἀποτυχία του κατέστησεν αὐτὸν περίσκεπτον, ὥστε δὲν ἤθελε νὰ ἐκτεθῇ ἐν τοῖς ὑπαίθροις κατ' ἐχθροῦ τοσοῦτον ἰσχυροτέρου, μάλιστα φοβούμενος μήπως εἶχε κρυφίους συμμάχους ἐν Μεδίνῃ, ἔνθα ἐδυσπίστει κατὰ τῶν Ἰουδαίων κατοίκων καὶ τῶν Ὑποκριτῶν, τῶν θιασωτῶν τούτων τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰὸν-Ὄββα, οἵτινες ἦσαν πολυάριθμοι καὶ κραταιοί.

Μεγάλαι προπαρασκευαὶ ἤρξαντο ἤδη γινόμεναι ὅπως τεθῇ ἡ πόλις εἰς κατάστασιν ἀμύνης. Σαλμὰν ὁ Πέρσης, ὅστις εἶχεν ἀσπασθῇ τὴν πίστιν, συνεβούλευσε νὰ σκάψωσι βαθεῖαν τάφρον εἰς τινα ἀπόστασιν ἐκ τῶν τειχῶν, πρὸς τὸ μέρος εἰς ὃ ὁ ἐχθρὸς ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ πλησιάσῃ. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀμύνης, ἀσυνήθη μέχρις ὥρας ἐν Ἀραβίᾳ, προθύμως ἀπεδέχθη ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἐπησχόλησε μέγαν ἀριθμὸν ἀνθρώπων εἰς τὴν σκαφὴν τῆς τάφρου, αὐτὸς δὲ καὶ ἰδίαις χερσὶν ἐβοήθησεν. Διάφορα θαύματα διηγοῦνται ἡμῖν, ὡς παρ' αὐτοῦ ἐνεργηθέντα διαρκούσης τῆς ἐργασίας ταύτης. Λέγεται ὅτι ἐχορήγησε τροφὴν εἰς ἄπειρον πλῆθος λαοῦ δι' ἑνὸς μόνου κανίστρου φοινίκων, ὅπερ ἔμεινε πλῆρες, ἀφοῦ ἅπαντες ἐχορτάσθησαν. Ἄλλοτε ἔδωκε γεῦμα εἰς χιλίους ἄνδρας δι' ἑνὸς ὀπτοῦ ἀρνίου καὶ ἑνὸς κριθίνου ἄρτου, ἀπομεινάσης ἐπαρκοῦς μερίδος πρὸς ἔδεσμα τῶν κατὰ τὴν τάφρον συνεργατῶν του. Δὲν εἶνε δὲ ἀνάξια μνείας τὰ θαυματουργὰ σφυροκοπήματα, ἅτινα ὁ Μωάμεθ κατήνεγκεν ἐπὶ πέτρας τινος, ἐκπέμψαντα σπινθῆρας, οἵτινες πρὸς μίαν μὲν διεύθυνσιν ἔλαμψαν καθ' ὅλον τὸ Ὑεμὲν, ἦτοι τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν, πρὸς ἄλλην δὲ, ἐφώτισαν τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πρὸς τρίτην, τοὺς πύργους τῶν μεγάρων τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας— ἅπαντα ταῦτα σημεῖα τεράστια τῶν μελλουσῶν κατακτήσεων τοῦ Ἰσλὰμ.

Ἅμα περατωθείσης τῆς τάφρου καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐνεφανίσθη μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τῶν παρακειμένων λόφων. Ἐγκαταλιπὼν τὸν Ἰὸν-Ὁμμ-Μακτοὺμ, πιστὸν αὐτοῦ ἀξιωματικὸν, ἵνα κυβερνᾷ τὴν πόλιν καὶ ἐποπτεύῃ ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς δυσηρεστημένους, ὁ Μωάμεθ ἐξήλασε μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν, οὓς παρέταξεν εἰς

μάχην, ἔχοντας τὴν βαθεῖαν τάφρον κατὰ μέτωπον. Ὁ Ἀβοὺ-Σόριαν προέβαινε πεποιθότως μετὰ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῶν Κορεϊσσιτῶν καὶ Γκαταφανιτῶν, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως τῷ ἀνέκυψε τὴν πορείαν του ἡ τάφρος καὶ χάλαζα βολῶν, ἃς οἱ Μοσλῆμαι ἔρριπτον ἐκ τῶν ἀπέναντι. Ὁ ἐχθρὸς τότε ἐστρατοπέδευσε· καὶ οἱ μὲν Κορεϊσσῖται κατέλαβον τὰ κάτω τῆς κοιλάδος μέρη, οἱ δὲ Γκαταφανῖται τὰ ἄνω, μείναντες οἱ στρατοὶ ἐπί τινας ἡμέρας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς τάφρου, περιοριζόμενοι εἰς τὴν μακρόθεν μάχην διὰ βολῶν σφενδονῶν, λίθων καὶ τόξων.

Ἐν τῷ μεταξὺ, κατάσκοποι ἐκόμισαν τὴν ἀγγελίαν εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅτι ἡ Ἰουδαϊκὴ φυλὴ τῶν Βένι-Κοραΐδα, ἥτις ἐξουσίαζεν ἰσχυρῶ παρὰ τὴν πόλιν φρουρίου καὶ εἶχε συνομολογήσει μετ' αὐτοῦ συνθήκην εἰρήνης, ἦτον εἰς μυστικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Συνείδε τότε τὴν δυσκολίαν ὅπως μετὰ τῶν ἀνεπαρκῶν δυνάμεών του φρουρήσῃ τὴν ὅλην ἔκτασιν τῆς τάφρου, προφυλαχθῇ κατὰ ἐνδεχομένης τινὸς προδοτικῆς τῶν Κοραϊδιτῶν προσβολῆς, καὶ διατηρήσῃ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι θὰ εἶχον βεβαίως κρυφίους συμμάχους. Συγκαλέσας ὅθεν πολεμικὸν συμβούλιον συνδιεσκέφθη μετὰ τῶν ὁπλαρχηγῶν, περὶ τοῦ ἂν δὲν ἦτο συνετὸν νὰ δελεάσωσι τοὺς Γκαταφανίτας πρὸς χωριστὴν εἰρήνην, προσφέροντες αὐτοῖς τὸ τρίτον τῶν φοινίκων τῆς συγκομιδῆς Μεδίνης. Ἅμα ἤκουσε τοῦτο ὁ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ, ἀνδρεῖος ὁδηγὸς τῶν Ἀσσιτῶν τῆς Μεδίνης, ἠρώτησε, «Προτείνεις αὐτὸ κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλλὰχ, ἢ ἐκφέρεις ἰδέαν ἰδικήν σου;»—«Ἐὰν ἦτο προσταγὴ τοῦ Ἀλλὰχ, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, οὐδέποτε θὰ ἐζήτουν τὴν συμβουλήν σας. Βλέπω ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν σᾶς πολιορκοῦσι καὶ ζητῶ νὰ διαρρήξω τὴν ὁμαιχμίαν αὐτῶν.» «Προφῆτα τοῦ Θεοῦ!, προσέθηκεν ὁ Σαὰδ, ὅτε εἴμεθα εἰδωλολάτραι, ὡς ὁ λαὸς οὗτος τοῦ Γκαφατὰν, δὲν ἐδίδομεν αὐτῷ οὔτε ἕνα ἐκ τῶν φοινίκων μας

ἄνευ πληρωμῆς, καὶ τώρα θὰ τῷ παρέξωμεν αὐτοὺς δωρεὰν, ἐν ᾧ πρεσβεύομεν τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ ὁδηγούμεθα ὑπὸ σοῦ; Ὄχι, μὰ τὸν Ἀλλὰχ! ἐὰν ἔχωσιν ἀνάγκην τῶν φοινίκων μας, ἂς τοὺς κερδήσωσι διὰ τοῦ ξίφους των.»

Ὁ γενναῖος Σαὰδ εἶπε καὶ ἔσπευσε νὰ δώσῃ δεῖγμα τῆς ἀνδρίας του. Μερὶς ἱππέων Κορεϊσσιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτον ὁ Ἀκρήμας, υἱὸς τοῦ Ἀβοὺ-Ζάαλ, καὶ ὁ Ἀμροὺ, θεῖος τῆς Καδιζὰχ, πρώτης συζύγου τοῦ Μωάμεθ, ἀνεκάλυψε θέσιν ὅπου ἡ τάφρος ἦτο στενὴ· μυωπίσαντες τοὺς ἵππους των διέβησαν αὐτὴν ἀλληλοδιαδόχως, παρακολουθούμενοι ὑπό τινων συστρατιωτῶν των. Τότε αὐτοὶ προεκάλεσαν τοὺς ἀνδρειοτέρους τῶν Μοσλήμων εἰς ἰσάριθμον πάλην. Τὴν πρόκλησιν ἐδέχθη ὁ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ, ὁ Ἀλῆς καί τινες ἐκ τῶν συνόπλων των. Ὁ Ἀλῆς συνεπλάκη συσταδὸν μετὰ τοῦ Ἀμροὺ· ἐπάλαισαν ἔφιπποι καὶ πεζοί, ἕως οὗ, ἕλθοντες εἰς τὰς χεῖρας, ἔπεσον χαμαὶ, κατακυλινδωθέντες ἐν τῇ κόνει. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλῆς ἐξῆλθε νικητὴς καὶ ἐφόνευσε τὸν ἐχθρόν του. Ἡ καθόλου συμπλοκὴ ὑπεστηρίχθη μετὰ σπανίας ἐπιμονῆς· διάφοροι μαχηταὶ ἀμφοτέρωθεν ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ βαρέως ἐπληγώθη. Πρῶτοι οἱ Κορεϊσσῖται ὑπεχώρησαν μυωπίζοντες ἑκατέρωθεν, ὅπως διαβῶσι πάλιν τὴν τάφρον. Ὁ κέλης τοῦ Νάουφαλ-Ἰβν-Ἀβδαλλὰχ, ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἐπήδησεν ἐλλιπῶς· ἐπιτεθέντων τῶν Μοσλήμων κατὰ τοῦ ἱππέως διὰ λίθων, ἐνῷ οὗτος εὑρίσκετο ἐν τῇ τάφρῳ, προὐκάλεσεν αὐτοὺς νὰ τὸν προσβάλωσι δι' ὅπλων εὐγενεστέρων. Ὁ Ἀλῆς ἐν τῷ ἅμα ὥρμησεν εἰς τὴν τάφρον καὶ ὁ Νάουφαλ ἔπεσεν ὑπὸ τὸ φάσγανόν του. Ὁ Ἀλῆς τότε συνήθροισε τοὺς συνόπλους του, πρὸς καταδίωξιν τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ, καὶ ἐπλήγωσε τὸν Ἀκρήμαν διὰ δορατίου. Ἡ ἀψιμαχία αὕτη ἔλαβε τὴν πομπώδη προσηγορίαν, *Μάχη τῆς Τάφρου.*

Ὁ Μωάμεθ, μὴ θέλων εἰσέτι νὰ διακινδυνεύσῃ στοιχηδὸν μάχην, ἔπεμψε τὸν Ρουσίμην, κεκρυμμένον προσήλυτον Ἄραβα ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Γκαταφάν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸ «στρατόπεδον τῶν συμμάχων καὶ ἐνσπείρῃ τεχνιέντως μεταξὺ αὐτῶν τὴν διχόνοιαν. Ὁ Ρουσίμης κατὰ πρῶτον ἐπορεύθη εἰς τοὺς Κορεϊδίτας, μεθ' ὧν ἐτήρει παλαιὰς φιλικὰς σχέσεις. «Τί μωρία εἶνε αὐτή, τοῖς εἶπεν, ν' ἀνέχεσθε νὰ σᾶς σύρωσιν οἱ Κορεϊσσῖται τῆς Μέκας εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἔριδας! Δὲν σκέπτεσθε πόσον διαφορετικὴ εἶνε ἡ θέσις σας τῆς ἐκείνων; Ἐὰν οὗτοι ἡττηθῶσιν, ἐπανέρχονται εἰς Μέκαν, ὅπου ἔσονται ἀσφαλεῖς· ὡσαύτως θέλουσιν ἀναχωρήσει εἰς τὰς ἀπωτάτω χώρας των καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐρήμου σύμμαχοί των, σεῖς δὲ θέλετε ἐγκαταλειφθῆ μόνοι ὅπως ὑποστῆτε ὅλον τὸ βάρος τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Μωάμεθ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Μεδίνης. Πρὶν ἢ λοιπὸν ταχθῆτε εἰς κοινὸν μετ' αὐτῶν ἀγῶνα, ἀπαιτήσατε νὰ σᾶς δώσωσιν ὁμήρους καὶ ἐγγυήσεις ὅτι δὲν θέλουσιν ὀπισθοχωρήσει, ἐὰν πρῶτον δὲν ἐκμηδενίσωσι τὴν ἰσχὺν τοῦ Μωάμεθ.»

Ὑπῆγεν ἔπειτα εἰς τοὺς Κορεϊσσίτας καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Γκαταφάν, καὶ τοῖς συνεβούλευσε νὰ μὴ ἐμπιστεύωνται εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς φυλῆς Κορεΐδα, οἵτινες διενοοῦντο νὰ λάβωσι παρ' αὐτῶν ὁμήρους καὶ τοὺς παραδώσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Μωάμεθ.

Ἡ οὕτω δεξιῶς ἐνσπαρεῖσα δυσπιστία μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων δὲν ἐβράδυνε νὰ παράξῃ τὰς συνεπείας της. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐμήνυσεν ἀφ' ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς εἰς τοὺς Κορεΐδίτας, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης πρὸς γενικὴν ἔφοδον. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπήντησαν, ὅτι ἡ ἀκόλουθος ἡμέρα ἦτο τὸ Σάββατόν των, καὶ δὲν τοῖς ἐπετρέπετο νὰ μετάσχωσι τῆς μάχης. Ἐνταυτῷ δὲ ἠρνήθησαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἐχθροπραξίας, ἂν πρῶτον οἱ σύμμαχοί των δὲν τοῖς ἔδιδον ὁμήρους, ὅπως μένωσι παρ' αὐτοῖς μέχρι τοῦ τέλους.

Οἱ Κορεϊσσῖται καὶ Γκαταφανῖται ἤδη ἐπείσθησαν περὶ τῆς προδοσίας τῶν Κορεϊδιτῶν, δὲν ἐτόλμων ὅμως καὶ νὰ διακυβεύσωσι τὴν προμελετηθεῖσαν ἔφοδον, φοβούμενοι μήπως οἱ τελευταῖοι ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ὀπισθίων αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ᾠκνουν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, κατάψυχρος χειμὼν ἐπέρχεται μετὰ ῥαγδαίας βροχῆς καὶ βιαίων ἀνέμων ἐκ τῆς ἐρήμου. Αἱ σκηναὶ αὐτῶν ἀνατρέπονται καὶ αἱ πυραὶ των σβέννυνται· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ταραχῆς φόβος διαδίδεται, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐξήγειρε τὴν θύελλαν διὰ μαγείας καὶ ὅτι ἐξήλασεν ἐναντίον των μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Τότε καταλαμβάνει τοὺς πάντας τρόμος καὶ σύγχυσις. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, βλέπων ματαιουμένας τὰς προσπαθείας του ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἀναβαίνει τὴν κάμηλον αὐτοῦ ἐν ἀπελπισίᾳ καὶ διατάσσει τὴν ὑποχώρησιν. Οἱ σύμμαχοι ἀγεληδὸν φεύγουσι τὴν σκηνὴν τοῦ θορύβου καὶ τῆς φρίκης, σπεύδοντες οἱ μὲν Κορεϊσσῖται εἰς Μέκαν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὰς ἰδίας ἐρήμους.

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, μένεα πνέων καὶ ἐξουθενημένος, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μωάμεθ ἐλέγχων αὐτῷ τὴν ὁποίαν ἔδειξε δειλίαν κρυπτόμενος ὄπισθεν τάφρου, τρόπος οὔτος ἄγνωστος εἰς τὴν πολεμικὴν τῶν Ἀράβων, καὶ ἐπαπειλῶν ὅτι θὰ ἐξεδικεῖτο καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελον συναντηθῆ εἰς μάχην ἐν τοῖς ὑπαίθροις, ὡς συνέβη ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ὀχώδ. Ὁ Μωάμεθ ἀπεκρίθη διὰ προκλήσεως, προλέγων αὐτῷ συνάμα ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἔμελλε νὰ καταθραύσῃ τὰ εἴδωλα τῶν Κορεϊσσιτῶν.

Ἀφάντων γενομένων τῶν ἐχθρῶν ὁ Μωάμεθ ἐμελέτησε τὰ περὶ ἐκδικήσεως κατὰ τῶν Βένι-Κορεΐδα, οἵτινες ἦσαν ὠχυρωμένοι ἐν τῷ φρουρίῳ αὐτῶν καὶ ὑφίσταντο πολυήμερον πολιορκίαν. Καταναγκασθέντες ἐπὶ τέλους ἐκ τῆς πείνης ἐζήτησαν τὴν μεσιτείαν τῶν παλαιῶν φίλων καὶ προστατῶν των Ἀσσιτῶν. Οὗτοι ἐδέοντο τοῦ προφήτου νὰ παρέξῃ καὶ εἰς τοὺς Ἑβραί-

ους τούτους τὰς αὐτὰς παραχωρήσεις, ἃς προηγουμένως ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Βένι-Καΐνόκα, κατὰ παράκλησιν τοῦ Χαζραδίτου Ἀβδαλλάχ. Ὁ Μωάμεθ σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον τοῖς προέτεινε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν τύχην των εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ, ἀρχηγοῦ τῶν Ἀσσιτῶν. Οἱ Κορεϊδῖται ἄσμενοι συγκατετέθησαν, πεποιθότες εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀνέκαθεν φιλίαν τοῦ Σαὰδ, ἐφ' ᾧ καὶ παρεδόθησαν, ἑπτακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἁλυσίδετοι μετηνέχθησαν εἰς Μεδίναν. Δυστυχῶς ὅμως ὁ Σαὰδ ἐθεώρησε τὴν προδοτικὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συμμαχίαν των, ὡς ἓν τῶν αἰτίων τοῦ προσφάτου πολέμου. Εἰσέτι ὑπέφερεν ἐκ τῆς πληγῆς, ἣν ὑπέστη ἐν τῇ μάχῃ τῆς Τάφρου, καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀργῆς του ἐπανειλημμένως ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἴδῃ τετιμωρημένους τοὺς Κορεϊδίτας. Ἐν τοιαύτῃ διετέλει καταστάσει αἰσθημάτων, ὅτε ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ περὶ τῆς τύχης των ἀπόφασις.

Ὄντα εὔσαρκον καὶ αἱματηρᾶς κράσεως, μετὰ δυσκολίας ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ ὄνου καὶ τὸν ἐκάθισαν ἐπὶ δερματίνου προσκεφαλαίου, στηρίζοντες αὐτὸν ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς τὸ δικαστικὸν βῆμα. Πρὶν ἢ τὸ ἀναβῇ ἀπῄτησεν ὅρκον παρ' ὅλων τῶν παρισταμένων ὅτι θὰ ἐσέβοντο τὴν ἀπόφασίν του. Οἱ Ἰουδαῖοι προθύμως ὤμοσαν, προκατειλημμένοι ὄντες περὶ εὐνοϊκῆς ἀποφάσεως. Ἀλλ' ἅμα ὁ Ἀβδαλλὰχ ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ ἐκτείνων τὴν χεῖρα κατεδίκασε, τοὺς μὲν ἄνδρας εἰς θάνατον, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας εἰς δουλείαν· νὰ διανεμηθῶσι δὲ οἱ νικηταὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι κατελήφθησαν ὑπὸ φρίκης, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἦτον ἀνέκκλητος. Τοὺς μετήγαγον εἰς τόπον τινὰ δημόσιον, ὅστις ἔκτοτε καλεῖται «ἡ Ἀγορὰ τῶν Κορεϊδιτῶν,» ἔνθα ὤρυξαν μεγάλους λάκκους. Τοὺς ἐβίασαν ἵνα κατέλθωσιν ἐντὸς αὐτῶν, ἀνὰ εἷς, συγκαταλεγομένου καὶ τοῦ πρίγκιπός των Ὀγλάϊ-Ἰβν-Ἀκτὰβ,

καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐθανατώθησαν. Τοιουτοτρόπως ἡ δέησις τοῦ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ, ὅπως πέσῃ ἐκδίκησις ἐπὶ τῶν Κορεϊδιτῶν, ἱκανοποιήθη. Ἔστη μάρτυς αὐτόπτης τῆς καρατομίας τῶν ὁποίων κατεδίκασεν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξερέθισίς του, ὥστε ἡ πληγὴ αὐτοῦ ἤνοιξε πάλιν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπεβίωσεν.

Ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Κορεϊδων εὑρέθη μεγάλη ποσότης δοράτων, λογχῶν, θωράκων καὶ ἄλλων ὅπλων, αἱ δὲ γαῖαι αὐτῶν ἦσαν πλήρεις ποιμνίων προβάτων καὶ ἀγελῶν βοῶν καὶ καμήλων. Ἐν τῇ διανομῇ τῶν λαφύρων, εἰς ἕκαστον μὲν πεζὸν στρατιώτην ἐδόθη μία μερὶς, εἰς ἕκαστον δὲ ἱππέα, τρεῖς· ἤτοι, δύο διὰ τὸν ἵππον του καὶ μία δι' αὐτόν. Ἡ πέμπτη μερὶς ἐκ τοῦ ὅλου ἐτέθη κατὰ μέρος διὰ τὸν προφήτην.

Τὸ πολυτιμώτερον κειμήλιον εἰς τὰ ὅμματα τοῦ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ἡ Ῥιχανὰ, θυγάτηρ τοῦ Συμεῶνος, πλουσίου τινὸς καὶ κραταιοῦ Ἰουδαίου, καὶ ἡ περικαλλεστέρα τῶν γυναικῶν τῆς φυλῆς αὐτῆς. Ὁ προφήτης ἔλαβεν αὐτὴν δι' ἑαυτὸν καὶ, ἀφ' οὗ τὴν ἐδίδαξε τὰ τῆς θρησκείας, τὴν συγκατέλεξε μεταξὺ τῶν συζύγων του.

Ὁ Μωάμεθ ὅμως, εἰ καὶ τοσοῦτον ἐπιδεκτικὸς τῶν θελγήτρων τῶν Ἰσραηλιτίδων, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐσκληρύνετο εἰς τὸ κατὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης μῖσός του, μὴ δίδων πλέον πίστιν εἰς τὰς συμβάσεις των καὶ ὑποπτευόμενος αὐτοὺς ὡς ἐπιβουλευομένους τὴν ζωήν του. Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς ἀποδίδουσιν εἰς τὰ τεχνάσματα γοήτων Ἰουδαίων χρονίαν καὶ μαρασμώδη νόσον, ἥτις τὸν κατέλαβε περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ κατὰ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἀνίσχυρον πᾶν φάρμακον. Περιγράφουσι δὲ οὕτω πως τὸ μάγευμα ὅπερ παρήγαγε τὴν νόσον. Προπαρεσκευάσθη, λέγουσιν, ὑπό ἑρεινοῦ τινὸς Ἰουδαίου νεκρομάντεως, ὃν ἐβοήθησαν αἱ θυγατέρες του, αἵτινες ἦσαν, ὡς αὐτὸς, ἐξησκημέναι εἰς τὴν διαβολικὴν τέχνην. Σχηματίσαντες μικρὰν κηρίνην εἰκόνα τοῦ Μωάμεθ, περιέβαλον αὐτὴν μὲ τρίχας τῆς

κεφαλῆς του καὶ ἐνέπηξαν ἕνδεκα βελόνας. Εἶτα, λαβόντες χορδὴν τόξου, ἐποίησαν ἕνδεκα κόμβους καὶ ἐνεφύσησαν ἑκάστῳ, περιελίξαντες δὲ τῇ χορδῇ τὴν εἰκόνα ἔρριψαν τὸ ὅλον ἐντὸς φρέατος.

Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ δραστηρίου τούτου μαγεύματος ὁ Μωάμεθ ἐμαραίνετο, μέχρις οὗ ὁ φίλος του ἄγγελος Γαβριὴλ τῷ ἀπεκάλυψεν ἐν ὀπτασίᾳ τὸ ἀπόκρυφον. Ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου ἔπεμψε τὸν Ἀλῆ εἰς τὸ φρέαρ, ὅπου καὶ ἀνεῦρεν οὗτος τὴν εἰκόνα. Ὅταν ὁ Ἀλῆς τὴν ἐκόμισεν εἰς τὸν Μωάμεθ, λέγει τὸ διήγημα, ἀνέγνωσεν οὗτος ἐπάνω αὐτῆς τὰ δύω κεφάλαια τοῦ Κορανίου, τὰ ὁποῖα τῷ ἀνεκοινώθησαν κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν ὀπτασίαν. Τὰ κεφάλαια ταῦτα σύγκεινται ἐξ ἑνδεκα στίχων, τῶν ἑπομένων·

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πολυελέου Θεοῦ! Θέλω ζητήσει καταφυγὴν παρὰ τῷ Κυρίῳ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας.

Ὅπως μὲ διασώσῃ ἀπὸ κινδύνου τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἔπλασεν.

Ἀπὸ κινδύνου τῆς σκοτεινῆς νυκτὸς, καὶ τῆς σελήνης ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐκλείψεώς της.

Ἀπὸ κινδύνου τῶν γοήτων, οἵτινες ποιοῦσι κόμβους καὶ ἐμφυσῶσιν αὐτοῖς.

Ἀπὸ κινδύνου τῶν φθονερῶν, οἵτινες στήνουσι θανατηφόρους παγίδας.

Θέλω ζητήσει καταφυγὴν παρὰ τῷ Ἀλλὰχ, τῷ Κυρίῳ τῶν ἀνθρώπων.

Παρὰ τῷ Ἀλλὰχ, τῷ Βασιλεῖ τῶν ἀνθρώπων.

Παρὰ τῷ Ἀλλὰχ, τῷ Θεῷ τῶν ἀνθρώπων.

Ὅπως μὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἅτινα γίνονται ἄφαντα ἅμα ἀκούσωσιν ἐκφερόμενον τὸ ἅγιον ὄνομά του.

Ἅτινα ὑπαγορεύουσι πονηροὺς στοχασμοὺς εἰς τὰς καρδίας τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἀπὸ τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων οἵτινες τεχνῶνται μαγείας.»

Ἐνῷ ἐπανελαμβάνετο ἕκαστος τῶν στίχων τούτων, ἐξακολουθεῖ τὸ διήγημα, ἀνὰ εἷς κόμβος ἐκ τῆς χορδῆς ἐλύετο, καὶ ἀνὰ μία βελόνη ἐκ τῆς εἰκόνος ἔπιπτεν, ὁ δὲ Μωάμεθ προσανέκτα σθένος. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἑνδεκάτου στίχου ἠγέρθη ἐν πληρεστάτῃ ὑγείᾳ, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἀπολυθεὶς τῶν ἐκ σχοινίων δεσμῶν.

Τὰ δύο ἀκροτελεύτια κεφάλαια τοῦ Κορανίου, τὰ περιλαμβάνοντα τοὺς στίχους τούτους, ὀνομάζονται *οἱ Ἐξορκισμοί*, καὶ θεωροῦνται παρὰ τῶν προληπτικῶν Μοσλήμων ὡς δραστικὰ φυλακτήρια κατὰ τῆς γοητείας καὶ τῶν μαγικῶν ἀποδέσεων.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ Μωάμεθ κατὰ τὰ συμβάντα, τὰ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἐκτεθέντα, κατεκρίθη ὡς ἀσθενὴς καὶ ἀμφιρρεπὴς, διὸ ἀνάρμοστος εἰς τὸ στρατιωτικῶς ἀποραίνεσθαι, τὰ δὲ μέτρα του ὡς μὴ ὄντα ἀπόρροια μεγαλοφροσύνης· καὶ εἰς ὑποστήριξιν τῶν αἰτιάσεων τούτων προτάσσονται τὰ ἑρεξῆς γεγονότα. Ὅταν ἀπειλῆται ἐξωτερικῶς μὲν ὑπὸ τῆς βίας, ἐσωτερικῶς δὲ ὑπὸ τῆς προδοσίας, ζητεῖ μὲν νὰ δελεάσῃ μέρος ἐκ τῶν συμμάχων ἐχθρῶν εἰς χωριστὴν εἰρήνην, ἀνέχεται δὲ, ὡς εἰπεῖν, νὰ τὸν ἀποτρέψῃ τῆς πανσύργου ταύτης πολιτικῆς ὁ Σαὰδ-Ἰβν-Μωὰδ· καὶ ὅμως ἀργότερον προστρέχει εἰς μέτρον ἔτι μᾶλλον δεξιὸν καὶ δολερὸν, ὅπως ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν του. Ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διαγωγὴ του πικρῶς ἀπεδοκιμάσθη. Ἡ ἀνάθεσις τῆς περὶ ἐλέους ἱκεσίας τῶν Βένι-Κοραϊδα εἰς τὴν ἀπόφασιν ἑνὸς, ὃν ἐγίνωσκε θέλοντα τὸν ὄλεθρον αὐτῶν, ἐστιγματίσθη ὡς σκληρὰ ἐξαπάτησις, ἡ δὲ σφαγὴ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Μεδίνης θεωρεῖται ὡς μία τῶν μελαντέρων σελίδων τῆς ἱστορίας του. Καὶ τῷ ὄντι ἡ διαγωγὴ του πρὸς τὴν γενεὰν ταύτην, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ἀνὰ χεῖρας, ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν πρὸς τὸν καθόλου χαρακτῆρά του, ὅστις ἦτον ἤπιος καὶ συμπαθής. Ἴσως παρωργίσθη κατὰ τῶν

Ἰουδαίων, ἅτε λαβὼν ἐκ μέρους των δείγματα προδοσίας καὶ ἀδιαλλάκτου μίσους· οὐχ ἧσσον ὅμως βλέπομεν ἐν ταύτῃ, καθὼς καὶ ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι τῆς πολιτείας αὐτοῦ, κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ σταδίου του, ἀναπτυσσομένην ἐν αὐτῷ τὴν κοσμικὴν κακότητα, ἥτις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέφθειρε τὴν καρδίαν του, ἤδη ὅτε κατέστη ὁ Ἀπόστολος τῆς Σπάθης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Ὁ Μωάμεθ ἐπιχειρεῖ ἱερὰν ὁδοιπορίαν εἰς Μέκαν.—Διεκφεύγει τὴν συνάντησιν τοῦ Καλὴδ, σταλέντος μετὰ σώματος Ἱππικοῦ ἐναντίον του.—Κατασκηνοῖ παρὰ τὴν Μέκαν.—Διαπραγματεύεται μετὰ τῶν Κορεισσιτῶν, ὅπως λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου καὶ ἐκπληρώσῃ τὰ τοῦ προσκυνήματος.—Συνθήκη δεκαετὴς, δι' ἧς τῷ ἐπιτρέπεται νὰ κάμνῃ ἐτησίως τριήμερον ἐπίσκεψιν.—Ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Μεδίναν.

Ἤδη ἐξαετία παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκ Μέκας φυγῆς τοῦ Μωάμεθ. Ἡ μακρὰ ὅμως ἐξορία του ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἁγία ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἦτον ὁ ἐπίσημος τόπος τοῦ προσκυνήματος αὐτῶν, καὶ ὁ κεκηρυγμένος πόλεμός του κατὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν, εἰς οὓς ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ φρούρησις τῆς Καάβας, ἐζημίουν τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ γνώμην μεταξὺ πολλῶν φυλῶν καὶ ἐβράδυνον τὴν διάδοσιν τῆς διδασκαλίας του. Παρεκτὸς τούτου οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἵτινες τὸν συνώδευσαν κατὰ τὴν φυγήν του, ἀνεμιμνήσκοντο στενάζοντες τῆς γενεθλίας των χώρας, ὑπῆρχε δὲ κίνδυνος νὰ ἐξασθενισθῇ ἡ πίστις αὐτῶν ὑπὸ τὴν παρατεταμένην ταύτην ἐξορίαν.

Ὁ Μωάμεθ συνησθάνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν σπουδαιότητα τοῦ νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν ἁγίαν πό-

λιν μετὰ τῆς θρησκείας του, καὶ νὰ διατηρήσῃ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα τῆς γενεᾶς του. Ἄλλως τε, αὐτὸς ἐκήρυττεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἦτον ἡ μεταρρύθμιστὴς, ἐπιποθῶν νὰ παλινορθώσῃ τὴν ἀρέλειαν καὶ τὴν ἁγνότητα τῆς πατριαρχικῆς θρησκείας Ἤδη προσήγγιζεν ὁ μὴν Δουλ-Καάδας, ὁ μὴν οὗτος τῆς εὐσεβοῦς ἁδοιπορίας, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ἐχθροπραξίαι δεν ἐλάμβανον χώραν, οἱ δὲ πολέμιοι ἐδύναντο ἐν εἰρήνῃ νὰ συναντηθῶσιν ἐπὶ τῶν σεπτῶν ὁρίων. Ἐπικαίριος ὀπτασία ἐβεβαίωσε τὸν Μωάμεθ, ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ ὀπαδοί του ἐδύναντο ἀσφαλῶς νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς προστασίας τοῦ σεβασμίου τούτου ἐθίμου, ὅπως ἐπισκεφθῶσι πάλιν τὴν ἀρχαίαν σκηνὴν τῆς Ἀραβικῆς λατρείας. Τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην πλήρεις χαρᾶς ὑπεδέχθησαν οἱ ὀπαδοί του. Ἐξεκίνησεν ὅθεν ἐκ Μεδίνης διὰ τὸ προσκύνημά του, ὑφισταμένου τοῦ ἱεροῦ μηνὸς, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων τετρακοσίων ἀνδρῶν, μέρος Μωαδζερίνων, ἤτοι Προσφύγων, καὶ μέρος Ἀνσαριανῶν, ἤτοι Ἐπικουρικῶν. Παρέλαβον μεθ' αὐτῶν ἑβδομήκοντα καμήλους, ὅπως τὰς προσενέγκωσιν εἰς θυσίαν τῇ Καάβᾳ. Ἵνα δὲ δώσωσι φανερὰν ἀπόδειξιν ὅτι ἦρχοντο μετ' εἰρηνικῶν καὶ οὐχὶ πολεμικῶν διαθέσεων, ἐστάθμευσαν εἰς Δσοὺ-Οὐλέϊφα, χωρίον ἀπέχον μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν ἐκ Μεδίνης, καὶ ἐκεῖ κατέθεσαν ὅλα τὰ ὅπλα των, ἐξαιρέσει τῶν φασγάνων, εἶτα δὲ ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των περιβεβλημένοι προσκυνητῶν ἱμάτια.

Ἐν τῷ μεταξὺ συγκεχυμένος θόρυβος περὶ τοῦ κινήματος τούτου διεδόθη εἰς Μέκαν. Οἱ Κορεϊσσῖται, ὑποπτευόμενοι ἐχθροπραξίας, ἐξαπέστειλαν τὸν Καλὴδ-ἴβν-Οὐαλὴδ, μετὰ ἰσχυροῦ σώματος ἱππέων, ἵνα καταλάβῃ θέσιν ἐντὸς κοιλάδος τινὸς, διημέρου περίπου ὁδὸν μακρὰν τῆς Μέκας, καὶ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν τῶν Μοσλήμων.

Μαθὼν ὁ Μωάμεθ ὅτι ἡ μεγάλη ὁδὸς οὕτω τῷ ἐνεφράχθη, ἐτράπη ἑτέραν τραχεῖαν καὶ δύσβατον μεταξὺ

τῶν κλεισωριῶν τῶν ὀρέων, ἀποφεύγων δὲ τὸν Καλὴδ καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατῆλθεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Μέκαν πεδιάδα καὶ κατεσκήνωσεν εἰς Ὀδεΐβαν, ἐντὸς τῶν ἱερῶν ὁρίων. Ἐντεῦθεν ἀπέστειλε τοῖς Κορεϊσσίταις διαβεβαιῶν αὐτοὺς περὶ τῶν εἰρηνικῶν σκοπῶν του καὶ ἐπικαλούμενος τὸ ἀπαραβίαστον καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ προσκυνήματος.

Ἐπιτροπὴ Κορεϊσσιτῶν ἐπεσκέφθη τὸ πεδίον αὐτοῦ, ὅπως ἐρευνήσῃ περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος πνεύματος. Ἐξεπλάγη ἰδοῦσα τὸ μέγα σέβας εἰς ὃ ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀνυψωθῇ ἐν μέσῳ τῶν ὀπαδῶν του. Τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ ὁποίου ἐτέλει τὴν κάθαρσίν του ἐθεωρεῖτο ὡς καθηγιασμένον. Πᾶσα πίπτουσα ἐκ τῆς κεφαλῆς του θρὶξ, πᾶν ἀπόκομμα τῶν ὀνύχων του, ἐλαμβάνοντο ὡς πολύτιμα λείψανα. Ἕνα τῶν τῆς ἐπιτροπῆς, θίξαντα ἀπροσέκτως, διαρκούσης συνδιαλέξεως τινὸς, τὸ ῥέον γένειον τοῦ προφήτου, ἀπώθησαν οἱ μαθηταί του, οἵτινες τῷ ἐπεξήγησαν τὸ ἀσεβὲς τῆς πράξεως. Ὅταν δὲ οὗτος, ἐν τῇ ἐπανόδῳ του, συνέταξεν ἔκθεσιν πρὸς τοὺς Κορεϊσσίτας, προσέθηκεν. «Εἶδον τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιεστοιχισμένους ὑπὸ τῶν αὐλικῶν των, ἀλλ' οὐδέποτε εἶδον μονάρχην σεβόμενον μέχρι τοσούτου βαθμοῦ παρὰ τῶν ὑπηκόων του, ὅσον ὁ Μωάμεθ παρὰ τῶν ὀπαδῶν του.

Οἱ Κορεϊσσῖται οὐδαμῶς συγκατετίθεντο νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἐν τῇ πόλει των εἴσοδον εἰς πολέμιον τῆς φατρίας των, τόσῳ ἐπίφοβον ὡς ἐκ τῆς ἐπιῤῥοῆς ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν θιασωτῶν του. Ὁ Μωάμεθ ἐμήνυσεν αὐτοῖς ἐπανειλημμένως, ὅπως διαπραγματευθῇ τὰ περὶ τῆς εἰς τὸ ἱερὸν σκήνωμα ἀσφαλοῦς προσελεύσεώς του· ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ γαμβρός του Ὄθμαν-Ἰβν-Ἀφφὰν, ἦτον ὁ τελευταῖος αὐτοῦ ἀπεσταλμένος. Ἤδη παρῆρχοντο ἱκαναὶ ἡμέραι καὶ δὲν ἐπανέκαμπτεν, ὥστε θόρυβος ἠγέρθη ὅτι τὸν ἐφόνευσαν. Ὁ Μωάμεθ ἀπεράσισε νὰ διεκδικηθῇ τὸν θά-

νατον αὐτοῦ. Ἑστὼς ὑπὸ δένδρον καὶ προσκαλέσας πέριξ αὐτοῦ τὸν λαόν του, τῷ ἀπῄτησεν ὅρκον ὅτι θὰ ὑπερασπίζον αὐτὸν μέχρι θανάτου καὶ οὐδέποτε θὰ ἐγκατέλιπον τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας. Ἡ τελετὴ αὕτη εἶνε γνωστὴ παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ *αὐθόρμητος Ἐγκαινίασις*.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ὄθμαν καθησύχασεν ἐν τῷ πεδίῳ τὰ πνεύματα. Τὸν συνώδευεν ὁ Σολαῒλ, ὃν ἀπέστελλον οἱ Κορεϊσσῖται, ἐπὶ σκοπῷ συνομολογήσεως εἰρήνης. Ἤδη ἐνόησαν οὗτοι πόσον ἀσύνετον ἦτο τὸ πολεμεῖν ἄνθρωπον, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἀδιαλείπτως ηὔξανε καὶ πρὸς ὃν ἐφέρετο ὑποταγὴ μετὰ τοιαύτης φανατικῆς ἀφοσιώσεως. Ἡ προταθεῖσα συνθήκη ὤφειλε νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ δέκα ἔτη, διαρκούντων τῶν ὁποίων ἐπετρέπετο εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ἡ εἰς Μέκαν ἐλευθέρα εἴσοδος, ὡς εἰς προσκυνητάς, ὅπου νὰ διαμένωσι τρεῖς ἡμέρας ἑκάστοτε, πρὸς ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Οἱ ὅροι ἐγένοντο προθύμως δεκτοί, ὁ δὲ Ἄλης ἐπησχολήθη εἰς τὴν γραφὴν τῆς συνθήκης, τοῦ Μωάμεθ ὑπαγορεύσαντος τὰς λέξεις. «Γράφε, εἶπεν αὐτὸς, οὗτοι εἶναι οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης τῆς γενομένης παρὰ Μωάμεθ τοῦ ἀποστόλου τοῦ Θεοῦ.» — «Μὴ τὸ γράψῃς, ἀνέκραξεν ὁ πρεσβευτὴς Σολαῒλ. Ἐὰν ἐπίστευον ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε ἤθελον λάβει τὰ ὅπλα ἐναντίον σου. Γράψον ὅθεν ἁπλῶς τὸ ὄνομά σου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός σου.» Ὁ Μωάμεθ ὑπεχρεώθη νὰ συναινέσῃ, καθότι συνεῖδεν ὅτι, πρὸς τὸ παρὸν, δὲν ἦτον ἀρκούντως ἰσχυρὸς ἵνα ἐπιχειρήσῃ πόλεμον χάριν τύπων· ἐγένετο ὅθεν ἐν τῇ συνθήκῃ ἁπλῆ μνεία τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, Μωάμεθ-Ἰβν-Ἀβδαλλὰχ (Μωάμεθ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβδαλλὰχ), αὐταπάρνησις αὕτη ἥτις ἐσκανδάλισε τοὺς ὀπαδούς του. Ἡ ἀπαρέσκεια αὐτῶν ἐπηύξησεν ὅταν προσέταξεν αὐτοὺς νὰ κείρωσι τὰς κεφαλὰς των καὶ νὰ θυσιάσωσιν ἐπὶ τόπου τὰς ὁποίας ἐκόμισαν ἵνα προσενέγκωσιν εἰς τὴν Καάβαν καμήλους· διότι τοιαύτη

ἐπιταγὴ, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς λήξεως τῶν τελετῶν τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας, ἐμαρτύρει ὅτι δὲν διενοεῖτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς Μέκαν. Τὸν ἀνέμνησαν τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ, ἥτις ὑπέσχετο τὴν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν ἐλευθέραν εἴσοδον· ἀλλ' αὐτὸς ἀπήντησεν, ὅτι ἡ συνομολογηθεῖσα συνθήκη ἦτο τὸ ἐνέχυρον τῆς ἐπαληθεύσεώς της, ἥτις ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος. Ἀπέναντι τοιαύτης ἐξηγήσεως, ἑκόντες ἄκοντες, ἔδει νὰ εὐχαριστηθῶσιν. Ἐκπληρώσασα λοιπὸν ἡ στρατιὰ τῶν προσκυνητῶν τὰ τῆς τελετῆς καὶ προσενεγκοῦσα τὴν ἐπιταχθεῖσαν θυσίαν, ἦρεν ἐκ τοῦ Δσοὺ-Οὐλέϊρα καὶ ἐπανέκαμψεν, ἐξηπατημένη καὶ κατηφὴς, εἰς Μεδίναν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἐκστρατεία κατὰ τῆς πόλεως Καϊβὰρ· πολιορκία αὐτῆς.—Κατορθώματα τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ Μωάμεθ.—Πάλη μεταξὺ Ἀλῆ καὶ Μαρχὰβ.—Ἔφοδος κατὰ τῆς ἀκροπόλεως.—Ὁ Ἀλῆς ποιεῖται χρῆσιν τῆς πύλης ἀντὶ ἀσπίδος.—Ἅλωσις τοῦ φρουρίου.—Ὁ Μωάμεθ φαρμακεύεται· λαμβάνει εἰς συζύγους τὴν αἰχμάλωτον Σαφιγὴν καὶ τὴν χήραν Ὀμμ-Ἀβιδάν.

Ὅπως παραμυθήσῃ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ διὰ τὴν ἧτταν, ἣν ἡ ἀφοσίωσις των ἐδοκίμασεν εἰς Μέκαν, ὁ Μωάμεθ προπαρεσκεύασεν ἐκστρατείαν ἰδίως πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ περὶ λαφυραγωγίας ἐκείνου ἔρωτος, ὅστις ἤρχισε νὰ τοὺς συναγελάζῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν του μεθ' ὅσης προθυμίας καὶ ὁ φανατισμός.

Εἰς ἀπόστασιν ὁδοῦ πέντε περίπου ἡμερῶν, βορειοανατολικῶς τῆς Μέκας, ἔκειτο ἡ πόλις Καϊβὰρ μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς. Κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἰουδαίων πλουτησάντων διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς γεωργικῆς. Αἱ

εὔφοροι αὐτῶν γαῖαι, ἐν μέρει μὲν ἐκαλλιεργοῦντο πρὸς παραγωγὴν σίτου καὶ ἦσαν κατάφυτοι ὑπὸ δασῶν φοινίκων, ἐν μέρει δὲ ἐχρησίμευον ὡς βοσκαὶ, ἐξ ὧν ἐτρέφοντο ἀπειράριθμα ποίμνια καὶ ἀγέλαι. Διάφορα φρούρια προήσπιζον τὴν χώραν ταύτην, ἥτις τόσῳ περίφημος ἦτον εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε, ὡς ὁ Ἄραψ ἱστοριογράφος Ἀβουλφέδας βεβαιοῖ ἡμᾶς, ὁ Μωϋσῆς, ἀφ' οὗ διέβη τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἔπεμψε σῶμα στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν, τῶν κατοικούντων τὴν Γοθρὴβ (Μεδίναν) καὶ τὴν ἰσχυρὰν πόλιν Καϊβάρ.

Ὁ τόπος οὗτος εἶχε καταστῇ κρησφύγετον οὐ μόνον τῶν δυσηρεστημένων Ἰουδαίων, οὓς ὁ Μωάμεθ ἐφυγάδευσεν ἐκ Μεδίνης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλων ἐκείνων οἵτινες διέτρεξαν τὸν κίνδυνον τῆς ἐκδικήσεως αὐτοῦ. Τὰ περιστατικὰ ταῦτα, πρὸς τὰ ἄφθονα τοῦ τόπου πλούτη, ὤφειλον, ὡς εἰκὸς, νὰ προκαλέσωσι καὶ κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον, ὃν ὁ προφήτης ἐκήρυξε κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν τῆς θρησκείας.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου ἔτους ἀπὸ τῆς Ἐγείρας ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Καϊβὰρ, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων διακοσίων πεζῶν καὶ διακοσίων ἱππέων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τοῦ Ἀλῆ, τοῦ Ὀμὰρ καὶ τινῶν ἄλλων ἐκ τῶν πρωτίστων ἀξιωματικῶν του. Ἔφερε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ δύω σημαίας, τὴν μὲν παριστῶσαν τὸν ἥλιον, τὴν δὲ, μέλανα ἀετὸν· ἡ τελευταία αὕτη κατέστη ἀργότερον περιφανὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σημαία τοῦ Καλὴδ*.

Εἰσβάλλων εἰς τὴν πλουσίαν χώραν τῆς Καϊβὰρ, ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας του δι' ἐφόδων κατὰ τῶν μικρῶν φρουρίων, ὑφ' ὧν ἦτο κατωχυρωμένη. Τινὰ τούτων παρεδόθησαν διὰ συνθήκης, ἄνευ οὐδεμίας ἀντιστάσεως· κατὰ δὲ τὰς περιπτώσεις ταύτας, τὰ λάφυρα, θεωρούμενα ὡς *δῶρα ἐκ Θεοῦ*, περιῆλθον ὁλόκληρα εἰς χεῖρας τοῦ Μωάμεθ, ὅπως τὰ διαθέσῃ καθ' ὃν τρόπον προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν. Ἕτερα φρούρια, μᾶλλον

ἰσχυρὰ καὶ ὑπὸ μαχητῶν ἀνδρειοτέρων προασπιζόμενα ἐδέησε νὰ κυριευθῶσι μετὰ ἐπίμονον ἀγῶνα.

Μετὰ τὴν κυρίευσιν τῶν μικρῶν τούτων ὀχυρωμάτων ὁ Μωάμεθ προὐχώρησε κατὰ τῆς πόλεως Καΐβάρ, ἣν κρατερῶς ἐπροστάτευον προμαχῶνες, ἡ δὲ ἀκρόπολις αὐτῆς Ἀλ-Καμοὺς, ἐκτισμένη ἐπὶ ἀκρωρείας, ἐθεωρεῖτο ἀπόρθητος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ Κηνανὰς-Ἰβν-Αλ-Ῥαβῆς, ὁ ἀρχηγὸς, ἤτοι βασιλεὺς τοῦ ἔθνους, κατέστησεν αὐτὴν ἀποθήκην ὅλων τῶν θησαυρῶν του.

Ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ταύτης εἶνε ἡ σημαντικωτέρα πολεμικὴ ἐργασία ἐξ ὅσων ποτὲ οἱ Μοσλῆμαι ἐπεχείρησαν. Ὅταν ὁ Μωάμεθ εἶδε κατὰ πρῶτον τὰ πυκνὰ τείχη της καὶ ἠτένισε πρὸς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς λέγεται ὅτι ἀπηύθυνε τὴν ἑπομένην προσευχήν.

«Ἀλλὰχ! Κύριε τῶν ἑπτὰ οὐρανῶν, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. Κύριε τῶν ἑπτὰ γαιῶν, καὶ πάντων τῶν ἐξ αὐτῶν τρεφομένων. Κύριε τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ πάντων τῶν παρεκτρεπομένων τῇ συνεργείᾳ αὐτῶν τῆς εὐθείας ὁδοῦ! Κύριε τῶν ἀνέμων, καὶ πάντων τῶν διασκορπιζομένων καὶ ἐξαφανιζομένων ἐκ τῆς ὁρμῆς αὐτῶν! Σοῦ δεόμεθα, ὅπως παραδώσῃς εἰς χεῖρας μας τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πᾶν ὅ,τι περιέχει, καὶ τὰ πλούτη τῶν χωρῶν αὐτῆς. Ἱκὸς σὲ προστρέχομεν, αἰτούμενοι βοήθειαν κατὰ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ κατὰ παντὸς περικυκλοῦντος ἡμᾶς κινδύνου.»

Ὅπως περιβάλῃ ἐν μείζονι ἐπισημότητι τὰς προσευχάς του ἐξελέξατο ὡς τόπον λατρείας του μεγάλην ἀπορρῶγα, ἐπὶ τῆς πετρώδους θέσεως καλουμένης Μανσήλας, διαρκοῦντος δὲ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἔμενεν ἐστρατοπεδευμένος ἐνώπιον τῆς Καΐβάρ, ἐποίει καθ' ἑκάστην ἡμέραν περὶ αὐτὴν ἑπτὰ κύκλους, ὡσὰν νὰ ἦτον ἡ Καάβα. Ἀργότερον, ἐπὶ τῆς ἀπορρῶγος ταύτης, εἰς μνημόσυνον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος εὐσεβοῦς τελετῆς, ἀνηγέρθη τζαμίον, ὅπερ κατέστη ἀντικείμενον σεβασμοῦ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀρωσιωμένους Μοσλήμας.

Ἡ πολιορκία τῆς ἀκροπόλεως διήρκεσεν ἐπί τινα χρόνον καὶ ἐξήντλησε παντάπασι τὴν δεξιότητα καὶ ὑπομονὴν τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ὄντων ἥκιστα ἐξησκημένων περὶ τὰς ἐφόδους τῶν ὠχυρωμένων θέσεων. Ὑπέστησαν προσέτι στέρησιν τροφῶν, καθότι οἱ Ἄραβες ἐν ταῖς βεβιασμέναις αὐτῶν ἐκδρομαῖς σπανίως κομίζουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἐπαρκῆ ἐφόδια· κατὰ δὲ τὴν προσέλευσιν αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι κατερήμωσαν τὸ πεδίον καὶ κατέστρεψαν τοὺς περιξ τῆς πρωτευούσης των φοινικῶνας.

Ὁ Μωάμεθ διηύθυνεν αὐτοπροσώπως τὰς ἐφόδους· οἱ πολιορκηταὶ περιεφρουροῦντο ἐντὸς χαρακωμάτων καὶ κριοσκοποῦντες κατὰ τῶν τειχῶν κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους χαλάστραν, ἀλλ' ἐπί τινας ἡμέρας πᾶσα πρὸς εἴσοδον ἀπόπειρα βιαίως ἀπεκρούετο. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, κρατῶν τὴν σημαίαν τοῦ προφήτου, ὡδήγησε μίαν τῶν ἐφόδων, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐπολέμησε μετ' ἀνδρίας μεγάλης ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἔφοδον ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ὀμὰρ-Ἰβν-Καττὰβ, ὅστις ἠγωνίσθη μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀτελεσφόρως. Τὴν τρίτην ἔφοδον ὡδήγησεν ὁ Ἀλῆς, ὃν ὁ Μωάμεθ ὤπλισε διὰ τῆς ἰδίας σπάθης καλουμένης Δουλ-Φακὰρ, ἤτοι Τρυπανωτῆς. Ἐμπιστευόμενος εἰς τὰς χεῖράς του τὴν ἱερὰν σημαίαν τῷ προσεφώνησεν «ὅτι ἦτον ἄνθρωπος, ὅστις ἠγάπα τὸν Θεὸν καὶ τὸν προφήτην του, καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προφήτου του· ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἐγίνωσκε τί δηλοῖ φόβος, καὶ ὅστις οὐδέποτε ἔστρεφε τὰ νῶτα ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.»

Καὶ ἐνταῦθα δὲν κρίνομεν ἄπο σκοποῦ νὰ παραθέσωμεν τὸ ἑξῆς κατὰ παράδοσιν διήγημα περὶ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἀλῆ. Ἦτο μετρίου μὲν ἀναστήματος, ἀλλ' εὔμορφος, ῥώμης δὲ τεραστίας. Εἶχε φαιδρὸν τὸ πρόσωπον καὶ ἀνθηροτάτην τὴν χροιὰν, τὸν δὲ πώγωνα πυκνόν. Διεκρίνετο ἐπὶ ἐρασμίᾳ φύσει, ὀξυνοΐᾳ καὶ θρησκευτικῷ ζήλῳ, ἕνεκα δὲ τῆς ἀδαμάστου ἀνδρίας του ἐπωνομάσθη, ὁ Λέων τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς μακρολογοῦσι δι' ἐζητημένων ὑπερβολῶν περὶ τὰ ἐν Καϊδὰρ κατορθώματα τοῦ εὐνοουμένου τούτου ἥρωός των. Φέρει, ὡς λέγουσι, ὕσγινον προστερνίδιον, ἐφ' ὃν εἶχε πεπαρπημένον θώρακα ἐκ χάλυβος. Ἀναβρίχωμενος μετὰ τῶν ἀνδρῶν του τὸν ἐκ λίθων καὶ κατακομμάτων μέγαν σωρὸν, ἔμπροσθεν τῆς γενομένης χαλάστρας, ἔστησε τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῆς ἄκρας, μὲ σταθεραν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀποχωρήσῃ ἂν πρῶτον δὲν ἐυρισκετο ἡ ἀκρόπολις. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐξώρμησαν ὅπως ἀπωθήσωσι τοὺς ἐπιτιθέντας. Ἐν τῇ λαβούσῃ χώραν συμπλοκῇ ὁ Ἀλῆς ἠγωνίσθη συσταδὸν μετὰ τοῦ Ἰουδαίου στρατηγοῦ Ἀλ-Ἀρὴθ, ὃν καὶ ἐφόνευσεν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ φονευθέντος ἔδραμεν ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν θάνατόν του. Ἦτο γιγαντιαίου ἀναστήματος καὶ ἐφόρει διπλοῦν θώρακα, διὰ διπλῆς δὲ κιδάρεως εἶχε περιδεδεμένην ἀκατάτρητον περικεφαλαίαν, ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ὁποίας ἐσπινθηροβόλει ὑπερμεγέθης ἀδάμας. Ἐζώννυτο ἀνὰ σπάθην ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, χερσὶ δ' ἐτίνασσε τριόδοντα λόγχην, ὁμοίαν τριαίνῃ. Οἱ μαχηταὶ ἐνέβλεψαν ἀλλήλοις καὶ ἐπλησίασαν ἐν ἀνατολικῇ καυχησιολογίᾳ.

«Ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἰουδαῖος, εἰμὶ ὁ Μαρχὰβ, ἔνοπλος ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν καὶ τρομερὸς εἰς τὰς μάχας».

«Καὶ ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ἀλῆς, ὃν ἡ μήτηρ του κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γενετῆς του προσωνόμασεν Ἀλ-Ἀϊδάραν (Περικότα Λέοντα)

Οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς διὰ βραχέων ἀπαλλάσσονται τοῦ Ἰουδαίου ἥρωος. Ἐπετέθη οὗτος κατὰ τοῦ Ἀλῆ μὲ τὴν τριόδοντα λόγχην του, ἀλλ' ἐπιδεξίως ἀπεκρούσθη παρ' αὐτοῦ, πρὶν ἡ δὲ ἀναθαρσήσῃ, βολὴ τοῦ φασγάνου Δουλ-Φακὰρ διέσχισε τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ τὴν ἀκατάτρητον περικεφαλαίαν του, τὴν διπλῆν κίδαριν, τὸ δασὺ κρανίον καὶ τὴν κεφαλήν του μέχρι τῶν ὀδόντων. Τὸ γιγαντιαῖον σῶμα του ἔπεσε χαμαὶ ἄπνουν.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεσύρθησαν τότε εἰς τὴν ἀκρόπολιν,

γενικὴ δ' ἔφοδος ἠκολούθησεν. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης ἡ ἀσπὶς τοῦ Ἀλῆ τῷ ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ βραχίονός του, ἐγκαταλιμπάνουσα τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπροφύλακτον· ἀλλ' αὐτὸς ἁρπάσας θύραν ἠμύνετο δι' αὐτῆς, οἱονεὶ ἀσπίδος, κατὰ τὴν λοιπὴν διάρκειαν τῆς πάλης. Ὁ Ἀβοὺ-Ῥαάφ, εἷς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Μωάμεθ, μαρτυρεῖ περὶ τοῦ γεγονότος λέγων· «Ἠρεύνησα ἔπειτα μετὰ ἑπτὰ συντρόφων μου τὴν θύραν ταύτην, ὅλοι δὲ μετ' ἐμοῦ, ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν, εἰς μάτην ἀπεπειράθημεν νὰ τὴν μετακινήσωμεν.»*

Κυριευθείσης τῆς ἀκροπόλεως κατεμάστευσαν ἐν ταῖς ἀποθήκαις καὶ τοῖς ὑπογείοις ἵνα ἀνεύρωσι τὰ πλούτη, ἅπερ ὡς ἐλέγετο, ὁ Ἰουδαῖος πρίγκιψ Κηναναῦς εἶχεν ἐκεῖσε ἐναποτεθειμένα. Ἐπειδὴ οὐδέν τι εὑρέθη ὁ Μωάμεθ ἠρώτησε τὸν πρίγκιπα, εἰς ποῖον μέρος εἶχε κεκρυμμένον τὸν θησαυρόν του. Ὁ Κηναναῦς τὸν διεβεβαίωσεν, ὅτι τὸν εἶχεν ἐξοδεύσει ὅλον πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ του καὶ προπαρασκευὴν τῆς ἀμύνης. Εἷς ὅμως τῶν ἀπίστων ὑπηκόων του ἀπεκάλυψε τὸν τόπον ὅπου μεγάλη ποσότης ἦτο πεφυλαγμένη. Τὰ εὑρεθέντα δὲν ἱκανοποίησαν τὰς προσδοκίας τῶν νικητῶν καὶ ὁ Κηναναῦς ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια, ὅπως φανερώσῃ ποῦ ὑπῆρχε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ὑποτιθεμένου θησαυροῦ του. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς εἴτε δὲν ἐδύνατο, εἴτε δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ πλείονα, παρεδόθη εἰς τὴν ἐκδίκησιν Μοσλήμου τινος, τοῦ ὁποίου τὸν ἀδελφὸν εἶχε φονεύσει διὰ τεμαχίου μυλυπέτρας ῥιφθείσης ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ τείχους, ὅστις καὶ τῷ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν διὰ βολῆς φασγάνου.**

* Τὸ τεράστιον τοῦτο γεγονὸς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἄραβος ἱστορικοῦ Ἀβουλφέδα κ. 24. «Ὁ Ἀβοὺ-Ῥαάφ,» παρατηρεῖ ὁ Γίββων, «ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς, ἀλλὰ τίς μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ἀβοὺ-Ῥαάφ;» Συμφρονοῦμεν περὶ τούτου τῷ διακεκριμένῳ ἱστοριογράφῳ· ἀλλ' ἂν διαμφισβητήσωμεν τὰς καταθέσεις τῶν αὐτοπτῶν μαρτύρων, τί γίνεται ἡ ἱστορία;

** Οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες κατοικοῦσι τὴν χώραν τῆς Καϊδὰρ, εἶνε

Ἐν ᾧ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Καΐβὰρ ὁ Μωάμεθ μικροῦ δεῖν νὰ πέσῃ θῦμα τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐκδικήσεως. Ζητήσας φαγητὸν παρέθεσαν αὐτῷ ὠμοπλάτην ἀρνίου. Μασώμενος τὸν πρῶτον ὕλωμὸν ἠσθάνθη ἀσύνηθές τι εἰς τὴν γεῦσιν καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν, ἀλλ' ἀμέσως ἐκυριεύθη ὑπὸ ὀξυτάτων πόνων κατὰ τὰ ἐντόσθια. Εἷς τῶν ὀπαδῶν του, ὀνόματι Βασκάρ, ὅστις ἔφαγεν ἀνυπόπτως, ἔπεσε χαμαὶ καὶ ἐξέπνευσεν ἐν μέσῳ σπασμῶν. Τότε καταλαμβάνει τοὺς πάντας σύγχυσις καὶ ἔκπληξις, δι' αὐστηρᾶς δὲ ἀνακρίσεως ἀνακαλύπτεται ὅτι τὸ ἀρνίον ἐμαγειρεύθη ὑπὸ τῆς Ζαϊνάβης, αἰχμαλώτου καὶ ἀνεψιᾶς τοῦ Μαρχάβ, τοῦ γηγαντόδους ἐκείνου πολεμιστοῦ, ὃν ὁ Ἀλῆς ἐρόνευσεν. Ἀχθεῖσα ἐνώπιον τοῦ Μωάμεθ καὶ κατηγορηθεῖσα ὅτι ἔρριψε δηλητήριον εἰς τὸ βρῶσιμον, αὐτὴ ἀσυστόλως ὡμολόγησε τὸ ἔγκλημα, ἐγκαυχωμένη ἐπὶ τῷ διαπραχθέντι πρὸς πρέπουσαν ἐκδίκησιν τῶν δεινῶν, ἅτινα ὁ προφήτης ἐπήνεγκεν εἰς τε τὴν φυλὴν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς. «Ἐστοχάσθην, εἶπεν ἡ Ζαϊνάβη, ὅτι, ἂν μὲν σὺ ἦσο πραγματικῶς προφήτης, θὰ προώρας τὸν κίνδυνον, ἂν δὲ εἷς ἁπλοῦς ἄρχων, θὰ ἀπέθνησκες, καὶ οὕτω θ' ἀπηλλασσόμεθα ἑνὸς τυράννου.»

Οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς ἡρωΐδος ταύτης. Κατὰ τοὺς μὲν, αὐτὴ ἐγκατελείφθη εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν συγγενῶν τοῦ Βασκάρ, ὅστις ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς δηλητηριάσεως. Κατ' ἄλλους δὲ, ἡ ὡραιότης της συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ὁ Μωάμεθ ἀπέδωκεν αὐτὴν ἄθικτον εἰς τὴν οἰκογένειάν της.

Οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς σπανίως ἐπιτρέπουσι νὰ παρέρχωνται τὰ ἀξιοσημείωτα περιστατικὰ τοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ χωρὶς θαύματός τινος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μᾶς βεβαιοῦσιν, ὅτι ἡ φαρμακευθεῖσα ὠμοπλάτη τοῦ ἀρνίου ἐπροικίσθη θαυμασίως διὰ τοῦ λόγου καὶ προανήγγειλεν εἰς τὸν Μωάμεθ περὶ τοῦ κινδύνου. Ἂν τοῦτο ἦνε ἀληθὲς, ἡ ὠμοπλάτη ὡμίλησεν ὀπωσοῦν ἀργὰ, καθότι ὁ Μωάμεθ κατέπιεν ἱκανὸν δηλητήριον, ὥστε νὰ μείνῃ βεβλαμμένος ὁ ὀργανισμός του καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν διάστημα τῆς ζωῆς του· ἔπασχε συνεχῶς δριμυτάτους πόνους· κατὰ τὰς ἐσχάτας δὲ στιγμάς του παρεπονεῖτο, ὅτι αἱ φλέβες τῆς καρδίας του ἐκαίοντο ὑπὸ τοῦ δηλητηρίου τῆς Καΐβὰρ. Διαφόρως περιεποιήθη αὐτὸν ἡ Σαφιγιὰ (ἤτοι Σοφία), ἑτέρα αἰχμάλωτος, ἔχουσα ἔτι μείζονας τῆς Ζαϊνάβης ἀφορμὰς πρὸς ἐκδίκησιν· καθότι αὐτὴ εἶχε τελευταῖον συζευχθῆ τὸν Κηνανὰν, ὅστις πρὸ μικροῦ ἐθυσιάσθη χάριν τῶν θησαυρῶν του, ἤτο δὲ θυγάτηρ τοῦ Ὄγλα-Ἰὸν-Ἀκτὰβ, πρίγκηπος τῶν Βένι-Κοραΐδα, ὅστις, μετὰ τῶν ἑπτακοσίων ἐκ τοῦ λαοῦ του, ἐθανατώθη ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Μεδίνης, ὡς ἐμνημονεύσαμεν.

Ἡ Σαφιγιὰ ἦτο καλλονὴς ἐξόχου· δὲν πρέπει ὅθεν νὰ θαυμάσῃ τις, ὅτι εὗρεν εὐθὺς χάριν παρὰ τῷ Μωάμεθ καὶ ὅτι οὗτος ἐζήτησε, ἵνα τὴν προσθέσῃ εἰς τὸ χαρέμιόν του· δύναται ὅμως νὰ ἐκπλαγῇ τις ἀναλογιζόμενος τὴν εὐχαρίστησιν μεθ' ἧς ἡ Σαφιγιὰ ἠτένισε πρὸς τὴν τύχην αὐτῆς. Οἱ Μωαλῆμαι συγγραφεῖς, ἄλλως, διεξηγοῦσι τοῦτο, βεβαιοῦντες ἡμᾶς, ὅτι αὐτὴ κατὰ ὑπερφυῆ ἐπέμβασιν προωρίσθη πρὸς αὐτὸ τὸ συμβεβηκός.

Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ ἔμενεν εἰσέτι ἐστρατοπεδευμένος πρὸ τῆς πόλεως, παρατείνων τὴν πολιορκίαν, ἡ Σαφιγιὰ εἶδε νυκτερινὴν ὀπτασίαν, καθ' ἣν ὁ ἥλιος καταβὰς ἐκ τοῦ στερεώματος ἀνεπαύθη εἰς τοὺς κόλπους της. Διεγερθεῖσα τὴν πρωΐαν τὸ ὄνειρον εἰς τὸν σύζυγόν της Κηνανὰν, οὗτος ἔδωκεν αὐτῇ ῥάπισμα ἐκφωνῶν, «Γύναι! ὁμιλεῖς παραβολικῶς περὶ τοῦ Ἄραβος τούτου ἀρχηγοῦ, ὅστις ἐξεστράτευσεν ἐναντίον ἡμῶν.»

εἰσὶτι γνωστοὶ ἐν Ἀραβίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Βένι-Καΐβάρ. Διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς φυλὰς, ἤτοι· τῶν Βένι-Μισαιδάων, τῶν Βένι-Σαχάνων καὶ τῶν Βένι-Ἀναίσσων, διακλουσας ὑπὸ ἀνεξαρτήτους Σεϊχους. Κατηγοροῦνται ὡς ληστεύοντες τὰ καραβάνια.—Νιεβούρ. τομ. Β. σ. 43.

Ἡ ὀπτασία τῆς Σαφιγιᾶς ἠλήθευσε, καθότι, ἀφ' οὗ ὁ Μωάμεθ μεθ' ὅλης τῆς προσηκούσης σπουδῆς ἐπροσηλύτευσεν αὐτὴν, τὴν προσέλαβε σύζυγον· πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ τὴν Καΐβαρ. Οἱ γάμοι των ἐωρτάσθησαν, κατὰ τὴν οἰκαδε πορείαν των, εἰς Ἀλ-Σαχβᾶ, ὅπου ὁ στρατὸς ἐστάθμευσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ Ἀβοὺ-Ἀγιοὺδ, εἷς τῶν σφόδρα ἐνθουσιαστῶν μαθητῶν του καὶ πρῶτος ἀξιωματικὸς τοῦ οἴκου του, ἐφρούρει ξιφηφόρος γύρωθεν τῆς νυμφικῆς σκηνῆς, διαρκούσης τῆς νυκτός. Ἡ Σαφιγιὰ ὑπῆρξε μία τῶν μάλιστα ἀγαπητῶν συζύγων τοῦ Μωάμεθ, ἐπέζησε δὲ αὐτῷ τεσσαρακονταετίαν.

Παρεκτὸς τῶν προμνημονευθέντων ἐξ ἐρωτοληψίας γάμων, ὁ προφήτης, περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, συνεφώνησε καὶ ἕτερον, χάριν πολιτικῶν λόγων. Μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπιστροφήν του εἶδε μετ' ἀγαλλιάσεως ἐπανερχομένους ἐξ Ἀβυσσινίας τοὺς λοιποὺς ὑπερορίους. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε χήρα τις χαρίεσσα, τριακοντοῦτις τὴν ἡλικίαν, ἧς ὁ σύζυγος Ἀβδαλλὰχ εἶχεν ἀποβιώσει ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Ἦτο κοινῶς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὄμμ-Ἀβιβᾶ, ἤτοι ἡ μήτηρ τῆς Ἀβιβᾶς, θυγατρὸς ἣν ἔτεκεν. Ἡ χήρα αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, τοῦ ἀδιαλλάκτου τούτου ἐχθροῦ τοῦ Μωάμεθ, ὅ δὲ προφήτης ἐσκέφθη, ὅτι ὁ μετὰ τῆς θυγατρὸς γάμος θὰ ἐμάλασσε τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς. Ἡ πολιτικὴ αὕτη σκέψις, ὡς λέγεται, τῷ ὑπηγορεύθη ἢ ἐκυρώθη διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ἑνὸς κεφαλαίου τοῦ Κορανίου.

Μαθὼν ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν τὸν γάμον ἀνεφώνησε, «Μὰ τὸν οὐρανὸν, ὁ κάμηλος οὗτος εἶνε τόσῳ λάγνος, ὥστε οὐδεὶς φυμὸς ἰσχύει ὅπως τὸν χαλινώσῃ.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Πρεσβεῖαι πρὸς διαφόρους ἡγεμόνας· πρὸς τὸν Ἡράκλειον, Χοσρόην τὸν Β'. καὶ τὸν Νομάρχην τῆς Αἰγύπτου.— Ἔκβασις αὐτῶν.

Κατὰ τὴν λοιπὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ὁ Μωάμεθ διέμεινεν ἐν Μεδίνῃ ἐπιτρέπων εἰς τοὺς πιστοὺς μαθητάς του, ἤδη καταστάντας δοκίμους ὁπλαρχηγοὺς, διαφόρους στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ὧν ἔκβασις ὑπῆρξεν ἡ τῶν ἀπειθῶν φυλῶν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὑποταγή. Κατὰ λόγον τῆς ἐπεκτάσεως τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ εὐρύνοντο καὶ οἱ σκοποί του, οἱονεὶ πολιτικῷ ἀνδρί. Καί περ, ἐν ἀνάγκῃ, προσέτρεχεν εἰς τὴν σπάθην, ὅπως διαδώσῃ τὴν θρησκείαν του, δὲν παρημέλει ὅμως καὶ τῶν εἰρηνικῶν τῆς διπλωματίας μέσων· ἔπεμψεν ὅθεν πρεσβείας πρὸς διαφόρους πρίγκηπας καὶ δυνάστας, ὧν τὰ κράτη συνώρευον μετὰ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ ὁρίζοντος, προσκαλῶν αὐτοὺς, ν' ἀσπασθῶσι τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλὰμ, τοῦθ' ὅπερ πράγματι ἐσήμαινε νὰ τὸν ἀναγνωρίσωσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀποστολικῆς του ὑπουργείας, ἀνώτερόν των.

Δύο ἐκ τῶν μάλα ἀξιοσημειώτων πρεσβειῶν τούτων ὑπῆρξαν, ἡ πρὸς Χοσρόην τὸν Β'. Βασιλέα τῆς Περσίας, καὶ ἡ πρὸς τὸν Ἡράκλειον, τὸν Ῥωμαῖον Αὐτοκράτορα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οἱ μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Περσῶν πόλεμοι περὶ δεσποτείας τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κηρυσσόμενοι ἐπεκράτησαν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας, ἀνενεώθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν δύω τούτων κραταιῶν ἀνάκτων καὶ διαφόρους ἔσχον ἐκβάσεις, συνταράξαντες ἐπί τινα ἀπιόντα ἔτη τὸν ἀνατολικὸν κόσμον. Χῶραι ὁλόκληροι κατεκλύσθησαν ὑφ' ἑκατέρας τῶν ἐχθρικῶν τούτων δυνάμεων, κράτη μετήλλαξαν κυριαρχίαν, ὡς ἐκ τῶν διαδοχικῶν εἰσβολῶν καὶ κατὰ τὰς νίκας ἢ τὰς ἥττας τῶν δύο ἐμπολέμων

μερῶν. Εἰς ἐποχήν τινα ὁ Χοσρόης, μετὰ τριῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, ἓν τῶν ὁποίων ἀπεκαλεῖτο κομποῤῥήμονως «αἱ Πεντηκοντακισχίλιαι Χρυσαὶ Λόγχαι,» ἁφήρπασε τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος τὴν Παλαιστίνην, Καππαδοκίαν, Ἀρμενίαν καὶ διαφόρους ἄλλας μεγάλας καὶ πλουσίας ἐπαρχίας, ἐγένετο κύριος τῆς Ἱερουσαλὴμ, μετενεγκὼν τὸν Ἅγιον Σταυρὸν εἰς Περσίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, κατέκτησε τὴν Λιβύην καὶ Αἴγυπτον καὶ ἐπεξέτεινε τὰς νίκας του μέχρι τῆς Καρχηδόνος.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θριαμβευτικοῦ σταδίου του, πρεσβεία Μοσλήμων ἀφίχθη, κομίζουσα αὐτῷ ἐπιστολὴν παρὰ Μωάμεθ. Ὁ Χοσρόης προσκαλεσάμενος τὸν γραμματέα αὐτοῦ ἢ διερμηνέα, τὸν διέταξεν νὰ τὴν ἀναγνώσῃ Ἡ ἐπιστολὴ ἤρχετο ὧδέ πως·

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πολυελέου Θεοῦ! Μωάμεθ, υἱὸς Ἀβδαλλὰχ καὶ ἀπόστολος Θεοῦ, Χοσρόῃ τῷ βασιλεῖ τῆς Περσίας.»

«Τί! ἀνέκραξεν ὁ Χοσρόης, ἀναπηδῶν ἐξ ἀγανακτήσεως, καὶ ἀποτολμᾷ εἰς ὅστις εἶνε δοῦλός μου, γράφων πρός με, νὰ θέσῃ πρῶτον τὸ ὄνομά του;» Οὕτω λέγων ἥρπασε τὴν ἐπιστολὴν καὶ κατέσχισεν αὐτὴν, χωρὶς οὔτε κἂν νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ περιεχομένου. Εἶτα ὁ ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ὑεμὲν ἀντιβασιλέα του, λέγων αὐτῷ. «Πληροφοροῦμαι ὅτι εὑρίσκεται εἰς Μεδίναν φρενολήπτης τις ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κορεϊσσιτῶν, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶνε προφήτης. Σωφρόνισον αὐτὸν, ἢ, ἂν δὲν δύνασαι, πέμψον μοι τὴν κεφαλήν του »

Ὅταν ὁ Μωάμεθ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Χοσρόης κατέσχισε τὴν ἐπιστολήν του, «Τοιουτοτρόπως εἶπεν, ὁ Ἀλλὰχ θὰ κατακερματίσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν του.»

Ἡ πρὸς τὸν Ἡράκλειον ἐπιστολὴ τοῦ προφήτου ὑπεδέχθη εὐμενέστερον, διότι συνέπεσε νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐν μέσῳ ἀτυχιῶν. Ἔφερεν ὑπογραφὴν ἀργυροῖς γράμμασι, «Μωάμεθ Ἀζζαρὴλ, Μωάμεθ ὁ παρὰ Θεοῦ ἀπεσταλμένος,» καὶ προσεκάλει τὸν αὐτοκράτορα ν' ἀ-

ποταχθῇ τῷ Χριστιανισμῷ, ὅπως ἀσπασθῇ τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλὰμ. Ὁ Ἡράκλειος, καθὰ μᾶς λέγουσιν, ἐναπέθεσεν εὐλαβῶς τὴν ἐπιστολὴν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου του, περιεπoιήθη λίαν φιλοφρόνως τὴν πρεσβείαν καὶ ἀπέλυσεν αὐτὴν μετὰ μεγαλοπρεπῶν δώρων. Τυρβαζόμενος ὅμως περὶ τοὺς Περσικοὺς πολέμους του, οὐδεμίαν πλέον ἐπέστησε προσοχὴν ἐπὶ τῆς πρεσβείας ταύτης, τῆς ἀποστελλομένης παρ' ἀνθρώπου, ὃν πιθανὸν ἐθεώρησεν ὡς ἁπλοῦν φανατικὸν Ἄραβα, οὔτε ἀπέδωκεν ἱκανὴν σημασίαν εἰς τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις, ἃς θὰ ἐνόμισεν ὡς λεηλατικὰς ἐκδρομὰς, συνήθεις παρὰ ταῖς ἀγρίαις τῆς ἐρήμου φυλαῖς.

Ἑτέραν πρεσβείαν ὁ Μωάμεθ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μουκωκὴν, ἤτοι τὸν διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου, ὃν ἐξ ἀρχῆς ἐγκατέστησεν ἐκεῖσε ὁ Ἡράκλειος, ἐπὶ σκοπῷ συλλογῆς φόρων, ἀλλ' ὅστις ἐπωφελούμενος τὴν ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν, ὡς ἐκ τῶν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν πολέμων, ἐσφετερίσθη τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν καὶ μικροῦ δεῖν ἀπεκήρυττε τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὑπεδέχθη μὲν τὴν πρεσβείαν μετὰ διακεκριμένων τιμῶν, διεξέφυγεν ὅμως τὴν ἄμεσον ἀπάντησιν εἰς τὴν περὶ ἀποδοχῆς τῆς θρησκείας πρόσκλησιν, παρατηρῶν, ὅτι τὸ ζήτημα ἦτο λίαν σπουδαῖον καὶ ἀπήτει ὥριμον σκέψιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέστειλε δῶρα πρὸς τὸν Μωάμεθ, ἤτοι· λίθους πολυτίμους, ἱμάτια ἐξ αἰγυπτιακοῦ λινοῦ, ἔξοχον μέλι καὶ βούτυρον, λευκὴν ὄνον καλουμένην Γιαφοὺρ, λευκὴν ἡμίονον ὀνόματι Δαλδὰλ, καὶ ὡραῖον κέλητα καλούμενον Ἀζζλον, ἤτοι Ὀρθοστατοῦντα. Ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἐκ τῶν δώρων του εὐαρεστήσαντα πρὸς τὸν προφήτην ἦσαν δύο Κόπται νεάνιδες ἀδελφαί, ἡ Μαριγλὰ (ἢ Μαρία) καὶ ἡ Σιρὴν.

Ἡ καλλονὴ τῆς Μαριγλᾶς συνέχυσε μεγαλως τὸν νοῦν τοῦ προφήτου. Προθύμως θὰ τὴν κατέστησε παλλακίδα του, ἀλλ' ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου νόμου, τοῦ

δεκάτου ἑβδόμου κεραλαίου τοῦ Κορανίου κελεύοντος, ὅτι ἡ σαρκικὴ ἁμαρτία, ἔξω τοῦ γάμου, ἐτιμωρεῖτο μὲ μαστιγώσεις.

Ἐσώθη ἐκ τοῦ διλήμματος τούτου τῇ βοηθείᾳ ἄλλης ἀποκαλύψεως, ἀκυρούσης τὸν νόμον, ὡς πρὸς τὸν προφήτην μόνον, καὶ συγχωρούσης αὐτῷ τὴν μετὰ τῆς θεραπαίνης του συγκοινωνίαν. Ἀλλ' ὁ νόμος ἔμεινεν ἐν πλήρει ἰσχύϊ ἀπέναντι τῶν λοιπῶν Μοσλήμων. Ὅπως ἀποφύγῃ ὅθεν τὸ σκάνδαλον, καὶ, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἵνα μὴ διερεθίσῃ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν σύζύγων του, ἐτήρει τὰς μετὰ τῆς ὡραίας Μαριγιᾶς σχέσεις του μυστικῶς· τοῦθ' ὅπερ ἴσως ἐξηγεῖται τὸ πῶς ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν εὐνουμένη του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

'Οδοιπορία τοῦ Μωάμεθ εἰς Μέκαν· γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαϊμούνας.—Ὁ Καλὴδ-Ἰὸν-ἀλ-Οὐαλὴδ καὶ ὁ Ἀμροὺ-Ἰὸν-αλ-Ἀὰς γίνονται προσήλυτοι.

Ἤγγισεν ἤδη ὁ καιρὸς, καθ' ὃν, δυνάμει τῆς συνομολογηθείσης μετὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν συνθήκης, ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν εἰς Μέκαν εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν των, καὶ νὰ διανύσωσιν ἀνενοχλήτως τρεῖς ἡμέρας παρὰ τὴν ἱερὰν σκηνήν. Κατὰ συνέπειαν, ἀνεχώρησε μετὰ πολυαρίθμου καὶ καλῶς ὡπλισμένου στρατοῦ, συγκομίζων καὶ ἑβδομήκοντα καμήλους πρὸς θυσίαν. Οἱ παλαιοὶ ἀντίπαλοί του ἄσμενοι θὰ ἐκώλυον τὴν πορείαν του, ἀλλ' ἐφοβήθησαν, κατὰ δὲ τὴν προσέλευσιν αὐτοῦ ἀπεσύρθησαν ἐν σιγῇ εἰς τοὺς παρακειμένους λόφους. Εἰσερχόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Μέκας, οἱ προσκυνηταὶ, ἑπόμενοι τῇ συμβάσει καὶ τῷ ἐθίμῳ, ἀπέθεσαν κατὰ μέρος ὅλα

τὰ πολεμοφόδιά των, ἐκτὸς τῶν φασγάνων των, ἅτινα ἔφερον ἐν θήκῃ.

Ἄκρα ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν ἐπαναβλεπόντων ἔτι ἅπαξ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους τῆς ἱερᾶς πόλεως. Διέβησαν διὰ τῶν πυλῶν ἐνίματίοις προσκυνητῶν, μετ' ἀφωσιωμένων καὶ ὑπερχαρῶν καρδιῶν, ὁ δὲ Μωάμεθ ἐξεπλήρωσεν ἁπάσας τὰς κατὰ τὰ ἔκπαλαι ἔθιμα τελετὰς μετὰ τοιούτου ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως, ὥστε εὐηρέστησε λίαν πρὸς τοὺς θεατὰς καὶ ἐσαγήνευσε πολλοὺς προσηλύτους. Μετὰ τὸ πέρας τῶν κεκανονισμένων, ἀποβαλὼν τὸν Ἰρὰμ, ἤτοι τὴν ὁδοιπορικὴν ἐσθῆτα, ἀπεσύρθη εἰς Σαρὶφ, κώμην δύω λεύγας ἀπέχουσαν καὶ ἔξω τῶν ἱερῶν συνόρων. Εἶχεν ἐκεῖσε νὰ ἐκπληρώσῃ τελετὴν διαφόρου μὲν εἴδους, ἐξ ἐκείνων ὅμως πρὸς ἃς ἔσπευδε μετ' ἀνυποκρίτου ἀφοσιώσεως. Προῦκειτο περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαϊμούνας, θυγατρὸς Ἀλ-Ἀρὴθ τοῦ Ἐλαλίτου. Ἐμνήστευσεν αὐτὴν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀφίχθη εἰς Μέκαν, ἀλλ' ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ γάμου μετὰ τὸ πέρας τῶν τελετῶν τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας. Καὶ ὁ γάμος του οὗτος ἀναμφιβόλως εἶχε πολιτικὸν χαρακτῆρα, καθότι ἡ Μαϊμούνα ἦτον ἡλικίας ἑνὸς καὶ πεντήκοντα ἐτῶν, ἐνταυτῷ δὲ χήρα· ἐκέρδησεν ὅμως διὰ τοῦ συνδέσμου τούτου δύο ἰσχυροὺς προσηλύτους. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτον ὁ Καλὴδ-Ἰὸν-αλ-Οὐαλὴδ, ἀνεψιὸς τῆς χήρας, καὶ ἀτρόμητος μαχητὴς, ὅστις μικροῦ ἐδέησε νὰ καταστρέψῃ τὸν στρατὸν τοῦ Μωάμεθ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ὀχὼδ. Κατέστη οὗτος εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων ὑπερμάχων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἕνεκα δὲ τῶν ἄθλων αὐτοῦ ἠξιώθη τῆς προσωνυμίας, «Ἡ Σπάθη τοῦ Θεοῦ.»

Ὁ ἕτερος προσήλυτος ἦτον ὁ Ἀμροὺ-Ἰὸν-ἀλ-Ἀὰς, φίλος τοῦ Καλὴδ, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις ἐπετέθη κατὰ τοῦ Μωάμεθ διὰ σιλλογραφιῶν καὶ ἐπιγραμμάτων κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ προφητικοῦ σταδίου του, ὅστις ἀπεστάλη πρεσβευτὴς ἐκ μέρους τῶν Κορεϊσσιτῶν πρὸς τὸν

βασιλέα τῆς Ἀβυσσινίας, ὅπως ἐξαιτηθῇ τοὺς πρόσφυγας Μοσλήμας, καὶ ὅστις ἔμελλε μίαν ἡμέραν διὰ τῆς νικηφόρου σπάθης του νὰ εἰσάξῃ εἰς ξένας χώρας τὴν θρησκείαν ἐκείνην, ἣν ἄλλοτε τοσοῦτον ἀπηνῶς κατεπολέμησεν.

Σημείωσις.—Ἡ Μαϊμούνα ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τοῦ προφήτου σύζυγος, καίτοι δὲ προβεβηκυῖα οὖσα εἰς ἡλικίαν ἀφ' ἧς τὸν ἔγημεν, ἐπέζησεν ὅμως ἀπάσαις ταῖς λοιπαῖς γυναιξὶν αὐτοῦ. Ἀπεβίωσεν ἱκανὰ μετ' αὐτὸν ἔτη, ἐντὸς σκηνώματος εἰς Σερὶφ, ὑπὸ τὸ αὐτὸ δένδρον ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ ὁποίου ἡ νυμφικὴ σκηνή της εἶχε στηθῇ· εἰς αὐτὴν δὲ τὴν θέσιν καὶ ἑτάφη. Ὁ εὐσεβὴς ἱστορικὸς Ἀλ-Ζαναβῆς, ὅστις ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν ἑταιρεινὸν τοῦ Ἀλλὰχ βοῦλον, ἐλπίζοντα τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του, «ἐκ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ,» ἐπεσκέφθη τὸν τάφον της, ἐπαναλάμπτων ἐκ τοῦ εἰς Μέκαν προσκυνήματός του, κατὰ τὸ ἔτος 963 ἀπὸ τῆς Ἐγείρας, καὶ Μ. Χ. 1555. «Εἶδον ἐκεῖσε, λέγει αὐτός, θόλον ἐκ μαρμάρου μέλανος, ἀνεγερθέντα εἰς μνημεῖον τῆς Μαϊμούνας, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου τόπου, ἔνθα ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ εἶχεν ὑπνώσει μετ' αὐτῆς. Ὁ Θεὸς γινώσκει τὴν ἀλήθειαν! καθὼς καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μελανοῦ χρώματος τοῦ λίθου· ὑπάρχει ἐκεῖσε τόπος καθαρμοῦ καὶ εὐκτήριον, ἀλλὰ τὸ κτίσμα καταβρέει.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Μοσλήμης πρεσβευτὴς φονεύεται ἐν Συρίᾳ—Ἐκστρατεία πρὸς διεκδίκησιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.—Μάχη ἐν Μούτᾳ. —Συνέπειαι αὐτῆς.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων πρεσβειῶν, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν ὁ Μωάμεθ πέραν τῶν Ἀραβικῶν μεθορίων, ὅπως προσκαλέσῃ τοὺς γειτνιάζοντας ἡγεμόνας ν' ἀσπασθῶσι τὴν θρησκείαν του, ὑπῆρξε καὶ ἡ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Βόσρας, τῆς μεγάλης ταύτης ἐμπορικῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τῶν Συριακῶν συνόρων, ἣν κατὰ τὴν νεότητά του ἐπεσκέφθη, ὅτε ὡδοιπόρησε τὸ πρῶτον μετὰ τοῦ καραβανίου. Ἡ Συρία ὑπέκυψεν ἐναλλὰξ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ Περσικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξουσίαζεν αὐτῆς ὁ αὐτοκράτωρ, εἰ καὶ ἐν ἄκρᾳ πιθανὸν ἀνωμαλίᾳ καταστάσει διατελούσης. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Μωάμεθ ἐφονεύθη ἐν Μούτᾳ, πόλει ἀπεχούσῃ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀνατολικῶς τῆς Ἱερουσαλήμ. Φονεὺς αὐτοῦ ἦτον εἷς Ἄραψ ἐκ τῆς χριστιανικῆς φυλῆς τοῦ Γκασσὰν καὶ υἱὸς τοῦ Ἐμίρου Σορχαήλου, ὅστις ἐκυβέρνα τὴν Μούταν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἡρακλείου.

Ὅπως ἐκδικηθῇ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου πρεσβευτοῦ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους του σεβασμόν, ὁ Μωάμεθ ἡτοίμασεν ἵνα πέμψῃ στρατὸν ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν κατὰ τῆς ἐνόχου πόλεως. Προὔκειτο περὶ σπουδαίας ἐκστρατείας, καθότι ἦτον ἐνδεχόμενον, πρώτην ἤδη φοράν, νὰ συμβῇ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ὅπλων τοῦ Ἰσλὰμ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐπανεπαύετο εἰς τὴν αὐξάνουσαν αὐτοῦ δύναμιν, τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατευμάτων του καὶ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς Συρίας. Ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν ἀπελεύθερόν του Ζεὶδ, ὅστις τῷ εἶχε δώσει τὴν ἔξοχον ἐκείνην ἀφοσιώσεως ἀπόδειξιν, παραχωρῶν αὐτῷ τὴν περικαλλῆ σύζυγόν του Ζηνάβ. Διάφοροι ἐκλεκτοὶ ἀξιωματικοὶ συνετάχθησαν αὐτῷ. Εἷς ἦτον ὁ Ζαφάρ, ἀνεψιὸς τοῦ Μωάμεθ, υἱὸς τοῦ Ἀβοὺ-Τάλεβ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς εὐγλωττίας του προήσπισε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσλὰμ, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀβυσσινίας, καὶ κατήσχυνε τὴν Κορεϊσσιτικὴν πρεσβείαν. Ἦτο τότε ἐν τῇ ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ καὶ ἐνομαστὸς διά τε τὴν εὐθάρσειαν καὶ τὴν ἀρρενώδη καλλονήν του. Ἕτερος ἐκ τῶν συγκατελεχθέν-

των ἀξιωματικῶν ἦν ὁ ποιητὴς Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Κουαχᾶς, διακριθεὶς περὶ τὴν χρῆσιν* τῶν ὅπλων οὐχ ἧσσον ἢ περὶ τὴν ποιητικήν. Τρίτος ἦτον ὁ νέος πρόσηλυτος Καλὴδ, ὅστις συμμετέσχε τῆς ἐκστρατείας ὡς ἐθελοντὴς, ἐπιποθῶν ἵνα ἐπιμαρτυρήσῃ διὰ τῆς σπάθης του τῇ εἰλικρινείᾳ τῆς εἰς πίστιν ἐπιστροφῆς του.

Κατὰ τὰς δοθείσας τῷ Ζεὴδ διαταγὰς ὤφειλεν οὗτος νὰ ἐπισπεύσῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πορείαν, ὥστε νὰ καταλάβῃ ἐξ ἀπροπτου τὴν Μούταν, προσκαλῶν τοὺς κατοίκους ν' ἀποδεχθῶσι τὸ θρήσκευμα καὶ φερόμενος πρὸς αὐτοὺς εὐπροσηγόρως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὤφειλον οἱ στρατιῶται νὰ φεισθῶσι τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων, τῶν μοναχῶν καὶ τῶν τυφλῶν, οὔτε ἔπρεπε νὰ καταστρέψωσιν οἰκίαν τινὰ ἢ νὰ ἐκκόψωσι δένδρα.

Τὸ μικρὸν τοῦτο στράτευμα ἐξήλασε τῆς Μεδίνης μετὰ πλήρους πεποιθήσεως, ὅτι θὰ ἐπέπιπτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐξ ἐφόδου. Καθ' ὁδὸν ὅμως ἐπληροφορήθησαν, ὅτι σῶμα πολλῷ ἰσχυρότερον ἐκ Ῥωμαίων, ἢ μᾶλλον ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων, ἔβαινεν εἰς συνάντησιν αὐτῶν. Ἐγένετο τότε πολεμικὸν συμβούλιον. Τινὲς ἐγνωμάτευσαν περὶ τῆς ἀναστολῆς τῆς πορείας, ἕως οὗ λάβωσι νέας ὁδηγίας παρὰ τοῦ Μωάμεθ· ἀλλ' ὁ ποιητὴς Ἀβδαλλὰχ ἐπέμενε νὰ προβῶσιν ἀφόβως, ἀδιαφοροῦντες ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐχθροῦ. «Μαχόμεθα, ἀνέκραξεν, ὑπὲρ τῆς πίστεως· ἐὰν πέσωμεν, ἀνταμοιβὴν ἔξομεν τὸν παράδεισον. Ἐμπρὸς λοιπὸν· εἰς τὴν νίκην ἢ εἰς τὸ μαρτύριον!»

Σπινθὴρ τῆς φλογὸς, ἢ μᾶλλον τοῦ φανατισμοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἀνεθέρμανε τὰς καρδίας ἁπάντων. Συνήντησαν τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Μούταν καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ μετὰ μανίας μᾶλλον ἢ μετ' ἀνδρίας. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς συμπλοκῆς ὁ Ζεὴδ τραυματίζεται θανατηφόρως. Ἡ ἱερὰ σημαία πίπτει ἐκ τῆς χειρός του, ἀλλὰ διασώζει αὐτὴν ὁ Ζαφὰρ καὶ τὴν φέρει ἀναπεπταμένην. Καθίσταται οὗτος κέντρον μανιώδους ἀγῶνος, οὗ τίμημα

εἶνε ἡ σημαία. Ὑπερασπίζεται αὐτὴν μετ' ἀνελπίστου ἀνδρίας. Ἀποκόπτουσιν αὐτοῦ τὴν χεῖρα, δι' ἧς ἐβάσταζε τὴν σημαίαν, ἀλλ' ἁρπάζει αὐτὴν διὰ τῆς ἄλλης. Τοῦ ἀποτέμνουσι καὶ ταύτην, ἀλλ' αὐτὸς σφίγγει αὐτὴν ἐπὶ τοῦ στήθους του διὰ τῶν αἱμοσταγῶν βραχιόνων του. Βολὴ ῥασγάνου διασχίζει τὸ κρανίον του καὶ πίπτει νεκρὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου, ἐν ἀγκάλαις εἰσέτι κρατῶν τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας. Ὁ ποιητὴς Ἀβδαλλὰχ κατόπιν αἴρει αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πίπτει ὑπὸ τὴν μάχαιραν. Ὁ νέος προσήλυτος Καλὴδ, βλέπων φονευμένους τοὺς τρεῖς Μοσλήμας ἀρχηγοὺς, ὁρμᾷ καὶ ἁρπάζει τὴν ἀτυχῆ σημαίαν, ἣν φέρει ἀναπεπταμένην μέχρι τοῦ τέλους τῆς μάχης. Καὶ διὰ μὲν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἐπιθαῤῥύνει τοὺς κλονουμένους Μοσλήμας, διὰ δὲ τοῦ ῥωμαλέου βραχίονός του, ῥηγνὺς τὸ ἐχθρικὸν σῶμα, εἰσχωρεῖ εἰς τὸ βάθος. Ἂν δὲ πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τὰ περὶ τοῦ ἥρωος τούτου διηγούμενα, καὶ ἂν αὐτὸς ὑπῆρξε πράγματι εἷς ἐξ ἐκείνων, ὧν τὰ ἔργα οὐ δέονται ὑπερβολῆς, ἐννέα ῥάσγανα ἐθραύσθησαν ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς ὁρμῆς τῶν τραυμάτων ἃ κατήνεγκεν ἐν τῇ τρομερᾷ ταύτῃ συμπλοκῇ.

Ἡ νὺξ διεχώρισε τοὺς μαχομένους. Τὴν πρωΐαν ὁ Καλὴδ, ὃν ὁ στρατὸς ἀνεγνώρισεν ὡς ἀρχηγὸν, ἀνέδειξε παρὰ τὴν ἀνδρίαν αὐτοῦ καὶ στρατηγικὴν ἱκανότητα. Δι' ἐπανειλημμένων πορειῶν καὶ ὑποστροφῶν, ἐποίησεν ὁρατὰς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐπὶ τοσούτων τοποθεσιῶν, ὥστε οἱ πολέμιοι, ἐξαπατηθέντες ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν, ὑπέθεσαν, ὅτι ἦλθεν ἐνισχυθῆ διὰ μεγάλης ἐπικουρίας. Εἰς τὴν πρώτην ὅθεν αὐτοῦ προσβολὴν, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεσύρθησαν· ἡ ὀπισθοπόρησίς των ταχέως μετετράπη εἰς φυγὴν, καθ' ἣν κατεδιώχθησαν μεγάλην ὑποστάντες σφαγήν.

Ὁ Καλὴδ τότε ἐλαφυραγώγησε τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ὅπου εὗρεν ἄπειρον λείαν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἔκειτο ὁ Ζαφὰρ,

πολλὰς ἔχων πληγὰς, ὅλας ὅμως κατὰ μέτωπον. Χάριν σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνδρίαν του καὶ ἕνεκα τῆς μετὰ τοῦ προφήτου συγγενείας του, ὁ Καλὴδ προσέταξε νὰ μὴ θάψωσι τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου, ἀλλὰ νὰ τὸν μεταφέρωσιν πρὸς εὐπρεπῆ κηδείαν εἰς Μεδίναν.

Ὁ στρατὸς κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του, καίτοι πλούσια κομίζων λάφυρα, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν δίκην νεκρικῆς ἀκολουθίας μᾶλλον ἢ ἐν θριαμβευτικῇ πομπῇ, καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἀναμιξ ζητωκραυγῶν καὶ ὀδυρμῶν. Ἐν ᾧ ὁ λαὸς ἔχαιρεν ἀφ' ἑνὸς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας, ἐθρήνει ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀπώλειαν τῶν τριῶν προσφιλῶν αὐτοῦ στρατηγῶν. Ἰδίως ἅπαντες ἔκλαυσαν τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ Ζαφὰρ, ὃν ἐπέπρωτο νὰ μεταφέρωσι νεκρὸν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἀφ' ἧς πρὸ μικροῦ εἶδον αὐτὸν ἐξερχόμενον ἐν ὅλῳ τῷ μεγαλείῳ τῆς ῥώμης καὶ ἀνδρίας, κινοῦντα τὸν θαυμασμὸν τῶν θεατῶν. Ἐγκατέλειψεν ἐπιζῶντας σύζυγον ὡραίαν καὶ υἱὸν νέον. Ὁ κοπετὸς αὐτοῦ ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τὸν Μωάμεθ. Ἔλαβε τὸ ὀρφανὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ κατέβρεξεν αὐτὸ διὰ τῶν δακρύων του. Βαθυτάτην ὅμως ᾐσθάνθη τὴν λύπην, ὅταν εἶδε τὴν νεάνιδα θυγατέρα τοῦ πιστοῦ του Ζεὶδ προσερχομένην. Ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῆς καὶ ἔκλαυσεν ἐν ἀναύδῳ συγκινήσει. Παριστάμενός τις ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξίν του, ὅτι ἔχυνε τόσα δάκρυα δι' ἕνα θάνατον, ὅστις, συμφώνως πρὸς τὴν Μοσλημικὴν διδασκαλίαν, δὲν ἦτον εἰ μὴ διαβατήριον διὰ τὸν παράδεισον. «Ἄχ!» ἀπεκρίθη ὁ προφήτης, «αὐτὰ εἰσὶ τὰ δάκρυα τῆς φιλίας πονούσης τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς φίλου!»

Ἡ ἐκκομιδὴ τοῦ Ζαφὰρ ἐτελέσθη πομπωδῶς τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Μωάμεθ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀνέλαβε τὴν γαλήνην του καὶ παρέστησε πάλιν τὸν προφήτην. Ἐμέμφθη εὐπροσηγόρως τοὺς παραφόρους τοῦ λαοῦ θρήνους, ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς

περιστάσεως ταύτης ἵνα διατυπώσῃ ἓν τῶν πολιτικωτέρων καὶ παραμυθικωτέρων διδαγμάτων τῆς θρησκείας του. «Μὴ κλαίετε πλέον, εἶπε, τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου τούτου. Ἀντὶ τῶν δύο χειρῶν, τὰς ὁποίας ἀπώλεσεν ὑπερασπιζόμενος τὴν σημαίαν τῆς πίστεως, δύο πτέρυγες τῷ ἐδόθησαν, ὅπως τὸν φέρωσιν εἰς τὸν παράδεισον, ὅπου θέλει χαίρει τὴν ἀτελεύτητον μακαριότητα, ἐξησφαλισμένην τοῖς ἐν ταῖς μάχαις πίπτουσι πιστοῖς.

Ὁ Μωάμεθ, ὅπως ἀνταμείψῃ τὴν ὁποίαν ὁ Καλὴδ ἀνέδειξεν ἀνδρίαν καὶ στρατηγικὴν περίνοιαν, ἐν τῇ κινδυνώδη ταύτῃ μάχῃ, ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τῆς προσηγορίας, «Ἡ Σπάθη τοῦ Θεοῦ,» ὑφ' ἣν ἀκολούθως διεκρίθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Σχέδια ἐπὶ Μέκαν.—Ἀποστολὴ τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν.—Ἔκβασις αὐτῆς.

Ὁ Μωάμεθ, εἴτε διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων εἴτε διὰ τῆς εὐγλωττίας, κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀραβικῶν φυλῶν. Εἶχεν ἤδη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πολλὰς χιλιάδας μαχητῶν, γόνων τῆς ἐρήμου, εἰθισμένων πρὸς τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, καὶ δι' οὓς ὁ πόλεμος ἦτο διασκέδασις μᾶλλον ἢ μόχθος. Ἐδυνήθη νὰ περιστείλῃ τὴν ἀκρασίαν αὐτῶν, νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀνδρίαν των εἰς στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ νὰ τοὺς διοργανώσῃ. Αἱ ἀλλεπάλληλοι νίκαι τοῖς ἐνεποίησαν πεποίθησιν ἐπὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις καὶ ἐπὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, τὴν σημαίαν τοῦ ὁποίου ἠκολούθουν μετὰ τῆς κατηκόου ὑποταγῆς τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ τυφλοῦ φανατισμοῦ τοῦ μαθητοῦ.

Οἱ σκοποὶ τοῦ Μωάμεθ εὑρύνοντο σχετικῶς πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν μέσων αὐτοῦ. Τότε ἐπενόησε μεγάλην ἐπιχείρησιν. Ἡ γενέτειρά του πόλις Μέκα, ἡ ἐπὶ διαδοχικὰς γενεὰς ὑπάρξασα ἑστία τῆς οἰκογενείας του, τὸ θέατρον τῆς εὐδαιμονεστέρας ἐποχῆς τοῦ βίου του, διετέλει εἰσέτι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν του. Ἡ Καάβα, τὸ σεβασμοῦ τοῦτο ἀντικείμενον καὶ τόπος τοῦ προσκυνήματος ὅλων τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσμαὴλ, ἡ σκηνὴ τῆς πρώτης λατρείας του, εἰσέτι ἐβεβηλοῦτο ὑπὸ τῶν ἐμβλημάτων καὶ τῶν τελετῶν τῆς εἰδωλολατρείας. Κύριον ὅθεν μέλημα τῆς ὑπεροψίας αὐτοῦ ἦτο, νὰ στήσῃ τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πατρίου αὐτοῦ πόλεως, νὰ λυτρώσῃ τὸν ἱερὸν οἶκον ἀπὸ τῆς βεβηλώσεως, νὰ παλινορθώσῃ ἐν αὐτῷ τὴν πνευματικὴν λατρείαν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν συνοχικὸν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ σημεῖον.

Ἡ μετὰ τῶν Κορεϊσσιτῶν ὑφισταμένη συνθήκη εἰρήνης ἐκώλυεν οἱανδήποτε στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν· τυχαῖαι ὅμως τινὲς ἔριδες καὶ ἔνιαι ἁψιμαχίαι, ταχέως παρέσχον τῷ Μωάμεθ πρόφασιν ἵνα τοὺς κατηγορήσῃ ὡς παραβιάσαντας τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης. Οἱ Κορεϊσσῖται ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης νὰ ἐκτιμῶσι καὶ τρομάζωσι τὴν ἀκαταπαύστως αὐξάνουσαν δύναμιν τῶν Μοσλήμων· διὸ ἔσπευδον νὰ δίδωσι τὰς προσηκούσας ἐξηγήσεις· οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανοποίησιν, διὰ τὰς φιλονεικίας καὶ τὰ ἐγκλήματα παραφρόνων τινῶν. Ἐπὶ τέλους κατέπεισαν τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀβοὺ-Σόφιαν νὰ ὑπάγῃ ὡς πρεσβευτὴς εἰρήνης εἰς Μεδίναν, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ὀμμ-Ἀβιβᾶς θὰ ἐξήσκει ἐπιρροήν τινα παρὰ τῷ προφήτῃ.

Ἦτο σκληρὰ δοκιμασία διὰ τὸν ἀγέρωχον τοῦτον ἄρχοντα νὰ ταπεινωθῇ, σχεδὸν μέχρις ἱκέτου, ἐνώπιον ἀνθρώπου, ὃν εἶχε χλευάσει ὡς ἀγύρτην, καὶ πρὸς ὃν ἀμείλικτος ἐδείχθη πολέμιος· ἀλλὰ μὴν μείζονα ὑπέστη

ἐξευτελισμὸν, διότι ὁ Μωάμεθ συμπεραίνων, ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς ταύτης, τὴν ἀδυναμίαν τῆς φατρίας του, ὧν δὲ μυστικῶς ἀποφασισμένος περὶ πολέμου, οὔτε κἂν κατεδέχθη νὰ τῷ δώσῃ ἀπάντησιν.

Καταστέλλων τὸν θυμόν του ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἐζήτησε τὴν μεσιτείαν τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, τοῦ Ὁμὰρ καὶ τοῦ Ἀλῆ, ἀλλ' ἅπαντες οὗτοι ὠνείδισαν καὶ ἀπέκρουσαν αὐτὸν, διότι ἐγίνωσκον τοὺς σκοποὺς τοῦ Μωάμεθ. Ἀπεπειράθη εἶτα νὰ προσελκύσῃ τὴν εὔνοιαν τῆς Φατιμὲς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ συζύγου τοῦ Ἀλῆ, θωπεύων τὴν μητρικὴν ὑπερηφανίαν διὰ τῆς παρακλήσεως, ἵνα ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀσὰν, παιδίον μόλις ἑξαετὲς, νὰ γείνῃ προστάτης του· ἀλλ' ἡ Φατιμὲ ἀπεκρίθη μεθ' ὑπεροψίας. «Ὁ υἱός μου εἶνε λίαν νέος, ὥστε νὰ σοὶ γείνῃ προστάτης· οὐδεμία, ἄλλως τε, προστασία δύναται νὰ κατισχύσῃ τῆς θελήσεως τοῦ προφήτου τοῦ Θεοῦ.» Καὶ αὐτὴ ἡ θυγάτηρ του Ὀμμ-Ἀβιβὰ, ἡ σύζυγος τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὁποίας ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἤλπισε, προσεπηύξησε τὴν λύπην του, διότι θελήσας οὗτος ν' ἀναπαυθῇ ἐπὶ στρωμνῆς ἐντὸς τοῦ οἰκήματός της, ἡ Ἀβιβὰ σπεύσασα συνέπτυξεν αὐτὴν, ἀνακράζουσα· «Εἶνε ἡ κλίνη τοῦ προφήτου τοῦ Θεοῦ λίαν ἱερὰ, ὥστε νὰ καταστῇ τόπος ἀναπαύσεως εἰς εἰδωλολάτρην.»

Τὸ ποτήριον τῆς ταπεινώσεως ὑπερεξεχέετο, καὶ ἐν τῇ θλίψει τῆς καρδίας του ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν κατηράσθη τὴν θυγατέρα του. Ἐπανακάμψας εἰς τὸν Ἀλῆν ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἀπηλπισμένην θέσιν τῆς πρεσβείας του.

—«Δὲν δύναμαι νὰ σοὶ συμβουλεύσω ἄλλο συμφερότερον, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς, παρὰ τὸ νὰ ὑποσχεθῇς, ὡς ἀρχηγὸς τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὅτι θέλεις ἐξακολουθήσει παρέχων τὴν προστασίαν σου εἰς τοὺς Μοσλήμας, καὶ εἶτα νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν οἶκόν σου.»

—«Καὶ στοχάζεσαι ὅτι ἡ ὑπόσχεσις δύναται ν' ἀποβῇ ὠφέλιμος;»

—«Δὲν τὸ στοχάζομαι, ἀνταπήντησεν ὁ Ἀλῆς ξηρῶς, ἀλλ' οὔτε πάλιν γινώσκω τί περὶ τοῦ ἐναντίου.»

Ἐπόμενος τῇ συμβουλῇ ταύτῃ ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐπορεύθη εἰς τὸ τζαμίον καὶ διεκήρυξε δημοσίᾳ, ἐξ ὀνόματος τῶν Κορεϊσσιτῶν, ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοὺς ἤθελε πιστότατα διατηρήσωσι τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπανῆλθεν εἰς Μέκαν κατηχυμένος, ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς ἐκβάσεως τῆς ἀποστολῆς του. Οἱ Κορεϊσσῖται ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετὰ χλευασμῶν, παρατηροῦντες, ὅτι ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη περὶ εἰρήνης διακήρυξις οὐδὲν ἐσήμαινεν, ἐνόσῳ ὁ Μωάμεθ τὴν αὐτὴν δὲν ἀνεδέχετο ὑποχρέωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἡ ἐξ ἀπροόπτου ἅλωσις τῆς Μέκας.

Ὁ Μωάμεθ ἤδη παρεσκευάσθη μυστικῶς εἰς ἐκστρατείαν, ὅπως καταλάβῃ τὴν Μέκαν ἐξ ἀπροόπτου. Οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ προσεκλήθησαν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν εἰς Μεδίναν, ἀλλ εἰς οὐδένα ἐγνωστοποιεῖτο τὸ ἐπινοηθέν. Ἅπασαι αἱ πρὸς Μέκαν ἄγουσαι ὁδοὶ ἀπεκλείσθησαν, ὅπως μὴ κομισθῇ πληροφορία περὶ τῶν κινημάτων αὐτοῦ εἰς τοὺς Κορεϊσσίτας. Μ' ὅλα ὅμως τὰ προφυλακτικὰ μέτρα τὸ μυστικὸν παρὰ μικρὸν ἦλθε ν' ἀποκαλυφθῇ. Μεταξὺ τῶν ἐπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες μετηνάστευσαν ἐκ Μέκας, συγκατελέγετο εἷς, ὀνόματι Ἀτθῆ, ὃν ἡ οἰκογένειά του δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει, καὶ ἥτις ἔμενεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἄνευ συγγενικῆς ἢ φιλικῆς συνδρομῆς. Ὁ Ἀτθῆ διενοήθη νὰ κερδήσῃ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς εὔνοιαν τῶν Κορεϊσσιτῶν, προδίδων τὰ σχέδια τοῦ Μωάμεθ. Ἔγραψεν ὅθεν ἐπιστολὴν κοινοποιοῦσαν τὴν μελετωμένην ἐπιχείρησιν, παρέδωκε δὲ αὐτὴν εἰς ἀοιδόν τινα

γυναῖκα, καλουμένην Σάραν, Ἀσσημίτιδα δούλην, ἥτις ἀνέλαβε τὴν φροντίδα νὰ τὴν κομίσῃ εἰς Μέκαν.

Ἡ Σάρα εὑρίσκετο ἤδη καθ' ὁδόν, ὅτε ὁ Μωάμεθ ἐπληροφορήθη περὶ τῆς προδοσίας. Ὁ Ἀλῆς μετὰ πέντε ἑτέρων, ἐπὶ ὠκειῶν ἵππων, ἀπεστάλησαν πρὸς καταδίωξιν τῆς ἀγγελιαφόρου. Καὶ κατέφθασαν μὲν αὐτὴν μετὰ μικρὸν, μάταιαι δὲ ἀπέβησαν αἱ ἐπ' αὐτὴν ἐρευναί των· Ἡ πλειοψηφία τότε ἀπεφήνατο νὰ παύσωσι τὰς ἀναζητήσεις καὶ νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς δὲν συνήνεσεν, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπατηθῇ, οὔτε νὰ λάβῃ πληροφορίας ἀδεσπότους. Ἀνασύρων ὅθεν τὸ φάσγανόν του ὤμοσεν, ὅτι θὰ ἀπέκοπτε τὴν κεφαλὴν τῆς ἀοιδοῦ, ἐὰν αὐτὴ δὲν παρέδιδεν ἀμέσως τὴν ἐπιστολήν. Ἡ ἀπειλὴ ὑπῆρξε τελεσφόρος. Ἡ Σάρα ἐξήγαγε τὴν ἐπιστολὴν ἐκ τῶν πλοκάμων αὐτῆς.

Κατηγορηθεὶς ὁ Ἀτθῆ διὰ τὴν προδοσίαν του ταύτην, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἔνοχον, ἀπολογηθεὶς, ὅτι τοῦτο ἔπραξε ποθῶν νὰ ἀσφαλίσῃ εὔνοιάν τινα ὑπὲρ τῆς δυστυχούσης οἰκογενείας του, καὶ βέβαιος ὤν, ὅτι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης οὐδόλως θὰ παρεβλάπτοντο οἱ σκοποὶ τοῦ ἀποστόλου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ὀμὰρ ἀπέκρουσε τοιαύτας προφάσεις μετ' ἀγαναχτήσεως, καὶ θὰ τῷ ἀπέκοπτε τὴν κεφαλὴν, ἐὰν ὁ Μωάμεθ, ἀναμιμνησκόμενος ὅτι ὁ Ἀτθῆ εἶχε πολεμήσει ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην, δὲν τῷ ἔδιδε τὴν συγχώρησιν.

Ὁ προφήτης ἐξεστράτευσε μετὰ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐπιχείρησιν. Ὁ Ὀμὰρ, εἰς ὃν ἐπετράπη ἡ διεύθυνσις τῆς πορείας καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν πρὸς στρατοπέδευσιν θέσεων, ὡδήγει τὸ στράτευμα διὰ τῶν ἀγνώστων μεταξὺ τῶν ὀρέων ἀτραπῶν, κωλύων τὴν χρῆσιν τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ἢ παντὸς ἄλλου δυναμένου νὰ προδώσῃ τὰ κινήματα αὐτῶν. Καθ' ὁδὸν συνήντησεν ὁ Μωάμεθ τὸν

θεῖόν του Ἀλ-Ἀββᾶς, ὅστις ἤρχετο πανέστιος ἀπὸ Μέκας, ὅπως τεθῇ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας. Ὁ Μωάμεθ τὸν ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, ἐλέγξας ὅμως αὐτὸν ἐμμέσως περὶ τῆς βραδυτῆτός του. «Εἶσαι ὁ τελευταῖος τῶν μεταναστῶν, τῷ εἶπεν, ὡς ἐγὼ εἰμὶ ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν.» Ὁ Ἀλ-Ἀββᾶς, ἀποστείλας τὴν οἰκογένειάν του εἰς Μεδίναν, συνώδευσε τὸν ἐκστρατείαν. Τὸ στράτευμα ἔφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μάρ-Ἀζζαχρὰν, κειμένην παρὰ τὴν ἱερὰν πόλιν, χωρὶς ποσῶς νὰ ἀνακαλυφθῇ. Ἦτο βαθεῖα νὺξ ὅτε ἐν σιγῇ κατεσκήνωσαν, ἐπιτρέψαντος τοῦ Ὁμὰρ πρώτην φορὰν τότε ν' ἀνάψωσι τὰς σκοπικὰς αὐτῶν πυράς.

Ἐν τῷ μεταξὺ, εἰ καὶ ὁ Ἀλ-Ἀββᾶς συνετάχθη ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς πίστεως, ἦτον ὅμως λίαν τεταραγμένος, βλέπων τὸν ἀνεψιόν αὐτοῦ ἐκστρατεύοντα κατὰ τῆς Μέκας, μετὰ δυνάμεως τόσῳ κραταιᾶς, καὶ ἐχθρικῶς διατεθειμένον· ἐφοβεῖτο μὴ καταστραφῶσιν ἐξ ὁλοκλήρου οἱ Κορεϊσσῖται, οὓς ἄλλως ἐδύνατο νὰ σώσῃ, ἐὰν ἐγκαίρως ἔπειθεν ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς, ἀναβὰς τὸν λευκὸν τοῦ Μωάμεθ ἡμίονον Φάδδαν, ἐξῆλθε πρὸς ἐποπτείαν. Διερχόμενος τὸ στρατόπεδον ἤκουσε ποδοκροτήματα καὶ ἤχον φωνῶν. Κατόπται τινὲς ἐκόμιζον δύο αἰχμαλώτους, συλληφθέντας πλησίον τῆς πόλεως. Ὁ Ἀλ-Ἀββᾶς πλησιάσας ἴδεν, ὅτι αἰχμάλωτοι ἦσαν ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ εἷς τῶν ὁπλαρχηγῶν αὐτοῦ. Ἤγαγον αὐτοὺς εἰς τὴν σκοπικὴν πυρὰν τοῦ Ὁμὰρ, ὅστις ἀναγνωρίσας τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐν τῷ φωτὶ ἀνεφώνησεν, «Εὐλογημένος ὁ Θεὸς, ὅτι περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου ἐχθρὸς τοιοῦτος καὶ ἄνευ ὅρων». Τὸ φάσγανον αὐτοῦ, ὅπερ ἤδη ἐσπᾶτο, ἐλεθρίαν θὰ ἔλπιδε σημασίαν εἰς τοὺς λόγους του, ἐὰν ὁ Ἀλ-Ἀββᾶς δὲν ἔσπευδε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν, μέχρις οὗ γνωσθῇ ἡ θέλησις τοῦ προφήτου. Ὁ Ὁμὰρ ἔδραμεν ὅπως βεβαιωθῇ περὶ τῆς θελήσεως

ταύτης, ἢ μᾶλλον ὅπως ζητήσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ αἰχμαλώτου· ἀλλ' ὁ Ἀλ-Ἀββᾶς, δεχθεὶς αὐτὸν ἐν τοῖς ὀπισθίοις τοῦ ἡμιόνου καὶ μυωπίζων, κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ προφήτου πρὸ τοῦ Ὁμὰρ, ὅστις εἶπετο αὐτῷ, ἐξαιτούμενος θάνατον κατὰ τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν.

Οὕτως ἠξιώθη ὁ Μωάμεθ νὰ ἴδῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸν ἀδιάλλακτον αὐτοῦ ἐχθρὸν, ὅστις τὸν ἐρυγάδευσεν ἐκ τῆς ἑστίας του καὶ ἐκ τῆς χώρας του, ὅστις κατεδίωξε τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ τοὺς φίλους του· ἀλλὰ συνάμα ἔβλεπεν εἰς αὐτὸν τὸν πατέρα τῆς συζύγου του Ὀμμ-Ἀβίβᾶς καὶ ᾐσθάνθη ἑαυτὸν κλίνοντα πρὸς ἔλεος. Ἀνέβαλεν ὅθεν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀπόφασίν του μέχρι τῆς ἐπιούσης πρωΐας, ἐμπιστευθεὶς τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Ἀλ-Ἀββᾶς.

Ὅταν ὁ στρατηγὸς ἤχθη ἐνώπιόν του τὴν ἐπιοῦσαν, «Λοιπὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν, ἀνεφώνησεν ὁ Μωάμεθ, εἰσέτι δὲν ἐπῆλθεν ὁ καιρὸς ὅπως ἀναγνωρίσῃς, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ;»

—«Αὐτὸ ἤδη τὸ ἐγίνωσκον» ἀπεκρίθη ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν.

—«Καλῶς! καὶ εἰσέτι δὲν ἦλθεν ἡ στιγμὴ ὅπως μὲ ἀναγνωρίσῃς ὡς ἀπόστολον τοῦ Θεοῦ;»

—«Προσφιλέστερος σὺ μοὶ εἶσαι καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρός μου καὶ αὐτῆς τῆς μητρός μου,» ἀπήντησεν ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, χρώμενος φιλοφρόνῳ ἀνατολικῇ φράσει· «ἀλλ' εἰσέτι δὲν εἶμαι διατεθειμένος νὰ σὲ ἀναγνωρίσω ὡς προφήτην.»

—«Οὐαί σοι!, ἀνέκραξεν ὁ Ὁμὰρ, μαρτύρησον εὐθὺς περὶ τῆς ἀληθείας, ἄλλως ἡ κεφαλή σου θέλει ἀποσπασθῇ τοῦ σώματός σου.»

Πρὸς τὰς ἀπειλὰς ταύτας παρετίθεντο αἱ συμβουλαὶ καὶ αἱ προτροπαὶ τοῦ Ἀλ-Ἀββᾶς, ὅστις ἐδείχθη αὐτῷ πράγματι φίλος κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην. Ὁ κότος τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν εἶχεν ἤδη ἐν μέρει κατασταλῇ, ἀπέναντι τῆς ἀπροσδοκήτου ἐπιεικείας τοῦ Μωάμεθ· ὑπο-

κύπτων ὅθεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνάγκης, ἀνεγνώρισε τὸ θεῖον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, παρασχὼν οὕτω τὴν ἐνάργειαν τοῦ Μοσλημικοῦ ἀποφθέγματος. «Μόνον δραστικὸν φάρμακον πρὸς τὸ μεταπείθειν τοὺς σκληροτραχήλους, ἀπίστους, εἶνε ἡ σπάθη.»

Ἀφοῦ ἠσπάσθη ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν τὸ θρήσκευμα, ἔτυχε πολλῶν εὐνοϊκῶν παραχωρήσεων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῆς Μέκας, ἐν περιπτώσει ὑποταγῆς αὐτοῦ. Ὅσοι ἤθελον μείνει ἥσυχοι ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἢ ἤθελον καταφύγει εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν καὶ τοῦ Ἀκὴμ, ἢ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀβοὺ-Ῥαβουαΐχα, οὐδόλως θὰ παρηνοχλοῦντο.

Ὅπως ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν δυνηθῇ, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὰ περὶ τῆς ἀπειλούσης αὐτὴν δυνάμεως, ἔθεσαν αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀλ-Ἀββὰς πλησίον παρόδου, καὶ διετάχθη ἅπας ὁ στρατὸς νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν. Ἐνῷ αἱ διάφοροι ἀραβικαὶ φυλαὶ παρήλαυνον μετὰ τῶν ποικίλων αὐτῶν ὅπλων καὶ σημαιῶν, ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἐξηγεῖτο τὰ ὀνόματα καὶ τὰς χώρας ἑκάστης αὐτῶν. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐξεπλάγη ἰδὼν τὸν ἀριθμὸν, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν στρατευμάτων· διότι οἱ Μοσλῆμαι εἶχον ἤδη γιγαντιαίως προοδεύσει εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην. Ἀλλ' ὅταν ὁ Μωάμεθ ἐπλησίασε, βαίνων ἐν μέσῳ ἐκλεκτῆς σωματοφυλακῆς, πανόπλου καὶ χάλυβι στιλβούσης, ὁ θαυμασμός του ὑπερέβη πᾶν ὅριον. «Οὐδεὶς δύναται νὰ καταβάλῃ τὴν δύναμιν ταύτην!» ἀνέκραξεν ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ὑμνῶν· «τῷ ὄντι ὁ ἀνεψιός σου ἄρχει κραταιοῦ στρατοῦ.»

—«Καλῶς εἶπας, ἀπεκρίθη ὁ ἕτερος· ἐπάνελθε τὸ λοιπὸν παρὰ τῷ λαῷ σου, φρόντισον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ καὶ κατάπεισον αὐτὸν νὰ μὴ ἀνθίσταται κατὰ τοῦ ἀποστόλου τοῦ Θεοῦ.»

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν σπεύσας ἐπανῆλθεν εἰς Μίκαν, καὶ συναγαγὼν τοὺς κατοίκους ὡμίλησεν αὐτοῖς περὶ τοῦ κρούοντος τὰς θύρας τῆς πόλεως ἐπιφόβου στρατοῦ, ὃν ὡδήγει ὁ Μωάμεθ, περὶ τῶν χορηγουμένων αὐτοῖς εὐ-

νοϊκῶν παραχωρήσεων, ἐὰν ἑκουσίως ὑπετάσσοντο καὶ περὶ τοῦ ματαίου πάσης ἀντιστάσεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ψυχὴ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐνεργουμένης κατὰ τοῦ Μωάμεθ καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, οἱ λόγοι του παρήγαγον ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν συγκατάθεσιν εἰς συγκυρίαν, ἥτις, κατὰ τὰ φαινόμενα, οὐδεμίαν ἐπέτρεπεν ἐναλλαγήν. Οἱ πλείους ὅθεν τῶν ἐγκατοίκων προπαρεσκευάσθησαν ἵνα παραταθῶσιν εἰρηνικοὶ μάρτυρες κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ προφήτου.

Ὁ Μωάμεθ, ἐν τούτοις, ὅστις ἠγνόει εἰς ποίαν ἐδύνατο νὰ ἐντύχῃ ἀντίστασιν, προσεγγίζων εἰς τὴν πόλιν, διῄρεσε τὰς δυνάμεις του λίαν περιεσκεμμένως. Ἐνῷ τὸ κύριον σῶμα προέβαινε κατ' εὐθείαν, ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα ἑκατέρωθεν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ διευθύνοντο πρὸς τοὺς λόφους. Εἰς τὸν Ἀλῆν, ἀρχηγὸν μεγάλου σώματος ἱππικοῦ, ἐνεπιστεύθη ἡ ἱερὰ σημαία, ἣν οὗτος ὤφειλε νὰ στήσῃ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ἀδζοὺν καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἐκεῖσε, μέχρις οὗ συναντηθῇ πάλιν μετὰ τοῦ Μωάμεθ. Σαφεῖς διαταγαὶ ἐδόθησαν πρὸς ὅλους τοὺς στρατηγοὺς, νὰ προσινεχθῶσιν μετ' ἀνοχῆς, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει νὰ ἐπιτεθῶσι πρῶτοι· καθότι ἐνθέρμως ἐπόθει ὁ Μωάμεθ νὰ κερδήσῃ τὴν Μέκαν διὰ τῆς μετριοπαθείας καὶ τῆς ἐπιεικείας, καὶ οὐχὶ νὰ καθυποτάξῃ αὐτὴν διὰ τῆς βίας. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς, ὅτι τοὺς ἀνθιταμένους ὤφειλον νὰ κατασράζωσιν, ἀλλὰ θὰ ἐφείδοντο τῶν ὑποτασσομένων ἀταράχως. Ἀκούσας στρατηγόν του τινὰ ἀνακράζοντα, ἐν τῇ θερμότητι τοῦ ζήλου του, ὅτι «οὐδὶς τόπος εἶνε ἱερὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης», ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ δι' ἄλλου ἠρεμεστέρου.

Τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ σῶμα προὐχώρει ἀνενόχλητον. Ὁ Μωάμεθ ὡδήγει τὴν ὀπισθοφυλακὴν, περιβεβλημένος ὑσγινοβαχῆ ἐσθῆτα καὶ ἀνεβεβηκὼς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ κάμηλον Ἀλ-Κάσουαν. Ἔβαινεν ὅμως ἀργῶς, διότι αἱ κινήσεις αὐτοῦ ἐκωλύοντο ὡς ἐκ

τοῦ ἀπείρους πλήθους, ὅπερ περὶ αὐτὸν συνεσωρεύετο. Ἅμα ἔρθασεν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ἀδζοὺν, ὅπου ὁ Ἀλλὴς εἶχεν ἑστημένην τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας, ἔπηξαν αὐτῷ σκηνήν. Ἀποβὰς τῆς καμήλου καὶ ἀποδυθεὶς τὴν ὑσγινοφαγῆ αὐτοῦ ἐσθῆτα, ἐφόρεσε τὴν μέλαινα κίδαριν καὶ τὸν ἱματισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ. Ῥίπτων ὅμως τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ πεδίου, εἶδε μετὰ λύπης, ἅμα δὲ καὶ ἀγανακτήσεως, τὴν ἀναλαμπὴν τῶν ρασγάνων καὶ τῶν λογχῶν, τὸν δὲ Καλὴδ, ὅστις ὡδήγει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, μανιώδη σφαγὴν ἐπιφέροντα. Ἐπειδὴ σῶμα Κορεΐσσιτῶν ἐξετόξευσε χάλαζαν ἐϊστῶν κατὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις συνέκειτο ἐξ Ἀραβικῶν φυλῶν ἐπιστραφεισῶν εἰς τὴν πίστιν, ὁ διάπυρος μαχητὴς ὥρμησεν εἰς τὸ πυκνότερον τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος μετὰ ξίφους καὶ λόγχης. Ὁ στρατὸς ἔδραμεν ἐπίσω του, ἔτρεψε τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν, διέβη τὰς πύλας τῆς Μέκας φόρδην μετ' αὐτοῦ, χάρις δὲ μόνον εἰς τὰς κατεσπευσμένας διαταγὰς τοῦ Μωάμεθ διεσώθη ἡ πόλις ἀπὸ γενικοῦ ὀλέθρου.

Ἀνασταλείσης τῆς σφαγῆς καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀντιστάσεως ἐκδηλουμένης, ὁ προφήτης κατέβη τὸ ὄρος, ἐπὶ τὴν κάμηλον αὐτοῦ, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὰς πύλας, συνοδευόμενος παρὰ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ πλευρὸν ὑπὸ τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ καὶ παρακολουθούμενος ὀπὸ τοῦ Ὀζάμα, υἱοῦ τοῦ Ζεὶδ. Ὁ ἥλιος ἀνέτελλε τῷ ὄντι καθ' ἣν ὥραν διέρχετο τὰς πύλας τῆς γενετείρας αὐτοῦ πόλεως, ἐν τῇ δόξῃ μὲν τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ ἱματισμῷ καὶ τῇ ταπεινοφροσύνῃ τοῦ προσκυνητοῦ. Εἰσερχόμενος ἀπήγγειλε στίχους τινὰς τοῦ Κορανίου, οἵτινες, ὡς εἶπε, τῷ ἀπεκαλύφθησαν εἰς Μεδίναν καὶ προεφήτευον περὶ τοῦ συμβάντος. Ἐθριάμβευεν ὡς θρῆσκος ζηλωτὴς, οὐχὶ ὡς πολεμιστής. «Εἷς τὸν Θεὸν, εἶπεν, ἀνήκουσιν αἱ στρατιαὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ δὲ Θεὸς εἶνε δυνατὸς καὶ σοφὸς. Ὁ Θεὸς ἐπαληθεύει ἤδη τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ

ἐν ᾗ τῷ εἶπε, Σὺ θέλεις εἰσέλθει βεβαίως εἰς τὸν ἱερὸν τῆς Μέκας ναὸν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ.»

Χωρὶς ν' ἀποβῇ τῆς καμήλου ὁ Μωάμεθ ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Καάβαν, τὸ θέατρον τῶν ἄλλοτε προσευχῶν αὐτοῦ, τὴν ἁγίαν ταύτην τῆς λατρείας σκηνὴν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν πατριαρχῶν, καὶ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐθεώρει ὡς τὸν ἀρχέτυπον ναὸν τοῦ ἑνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖ τοὺς περὶ τὸ ἱερὸν κτίριον ἑπτὰ κύκλους, ἑπόμενος τῷ καθιερωμένῳ θεσμῷ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς θρησκευτικῆς ἀγνότητος· μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ ἀφοσιώσεως ἑκάστοτε ἐθίζατο τῇ ῥάβδῳ του τοῦ μέλανος λίθου, ὃν ἐθεώρει ὡς ἅγιον λείψανον. Θελήσας νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Καάβαν, ὁ Ὀθμαν-Ἰβν-Τάλχας, ὁ γέρων φύλαξ, ἐκλείδωσε τὴν θύραν. Ὁ Ἀλλὴς ἁφήρπασεν αὐτοῦ τὰς κλεῖδας, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ τὸν διέταξε νὰ τὰς ἀποδώσῃ εἰς τὸν σεβάσμιον ὑπουργηματίαν, ὃν ἐπὶ τοσοῦτον κατέθελξε καλοκαγαθία τοιαύτη, ὥστε οὐ μόνον εὐθὺς ἀνεπέτασε πρὸς τὸν προφήτην τὰς θύρας, ἀλλὰ καὶ ἠσπάσθη μετὰ ταῦτα τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλάμ· τούτου ἕνεκα διετηρήθη εἰς τὸ ὑπούργημά του.

Ὁ Μωάμεθ τότε προέβη εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ ἐφέσεων, ἵνα καθαρίσῃ δηλονότι τὸ ἱερὸν οἰκοδόμημα ἀπὸ τῶν συμβόλων τῆς εἰδωλολατρείας, ὧν ἔγεμεν. Ὅλα τὰ ἐντὸς καὶ πέριξ αὐτοῦ εἴδωλα, τριακόσια ἑξήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἐρρίφθησαν χαμαὶ καὶ κατεκερματίσθησαν. Μεταξὺ τούτων, τὸ μᾶλλον περίπυστον, ἦτο τὸ εἴδωλον τοῦ Ὀβὰλ, ὅπερ ἐκ Βάλκας μετηνέχθη εἰς Συρίαν, καὶ, ὡς ἐμύθευον, εἶχε τὴν δύναμιν νὰ χαρίζῃ τὴν βροχήν. Ἦτον ὄθεν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀντικείμενον μεγάλης λατρείας παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς διψώσης ἐρήμου. Ὑπῆρχον ἐπίσης ἀγάλματα τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσμαὴλ, παριστάνοντα αὐτοὺς μετὰ θείων βελῶν ἐν χερσίν. «Εἶνε ὕβρις πρὸς τὴν μνήμην των, εἶπεν ὁ Μωάμεθ διότι αὐτὰ τὰ

βέλη εἰσὶ σύμβολα διαβολικῆς τέχνης, ἣν οὐδέποτε ἐκεῖνοι μετῆλθον.» Εἰς σεβασμὸν ὅθεν τῆς μνήμης αὐτῶν, τὰ ἀγάλματα ταῦτα συνετρίβησαν. Ἠριθμοῦντο ὡσαύτως καὶ εἰκόνες, παριστῶσαι τοὺς ἀγγέλους ἐν εἴδει ὡραίων γυναικῶν. «Οἱ ἄγγελοι, εἶπεν ὁ Μωάμεθ μετ' ἀγανακτήσεως, δὲν εἶνε ὄντα τοιαῦτα. Ὑπάρχουσιν οὐράνιαι οὐρίαι ἐν τῷ παραδείσῳ, πρὸς θυμηδίαν τῶν ἀληθινῶν πιστῶν· ἀλλ' οἱ ἄγγελοι εἰσὶν ὑπουργοῦντα τῷ Ὑψίστῳ πνεύματα, φύσεως δὲ λίαν ἁγνῆς, ὥστε νὰ ἐπιδέχωνται φῦλον.» Κατὰ συνέπειαν αἱ εἰκόνες ἀπηλείφθησαν.

Ἀκόμη περιστεράν τινα, ἐξειργασμένως ἐγγεγλυμμένην ἐπὶ ξύλου, συνέτριψε διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν καὶ ἔρριψε κατὰ γῆς, ὡς ἀπόζουσαν εἰδωλολατρείαν.

Ἐκ τῆς Καάβας μετέβη εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Ζεμ-Ζεμ. Ἐσέβετο αὐτὸ ὡς ἱερόν, διότι ἐπίστευεν, ὅτι ἦτον αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ φρέαρ, ὅπερ ὁ ἄγγελος ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν Ἄγαρ καὶ τὸν Ἰσμαὴλ, ἐν τῇ ἀνάγκῃ αὐτῶν. Θεωρῶν τὸν μετὰ τοῦ φρέατος τούτου συνεχόμενον θεσμὸν ὡς ἁγνὸν καὶ ἅγιον, τὸν διετήρησεν ἐν τῷ θρησκευτικῷ αὐτοῦ συστήματι. Ἐνῷ ἐπλησίαζεν εἰς τὸ φρέαρ, ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἀλ-Ἀββὰς, τῷ προσήνεγκεν ὑδρίαν, ὅπως πίῃ ὕδωρ καὶ ἐκπληρώσῃ συνάμα τὸν καθαρμὸν, κατὰ τὸ ἔθιμον. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐσεβοῦς ταύτης πράξεως, διώρισε τὸν θεῖον αὐτοῦ φύλακα τοῦ κύλικος τοῦ φρέατος· ἱερὸν τοῦτο ὑπούργημα, οὗτινος ἀξιοῦνται μέχρι τῆς σήμερον οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ.

Τὴν μεσημβρίαν προσέταξεν ἕνα τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ νὰ προσκαλέσῃ ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Καάβας τὸν λαὸν εἰς προσευχὴν· ἔθιμον διαιωνισθὲν καθ' ἅπασας τὰς Μωαμεθανικὰς χώρας ἐκ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων, ἤτοι πύργων, τῶν παρὰ τὰ τζαμία ἐγειρομένων. Καθίδρυσεν ἐπίσης τὴν Κέβλαν, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς πιστοὶ ὤφειλον νὰ στρέφωσι τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἐν ὥρᾳ προσευχῆς.

Μετὰ ταῦτα ἀπηύθυνε πρὸς τὸν λαὸν εἶδος ὁμιλίας, ἀναπτύσσων τὰς κυριωτέρας βάσεις τῆς διδασκαλίας του καὶ προαγγέλλων τὸν θρίαμβον τῆς πίστεως, ὡς ἐκπλήρωσιν προφητικῆς ὑποσχέσεως. Κραυγαὶ ἀντήχησαν ἐκ τοῦ πλήθους εἰς ἀπάντησιν. «Ἀλλὰχ Ἀκβὰρ! Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας. Οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης αὐτοῦ.»

Ἀποπερατωθεισῶν τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν ὁ Μωάμεθ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλ-Σαφὰ, ὅπου ὁ λαὸς τῆς Μέκας, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, πορευόμενοι διήρχοντο ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἔδιδον τὸν ὅρκον τῆς πίστεως, ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτασσόμενοι τῇ εἰδωλολατρείᾳ. Ταῦτα ἐλάμβανον χώραν συνῳδὰ πρὸς ἀποκάλυψίν τινα τοῦ Κορανίου. «Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιστασίαν καὶ τὴν θρησκείαν τῆς ἀληθείας, ὅπως ἀνυψώσῃ αὐτὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην θρησκείαν. Τῇ ἀληθείᾳ, οἱ ὁμνύοντες πίστιν εἰς αὐτὸν, ὁμνύουσι πίστιν εἰς τὸν Θεὸν· ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἶνε ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν.» Εἰ καὶ ἐν μέσῳ τοιούτου θριάμβου τυγχάνων ὤν, ἀπεβάλλετο ὅμως τὸν εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενον ἀποκλειστικῶς σεβασμὸν καὶ τὴν βασιλικὴν μεγαλοπρέπειαν, «Διατὶ τρέμεις;» εἶπε πρὸς ἄνθρωπόν τινα πλησιάζοντα μετὰ περιδεῶν καὶ διστακτικῶν βημάτων. «Τί σὲ ἐκπλήττει; Δὲν εἶμαι βασιλεὺς, ἀλλ' ὁ υἱὸς γυναικὸς Κορεϊσσίτιδος, ὅστις ἔφαγε κρέας ξηρανθὲν εἰς τὸν ἥλιον.»

Ἀνέδειξεν ὡσαύτως καὶ προσήνειαν. Οἱ ἄλλοτε ἀγέρωχοι ἀρχηγοὶ τῶν Κορεϊσσιτῶν προσήρχοντο ταπεινοὶ ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου, ὃν εἶχον κατατρέξει, διότι ἡ ζωὴ αὐτῶν ἤδη ἔκειτο εἰς τὴν ἐξουσίαν του.

—«Τί ἀπεκδέχεσθε τώρα παρ' ἐμοῦ;» ἠρώτησεν αὐστηρῶς.

—«Τὸ ἔλεος, ὦ γενναῖε ἀδελφέ! Τὸ ἔλεος, ὦ υἱὲ γενναιόφρονος γενεᾶς!»

»—Ἔστω! ἀνέκραξεν ὁ Μωάμεθ, μετ' οἴκτου ἅμα δὲ καὶ περιφρονήσεως· «Ἐξέρετε! ἐστὲ ἐλεύθεροι!»

Τινὲς τῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες συμμετέσχον τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ ἀπεξεδέχοντο τὴν στιγμὴν αἱμοχαροῦς ἐκδικήσεως, βλέποντες ἑαυτοὺς ἐξηπατημένους, ἐγόγγυζον κατὰ τῆς ἐπιεικείας του· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐνέμενεν ἀκλόνητος, καταστήσας τοὐναντίον τὴν Μέκαν ἀπαραβίαστον σκήνωμα, ἤτοι ἱερὸν ἄσυλον, νὰ μένῃ τοιοῦτο μέχρι τῆς τελευταίας κρίσεως. Ἐπεφυλάξατο ὅμως ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ διαρκούσης τῆς μόνης ταύτης ἡμέρας, νὰ τιμωρήσῃ τινὰς ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως, οἵτινες, ἅτε δὴ γενόμενοι μεγάλων δεινῶν παραίτιοι, εἶχον ῥητῶς προγραφῇ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ οὗτοι, κατὰ μέγα μέρος, ἔτυχον τῆς συγγνώμης.

Μεταξὺ τῶν Κορεϊσσιτίδων γυναικῶν, αἵτινες προσῆλθον ὅπως δώσωσι τὸν ὅρκον, διέκρινε τὴν Ἔνδαν, σύζυγον τοῦ Ἀβοὺ-Σόφιαν, τὴν θηριώδη ταύτην γυναῖκαν ἥτις ἐνεψύχωσε τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν μάχην τοῦ Ὀχὼδ καὶ ἐκρεούργησε τὴν καρδίαν τοῦ Ἁμζᾶ, ἐκδικουμένη τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ἵνα μὴ τὴν νοήσωσιν εἶχε μεταμφιεσθῇ, ἀλλὰ βλέπουσα τὰ ὄμματα τοῦ προφήτου ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένα, προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας του κράζουσα, «Εἶμαι ἡ Ἔνδα· ἔλεος! ἔλεος!!» Ὁ Μωάμεθ τῇ συνεχώρησεν, εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς ἐπιεικείας του, ἡ Ἔνδα κατέστησε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀντικείμενον τῶν ἐξουθενητικῶν σαρκασμῶν της.

Εἷς ἐξ ἐκείνων, ὧν ἐπεφυλάξατο τὴν τιμωρίαν, ἦτον ὁ Οὐάκσας, ὁ φονεύσας τὸν Ἁμζᾶν αἰθίοψ· ἀλλ' αὐτὸς εἶχε δραπετεύσει ἐκ Μέκας, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ στρατὸς εἰσήρχετο. Ἀργότερον ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ προφήτου καὶ ἔδωκε τὸν ὅρκον τῆς πίστεως, πρὶν ἢ τὸν νοήσωσιν. Τυχὸν τῆς συγγνώμης προσεκλήθη νὰ διηγηθῇ τὰ καθέκαστα τοῦ θανάτου τοῦ Ἁμζᾶ,

μεθ' ὃ ὁ Μωάμεθ τὸν ἀπέλυσεν, ἐπιβαλὼν αὐτῷ μηκέτι νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν του. Ὁ Οὐάκσας ἔζησε μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Καλιφάτου τοῦ Ὁμὰρ, ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ ὁποίου ἐπανειλημμένως ἐμαστιγώθη, λόγῳ μέθης.

Ἕτερος ἐκ τῶν προγεγραμμένων ἦτον ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰὼν-Σαὰδ, νεανίας Κορεϊσσίτης, γνωστὸς διά τε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ εὔθυμον αὐτοῦ, ὡς καὶ διὰ τὰ χαριτωτικὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα. Ἅτε κτώμενον εὔρουν τὴν γραφίδα, ἐπησχόλησεν αὐτὸν ὁ Μωάμεθ ὅπως φέρῃ εἰς τὸ γραπτὸν τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Κορανίου. Κατὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ νέος ἐπιδιώρθωσε καὶ ἠλλοίωσεν εἰς πολλὰ μέρη τὸ κείμενον· ἀνεναλύρθη μάλιστα, ὅτι, εἴτε ἐξ ἀμελείας, εἴτε ἐκ προθέσεως, ἔστιν ὅτε καὶ ἐνόθευσεν αὐτὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἔκλογον. Κατέστησεν εἶτα, τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιδιορθώσεις καὶ μεταστροπὰς, ἀντικείμενον σκωπτικωτάτων συνδιαλέξεων μεταξὺ τῶν συνοπλιτῶν του, παρατηρῶν αὐτοὺς, ὅτι, ἐὰν τὸ Κοράνιον ἐδήλου προφήτην τὸν Μωάμεθ, αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἦνε ἡμι-προφήτης. Βεβαιωθεισῶν τῶν νοθεύσεών του, ὁ Ἀβδαλλὰχ ἔφυγε τὴν ὀργὴν τοῦ προφήτου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Μέκαν, ὅπου ἐξώκειλεν ἐκ νέου εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Ὅτε δὲ ἡ πόλις ἐκυριεύθη, ὁ ὁμογάλαξ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὸν ἔκρυψεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἕως οὗ κοπάσῃ ὁ θόρυβος· τότε ὡθήγησεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ προφήτου, ἐπικαλούμενος τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ συγγνώμην. Προὔκειτο ἤδη νὰ ὑποστῇ τὴν σκληροτέραν δοκιμασίαν ἡ ἐπιείκεια τοῦ Μωάμεθ. Ὁ ὑπαίτιος εἶχε προδώσει τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ, τὸν καταστήσει ἀντικείμενον γέλωτος, ἀμφισβητήσει τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ προσβάλει αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς θρησκείας του. Ἐπί τινας στιγμὰς ἐτήρησεν αὐστηρὰν σιγὴν, ἐλπίζων, ὡς ἀργότερον ὡμολόγησε, νὰ ἴδῃ ἀποκοπτομένην τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐνόχου διὰ τῶν χειρῶν ζηλωτοῦ τινος μαθητοῦ. Ἀλλ' ἅπαντες ἠτρέμιζον· ἐνδίδων ὅθεν εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ὄθμαν, τῷ ἐ-

χάρισε τὴν συγγνώμην. Ὁ Ἀβδαλλὰχ πάραυτα ἀνενέωσε τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ ἐξηκολούθησεν ὢν εἷς καλὸς Μουσουλμάνος. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαντᾶται κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Καλιφῶν. Ἦτον εἷς τῶν δεξιωτέρων ἱππέων τῆς φυλῆς του καὶ διετήρησε μέχρις ἐσχάτων τὸ κυριεῦον αὐτοῦ πάθος, διότι ἀπέθανεν ἐπαναλαμβάνων τὸ ἑκατοστὸν κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, ἐπιγραφόμενον, «Ἵπποι πολεμισταί.» Πιθανὸν τὸ κεφάλαιον τοῦτο νὰ ἦτον ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ὑπέστησαν τὰς νοθεύσεις του.

Μεταξὺ τῶν προγεγραμμένων ἠριθμεῖτο καὶ ὁ Ἀκρήμας Ἰὸν-Ἀβοὺ-Ζάαλ, ὅστις εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐξεδήλωσε τὴν κατὰ τοῦ προφήτου θανάσιμον ἔχθραν, ἣν ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὴν εἰς Μέκαν εἴσοδον τοῦ Μωάμεθ, ὁ Ἀκρήμας, ὁρμήσας ἐπὶ ὠκὺν ἵππον, ἐδραπέτευσε διὰ τῆς ἀπέναντι πύλης, ἐγκαταλιμπάνων περικαλλῆ σύζυγον, τὴν Ὀμμ-Ἀκκήμ, ἣν εἶχε πρὸ μικροῦ νυμφευθῇ. Αὐτὴ ἠσπάσθη τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλὰμ, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ σύζυγός της, προσπαθήσας νὰ καταφύγῃ διὰ θαλάσσης εἰς Ὑεμὲν, ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ πάλιν. Ἡ Ὀμμ πάραυτα προσέρχεται τῷ προφήτῃ, γονυπετεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ, φοροῦσα τὰ πρωϊνὰ, λυσίκομος, χώρις καλύμματος, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ὑπὲρ τοῦ συζύγου της χάριν. Ὁ προφήτης, ὃν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνεκίνησεν ἡ ὡραιότης αὐτῆς μᾶλλον ἢ ὁ πόνος της, ἤγειρεν αὐτὴν περιπαθῶς καὶ τῇ εἶπεν, ὅτι ἡ παράκλησίς της εἰσηκούσθη. Αὐτὴ τότε κατηυθύνθη δρομαίως πρὸς τὸν λιμένα, ὅπου ἔφθασε καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν τὸ πλοῖον, εἰς ὃ εἶχεν ἐπιβῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἔμελλε ν' ἀπάρῃ. Ἀναβᾶσα τὰ ὀπίσθια τοῦ ζώου, ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ συζύγου της εἰς Μέκαν καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν, ἀληθῆ πεποιθότα, ἐνώπιον τοῦ προφήτου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εἶχε κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον, μόνον δὲ οἱ μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὁρατοί. Ὁ

Μωάμεθ προσεδέξατο τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν τοῦ Ἀκρήμα· ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν ἑνὸς τάγματος Ἀζηνιτῶν, λόγῳ προικὸς τῆς περικαλλεστάτης καὶ τόσῳ ἀρωσιωμένης συζύγου του, καὶ ἐχορήγησε σημαντικὰ δῶρα εἰς τὸ νεαρὸν ζεῦγος. Ὁ Ἀκρήμας, καθὼς πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπιστραφέντων ἐχθρῶν, ἀνεδείχθη ἀνδρεῖος στρατιώτης κατὰ τοὺς πολέμους τῆς πίστεως, διακριθεὶς δὲ εἰς διαφόρους περιστάσεις, ἔπεσε τέλος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατατετμημένος καὶ διάτρητος ὑπὸ φασγάνων καὶ τῶν λογχῶν.

Ἡ καθόλου διαγωγὴ τοῦ Μωάμεθ, ἐνῷ καθίστατο κύριος τῆς Μέκας, ἐνέφαινε θρησκευτικὸν μᾶλλον ἢ στρατιωτικὸν θρίαμβον. Ἡ καρδία του ὁσημέραι ἐμαλάσσετο ὑπὲρ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του, ἤδη ὅτε κατεξουσίαζεν αὐτοῦ· αἱ ἐπιτυχίαι ἐξήλειφον τὰς μνησικακίας του, ὅλως δ' ἐρέπε πρὸς τὴν συγγνώμην.

Οἱ Ἀνσαριανοὶ, ἤτοι ἐπικουρικοὶ Μεδίνης, οἵτινες τῷ παρέσχον ἀρωγὴν καθ' ὅλας τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις του, ἤρξαντο φοβούμενοι μήποτε ὁ θρίαμβος τούτων ἀποβῇ ἐλέθριος εἰς τὰ ἴδια συμφέροντα. Διὸ ἐπῴπτευον αὐτὸν ἀδημόνως. Ἡμέραν τινὰ, ἀφ' οὗ προσηύξατο ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλ-Σαφὰ, ἐκάθισεν ἀτενίζων σιγηλῶς πρὸς τὴν Μέκαν, τὸ θέατρον τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀγώνων καὶ τῆς προσφάτου δόξης του. «Ἀληθῶς, εἶπε, σὺ εἶσαι ἡ ὡραιοτέρα τῶν πόλεων καὶ ἡ μάλιστα ἀγαπητὴ τῷ Ἀλλὰχ! Ἐὰν ἡ ἰδική φυλὴ δὲν μὲ ἐφυγάδευε πέραν τῶν τειχῶν σου, οὐδέποτε θὰ ἀπεχώρουν σοῦ!» Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἀνσαριανοὶ, εἶπον πρὸς ἀλλήλους. «Βλέπετε! Ὁ Μωάμεθ εἶνε ἤδη τροπαιοῦχος καὶ κύριος τῆς γενετείρας του πόλεως· ἀναμφιβόλως θὰ ἐγκατασταθῇ τώρα ἐνταῦθα καὶ θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μεδίναν!» Ὁ Μωάμεθ τοὺς ἤκουσε καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτοὺς μετ' ἐπιπληπτικοῦ ἤθους. «Ὄχι! ἀνεφώνησεν, ὅτε μοὶ ὑπέσχεσθε πίστιν, ὤμοσα νὰ ζήσω καὶ ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν. Δὲν ἤθελον δὲ πράξει, οὔτε ὡς ὑπη-

ρέτης τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὡς ἀπεσταλμένος αὐτοῦ, ἐὰν σᾶς ἐγκατέλιπον.» Ἐτήρησε τωόντι τὸν λόγον του, καὶ ἡ Μεδίνα, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πόλις τοῦ καταφυγίου του, ἐξηκολούθησε νὰ ἦνε μέχρι τοῦ θανάτου του ὁ τόπος τῆς διαμονῆς αὐτοῦ.

Ὁ Μωάμεθ δὲν ἠρκέσθη νὰ καθαρίσῃ τὴν Καάβαν καὶ νὰ καταργήσῃ τὴν εἰδωλολατρείαν ἐν τῇ πατρίῳ αὐτοῦ πόλει, ἀλλ' ἐξαπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς στιφῶν ἐνόπλων, ὅπως ἀνατρέψωσι τὰ εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χωρία διαφόρων φυλῶν ἀνεστηλωμένα εἴδωλα, καὶ ἐπιστρέψωσι τοὺς λάτρας αὐτῶν εἰς τὴν θρησκείαν του.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν στρατιωτικῶν ἀποστόλων, οὐδεὶς ἀνεδείχθη τόσῳ ζηλωτὴς ὡς ὁ Καλὴδ, οὗτινος τὸ πνεῦμα εἰσέτι ἀνερλέγετο ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ τῆς προσφάτου ἐπιστροφῆς του. Φθάσας εἰς Νακλὰχ, ἔνθα συνήρχοντο οἱ εἰδωλολάτραι Κορεϊσσῖται, ὅπως λατρεύσωσιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Οὔζα, εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος, κατέστρεψε τὸν ναὸν καὶ ἔβριψε κατὰ γῆς τὸ εἴδωλον. Φρικώδης μέγαιρα, μέλαινα καὶ γυμνὴ, ἐξώρμησεν, ὀξέως κραυγάζουσα καὶ στρεφομένη τὰς χεῖρας· ἀλλ' ὁ Καλὴδ διέτεμεν αὐτὴν ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω, μιᾷ μόνῃ βολῇ τοῦ φασγάνου του. Ἀναγγείλας εἰς τὸν Μωάμεθ τὸ γεγονὸς ἠρώτησεν αὐτὸν ἀμφιβάλλων, ἂν ἦτον ἱέρεια ἢ πονηρὸν πνεῦμα. «Τῇ ἀληθείᾳ,» ἀπεκρίθη ὁ προφήτης, «αὐτὸν τὸν Οὔζαν κατέστρεψας.»

Ἐπιτετραμμένος παραπλησίαν ἀποστολὴν εἰς τὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας Τεχαμὰ, ὁ Καλὴδ εἶχε μεθ' αὐτοῦ τριακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας, ὧν μέρος ἦσαν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σουλεὶμ, καὶ συνωδεύετο ὑπὸ τοῦ Ἀβδ'λραχμὰν, ἑνὸς ἐκ τῶν παλαιτέρων προσηλύτων τῆς πίστεως. Καθ' ἃς ἔλαβε παρὰ τοῦ προφήτου διαταγὰς, ὤφειλε νὰ κηρύξῃ εἰρηνικὰς καὶ εὐμενεῖς διαθέσεις, νὰ διαδώσῃ τὴν θρησκείαν καὶ ν' ἀπέχῃ πάσης ἐπιθέσεως, ἐκτὸς ἂν προσέβαλλον αὐτόν. Μετὰ δι-

μερον περίπου ὁδὸν, κατὰ τὴν πρὸς Τεχαμὰ πορείαν του, ἔδει ἵνα διέλθῃ τὴν χώραν τῆς φυλῆς Ἰαδσίμα. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶχεν ἀσπασθῇ τὴν πίστιν, τινὲς ὅμως ἐπρέσβευον εἰσέτι τὴν θρησκείαν τῶν Σαβαίων. Προηγουμένως, ἡ φυλὴ αὕτη, εἶχε ληστεύσει καὶ φονεύσει θεῖόν τινα τοῦ Καλὴδ, ὡς καὶ τὸν πατέρα του Ἀβδ' λραχμὰν καί τινας Σουλεϊμίτας, ἐπανερχομένους ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. Ἤδη οὗτοι φοβούμενοι μήπως ὁ Καλὴδ μετὰ τοῦ στρατοῦ του θελήσωσι νὰ διεκδικηθῶσι τὰ κακουργήματα ταῦτα, ἅμα ὡς εἶδον αὐτοὺς προσερχομένους, ὡπλίσθησαν.

Ὁ Καλὴδ ἠσθάνθη ἐνδόμυχον χαρὰν, βλέπων αὐτοὺς ἐξελαύνοντας κατ' αὐτοῦ ἐφίππους καὶ ἐν πολεμικῷ ἐξοπλισμῷ. Ἀποτεινόμενος αὐτοὺς μετὰ δεσποτικοῦ ἤθους, τοὺς ἠρώτησεν, ἐὰν ἦσαν Μοσλῆμαι ἢ ἄπιστοι. «Μοσλῆμαι, ἀπεκρίθησαν ψελλίζοντες.—«Διατὶ λοιπὸν ἔρχεσθε εἰς συνάντησιν ἡμῶν μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας;» —«Διότι ἔχομεν ἐχθροὺς μεταξὺ τινῶν ἐκ τῶν φυλῶν, οἵτινες δυνατὸν νὰ μᾶς προσβάλωσιν ἐξ ἀπροόπτου.»

Ὁ Καλὴδ τότε προσέταξεν αὐτοὺς ἀποτόμως ν' ἀποβῶσι τῶν ἵππων των καὶ ν' ἀποθέσωσι τὰ ὅπλα των. Τινὲς συγκατετέθεντας συνέλαβον ἀμέσως καὶ ἔδησαν· οἱ λοιποὶ ἐδραπέτευσαν. Ἐκλαβὼν ὁ Καλὴδ τὴν φυγὴν αὐτῶν ὡς ὁμολογίαν ἐνοχῆς, κατεδίωξεν αὐτοὺς μεγάλην ἐπιφέρων σφαγὴν· ἐδῄωσε τὴν χώραν καὶ, ἐν τῷ βρασμῷ τοῦ ζήλου του, ἐφόνευσε τινὰς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων.

Ὅταν ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Μωάμεθ τοιοῦτος ἀναιτίως ἐπενεχθεὶς ὄλεθρος, ὕψωσε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν μάρτυρα περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ. Ὁ Καλὴδ, ὃν ἐπανελθόντα βαρέως ἐπέπληξεν, ἂσμενος θὰ ἔβριπτε τὴν μομφὴν ἐπὶ τὸν Ἀβδὰ 'λραχμὰν, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσε τοιαύτην κατηγορίαν, καθαπτομένην ἑνὸς ἐκ τῶν γεραιτέρων καὶ δοκιμωτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ὁ ἐλευθέ-

ριος Ἀλῆς ἀπεστάλη ἀμέσως, ὅπως θεραπεύσῃ ὅσα ὁ Καλὴδ ἐπήνεγκε δεινὰ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰαδσίμα, καὶ ἀποζημιώσῃ διὰ χρηματικῶν χορηγιῶν τοὺς συγγενεῖς τῶν σφαγέντων. Τὴν ἀποστολὴν ταύτην, ὡς ἰδιάζουσαν τῇ αὐτοῦ φύσει, ἐξεπλήρωσε πιστότατα. Πληροφορούμενος περὶ τῶν ζημιῶν καὶ τῶν παθημάτων ἑκάστου ἀτόμου, ἐδίδου αὐτῷ ἣν ἐπεθύμει ἀμοιβήν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπανώρθωσε τὰ πάντα καὶ ἱκανοποίησε τοὺς πενθοῦντας, διένειμε τὸ ἀπομεῖναν χρηματικὸν μεταξὺ τοῦ λαοῦ, προσελκύσας τὰς καρδίας ὅλων διὰ τῆς γενναιοδωρίας του. Ὁ Ἀλῆς τότε ἠξιώθη τῶν εὐχαριστιῶν καὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ προφήτου, ἀλλὰ τὸν φιλέκδικον Καλὴδ ἤλεγχον καὶ ἐκεῖνοι ἔτι οἷς ἤλπισε νὰ εὐαρεστήσῃ.

«Μὴ λησμόνει,» εἶπεν οὗτος τῷ Ἀβδαλραχμὰν, «ὅτι ἐξεδικήθην τὸν θάνατον τοῦ πατρός σου.» — «Εἶπὲ μᾶλλον,» ἀπεκρίθη ὁ ἕτερος ὀργίλως, «ὅτι ἐξεδικήθης τὸν θάνατον τοῦ θείου σου. Σὺ ἠμαύρωσας τὴν θρησκείαν διὰ πράξεως, ἥτις ἁρμόζει εἰς εἰδωλολάτρην.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Ἐχθροπραξίαι ἐν τοῖς ὄρεσιν — Ὁ ἐχθρὸς στρατοπεδεύει ἐν τῇ κοιλάδι Ἀουτὰς.—Ἡ ἐπὶ τῆς κλεισωρίας τοῦ Ὀνεὶν μάχη.—Κυρίευσις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου.—Συνέντευξις τοῦ Μωάμεθ μετὰ τῆς τίτθης αὐτοῦ—Διανομὴ τῶν λαφύρων.—Ὁ Μωάμεθ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μητρός του.

Ἐνῷ οἱ στρατιωτικοὶ ἀπόστολοι τοῦ Μωάμεθ διέδιδον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀκρῆς τῆς σπάθης κατὰ τὰ πεδία, θύελλα ἠπείλει αὐτὸν ἐκ τῶν ὀρέων. Οἱ Θακηφῖται, οἱ Ἀουαζηνοί, οἱ Ζωσμῖται, οἱ Σαδῖται, μετὰ διαφόρων ἄλλων ἐκ τῶν μαχίμων ὀρεινῶν φυλῶν τῶν Βεδουΐνων, συνέθεντο ἀλλήλοις συμμαχίαν ὅπως ἀνατρέψωσι δύναμιν, ἥτις ἠπείλει νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἀραβίαν ἅπασαν. Οἱ περὶ ὧν ἐνταῦθα λόγος Σαδῖται, ἢ Βὶνι-Σάδαι, εἰσὶν αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ νομάδες Ἄραβες, παρ' οἷς ὁ Μωάμεθ ἔλαβε τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἀνατροφὴν, καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τῶν ὁποίων, κατὰ τὰς παραδόσεις, εἷς ἄγγελος ἀπέσπασεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ ἐκαθάρισεν αὐτὴν. Οἱ Θακηφῖται, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συμμαχίας ταύτης, ἦσαν κραταιὰ φυλὴ κατέχουσα τὴν ἰσχυρὰν ὀρεινὴν πόλιν Τάγερ, μετὰ τῆς εὐφόρου αὐτῆς περιοχῆς. Οὗτοι ἦσαν δυσμετάπειστοι εἰδωλολάτραι, διατηροῦντες ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῶν τὸ ἔκπαλαι ἐπίδοξον τέμενος τοῦ θήλεος εἰδώλου Ἀλ-Λάτ. Ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμεῖται πόσον αἰσχρῶς προσηνέχθησαν πρὸς τὸν Μωάμεθ, ὅτε ἀπεπειράθη νὰ κηρύξῃ τὴν διδασκαλίαν του εἰς Τάγερ· ὅτι ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ἐν τῇ δημοσίᾳ πλατείᾳ καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἐδίωξαν, ἐν μέσῳ ὕβρεων, ἔξω τῶν πυλῶν. Πιθανὸν ὁ φόβος μήπως ὁ Μωάμεθ θελήσῃ νὰ ἐκδικηθῇ, ἠνάγκασε τοὺς Θακηφίτας νὰ προβῶσι δραστηρίως εἰς τὴν σύστασιν τῆς κατ' αὐτοῦ ὁμαιχμίας.

Εἰς τὸν Μαλὲκ-Ἴβν-Ἀοὺρ, φυλάρχην τῶν Θακηφιτῶν, ἐπετράπη ἡ γενικὴ ἀρχηγία τῆς ὁμοσπονδίας. Διώρισεν οὗτος τὴν μεταξὺ Ὀνεὶν καὶ Τάγερ κοιλάδα Ἀουτὰς ὡς τόπον συναθροίσεως καὶ στρατοπεδεύσεως· ἐπειδὴ δὲ ἐγίνωσκε τὸν ἄστατον χαρακτῆρα τῶν Ἀράβων καὶ τὴν διάθεσίν των πρὸς τὸ ἐπαναπάμπτειν εἰς τὰς ἑστίας των ἐν τῇ ἐλαχίστῃ ἰδιοτροπίᾳ, προσέταξεν αὐτοὺς νὰ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ πλούτη των. Συνέχθησαν ἐπομένως ἐκ διαφόρων μερῶν τέσσαρες χιλιάδες μαχηταί, ἀλλὰ τὸ στρατόπεδον ἐπλήσθη γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ προμνίων καὶ ἀγελῶν.

Τὸ παρὰ τοῦ Μαλὲκ-Ἴβν-Ἀοὺρ ληφθὲν τοῦτο μέτρον, πρὸς παρακράτησιν τῶν στρατιωτῶν, μεγάλως ἀπεδο-

κίμασεν ὁ φυλάρχης τῶν Ζωσμιτῶν Δοραΐδης. Οὗτος ἦτο γεραιὸς μαχητής, ἡλικίας ὑπεράνω τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, κάτισχνος ὡς σκελετός, σχεδὸν τυφλὸς καὶ τόσῳ χαλαρὰς ἔχων τὰς δυνάμεις, ὥστε ἐδέησε νὰ τὸν κομίσωσι διὰ φορείου ἐπὶ καμήλου. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀνίκανος νὰ συμμάχηται, ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τοῖς συμβουλίοις ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ πολυπειρίας. Ὁ παλαιστὴς οὗτος τῆς ἐρήμου ἐγνωμοδότησε ν' ἀποπεμφθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας των αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία, καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ ὁ στρατὸς παντὸς παρεμποδίζοντος ἀνωφελῶς τὰς κινήσεις αὐτοῦ. Ἡ γνώμη του ἀπερρίφθη, καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ Λουτὰ; ἐξηκολούθει παριστῶσα κατασκήνωσιν νομαδικῆς φυλῆς μᾶλλον ἢ τόπον συγκεντρώσεως στρατοῦ μετὰ σπουδῆς συλλεχθέντος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μωάμεθ, πληροφορηθεὶς περὶ τῶν συμπυκνουμένων ἐχθρῶν, ἐξήλασεν ὅπως τοὺς προκαταλάβῃ, ἐπὶ κεφαλῆς δώδεκα περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐν μέρει μὲν μεταναστῶν ἐκ Μέκας καὶ ἐπικουριῶν ἐκ Μεδίνης, ἐν μέρει δὲ Ἀράβων τῆς ἐρήμου, τινὲς τῶν ὁποίων δὲν εἶχον εἰσέτι ἀσπασθῇ τὴν πίστιν.

Ὅτε ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδίον ἐρόρεσε στιλπνὸν θώρακα καὶ περικεφαλαίαν, καὶ ἀνέβη τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ λευκὸν ἡμίονον Δαλδάλ, διότι σπανίως ἵππευε κέλητα, ἅτε σχεδὸν οὐδέποτε συμμαχόμενος. Πιστεύσας, ὡς ἐκ τῶν προσφάτων θριάμβων αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεών του, εἰς τὴν εὐχερῆ νίκην, εἰσῆλθε μεταξὺ τῶν ὀρέων ἀπροφυλάκτως καὶ, εἰσχωρῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου εἰς Μούταν, ἔφθασεν ἐντὸς βαθείας καὶ σκοτεινῆς κοιλάδος ἐπὶ τῶν ὀρίων τοῦ Ὀνείν. Ἐνῷ τὰ στρατεύματα αὐτοῦ διήρχοντο ἀτάκτως τραχεῖαν κλεισούραν, τρεπόμενα τὰ κατ' ἀρέσκειαν μονοπάτια, αἴφνης προσεβλήθησαν ὑπὸ χαλάζης ἀκοντίων, λιθάκων καὶ ξίστων. Δύο ἢ τρεῖς στρατιῶται ἔπεσαν νεκροὶ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Μωάμεθ καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἐπληγώθησαν. Ὁ Μάλεκ τωόντι εἶχε καταλάβει μετὰ τῶν δεξιωτέρων μαχητῶν αὐτοῦ τὰ πέριξ ὑψώματα, ἀτινα ἐδέσποζον τῆς φάραγγος ταύτης. Ἑκάστη ἀπορρῶξ, ἕκαστον σπήλαιον ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ὥρμησαν πρὸς τὰ κάτω ὅπως συμπλακῶσι συστάδην.

Κυριευθέντες οἱ Μοσλήμαι ὑπὸ πανικοῦ τρόμου, ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Εἰς μάτην ὁ Μωάμεθ προσεπάθει νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ ὡς ἀρχηγός των, ἢ ἀπετείνετο αὐτοῖς ὡς προφήτης τοῦ Θεοῦ. Ἕκαστος ἐφρόντιζε περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ καὶ πῶς νὰ φύγῃ τὸ τάχιον ἐκ τῆς φρικώδους ταύτης κοιλάδος.

Ἐπί τινα στιγμὴν τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἀπολωλότα, καί τινες ἐκ τῶν ἄρτι, ἀλλὰ μὴ πεποιθότως, ἀσπασθέντων τὴν πίστιν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ περιστείλωσι τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς των, ἐπὶ τῇ ὑποτιθεμένῃ ταύτῃ ἐναντιοτροπῇ τῆς τύχης τοῦ προφήτου.

«Μὰ τοὺς οὐρανούς!» ἀνέκραξεν ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ὁρῶν τοὺς Μοσλήμας δρομαίως φεύγοντας, «τότε μόνον θὰ σταματήσωσιν, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν.»

«Ἀληθῶς, ἀνεφώνησεν ἕτερος, ἡ μαγικὴ τοῦ Μωάμεθ δύναμις παρακμάζει!»

Τρίτος τις ὃν ὑπέθαλπε πάθος ἐκδικήσεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, φονευθέντος ὑπὸ τῶν Μοσλήμων ἐν Ὀχώδ, ἤθελεν ἀποκτείνει τὸν προφήτην ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως, ἐὰν δὲν περιεστοίχιζον αὐτὸν καὶ προήσπιζον ὀλίγοι τινὲς ἀφωσιωμένοι ὀπαδοί του. Ὁ Μωάμεθ αὐτὸς, ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας, ἐμυώπισε τὸν ἡμίονον αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἐχθρόν· ἀλλ' ὁ Ἀλ-Ἀββὰς, ἁρπάσας τὸν χαλινὸν, διέσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βεβαίου θανάτου καὶ ταὐτοχρόνως ἐξέφερε κραυγήν, ἥτις ἀντήχησεν κατὰ τὰ πέριξ τῆς στενῆς κοιλάδος. Ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἐθαυμάζετο διὰ τὴν ἰσχὺν τῶν πεσμόνων του, εἰς αὐτὴν δὲ ὀφείλεται ἡ σωτηρία τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν κρίσιμον

ταύτην περίπτωσιν. Οἱ Μοσλῆμαι, ἀκούσαντες τῆς τόσῳ γνωστῆς αὐτοῦ φωνῆς, συνεκεντρώθησαν· καὶ ἰδόντες ὅτι οὐδόλως κατεδιώκοντο ἐπανῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε κατέλθει ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων· αἱματηρὰ τότε συμπλοκὴ ἔλαβε χώραν ἐν τῇ κλεισωρείᾳ. «Ἡ κάμινος καίεται», ἀνέκραξεν ὁ Μωάμεθ θριαμβεύων, ὅταν εἶδε ἀναλάμποντα τὰ ὅπλα καὶ σπινθηροβολοῦντα τὰ φάσγανα. Καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἡμιόνου του καὶ λαβὼν δράκα κονιορτοῦ, ἐρρίψεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκφωνῶν. «Ἐπιπεσάτω ἡ σύγχυσις ἐπ' αὐτούς. Τυφλωθήτωσαν διὰ τῆς κονιορτοῦ ταύτης!» Ἐννοεῖται ὅτι ἐτυφλώθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν ἀταξίᾳ, καθὼς λέγουσιν οἱ Μοσλῆμαι συγγραφεῖς· εἰ καὶ ἡ ἧττα αὐτῶν ἔπρεπε φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν πολλῷ ὑπερτέραν δύναμιν τῶν Μωαμεθανῶν καὶ εἰς τὴν ζέσιν, ἣν ἐνεποίησαν αὐτοῖς αἱ τοῦ προφήτου ἐπιφωνήσεις. Ὁ Μαλὲκ καὶ οἱ Θακηφῖται κατέφυγον εἰς τὴν μακρόθι κειμένην πόλιν τοῦ Τάγερ· οἱ λοιποὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἐν τῇ κοιλάδι Ἀουτάς.

Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ ἔμενεν ἐν τῇ κοιλάδι Ὀνείν, ἔπεμψε τὸν Ἀβοὺ-Ἀμὶρ, μετὰ ἰσχυροῦ σώματος στρατοῦ, ὅπως προσβάλῃ τὸ στρατόπεδον. Οἱ Ἀουαζηνοὶ γενναίως ἀντεστάθησαν. Ὁ Ἀβοὺ-Ἀμὶρ ἐφονεύθη, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβοὺ-Μούζας, λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν, ἐδρέψατο πλήρη τὴν νίκην, φονεύσας οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν ἐχθρῶν. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὗρον πληθὺν λείας καὶ αἰχμαλώτων, χάρις εἰς τὸ ἀσύνετον μέτρον τοῦ Μάλεκ-Ἰβν-Ἀοὺρ, ἐπιτρέψαντος τοῖς συμμάχοις νὰ κομίσωσιν ἐκεῖσε τάς τε οἰκογενείας καὶ τὰ πλούτη των, ὡς καὶ τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας των, ἀντὶ νὰ εἰσακούσωσι τῆς συμβουλῆς τοῦ παλυπείρου Δοραΐδου. Ἡ τύχη τοῦ γηραιοῦ τούτου μαχητοῦ τῆς ἐρήμου εἶνε ἀξία μνείας. Ἐνῷ τὰ μοσλημικὰ στρατεύματα, διεσκορπισμένα κατὰ τὸ πεδίον, ἐπησχολοῦντο περὶ τὴν λείαν, ὁ Ῥαβίας-Ἰβν-Ῥαφῆς, νεανίας Σουλεϊμίτης, διέκρινε φορεῖον ἐπὶ καμήλου

καὶ νομίσας ὅτι κόρη τις ὡραία εὑρίσκετο ἐντὸς αὐτοῦ, ἔδραμεν ὀπίσω τοῦ ζώου. Καταφθάσας αὐτὸ καὶ ἀνασύρων τὸ περιπέτασμα, εἶδε τὴν σκελετώδη μορφὴν τοῦ ὑπεργήρου Δοραΐδου. Ἐξηπατημένος καὶ ἐκμανὴς προσέβαλεν αὐτὸν διὰ τῆς σπάθης του, ἀλλὰ τὸ ὅπλον ἐθραύσθη ἐπὶ τῆς χειρός του. «Ἡ μήτηρ σου,» εἶπεν ὁ Δοραΐδης, γελῶν σαρδώνιον, «ἔδωκέ σοι ἄχρηστα ὅπλα· εὑρίσκεις δοκιμώτερον, ὄπισθεν τοῦ ἐφιππίου μου κρεμάμενον.»

Ὁ νεανίας ἥρπασεν αὐτό, ἀλλ' ἐνῷ τὸ ἀπέσπα ἐκ τῆς θήκης, ὁ Δοραΐδης, νοήσας ὅτι οὗτος ἦν Σουλεϊμίτης, ἀνεφώνησεν, «Εἰπὲ τῆς μητρός σου, ὅτι ἐφόνευσας τὸν Δοραΐδην-Ἰβν-Σίμμαν, ὅστις ἐπροστάτευσε πολλὰς γυναῖκας ἐκ τῆς φυλῆς της κατά τινα ἡμέραν μάχης.» Οἱ λόγοι ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς· τὸ κρανίον τοῦ ἀπομάχου διεσχίσθη τῇ τοῦ ἰδίου φασγάνου βολῇ. Ὅταν ὁ Ῥαβίας, ἐπανελθὼν εἰς Μέκκαν, ἐξιστόρησε τὸ γεγονὸς πρὸς τὴν μητέρα του, αὕτη τῷ εἶπε ἐπιπληπτικῶς. «Ἐφόνευσας τωόντι ἕνα εὐεργέτην τῆς γενεᾶς σου. Ὁ Δοραΐδης-Ἰβν-Σίμμας ἠλευθέρωσε τρεῖς γυναῖκας τῆς οἰκογενείας σου ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.»

Ὁ Ἀβοὺ-Μούζας ἐπανέκαμψεν ἐν θριάμβῳ παρὰ τῷ Μωάμεθ, ἐπιδεικτικῶς ἀναφέρων αὐτῷ περὶ τῶν λαφύρων τοῦ ἐν Ἀουτὰς στρατοπέδου καὶ περὶ τῶν αἰχμαλωτισθεισῶν γυναικῶν καὶ παιδίων. Μία τῶν αἰχμαλώτων προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ προφήτου ἐπικαλούμενη τὴν εὐσπλαγχνίαν του, ὡς οὖσα ἡ ὁμογάλακτος ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀλ-Σχίμα, ἡ θυγάτηρ τῆς τίτθης του Χαλημᾶς, ἥτις ἐθήλασεν αὐτὸν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Σααδιτῶν. Μάτην ὁ Μωάμεθ ἐζήτει ν' ἀνιχνεύσῃ ἐπὶ τῆς μαρανθείσης φυσιογνωμίας της τὴν ζωηρὰν σύντροφον τῆς νηπιότητός του, ἀλλ' αὐτὴ γυμνώσασα τοὺς ὤμους της τῷ ἐπέδειξεν οὐλήν τινα ἐκ δήγματος, ὅπερ, ὅτε συνέπαιζον, τῇ ἐπήνεγκε. Τότε τῷ διεσκεδάσθη πᾶσα ἀμφιβολία· περιεποιήθη τὴν Σχίμαν προσφιλέστατα, ἀφεὶς αὐτὴν ἐλευθέραν νὰ μείνῃ πλησίον του καὶ ὑπὸ τὴν προστα-

σίαν του, ἢ νὰ ἐπανέλθῃ μεταξὺ τῶν συγγενῶν αὐτῆς.

Δισταγμὸς ἀνερύη μεταξὺ τῶν Μοσλήμων ὡς πρὸς τὰς αἰχμαλωτίδας. Ἐδύναντο αὐτοὶ νὰ συζευχθῶσι τὰς ὑπάνδρους, χωρὶς νὰ πράξωσι τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας; Ἡ ἀποκάλυψις παραγράφου τινὸς τοῦ Κορανίου, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν συζήτησιν. «Δὲν θέλετε λάβει σύζυγον ἐκ τῶν ἐλευθέρων ὑπάνδρων γυναικῶν, ἐκτὸς ἂν διὰ τῆς δεξιᾶς σας αἰχμαλωτίσητε αὐτάς.» Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, ὅσαι γυναῖκες αἰχμαλωτίζονται, δύνανται νὰ γείνωσι σύζυγοι τῶν αἰχμαλωτιζόντων, ἂν καὶ ζῶσιν οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἄνδρες. Οἱ νικηταὶ τοῦ Ὀνεὶν δὲν ἠμέλησαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἀμέσως ἐκ τοῦ νόμου τούτου.

Ἐγκαταλιπὼν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὴν λείαν εἰς ἀσφαλῆ τόπον καὶ ὑπὸ τὴν δέουσαν φρουράν, ὁ Μωάμεθ ἐξηκολούθησε καταδιώκων τοὺς Θακηφίτας, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς Τάγερ. Προσεγγίζων εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην πόλιν, ἔνθα ἄλλοτε ὑπέστη τοσαύτας ὕβρεις καὶ προσβολάς, καὶ βλέπων τὴν πύλην ἐξ ἧς ἐδιώχθη αἰσχρῶς, αἴσθημα ἐκδικήσεως συνεμίχθη μετὰ τῶν ἱερομανῶν πόθων του. Τὰ τείχη ὅμως ἦσαν λίαν ἰσχυρὰ, ὥστε νὰ κυριευθῶσιν ἁμαχητί· ὑπῆρχε δὲ καὶ ἀκρόπολις· κατὰ πρῶτον ὅθεν προσέτρεξεν εἰς τοὺς καταπέλτας, τοὺς κριοὺς καὶ εἰς ἕτερα μηχανήματα, συνήθη μὲν κατὰ τὰς πολιορκίας, ἄγνωστα δὲ παρὰ τοῖς Ἄραψι. Ταῦτα προπαρεσκευάζοντο ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Σαλμὰν-αλ Παρσῆ, τοῦ Πέρσου προσηλύτου.

Οἱ πολιορκούμενοι ἐντοσούτῳ ἀπέκρουον πᾶσαν ἔφοδον, καταπονοῦντες τοὺς πολιορκητὰς διὰ βολῶν ἀκοντίων καὶ ὀϊστῶν, καὶ χύνοντες ἀναλελυμένον μόλυβδον ἐπὶ τῶν ἐκ δερμάτων βοῶν ἀσπίδων, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ὁποίων προφυλασσόμενοι ἐπλησίαζον εἰς τὰ τείχη. Ὁ Μωάμεθ τότε ἐδήωσε τοὺς ἀγροὺς, τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀμπελῶνας καὶ ἐκήρυξεν ἐλευθέρους

ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες ἤθελον ἐγκαταλείψει τὴν πόλιν. Ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας παρετείνετο ἡ πολιορκία ἄνευ προόδου, τοῦ Μωάμεθ καθεκάστην ἀναπέμποντος προσευχὰς, μεσόθι τῆς ἀποστάσεως τῆς μεταξὺ τῶν σκηνῶν τῶν συζύγων του Ὀμμ-Σαλάμα καὶ Ζηνὰβ, ἐφ' ἃς ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἵνα τὸν συντροφεύσωσιν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Αἱ περὶ ἐπιτυχίας ἐλπίδες του ἤδη ἐματαιοῦντο· ἀπεθαρρύνθη μάλιστα ἕνεκεν ὀνείρου τινὸς, ὅπερ ἀπαισίως τῷ ἠρμήνευσεν ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, περίφημος ὢν διὰ τὴν περὶ τὸ ἐξηγεῖσθαι τὰς ὀπτασίας ἐπιτηδειότητά του. Ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐμεμψιμοίρει, διέταξε τὴν ἔφοδον κατὰ μιᾶς τῶν πυλῶν. Τὴν πύλην ταύτην προήπισαν πεισματωδῶς, κατὰ τὸ σύνηθες, πολλοὶ δ' ἐφονεύθησαν ἑκατέρωθεν. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν, ὅστις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἠγωνίσθη ἀνδρείως, ἀπώλεσεν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ οἱ Μοσλήμαι ἐπὶ τέλους ἀπεκρούσθησαν.

Ὁ Μωάμεθ τότε ἀνεστρατοπέδευσεν, ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν στρατόν του ν' ἀνανεώσῃ τὴν πολιορκίαν προσεχῶς, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον ἔνθα ὑπῆρχε καταστεθειμένη ἡ λεία τῆς ἐκστρατείας του. Αὐτὴ, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Ἀράβων συγγραφέων, συνέκειτο ἐξ εἰκοσιτεσσάρων χιλιάδων καμήλων, τεσσαράκοντα χιλιάδων προβάτων, τεσσάρων χιλιάδων οὐγγιῶν ἀργύρου καὶ ἑξακισχιλίων αἰχμαλώτων.

Μεθ' ἡμέρας τινὰς προσῆλθεν αὐτῷ ἐπιτροπὴ ἐξ Ἀουαζηνῶν, ἀναφέρουσα περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς φυλῆς αὐτῶν καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἀπόδοσιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν. Μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἦλθε καὶ ἡ Χαλημὰ, ἡ τίτθη τοῦ Μωάμεθ, ἤδη λίαν προβεβηκυῖα εἰς ἡλικίαν. Αἱ ἀναμνήσεις τῆς νηπιότητος αὐτοῦ συνηγόρησαν πρὸς τὴν καρδίαν του. «Τί προσφιλέστερον ὑμῖν» εἶπεν αὐτὸς πρὸς τοὺς Ἀουαζηνοὺς, «αἱ οἰκογένειαί σας, ἢ τὰ πλούτη σας;» Ἀπεκρίθησαν, «Αἱ οἰκογένειαί μας»

«Ἀρκεῖ,» προσέθηκεν ὁ Μωάμεθ· «ὡς πρὸς τὸν Ἀλ-Ἀββὰς καὶ ἐμὲ, ἐσμὲν ἕτοιμοι νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων μερίδα μας· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἕτεροι, οἵτινες δέον νὰ καμφθῶσι. Ζητήσατέ με μετὰ τὴν μεσημβρινὴν προσευχὴν, καὶ εἴπατε, 'Ἐπικαλούμεθα τὸν ἀπόστολον τοῦ Θεοῦ, ὅπως παροτρύνῃ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ ἀποδώσωσιν ἡμῖν τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ ἱκετεύομεν τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ μεσιτεύσωσι παρ' αὐτῷ ὑπὲρ ἡμῶν.'»

Οἱ πρεσβευταὶ ἔπραξαν κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς συμβουλὴν. Ὁ Μωάμεθ καὶ ὁ Ἀλ-Ἀββὰς ἀμέσως παρητήθησαν τοῦ ἐκ τῶν αἰχμαλώτων μερίσματος αὐτῶν. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐμιμήθησαν ἅπαντες, ἐξαιρέσει τῶν φυλῶν Ταμὶμ καὶ Φαζάρα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Μωάμεθ κατώρθωσε νὰ τὰς πείσῃ, ὑποσχόμενος αὐταῖς ἐξαπλασίαν μερίδα ἐκ τῶν αἰχμαλωτισθησομένων εἰς τὴν προσεχῆ ἐκστρατείαν. Οὕτω, χάρις εἰς τὴν μεσιτείαν τῆς Χαλημᾶς ἀπηλευθερώθησαν ἅπαντες οἱ αἰχμάλωτοι τῆς φυλῆς αὐτῆς. Ἐξ ἀνεκδότου σωζομένου κατὰ παράδοσιν καταφαίνεται, ὁποίας θεραπείας ἔτυχε παρὰ τῷ Μωάμεθ ἡ ταπεινὴ αὕτη προστάτις τῆς νηπιότητός του. «Ἐκαθεζόμην μετὰ τοῦ προφήτου,» λέγει εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν του, «ὅτε αἴφνης γυνή τις προσῆλθε, αὐτὸς δ' ἐγερθεὶς τῇ παρέθηκε τὸν μανδύαν του ὅπως καθίσῃ. Ὅταν δὲ αὐτὴ ἀνεχώρησεν, οἱ περιεστῶτες εἶπον, 'ἡ γυνὴ ἐκείνη ἐθήλασε τὸν προφήτην.'»

Ὁ Μωάμεθ τότε ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μαλὲκ, ὅστις διέμενε κεκλεισμένος ἐν Τάγερ, προτείνων αὐτῷ τὴν ἀπόδοσιν ὅλων τῶν λαφύρων, ἅτινα ἀπώλεσεν εἰς Ὀνεῖν, καὶ δῶρον ἑκατὸν καμήλων, ἐὰν ὑπετάσσετο καὶ ἠσπάζετο τὴν θρησκείαν. Ἡ γενναία αὕτη προσφορὰ κατέκτησε τὴν καρδίαν τοῦ Μαλὲκ καὶ συγκατέλεξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πιστῶν, ἐπισυναγαγόντα καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν συμμάχων του ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ προφήτου. Διωρίσθη πάραυτα ἀρχηγὸς τῶν φυλῶν αὐτῶν, ἀνιδείχθη δὲ

ἀκολούθως, μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πίστεως, σκληρὰ μάστιξ τῶν τέως συμμαχητῶν αὐτοῦ Θακηφιτῶν.

Οἱ Μοσλῆμαι ἤδη ἤρξαντο φοβούμενοι μήπως ὁ Μωάμεθ, διὰ τοιούτων μεγαλοδωριῶν, κατασπαταλεύσῃ ὅλα τὰ κέρδη τῶν τελευταίων μαχῶν· διὸ, κυκλώσαντες αὐτὸν, ἐξῃτήσαντο ἐν κραυγαῖς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων. Ῥίψας ἐπ' αὐτῶν βλέμμα ἀγανακτήσεως, τοῖς εἶπε, «Πότε μὲ εὕρετε φιλάργυρον, ἢ ψεύστην, ἢ ἄδικον;» Ἐκσπῶν δὲ τρίχα ἐκ τῆς οὐρᾶς καμήλου καὶ ἀνυψῶν τὴν φωνὴν, ἀνέκραξε, «Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! οὔτε τὴν ἀξίαν τῆς τριχὸς ταύτης ἔλαβόν ποτε περισσότερον τοῦ ἑνὸς πέμπτου μου ἐκ τῶν κοινῶν λαφύρων· καὶ αὐτὸ τὸ πέμπτον τὸ ἐξώδευσα πάντοτε διὰ τὸ καλόν σας.»

Τότε διένειμε ὡς συνήθως τὰ λάφυρα· τέσσαρα πέμπτα μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ τὸ ἴδιον πέμπτον ἐμέρισε μεταξὺ ἐκείνων, ὧν τὴν ὑποταγὴν ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ. Τοὺς Κορεϊσσίτας δὲν ἐθεώρησεν εἰλικρινεῖς συμμάχους· ἴσως νὰ κατέλαβε τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσαν οὗτοι χαρὰν, ὅταν εἶδον ἐπιεικεμένην τὴν ἠττάν του· ἐζήτει τώρα νὰ τοὺς σαγηνεύσῃ διὰ τῆς γενναιοδωρίας. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ἀβοὺ-Σόφιαν ἔδωκεν ἑκατὸν καμήλους καὶ τεσσαράκοντα ὀκᾶς ἀργύρου, πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὃν ἀπώλεσεν ἐν τῇ κατὰ τῆς πόλης τοῦ Τάγερ ἐφόδῳ· εἰς δὲ τὸν Ἀκρήμαν-Ἰβν-Ἀβοὺ-Ζάαλ καὶ εἰς ἕτερα διακεκριμένα ἄτομα, ἐδωρήσατο κατὰ πρεπούσας ἀναλογίας ὅλα ἐκ τῆς ἰδίας μερίδος.

Μεταξὺ τῶν μὴ ἐνθέρμως νεωστὶ ἐπιστραφέντων, οὓς ἐκολάκευε διὰ τῶν δώρων, ὑπῆρχε καὶ ὁ ποιητὴς Ἀββὰς-Ἰβν-Μάρδας. Οὗτος δὲν ηὐχαριστήθη εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ μερίδα, καὶ τὴν δυσαρέσκειάν του προέδη ἐκδηλῶν διὰ σατυρικῶν στίχων. Ὁ Μωάμεθ ἀκούσας αὐτὸν κατὰ τύχην, εἶπε. «Ἀπαγάγετέ τον ἐντεῦθεν, καὶ ἀποκόψατε αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν.» Ὁ Ὁμὴρ, ἀείποτε πρόθυμος πρὸς τὰ αὐστηρὰ μέτρα, ἐβούλετο νὰ ἐκτελέσῃ

κατὰ γράμμα τὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τόπου' ἕτεροι ὅμως, κάλλιον νοοῦντες τὸ σημαινόμενον τῶν λόγων τοῦ προφήτου, ὡδήγησαν τὸν Ἀββὰς τρέμοντα εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν, ὅπου εἶχον συνηθροισμένα τὰ αἰχμαλωτισθέντα ζῶα, καὶ τῷ εἶπον νὰ ἐκλέξῃ ὅ,τι τῷ ἤρεσε.

«Πῶς!» ἀνέκραξεν ὁ ποιητὴς ἐκστατικὸς, ὅτι ἐσώζετο ἀπὸ τῶν ὀρυκτῶν τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ, «τῷδε τῷ τρόπῳ ὁ προφήτης θέλει νὰ σιγάσῃ τὴν γλῶσσάν μου; Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! Δὲν θέλω τίποτε νὰ λάβω.» Ὁ Μωάμεθ ὅμως ἐνέμεινεν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθεριότητα καὶ τῷ ἀπέστειλεν ἑξήκοντα καμήλους. Ἔκτοτε ὁ ποιητὴς οὐδέποτε ἐπαύσατο ὑμνολογῶν τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ προφήτου.

Ἐνῷ διὰ τῶν μέσων τούτων ὁ Μωάμεθ ἐκέρδαινεν ἀφ' ἑνὸς τὴν εὐμένειαν τῶν ψυχρῶν προσηλύτων τῆς Μέκκας, διερέθιζεν ἀφ' ἑτέρου τοὺς γογγυσμοὺς τῶν ἐκ Μεδίνης ἐπικουρικῶν αὐτοῦ. «Βλέπετε, εἶπον πρὸς ἀλλήλους, πόσα αὐτὸς δαψιλεύεται δῶρα εἰς τοὺς προδότας Κορεϊσσίτας, ἐνῷ ἡμεῖς, οἵτινες ὑπήρξαμεν αὐτῷ πιστοὶ ἐν μέσῳ ὅλων τῶν κινδύνων, δὲν λαμβάνομεν ἄλλο τι παρὰ τὸ μερίδιόν μας. Τίνος ἕνεκα περιρρονούμεθα οὕτως;»

Ὁ Μωάμεθ πληροφορηθεὶς περὶ τῶν μεμψιμοιριῶν των προσεκάλεσε τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν εἰς τὴν σκηνήν του. «Ἀκούσατε, ἄνδρες τῆς Μεδίνης, τοῖς εἶπεν. Μήπως δὲν διήρει ὑμᾶς ἡ διχόνοια, καὶ δὲν ἐστερέωσα μεταξὺ ὑμῶν τὴν ὁμόνοιαν; Μήπως δὲν διέκεισθε ἐν τῇ πλάνῃ, καὶ δὲν ἐπανήγαγον ὑμᾶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας; Μήπως δὲν κατέστησα πλουσίους, ὑμᾶς τοὺς ἄλλοτε πτωχούς;»

Ἀναγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του. «Προσέξατε!, ἐξηκολούθησεν ἤλθον παρ' ὑμῖν ἐστιγματισμένος ὡς ψεύστης, καὶ ὅμως ἐπιστεύσατε εἰς ἐμέ· δεδιωγμένος, καὶ μ' ἐπροστατεύσατε· φυγὰς, καὶ μοὶ παρέσχετε ἄσυλον· ἀπλπισμένος, καὶ ἤλθετε πρὸς βοη-

θειάν μου. Νομίζετε, ὅτι δὲν συναισθάνομαι ὅλας ταύτας τὰς εὐεργεσίας; Φρονεῖτε, ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξω ἀγνώμων; Παραπονεῖσθε, ὅτι δαψιλεύομαι δῶρα εἰς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ ὅτι δὲν δίδω ὑμῖν τίποτε. Εἶνε ἀληθὲς· τοῖς δίδω κοσμικὰ πλούτη, ἀλλ' ὅπως κερδήσω τὴν κοσμικὴν καρδίαν των. Εἰς σᾶς, οἵτινες ὑπήρξατε πιστοί, δίδω ἐμαυτόν. Ἐκεῖνοι μὲν ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὰ ἴδια, μετὰ προβάτων καὶ καμήλων ἀλλὰ σεῖς ἐπανέρχεσθε ἔχοντες τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ ὑμῶν. Διότι, μὰ ἐκεῖνον εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἂν ἔμελλεν ὁ κόσμος ὅλος νὰ τραπῇ μίαν ὁδὸν, ὑμεῖς δὲ ἑτέραν, ἐγὼ θὰ ἔμενον πάντοτε μεθ' ὑμῶν! Τίνα μεταξὺ ὑμῶν, τότε, ἀντήμειψα περισσότερον;»

Ἡ προσφώνησις αὕτη συνεκίνησε μέχρι δακρύων τοὺς ἐπικουρικούς. «Προφῆτα τοῦ Θεοῦ, ἀνέκραξαν, ἀρκούμεθα εἰς τὴν μερίδα μας.»

Διανεμηθέντων τῶν λαφύρων, ὁ Μωάμεθ ἐπανῆλθεν εἰς Μέκκαν οὐχὶ ὡς κατακτητὴς, ἐν πομπῇ καὶ ἀλαλαγμῷ, ἀλλὰ περιβεβλημένος τὸν ἱματισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰ τῆς λατρείας του. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πάντα ἐξετέλεσε μετ' ἄκρας ἀφοσιώσεως, διώρισε τὸν Μωαδ-Ἰβν-Ζαβὰλ ἰμάμην, ἤτοι ἱεροφάντην, ὅπως κηρύττῃ τῷ λαῷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσλὰμ, ἐμπιστευθεὶς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τὸν Ὀτάβ, νέον μόλις ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν. Εἶτα, ἀποχαιρετίσας τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἐπανεχώρησε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Μεδίναν.

Ἀφικόμενος εἰς τὸ χωρίον Ἀβουὰ, ὅπου ἦν ἐνταφιασμένη ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὑπὸ σφοδροῦ κατελήφθη πόθου, ὅπως πληρώσῃ ὀφειλὸν φόρον εἰς μνήμην αὐτῆς, ἀλλ' ὁ ἴδιος νόμος ἀπηγόρευε τὸ προσφέρειν τιμὰς ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἀποθανόντων. Ἐν τῇ ταραχῇ τῶν αἰσθημάτων του, ἐπεκαλέσθη οὐρανόθεν τὴν μετρίασιν τοῦ νόμου τούτου. Ἐὰν ἔλαβε χώραν φε-

νακισμὸς, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, εὐλόγως δύνατα[ί] τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ὁ αὐτόχρημα τοιοῦτος, καὶ ὅτι ἐπίστευσε φανταισιωδῶς, ὅτι ὁ οὐρανὸς, διὰ μερικῆς καὶ περιπτωτικῆς τοῦ νόμου ἀκυρώσεως, τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφον. Πλησιάσας εἰς τὸ ἀναπαυτήριον τοῦτο τῆς ὑϊκῆς αὐτοῦ στοργῆς θερμὰ ἔχυσε δάκρυα, ἀλλὰ μόνον δάκρυα ἦν ὁ φόρος ὃν ἐδύνατο νὰ προσενέγκῃ. «Ἐζήτησα παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἄδειαν,» εἶπε κατηφὴς, «ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸν τάφον τῆς μητρός μου, καὶ μοὶ παρεχωρήθη· ἀλλ' ὅταν ἐζητησάμην νὰ προσευχηθῶ ὑπὲρ αὐτῆς, δὲν εἰσηκούσθην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

Θάνατος τῆς Ζηνὰβ, θυγατρὸς τοῦ προφήτου.—Γέννησις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰβραὶμ—Πρεσβεῖαι φυλῶν ἐξ ἀπωτάτων μερῶν.—Ποιητικὸς διαγωνισμὸς ἐνώπιον τοῦ προφήτου.—Ἐπιδεκτικότης αὐτοῦ τῶν θελγήτρων τῆς ποιήσεως.—Ὑποδούλωσις τῆς πέλεως τοῦ Τάγεφ καὶ καταστροφὴ τῶν εἰδώλων της.—Διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ἀμὶρ-Ἰὲν-Ταφιὴλ, ἀγερώχου Βεδουίνου φυλάρχου.—Ἀνεξάρτητος χαρακτὴρ τοῦ τελευταίου.—Συνέντευξις τοῦ Ἀλῆ, ἑτέρου φυλάρχου, μετὰ τοῦ Μωάμεθ.

Μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδόν του, ὁ Μωάμεθ ἐθρήνησε τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ζηνὰβ, αὐτῆς ἐκείνης, ἣν, ὅπως τύχῃ ἀπελευθερώσεως ὁ ἄπιστος σύζυγός της Ἀβοὺλ-Ἀὰς, ὅστις ᾐχμαλωτίσθη εἰς τὴν ἐν Βεδὴρ μάχην, τῷ εἶχεν ἀποδώσει ὡς λύτρον. Ἡ οἰκιακὴ στοργὴ τοῦ Μωάμεθ ἦτο διάπυρος· ἐδοκίμασεν ὅθεν βαθυτάτην θλῖψιν διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην. Παρηγορήθη ὅμως ἕνεκα τῆς γεννήσεως ἑνὸς υἱοῦ, ἐκ τῆς

εὐνοουμένης αὐτοῦ ἑταίρας Μαριγιᾶς, ὃν ὠνόμασεν Ἰβραὶμ· ἠγάλλετο δὲ ἐν τῇ ἐλπίδι, ὅτι ὁ γόνος οὗτος τοῦ γήρατός του, ὁ μόνος ἐπιζῶν αὐτῷ ἄρρην βλαστὸς, ἤθελεν ἀθανατίσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Ἡ φήμη αὐτοῦ, εἴτε ὡς προφήτου, εἴτε ὡς δορυκτήτορος, ἀντήχει ἤδη μέχρι τῶν ἀπωτάτων τῆς Ἀραβίας μερῶν, πρεσβεῖαι δὲ ἐκ τῶν μακροτάτω φυλῶν ἀδιαλείπτως ἀφικνοῦντο εἰς Μεδίναν, τινὲς μὲν ἀναγνωρίζουσαι αὐτὸν ὡς προφήτην καὶ ἀσπαζόμεναι τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἕτεραι δὲ ὑποτασσόμεναι αὐτῷ ὡς κοσμικῷ ἡγεμόνι καὶ συγκατατιθέμεναι εἰς τὴν πληρωμὴν φόρων. Ὁ εὐφυὴς νοῦς τοῦ Μωάμεθ ἀνυψοῦτο εἰς τὸ σημεῖον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς στιγμῆς· οἱ σκοποὶ αὐτοῦ νῦρύνοντο σχετικῶς πρὸς τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ. Προέβη τότε, μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς πολιτικὸν ἄνδρα δεξιότητος, νὰ κανονίσῃ τὰ δημόσια τῆς σπουδαίως αὐξανούσης αὐτοκρατορίας αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν εὐπρεπῆ ὀνομασίαν τῆς ἐλεημοσύνης, συνεισφορὰ ἐπεβλήθη τοῖς πιστοῖς, τοῦ δεκάτου μὲν τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἐὰν εὔφορον αὐτὴν ἐποίουν οἱ ῥύακες καὶ αἱ βροχαί, τοῦ εἰκοστοῦ δὲ, ἐὰν ἡ γονιμότης ἦτο συνέπεια τῆς ἀρδεύσεως. Πρὸς τούτοις, ἀνὰ πᾶσαν δεκάδα καμήλων, ὤφειλον νὰ δίδωσι δύο πρόβατα, ἀνὰ τεσσαράκοντα βόας, μίαν δάμαλιν· ἀνὰ τριάκοντα, ἕνα μόσχον διετῆ καὶ ἕν, ἀνὰ τεσσαράκοντα πρόβατα· ὁ συνεισφέρων περισσότερον τῆς τεταγμένης αὐτῷ μερίδος, ἤθελε θεωρεῖσθαι τοσάκις μᾶλλον ἀφωσιωμένος, καὶ ἤθελεν ἀναλόγως ἀξιωθῆ μείζονος χάριτος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἐπιβληθεὶς φόρος εἰς τοὺς ὑποταχθέντας μὲν τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἐμμένοντας, ὡρίσθη πρὸς ἓν δηνάριον, εἴτε εἰς χρηματικὸν εἴτε εἰς ἐμπορεύματα, ἀνὰ ἕκαστον ἐνήλικα, δοῦλον ἢ ἐλεύθερον.

Ἡ συλλογὴ τῶν ἐλεημόνων τούτων συνεισφορῶν ἀπήντησε τινὰς δυσκολίας· ἡ ἀγέρωχος φυλὴ τοῦ Ταμὶν, ἀντεστάτησε καὶ ἐξεδίωξε τὸν εἰσπράκτορα. Σῶμα Ἀ-

ραβικοῦ ἱππικοῦ ἀπεστάλη κατ' αὐτῆς καὶ ἠχμαλώτισεν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων. Τότε ἐπιτροπὴ Ταμινιτῶν προσῆλθεν ἐξαιτουμένη τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων. Τέσσαρες ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἔχαιρον φήμην ῥητόρων καὶ ποιητῶν, ἀντὶ δὲ νὰ ταπεινωθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Μωάμεθ, προέβησαν εἰς πεζὰς καὶ στιχηρὰς ἀπαγγελίας, προκαλοῦντες τοὺς Μοσλήμας εἰς ποιητικὸν διαγωνισμόν.

«Δὲν ἀποστέλλομαι παρὰ Θεοῦ ὡς ποιητὴς, ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ, οὐδὲ θηρεύω τὴν δόξαν τοῦ ῥήτορος.»

Τινὲς ὅμως τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐδέχθησαν τὴν πρόκλησιν καὶ δεινὸς ἠκολούθησε μελάνης πόλεμος, καθ' ὃν οἱ Ταμινῖται ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ἡττημένους. Τοσούτῳ δὲ εὐηρέστησεν εἰς τὸν Μωάμεθ τὸ εὔτολμον τῆς προκλήσεως, ἡ ποίησις αὐτῶν καὶ ἡ εἰλικρινὴς ὁμολογία τῆς ἥττας των, ὥστε ὄχι μόνον ἀπέδωκεν αὐτοῖς τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ καὶ ἀπέπεμψεν αὐτοὺς μετὰ δώρων.

Ἑτέραν ἀπόδειξιν τῆς τῶν θελγήτρων τῆς ποιήσεως ἐπιδεκτικότητος τοῦ Μωάμεθ, χορηγεῖ τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον.

Ὁ Καὰβ-Ἰὲν-Ζοχαΐρ, διάσημος ποιητὴς τῆς Μέκας, καταστήσας τὸν προφήτην ἀντικείμενον τῶν σατυρικῶν αὐτοῦ στίχων, εἶχε κατὰ συνέπειαν προγραφῆ, ἀλλ' ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς ἁγίας πόλεως, ἀφ' ἧς αὐτὴ ἠλώθη. Ὁ Καὰβ ἦλθεν εἰς Μεδίναν ὅπως συνδιαλλαχθῇ πλησιάζων εἰς τὸν Μωάμεθ, ὄντα ἐν τῷ τζαμίῳ, ἤρξατο ὑμνολογῶν αὐτὸν διὰ ποιήματος, ὅπερ ἀκολούθως ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς ἀριστούργημα. Ἐπέραινε δ' αὐτὸ ἐκθειάζων ἰδιαζόντως τὴν ἐπιείκειάν του· «διότι μετὰ τοῦ προφήτου τοῦ Θεοῦ, ἡ μόνη, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, ἀρετὴ, εἰς ἣν δύναταί τις μετὰ τῆς μείζονος βεβαιότητος νὰ ἐλπίσῃ, εἶνε ἡ τῆς συγγνώμης τῶν ὕβρεων.»

Καταθελγόμενος ἐκ τῆς ποιήσεως καὶ μαλασσόμενος ὑπὸ τῆς κολακείας, ὁ Μωάμεθ ἐδικαίωσε τοὺς λόγους τοῦ ποιητοῦ, διότι ὄχι μόνον τῷ συνεχώρησεν,

ἀλλ' ἀπεκδυθεὶς τὸν ἴδιον μανδύαν, ἔῤῥιψεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων του. Ὁ ποιητὴς διεφύλαξε τὸ ἱερὸν ἱμάτιον μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του, ἀποῤῥίψας καὶ προσφορὰς χρυσίου γενομένας του πρὸς παραχώρησιν αὐτοῦ. Ὁ Καλίφης Μωϋϊὰς ἠγόρασεν αὐτὸ παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Καὰβ ἀντὶ δεκακισχιλίων δραχμῶν, ἐξηκολούθουν δὲ οἱ Καλίφαι νὰ τὸ φορῶσιν ἐν ὥρᾳ πομπῶν καὶ ἐπισήμων τελετῶν, μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἕκτου Καλιφάτου, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Τάρταρος δορυκτήτωρ Ὀλάγους, ἥρπασεν αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ Καλίφου Ἀλ-Μοστασὶμ-Βιλλὰχ, καὶ τὸ ἀπετέφρωσεν.

Ἐνῷ πόλεις καὶ φρούρια τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν ἀλληλοδιαδόχως ἠσπάζοντο τὴν θρησκείαν καὶ ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μωάμεθ, τὸ Τάγερ, τὸ ὀχύρωμα τοῦτο τῶν Θακηφιτῶν, ἐνέμενε πεισματωδῶς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ εἰδώλου του Ἀλ-Λὰτ. Οἱ κάτοικοι ἐπανεπαύοντο εἰς τὸ δυσπόρθητον τῆς ὀρεινῆς θέσεώς των καὶ εἰς τὸ ἰσχυρὸν τῶν τειχῶν αὐτῶν καὶ τοῦ φρουρίου των. Ἀλλὰ, καίτοι ἀσφαλεῖς ἀπὸ ἐφόδου ὄντες, ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν Μοσλήμων βαθμηδὸν τόσῳ στενῶς, ὥστε, ἐπὶ τέλους, ἀπομονωθέντες, δὲν ἐδύναντο οὐδὲ πρὸς στιγμὴν νὰ ἀνθέξωσιν, ἔξω τῶν τειχῶν των, κατὰ μιᾶς προσβολῆς. Κατεπτοημένοι ὅθεν καὶ ἀπηυδηκότες ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Μωάμεθ, ὅπως διαπραγματευθῶσι περὶ εἰρήνης.

Ὁ προφήτης ἔτρεφεν ἐνδόμυχον μῖσος κατὰ τῆς δυσμεταπείστου καὶ εἰδωλολάτριος ταύτης πόλεως, ἥτις ἐδίωξέ ποτε αὐτὸν ἐκ τῶν κόλπων της καὶ ἄλλοτε τὸν ἀπέκρουσεν ἐκ τῶν τειχῶν της. Ἔθετο ἑπομένως ὅρους· ἀποδοχὴν τῆς πίστεως καὶ ἄμεσον ὑποταγήν. Οἱ πρεσβευταὶ συγκατένευσαν προθύμως ν' ἀσπασθῶσιν αὐτοὶ τὸν Ἰσλαμισμὸν πρὸς ὥρας, ἀλλὰ παρέστησαν τὸν κίνδυνον τῆς αἱρνιδίας ἀναστατώσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Τάγερ, ἐὰν ἐζητοῦντο παρ' αὐτοῦ ν' ἀπαρνηθῇ ἀμέσως τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν του. Παρεκάλεσαν ὅθεν τὸν προ-

φήτην ἵνα ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας των, διὰ τὸ διάστημα τριῶν ἐτῶν, νὰ λατρεύσωσι τὸ εἴδωλόν των Ἀλ-Λάτ. Ἡ αἴτησις ἀναντιλέκτως ἀπερρίφθη. Τότε αὐτοὶ ἐζήτησαν ἐνὸς μηνὸς τοὐλάχιστον προθεσμίαν, ὅπως προπαρασκευάσωσι τὸ δημόσιον πνεῦμα. Καὶ τοῦτο τοῖς ἠρνήθη ὁ Μωάμεθ, τῆς εἰδωλολατρείας οὔσης ἀσυμβιβάστου πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Τότε ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τῆς τηρήσεως τῶν καθημερινῶν προσευχῶν.

«Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθὴς θρησκεία χωρὶς προσευχῆς,» ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ. Ἐπὶ τέλους κατηναγκάσθησαν εἰς ἄνευ ὅρων ὑποταγήν.

Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν-Ἰβν-Χάρβ καὶ ὁ Ἀλ-Μογείρας ἀπεστάλησαν εἰς Τάγερ, ὅπως ἐξαφανίσωσι τὸ εἴδωλον Ἀλ-Λάτ, ὅπερ ἦτο ἐκ λίθου. Ὁ Ἀβοὺ-Σόφιαν ἐκτύπησεν αὐτὸ διὰ σκαπάνης, ἀλλ' ἀποτυγούσης τῆς βολῆς ἔπεσε χαμαὶ πρηνής. Ὁ ὄχλος ἐξέφερε κραυγὴν ἀγαλλιάσεως, ἐκλαβὼν τὸ γεγονὸς ὡς καλὸν οἰωνόν, ἀλλ' ὁ Ἀλ-Μογείρας κατέστρεψε καὶ ἐλπίδας καὶ ἄγαλμα δι' ἑνὸς μόνου σφυροκοπήματος. Τότε ἀπεγύμνωσεν αὐτὸ τῶν πλουσίων ἱματίων του, τῶν ψελλίων, περιδεραίων, ἐνωτίων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων κοσμημάτων, ἀνατεθειμένων παρὰ τῶν λατρευτῶν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐγκατέλειψε συντρίμματα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν μέσῳ τῶν γυναικῶν τοῦ Τάγερ κλαιουσῶν καὶ ὀλοφυρομένων ἐπὶ τοιαύτῃ ἱεροσυλίᾳ.*

Μεταξὺ τῶν εἰσέτι προκαλούντων τὴν ἰσχὺν τοῦ

* Οἱ Θακηφῖται ἀποτελοῦσιν ἔτι καὶ σήμερον κραταιὰν φυλήν, κατέχουσαν τὴν αὐτὴν καρποφόρον χώραν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κατωφερείας τῆς ἁλύσεως τῶν ὀρίων τοῦ Ἐδζάζ. Καί τινες μὲν κατοικοῦσι τὴν ἀρχαίαν πόλιν τοῦ Τάγερ, ἕτεροι δὲ βιοῦσιν ὑπὸ σκηνάς, ἐπιμελούμενοι ποιμνίων αἰγῶν καὶ προβάτων. Δύνανται νὰ συλλέξωσι διακοσίους περίπου πυροβόλα τῆς θρυαλλίδος, προνοήσασαι δὲ τὸ ἐν Τάγερ φρούριόν των κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Βαχαϊτῶν πολέμους. Βουρκχάρδου Σημειώσεις, τόμ. 2.

Μωάμεθ, ὑπῆρχεν ὁ Βεδουῖνος ἀρχηγὸς Ἀμὶρ-Ἰβν-Ταφιλὰ, τῆς κραταιᾶς φυλῆς Ἀμὶρ. Ἦτο περίφημος διὰ τὴν καλλονὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἡγεμονικὴν μεγαλοδωρίαν· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτῆρός του, ἡ ἐλευθεριότης του μετεῖχε τῆς ἐπιδείξεως. Ἐν τῇ μεγάλῃ πανηγύρει τοῦ Ὀκάδζ, μεταξὺ Τάγερ καὶ Νακλὰχ, ὅπου ἔμποροι, προσκυνηταὶ καὶ ποιηταὶ συνείθιζον νὰ συνέρχωνται, ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας, κήρυξ ἠκούετο ἀνακράζων. «Ὁ ἔχων ἀνάγκην ζώου φορτηγοῦ, ἂς πορευθῇ εἰς τὸν Ἀμὶρ· ὁ πεινῶν, ἂς ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἀμὶρ καὶ θέλει χορτασθῇ· ὁ καταδιωκόμενος, ἂς καταφύγῃ εἰς τὸν Ἀμὶρ καὶ θέλει προστατευθῇ.

Ὁ Ἀμὶρ κατεθάμβωσε τοὺς πάντας διὰ τῆς γενναιότητός του, ἡ δὲ ὑπεροψία του συνεδάδισε μετὰ τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ. Ἡ αὐξάνουσα ἰσχὺς τοῦ Μωάμεθ τῷ ἐνεποίησε ζηλοτυπίαν. Συμβουλευόντες ποτε αὐτῷ νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ Μωάμεθ, ἀπεκρίθη ἀγερώχως. «Ἰμοσα νὰ μὴ ἡσυχάσω, ἂν δὲν κατεξουσιάσω τῆς ὅλης Ἀραβίας· καὶ θέλετε ὥστε ἐγὼ νὰ προσκυνήσω τὸν Κορεϊσσίτην τοῦτον;»

Αἱ τελευταῖαι ὅμως καταστρέψεις τῶν Μοσλήμων ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ εἰσακούσῃ τῶν συμβουλῶν τῶν φίλων του. Πορευθεὶς εἰς Μεδίναν καὶ ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τοῦ Μωάμεθ, ἠρώτησεν αὐτὸν εἰλικρινῶς. «Θέλεις νὰ ᾖσαι φίλος μου;»

—«Οὐδέποτε, μὰ τὸν Ἀλλὰχ!» τῷ ἀπήντησεν, «ἐνόσῳ δὲν ἀσπάζεσαι τὸν Ἰσλαμισμόν.»

—«Καὶ ἂν ἔπραττον τοῦτο θὰ εὐχαριστεῖσο, σὺ μὲν νὰ κυβερνᾷς τοὺς Ἄραβας τῶν πόλεων, ἐγὼ δὲ τοὺς Βεδουίνους τῶν ἐρήμων;»

Ὁ Μωάμεθ ἀπεκρίθη ἀρνητικῶς.

—«Τί λοιπὸν θὰ κερδήσω ἀσπαζόμενος τὴν θρησκείαν σου;»

—«Τὴν ἀδελφότητα ὅλων τῶν ἀληθινῶν πιστῶν.»

—«Οὐ μέλει μοι περὶ τοιαύτης ἀδελφότητος, ἀπήντη-

σεν ὁ ἀγέρωχος Ἀμίρ, καὶ ἐκτοξεύσας ἀρειμάνιον ἀπειλήν, ὑπέστρεψε παρὰ τὴν φυλὴν αὐτοῦ.

Ἕτερος Βεδουΐνος ἀρχηγὸς, πάντη διαφόρου χαρακτῆρος, ἦτον ὁ Ἀδῆς, ἡγεμὼν τῆς φυλῆς τοῦ Τάϊ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀτὴμ εἶχε καταστῆ τόσῳ περιβόητος διά ε τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπεριόριστον μεγαλοδωρίαν του, ὥστε οἱ Ἄραβες συνείθιζον νὰ λέγωσι, «γενναῖος ὡς ὁ Ἀτὴμ.» Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδῆς ἦτον ἐκ τῶν ψευδοχριστιανῶν, καίτοι δὲ κληρονομήσας τὸ ἐλευθέριον τοῦ πατρός του, δὲν ὡμοίκσεν ὅμως αὐτῷ κατὰ τὴν ἀνδρίαν. Πτοηθεὶς ἐκ τῶν ἐξολοθρευτικῶν ἐκστρατειῶν τῶν Μοσλήμων, διέταξε νεανίαν τινὰ Ἄραβα, ὅστις ἐφύλασσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τὰς καμήλους του, νὰ ἔχῃ ἑτοίμους ἱκανὰς ἐκ τῶν κρατερωτέρων καὶ ὠκυτέρων, καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ἅμα τῇ προσελεύσει τοῦ ἐχθροῦ.

Συνέβη ὥστε ὁ Ἀλῆς, ὅστις ἐκάκου τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς χώρας, ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἱππικοῦ, νὰ φανῇ, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ δύο σημαίας, τὴν μὲν λευκὴν, τὴν δὲ μέλαιναν. Ὁ Βεδουΐνος νεανίας διαγνοὺς αὐτοὺς μακρόθεν, ἔδραμεν εὐθὺς εἰς τὸν Ἀδῆ, φωνάζων, «Οἱ Μοσλήμαι ἐπλησίασαν. Βλέπω τὰς σημαίας των εἰς μικρὰν ἀπόστασιν!» Τότε ὁ Ἀδῆς ἀμέσως ἔθεσε τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα του ἐπὶ καμήλων καὶ κατέφυγεν εἰς Συρίαν. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἐπονομαζομένη Σαρφάνα, ἤτοι ἡ Μαργαρίτις, ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Μοσλήμων, μετηνέχθη δὲ μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων εἰς Μεδίναν. Ἰδοῦσα τὸν Μωάμεθ διερχόμενον παρὰ τὸν τόπον, ἔνθα ἔμενε κεκρατημένη, ἀνέκραξε πρὸς αὐτὸν.

«Ἔλεος, ὦ πρεσβευτὰ τοῦ Θεοῦ! Ὁ πατήρ μου ἀπ - εἴωσεν, ἐκεῖνος δὲ, ὅστις ὤφειλε νὰ μὲ προστατεύσῃ, μὲ ἐγκατέλειψε· ἔλεος, ὦ πρεσβευτὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἐλεήσῃ!

—«Τίς εἶνε ὁ προστάτης σου;» ἠρώτησεν ὁ Μωάμεθ.

—«Ὁ Ἀδῆς, υἱὸς τοῦ Ἀτήμ.»

—«Αὐτὸς φεύγει τὸν Θεὸν καὶ τὸν προφήτην αὐτοῦ,»

ἀπεκρίθη ὁ Μωάμεθ καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Τὴν ἐπιοῦσαν, ἐνῷ ὁ Μωάμεθ διέβαινε πάλιν ἐκεῖθεν, ὁ Ἀλῆς, ὃν συνεκίνησεν ἡ ὡραιότης καὶ ὁ πόνος τῆς γυναικὸς, τῇ ἐψιθύρισεν ἵνα ἐγερθῇ καὶ καθικετεύσῃ ἐκ νέου τὸν προφήτην. Ἐπανέλαβε λοιπὸν τὴν παράκλησίν της.—«Προφῆτα τοῦ Θεοῦ! ὁ πατήρ μου ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἀδελφός μου, ὅστις ὤφειλε νὰ ἦνε προστάτης μου, μ' ἐγκατέλειψεν. Ἐλέησόν με, ὡς ὁ Θεὸς ἐλεήσει σε.»

Ὁ Μωάμεθ ἐστράφη πρὸς αὐτὴν εὐνοϊκῶς. «Ἔστω σοι ὡς θέλεις,» τῇ εἶπε· καὶ ὄχι μόνον τὴν ἀπηλευθέρωσεν, ἀλλὰ τῇ ἔδωκε φορέματα καὶ μίαν κάμηλον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὴν διὰ τοῦ πρώτου καραβανίου εἰς Συρίαν.

Παῤῥησιασθεῖσα ἐνώπιον τοῦ ἀδελφοῦ της, ἐπέπληξεν αὐτὸν διὰ τὴν αὐτομολίαν του. Ἀνεγνώρισεν οὗτος τὸ λάθος του καὶ ἔλαβε τὴν συγγνώμην της. Τότε αὐτὴ τὸν παρώτρυνε ἵνα συνδιαλλαχθῇ μετὰ τοῦ Μωάμεθ. «Εἶνε ἀληθῶς προφήτης, τῷ ἔλεγε, καὶ ταχέως θὰ κυριεύσῃ τὸν κόσμον ὅλον· σπεῦσον, ἔθεν, ἵνα ἐν καιρῷ κερδήσῃς τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ.»

Ὁ πολιτικὸς Ἀδῆς εἰσήκουσε τῆς συμβουλῆς αὐτῆς, καὶ ἐλθὼν ἄνευ χρονοτριβῆς εἰς Μεδίναν ἐχαιρέτισε τὸν προφήτην, εὑρισκόμενον ἐν τῷ τζαμίῳ. Ἡ παρὰ τοῦ Ἀδῆ δοθεῖσα ἐξιστόρησις τῆς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ συνεντεύξεως, παριστάνει ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἁπλοϊκῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐτύγχανεν ὢν ἐν τῇ πλήρει ἐξασκήσει τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας καὶ ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατακτήσεων. «Μὲ ἠρώτησε, λέγει ὁ Ἀδῆς, περὶ τοῦ ὀνόματός μου, ἀφ' οὗ δὲ τῷ ἐγνώρισα αὐτὸ μὲ προσεκάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσω εἰς τὸν οἶκόν του. Καθ' ὁδὸν γυνή τις γραῖα καὶ κάτισχνος τὸν ἐπλησίασεν· ἐπιστὰς, ἐλάλησε μετ' αὐτῆς περὶ τῶν ὑποθέσεών της. Διαγωγὴ τοιαύτη, διελογισάμην, δὲν εἶνε βασιλικὴ. Ἀ-

φιχθέντες εἰς τὴν οἰκίαν του μοὶ προσήνεγκε δερμάτινον προσκεφάλαιον, πεπληρωμένον ἐκ βαΐων, ἵνα καθίσω, αὐτὸς δ' ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους. Τοῦτο, διελογισάμην πάλιν, δὲν εἶνε πολὺ ἡγεμονικόν!

«Μετὰ ταῦτα μὲ προσεκάλεσα τρὶς, ὅπως γείνω ὀπαδὸς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Τῷ ἀπήντησα, ὅτι εἶχον θρησκείαν ἣν εὗρισκον καλὴν. Γινώσκω αὐτὴν, μοὶ εἶπε, κάλλιόν σου. Ὡς πρίγκηψ λαμβάνεις τὸ ἓν τέταρτον τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ σου λαφυραγωγουμένων. Εἶνε αὐτὴ Χριστιανικὴ διδασκαλία;» Ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἐνόησα, ὅτι αὐτὸς ἦτο προφήτης, οἰδὼς πλείονα παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

«Δὲν βλέπεις πρὸς τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἐξηκολούθησε λέγων μοι, διότι βλέπεις ἡμᾶς πτωχούς. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μακρὰν ὁ καιρὸς, ὁπόταν οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ θέλουσιν ἔχει τόσῳ περισσὸν πλοῦτον, ὥστε νὰ δυσανασχετῶσι περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἴσως πτοῆσαι βλέπων τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν Μοσλήμων, παραβαλλομένων πρὸς τὰς ἀπείρους στρατιὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! ἐντὸς ὀλίγου, ἡ Μοσλῆμις γυνὴ θὰ δύναται μόνη καὶ ἀρόβως νὰ ἐπιχειρῇ τὴν εὐσεβῆ αὐτῆς ὁδοιπορίαν ἐπὶ τὴν κάμηλόν της, ἀπὸ τῆς Καδησίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν Μέκᾳ. Πιθανὸν νὰ σκέπτησαι, ὅτι ἡ ἰσχὺς ὑπάρχει εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων· μάθε ὅμως ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἡμεῖς θέλομεν στήσει τὰς σημαίας μας ἐπὶ τῶν λευκῶν ῥρουρίων τῆς Βαβυλῶνος[1]»

Ὁ πολιτικὸς Ἀλῆς ἐπίστευσεν εἰς τὴν προφητείαν καὶ ἀμέσως ἠσπάσθη τὸ θρήσκευμα.

[1] Μωάμεθ, ὑπὸ Weil σιλ. 217.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Προπαρασκευαὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Συρίας.—Ῥαδιουργίαι τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀββᾶ—Συνεισφοραὶ τῶν πιστῶν—Πορεία τοῦ στρατοῦ—Ἡ κατηραμένη χώρα τοῦ Ἐδζὰρ—Στρατοπέδευσις εἰς Ταβούκ.—Ὑποβουλώσεις τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν—Ὁ Καλὴδ καταλαμβάνει τὸν Ὀκαϊδέρην καὶ τὸ φρούριον αὐτοῦ.—Ἐπάνοδος τοῦ στρατοῦ εἰς Μεδίναν.

Ἤδη ὁ Μωάμεθ κατέστη, διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ ἢ τῆς κατακτήσεως, κύριος ἁπάσης σχεδὸν τῆς Ἀραβίας. Τὰς διεσκορπισμένας φυλὰς, τέως ἐπικινδύνους πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν ἀνισχύρους κατέναντι τοῦ λοιποῦ κόσμου, συνήνωσεν εἰς ἓν ἔθνος, δυνάμενον νὰ ἐπιχειρήσῃ πολέμους ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ὡς ἐκ τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος προσεποιήσατο τὴν ἀπόλυτον ἀρχηγεσίαν τῆς μεγάλης δυνάμεως, τῷ δὲ τῷ τρόπῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ πλασθείσης, καὶ διετίθετο ἵνα ἐπασχολήσῃ αὐτὴν πρὸς διάδοσιν τῆς θρησκείας καὶ ἐπέκτασιν τοῦ Μοσλημικοῦ κράτους.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι νίκαι του καὶ τὸ πρόσφατον συμβὰν τῆς Μούτας, ἐφείλκυσαν ἐπὶ τέλους, ὡς διηγοῦνται ἡμῖν, τὴν προσοχὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅστις ἤδη συνήθροιζε στρατὸν κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀραβίας, ὅπως κατατροπώσῃ τὸν νέον τοῦτον ἐχθρὸν. Ὁ Μωάμεθ ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὰς κινήσεις ταύτας καὶ νὰ εἰσκομίσῃ τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς Συρίας.

Ἕως ὥρας ἐπεχείρει τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἐν μυστικότητι, κοινοποιῶν τὰ σχέδια καὶ τοὺς σκοποὺς του εἰς μόνους τοὺς ἐμπιστοτέρους αὐτῷ ἀξιωματικοὺς, καὶ ἐξαπατῶν τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ὡς πρὸς τοὺς προκειμένους κινδύνους. Ἡ παροῦσα ὅμως ἐπιχείρησις, τόσῳ διάφο-

ρος πρὸς τὰς βραχυχρονίους λεηλατικὰς ἐκδρομὰς τῶν Ἀράβων, ἀπήτει μεγάλας προπαρασκευάς· δυνάμεις, πολλῷ ὑπέρτεραι τῶν συνήθων, ὤφειλον νὰ συναθροισθῶσι, νὰ ἐφοδιασθῶσι δὲ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς μακροπορίαν καὶ πολυήμερον ἀπουσίαν. Προεκήρυξεν ὅθεν δημοσίᾳ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν φύσιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν ἐφάνη ἡ προθυμία, μεθ' ἧς συνήθως ἔσπευδον συναγελαζόμενοι ὑπὸ τὴν σημαίαν του. Πολλοί, ἐνθυμούμενοι τοῦ καταστρεπτικοῦ ἐν Μούτᾳ συμβάντος, ἐφοβοῦντο νὰ ἔλθωσιν ἐκ νέου εἰς πάλην πρὸς τὰ ἐξησκημένα Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα. Ἡ ὥρα τοῦ ἔτους, ἐπίσης, ἦτον ἀκατάλληλος πρὸς ἐκστρατείαν τόσῳ μακρὰν. Ἦτον ἡ ἀκμὴ τοῦ θέρους· ἡ γῆ ἐρλέγετο, τὰ δὲ ῥύακα καὶ οἱ βύακες ἦσαν ἀπεξηραμένοι. Πρὸς ταῦτα, ἐπέκειτο ἡ συγκομιδὴ τῶν φοινίκων, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦτο ἀνάγκη νὰ εὑρίσκωνται εἰκάδε, ὅπως συλλέξωσι τὸν καρπὸν των μᾶλλον ἢ ν' ἀποδημῶσι χάριν λεηλατικῶν ἐπιχειρήσεων.

Εἰς τὰς ἀντιδράσεις ταύτας πονηρῶς παρώτρυνε τὸν λαὸν ὁ Χαζραδίτης Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν Ὀββας, ὅστις ἐξηκολούθει ὢν ὁ κεκρυμμένος ἐχθρὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐδράττετο πάσης περιστάσεως πρὸς ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων του. «Ὡραῖα τωόντι ὥρα εἶνε αὐτὴ, τοῖς ἔλεγεν, ὅπως ἐπιχειρήσῃ τοιαύτην μακροπορίαν, εἰς τὸ πεῖσμα τῆς σιτοδείας, τῆς ξηρασίας καὶ τοῦ πνιγηροῦ καύματος τῆς ἐρήμου! Φρονεῖ ὁ Μωάμεθ, ὅτι εἰς πόλεμος μετὰ τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἁπλῆ παιδιά. Πιστεύσατέ μοι· θέλετε τὸν εὕρει πολλῷ πλέον διάφορον τοῦ τῶν Ἀράβων πρὸς Ἄραβας. Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! φαίνεταί μοι οἱονεὶ νὰ σᾶς ἔβλεπον ὅλους ἁλυσιδέτους.

Διὰ τοιούτων καὶ παραπλησίων σκωμμάτων καὶ εἰσηγήσεων, ἐνέσπειρε φόβους καὶ μετέπεισθε τοὺς ὀπαδούς του, καταστήσας οὕτω τὴν ἐπιχείρησιν ὅλως ἀντιδημοτικήν. Ὁ Μωάμεθ, κατὰ τὸ σύνηθες, προσέδραμεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν. «Ὅσοι ἤθελον νὰ μείνωσιν

ὀπίσω, ἀρνούμενοι ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ,» εἶπε κεφάλαιόν τι τοῦ Κορανίου, ἐν καταλληλοτάτῃ ὥρᾳ δημοσιευθὲν, «προτάσσουσι τὸ θερινὸν καῦμα ὡς πρόφασιν. Εἶπε αὐτοῖς, ὅτι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως εἶνε καυστικώτερον. Δύνανται μὲν νὰ ἐγκαυχῶνται ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς παρούσης ἀσφαλείας, ἀλλ' ἀτελεύτητα δάκρυα ἔξουσιν εἰς τιμωρίαν ἐν τῷ μέλλοντι.»

Τινὲς τῶν ἀφωσιωμένων προσηλύτων αὐτοῦ ἐξεδήλωσαν τὸν ζῆλόν των ἐν μέσῳ τῆς ῥαθυμίας ταύτης. Ὁ Ὀμὰρ, ὁ Ἀλ-Ἀββὰς καὶ ὁ Ἀβδαλ'ραχμὰν κατέβαλον μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας· διάφοροι θρῆσκαι γυναῖκες προσήνεγκον τὰ κοσμήματα αὐτῶν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους των. Ὁ Ὀθμὰν κατέθεσε χιλίας, κατ' ἄλλους δὲ, δεκακισχίλια δηνάρια, λαβὼν παρὰ τοῦ Μωάμεθ τὴν ἄφεσιν τῶν τε παρελθουσῶν, παρουσῶν καὶ μελλουσῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἔδωκε τέσσαρας χιλιάδας δραχμῶν. Ἐδίστασιν ὁ Μωάμεθ νὰ δεχθῇ τὴν προσφορὰν ταύτην, γινώσκων ὅτι κατέβαλε ὅλον τὸ ἔχειν του. «Καὶ τί θὰ μείνῃ, τῷ εἶπε, διὰ σὲ καὶ τὴν οἰκογένειάν σου;»—«Ὁ Θεὸς καὶ ὁ προφήτης αὐτοῦ» ἀπεκρίθη ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ.

Καίτοι τὰ παραδείγματα ταῦτα μεγάλως ἐπενήργησαν, μετὰ πολλῆς ὅμως δυσκολίας συνηθροίσθησαν δέκα χιλιάδες ἱππεῖς καὶ εἴκοσι χιλιάδες πεζοί. Ὁ Μωάμεθ διώρισε τὸν Ἀλῆ διοικητὴν τῆς Μεδίνης, διαρκούσης τῆς ἀπουσίας του, καὶ φύλακα ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Οὗτος ἀνεδέχθη τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν μετὰ μεγάλης δυσαρεστήσεως, συνήθης ὢν νὰ συνοδεύῃ τὸν προφήτην καὶ νὰ συμμετέχῃ τῶν κινδύνων αὐτοῦ. Συμπληρωθεισῶν τῶν προπαρασκευῶν ὁ Μωάμεθ ἐξεστράτευσεν ἐκ Μεδίνης διὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐπιχείρησιν. Μέρος τοῦ στρατοῦ συνέκειτο ἐκ Χαζραδιτῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀββα. Ὁ ἄνθρωπος

οὗτος, ὃν ὁ Μωάμεθ εὐστόχως ἐπωνόμασε «Κορυφαῖον τῶν Ὑποκριτῶν,» κατεσκήνωσε, νυκτὸς, ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ, εἴς τινα ἀπόστασιν ἐν τοῖς ὄπισθεν τοῦ πρωτεύοντος σώματος· ὅταν δὲ αὐτὸ κατὰ τὴν πρωΐαν ἀνέλαβε τὴν πορείαν του, ὁ Ἀβδαλλὰχ, ἀφ' οὗ τὸ ἀφῆκε ν' ἀπομακρυνθῇ, ἐπανήγαγε τὸν στρατόν του εἰς Μεδίναν. Ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας, αὐτός τε καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, δὲν ἀνείχοντο τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, προσεπάθησε νὰ τῷ ἐμποιήσῃ δυσμένειαν κατὰ τῆς θέσεώς του, πείθων αὐτὸν, ὅτι ὁ Μωάμεθ, τῷ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Μεδίνης μόνον ὅπως ἀπαλλαχθῇ αὐτοῦ. Πειραχθεὶς ὁ Ἀλῆς ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τοῦ Μωάμεθ καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν, ἂν, ὅσα ὅ τε Ἀβδαλλὰχ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἔλεγον, ἦσαν ἀληθῆ.

«Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀπήντησεν ὁ Μωάμεθ, εἰσὶ ψεῦσται. Αὐτοὶ ἀποτελοῦσι τὴν φατρίαν τῶν Ὑποκριτῶν καὶ τῶν ἀμφιδοξούντων, εἴτινες θέλουσι νὰ ὑποκινήσωσι στάσιν εἰς Μεδίναν. Σὲ ἀφῆκα ὀπίσω μου ὅπως ἐπαγρυπνῇς ἐπ' αὐτῶν καὶ μένῃς φρουρὸς ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν μας. Ἐπεθύμουν ἵνα ᾖς ὡς πρὸς ἐμὲ, ὅ τι ὁ Ἀαρὼν ὑπῆρξεν ὡς πρὸς τὸν Μωϋσῆν· μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι σὺ δὲν δύνασαι νὰ ἦσαι, ὡς αὐτὸς, προφήτης· ἐμοῦ ὄντος τοῦ τελευταίου τῶν προφητῶν.» Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ὁ Ἀλῆς ἐπέστρεψεν εἰς Μεδίναν εὐχαριστημένος.

Ἐκ τῶν προηγουμένων λόγων πολλοὶ ἐτεκμήραντο, ὅτι ὁ Μωάμεθ ὑπέδειξε τὸν Ἀλῆ ὡς Καλίφην αὐτοῦ, ἤτοι διάδοχον· τῆς λέξεως Καλίφης οὔσης τῆς ἐν χρήσει Ἀραβικῆς πρὸς ὁρισμὸν τῆς σχέσεως τοῦ Ἀαρὼν ὡς πρὸς τὸν Μωϋσῆν.

Τὰ παρὰ τῷ Μωάμεθ μείναντα στρατεύματα δὲν ἐβράδυνον νὰ δοκιμάσωσι τὰς δυσχερείας, ἅτε προκαλέσαντα τὴν ἔριν κατὰ τὴν πνιγηρὰν ταύτην ὥραν. Πολλοὶ στρατιῶται ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια τὴν

δευτέραν ἡμέραν· ἕτεροι τὴν τρίτην καὶ τετάρτην. Ὁσάκις δὲ ἀνηγγέλλετο εἰς τὸν προφήτην ἡ αὐτομολία αὐτῶν, οὗτος ἔλεγεν. «Ἂς ὑπάγωσιν· ἐὰν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἴς τι, ὁ Θεὸς θέλει τοὺς ἐπαναγάγει ἐν μέσῳ ἡμῶν· ἐὰν ὄχι, ἀπαλλαττόμεθα τοσούτων ἐνοχλήσεων.»

Ἐνῷ οὕτω τινὲς ἀπεθαῤῥύνοντο κατὰ τὴν πορείαν, ἕτεροι μείναντες εἰς Μεδίναν μετημελοῦντο ὅτι ἔδειξαν μικροψυχίαν. Εἷς, ὀνόματι Ἀβοὺ-Καϊθάμας, εἰσερχόμενος εἰς τὸν κῆπόν του κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μεγάλου καύματος, εἶδε τράπεζαν ἐκ ποικίλων ἐδωδίμων καὶ δροσεροῦ ὕδατος, ἣν αἱ σύζυγοι αὐτοῦ τῷ εἶχον παρατεθειμένην ὑπὸ τὴν ἀναψυκτικὴν σκιὰν σκηνῆς. Σταθεὶς ἐπὶ τοῦ ὑποθύρου ἀνέκραξε, «Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ εἶνε ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὸν ἥλιον τῆς ἐρήμου, καὶ ὁ Καϊθάμας ἔρχεται νὰ καθίσῃ ὧδε ὑπὸ τὴν σκιὰν, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ὡραίων συζύγων του; Μὰ τὸν Ἀλλὰχ! δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὴν σκηνήν!» Εἶπε, καὶ ὁπλισθεὶς ἀμέσως διὰ φασγάνου καὶ λόγχης ἀνέβη τὸν κάμηλον αὐτοῦ, σπουδῇ ἀπελθὼν ὅπως ταχθῇ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας.

Ἐν τούτοις, ὁ στρατὸς, μετὰ ἐπίπονον ἑπτάμερον πορείαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τοῦ Ἐδζάρ, κατοικουμένην τοπάλαι ὑπὸ τῶν Θαμουδιτῶν, μιᾶς ἐκ τῶν ἀπολεσθεισῶν φυλῶν τῆς Ἀραβίας. Ἦτον ἡ κατηραμένη ἐκείνη χώρα, περὶ ἧς ἐξιστορήσαμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ παράδοσιν. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ, οὖσα ἐν ἀγνοίᾳ τῆς παραδόσεως ταύτης, καταβεβλημένη ὑπὸ τοῦ καμάτου καὶ τοῦ καύματος, εἶδε μετ' ἀγαλλιάσεως ῥύακα ἑλικοειδῆ, κατὰ χλοερὰν κοιλάδα τρέχοντα, καὶ δροσοβόλα σπήλαια, κατὰ τὰ πλευρὰ τῶν παρακειμένων λοφῶν πεφυκότα, ἄλλοτε μονὰς τῶν θεοβλήτων Θαμουδιτῶν. Ὁ στρατὸς ἐπεστάθη παρὰ τὸν ῥύακα· καί τινες παρεσκευάσθησαν πρὸς λουτρὸν, ἕτεροι ἤρχι-

σαν νὰ μαγειρεύωσι φαγητὰ καὶ νὰ ἀρτοποιῶσιν, ἐνῷ ἅπαντες ἀπεζοδέχοντο ἀναπαυτικὴν ἐν τοῖς σπηλαίοις νύκτα.

Ὁ Μωάμεθ κατὰ τὴν πορείαν, ὡς εἰώθει, ἔμενεν ἐν τῇ οὐραγίᾳ, ὅπως ἐνθαῤῥύνῃ τοὺς ἀδυνάτους καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, λαμβάνῃ ἐν τοῖς ὀπισθίοις τοῦ ζώου του τὸν τυχόντα κεκμηκότα νωθρόν. Φθάσας εἰς τὸν τόπον, ἔνθα τὰ στρατεύματα ἐπεστάθησαν, ἐνεθυμήθη ὅτι καὶ ἄλλοτε τὸν εἶδε καὶ εὐθὺς ἀνεμνήσθη τῶν παραδόσεων, ἃς τῷ διηγήθησαν ὅτε, παῖς ὤν, διῆλθε τὴν χώραν ταύτην. Φοβηθεὶς μήπως ὑποπέσῃ εἰς τὸ ἀνάθεμα, τὸ ἐπὶ τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἐπικείμενον, διέταξε τὰ στρατεύματα αὐτοῦ νὰ χύσωσι τὰ διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ῥύακος μαγειρευθέντα φαγητά, καὶ τὸν δι' αὐτοῦ ἀναβιβιθέντα ἄρτον νὰ δώσωσιν εἰς τὰς καμήλους, καὶ νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπικαταράτου τόπου ἔξοδόν των. Εἶτα, κρύπτων τὸ πρόσωπόν του ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ μανδύου του καὶ μυωπίζων τὸν ἡμίονον αὐτοῦ, διεπορεύθη κατεσπευσμένως τὴν ἁμαρτωλὴν ἐκείνην χώραν, τοῦ στρατοῦ συμπαρακολουθοῦντος οἱονεὶ φεύγοντος ἐχθρόν.

Ἡ ἐπιοῦσα νὺξ ἦτο νὺξ κολάστεως· ὁ στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ στρατοπεδεύσῃ ἄνευ ὕδατος· ἀφόρητον καῦμα ἐπεκράτει καὶ θερμὸς ἄνεμος ἔπνεεν ἐκ τῆς ἐρήμου διάπυρος· δίψα ἐβασάνιζε τὸ στρατόπεδον, ὡς εἰ νὰ ἐπέκειτο ἔτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ κατὰ τῶν Θαμουδιτῶν ἀρά. Ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν βροχὴ ἄφθονος ἐδρόσιζε καὶ ἐπέῤῥωσε τούς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη. Ἡ πορεία ἐπανελήφθη μετὰ νέας ζέσεως καὶ ὁ στρατὸς, ἄνευ ἄλλης κακουχίας, ἀφίχθη εἰς Ταβοὺκ, μικρὰν πόλιν ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μεσόθι περίπου τῆς μεταξὺ Μεδίνας καὶ Δαμασκοῦ ἀποστάσεως, καὶ ὡς ἔγγιστα δέκα ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχουσαν ἑκατέρας τῶν πόλεων τούτων. Ἐκεῖ ὁ Μωάμεθ κατεσκήνωσε παρά τινα πηγὴν, καὶ ἐν μέσῳ ἀλσῶν καὶ νομῶν. Κατὰ τὰς Ἀ-

ραβικὰς παραδόσεις ἡ πηγὴ αὕτη ἦτο σχεδὸν ἀπεξηραμένη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ὅταν ἐπληρώθη ἓν ἀγγεῖον πρὸς χρῆσιν τοῦ προφήτου, οὔτε μία ἔσταγὼν ἀπέμεινεν ἐν αὐτῇ. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁ Μωάμεθ ἀπέσβεσε τὸ περικαὲς δίψος του καὶ ἐτέλεσε τὴν κάθαρσίν του, ἔῤῥιψε τὸ ἐν τῷ δοχείῳ κατάλοιπον εἰς τὴν πηγὴν καὶ εὐθὺς ἀνέβρυσε ῥυάκιον, ἐξαρκέσαν πρός τε τὰ στρατεύματα καὶ τὰ κτήνη.

Ἐκ τοῦ στρατοπέδου τούτου ὁ Μωάμεθ ἐξαπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ ὅπως κηρύξωσι καὶ ἐπιβάλωσι τὴν θρησκείαν, ἢ ἀπαιτήσωσι φόρους. Τινὲς ἐκ τῶν γειτνιαζόντων ἡγεμόνων ἔπεμψαν πρεσβείας, εἴτε ἀναγνωρίζοντες τὸ θεῖον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, εἴτε ὑποτασσόμενοι εἰς τὴν κοσμικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἰωχανὰς-Ἰβν-Ῥούβας, πρίγκηψ τῆς Ἐύλας, χριστιανικῆς πόλεως, κειμένης παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ἣν ἡ πόλις περὶ ἧς ἡ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι τὸ πάλαι, ὅτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Ἰουδαῖοι καὶ παρεβίαζον τὸ Σάββατον ἁλιεύοντες, οἱ μὲν γέροντες μετεμορφώθησαν εἰς χοίρους, οἱ δὲ νέοι εἰς πιθήκους. Περὶ τῆς καταδίκης ταύτης ἐπίσκοπος ποιεῖται μνείαν ἐν τῷ Κορανίῳ.

Ὁ πρίγκηψ τῆς Ἐύλας συνωμολόγησε συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ Μωάμεθ, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρόνῃ ἐτήσιον φόρον, τριῶν χιλιάδων δηναρίων, ἤτοι χρυσῶν κορωνῶν. Ὁ τύπος τῆς συνθήκης ταύτης ὑπῆρξε τὸ προκαθεστὼς πρὸς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων δυνάμεων διαπραγματεύσεις.

Μεταξὺ τῶν Ἀράβων πριγκίπων, οἵτινες ἐπρίσβευον τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἠρνοῦντο ὑποταγὴν τῷ Μωάμεθ, ὑπῆρχεν ὁ Ὀκαιδέρης-Ἰβν-Μαλὲκ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κένδα. Διέμενεν οὗτος ἐντὸς φρουρίου παρὰ τοὺς πρόποδας ὄρους τινὸς, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ. Ὅπως ὁ Μωάμεθ ἀναγκάσῃ αὐτὸν εἰς διαλλαγὴν, ἀπέστειλε τὸν Καλὴδ μετὰ σώματος ἱππικοῦ.

Βλέπων οὗτος, ὅτι τῷ ἀπέβαινεν ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ λίαν ἰσχυρὸν φρούριον, κατέφυγεν εἰς στρατήγημα. Πανσέληνόν τινα νύκτα, ἐνῷ ὁ Ὀκαϊδέρης μετὰ τῆς συζύγου του ἀνέπνεον τὸν δροσερὸν ἀέρα ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ τοῦ φρουρίου των, διέκριναν ζῶον ὄσκον καὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἦτον ἄγριος, κατελθὼν ἐκ τῶν πλησιοχώρων ὀρέων. Ὁ Ὀκαϊδέρης, ὅστις ἦτο δεξιὸς κυνηγός, διέταξε νὰ τῷ φέρωσι ἵππον καὶ λόγχην, καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν θήραν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χασσὰν καί τινων ἐκ τῶν ἀνδρῶν του. Ὁ ὑποτεθεὶς ὄναγρος ἦτο παγὶς ἑστημένη. Δὲν εἶχον ἐπὶ πολὺ προβῆ, ὅτε ὁ Καλὴδ μετὰ τῶν ἱππέων του ἐξώρμησαν ἐκ τῆς ἐνέδρας αὐτῶν καὶ τοὺς προσέβαλον. Ἦσαν λίαν καὶρίως ἐτοιμασμένοι, ὥστε ν' ἀντιστῶσιν ἐπὶ μακρὸν. Ὁ Χασσὰν ἐφονεύθη ἐπὶ τόπου, ὁ δὲ Ὀκαϊδέρης ἡχμαλωτίσθη· οἱ λοιποὶ κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον, ὅπερ ὅμως μετ' οὐ πολὺ παρεδόθη. Ὁ πρίγκιψ ἀργότερον ἀπηλευθερώθη ἀντὶ πληρωμῆς βαρέων λύτρων καὶ γενόμενος ὑπήκοος.

Ὡς τρόπαιον τῆς νίκης ὁ Καλὴδ ἀπέστειλεν εἰς τὸν Μωάμεθ τὴν ἐσθῆτα, ἣν ἐσκύλευσεν ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Χασσὰν. Ἦτον ἐκ σηρικοῦ, πλουσίως πεποικιλμένη χρυσῷ. Οἱ Μοσλῆμαι συσσωρευθέντες παρετήρουν αὐτὴν μετὰ θαυμασμοῦ. «Θαυμάζετε τὴν ἐσθῆτα ταύτην» εἶπεν ὁ προφήτης. «Σᾶς ὁμνύω εἰς ἐκεῖνον εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ Μωάμεθ, ὅτι ἡ ἐσθὴς ἣν, κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν, φορεῖ ἐν τῷ παραδείσῳ ὁ Σαὰδ, ὁ υἱὸς τοῦ Μωὰδ, εἶνε ταύτης πολλῷ βαρυτιμωτέρα.» Ὁ Σαὰδ οὗτος ὑπῆρξεν ὁ δικαστὴς, ὅστις ἀπερρήνατο περὶ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης ἑπτακοσίων Ἰουδαίων αἰχμαλώτων, ἐν Μεδίνῃ, μετὰ τὴν μάχην τῆς Τάφρου.

Ἀεδόντων τῶν στρατευμάτων ἀναψυχὴν, ὡς ἐκ τῆς ἐν Ταβοὺκ διαμονῆς, καὶ ὑποδουλωθέντων τῶν περιχώρων, ὁ Μωάμεθ ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκστρατείαν καὶ νὰ εἰσδύσῃ μέχρι τοῦ μυχοῦ τῆς Συρίας· ἀλλὰ τὴν προθυμίαν του δὲν συνεμερίσθησαν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ. Αἱ ἀγγελίαι ὅτι πολυάριθμα σώματα ἐχθρικῶν στρατευμάτων συνεκεντρώθησαν κατὰ τὰ Συριακὰ μεθόρια ἐξεφόβησαν τὸν στρατόν. Ὁ Μωάμεθ διέγνω τὴν γενικὴν ἀθυμίαν· καὶ ὅμως δυσηρεστεῖτο ὅτι προῦκειτο νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡμιτελὴς ἡ ἐκστρατεία. Συγκαλέσας πολεμικὸν συμβούλιον καθυπέβαλε τὸ ζήτημα· «Ἔπρεπεν ἢ ὄχι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐκστρατεία;» Ἀπαντήσαντος τοῦ Ὁμὰρ ξηρῶς, «Ἐὰν ἔχῃς τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ νὰ πορευθῶμεν πορρώτερω...,» ὁ Μωάμεθ τὸν διέκοψε λέγων, «Ἂν εἶχον αὐτὴν δὲν θὰ ἐζήτουν τὴν συμβουλήν σου.»

Ὁ Ὁμὰρ συνησθάνθη τὴν ἐπίπληξιν. Τότε αὐτὸς αἰδημόνως ὑπέδειξεν, ὅτι θὰ ἦτο ἀσυνεσία νὰ προβῶσιν ἐναντίον τῆς καταπληκτικῆς δυνάμεως ἥτις, ὡς ἐλέγετο, συνεκεντρώθη ἐπὶ τῶν συριακῶν μεθορίων. Παρέστησεν ἐπίσης πόσα καλὰ ἤδη ἐπήγαγεν ὁ Μωάμεθ διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἀνέστειλεν ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰσβολὴν, ἣν τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα ἠπείλουν κατὰ τῆς Ἀραβίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου προσεποιήσατο τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπακοὴν διαφόρων λαῶν, ἤτοι φυλῶν, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐφράτου· διὸ συνεβούλευσεν αὐτῷ νὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος εἰς τὰ τετελεσμένα καὶ νὰ ἀναβάλῃ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς προσεχῆ ἐκστρατείαν.

Ἡ συμβουλή του αὕτη ἐγένετο δεκτή· διότι, ὅσάκις ὁ Μωάμεθ δὲν ἐτύγχανεν ὢν ὑπὸ τὸ κράτος σφοδρᾶς παρορμήσεως ἢ φαντασιώδους ἐμπνεύσεως, λίαν προθύμως ἔτρεπε τὴν γνώμην αὐτοῦ, προκειμένου περὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων, πρὸς τὴν τῶν στρατηγῶν του. Μετὰ εἰκοσαήμερον ὅθεν διαμονὴν ἐν Ταβοὺκ, ἀναστρατοπεδεύσας, ἐπανήγαγε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς Μεδίναν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Θριαμβευτική εἴσοδος τοῦ Μωάμεθ εἰς Μεδίναν.—Τιμωρία τῶν ἀποπειραθέντων νὰ συμμετάσχωσι τῆς ἐκστρατείας.—Συνέπειαι τοῦ ἀφορισμοῦ—Θάνατος τοῦ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὄββα—Διαφωνίαι ἐν τοῦ χαρεμίῳ τοῦ προφήτου.

Ἡ εἰς Μεδίναν εἴσοδος τοῦ Μωάμεθ, ἐπανακάμπτοντος ἐκ τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ θριάμβων, ἐλάμβανε χώραν ἄνευ τινὸς πομπῆς, ἀλλ' ἐν τῇ ἁπλότητι ἥτις ἀείποτε ἐχαρακτήριζε τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ἐγγίζων εἰς τὴν πόλιν, ὅτε οἱ οἰκεῖοι ἐξῆλθον μετὰ τοῦ πλήθους εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, ἐπεστάθη ἵνα τοὺς χαιρετίσῃ καὶ δεχθῇ τὰ παιδία τῆς οἰκίας ἐν τοῖς ὀπισθίοις τοῦ ζώου του. Κατὰ τοιοῦτον ἀρτιλῆ τρόπον εἰσῆλθεν εἰς Μεδίναν, ἐπανερχόμενος ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦ Ταβούκ ἐκστρατείας.

Ἡ ἄριξις στρατοῦ κομίζοντος πλῆθυν λαφύρων, κάρπωμα τῆς ἀπωτέρας τῶν ἐκστρατειῶν ἣν ποτε οἱ κρατιῶται τοῦ Ἰσλὰμ ἐπεχείρησαν, ἦτο συμβὰν λίαν σπουδαῖον, ὥστε νὰ μὴ χαιρετισθῇ μετ' ἄκρου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῆς κοινότητος. Μόνοι ἦσαν κατηφεῖς οἱ ἀποποιηθέντες νὰ συμπαρακολουθήσωσιν ἢ αὐτομολήσαντες κατὰ τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἐκηρύχθησαν οἷον ἀποσυνάγωγοι, ἀπαγορεύσαντος τοῦ Μωάμεθ εἰς τοὺς πιστοὺς ὀπαδούς του οἱανδήποτε μετ' αὐτῶν συγκοινωνίαν. Μαλαχθεὶς ὅμως ὑπὸ τῆς συντριβῆς αὐτῶν καὶ τῶν δικαιολογημάτων των, ἐδωρήσατο βαθμηδὸν τὴν συγγνώμην εἰς τοὺς πλείονας. Ἑπτὰ ὅμως, ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν ἀφορισμὸν διατελούντων, βλέποντες ἑαυτοὺς ἐστερημένους πάσης μετὰ τῶν οἰκείων των συγκοινωνίας καὶ ἐστιγματισμένους ἐν μέσῳ τῆς ἐνθουσιώσης κοινότητος, προσεδέθησαν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῶν δι' ἀλύ-

σεων εἰς τοὺς τοίχους τοῦ τζαμίου, ὁμόσαντες νὰ μείνωσιν εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ἕως οὗ τύχωσι συγγνώμης. Ὁ Μωάμεθ, ἀφ' ἑτέρου, ὥρισε νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐκεῖ, ἐκτὸς ἂν ὁ Θεὸς διέταττεν ἄλλως. Εὐτυχῶς ἔλαβε τοιαύτην διαταγὴν διὰ μιᾶς ἀποκαλυφθείσης παραγράφου τοῦ Κορανίου· ἀλλ' ἐν τῷ ἀπολύειν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν αὐτεπιτάκτων δεσμῶν των, τοὺς ἠνάγκασε νὰ καταβάλωσι τὸ ἓν τρίτον τῆς περιουσίας των, ὅπως χρησιμεύσῃ πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς θρησκείας.

Ἐκ τῶν εἰσέτι κεκηρυγμένων ἀποσυναγώγων ἦσαν ὁ Καὰβ-Ἰβν-Μαλὲκ, ὁ Μουράρας-Ἰβν-Ῥαβίας καὶ ὁ Ἱλὰλ-Ἰβν-Ὀμέγιας. Ἄλλοτε οὗτοι ἠριθμοῦντο μεταξὺ τῶν μᾶλλον ζηλωτῶν Μοσλήμων· διὸ ἡ ἀπόταξις αὐτῶν παρίστατο δεκάκις μισητοτέρα εἰς τὰ ὄμματα τοῦ προφήτου, τῆς τῶν πλησίον των, ὧν ἡ πίστις ὑπῆρξε ψυχρὰ καὶ ἀμφίβολος. Ἐπέμεινεν ὅθεν ὧν πρὸς αὐτοὺς ἀδιάλλακτος. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὑπέστησαν τόσῳ παντελῆ ἀφορισμόν, ὥστε τοῖς ἀπηγορεύθη καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν συζύγων των συγκοινωνία.

Ἡ παρὰ τοῦ Καὰβ-Ἰβν-Μαλὲκ διδομένη ἐξιστόρησις τῆς θεσέώς του, καθ' ὃν χρόνον διετέλει οὕτως ἀφωρισμένος, παρίστησι ζωηροτάτην εἰκόνα τῆς ἐπιῤῥοῆς ἣν ὁ Μωάμεθ ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ὁ Καὰβ διαβλοῖ, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀπέφευγον, ἢ ἔῤῥιπτον ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα ἀλλοῖον. Οἱ δύο ἕτεροι συγκοινωνοὶ τῆς συμφορᾶς οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των· αὐτὸς ὅμως περιήρχετο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' οὐδεὶς τῷ ἐλάλει. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τζαμίον, ἐκάθισε παρὰ τὸν προφήτην καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτὸν, ἀλλὰ χαιρετισμὸς δὲν τῷ ἀπεδόθη. Τὴν τεσσαρακοστὴν πρώτην ἡμέραν ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς συζύγου του. Τότε ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν καὶ ἔστησε σκηνὴν ἐπὶ τοῦ λόφου Σαφὰ, μὲ σαθερὰν ἀπόφασιν νὰ ὑποστῇ ἐκεῖσε, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ αὐστηρότητι, τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινήν. Ἡ καρδία

του ὅμως ὁσημέραι ἐτήκετο λύπῃ. «Ὁ εὐρὺς κόσμος, ἔλεγε, τῷ ἐφαίνετο ὡσεὶ θλίβων αὐτὸν.» Τὴν πεντηκοστὴν πρώτην ἡμέραν ἀγγελιαφόρος τις τῷ ἐκόμισεν ἐλπίδα συγγνώμης. Σπεύσας τότε εἰς Μεδίναν, εὗρεν ἐν τῷ τζαμίῳ τὸν προφήτην, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐν φιλοφρῷ προσώπῳ καὶ τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῷ συνεχώρησεν. Ἡ ψυχὴ τοῦ Καὰβ ἀνῆλθεν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπελπισίας, καὶ ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς εὐγνωμοσύνης του ἔδωκε μερίδα τινὰ τῆς περιουσίας του, ὡς ἐξίλασμα τοῦ ἁμαρτήματός του.

Μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδον τοῦ στρατοῦ, ὁ Χαζραδίτης Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὄββας, «ὁ κορυφαῖος τῶν Ὑποκριτῶν», ἠσθένησε βαρέως, καὶ περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ οὐδεμία ἀπέμενεν ἐλπίς. Καίπερ ὁ Μωάμεθ ἦτο πεπεισμένος περὶ τῆς δολιότητος τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ τῶν σκευωριῶν, ἃς ἐν τῷ κρυπτῷ ἐμμόνως κατ' αὐτοῦ ἐτεκταίνετο, οὐχ' ἧσσον ἐπανειλημμένως ἐπεσκέψατο αὐτὸν διαρκούσης τῆς νόσου του· παρευρέθη μάλιστα παρὰ τὴν κλίνην του κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς καὶ προέπεμψε τὴν κηδείαν του μέχρι τοῦ τάφου. Ἐκεῖσε, ἐνδίδων εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀποβιώσαντος, προσηύξατο ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ὁμὰρ παρέστησεν ἰδίᾳ εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅτι προσηύξατο ὑπὲρ ἑνὸς ὑποκριτοῦ, ἀναμιμνήσκων αὐτὸν ποσάκις ὁ Ἀβδαλλὰχ τὸν ἐβδυσφήμησεν. Ἀλλ' ὁ προφήτης τῷ ἀπήντησε προσφυῶς δι' ἑνὸς κεφαλαίου τοῦ Κορανίου. «Δύνασθε νὰ προσεύχησθε διὰ τοὺς Ὑποκριτάς, ἢ ὄχι, ὡς θέλετε. Ἀλλὰ κἂν ἑβδομηκοντάκις ἠθέλατε προσευχηθῆ, συγγνώμης δὲν θέλουσι τύχει.»

Τὰς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀβδαλλὰχ προσευχὰς ἀπηύδυνε λοιπὸν ὁ προφήτης ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, ὅπως κερδήσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν Χαζραδιτῶν καὶ τοὺς ἰσχυροὺς φίλους τοῦ τεθνεῶτος· καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ προσευχαὶ ὑπῆρξαν τελεσφόροι, διότι πολλοὶ

ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο ἀφωσιωμένοι ὀπαδοὶ τοῦ προφήτου, οὗτινος ἡ κυριαρχία κατέστη τοῦ λοιποῦ ἀκαταγώνιστος ἐν Μεδίνῃ. Ὁ Μωάμεθ ἀργότερον ἀνήγγειλεν ἑτέραν ἀποκάλυψιν, ἀπαγορεύουσαν αὐτὸν νὰ προσεύχηται παρὰ τὴν κλίνην ἢ νὰ ἵσταται παρὰ τὸν τάφον τοῦ ἐν ἀπιστίᾳ τελευτήσαντος.

Ἀλλὰ καίπερ ὁ Μωάμεθ ἐξήσκει τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐφ' ἁπάσης τῆς κοινότητος, οὐ μικρὰς ἀπήντησε δυσκολίας ὅπως διοικήσῃ τὰς συζύγους του καὶ διατηρήσῃ ἐν τῷ χαρεμίῳ τὴν ἡσυχίαν. Φαίνεται, ὅτι προσηνέχθη μετ' ἀνεκτῆς εὐθύτητος κατὰ τὰς συζυγικὰς αὐτοῦ σχέσεις, προσδιορίζων ἑκάστῃ τῶν συζύγων του χωριστὸν οἴκημα, οὗτινος αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη οἰκοδέσποινα, καὶ διανύων μετ' αὐτῶν εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐκ περιτροπῆς. Συνέπεσέ ποτε, διημερεύων παρὰ τῇ Ἁρζᾷ, νὰ ἐξέλθῃ αὐτὴ τῆς οἰκίας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πατρός της. Ἐπανελθοῦσα ἐξαπίνης κατέλαβε τὸν προφήτην μετὰ τῆς εὐδαίμονος δούλης του εὐνουμένης Μαριγιᾶς, τῆς μητρὸς τοῦ υἱοῦ του Ἰβραΐμ. Ἡ ἔκρηξις τῆς ζηλοτυπίας τῆς Ἁρζᾶς ὑπῆρξε θορυβώδης. Ὁ Μωάμεθ ἐσπούδασε νὰ τὴν πραΰνῃ, φοβούμενος μήπως διὰ τῶν κραυγῶν αὐτῆς ἀναστατωθῇ ἅπαν τὸ χαρέμιον· ἀλλὰ τότε μόνον τὸ κατώρθωσεν ὅταν τῇ ἔδωκε ὅρκον νὰ μὴ συγκατοικήσῃ τοῦ λοιποῦ μετὰ τῆς Μαριγιᾶς. Ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ ἡ Ἁρζὰ συνεχώρει τοῖς γενομένοις καὶ ὑπέσχετο ἐγκαμυθίαν.

Ἡ Ἁρζὰ ὅμως παρέβη τὴν ὑπόσχεσίν της καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν Ἀγεσὰν τὴν ἀπιστίαν τοῦ προφήτου· μετ' οὐ πολὺ δὲ τὰ πάντα ἦσαν γνωστὰ ἐν τῷ χαρεμίῳ. Διὰ θυέλλης ἐνιδισμῶν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μωάμεθ αἱ συσσώμως ἐξεγερθεῖσαι σύζυγοί του, ἕως οὗ, ἐξαντληθείσης τῆς ὑπομονῆς του, ἀπέπεμψε τὴν Ἁρζάν, διακόψας πᾶσαν μετὰ τῶν λοιπῶν συγκοινωνίαν. Ἐπὶ ἕνα μῆνα ὑπνωττε μόνος ἐπὶ ψιάθου, χωριστὰ ἐνδιαιτώμενος· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλλὰχ ἐμβλέψας εἰς τὴν ἀπο-

μόνωσίν του τῷ ἔπεμψε τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, δι' ὧν ἀπέλυεν αὐτὸν τοῦ ὅρκου του ὡς πρὸς τὴν Μαριγιάν, ἥτις ἀμέσως κατέστη ἡ σύντροφος τοῦ ἐρήμου αὐτοῦ κοιτῶνος.

Αἱ ἀπειθήσασαι γυναῖκες συνησθάνθησαν τότε τὸ λάθος αὐτῶν καὶ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης, ὅτι οἱ ἐπιβαλλόμενοι περιορισμοὶ εἰς τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους οὐδόλως ἐφηρμόζοντο εἰς τὸν προφήτην. Ἐπὶ τέλους προσελάβετο πάλιν τὴν Ἀφζάν, μετανοοῦσαν, καὶ συνεφιλιώθη μετὰ τῆς Ἀγεσᾶς, ἣν τρυφερῶς πάντοτε ἠγάπησεν, ἅπασαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἐν ἁρμοδίῳ χρόνῳ ἀνεκτήσαντο τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐξηκολούθησε, μάλιστα πασῶν, φιλῶν τὴν Μαριγιάν, ἥτις διετήρει τὴν ἔξοχον καλλονήν της καὶ ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ μόνου ἄῤῥενος γόνου του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

'Ο 'Αβοὺ-Βεκὴρ ὁδηγεῖ τοὺς προσκυνητὰς εἰς Μέκαν.—'Αποστολὴ τοῦ 'Αλῆ ὅπως ἀναγγείλῃ ἀποκάλυψίν τινα.

Ὁ ἱερὸς μὴν τῆς ἐτησίας εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας ἤδη ἤγγισεν, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, ὢν λίαν ἐπησχολημένος περὶ τὰ δημόσια καὶ οἰκιακὰ συμφέροντα, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μεδίναν. Διώρισεν ὅθεν τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ὅπως ὁδηγήσῃ ὡς ἐμίρης, ἤτοι διοικητὴς, τοὺς προσκυνητὰς ἐκ Μεδίνης εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. Κατὰ συνέπειαν ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἀνεχώρησεν ἐπὶ κεφαλῆς τριακοσίων προσκυνητῶν, μετὰ εἴκοσι καμήλων πρὸς θυσίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μωάμεθ προσεκάλεσε τὸν γαμβρόν του καὶ ἀφωσιωμένον μαθητὴν Ἀλῆ, καὶ καθίσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὠκυτέρας τῶν καμήλων του Ἀλ-Ἀϐχᾶς, ἤτοι τῆς

Ἠτοτμήτου, τῷ ἐνετείλατο νὰ πορευθῇ μεθ' ὅλης τῆς σπουδῆς εἰς Μέκαν, καὶ δημοσιεύσῃ ἐνώπιον τοῦ πλήθους, τῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας συνελθόντων προσκυνητῶν, μίαν σημαντικὴν Σοῦραν, ἤτοι κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, ὅπερ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔλαϐεν ἐξ οὐρανοῦ.

Ὁ Ἀλῆς ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν ταύτην μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ζήλου καὶ πιστότητος. Ἀφίχθη εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μεγάλης θρησκευτικῆς ἑορτῆς. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θυσίας, ἀφ' οὗ ἐπληρώθησαν αἱ τελεταὶ τοῦ προσκυνήματος διὰ τῆς σφαγῆς τῶν θυμάτων ἐν τῇ κοιλάδι Μίνᾳ, καὶ ἀφ' οὗ ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἠγόρευσε καὶ ἐρώτισε τὸν λαὸν περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν κανόνων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ὁ Ἀλῆς ἔστη ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλ-Ἀκάϐα συνηγμένου ἀπείρου πλήθους καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ προφήτου κομίζων σπουδαίαν ἀποκάλυψιν. Ἀνέγνωσε τότε τὴν Σοῦραν, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἦτο κομιστὴς, καὶ δι' ἧς ἡ θρησκεία τῆς σπάθης προεκηρύσσετο ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ αὐστηρότητι. Ἀπελύετο ὁ Μωάμεθ πάσης ἀνακωχῆς ἢ συμμαχίας συνομολογηθείσης μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἢ τῶν ἄλλων ἀπίστων, οἵτινες τυχὸν ἤθελον παραϐιάσει τὰς συνθήκας ἢ παρέξει ἀρωγὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Παρεχωρεῖτο τοῖς ἀπίστοις, ἀπὸ τῆς ὥρας τῆς διακηρύξεως ταύτης, τετράμηνος προθεσμία ἀνοχῆς, διαρκούσης τῆς ὁποίας οὗτοι θὰ ἐδύναντο «νὰ περιφέρωνται πανταχοῦ τῆς γῆς ἀσφαλῶς·» ἀλλ' ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας αἱ ἀφέσεις θὰ κατεπαύοντο. Τότε θὰ ἠκολούθει πόλεμος εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον, ἐν παντὶ τόπῳ καὶ διὰ παντὸς μέσου, εἴτε διὰ τῆς κεκηρυγμένης βίας, εἴτε διὰ τῶν στρατηγημάτων, ἐναντίον τῶν ἐν ἀπιστίᾳ ἐπιμενόντων· οὐδεμία ἄλλη ἐναλλαγὴ θὰ τοῖς ἔμενε παρὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς θρησκείας ἢ τὴν πληρωμὴν φόρου. Ἡ προστασία τοῦ ἱεροῦ μηνὸς καὶ τῶν ἱερῶν τόπων δὲν θὰ ἴσχυε πλέον δι' αὐτούς. «Ὅταν πα-

ρέλθωσιν οἱ ἱεροὶ μῆνες, διαρκούντων τῶν ὁποίων δὲν σᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς προσβάλητε, ἔλεγεν ἡ ἀποκάλυψις, τότε φονεύετε τοὺς εἰδωλολάτρας ὅπου ἂν εὑρίσκητε αὐτοὺς, ἢ ποιεῖτε αὐτοὺς αἰχμαλώτους· πολιορκεῖτε αὐτοὺς, ἢ στήνετε αὐτοῖς ἐνέδραν.» Οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος καὶ τῆς φιλίας θὰ παρηγωνίζοντο· οἱ πιστοὶ οὐδεμίαν ὤφειλον νὰ τηρῶσι σχέσιν μετὰ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν των ἢ τῶν φιλτάτων αὐτοῖς, ἐνόσῳ οὗτοι δὲν ἀπετάσσοντο τῇ εἰδωλολατρείᾳ. Παρελθόντος δὲ τοῦ ἔτους τούτου εἰς οὐδένα ἄπιστον θὰ ἐπετρέπετο νὰ ὑπερβῇ τὰ ἱερὰ μεθόρια τῆς Μέκας, οὔτε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀλλὰχ, ἀπαγόρευσις αὕτη ἐπικρατοῦσα ἔτι καὶ σήμερον.

Τὸ αὐστηρὸν τοῦτο κεφάλαιον τοῦ Κορανίου, ὡς λέγεται, προεκαλέσατο κατὰ μέγα μέρος ἡ διαγωγὴ τινῶν ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν Ἀράβων, μεθ' ὧν ὁ Μωάμεθ συνωμολόγησε συνθήκας, ἀλλ' οἵτινες ἐπανειλημμένως ἠπάτησαν αὐτὸν καὶ δὴ ἐμελέτησαν ἀποπείρας κατὰ τῆς ζωῆς του. Ἐνδείκνυσιν ὅμως τὴν ἄκραν ἐμποιηθεῖσαν αὐτῷ πεποίθησιν, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἀπίστου καὶ κραταιοῦ ἐχθροῦ του Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Ὀβββ, οὗ μόνον ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τάχει προσηλυτισμὸν ἢ ὑποδούλωσιν τῶν ἀραβικῶν φυλῶν. Ὑπῆρξε πράγματι καίριον τόλμημα ὑπὲρ τῆς ἀποκλειστικῆς ἐπικρατήσεως τῆς θρησκείας αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ καὶ ὁ Ἀλῆς ἐπανῆλθον εἰς Μέκαν, ὁ πρῶτος ἐξεδήλωσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν δυσαρέσκειάν του, ὅτι δὲν ἐπετράπη αὐτῷ νὰ προκηρύξῃ ἀποκάλυψιν τόσῳ σπουδαίαν, ἥτις κατὰ τὰ φαινόμενα συνεδέετο μετὰ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. Τὸν καθησύχασεν ὅμως ἡ διαβεβαίωσις, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν προφήτην, ἢ εἷς ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀπ' εὐθείας οἰκογενείας του, ἦτο δεδομένον τὸ ἀγγέλλειν τὰς νέας ἀποκαλύψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Ὁ Μωάμεθ ἐξαποστέλλει τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ εἰς μακρὰς ἐπιχειρήσεις—Διορίζει τοποτηρητὰς ὅπως κυβερνῶσι τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν.—Πέμπει τὸν Ἀλῆ ὅπως καταβάλῃ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἐπανάστασιν.—Θάνατος τοῦ Ἰβραΐμ, μόνου ἄῤῥενος γόνου τοῦ προφήτου.—Συμπεριφορὰ τοῦ Μωάμεθ ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης καὶ τοῦ τάφου του.—Αἱ ἐπιτεινόμεναι αὐτοῦ ἀῤῥωστίαι.—Ἡ πρὸς ἀποχαιρετισμὸν εὐσεβὴς αὐτοῦ ὁδοιπορία εἰς Μέκαν· διαγωγὴ καὶ διδαχαὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκεῖσε διαμονήν του.

Ἡ διάδοσις τοῦ ἄρτι μνησθέντος κεφαλαίου τοῦ Κορανίου, μετὰ τῆς συνοδευούσης αὐτὸ προκηρύξεως ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου ἐναντίον πάντων τῶν ἀποποιουμένων νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν πίστιν ἢ νὰ ὑποταχθῶσι, παρήγαγε στρατιὰς προσηλύτων καὶ ὑποφόρων· ὥστε, περὶ τὴν λῆξιν τοῦ μηνὸς καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔτους ἀπὸ τῆς Ἐγείρας, πληθὺς πρεσβειῶν, ἀποστελλομένων ἐξ ἀπωτάτω φυλῶν καὶ ἡγεμόνων, διήρχετο τὰς πύλας τῆς Μεδίνης. Μεταξὺ τῶν κλινάντων τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ προφήτου συγκατελέγετο ὁ Φαρουὰς, τοποτηρητὴς τοῦ Ἡρακλείου ἐν Συρίᾳ, καὶ διοικητὴς τοῦ Ἀμμὼν, παλαιᾶς ἀκροπόλεως τῶν Ἀμμονιτῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως ἀπεδοκίμασε τοιαύτην πρᾶξιν ὑποταγῆς καὶ ἐτιμώρησεν αὐτὸν μὲ φυλάκισιν.

Ὁ Μωάμεθ ἐῤῥόνει καὶ ἐνήργει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὡς δυνάστης, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξοχότερα αὐτοῦ κατακτητικὰ σχέδια ἤγνιζε πάντοτε ὁ ζῆλός του ὡς ἀπόστολος. Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἀπεστάλησαν εἰς ἔτι ἀπωτέρας τῶν προηγουμένων ἐκστρατείας· σκοπὸς ὅμως αὐτῶν ἦτο πάντοτε ὁ τῆς καταστροφῆς τῶν εἰδώλων καὶ ὁ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν εἰδωλολατρίων φυλῶν· οὕτως ὥστε ἡ

κοσμικὴ αὐτοῦ ἐξουσία συνεβάδιζε παραλλήλως μετὰ τῆς διαδόσεως τῆς θρησκείας του. Διώρισε δύο τοποτηρητὰς ἵνα κυβερνῶσιν ἐπ' ὀνόματί του τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ μέρος τι τῆς πλουσίας καὶ σημαντικῆς ἐκείνης χώρας ἐστασίασε, διετάχθη ὁ Ἀλῆς νὰ πορευθῇ ἐκεῖσε ἐπὶ κεφαλῆς τριῶν χιλιάδων ἱππέων ὅπως σωφρονίσῃ τοὺς κατοίκους. Ὁ νέος τῇ ἡλικίᾳ μαθητὴς οὗτος ἐξέρρασε χαριέντως διαταγμόν τινα πρὶν ἢ ἀποδεχθῇ ἀποστολὴν δεομένην ἀναποφεύκτων διαπραγματεύσεων μετ' ἀνθρώπων πολλῷ πρεσβυτέρων καὶ δοκιμωτέρων αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐπιθεὶς τὴν μίαν του χεῖρα ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ τοῦ στήθους του, καὶ ἀνυψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέκραξεν, «Ὦ Ἀλλὰχ! λύσον τὴν γλῶσσάν του καὶ ὁδήγησον τὴν καρδίαν του!» Ταὐτοχρόνως τῷ ὑπέδειξε κανόνα ἀγωγῆς, καθ' ἣν περίπτωσιν προὔκειτο νὰ δικάσῃ. «Ὅταν ἐμφανισθῶσι δύο μέρη ἐνώπιόν σου, μὴ ἀποφαίνου ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς πρὶν ἢ ἀκούσῃς τοὺς λόγους τοῦ ἑτέρου.» Τότε παραδίδων εἰς χεῖράς του τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας καὶ διευθετῶν τὴν κίδαριν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν ἀπεχαιρέτισεν.

Ἀφιχθέντος τοῦ στρατιωτικοῦ ἀπεσταλμένου εἰς τὴν αἱρετικὴν τοῦ Ὑεμὲν χώραν, οἱ μαχηταὶ αὐτοῦ φερόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀραβικῶν ἐθίμων, ἐδόθησαν εἰς διαρπαγὰς καὶ καταστροφάς. Ὁ Ἀλῆς ἀνεχαίτισε τὰς βιαιοπραγίας αὐτῶν καὶ ἀναστέλλων τοὺς φεύγοντας κατοίκους ἤρχισε νὰ τοῖς ἑρμηνεύῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσλὰμ. Ἡ γλῶσσά του ὅμως, εἰ καὶ τόσῳ προσφάτως καθαγιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ προφήτου, ἀπέτυχε τοῦ νὰ ἐμποιήσῃ πειθώ, διότι ἀπήντησαν αὐτῷ δι' ἀκοντίων καὶ ὀϊστῶν· ἠναγκάσθη ὅθεν νὰ προστρέξῃ εἰς τὸ παλαιὸν τῆς σπάθης ὄργανον, ὅπερ τόσῳ καλῶς κατηύθυνεν, ὥστε μετὰ τὸν φόνον εἴκοσιν ἀπίστων, ἅπαντες οἱ λοιποὶ ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ἐντελῶς πεποιθότας. Μετὰ τὸ ζήλου τοῦτο κατόρθωμα ἐγένοντο καὶ ἕτερα

παραπλήσια, ὁ δὲ Ἀλῆς ἀπέστελλεν εἰς τὸν προφήτην ἑκάστοτε τὸν ἀγγελιαφόρον τοῦ νέου θριάμβου τῆς θρησκείας.

Ἐνῷ ὁ Μωάμεθ ἐνεφορεῖτο χαρᾶς μανθάνων πανταχόθεν ἐπιτυχίας, τὸ σκληρότερον τῶν ἀτυχημάτων ἔπληττεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν. Ὁ ἐκ τῆς εὐνοουμένης ἑταίρας του Μαριγιᾶς υἱὸς αὐτοῦ Ἰβραὶμ, παιδίον τότε πεντεκαίδεκα περίπου μηνῶν, ὁ μόνος ἄῤῥην γόνος του, εἰς ὃν ἀνέθετε τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς μεταβιβάσεως τοῦ ὀνόματός του, προσεβλήθη ὑπὸ θανατηφόρου νόσου καὶ ἐξέπνευσε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὁ Μωάμεθ δὲν ἐδυνήθη νὰ καταπνίξῃ τὰ πατρικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα ὅταν ἔκλινεν, ἐν ἐδύνῃ ψυχῆς, πρὸς τὸ μαρανθὲν τοῦτο ἄνθος τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν δοκιμασίας ταύτην ὥραν ἔδειξεν ἐκείνην τὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὑποταγὴν, ἥτις ἀπετέλει τὴν βάσιν τοῦ θρησκεύματός του. «Ἡ καρδία μου εἶνε περίλυπος, ἐτονθόρυσε, καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου δακρύῤῥοες, ἀποχωριζόμενός σε υἱέ μου! Ἀλλ' ἔτι μείζων θὰ ἦτο ἡ θλῖψις μου ἂν δὲν ἐγίνωσκον, ὅτι ταχέως καὶ ἐγὼ θὰ σοὶ ἀκολουθήσω· διότι τοῦ Θεοῦ ἐσμὲν, παρ' αὐτοῦ ἐξήλθομεν καὶ πρὸς αὐτὸν δέον νὰ ἐπιστρέψωμεν.»

Βλέπων ὁ Ἀβδ'Ἀραχμὰν τὸν Μωάμεθ ἐν δακρύοις ἠρώτησε· «Καὶ δὲν ἀπηγόρευσας ἡμῖν τὸ κλαίειν τοὺς τεθνεῶτας;»—«Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ προφήτης· ἀπηγόρευσα ἡμῖν μόνον τὸ ἐκπέμπειν κραυγὰς καὶ τὸ οἰμώζειν, τὸ μωλωπίζειν τὰ πρόσωπά σας καὶ διαῤῥηγνύειν τὰ ἱμάτιά σας· τὰ τοιαῦτα εἰσὶν εἰσηγήσεις τοῦ πονηροῦ· ἀλλὰ τὰ χυνόμενα δάκρυα ἐν ὥρᾳ δυστυχήματος εἰσὶν οἷον βάλσαμον τῇ καρδίᾳ καὶ ἀναπέμπονται ὑπὲρ τοῦ ἐλέους.»

Προέπιμψε τὸν υἱόν του μέχρι τοῦ τάφου, ἐκεῖσε δὲ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγωνιῶν τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ἔδωκεν ἑτέραν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς θρησκείας αὐτοῦ παρῆσαν ἀείποτε ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ. «Τί μου! υἱέ μου! υἱέ μου! » ἀνεφώνησεν, ἐνῷ τὸ σῶμα κατε-

τίθετο ἐν τῷ λάκκῳ. «Λέγε· ὁ Θεὸς εἶνε ὁ Κύριός μου! προφήτης τοῦ Θεοῦ ἦν ὁ πατήρ μου, καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς εἶνε ἡ θρησκεία μου! «Ταῦτα εἶπεν ὅπως προπαρασκευάσῃ τὸ παιδίον του πρὸς τὴν ἀνάκρισιν περὶ θρησκευτικῆς πίστεως εἰς ἣν, συμφώνως πρὸς τὰς Μοσλημικὰς δοξασίας, οἱ ἐξετασταὶ ἄγγελοι ὑποβάλλουσι τοὺς τεθνεῶτας ἅμα μετὰ τὴν ταφὴν αὐτῶν.*

Ἔκλειψίς τις τοῦ ἡλίου, συμβᾶσα περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, διερμηνεύθη ὑπό τινων ζηλωτῶν προσηλύτων ὡς οὐράνιον σημεῖον πένθους διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰβραὶμ· ἀλλ' ὁ περίλυπος πατὴρ ἀπέκρουσε τοιαύτην εὐσεβῆ κολακείαν. «Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, τοῖς εἶπεν, εἰσὶν ἐν τοῖς θαύμασι τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ὁποίων αὐτὸς, ὅταν εὐδοκήσῃ, φανεροῖ τὰς βουλὰς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας του· ἀλλ' αἱ ἐκλείψεις αὐτῶν εἰσὶν ὅλως ξέναι πρὸς τὴν γέννησιν ἢ τὸν θάνατον θνητοῦ τινος».

Ὁ Θάνατος τοῦ Ἰβραὶμ ὑπῆρξε πληγὴ, ἥτις ἤνοιγε τὸν τάφον τῷ Μωάμεθ. Ἡ ὑπερδραστικότης καὶ ὁ ὑ-

* Εἷς τῶν ἐπικηδείων κανόνων τῶν Μοσλήμων εἶνε ὁ ἐκπληρούμενος ὑπὸ τοῦ Μουλακκὴν, ἤτοι τοῦ ἱερέως, ὅστις προσφωνεῖ τῷ τεθνεῶτι, ἅμα κατατιθέντι ἐν τῷ λάκκῳ, τάδε· «Δοῦλε τοῦ Θεοῦ! υἱὲ δούλης τοῦ Θεοῦ! γίνωσκε, ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην καταβαίνουσι πρὸς σὲ δύο ἄγγελοι ἐπιτετραμμένοι νὰ ἐξετάσωσι σὲ καὶ τοὺς ὁμοίους σου. Ὅταν σοὶ εἴπωσι, τίς εἶνε ὁ Κύριός σου; ἀπαντήσῃ, 'Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ Κύριός μου'· καὶ ὅταν σὲ ἐρωτήσωσι, τίς εἶνε ὁ προφήτης σου ἢ ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἀπεστάλη πρὸς σὲ, εἰπὲ αὐτοῖς, 'Ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ'· καὶ ὅταν σὲ ἐρωτήσωσι περὶ τῆς θρησκείας σου, ἀπάντησον, 'Ὁ Ἰσλαμισμὸς εἶνε ἡ θρησκεία μου'· καὶ ὅταν σὲ ἐρωτήσωσι ποῖον τὸ ὁδηγοῦν σε βιβλίον, εἰπὲ αὐτοῖς, 'Τὸ Κοράνιον εἶνε τὸ ὁδηγοῦν με βιβλίον καὶ οἱ Μοσλῆμαι εἶσὶν οἱ ἀδελφοί μου'· καὶ ὅταν σὲ ἐρωτήσωσι ὡς πρὸς τὴν Κίβλαν σου, ἀπάντησον αὐτοῖς, 'Ἡ Καάβα εἶνε ἡ Κίβλα μου, ἔζησα δὲ καὶ ἀπέθανον πιστεύων ὅτι οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει θεότης πλὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ'. Τότε θέλουσι σοὶ εἰπεῖ· 'Κοιμήθητι, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ!'»

Ὅρα Νεωτέρους Αἰγυπτίους τοῦ Lane, τόμ. 6'. σελ. 339.

πέρμετρος ἐνθουσιασμὸς τοῦ πνεύματός του, ἀφ' ἑνὸς, καὶ αἱ δοκιμασίαι εἰς ἃς ἐξετέθη, ἐξησθένισαν ἤδη τὴν κρᾶσίν του· τὸ δηλητήριον, ἐξ ἄλλου, ὅπερ τῷ προσήνεγκον εἰς Καϊβὰρ, διέφθειρε τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς του, τῷ παρήγαγε δριμυτάτους πόνους καὶ τὸν ὤθησεν εἰς πρόωρον γῆρας. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτοῦ ζῆλος ἤρχισε νὰ πτοῆται ὡς ἐκ τῶν ἐπιτεινομένων φυσικῶν ἀρρωστιῶν του· διὸ ἀπεφάσισε νὰ καταναλώσῃ τὰς ἀπομενούσας αὐτῷ δυνάμεις ἐπιχειρῶν τὴν τελευταίαν εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν εἰς Μέκαν, προωρισμένην ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἐκπληρώσεως τοῦ κεκανονισμένου τούτου.

Ἡ ἀγγελία τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ συνεσώρευσεν ἀφωσιωμένους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας, θέλοντας νὰ συνοδεύσωσι τὸν προσκυνητὴν προφήτην. Πλήθη διαφόρων φυλῶν ἐκ τῶν πόλεων καὶ κωμῶν, ἐκ τῶν ἀπροσβάτων ὀρέων καὶ ἐκ τῶν ἀπωτάτων τῆς ἐρήμου μερῶν συνεθλίβοντο κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Μεδίνης, αἱ δὲ περικείμεναι κοιλάδες ἦσαν πλήρεις σκηνῶν. Οὕτως ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ θριάμβου μᾶς πίστεως παρίστανον αὐταὶ αἱ τέως μὲν διηρημέναι, βάρβαροι καὶ ἀλληλομαχόμεναι φυλαὶ, νῦν δὲ συνηνωμέναι εἰς ἀδελφότητα καὶ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ κοινοῦ αἰσθήματος θρησκευτικοῦ ζήλου.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Μωάμεθ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς ἐννέα συζύγους του, αἵτινες ἤγοντο ἐπὶ φορείων. Ἀνεχώρησεν ἐπὶ κεφαλῆς ἀπείρου ἀκολουθίας, κατὰ τοὺς μὲν πεντήκοντα, κατὰ τοὺς δὲ ἐννενήκοντα, καὶ κατ' ἄλλους ἑκατὸν δεκατεσσάρων χιλιάδων προσκυνητῶν. Συνεκόμιζον καὶ μέγαν ἀριθμὸν καμήλων, κεκοσμημένων διὰ στεφάνων ἐξ ἀνθῶν καὶ ταινιῶν κυμαινομένων, αἵτινες ἔμελλε νὰ προσενεχθῶσιν εἰς θυσίαν.

Ἡ πρώτη νυκτερινὴ ἐπίστασις ἐγένετο ὀλίγα μίλια μακρὰν τῆς Μεδίνης, ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Δσοὺ-Οὐλεῖφα, ὅπου ἄλλοτε ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ κατέθε-

σαν τὰ ὅπλα των περιβληθέντες τὸν ἱματισμὸν τῶν προσκυνητῶν. Κατὰ τὴν πρώταν τῆς ἐπιούσης, ἀφοῦ προσηύξατο ἐν τῷ τζαμίῳ, ἀνέβη τὴν κάμηλον αὐτοῦ Ἀλ-Κάσουαν, καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸ πεδίον τοῦ Βάϊδα, ἀπήγγειλε τὴν προσευχὴν ἡ ἐπίκλησιν, Ἀραβιστὶ καλουμένην Ταλβιζάχ, συνεκφωνούντων αὐτὴν ἁπάντων τῶν ὀπαδῶν του. Ἡ ἔννοια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πανδήμου ἐπικλήσεως ἔχει ὧδέ πως. «Πάρειμι τῇ ὑπηρεσίᾳ σου Θεέ! Πάρειμι τῇ ὑπηρεσίᾳ σου! Οὐδεὶς ὅμοιος σοὶ. Εἰς σὲ μόνον προσήκει ἡ λατρεία. Ἀπὸ σοῦ καταβαίνει πᾶν ἀγαθὸν. Σὴ ἐστὶν ἡ βασιλεία. Οὐδεὶς ὑπάρχει μεριζόμενος αὐτῆς μετὰ σοῦ.»

Τὴν προσευχὴν ταύτην, κατὰ τὰς Μοσλημικὰς παραδόσεις, ἀπηύθυνεν ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ, ὅταν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ παρὰ τὴν Μέκαν λόφου Κουβεῖς ἐδίδασκε περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος· τόσῳ δὲ τεραστία ἦτον ἡ ἰσχὺς τῆς φωνῆς του, ὥστε ἤκουσαν αὐτὴν ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ζῶντα πλάσματα· ὡς καὶ αὐτὸ τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ἀπήντησε, «Πάρειμι τῇ ὑπηρεσίᾳ σου Θεέ!»

Ἡ στρατιὰ τῶν προσκυνητῶν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν της ἐλισσομένη κατὰ σειρὰν μιλίων μεταξὺ ὀρέων καὶ κοιλάδων, καὶ πληροῦσα ἐκ διαλειμμάτων τὰς ἐρήμους ἐκ τῆς βοῆς τῶν ὁμοφώνως ἀναπεμπομένων διακαῶν προσευχῶν. Οὐδεὶς πλέον ὑπῆρχε φόβος ὅτι θὰ ἐπεῖχέ τις τὴν πορείαν αὐτῆς, ἢ ὅτι θὰ τὴν ἠνόχλει· διότι ἡ Ἰσλαμικὴ θρησκεία ἤδη ἐβασίλευεν εἰρηνικῶς καθ' ἅπασαν τὴν Ἀραβίαν. Ὁ Μωάμεθ ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν διαπορευθεὶς τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ὑψώματα, ἅτινα εἶχε διαβῇ ὅτε ἐκυρίευσεν αὐτὴν, εἰσῆλθε δὲ διὰ τῆς πύλης Βένι-Σχεῖβα, ἥτις εἰσέτι φέρει τὸ ὄνομα Ἀγία.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἔφθασε καὶ ὁ Ἀλῆς, ὅστις ἐπανέκαμπτεν ἐσπευσμένως ἀπὸ Ἐμὲν, κομίζων μέγαν ἀριθμὸν καμήλων ὅπως σφαγῶσιν εἰς θυσίαν.

Ἐπειδὴ ἡ εὐσεβὴς αὕτη ὁδοιπορία προώριστο ὡς ὑπογραμμὸς, ὁ Μωάμεθ αὐστηρῶς ἐξεπλήρωσεν ὅλας τὰς τελετὰς ἃς εἶχε διατηρήσει ἐν τῷ συστήματί του ὡς πηγαζούσας ἐκ πατριαρχικῶν ἐθίμων, ἢ παρεισαγάγει συνεπείᾳ ἀποκαλύψεων. Ὢν ἀδύνατος καὶ πολὺ πάσχων ὥστε νὰ πορευθῇ πεζῇ, ἀνέβη τὴν κάμηλόν του ὅπως τελέσῃ τοὺς περὶ τὴν Καάβαν κύκλους καὶ τὰς περιοδείας του κατὰ τοὺς λόφους Σαφὰ καὶ Μέρουα.

Προκειμένου νὰ προσενεχθῶσιν αἱ κάμηλοι εἰς θυσίαν ὁ Μωάμεθ ἔσφαξε διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς ἑξήκοντα τρεῖς, ἤτοι μίαν ἀνὰ ἕκαστον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ταὐτοχρόνως δὲ ὁ Ἀλῆς ἔσφαξε τριάκοντα ἑπτὰ πρὸς ἴδιον λόγον.

Τότε ὁ Μωάμεθ ἔκειρε τὴν κόμην αὐτοῦ ἀρχόμενος δεξιόθεν καὶ τελευτῶν ἀριστερόθεν. Οἱ οὕτως ἀποκοπέντες πλόκαμοι διενεμήθησαν ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ διεφυλάχθησαν ὡς ἱερὰ λείψανα. Ὁ Καλὶδ καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν διάστημα τοῦ βίου του ἔφερεν ἕνα ἐν τῇ κιδάρει αὐτοῦ, καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι τῷ ἐνεποίει ὑπερφυσικὴν δύναμιν κατὰ τὰς μάχας.

Αἰσθανόμενος ὁ Μωάμεθ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐκλείπουσαν, κατέγεινε, διαρκούσης τῆς ὑστάτης ταύτης διαμονῆς του ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἐγχαράσσων βαθέως τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ὀπαδῶν του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεχῶς ἐδίδασκεν ἐν τῇ Καάβᾳ ἀπὸ τοῦ βήματος, ἢ ἐν ὑπαίθρῳ ἀπὸ τῆς καμήλου του. «Ἀκούσατέ μου, ἔλεγε, διότι τίς οἶδεν ἂν, μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο, θὰ συναντηθῶμεν πάλιν ἐνταῦθα. Ἀκροαταί μου! Εἰμὶ κἀγὼ εἷς ἄνθρωπος ὅμοιός σας· ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου δύναται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἐμφανισθῇ, ἐγὼ δὲ ὀφείλω νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν πρόσκλησίν του.» Καὶ ἐξηκολούθησε διατυπῶν οὐ μόνον τὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, ἀλλὰ καὶ ὑποδεικνύων κανόνας ἀγωγῆς καθ' ὅλα τὰ ἀφορῶντα εἴς τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν

βίον· αἱ δὲ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἑρμηνευθεῖσαι καὶ συμβουλευθεῖσαι ἐντολαὶ ἐξήσκησαν εὐρεῖαν καὶ ἔμμονον ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς διαίτης καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου.

Ἦτο ἀναμφίλεκτον, ὅτι προβλέπων ὁ Μωάμεθ προσεγγίζον τὸ τέλος του καὶ ποθῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν εὐημερίαν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του, ἰδίως δὲ ἐκείνην τοῦ ἠγαπημένου αὐτῷ Ἀλῆ, οὗ τινος ἡ διαγωγὴ κατὰ τὴν πρόσφατον εἰς Ὑεμὲν ἐκστρατείαν διήγειρε, καθὰ ἐνόησε, δυσαρέσκειαν, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀκροαταί του διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος παρορμήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ν' ἀποτείνῃ πρὸς αὐτοὺς πάνδημον ἐξόρκωσιν.

«Πιστεύετε, εἶπεν, ὅτι εἷς μόνος Θεὸς ὑπάρχει· ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης αὐτοῦ καὶ ὁ ἀπόστολος αὐτοῦ· ὅτι ὁ παράδεισος καὶ ἡ κόλασις εἰσὶν ἀληθῆ· ὅτι ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις εἰσὶ βέβαια· καὶ ὅτι εἶνε προσδιωρισμένη ἡμέρα τις καθ' ἣν οἱ ἐκ τῶν μνημείων ἐγερθησόμενοι θὰ κριθῶσιν.»

Ἅπαντες ἀπήντησαν, «Πιστεύομεν εἰς αὐτά.» Τότε αὐτὸς τοὺς ἐξώρκισε κατὰ τῶν δογμάτων τούτων τῆς θρησκείας αὐτῶν νὰ ἀγαπῶσι καὶ σέβωνται πάντοτε τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ἰδίως τὸν Ἀλῆ. «Ὅστις μὲ ἀγαπᾷ, τοῖς εἶπεν, ἐχέτω τὸν Ἀλῆ φίλον του. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ στηρίζῃ τοὺς φιλοῦντας αὐτὸν, οὗτος δὲ νὰ ἐκτρέπηται τῶν ἐχθρῶν του!»

Λέγουσιν, ὅτι ἅμα μετὰ τὸ πέρας μιᾶς τῶν ὁμιλιῶν του, ἣν ἀπηύθυνεν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τῆς καμήλου του καθήμενος, ἔλαβεν οὐρανόθεν δι' αὐτῆς τῆς φωνῆς τῆς θεότητος τοὺς περιφήμους στίχους. «Οὐαὶ ἐκείνοις, οἵτινες τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπαρνηθῶσι τὴν θρησκείαν σας. Μὴ τοὺς φοβεῖσθε· ἐμὲ φοβεῖσθε. Σήμερον ἐτελειοποίησα ἐφ' ὑμᾶς τὴν χάριν μου. Εὐαρεστεῖτε μοι ἔχοντες τὸν ἰσλαμισμὸν θρησκείαν σας.»

Καθὰ λέγουσιν οἱ Ἄραβες ἱστορικοὶ, ἡ κάμηλος Ἀλ-

Κάσουα, ἐφ' ἧς ὁ προφήτης ἐκάθητο, ἀκούσασα τοὺς λόγους τούτους ἐγονάτισεν εἰς σημεῖον λατρείας. Αὐτοὶ οἱ λόγοι, ἐπιπροσθέτουσιν, ὑπῆρξαν ἡ σφραγὶς καὶ ἡ πλήρωσις τοῦ νόμου, διότι μετ' αὐτοὺς ἄλλαι ἀποκαλύψεις δὲν ἔλαβον χώραν.

Τελέσας οὕτω ἅπαντα τὰ κεκανονισμένα τοῦ προσκυνήματος καὶ διδάξας ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τὰ περὶ τῆς θρησκείας αὐτοῦ, ὁ Μωάμεθ ἀπεχαιρέτισε διὰ παντὸς τὴν χώραν τῆς γεννήσεώς του καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στρατιᾶς τῶν προσκυνητῶν ἐπανέλαβε τὴν εἰς Μεδίνην πορείαν.

Ὅταν ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς πόλεως ταύτης ὑψώσας τὴν φωνήν του, ἀνέκραξε, «Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! Εἷς μόνος Θεὸς ὑπάρχει· οὐδεὶς αὐτῷ ὅμοιος· αὐτοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία. Αὐτῷ προσήκει ὁ αἶνος. Αὐτὸς εἶνε παντοδύναμος. Αὐτὸς ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ. Αὐτὸς ἐκραταίωσε τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ μόνος αὐτὸς διεσκόρπισε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἑστίας μας ὅπως τὸν λατρεύσωμεν καὶ εὐλογήσωμεν!»

Οὕτως ἔληξεν αὐτὴ ἡ ἐπονομασθεῖσα εὐσεβὴς πρὸς ἀποχαιρετισμὸν ὁδοιπορία, οὖσα ἡ τελευταία τῶν ὑπὸ τοῦ προφήτου γενομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ'.

Περὶ τῶν δύο ψευδοπροφητῶν Ἀλ-Ἀσβὰδ καὶ Μοσείλμα.

Ἡ ὑγεία τοῦ Μωάμεθ δὲν ἠμέραι ἐρρίζετο μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν ἐπάνοδόν του· ἀλλ' ὁ πόθος αὐτοῦ ὅπως ἐπεκτείνῃ τὸ θρησκευτικὸν του κράτος ἦτο πάντοτε διάπυρος· προπαρεσκευάζετο ὅθεν ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον τὰ πρὸς εἰσβολὴν κατὰ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης. Ἐνῷ δὲ ἐμε-

λέτα ἐξωτερικὰς κατακτήσεις, δύο ἀντίπαλοι προφῆται ἠγέρθησαν ἵνα ἀντιποιηθῶσιν αὐτῷ τῆς κυριαρχίας ἐν Ἀραβίᾳ. Ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Ἀλ-Ἀσβάδ, ὁ δὲ Μοσείλμας. Οὗτοι ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκλήθησαν «Οἱ δύο Ψεῦσται.»

Ὁ Ἀλ-Ἀσβάδ, ἀνὴρ ὀξυνούστατος καὶ πεπροικισμένος ὑπὸ πειστικῆς εὐγλωττίας, κατ' ἀρχὰς ὢν εἰδωλολάτρης, εἶτα δὲ ἐπιστραφεὶς εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν, εἶχεν ἀποστατήσει ὅπως ἐπαγγελθῇ τὸν προφήτην καὶ ἱδρύσῃ ἴδιον θρήσκευμα. Ὡς ἐκ τῆς περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἀστασίας του προσεκτήσατο καὶ ἄλλην ἐπωνυμίαν, τὴν τοῦ Ἀϊλχάλα, ἤτοι τὸ *Ἀνεμόστροφον*. Ἀπομιμούμενος τὸν Μωάμεθ ἰσχυρίζετο ὅτι ἐλάμβανεν οὐρανόθεν ἀποκαλύψεις τῇ παρεμβάσει δύο ἀγγέλων. Ἐπιστάμενος τὰ τῆς ἀγυρτίας καὶ τῆς φυσικῆς μαγείας, κατεθάμβου καὶ συνέχεε τοὺς νόας, ἀποπλανῶν τὰ πλήθη διὰ τῶν γοητευμάτων του, ἅτινα ἔκαμνεν ἀποδεκτὰ ὡς ἀληθείας θαύματα· ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τινὲς Μοσλῆμαι συγγραφεῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐβοήθουν αὐτὸν πράγματι δύο πονηρὰ πνεύματα, ἤτοι δαίμονες. Τὰ σχέδια αὐτοῦ, ἐπί τινα χρόνον, ἐστέρθησαν δι' ἐπιτυχίας· τοῦθ' ὅπερ παρέχει τὴν ἀπόδειξιν τῆς τότε μετεώρου γνώμης τῶν Ἀράβων περὶ τὰ θρησκευτικὰ, καὶ τῆς ἑτοιμότητος αὐτῶν πρὸς τὸ ἀσπάζεσθαι οἱονδήποτε νεοφανὲς θρήσκευμα.

Βουδχὰν ὁ Πέρσης, εἰς ὃν ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἐπιτρέψει νὰ μένῃ ἀντιβασιλεὺς τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ὁ Ἀλ-Ἀσβάδ, ὢν ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς κραταιᾶς φατρίας, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον ἅμα τοῦ ἀντιβασιλέως, καὶ ἀφοῦ ἐθανάτωσε τὸν πατέρα τῆς χήρας, ἔγημεν αὐτὴν καὶ ἥρπασε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως. Οἱ κάτοικοι τοῦ Νεδζεράν τὸν προσεκάλεσαν ἵνα λάβῃ τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως αὐτῶν· αἱ πύλαι τῆς Σάνας, πρωτευούσης τοῦ Ἰεμὲν, τῷ ἠνεώχθησαν· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἅπασα ἡ εὐδαίμων Ἀραβία ὑπετάχθη αὐτῷ.

Τὰς ἁρπαγὰς ταύτας ἔμαθεν ὁ Μωάμεθ ὅτε ἦν πά-

σχων ἐν τῷ πρώτῳ σταδίῳ κινδυνώδους νόσου καὶ ἐτυρβάζετο περὶ τὰς προπαρασκευὰς τῆς κατὰ Συρίας εἰσβολῆς. Δυσχεραίνων μήπως ἐπέλθῃ διακοπὴ τῶν σχεδίων του καὶ σκεπτόμενος ὅτι ἅπας ὁ κίνδυνος καὶ ἡ δυσκολία ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀτόμου, διέταξεν εἰς τινας τῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες ἔμενον παρὰ τῷ Ἀλ-Ἀσβάδ, νὰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν εἴτε ἀναφανδὸν εἴτε διὰ στρατηγήματος, ὄντων νομίμων ἑκατέρων τῶν μέσων τούτων, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, συμφώνως πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν ἣν ὁ Ἀλῆς προεκήρυξε. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνεδέχθησαν δύο ἄνδρες ὑπὸ ἐκδικήσεως μᾶλλον ἢ θρησκευτικοῦ ζήλου κινούμενοι. Τὸν μὲν ὀνόματι Ῥαΐζ εἶχε θανασίμως προσβάλει ὁ ἅρπαξ, ὁ δὲ καλούμενος Φιροὺζ ὁ Δαϊλεμίτης ἦτο ἐξάδελφος τῆς νεονύμφου τοῦ Ἀλ-Ἀσβὰδ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ παρ' αὐτοῦ δολοφονηθέντος πατρός της. Ζητήσαντες συνέργειαν παρὰ τῆς γυναικὸς ταύτης, ἧς ὁ μετὰ τοῦ ἅρπαγος γάμος πιθανὸν νὰ ὑπῆρξε γέννημα τῆς βίας, τὴν ἀνέμνησαν τοῦ ἐπιβαλλομένου αὐτῇ καθήκοντος, κατὰ τὸν ἀραβικὸν τοῦ αἵματος νόμον, νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ πρώην συζύγου της. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσαν ὥστε αὐτὴ νὰ διευκολύνῃ νυκτὸς τὴν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀλ-Ἀσβὰδ εἴσοδον, αὐτοῦ κοιμωμένου. Ὁ Φιροὺζ ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τὸν λάρυγγα δι' ἐγχειριδίου, ἀλλ' ἡ βολὴ δὲν ἦτο θανατηφόρος. Ὁ Ἀλ-Ἀσβὰδ ἠγέρθη, αἱ δὲ κραυγαί του κατεπτόησαν τοὺς φύλακας· ἀλλ' ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐξελθοῦσα τοὺς καθησύχασε λέγουσα· «ὁ προφήτης διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς θείας ἐμπνεύσεως.» Καὶ πλέον κραυγαὶ δὲν ἠκούσθησαν, διότι οἱ δολοφόνοι ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ θύματος αὐτῶν. Ὅταν ἡ ἡμέρα ἔφεγγεν, ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ ἐθεάθη κυματίζουσα πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, κῆρυξ δέ τις διὰ τῆς σάλπιγγος ἀνήγγελλε τὸν θάνατον τοῦ Ἀλ-Ἀσβὰδ, καλουμένου ἄλλως Ψεύστου καὶ

ἀπαταιῶνος. Τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ἔσχεν ἔναρξιν καὶ ἔληξεν ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν. Ὁ λαὸς, εὐπειστος, ἠσπάσατο τὸν Ἰσλαμισμὸν μεθ' ὅσης εὐκολίας ἄλλοτε ἐγκατέλειψεν αὐτόν.

Ὁ ἕτερος ἀπαταιὼν Μοσεΐλμας ἦτον εἰς ἄραψ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ὀνεῖφα, διοικητὴς τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας Ὑεμανὰχ, κειμένης μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ Κόλπου. Κατὰ τὸ ἔνναton τῆς Ἐγίρας ἔτος ἐλθὼν εἰς Μέκαν, προεστὼς πρεσβείας ἀποστελλομένης ὑπὸ τῆς φυλῆς του, ἐξεπλήρωσε τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Μωάμεθ· ἀλλ' ἐπανερχόμενος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, διεκήρυξεν, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐπροίκισεν ὡσαύτως διὰ τοῦ δώρου τῆς προφητείας ὅπως βοηθήσῃ τὸν Μωάμεθ κατὰ τὸ ἔργον τῆς εἰς τὴν πίστιν ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνέγραψε καὶ αὐτὸς Κοράνιον, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὡς τόμον ἐμπνευστῆς ἀληθείας. Ἡ θρησκεία αὐτοῦ διεκρίνετο ὡς ὁρίζουσα τῇ ψυχῇ εὐτελῆ ἑστίαν κατὰ τὰ μέρη τοῦ ὑπογαστρίου.

Ἕνεκα τῆς ἐπιῤῥοῆς καὶ δεξιότητος αὐτοῦ ταχέως ἐσαγήνευσε μυριάδας προσηλύτων μεταξὺ τῶν εὐπείστων πατριωτῶν του. Φερόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιτυχιῶν ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μωάμεθ, ἀρχομένην ὧδέ πως.

«Μοσεΐλμας ὁ προφήτης τοῦ Ἀλλὰχ, Μωάμεθ τῷ προφήτῃ τοῦ Ἀλλὰχ! Ἄγε δὴ, ἃς μερίσωμεν εἰς δύο τὸν κόσμον· ἔστω δὲ ὁ μὲν ἥμισυς σὸς, ὁ δὲ ἕτερος ἥμισυς ἐμός.»

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη συνέπεσε νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ Μωάμεθ καθ' ἃν χρόνον τὰ νοσήματα τὸν εἶχον καταβάλει καὶ ἐμερίμνα περὶ στρατιωτικῶν προπαρασκευῶν. Εὐχαριστήθη ὅθεν πρὸς τὸ παρὸν νὰ τῷ ἀπαντήσῃ ὡς ἑξῆς.

«Μωάμεθ ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ, Μοσεΐλμᾳ τῷ Ψεύστῃ! Τοῦ Κυρίου εἶνε ἡ γῆ καὶ δίδει αὐτὴν εἰς κληρονομίαν τοῖς δούλοις αὐτοῦ, οἵτινες ἀξιοῦνται τῆς χάριτός του. Εὐτυχεῖς ἔσονται οἱ ζῶντες ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ.»

Ἕνεκα ἐπειγουσῶν ἄλλων ἀσχολιῶν, αἱ ἁρπαγαὶ τοῦ Μοσεΐλμα δὲν ἀνεστάλησαν, ἐπιφυλαχθείσης τῆς τιμωρίας αὐτοῦ εἰς μέλλουσαν ἡμέραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΗ'.

Ἡ κατὰ τῆς Συρίας ἐκστρατεία εἶνε ἕτοιμος.—Ἡ ἀρχηγία ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Ὀζάμαν.— Ὁ προφήτης ἀποχαιρετίζει τὰ στρατεύματα.—Ἡ τελευταία ἀσθένειά του.—Διδαχαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ τζαμίῳ.—Θάνατος αὐτοῦ καὶ τὰ συνοδεύσαντα αὐτὸν περιστατικά.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑνδεκάτου ἔτους ἀπὸ τῆς Ἐγίρας, μετὰ προπαρασκευὰς ἐκτάκτους, ἰσχυρὸς στρατὸς ἦτον ἕτοιμος νὰ κινήσῃ ὅπως εἰσβάλῃ εἰς τὴν Συρίαν. Ἀπόδειξις τῶν χαλαρωθεισῶν τοῦ Μωάμεθ νοητικῶν δυνάμεων ἦτον, ὅτι ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν πολυαρίθμου στρατοῦ, προκειμένης τοσούτῳ σπουδαίας ἐπιχειρήσεως, εἰς τὸν Ὀζάμαν, νέον μόλις εἰκοσαετῆ, καὶ οὐχὶ εἰς ἕνα ἐκ τῶν γεραιῶν καὶ δεδοκιμασμένων στρατηγῶν του. Ἀλλὰ, ὡς φαίνεται, ἔπραξε τοῦτο χαριζόμενος εἰς αὐτὸν ἕνεκα εὐγνωμοσύνης καὶ γλυκείων ἀναμνήσεων. Ὁ Ὀζάμας ἦτον υἱὸς τοῦ Ζεὶδ, τοῦ θρήσκου τούτου χειραφέτου τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἔδωκεν εἰς τὸν προφήτην τὴν τόσῳ μεγάλην καὶ εὐπρόσδεκτον ἐκείνην ἀπόδειξιν ἀφοσιώσεως, παραχωρῶν αὐτῷ τὴν περικαλλῆ σύζυγόν του Ζηνὰβ. Ὁ Ζεὶδ ἐξηκολούθησεν ὢν μέχρις ἐσχάτων ὁ αὐτὸς πλήρης ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως μαθητὴς, εἶχε δὲ πέσει ἡρωϊκῶς ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς πίστεως κατὰ τὴν ἐν Μούτᾳ μάχην.

Ὁ Μωάμεθ συνεῖδε τὸ παράτολμον τῆς ὁποίας ἐποιή-

ματο ἐκλογῆς, καὶ ἐροβεῖτο μήπως οἱ στρατοὶ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τόσῳ νεαροῦ ἀρχηγοῦ, ἀπειθήσωσιν. Ἓν τινι ὅθεν γενικῇ ἐπιθεωρήσει τοὺς προέτρεψεν εἰς ὑποταγὴν, ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς ὅτι ἄλλοτε ὁ Ζεὺδ, πατὴρ τοῦ Ὀζάμα, ὡδήγησε παραπλησίαν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν αὐτῶν ἐχθρῶν καὶ ἔπεσεν ὑπὸ τὰς βολὰς αὐτῶν. Θὰ προσηνέγκετο ὅθεν δίκαιος φόρος εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, παρεχομένης τῆς εὐκαιρίας εἰς τὸν υἱὸν ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Τότε παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νεαροῦ στρατηγοῦ, ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ πολεμήσῃ ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐναντίον ὅλων οἵτινες ἤθελον ἀρνεῖσθαι τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ. Τὸ στράτευμα ἐξήλασεν αὐθημερὸν, ἐστρατοπέδευσε δὲ εἰς Δζὸρρ, ὀλίγα μίλια μακρὰν τῆς Μεδίνης· ἀλλὰ περιστατικά τινα παρεμπόδισαν τὴν πορφωτέρω πορείαν.

Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ὁ Μωάμεθ προσεβλήθη ὑπὸ παροξυσμοῦ τῆς ἀσθενείας ἐκείνης, ἥτις ἀπό τινος χρόνου τὸν ἐβασάνιζε καὶ τὴν ὁποίαν τινὲς ἐθεώρησαν ὡς ἀπόρροιαν τῆς ἀφανοῦς ἐνεργείας τοῦ δηλητηρίου, ὅπερ ἐδόθη αὐτῷ εἰς Καϊβὰρ. Ὁ παροξυσμὸς αὐτὸς ἤρχιζε διὰ σφοδρᾶς καρηβαρίας, συνοδευομένης ὑπὸ σκοτοδινίας καὶ τῆς παραληρήσεως, ἥτις, καθὰ φαίνεται, συνεμίγνυτο πάντοτε κατὰ τοὺς ἐξ οἱασδήποτε ἀσθενείας παροξυσμοὺς αὐτοῦ. Περὶ τὰς μέσας ὥρας τῆς νυκτὸς ἐξεγερθεὶς ὑπὸ τρομεροῦ ὀνείρου, διέταξε θεράποντά τινα δοῦλον νὰ τὸν συνοδεύσῃ λέγων αὐτῷ, ὅτι προσεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν τεθνεώτων, οἵτινες ἔκειντο ἐν τῷ δημοσίῳ νεκροταφείῳ τῆς Μεδίνης, νὰ πορευθῇ ἐπὶ τόπου καὶ δεηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν. Παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ δούλου διέβη τὴν σκοτεινὴν καὶ σιγηρὰν πόλιν, ὅπου τὰ πάντα βαθὺς κατεῖχεν ὕπνος, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, κείμενον ἀπέξω τῶν τειχῶν.

Σταθεὶς ἐν μέσῳ τῶν μνημείων, ὕψωσε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς κεκοιμημένους τὴν ἑξῆς

ἐπίσημον ἀποστροφήν. «Χαίρετε, ὦ κάτοικοι τῶν τάφων! Εἰρηνικωτέρα ἔσεται ἡ πρωΐα, καθ' ἣν θέλετε ἐξυπνήσει, ἐκείνης ἥτις ἀναμένει τοὺς ζῶντας. Εὐτυχεστέρα εἶνε ἡ θέσις σας τῆς ἐκείνων. Ὁ Θεὸς σᾶς ἀπήλλαξεν ἐκ τῶν κλυδώνων, οἵτινες ἀπειλοῦσιν αὐτοὺς καὶ οἵτινες ἀλλήλοις ἔπονται, οἷον αἱ ὧραι τῆς θυελλώδους νυκτὸς, ὧν ἑκάστη διαδέχεται σκοτεινότερον τὴν ἄδη ἀπελθοῦσαν.»

Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων προσευχὴν αὐτοῦ, στραφεὶς εἶπε πρὸς τὸν δοῦλόν του. «Μοὶ ἐδόθη ἵνα ἐκλέξω δυοῖν θάτερον· ἢ νὰ μείνω ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἀπολαύων ἁπασῶν τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, ἢ νὰ ἐπιστρέψω τὸ τάχιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐγὼ δὲ ἐξελεξάμην τὸ τελευταῖον.»

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ νόσος αὐτοῦ ἔλαβε βιαίαν ἐπίτασιν, εἰ καὶ ἐσπούδαζε νὰ μὴ διακόπτῃ τὰς τακτικὰς αὐτοῦ περιοδεύσεις καὶ ἤλλασσε διαμονὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν παρ' ἑκάστῃ τῶν διαφόρων αὐτοῦ συζύγων, ὡς εἰώθει. Εὑρισκόμενος εἰς τὸ οἴκημα τῆς Μαϊμούνας, ὁ παροξυσμὸς τῆς ἀσθενείας του κατέστη τοσοῦτῳ σφοδρὸς, ὥστε εἶδεν ὅτι ταχέως θὰ ἀπέθνησκεν. Τότε ἐπεθύμησε νὰ εὑρεθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς εὐνοουμένης συζύγου του Ἀγεσᾶς, ὅπως διέλθῃ μετ' αὐτῆς τὰς ὑπολειπομένας ὀλίγας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Ἔχων περίδετον τὴν κεφαλὴν καὶ στηριζόμενος τὸ σαλευόμενον σῶμά του ἐπὶ τῶν βραχιόνων τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ Φάδχλ, υἱοῦ τοῦ Ἀλ-Ἀββὰς, ἐπορεύθη εἰς τὴν κατοικίαν της. Ὡς οὗτος, καὶ αὐτὴ ἔπασχε βιαίαν καρηβαρίαν, τὸν παρεκάλεσε δὲ νὰ τῇ συμβουλεύσῃ θεραπευτικόν τι μέσον.

«Καὶ πρὸς τί ἡ θεραπεία; τῇ εἶπε. Κάλλιον διὰ σε ἂν ἀπέθνησκες πρὸ ἐμοῦ. Τότε θὰ σοὶ ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμοὺς, θὰ σὲ ἐνείλισσον τῇ νεκρικῇ σου ἐσθῆτι, θὰ σὲ ἐνεταφίαζον καὶ θὰ προσηυχόμην ὑπὲρ σοῦ.»

«Ἄριστα, ἀπεκρίθη αὐτὴ· καὶ ἔπειτα θὰ ὑπέστρεφες εἰς τὸν οἰκόν μου ὅπως συμβιώσῃς μετ' ἄλλης τινὸς ἐκ τῶν συζύγων σου, ἥτις θὰ ὠφελεῖτο ἐκ τοῦ θανάτου μου.»

Ὁ Μωάμεθ ἐμειδίασε πρὸς τοιαύτην ἔκφρασιν ζηλοτύπου στοργῆς καὶ παρεδόδη εἰς τὴν μέριμναν αὐτῆς. Ἡ μόνη ζῶσα θυγάτηρ του Φατιμὲ, ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλῆ, ἦλθε τότε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Ἡ Ἀγεσὰ ἔλεγεν, ὅτι οὐδέποτε ἔγνω ἄνθρωπον νὰ ὁμοιάζῃ τὸν προφήτην κατὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρος παρὰ τὴν θυγατέρα του ταύτην. Ὁ Μωάμεθ περιποιήθη αὐτὴν πάντοτε μετὰ σεβαστῆς στοργῆς. Ὅταν ἤρχετο πρὸς αὐτὸν συνείθιζεν οὗτος νὰ ἐγείρηται, νὰ βαίνῃ πρὸς αὐτὴν, νὰ λαμβάνῃ καὶ ἀσπάζηται τὴν χεῖρά της, καὶ νὰ τὴν καθίζῃ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν. Τὴν κατὰ τὴν παροῦσαν περίπτωσιν συνέντευξιν αὐτῶν διηγεῖται ἡ Ἀγεσὰ, συμφώνως πρὸς τὰς διασωθείσας παρὰ τοῦ Ἀβουλφέδα παραδόσεις, ὧδέ πως.

«Καλῶς ἦλθες τέκνον μου, εἶπεν ὁ προφήτης, καὶ ἐκάθισεν αὐτὴν παρὰ τὸ πλευρόν του. Τότε τῇ ἐψιθύρισε λέξεις τινὰς εἰς τὸ οὖς, ἡ δὲ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Νοήσας τὴν θλῖψιν αὐτῆς τῇ ἐψιθύρισε ἔτι ὀλίγας τινὰς, καὶ εὐθὺς ἔλαμψεν ὑπὸ χαρᾶς τὸ πρόσωπόν της. 'Τί τρέχει, ἠρώτησα τὴν Φατιμὲν, ὅτι ὁ προφήτης τιμᾷ σὲ μετ' ἐμπιστοσύνης διακεκριμένης, ἧς οὐδεμίαν τῶν συζύγων του ἠξιωσέ ποτε.'—'Δὲν δύναμαι νὰ φανερώσω τὸ μυστικὸν τοῦ προφήτου,' ἀπεκρίθη ἡ Φατιμὲ. Μολοντοῦτο μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ ὡμολόγησεν, ὅτι κατὰ πρῶτον μὲν τῇ ἀνήγγειλεν τὸν ἐπικείμενον θάνατόν του, ἀλλὰ βλέπων τὰ δάκρυά της παρηγόρτεν αὐτὴν διὰ τῆς βεβαιότητος, ὅτι μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὴ θὰ τὸν ἠκολούθει, καὶ ὅτι θὰ ἀνηγορεύετο ἐν τῷ οὐρανῷ ἡγεμονὶς μεταξὺ τῶν πιστῶν τοῦ φύλου αὐτῆς.»

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ὁ Μωάμεθ ἐβασανίσθη ὑπὸ ὀξέος πυρετοῦ, διέτασσε δὲ νὰ τῷ κενῶσιν ἀγγεῖα ὕδατος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ

σώματός του, φωνάζων ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν πόνων, «Τώρα αἰσθάνομαι τὸ δηλητήριον τοῦ Καϊβὰρ νὰ καταβιβρώσκῃ τὰ ἐντόσθιά μου.»

Ἀναλαβόντα μικρόν τι τὸν ἐβοήθησαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ τζαμίον, κείμενον παρὰ τὴν κατοικίαν του. Ἐκεῖ δὲ καθίσας ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου του ἠ βήματος, προσηυχήθη ἀφωσιωμένως. Εἶτα ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ ἀκροατήριον, ὅπερ ἦτο πολυάριθμον, εἶπεν· «Ἐάν τις ἐξ ὑμῶν ἐλέγχηται ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως, ἂς τὸ εἴπῃ ὅπως παρακαλέσω τὸν Θεὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ.»

Ἀκούσας τοῦτο ἄνθρωπός τις, ὃν ἐνόμιζον ὡς θρῆσκον Μοσλήμην, ἐστάθη ἐν τῷ μέσῳ καὶ ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ὑποκριτὴν, ψεύστην καὶ ἀδρανῆ μαθητὴν. «Ἄθλιε, ἀνέκραξεν ὁ Ὁμὰρ, διατὶ νὰ γνωστοποιήσῃς ὅ τι ὁ Θεὸς ἠὐδόκει νὰ μένῃ κεκρυμμένον.» Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ στραφεὶς ἐπιπληκτικῶς πρὸς τὸν Ὁμὰρ, «Τί τοῦ Καττὰθ, εἶπε· κάλλιον τὸ ἐρυθριᾶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἢ τὸ βασανίζεσθαι ἐν τῷ μέλλοντι.» Τότε ἀνυψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ δεόμενος ὑπὲρ τοῦ αὐτοκατακρίτου, «Θεὲ! ἀνεφώνησεν, δὸς αὐτῷ εὐθυβουλίαν καὶ πίστιν, καὶ ἀπάλλαξον αὐτὸν πάσης ἀσθενείας, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐκείνας τῶν ἐντολῶν σου ἃς τῷ ὑπαγορεύει ἡ συνείδησις.»

Ἀποτείνων ἐκ νέου τὸν λόγον πρὸς τὴν ὁμήγυριν εἶπεν, «Ἐὰν ὑπάρχῃ τις μεταξὺ ὑμῶν ὃν νὰ ἐπάταξά ποτε, ἰδοὺ ὁ νῶτός μου, ἂς μὲ πατάξῃ εἰς ἀνταπόδοσιν. Ἐὰν ὑπάρχῃ τις ὃν ποτε νὰ ἐδυσφήμησα, ἂς μὲ ὀνειδίσῃ τώρα. Ἐὰν ὑπάρχῃ τις τοῦ ὁποίου ν' ἀφῄρεσά τι ἀδίκως, ἂς προσέλθῃ καὶ θέλει ἀποζημιωθῆ.»

Εἷς μεταξὺ τοῦ πλήθους ἀνέμνησε τὸν Μωάμεθ τῆς ὀφειλῆς τριῶν ἀργυρῶν δηναρίων, καὶ πάραυτα τῷ ἀπεδόθησαν σὺν τόκῳ. «Πολλῷ εὐκολώτερον, εἶπεν ὁ προφήτης, τὸ ὑπομένειν τὴν τιμωρίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἢ εἰς τὴν αἰωνιότητα.»

Τότε ἐδεήθη θερμῶς ὑπὲρ τῶν πιστῶν, οἵτινες ἐπε-

σαν παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Ὀχὼδ μάχην, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων οἵτινες ἐδεινοπάθησαν κατὰ τὰς ἄλλας ὑπὲρ τῆς πίστεως μάχας, μεσιτεύων ὑπὲρ αὐτῶν δυνάμει τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν ζώντων καὶ νεκρῶν συνθήκης.

Ἀποτεινόμενος ἔπειτα πρὸς τοὺς Μωαδζερίνους, ἤτοι ἐξορίστους, οἵτινες συνώδευσαν αὐτὸν ἐκ Μέκας, τοὺς προέτρεψε νὰ σέβωνται τοὺς Ἀνσαριανοὺς, ἤτοι τοὺς συμμάχους τῆς Μεδίνης. «Ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν πιστῶν, ἔλεγε, θὰ αὐξήσῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος τῶν συμμάχων οὐδέποτε. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἰκογένειά μου· παρ' αὐτοῖς εὗρον ἄσυλον. Εὐεργετεῖτε τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτοὺς καὶ διακόπτετε τὰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐχθρικῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένων.»

Εἶτα ἔδωκεν αὐτοῖς τὰς τρεῖς τελευταίας ἐντολάς του.

1. Διώξατε ἐκ τῆς Ἀραβίας ὅλους τοὺς εἰδωλολάτρας.

2. Παραχωρεῖτε πρὸς ἅπαντας τοὺς προσηλύτους ἴσα τοῖς ὑμετέροις προνόμια.

3. Ἀφιεροῦσθε ἀδιαλείπτως εἰς τὴν προσευχήν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς προτρεπτικῆς αὐτοῦ ὁμιλίας, στηρίζοντες αὐτὸν τὸν ἐπανήγαγον εἰς τὸ οἴκημα τῆς Ἀγεσᾶς, ἀλλ' ἔφθασεν ἐκεῖ μὲ τοσοῦτον ἐξηντλημένας τὰς δυνάμεις, ὥστε ἐλειποθύμησεν.

Ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ ὁσημέραι ἐδεινοῦτο, συνοδευομένη, ἐν στιγμαῖς, ὑπὸ παραληρήσεως, διότι ἐλάλει περὶ ἐπισκέψεων ἃς δῆθεν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ, ὃν ἀπέστελλεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ὑγείας του, καὶ ὅτι ὁ ἄγγελος οὗτος τῷ εἶπεν, ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνῆκε νὰ ὁρίσῃ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του, ἀπαγορεύσαντος τοῦ Ἀλλὰχ εἰς τὸν ἄγγελον τοῦ θανάτου νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ προφήτου ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ.

Ἔν τινι τῶν παροξυσμῶν αὐτοῦ ἐζήτει τὰ πρὸς γραφὴν ἀναγκαῖα, θέλων νὰ κληροδοτήσῃ κανόνας τινὰς ἀγωγῆς εἰς τοὺς ὀπαδούς του. Οἱ παρευρισκόμενοι ἐθορυβήθησαν φοβηθέντες μήπως ἤθελε πράξει τι ἐλαττοῦν τὸ κῦρος τοῦ Κορανίου. Ἀκούσας αὐτοὺς συζητοῦντας πρὸς ἀλλήλους, ἂν ἔπρεπεν ἢ ὄχι νὰ παραδεχθῶσι τὴν αἴτησίν του, τοῖς διέταξε ν' ἀποσυρθῶσι τοῦ κοιτῶνος, καὶ ὅταν ἐπανῆλθον οὐδόλως τοῖς ὡμίλησε περὶ τοῦ ἀντικειμένου.

Τὴν Παρασκευὴν, ἡμέραν τῆς θρησκευτικῆς συνελεύσεως, προητοιμάσθη, καί τοι δεινῶς ἔχων, νὰ τελετουργήσῃ ἐν τῷ τζαμίῳ, προσέταξε δὲ νὰ χύσωσι πάλιν ἐπάνω του ὕδατα ὅπως δροσισθῇ καὶ ἐνδυναμώσῃ· ἀλλ' ἀποπειραθεὶς νὰ προβῇ ἔστη λειποθυμῶν. Ὅταν ἀνέλαβε, διώρισε τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ νὰ εἴπῃ τὰς δημοσίας προσευχὰς, παρατηρῶν, «ὅτι ὁ Ἀλλὰχ ἔδωκεν εἰς τὸν δοῦλον αὐτοῦ τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀντικαθιστᾷ ὅντινα βούλεται εἰς τὴν θέσιν του.» Τινὲς ἀκολούθως ἰσχυρίσθησαν, ὡς ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐνόησε ν' ἀναγορεύσῃ τὸν γεραιὸν καὶ δεδοκιμασμένον αὐτοῦ φίλον καὶ θιασώτην ὡς διάδοχόν του εἰς τὴν ὑπουργίαν· ἀλλ' ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἀπέδωκε λίαν ἀσαφῆ ἔννοιαν εἰς τοὺς λόγους.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἀναγγέλλουσιν εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅτι ἡ ἐμφάνεια τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἐπὶ τοῦ βήματος διήγειρε μέγαν σάλον, διαφημισθέντος ὅτι ὁ προφήτης ἀπεβίωσε. Συνενῶν τὰς τελευταίας αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ἀντεχόμενος τῶν ὤμων τοῦ Ἀλῆ καὶ Ἀλ-Ἀββᾶς, ἐπορεύθη εἰς τὸ τζαμίον, καὶ χαρὰν ἐπέχυσε καθ' ἅπασαν τὴν ὁμήγυριν ἡ παρουσία αὐτοῦ. Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἐπαύσατο τῶν προσευχῶν, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ ἐξακολουθήσῃ, καὶ καθίσας ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐπανελάμβανε τὰς δεήσεις. Εἶτα, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ὁμήγυριν, εἶπεν. «Ἤκουσα ὅτι φήμη τις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ προφήτου σας ἀνεφόβησεν ὑμᾶς. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν προφητῶν ἡ ζωὴ ὑπῆρξεν ἀτελεύτητος, ἵνα νομίζητε ὅτι οὐδέποτε ἔμελλε νὰ σᾶς ἐγκαταλείψω; Τὰ πάντα γίνονται ὡς ὁ Θεὸς κελεύει

καὶ κατὰ τὸν προσδιωρισμένον αὐτοῖς χρόνον, ὃν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπισπεύσῃ οὔτε νὰ διεκφύγῃ. Ἐπανέρχομαι εἰς ἐκεῖνον ὅστις μὲ ἔπεμψε, καὶ ἡ τελευταία μου ἐντολὴ εἶνε νὰ ἦσθε πάντοτε ἡνωμένοι, νὰ ἀγαπᾶσθε, σέβησθε καὶ βοηθῆσθε ἀμοιβαίως, νὰ προτρέπητε ἀλλήλους εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν ἐν τῇ πίστει σταθερότητα καὶ εἰς τὸ ἀγαθοεργεῖν· διὰ μόνων τῶν μέσων τούτων οἱ ἄνθρωποι εὐδαιμονοῦσι· πάντα τὰ λοιπὰ φέρουσιν εἰς τὸν ὄλεθρον.»

Περαίνων τὸν παραινετικὸν αὐτοῦ λόγον ἐπιπροσέθηκεν. «Οὐδὲν ἄλλο πράττω ἢ νὰ προπορευθῶ ὑμῶν· σεῖς θέλετε μὲ ἀκολουθήσει μετ' οὐ πολύ, ὁ θάνατος ἀναμένει ἅπαντας ἡμᾶς· μηδεὶς ὄθεν ἂς ζητῇ νὰ τὸν ἀποστρέψῃ ἀπ' ἐμοῦ. Ὡσπερ ἡ ζωή μου ὑπῆρξε πρὸς τὸ καλόν σας, οὕτω καὶ ὁ θάνατός μου ἔσεται.»

Οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖοι λόγοι οὓς ἐλάλησε δημοσίᾳ καὶ πάλιν ὅ τε Ἀλῆς καὶ Ἀββὰς μετήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ οἴκημα τῆς Ἀγεσᾶς.

Εἰς ἐπιοῦσάν τινὰ ἡμέραν ὁ νοσῶν διήρχετο διάλειμμα τόσῳ ἥσυχον, ὥστε ὁ Ἀλῆς, ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ὁ Ὁμὰρ καὶ οἱ λοιποί, οἵτινες διαρκούσης τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ πλησίον του, ἐξῆλθον πρὸς στιγμὴν ὅπως ἐπιβλέψωσιν ἐπὶ τὰ οἰκιακά των. Μόνη ἡ Ἀγεσὰ ἔμεινε μετ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ διάλειμμα ἦτο ἀπατηλόν. Οἱ πόνοι ἐπανῆλθον μετὰ διπλασίας σφοδρότητος. Βλέπων τὸν θάνατον προσεγγίζοντα ἀφῆκε διαταγὰς ὅπως ἀποδοθῇ ἡ ἐλευθερία εἰς ἅπαντας τοὺς δούλους αὐτοῦ, τὸ δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ του εὑρισκόμενον χρηματικὸν διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν πτωχῶν. Εἶτα, ἀνυψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀνέκραξε, «Θεὲ, πάρεσο κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ θανάτου μου.»

Ἡ Ἀγεσὰ πάραυτα ἀπέστειλεν ἀγγέλλουσα τὸ γινόμενον εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν Ἀφζὰν. Μόνη εὑρεθεῖσα πλησίον τοῦ Μωάμεθ, ἐβάσταζε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γονάτων της, ἀτενίζουσα πρὸς αὐτὸν με-

τὰ περιπαθοῦς ἀδημονίας καὶ προσπαθοῦσα νὰ συγκεράσῃ τὰς ἀγωνίας τοῦ θανάτου του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ ψυχορράγων ἐβύθιζε τὴν χεῖρά του ἐντὸς δοχείου ὕδατος καὶ περιέβρεχε νωθρῶς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἀνυψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ προσηλῶν αὐτοὺς πρὸς τὰ ἄνω ἐπί τινα ὥραν, μετ' ἀκινητούντων βλεφάρων, ἐβόησε ἐν τόνῳ διαλείποντι. «Ἀλλὰχ! οὕτως ἔστω!—μεταξὺ τῶν ἐνδόξων κατοίκων τοῦ παραδείσου!»

«Ἐνόησα ἐκ τῶν λόγων τούτων», εἶπεν ἡ Ἀγεσὰ, ἥτις ἐξιστόρησεν ἔπειτα τὴν σκηνὴν τοῦ θανάτου, «ὅτι ἡ τελευταία αὐτοῦ στιγμὴ ἐπῆλθε, καὶ ὅτι ἐποιήσατο ἐκλογὴν ὑπερφυοῦς ὑπάρξεως.»

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπάγωσαν, ἡ δὲ ζωὴ ἐσβέσθη. Ἡ Ἀγεσὰ ἔθηκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου καὶ τύπτουσα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στῆθος αὐτῆς ἐδόθη εἰς τὰς οἰμωγάς. Αἱ κραυγαὶ αὐτῆς συνεκάλεσαν τὰς λοιπὰς τοῦ Μωάμεθ συζύγους, ὁ δὲ θορυβώδης αὐτῶν θρῆνος διεσάλπισε τὸ γεγονὸς καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν. Ἐκπληξις κατέλαβε τὸν λαὸν, ὡσεὶ νὰ συνέβη τεράστιόν τι. Πᾶσα ἐργασία κατέπαυσεν. Ὁ γρατὸς, ὅστις ἔπτυσσε τὰς σκηνὰς, διετάχθη νὰ ἐπιστῇ, καὶ ὁ Ὀζάμας, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχε τὸν πόδα εἰς τὸν ἀναβολέα, ἕτοιμος ὢν νὰ ὁδεύσῃ, ἀνέστρεψε τὸν ἵππον αὐτοῦ πρὸς τὰς πύλας τῆς Μεδίνης καὶ ἔστησε τὴν σημαίαν αὐτοῦ πρὸ τῆς θύρας τοῦ προφήτου.

Τὸ πλῆθος συνεσωρεύθη ὅπως ἴδῃ τὸ λείψανον, ὁ σάλος δὲ καὶ ἡ συζήτησις ἐπεκράτησαν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κοιτῶνος τοῦ θανάτου. Τινὲς ἠπίστουν εἰς τὸ ἐνάργὲς τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν. «Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀπέθανεν;» ἐφώναζον. «Δὲν εἶνε ὁ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἡμῶν μεσίτης; Πῶς λοιπὸν εἰμπορεῖ νὰ ἀπέθανεν; Τοῦτο εἶνε ἀδύνατον! Εὑρίσκεται μόνον εἰς ἔκστασιν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ὁ Ἴσας (Ἰησοῦς) καὶ οἱ ἕτεροι τῶν προφητῶν.»

Ἐνῷ ὁ λαὸς περιεκύκλου τὸ οἴκημα ἀπαιτῶν θορυ-

δωδῶς νὰ μὴ ταφῇ τὸ σῶμα, ἀρίκετο ὁ Ὁμὰρ, ὅστις πρὸ μικροῦ ἔμαθε τὸ συμβὰν. Σπώμενος τὴν σπάθην αὐτοῦ καὶ διασχίζων τὸ πλῆθος ἠπείλησεν, ὅτι θ' ἀπέκοπτε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ ἀποτολμήσοντος νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ὁ προφήτης ἀπέθανεν. «Ἀπέρχεται μόνον ἐπί τινα χρόνον, εἶπεν, καθὼς ὁ Μούσας (Μωϋσῆς), ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμρὰμ, ὅστις ἔμεινε τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ὄρους· θέλει δὲ, ὡς αὐτὸς, ἐπανέλθει.»

Ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, ὅστις εἶχε πορευθῇ εἰς ἀπέχουσάν τινα συνοικίαν τῆς πόλεως, ἔφθασεν ἐν καιρῷ ὅπως συγκεράσῃ τὴν ἀπελπισίαν τοῦ λαοῦ καὶ καταπραΰνῃ τὰς παραφορὰς τοῦ Ὁμὰρ. Μεταβὰς εἰς τὸν κοιτῶνα ἀνέσυρε τὴν σινδόνα, ἥτις ἐκάλυπτε τὸ λείψανον, καὶ ἀσπαζόμενος τὸ ὠχρὸν τοῦ Μωάμεθ πρόσωπον, «Ὦ σὺ! ἀνέκραξεν, ὅστις μοὶ ἦσο ὡς πατὴρ καί ὡς μήτηρ· γλυκὺς εἶσαι καὶ τώρα νεκρὸς, ζώσας δὲ εὐωδίας ἀναδίδεις! Ἤδη ζῇς ἐν μέσῳ τῆς ἀτελευτήτου μακαριότητος, διότι ὁ Ἀλλὰχ δὲν θέλει ποτὲ σὲ ὑποβάλει εἰς δεύτερον θάνατον.»

Εἶτα καλύψας τὸ λείψανον ἐξῆλθε καὶ ἐσπούδασε νὰ κατασιγάσῃ τὸν Ὁμὰρ, ἀλλὰ βλέπων τοῦτο ἀκατόρθωτον ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τὸ πλῆθος· «Τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν ὁ Μωάμεθ ἦνε τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς λατρείας σας, αὐτὸς ἀπέθανεν· ἀλλ' ἐὰν ὁ Θεὸς ἦνε ὅν-περ λατρεύετε, αὐτὸς δὲν ἀποθνήσκει. Ὁ Μωάμεθ ἦτο μόνον προφήτης τοῦ Θεοῦ καὶ συμμετέσχε τοῦ τέλους εἰς ὅπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀπόστολοι καὶ ἅγιοι ἄνδρες ὑπέκυψαν. Αὐτὸς ὁ Ἀλλὰχ εἶπεν ἐν τῷ Κορανίῳ του, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἦτο μόνον ἀπεσταλμένος αὐτοῦ καὶ ὅτι ὑπέκειτο εἰς τὸν θάνατον. Τί λοιπόν! θέλετε στρέψει τὰ νῶτα καὶ ἐγκαταλείψει τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ διδασκαλίας διότι ἀπέθανεν; Ἐνθυμήθητε ὅτι ἡ ἀποστασίασας οὐδόλως βλάπτει τὸν Θεὸν, καθιστᾷ ὅμως ἀναπόφευκτον τὴν καταδίκην σας· ἐνῷ αἱ εὐλογίαι τοῦ Θεοῦ θέλουσιν ἐπέλθει ἐπὶ ἐκείνων οἵτινες μείνωσι πιστοὶ εἰς αὐτὸν.»

Ὁ λαὸς ἠκροάζετο τὸν Ἀβοὺ-Βεκὴρ μετὰ δακρύων καὶ λυγμῶν, ἐνῷ δὲ ἤκουεν, ἡ ἀπελπισία του διεσκεδάζετο. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὁμὰρ ἐπὶ τέλους ἐπείσθη, ἀλλ' ἔμενεν ἀπαρηγόρητος. Κυλιόμενος κατὰ γῆς ὠδύρετο τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, ἅτε δὴ ἀναμιμνησκόμενος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ καὶ φίλου.

Ὁ θάνατος τοῦ προφήτου, κατὰ τοὺς Μοσλήμας ἱστορικοὺς Ἀβουλφέδαν καὶ Ἀλ-Ζανναβῆν, συνέπεσε κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων του ἡμέραν, ὅτε συνεπλήρου τὸ ἑξηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Συνέβη κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἀπὸ τῆς Ἐγίρας ἔτος καὶ τὸ 632. ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας.

Τινὲς τῶν προσφιλεστέρων αὐτοῦ συγγενῶν καὶ φίλων προπαρεσκευάσαντο τὰ πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ σώματος. Οὗτοι ἐβεβαίωσαν ὅτι θαυμασία τις εὐωδία, ἣν ὅτε ἔζη, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν συζύγων καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ἀνέδιδε τὸ σῶμά του, ἐξηκολούθει ν' ἀναβρύῃ ἐξ αὐτοῦ· ὥστε, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἀλῆ, «ἐφαίνετο οἱονεὶ ἦτο ταὐτοχρόνως νεκρὸς καὶ ζῶν.»

Ἀφ' οὗ ἔπλυναν καὶ ἤλειψαν μύροις τὸ σῶμα, ἐνείλιξαν αὐτὸ τρισὶ περικαλύμμασι, δύο μὲν λευκοῖς, ἓνὶ δ' ἐκ ῥαβδωτοῦ ὑφάσματος τοῦ Ἰεμὲν· θυμιάσαντες δὲ τὸ ὅλον δι' ἀμβάρου, μόσχου, ἀλόης, καὶ ἄλλων εὐόσμων βοτανῶν, ἐξέθηκαν αὐτὸ ἐν τόπῳ δημοσίῳ, ἐκφωνηθεισῶν ἐπ' αὐτοῦ ἑβδομήκοντα δύο προσευχῶν.

Τὸ σῶμα ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἄταφον, κατὰ τὰ ἀνατολικὰ ἔθιμα, καὶ ὅπως πεισθῶσιν οἱ εἰσέτι πιστεύοντες εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ληθαργίας· ἀλλ' ὅταν αἱ ἀποδείξεις τοῦ θανάτου δὲν ἐδύναντο ἐπὶ πλέον νὰ ἀμφισβητηθῶσιν, ἐγένοντο αἱ πρὸς ἐνταφιασμὸν προπαρασκευαί. Τότε ἠγέρθη ἔρις ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς ταφῆς. Οἱ μὲν Μωαδζερῖνοι, ἤτοι οἱ ἐκ Μέκας μαθηταί, ἐπέμενον νὰ ταφῇ ὁ νεκρὸς ἐν τῇ πόλει αὐτῶν, ἥτις ὑπῆρξε γῆ τῆς γεννήσεώς του, οἱ δὲ Ἀνσαριανοὶ ἐξῃτοῦντο τὴν τιμὴν ταύτην ὑπὲρ τῆς Μεδίνης, ἥτις τῷ προ-

σήνεγκεν ἄσυλον καὶ ὑπῆρξεν ὁ τόπος τῆς διαμονῆς του καθ' ὅλην τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ βίου του. Τρίτη μερὶς ἤθελε νὰ μετακομισθῶσι τὰ λείψανα αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὸν τόπον τῆς ταφῆς τῶν προφητῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ, οὗ τινος ὁ λόγος πάντοτε ὑπερίσχυε, διεκήρυξεν ὅτι, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μωάμεθ ἐξέφρασε πολλάκις γνώμην, οἱ προφῆται ἔδει νὰ θάπτωνται ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα καὶ ἀπέθνησκον. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, κατὰ γράμμα συνεμορφώθησαν, διότι ὤρυξαν λάκκον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἀγεσᾶς, ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν κλίνην ἐφ' ἧς ὁ Μωάμεθ ἐξέπνευσεν.

Σημείωσις.—Ὁ οἶκος τῆς Ἀγεσᾶς ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ τζαμίου, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εὐτελὲς κτίριον μὲ τοίχους ἐκ πηλοῦ, ἡ δὲ στέγη αὐτοῦ, ἐσκεπασμένη διὰ βαίων φοινίκων, ἐστηρίζετο ὑπὸ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων τούτων. Ἀργότερον, αὐτὸ τὸ τζαμίον ἐνεκλείσθη ἐντὸς εὐρυχώρου ναοῦ, διαγραφομένου ὑπὸ κιονοστοιχίας, ἀποτελούσης ὀρθογώνιον τετράπλευρον 165 μέτρων μήκους, πρὸς 130 πλάτους, ἀστεγάστου, καὶ ἐχόντος τέσσαρας πύλας εἰσόδου. Ἡ κιονοστοιχία, ἀπαρτιζομένη ἐκ τινων σειρῶν στηλῶν διαφόρου μεγέθους, μεμαρμαρωμένων καὶ χρώμασι διηνθισμένων, βαστάζει τάξιν μικρῶν θόλων, ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ τετραγώνου. Κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας ἐγείρονται ὑψηλοὶ καὶ λεπτόδομοι μιναρέδες.

Παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει περίβολος, περφραγμένος διὰ σιδηροῦ ἕρκους, πράσινα κεχρωματισμένος, δικτυωτῶς κατειργασμένος καὶ διάπλοκος χρυσωτῷ ὀρειχαλκίνῳ ἑλκύσματι· ἀπὸ οὐδενὸς μέρους εἶνε ὁρατὸν τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἰ μὴ ἀπὸ θυριδίων, ἓξ περίπου τετραγωνικῶν δακτύλων. Ἡ περίβολος αὕτη, τὸ μέγα καταφύγιον τῶν προσκυνητῶν, καλεῖται Ἀζήρας, περιέχει δὲ τοὺς τάφους τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν δύο αὐτοῦ φίλων καὶ πρώτων διαδόχων Ἀβοὺ-Βεκὴρ καὶ Ὁμὰρ. Ὑπεράνω ἐγείρεται ὑψηλὸς θόλος, ᾧ ἐφίστανται σφαῖρα καὶ ἡμισέληνος χρυσωταί· ἅμα δὲ ὡς οἱ προσκυνηταὶ, κατὰ

τὴν εἰς Μεδίναν προσέγγισίν των, διακρίνωσιν αὐτὰς, χαιρετίζουσι τὸν τάφον τοῦ προφήτου, ὑποκλινόμενοι ἕως ἐδάφους καὶ ἀπευθύνοντες κεκανονισμένας προσευχάς. Τὸ τεράστιον διήγημα, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐθεωρεῖτο ὡς ἀληθὲς, ὅτι τὸ φέρετρον τοῦ Μωάμεθ ἔμενε μετέωρον, χωρὶς οὐδενὸς στηρίγματος, καὶ ὅπερ τινὲς χριστιανοὶ συγγραφεῖς ἠρμήνευσαν ὑποθέσαντες, ὅτι τὸ φέρετρον αὐτὸ ἦτο ἐκ σιδήρου καὶ δεξιῶς μεσόθι δύο μαγνητῶν τεθειμένον, εἶνε μῦθος.

Τὸ τζαμίον ὑπέστη μεταβολὰς. Εἰς ἐποχήν τινα φοβερὸς λαίλαψ κατηδάφισεν αὐτὸ ἐν μέρει καὶ τὸ κατέστρεψε· τὸ ἀνεκαίνισεν ὅμως ὁ Τοποτηρητὴς τῆς Αἰγύπτου. Ἀκολούθως διάφοροι Καλῖφαι εὔρυναν καὶ καθωράϊσαν αὐτὸ, ἰδίως δὲ ὁ Οὐαλὴδ Α'. ὑφ' ὃν ἔλαβε χώραν ἡ ἐκπόρθησις καὶ κατάκτησις τῆς Ἱσπανίας. Οἱ Βαχαβῖται ἀπεγύμνωσαν αὐτὸ τῶν ἀπείρων του ἀναθηματικῶν θησαυρῶν, ὅταν ἐκυρίευσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Μεδίναν. Τὴν σήμερον, εἰ καὶ ἐκπεπτωκότος κατὰ τὴν λαμπρότητα, ἐπιμελοῦνται αὐτοῦ τριάκοντα περίπου ἀγάδες, ὧν ὁ ἀρχηγὸς καλεῖται Σεὶκ-αλ-Χαράμ, ἤτοι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἁγίου Οἴκου. Οὗτος εἶνε ὁ προεστὼς τῆς Μεδίνης. Ἡ εἰς Μεδίναν εὐσεβὴς ὁδοιπορία, καίπερ θεωρουμένη ὡς πρᾶξις ἄκρας ἀφοσιώσεως καὶ χρηστὴ, δὲν εἶνε ὅμως ὑποχρεωτικὴ, ὡς περ ἡ εὐσεβὴς εἰς Μέκαν ὁδοιπορία· διὸ πολὺ παρήκμασε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Τὰς προεκτεθείσας λεπτομερείας ἐρανιζόμεθα ἐκ τοῦ Βουρχχάρδου, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς Μεδίναν καὶ Μέκαν μεταμφιεσμένος, μέγαν διατρέξας κίνδυνον, διότι ἡ εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας εἴσελευσις εἰς μόνους τοὺς Μοσλήμας ἐπιτρέπεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'.

Προσωπικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Μωάμεθ.—Σκέψεις ἐπὶ τοῦ προφητικοῦ σταδίου του.

Ὁ Μωάμεθ, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἦτο ἀνὴρ μετρίου ἀναστήματος, εὐπαγὴς τοὺς

ὦμους, ὑγιὴς τὴν κρᾶσιν καὶ πλατείας ἔχων τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Κατὰ τὴν νεότητά του ἦτον ἐπ᾽ ἄκρον ῥωμαλέος καὶ εὐκίνητος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ βίου του ἔκλινε πρὸς τὴν εὐσαρκίαν. Ἡ κεφαλή του ἦτον ἐγκώδης, εὐπεποιημένη καὶ εὐαρμόστως τεθειμένη ἐπὶ λαιμοῦ, ὅστις ὑψοῦτο δίκην σφήλης ἄνω τοῦ εὐρέος θώρακός του· τὸ μέτωπον ὑψηλὸν, πλατὺ πρὸς τοὺς μήνιγγας καὶ διατεμνόμενον ὑπὸ φλεβῶν μέχρι τῶν ὀφρύων ἐκτεινομένων, αἵτινες ἐξωγκοῦντο ὁσάκις διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος ὀργῆς ἢ ἐξάψεως· τὸ πρόσωπον ὠοειδὲς, οἱ δὲ χαρακτῆρες αὐτοῦ διασήμως ἐκφραστικοί. Ἦτο γρυπὸς καὶ μελανόφθαλμος· εἶχε τοξοειδεῖς ὀφρῦς συναπτομένας πρὸς τὰ ἄκρα· σῶμα εὐρὺ καὶ εὔκαμπτον, ἐνδεικτικὸν τῆς εὐγλωττίας· ὀδόντας λευκοτάτους, μικρόν τι ἀποκεχωρισμένους καὶ ἀνίσους· κόμην μέλαιναν, κυμαινομένην ἁπλόκως ἐπὶ τῶν ὤμων του· καὶ γένειον ῥέον καὶ πυκνότατον.

Τὸ ἦθος αὐτοῦ, καθόλου εἰπεῖν, ἦτο ἥρεμον καὶ εὐσταθὲς· ἐνίοτε ἐτρέπετο πρὸς τὸν χαριεντισμὸν, ἀλλ᾽ ἐπικρατέστερον ἦτο σεμνὸς καὶ εὐπρεπὴς, καίπερ, καθὰ λέγουσι, ἐκέκτητο μειδίαμα θελγούσης ἡδύτητος. Ἡ χροιὰ αὐτοῦ ἦτον ἐρυθροτέρα τῆς κοινῶς ἀραβικῆς, κατὰ δὲ τὰς στιγμὰς τῆς ἐξάψεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του ἠκτινοβόλει ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἔκλαμπρόν τι, τοῦθ᾽ ὅπερ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐμεγαλοποίησαν ὡς ὑπερφυὲς φῶς τῆς προφητείας.

Τὰ νοητικὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα ἦσαν ἀναμφιλέκτως ἐκτάκτου φύσεως. Ἐκέκτητο θερμουργὸν διάνοιαν, πιστὴν μνήμην, ζωηρὰν φαντασίαν καὶ γονιμότητα νοός. Ὀφείλων τὰ ἥκιστα εἰς τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ, ἐξήσκησε καὶ ἀνέπτυξε τὸν νοῦν του διὰ τῶν ἐμμόνων ἐρευνῶν, πλουτήσας αὐτὸν διὰ μεγάλης ποικιλίας γνώσεων, σχετικῶν πρὸς τὰ ἐπικρατοῦντα κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ θρησκευτικὰ συστήματα, ἢ διασωθεισῶν κατὰ παράδοσιν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ διαλεκτικὴ αὐτοῦ

ἦτο συνήθως ἐμβριθὴς καὶ γνωμικὴ, πλήρης τῶν ἀφορισμῶν καὶ ἀπολόγων οἵτινες εἰσὶ τοσούτῳ δημοτικοὶ παρὰ τοῖς Ἄραψιν· ἔστιν ὅτε ἐνθουσιῶν καθίστατο εὔγλωττος, τὴν δὲ εὐφράδειαν αὐτοῦ ἐποίκιλλε φωνὴ μελῳδικὴ καὶ ἡχηρά.

Ἦτο λιτὸς τὴν δίαιταν καὶ νηφάλιος, καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν νηστειῶν. Ἀπηρέσκετο εἰς τὴν κόμμωσιν ἐκείνην, ἥτις εἶνε ἐπίδειξις μικροψυχίας· οὔτε πάλιν ἡ ἀφέλεια τοῦ ἱματισμοῦ αὐτοῦ ἦτον ἐπιτετηδευμένη, ἀλλ᾽ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀληθοῦς ὀλιγωρίας του πρὸς διάκρισιν ἐκ φύσεως τόσῳ τετριμμένης ἀποῤῥέουσαν.

Τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἦσαν ὁτὲ μὲν ἐξ ἐρίου, ὁτὲ δὲ ἐκ τοῦ ῥαβδωτοῦ βαμβακίνου τοῦ Ὑεμὲν· πολλάκις δὲ καὶ ἐπερῤῥάπτοντο. Ἐφόρει κίδαριν, διότι τοιοῦτος, ὡς ἔλεγεν, ἦτον ὁ πῖλος τῶν ἀγγέλων, εὐθετίζων δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἄφινεν ἓν τῶν ἄκρων της νὰ ἐπισείηται μεταξὺ τῶν ὤμων του, ἰσχυριζόμενος ὅτι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς ἔφερον οἱ ἄγγελοι. Ἀπηγόρευσε τὸν ὅλως ἐκ σηρικοῦ ἱματισμὸν· ἐπέτρεψεν ὅμως τὸν ἐκ βαμβακομετάξης. Ὡσαύτως ἀπηγόρευσε τὰ ἐρυθρὰ ἐνδύματα καὶ τὴν χρῆσιν τῶν χρυσῶν δακτυλιδίων. Ἐφόρει ἀργυροῦν σφραγιστῆρα δακτύλιον, μὲ τὸ ἐγγεγλυμμένον μέρος ὑπὸ τὸν δάκτυλον αὐτοῦ, ἐγγὺς τῆς παλάμης τῆς χειρός του, ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν, »Μωάμεθ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένος.» Περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν σωματικὴν καθαριότητα καὶ συνεχῶς ἀπελούετο. Ὑπό τινας ἐπόψεις ἦτο φιλήδονος. «Δύο τινὰ, ἔλεγεν, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μὲ καταθέλγουσιν· αἱ γυναῖκες καὶ τὰ ἀρώματα. Αὐτὰ τὰ δύο πράγματα μαγεύουσι τὴν ὅρασίν μου καὶ μοὶ ἐμποιοῦσιν ἔτι μᾶλλον ἔνθερμον εὐσέβειαν.» Εἰς τὴν ἄκραν ταύτην καθαριότητα, τὴν χρῆσιν τῶν μύρων καὶ τῶν εὐόσμων ἐλαίων, δι᾽ ὧν ἤλειφε τὴν κόμην, ἀποδοτέα ἀναμφιλέκτως ἡ γλυκεῖα ἐκείνη εὐωδία, ἣν ἀπέπνεε τὸ σῶμά του καὶ τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐθεώρησαν ὡς σύμφυτον αὐτῷ καὶ θαυμασίαν. Ὁ πρὸς τὸ

ὡραῖον φῦλον πόθος του ἐξήσκησεν ἐπιῤῥοήν τινα ἐφ' ὅλων τῶν πράξεών του. Ὡς λέγεται, ὅταν εὑρίσκετο ἐνώπιον ὡραίας γυναικὸς ἀδιαλείπτως κατέψα τότε μέτωπον καὶ τὴν κόμην αὐτοῦ, ὡς εἰ ἐπόθει νὰ φανῇ ἐράσμιος.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συζύγων αὐτοῦ εἶνε ἀβέβαιος. Ὁ Ἀβουλφέδας, μόνος μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἱστορικῶν ὅστις συγγράφει μετὰ πλείονος προσοχῆς, περιορίζει αὐτὰς εἰς πεντεκαίδεκα, ἐνῷ ἕτεροι ἀναβιβάζουσι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς εἰκοσιπέντε. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του εἶχεν ἐννέα συζύγους, ὧν ἑκάστη ἐτήρει ἴδιον οἴκημα, ἅπαντα δὲ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ἐν Μεδίνῃ τζαμίου. Τὸ προτασσόμενον δικαιολόγημα, ὅτι ἐνέμετο ἀριθμὸν συζύγων μείζονα ἐκείνου ὃν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ἦτον ὁ διάπυρος πόθος του ἵνα δώσῃ γενεὰν προφητῶν εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐὰν πράγματι τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ σκοπός του ἠπατήθη. Ἐξ ὅλων τῶν τέκνων αὐτοῦ, μόνη ἡ Φατιμὲ, ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλῆ, ἐπέζησεν αὐτῷ. Ἀπεβίωσε δὲ μικρὸν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτῆς οὐδεὶς, πλὴν τοῦ πρεσβυτέρου της υἱοῦ Ἀσάν, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καλιφῶν.

Κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ συναναστροφὰς ἦτο δίκαιος. Ἐφέρετο πρὸς τοὺς φίλους καὶ τοὺς ξένους, πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, πρὸς τοὺς κραταιοὺς καὶ τοὺς ἀδυνάτους μετ' εὐθύτητος, ἠγάπα δὲ αὐτὸν ὁ κοινὸς λαὸς διὰ τὴν προσήνειαν μεθ' ἧς τὸν ὑπεδέχετο καὶ ἠκροάζετο τῶν παραπόνων του.

Ἦτο φύσει εὐερέθιστος, ἐδυνήθη ὅμως νὰ κατισχύσῃ τόσῳ μεγάλως τῶν ὁρμῶν αὐτοῦ, ὥστε, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἐλευθέρων οἰκιακῶν σχέσεων, ἐδείχθη ἥρεμος καὶ ἀνεκτικός. «Ὑπηρέτησα αὐτῷ,» ἔλεγεν ὁ ὑπηρέτης του Ἄνας, «ἀπὸ τῆς ὀκταετοῦς ἡλικίας μου, οὐδέποτε δὲ μὲ ἐπέπληξε διὰ τὸ παραμικρὸν, καίτοι ἔφθειρα πολλὰ σκεύη.»

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ ζήτημα· Ὑπῆρξεν ὁ Μωάμεθ ἀναίσχυντος ἀπαταιὼν ὡς τὸν παρέστησαν; Ἦσαν ὅλαι αἱ ὀπτασίαι καὶ αἱ ἀποκαλύψεις αὐτοῦ προμελετημένα ψεύδη καὶ ἅπαν τὸ σύστημά του ὑφὴ πανουργίας; Ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα τοῦτο δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶνε πάντως ὁ ὑπαίτιος τῶν διαδεδομένων ἐπ' ὀνόματί του παραδοξολογιῶν. Πολλαὶ ἐκ τῶν ὀπτασιῶν καὶ ἀποκαλύψεων, αἵτινες διεσώθησαν ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἀνακοινωθεῖσαι, εἰσὶ νόθοι. Τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν τεράστια εἰσὶ πλαστουργήματα τῶν Μοσλήμων ζηλωτῶν. Αὐτὸς ῥητῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἀπέκρουσεν ὅλα τὰ θαύματα, πλὴν τοῦ Κορανίου, ὅπερ ἀπεκάλει τὸ ὑπέρτερον τῶν θαυμάτων, ἀναλογιζόμενος τὴν ἀπαράβλητον αὐτοῦ ἀξίαν καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν κατῆλθε πρὸς αὐτὸν οὐρανόθεν. Καὶ ἐνταῦθα παρατιθέμεθα τινὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ περιπύστου τούτου βιβλίου. Ἐνῷ οἱ ζηλωταὶ Μοσλῆμαι καί τινες τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων διδασκάλων τῆς πίστεως ἔλκουσι τὰς ἀποδείξεις τῆς θείας αὐτοῦ πηγῆς ἐκ τοῦ ἀπαραμίλλως ἐξόχου τοῦ ὕφους καὶ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ὁμολογουμένης ἀγραμματοσύνης τοῦ Μωάμεθ, ἦσσον θρῆσκοι κριτικοὶ ἀπεκάλεσαν τὴν βίβλον ταύτην χάος ὡραιοτήτων καὶ ἐλαττωμάτων, χωρὶς μεθόδου, πλήρη ἀσαφειῶν, ἀνακολουθιῶν, ἐπαναλήψεων, ψευδῶν ἀφηγήσεων γραφικῶν ἱστοριῶν, καὶ προφανῶν ἀντιφάσεων. Ἀληθῶς εἰπεῖν τὸ Κοράνιον, οἷον ὑπάρχει σήμερον, δὲν εἶνε αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Κοράνιον ὅπερ ὁ Μωάμεθ παρέδωκεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπέστη πολλὰς παραποιήσεις καὶ παρενθέσεις. Αἱ ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι ἀποκαλύψεις ἀνεκοινώθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, ἐπὶ διαφόρων τόπων καὶ ἐνώπιον διαφόρων ἀτόμων· καὶ ποτὲ μὲν οἱ γραμματεῖς αὐτοῦ ἢ οἱ μαθηταί του ἔγραφον αὐτὰς ἐπὶ περγαμηνῶν βαΐων, φοινίκων ἢ ὠμοπλατῶν προβάτων, καὶ τὰς ἔῤῥιπτον μίγδην ἐντὸς κιβωτίου ὅπερ ἐφύλασσε

μία τῶν συζύγων αὐτοῦ· ποτὲ δὲ ἐστέγαζον αὐτὰς τῇ μνήμῃ οἱ ἀκροαταί. Καθὰ φαίνεται οὐδεμία πρόνοια ἐλήφθη ὅπως διαρκοῦντος τοῦ βίου του ἀναχθῶσιν εἰς σύστημα καὶ διαταχθῶσι· κατὰ δὲ τὴν σιγμὴν τοῦ θανάτου του διεσώζοντο εἰς χωριστὰ τεμάχια, πολλαὶ δ' ἐξ αὐτῶν ἔμενον εἰς τὴν διάκρισιν ἀπίστων μνημονικῶν. Πολὺς χρόνος εἶχε παρέλθει μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ, ὅτε ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ ἐπεχείρησε νὰ συλλέξῃ καὶ ἀντιγράψῃ αὐτάς. Ὁ Σεὴδ-Ἰβν-Θαβὴτ, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς τῶν γραμματέων τοῦ Μωάμεθ, ἐπησχολήθη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Ἰσχυρίζετο ὅτι ἐγίνωσκε πολλὰ τοῦ Κορανίου μέρη ἐκ στήθους ὡς γράψας αὐτὰ πρότερον καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ προφήτου· ἄλλα μέρη συνέλεξε κατὰ τεμάχια παρὰ διαφόρων τηρούμενα καθ' ὃν προεμνημονεύσαμεν χυδαῖον τρόπον, καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα ἔγραψεν ὡς τῷ τὰ ἐπανέλαβον διάφοροι μαθηταί, οἵτινες διαβεβαίουν ὅτι τὰ ἤκουσαν ἐκ στόματος αὐτοῦ τοῦ προφήτου. Τὰ οὕτω συλλεχθέντα ἑτερογενῆ τεμάχια ἐγράφησαν συγκεχυμένως, χωρὶς χρονολογικῆς τάξεως ἢ συστήματος. Ὁ διαρκούσης τῆς Καλιφίας τοῦ Ἀβοὺ-Βεκὴρ σχηματισθεὶς οὗτος τόμος ἀντεγράφη ὑπὸ διαφόρων χειρῶν, πολλὰ δὲ λεγόμενα γνήσια ἀπόγραφα ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν καὶ διεδόθησαν καθ' ἁπάσας τὰς Μοσλημικὰς πόλεις. Μετ' οὐ πολὺ τοσαῦτα λάθη, παρενθέσεις καὶ ἀντιφάσεις παρεισήχθησαν ἐν τοῖς ἀπογράφοις τούτοις, ὥστε ὁ Ὄθμαν, ὁ τρίτος Καλίφης, συνέλεξε τὰ διάφορα χειρόγραφα καὶ σχηματίσας τὸ γνήσιον, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸ, Κοράνιον, διέταξεν ὅπως ὅλα τὰ λοιπὰ ἀφανισθῶσιν.

Ἐκ τῆς ἁπλῆς ταύτης ἐκθέσεως δύναταί τις νὰ νοήσῃ ὑπὸ πόσων ἀνακολουθιῶν, ἐπαναλήψεων καὶ ἄλλων παραλλαγῶν ἐπεβαρύνθη ἡ βίβλος αὕτη. Ὁ Μωάμεθ, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη, δυνατὸν νὰ ἔδωκε τὰς αὐτὰς ἐντολὰς ἢ νὰ διηγήθη τοὺς αὐτοὺς ἀπολόγους κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, πρὸς διάφορα ἄτομα καὶ διὰ διαφόρων λέξεων· ἢ, διάφορα ἄτομα παρόντα ἐν μιᾷ περιστάσει, δυνατὸν νὰ ἐπανέλαβον διαφόρως τοὺς ἀπολόγους καὶ τὰς γραφικὰς ἱστορίας του κατὰ τὰς ἠμαρτημένας αὐτῶν ἀναμνήσεις. Πολλαὶ ἀποκαλύψεις, ἃς ἀνεκοίνωσεν ὡς γενομένας κατὰ παρελθόντας χρόνους πρὸς τοὺς προφήτας, τοὺς δῆθεν προκατόχους του, δυνατὸν νὰ μετεδόθησαν ὡς ἀποκαλύψεις γενόμεναι πρὸς αὐτὸν ἰδίως. Ἐρρέθη, ὅτι ὁ Ἀβοὺ-Βεκὴρ κατὰ τὰς πρώτας τῆς Καλιφίας του ἡμέρας ἔκρινε συνετὸν νὰ παρενείρῃ πολλὰ ἐν τῷ Κορανίῳ, ὠφελούμενος ἐξ αὐτῶν ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης καὶ ἀποσκοπῶν εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ὁποίας νοθεύσεις καὶ προσθήκας πιθανὸν νὰ ἐπήνεγκον ἐν αὐτῷ ἄλλαι ἧσσον εὐλαβεῖς χεῖρες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς παρατόλμου ἐλευθερίας ἧς, ζῶντος τοῦ Μωάμεθ, ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἀβδαλλὰχ-Ἰβν-Σαὰδ, εἷς τῶν γραμματέων αὐτοῦ.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν περιστατικῶν δῆλον εἶνε, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ γραπτὰ περὶ Μωάμεθ ὑπομνήματα βρίθουσι παραφθορῶν, ἐνῷ τὰ κατὰ παράδοσιν γέμουσι μύθων. Ἐντεῦθεν ἐπαυξάνονται αἱ δυσκολίαι πρὸς λύσιν τοῦ αἰνίγματος τοῦ τε χαρακτῆρος καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ. Ἡ ἱστορία του, ὡς ἔχει, παρίστησιν ἡμῖν δύο μεγάλας διαιρέσεις. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ βίου του δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνιχνεύσωμεν τίνος προσφόρου σκοποῦ τὴν ἐπίτευξιν ἐπεδίωκε διὰ τῆς κατακρινούσης αὐτὸν ἀσεβοῦς καὶ καταπληκτικῆς πλάνης. Ἐζήτει πλοῦτη; Ὁ μετὰ τῆς Καδιζὰχ γάμος του τὸν εἶχεν ἤδη καταστήσει εὔπορον, ἐπὶ συνέχειαν δὲ ἐτῶν, πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων ἰσχυρίσθη ἐπτασίων, οὐδένα ἐξεδήλωσε πόθον ἵνα ἐπαυξήσῃ τὰς ἀρθονίας αὐτοῦ. Ἐθήρευε τιμάς; Αὐτὸς ἤδη κατεῖχεν ὑψηλὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ πόλει θέσιν, ἕνεκα τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς εὐθύτητος αὐτοῦ. Ἄλλως τε, ἦτο γόνος τῆς περιφανοῦς φυλῆς τῶν Κορεϊσσιτῶν καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν μάλιστα ἐπίτιμον αὐτῆς

κλάδον. Ἐπεδίωκε τὴν ἐξουσίαν; Ἡ φρούρησις τῆς Καάβας καὶ σὺν αὐτῇ ἡ διοίκησις τῆς ἁγίας πόλεως ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ὑπῆρξεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀπ' εὐθείας οἰκογενείας του, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του δὲ καὶ τῶν περιστατικῶν ἐδύνατο μετὰ βεβαίας ἐπιτυχίας νὰ ἐπορθαλμῇ εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὑπούργημα. Ἀποπειραθεὶς ν' ἀνατρέψῃ τὴν θρησκείαν ἐν ᾗ ἀνετράφη, ἀνέσπα ἄρδην ὅλας αὐτὰς τὰς ὠφελείας. Ἐπὶ τῆς θρησκείας ἐκείνης ἐβασίζοντο ἥ τε ἐπιρροὴ καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἐπιτιθέμενος κατ' αὐτῆς θὰ ἐξήγειρεν ἐναντίον του τὴν ἔχθραν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συμπολιτῶν του, τὴν φρίκην καὶ τὸ μῖσος ὅλων ἐν γένει τῶν σύμπατριωτῶν του, οἵτινες ἐλάτρευον ἐν τῇ Καάβᾳ.

Ἐφαίνετό τις αἴγλη κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ προφητικοῦ του σταδίου ὡς ἀμοιβὴ τῶν θυσιῶν τούτων καὶ δελεάζουσα αὐτόν; Τὸ στάδιον αὐτὸ ἀπεναντίας ἐπροοιμίασεν ἐν κινδύνοις καὶ μυστικότητι. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐστέφθη σπουδαίας ἐπιτυχίας. Ἐφ' ὅσον ἔβαινεν ἐπαγγελλόμενος τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ κηρύσσων τὰς ἀποκαλύψεις του, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξετίθετο εἰς τὸν περίγελων, τὴν χλεύην καὶ τὰς ὕβρεις, ὑποστὰς ἐπὶ τέλους τὸν λυσσώδη ἐκεῖνον διωγμὸν ὅστις κατεστρεψε τὸ μέλλον αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων του, ἠνάγκασε τινὰς ἐκ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ νὰ καταφύγωσιν εἰς ξένην γῆν, τὸν ἐβίασε νὰ μένῃ κεκρυμμένος ἐν τῇ γενετείρᾳ του πόλει, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἐφυγάδευσεν ἐκεῖθεν ὅπως ζητήσῃ ἀβέβαιον ἄσυλον ἀλλαχοῦ. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ ἐμμένῃ ἐπὶ ὁλόκληρα ἔτη ἐν συστήματι πλάνης ἀνατρέποντος τὰς κοσμικὰς αὐτοῦ ἐπιτυχίας, ὧν μάλιστα προβεβηκὼς εἰς ἡλικίαν ὥζε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν παλινόρθωσιν αὐτῶν;

Ἐν τῇ ἐλλείψει ἐπαρκῶν κοσμικῶν αἰτίων, ἀναγκαζόμεθα νὰ ζητήσωμεν ἄλλην τινὰ ἐξήγησιν τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τῆς αἰνιγματώδους ἱστορίας του· καὶ αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν ἐσπουδάσαμεν νὰ δώ-

σωμεν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ πονήματος τούτου, ὅπου παρεστήσαμεν τὸ ἐνθουσιαστικὸν καὶ φαντασιοκοπῦν πνεῦμά του ν' ἀνυψῶται βαθμηδὸν διὰ τῆς μονώσεως, τῶν νηστειῶν, τῶν προσευχῶν καὶ τῆς μελέτης, ὑπὸ δὲ τῶν φυσικῶν πόνων ἐρεθιζόμενον νὰ περιπίπτῃ εἰς κατάστασίν τινα παραφορᾶς, καθ' ἣν φαντάζεται ὅτι λαμβάνει ἀποκαλύψεις οὐρανόθεν καὶ κηρύσσεται προφήτης τοῦ Ὑψίστου. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ στοχασθῶμεν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔλαβε χώραν αὐτο-φενακισμός, καὶ ὅτι ἐπίστευσεν εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦ ὀνείρου ἢ τῆς ὀπτασίας, ἰδίως ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ζηλωτὴς καὶ ἔμπιστος Καδιζὰχ, καὶ ὁ πεπαιδευμένος καὶ ὀξυδερκὴς Οὐαράκας κατεπολέμησαν τοὺς δισταγμοὺς αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐπείσθη περὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ὅπως περιέλθῃ διδάσκων τὰ τῆς θρησκείας, δυνατὸν νὰ ἡρμηνεύετο πᾶν περαιτέρω ὄνειρόν του ἢ ὥθησις κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν· ὅλα δυνατὸν νὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἐκδηλώσεις τῆς θείας θελήσεως, ἀνακοινούμεναι αὐτῷ οἱονεὶ προφήτῃ κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐπανειλημμένως ἀπαντῶμεν αὐτὸν περιπίπτοντα εἰς ῥεμβασμοὺς καὶ ἐκστάσεις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῶν ἐκτάκτων αὐτοῦ ψυχικῶν ταραχῶν καὶ ὁρμῶν, ὅτε ἐδύνατο νὰ φαντάζηται ἑαυτὸν εἰς κοινωνίαν ἔτι ὄντα μετὰ τῆς Θεότητος· αὗται δὲ αἱ στιγμαὶ σχεδὸν πάντοτε παρηκολουθοῦντο ὑπὸ ἀποκαλύψεων.

Ἡ καθόλου διαγωγὴ αὐτοῦ μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐκ Μέκας φυγῆς του, τὸν παριστᾷ ἐνθουσιαστὴν ἐνεργοῦντα ὑπὸ τὸ κράτος νοητικῆς τινος ἀπάτης, ἐνδομύχως πεπεισμένον ὅτι ἠξιώθη τῆς θείας ἐντολῆς ἵνα ἐπενέγκῃ θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν· ἔνεστι δὲ θαυμαστόν τι καὶ ἔξοχον ἐν τῇ φωτεινῇ διόδῳ, ἣν τὸ ἐνθουσιαστικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἠνέῳξεν ἐν μέσῳ τοῦ ἀδιεξόδου λαβυρίνθου τῶν ἐναντίων θρησκευμάτων καὶ τῶν παχυλῶν παραδόσεων· ἡ καθαρὰ δηλονότι καὶ πνευματικὴ λατρεία τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, ἣν ἐζήτει νὰ ἐγκα-

θιδρύσῃ ἀντὶ τῆς τυφλῆς εἰδωλολατρείας τῆς νηπιότητός του.

Ἅπαντα τοῦ Κορανίου τὰ μέρη ἄτινα, ὡς ὑποτίθεται, διέδωκε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Μωάμεθ, εἰ καὶ διεσώθησαν ἡμῖν ἀσυνάρτητα, εἰ καὶ ἀπώλεσαν τὴν πρωτότυπον αὐτῶν καλλονὴν, ἅτε τοσαύτας διελθόντα χεῖρας, εἶσι καθαροῦ καὶ ὑψηλοῦ χαρακτῆρος, ἀποπνέουσι δὲ ποιητικὴν ἂν ὄχι θρησκευτικὴν ἔμπνευσιν. Ἐμφαίνεται ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ Μωάμεθ κατὰ κόρον ἐγεύθη τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑδάτων, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἔπιεν αὐτὰ ἐν τῇ κρυσταλλίνῃ αὐτῶν καθαρότητι, τοῦτο ἴσως ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι εἶχε νὰ ἀντλήσῃ ἐκ θολερῶν ῥυάκων, οὓς διετάραξαν αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ὤφειλον νὰ ὦσι φρουροὶ αὐτῶν. (α) Ἡ θρη-

(α) Ἐπὶ τοιαύτης ὑποθέσεως τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως, ἀποτελεσθείσης ἐκ τοσούτου ἀποσπασματικοῦ ζητήματος, ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω. Καὶ δὲν θὰ ἴσχυεν ἴσως αὐτὴ μόνη ἡ νοητικὴ ἀπάτη, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας κρίνεται διατελῶν ὁ Μωάμεθ, ἐν τῷ ἱδρύειν τὸ θρησκευτικόν του σύστημα, ὅπως τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ὁδοῦ ἧτις ἄγει πρὸς τοὺς διαυγεῖς ῥύακας τοῦ Χριστιανισμοῦ; Ὁ αὐτο-φενακισμὸς δὲν θὰ ἐνεποίει αὐτῷ ὅλως ξένα; Ἂν δὲ, ἀπηλλαγμένος ὢν τῆς νοητικῆς ταύτης ἀπάτης, ἐφέρετο ὑπὸ τοῦ χρηστοῦ ζήλου ἵνα γευθῇ τῶν ναμάτων αὐτῶν ἐν τῇ κρυσταλλίνῃ των καθαρότητι καὶ διδάξῃ, εἰρηνόφιλος ἀπόστολος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοὺς ὁμοφύλους του, ἴσως δὲν εὗρισκεν ἑτοίμους τὰς ἱερὰς πηγὰς ἵνα ἀντλήσῃ; Δὲν ὑπῆρχον ζῶντες ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν καὶ Βασίλειοι καὶ Γρηγόριοι καὶ Χρυσόστομοι καὶ Ἀθανάσιοι καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι θεῖοι διδάσκαλοι τῆς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὑψίστης θεολογίας;

Ἡ περίπτωσις αὕτη ἀναμιμνήσκει τὸν ἀναγνώστην τῶν μετὰ τοῦ αἱρετικοῦ Νεστοριανοῦ μοναχοῦ Σεργίου συνδιαλέξεων τοῦ Μωάμεθ, περὶ ὧν ἐν τῷ Δ΄. κεφαλαίῳ τοῦ πονήματος τούτου ἐγένετο μνεία. Ἡ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συγγραφέως νοητικὴ τοῦ Μωάμεθ ἀπάτη λαμβάνει ἔναρξιν μετὰ τὰς συνδιαλέξεις του ταύτας καὶ ἀφ' οὗ ἐνυμφεύθη τὴν πλουσίαν χήραν Καδιζάχ· ὥστε ἐδύνατο νὰ ἐγερθῇ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἂν ἱκανοποιήθησαν ἢ διεψεύσθησαν αἱ προσδοκίαι τοῦ Σεργίου κατὰ τὰ τότε ἐν Ἀραβίᾳ συμβαίνοντα.

Σημείωσις τοῦ Μεταφραστοῦ.

σκεία ἦν ἕως ὥρας διετύπωσεν ἦτο ἀγνοτέρα τῆς παρά τινων ψευδο-χριστιανῶν τῆς Ἀραβίας πρεσβευομένης, ὁ δὲ βίος του ἕως τότε ἐκανονίζετο συνῳδὰ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἡμετέρα κρίσις περὶ Μωάμεθ καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, διαρκοῦντος τοῦ πρώτου μέρους τοῦ σταδίου του, ὅτε εἰσέτι ἐδιώκετο μέχρις ὀλέθρου ἐν Μέκᾳ. Σημαντικὴ ὅμως μεταβολὴ ἐπῆλθεν αὐτῷ, ὡς κατεδείξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, μετὰ τὴν εἰς Μεδίναν καταφυγήν του, ὅπου ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ ἀσύλου καὶ τῆς προστασίας, ἅπερ ἐζήτει, εἶδε νὰ τὸν σέβωνται ὡς προφήτην καὶ νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ τυφλῶς ὡς ἀρχηγῷ, συνάμα δὲ εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς κραταιᾶς, αὐξανούσης καὶ φιλοπολέμου στρατιᾶς ὀπαδῶν. Ἔκτοτε βλέπομεν τὸν φαντασιοκόπον ἐκεῖνον ἐνθουσιασμὸν, ὅστις, εἰ καὶ ἀποπεπλανημένος ὤν, ἔβριπτεν ὅμως ἀκτῖνα εὐσεβείας ἐπὶ τῶν πρώτων ἔργων αὐτοῦ, ὑποχωροῦντα ἐνώπιον τῶν κοσμικῶν παθῶν καὶ τῶν γηΐνων σκοπῶν, τούτους δὲ ἐπηρεάζοντας λίαν συνεχῶς τὰς πράξεις του. Αἱ περὶ ἀνεξικακίας, ὑπομονῆς καὶ ὑποταγῆς τέως διδαχαὶ αὐτοῦ, αἵφνης παραγκωνίζονται· καθίσταται ἐκδικητικὸς κατὰ τῶν καταθλιψάντων αὐτὸν καὶ θηρεύει ἐπέκτασιν ἐξουσίας. Τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, τὰ παραγγέλματα καὶ τὴν διαγωγὴν του ἀσχημίζουσιν αἱ ἀντιφάσεις, ἡ δὲ καθόλου πορεία του εἶνε ἀνώμαλος καὶ ἀσταθής. Αἱ ἀποκαλύψεις του εἰς τὸ ἑξῆς τυγχάνουσιν οὖσαι τόσῳ συνεχῶς τελεσφόροι πρὸς τὰ ἴδια συμφέροντα, ὥστε διεγείρεται ἐν ἡμῖν ἀμφιβολία περὶ τῆς εἰλικρινείας αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ ἂν διετέλει, ὡς πρὸς αὐτὰς, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀπάτην. Ἐν τούτοις ἂς μὴ λησμονηθῇ ὅτι, ὡς κατεδείξαμεν, εἰς τὰ διηγήματα τῶν ἀποκαλύψεων τούτων δὲν πρέπει νὰ δίδηται πλήρης πίστις. Ἐκεῖνα ἅπερ δυνατὸν ὁ Μωάμεθ νὰ παρέδωκεν ὡς ἔκφρασιν ἰδίας θελήσεως, ἴσως μετεδόθησαν ὡς ἀποκαλυφθέντα παρ' αὐτοῦ θελήματα τοῦ Θεοῦ. Πρὸς ταῦτα, καθάπερ ἤδη ὑ-

πεβάλαμεν, δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἐξελάμβανε πολλάκις τὰς ἰδίας ὁρμὰς ὡς θείας ἐμπνεύσεις καὶ νὰ ἐπίστευεν ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο πράκτωρ ἀπεσταλμένος πρὸς διάδοσιν τῆς θρησκείας, ἅπασαι αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πράξεις καὶ ἐπινοήσεις του ἀπετέλουν μέρος ἐνδελεχοῦς θείας ἐμπνεύσεως.

Ἐὰν ἀφ' ἑνὸς πόρρω ἀπέχωμεν τοῦ νὰ θεωρήσωμεν τὸν Μωάμεθ χυδαῖον καὶ ἀσεβῆ ἀπαταιῶνα, ὥς τινες παρέστησαν αὐτὸν, οὕτως ἀφ' ἑτέρου δὲν ἀξιοῦμεν αὐτὸν τῆς μεγάλης ἐκείνης προγνώσεως καὶ τοῦ σπουδαίως ἐπινοηθέντος σχεδίου καθολικῆς κατακτήσεως, ἅτινα ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν. Ἀναμφιβόλως ἦτο ἀνὴρ εὐφυέστατος, γόνιμον κεκτημένος φαντασίαν· πλὴν φαίνεται ἡμῖν ὅτι ὑπῆρξε κατὰ πολὺ τὸ πλάσμα τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς ἐξάψεως, καὶ ὅτι αἱ περιστάσεις ηὐνόουν αὐτῷ τὰ μέγιστα. Αἱ ἐπιτυχίαι ἐγέννων τὰ σχέδιά του, οὐχὶ ταῦτα ἐκείνας. Ἦτο τεσσαρακοντούτης πρὶν ἢ κατὰ πρῶτον γνωστοποιήσῃ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ ὑπέμεινεν ἐπὶ ἔτη τὴν ἀφάνειαν πρὶν ἢ τὴν διαδώσῃ ἔξω τῆς οἰκογενείας του. Καθ' ὃν χρόνον ἔφευγεν ἐκ Μέκας δεκατρία ἔτη εἶχον παρέλθει ἀφ' ὅτου ἀνήγγειλε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἀπὸ πλουσίου δὲ ἐμπόρου, οἷος ἦτο, κατήντησε δυστυχὴς φυγάς. Ὅταν ἀφίχθη εἰς Μεδίναν οὐδαμῶς ἐγίνωσκε περὶ τῆς ἀπεκδεχομένης αὐτὸν δυνάμεως· μόνος αὐτοῦ πόθος ἦτο νὰ κτίσῃ ἓν πτωχὸν τζαμίον ὅπου νὰ δύναται νὰ προσεύχηται, καὶ μόνη αὐτοῦ ἐλπὶς, ὅτι θὰ τὸν ἄφινον νὰ προσεύχηται ἀτιμωρήτως. Ὅταν δὲ ἡ ἰσχὺς ἐξαπίνης προσέρχεται αὐτῷ, ἐπησχόλησεν αὐτὴν ἐπί τινα χρόνον εἰς οὐτιδανὰ παρατολμήματα καὶ εἰς ἐγχωρίους ἔριδας. Σχετικῶς πρὸς τοὺς πόρους του εὑρύνοντο τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ σχέδια, ἀλλ' ἦσαν ὅλως ἄσημα, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀνεπιτυχῆ. Ἐπινοούμενα χωρὶς τόλμης καὶ ἐκτελούμενα ἄνευ ἀποφάσεως μετετρέποντο πολλάκις κατ' ἀρέσκειαν τῶν περὶ αὐτὸν πολεμιστῶν, καὶ ἐνίοτε κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις ὑπαδεσμέ-

ρων νόων, οἵτινες τῷ ἀπέβησαν εἰς τινας περιστάσεις ὁδηγοὶ κακοί. Ἐὰν ὁ Μωάμεθ πραγματικῶς συνέλαβεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἰδέαν νὰ συνενώσῃ τὰς διεσπαρμένας καὶ ἀλληλομαχούσας φυλὰς τῆς Ἀραβίας εἰς ἓν ἔθνος δι' *ἀδελφότητος θρησκείας*, ὅπως ἐπιδιώξῃ τὸ σχέδιον ἐξωτερικῆς κατακτήσεως, ἤθελεν ἐπινοήσει ἓν ἐκ τῶν πρωτίστων στρατιωτικῶν σχεδίων· ἀλλ' ἡ ἰδέα περὶ μεγάλων κατακτήσεων, ὡς φαίνεται, ὑπῆρξε στοχασμὸς ἐξ ὑστέρου, ἀπόρροια τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ. Καθ' ἣν στιγμὴν προεκήρυσσε τὴν θρησκείαν τῆς σπάθης καὶ ἐνεποίει εἰς τοὺς λεηλατικοὺς Ἄραβας τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ξένων λαφύρων, τότε μόνον ἐβρίπτετο εἰς στάδιον κατακτήσεως ἥτις ὤθει αὐτὸν εἰς τὰ πρόσω διὰ τῆς ἰδίας ἀκαταμαχήτου ὁρμῆς. Ὁ φανατικὸς ζῆλος δι' οὗ ἀνέφλεξε τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ ἔπραξε περισσότερον ὑπὲρ τῶν ἐπιτυχιῶν του ἢ ὅσον ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ ἐπιστήμη· ἢ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ πεπρωμένου πίστις αὐτῶν παρήγαγε νίκας τὰς ὁποίας οὐδεὶς στρατιωτικὸς λογισμὸς ἐδύνατο νὰ προΐδῃ. Κατὰ μὲν τὰς ἀκανθηρὰς ἀρχὰς τῆς ἐμφανείας του ὡς προφήτης ἐνεθαρρύνετο ὑπὸ τῶν πονηρῶν συμβούλων τοῦ βιβλικοῦ μαντείου του Οὐαράκα, κατὰ δὲ τὸ στάδιον αὐτοῦ ὡς κατακτητὴς εἶχε παρὰ τὸ πλευρόν του τὸν Ὀμὰρ, τὸν Καλὶδ καὶ τινα ἄλλα ἐξηγειρωμένα πνεύματα ὅπως τὸν προτρέπωσι καὶ τὸν βοηθῶσιν εἰς τὴν διαχείρησιν τῆς φοβερᾶς δυνάμεως, ἣν ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν. Ἀλλ' εἰ καὶ τοιαύτης τυγχάνων ἀρωγῆς, εἰς πολλὰς περιστάσεις ὠφελεῖτο τῆς ὑπερφυοῦς προφητικῆς μηχανῆς του, οὕτω δὲ πράττων δυνατὸν νὰ ἐχρᾶτο τῷ δόλῳ, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν ἱερὸν σκοπὸν οὗτινος τὴν ἐπίτευξιν ἐπεδίωκεν.

Οἱ στρατιωτικοὶ αὐτοῦ θρίαμβοι οὐδὲν αἴσθημα ὑπεροψίας ἢ κενοδοξίας τῷ ἐξήγειρον, ὡς ἤθελεν ἐπισυμβῆ ἐὰν ἐπεδίωκεν αὐτοὺς χάριν ἀτομικῶν σκοπῶν. Εὑρισκόμενος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ διετήρησεν τὴν αὐτὴν ἀφέλειαν συμπεριφορᾶς καὶ τὴν αὐτὴν παῤῥησίαν, οἵαν

καὶ κατὰ τὰς ἀτυχεῖς αὐτοῦ ἡμέρας. Τοσοῦτον ὠλιγώρει τῆς ἡγεμονικῆς δόξης, ὥστε δυσηρεστεῖτο ἐὰν, ὅτε εἰσήρχετο εἰς δωμάτιόν τι, ἐξεδήλουν αὐτῷ ἀσυνήθη τεκμήρια σεβασμοῦ. Ἐὰν ἀπεσκόπει εἰς καθολικὴν δεσποτείαν αὐτὴ ἦτο ἡ δεσποτεία τῆς θρησκείας· τὴν δὲ κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἧς ἔτυχεν ὢν περιβεβλημένος, ὡς δὲν ἐποιεῖτο αὐτὴν ἐν ἐπιδείξει, οὕτω οὐδαμῶς ἐμερίμνησε νὰ τὴν διαιωνίσῃ ἐπὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Τὰ πλούτη, ἅτινα σωρηδὸν περιήρχοντο εἰς χεῖράς του ἐκ τῶν φόρων καὶ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου, κατηναλίσκοντο εἰς τὰ πρὸς προαγωγὴν τῶν νικῶν τῆς πίστεως καὶ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς· ὥστε πολλάκις τὸ ταμεῖον τοῦ Μωάμεθ ἐκενοῦτο μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὀβολοῦ. Ὁ Ὀμὰρ-Ἴβν-Ἀλ-Ἀρὴθ βεβαιοῖ, ὅτι ὁ Μωάμεθ κατὰ τὴν ἀποβίωσίν του δὲν ἀφῆκεν οὔτε ἓν χρυσοῦν δηνάριον, οὔτε ἓν ἀργυροῦν δίρχεμον, οὔτε δοῦλον ἢ δούλην· οὐδὲν ἐπὶ τέλους πλὴν τοῦ πολιοῦ ἡμιόνου του Δαλδάλου, τῶν ὅπλων του καὶ τῶν γαιῶν αὐτοῦ τὰς ὁποίας διένειμε μεταξὺ τῶν συζύγων του, τῶν τέκνων του καὶ τῶν πτωχῶν. «Ὁ Ἀλλὰχ,» λέγει Ἄραψ τις συγγραφεὺς, «τῷ προσέφερε τὰς κλεῖς ὅλων τῶν θησαυρῶν τῆς γῆς, ἀλλ' ἠρνήθη νὰ τὰς δεχθῇ.»

Κατέναντι τῆς πλήρους ταύτης αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον βαθυτάτης εὐσεβείας, ἐκδηλουμένης καθ' ὅλας τὰς διαφόρους φάσεις τῶν τυχῶν αὐτοῦ, δυσχεραίνει ὁ θέλων νὰ μορφώσῃ ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Μωάμεθ. Καί τοι ἀνέδειξε κακότητά τινα γηίνην ἀφ' ὅτου ἡ κοσμικὴ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς χεῖράς του, οὐχ ἧσσον αἱ ἀρχικαὶ ἐφέσεις τῆς ψυχῆς του, ἀναστρεφόμεναι πάντοτε, ἀνύψουν αὐτὸν ὑπεράνω τῶν γηίνων. Ἡ προσευχὴ, τὸ ζωτικὸν τοῦτο καθῆκον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ ὁ ἀψευδὴς ἀγνισμὸς τῆς ψυχῆς, ἦτον ἡ ἔμμονος αὐτοῦ ἄσκησις. «Πεποίθησις ἐπὶ τὸν Θεὸν», ὑπῆρξε παρηγορία αὐτοῦ καὶ ἔρεισμα ἐν στιγμαῖς δοκιμασιῶν καὶ ἀτυχίας. Εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Θεοῦ, ὡς βεβαιοῦσιν ἡμᾶς, ἐναπέθετε τὰς περὶ οὐρανίας εὐδαιμονίας ἐλπίδας του. Ἡ Ἀγεσὰ διηγεῖται ὅτι ἐν μιᾷ περιπτώσει ἠρώτησεν αὐτόν, «Ὦ προφῆτα, δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παράδεισον χωρὶς τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ;» — «Οὐδείς—οὐδείς—οὐδείς!» ἀπεκρίθη, ἐμφατικῶς τὸν λόγον ἐπαναλαμβάνων.— «Ἀλλὰ σὺ ὦ προφῆτα, δὲν θὰ εἰσέλθῃς χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ χρεία τῆς χάριτος αὐτοῦ;» Τότε ὁ Μωάμεθ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐπανέλαβε τρὶς μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος, «Οὔτε ἐγὼ θέλω εἰσέλθει εἰς τὸν παράδεισον, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν μὲ ἀξιώσῃ τῆς χάριτος αὐτοῦ! »

Ὅταν ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης τοῦ νηπίου υἱοῦ του Ἰβραὶμ, ὑπακοὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀνέδειξε κατὰ τὴν ἀλγεινοτέραν ταύτην τῶν θλίψεων, ἡ δὲ ἐλπὶς ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ συνήντα τὸ παιδίον του ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπῆρξεν ἡ παρηγορία του. Ὅτε προέπεμψεν αὐτὸ μέχρι τοῦ τάφου ἐσύστησεν εἰς τὸ πνεῦμά του, κατὰ τὴν φοβερὰν στιγμὴν τῆς ἐν τῷ τάφῳ ἀνακρίσεως, νὰ ἐμμένῃ πιστὸν εἰς τὰς βάσεις τῆς θρησκείας, τὴν ἑνότητα δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἀποστολὴν ὡς προφήτου. Καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του, ὅτε πλέον δὲν ὑπῆρχε κοσμικόν τι αἴτιον πρὸς φενάκην, τὴν αὐτὴν ἀπέπνεε θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Αἱ τελευταῖαι λέξεις, αἵτινες τρέμουσαι ἐξῆλθον τῶν χειλέων του, ἐνέφαινον τὴν ἔνθερμον ἐλπίδα τῆς εἰς τὸν εὐλογημένον χορὸν τῶν προφητῶν, τῶν πρὸ αὐτοῦ μεταστάντων, ἀμέσου εἰσόδου του.

Ἀποβαίνει δύσκολον νὰ συμβιβάσῃ τις τοιαύτην διάπυρον καὶ ἔμμονον εὐσέβειαν πρὸς σύστημα διηνεκὲς βλασφήμου πλάνης, καὶ τοσοῦτον ἄδολα, ὑψηλὰ καὶ ἥπια παραγγέλματα, οἷα τὰ ἐν τῷ Κορανίῳ περιεχόμενα, πρὸς διάνοιαν δεσμίαν τῶν ἀγενῶν παθῶν καὶ ἔκδοτον εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν χαμερπῶν ἀνθρωπίνων συμφερόντων.

Καὶ οὐδένα ἄλλον εὑρίσκομεν τρόπον πρὸς λύσιν τοῦ αἰνίγματος τοῦ τε χαρακτῆρος καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ εἰ μὴ ὑποτιθέμενοι, ὅτι ἡ ἀκτὶς τῆς νοητικῆς παρακρούσεως, ἡ διερχομένη τὸ ἐνθουσιαστικὸν αὐτοῦ πνεῦμα κατὰ τὰς θρησκευτικάς του ἐκστάσεις ἐν τῷ σκοτεινῷ σπηλαίῳ τοῦ Ὄρους Ἐρὰτ, ἐξηκολούθει, τὸ μᾶλλον ἢ ἧσσον, νὰ τὸν ἀποπλανᾷ εἰς εἶδός τι μονομανίας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ σταδίου του, καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀπατηλῇ πεποιθήσει ὅτι ἀπεστάλη προφήτης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ.

Δι' ἑνὸς τῶν προηγουμένων κεφαλαίων τοῦ πονήματος τούτου, ἐγνωρίσαμεν ἐκείνας μόνον τὰς λεπτομερείας τῆς παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἱδρυθείσης θρησκείας, ἃς ἐκρίναμεν ἀναγκαίας πρὸς διαφωτισμὸν τῆς συμπαρομαρτησάσης διηγήσεως. Ἤδη δὲ, καί περ ὑποχρεούμενοι εἰς ἐπαναλήψεις τινὰς, παρατιθέμεθα πληρεστέραν περίληψιν μετ' ὀλίγων παρατηρήσεων.

Ἡ θρησκεία τοῦ Ἰσλὰμ, ὡς εἴδαμεν ἐν τῇ προμνησθείσῃ περιπτώσει, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· εἰς ΠΙΣΤΙΝ δηλονότι καὶ εἰς ΑΣΚΗΣΙΝ. Καὶ ἐν πρώτοις περὶ Πίστεως.

Αὐτὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς ἓξ διάφορα κεφάλαια, ἤτοι ἄρθρα· ά. τὸ τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεόν· β'. εἰς τοὺς ἀγγέλους του· γ'. εἰς τὰς γραφάς του, δηλ. τὸ Κοράνιον· δ'. εἰς τοὺς προφήτας του· έ. εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐσχάτην κρίσιν· ς'. εἰς τὸ πεπρωμένον. Περὶ ὅλων τούτων θέλομεν διὰ βραχέων πραγματευθῆ κατὰ τὴν ἀριθμηθεῖσαν αὐτῶν τάξιν.

ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ. Ὁ Μωάμεθ διετύπωσε τὸ δόγμα, ὅτι ἐστὶν, ἦν καὶ ἐἰποτε ἔσεται εἷς μόνος Θεὸς, ὁ πλάστης τῶν ἁπάντων, μονοφυὴς, ἀμετάβλητος, πανεπιστήμων, παντοδύναμος, πολυέλεος καὶ αἰώνιος. Ἡ ἑνότης τοῦ Θεοῦ εἰδικῶς καὶ πανσθενῶς ἀντετάσσετο πρὸς τὴν Τριάδα τῶν Χριστιανῶν. Ἐνδεικτικὸν αὐτῆς, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἤτο τὸ ἀνυψοῖν ἕνα τῶν δακτύλων καὶ ἐκφωνεῖν, «Λὰ ἰλλαχὰ ἰλ Ἀλλάχ!» Οὐδεὶς ἄλλος Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ· εἰς τοῦτο προστιθεμένου «Μωχάμεδ Ῥεσοὺλ Ἀλλάχ!» Ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης.

ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΤΣ ΑΓΓΕΛΟΤΣ. Ἡ ὡραία θεωρία τῶν Ἀγγέλων, ἤτοι τῶν λειτουργούντων πνευμάτων, ἥτις ὑ-

πῆρξεν ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ καθολικωτέρων ἀνατολικῶν δογμάτων, παρενείρεται ἐν τῷ Ἰσλαμικῷ συρήματι. Ἐνταῦθα παρίστανται ὡς αἰθέρια ὄντα, πεπλασμένα ἐκ πυρὸς, τοῦ καθαροτέρου τῶν στοιχείων, ἐντελῆ τὴν μορφὴν καὶ ἐξαίσια τὴν καλλονὴν, ἀλλὰ χωρὶς φύλου, ἀπηλλαγμένα παντὸς παχυλοῦ ἢ σαρκικοῦ πάθους καὶ πασῶν τῶν ὀρέξεων καὶ νόσων τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωποτητος, ζῶντα δὲ ἐν αἰωνίᾳ καὶ ἀμαράντῳ νεότητι. Διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τοὺς βαθμοὺς, τὰ καθήκοντα καὶ τὴν χάριν ἧς ἀπολαύουσι παρὰ τῇ θεότητι. Τινὰ ἐξ αὐτῶν λατρεύουσι κύκλῳ τοῦ οὐρανίου θρόνου· ἀλλὰ ὑμνοῦσιν ἀδιαλείπτως τὸν Ἀλλάχ· ἕτερα εἰσὶν οἱ πτερυγοφόροι ἄγγελοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ, καὶ ἕτερα μεσιτεύουσιν ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μάλιστα διακεκριμένοι τῆς οὐρανίας ταύτης στρατιᾶς εἰσὶ τέσσαρες ἀρχάγγελοι. Ὁ Γαβριὴλ, ὁ ἄγγελος τῶν ἀποκαλύψεων, ὅστις γράφει τὰ θεῖα θεσπίσματα· ὁ Μιχαὴλ, ὁ ἀρχιστράτηγος, ὅστις συγκροτεῖ τὰς ὑπὲρ τῆς πίστεως μάχας· ὁ Ἀζραὴλ, ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου· καὶ ὁ Ἰσραφὴλ, εἰς ὃν δέδοται ἡ φοβερὰ ἐντολὴ νὰ ἠχήσῃ τὴν σάλπιγγα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως. Ὑπῆρχε καὶ ἕτερος ἄγγελος ὀνόματι Ἀζαζὴλ, ὁ αὐτὸς τῷ Ἑωσφόρῳ, ἄλλοτε ὁ ἐνδοξότερος τοῦ οὐρανίου χοροῦ· οὗτος ὅμως ἐγένετο ἀλαζὼν καὶ ἀποστάτης. Ὅταν ὁ Θεὸς προσέταξε τοὺς ἀγγέλους του νὰ λατρεύσωσι τὸν Ἀδὰμ, ὁ Ἀζαζὴλ δὲν ὑπήκουσεν εἰπών, «Πῶς δύναμαι ἐγὼ, ὃν ἔπλασας ἐκ πυρὸς, νὰ προσκυνήσω αὐτὸν, ὃν ἐποίησας ἐκ πηλοῦ;» Ἕνεκα τῆς ἀπειθείας του ταύτης ὁ Θεὸς τὸν κατηράσθη καὶ ἔξωσε τοῦ παραδείσου, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ μετετράπη εἰς Ἐβλὶς, ὅπερ σημαίνει ἀπελπισίαν. Διεκδικούμενος τὴν κατάπτωσιν αὐτοῦ τεχνᾶται πᾶν εἶδος κακουργίας κατὰ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς ἐμποιεῖ παρακοὴν καὶ ἀσέβειαν.

Μεταξὺ τῶν ἀγγέλων τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ ὑπάρχει τάξις τις καλουμένη τῶν Μωακκιβατῶν· δύο ἐξ αὐτῶν ἐποπτεύουσιν ἕκαστον θνητὸν, ἱστάμενοι ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν ὁ δὲ ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, καὶ σημειοῦντες τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του. Τὴν ἑσπέραν πέτονται εἰς τὸν οὐρανὸν κομίζοντες γραπτὴν ἔκθεσιν, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀντικαθίστανται ὑπὸ δύο ὁμοίων ἀγγέλων. Κατὰ τὰς Μωαμεθανικὰς παραδόσεις, ὁ δεξιόθεν ἄγγελος καταγράφει δεκάκις ἑκάστην καλὴν πρᾶξιν, ἂν δὲ ὁ θνητὸς ἁμαρτήσῃ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν πνεῦμα λέγει πρὸς τὸν ἀριστερόθεν ἄγγελον, «Ἀνσμόνησον ἐπὶ ἑπτὰ ὥρας νὰ καταγράψῃς τὴν ἁμαρτίαν· ἴσως αὐτὸς, μεταμεληθεὶς, δεηθῇ καὶ τύχῃ τῆς ἀφέσεως.»

Παρὰ τὴν εἰς τὰς ἀγγελικὰς τάξεις ὁ Μωάμεθ διδάσκει καὶ πίστιν εἰς τὰ πνευματικὰ ὄντα, τὰ καλούμενα Τσὶν, ἤτοι Δαιμόνια, ἄτινα, εἰ καὶ ὡσαύτως ἐκ φωτὸς πεπλασμένα, μετέχουσιν ὅμως τῶν ὀρέξεων καὶ τῶν ἀσθενειῶν τῶν υἱῶν τῆς κόνεως, καὶ ἐπὶ τέλους ὡς οὗτοι ὑπόκεινται εἰς τὸν θάνατον. Τοιαύτης φύσεως ὄντα, ἅτινα συχνάζουσιν εἰς τὰς μοναξίας τῶν ἐρήμων, ὁ Μωάμεθ, ὡς κατεδείξαμεν, ἰσχυρίσθη ὅτι τὸν ἐπεσκέφθησαν μετὰ τὰς ἑσπερινὰς προσευχάς του ἐν τῇ ἐρημικῇ κοιλάδι Ἀλ-Νακλάχ.

Ὅταν ὁ ἄγγελος Ἀζαζὴλ ἀποστατήσας πέπτωκε καὶ ἐγένετο Σατανᾶς, ἡ Ἐβλὶς, ἐτήρει εἰσέτι τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν κατωτέρων τούτων πνευμάτων, ἅτινα οἱ Ἀνατολισταὶ διῄρεσαν εἰς Δίβας καὶ Περί· τὰ μὲν γιγαντώδη καὶ ἄγρια, τὰ δὲ λεπτὰ καὶ εὐγενῆ, ζῶντα ἐν ἀρώμασιν. Φαίνεται ὡς εἰ τὰ Περὶ ταῦτα ἦσαν ἄφαντα θήλεος φύλου, καί τοι ὡς πρὸς τοῦτο ὑπάρχει ἀσάφεια. Ἐξ αὐτῶν τῶν φανταστικῶν ὄντων, ὡς ὑποτίθεται, ἐπήγασαν αἱ νατδες τῶν Εὐρωπαίων.

Καὶ ἕτερα ἡμι-πνεύματα ὑπάρχουσι καλούμενα Ταkουίν, ἤτοι Μοῖραι. Εἰσὶ δὲ ταῦτα πτερυγοφόροι γυναῖκες περικαλλῶν μορφῶν, προλέγουσαι μαντείας καὶ

προστατεύουσαι τοὺς θνητοὺς κατὰ τῶν ἐπιθέσεων καὶ τῶν μηχανορράφιῶν τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

Σκότος καὶ ἀβεβαιότης ἐπικρατεῖ περὶ τὰς ἰδιότητας, ἃς ὁ Μωάμεθ ἀποδίδει εἰς αὐτὰ τὰ ἡμι-ουράνια ὄντα, ὡς ἁρυσθεὶς ἐκ διαφόρων πηγῶν τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἰδέας του. Ὁλόκληρον τὸ περὶ μεσαζόντων πνευμάτων σύστημά του ἀποτελεῖ σύντονον, εἰ καὶ συγκεχυμένην ἀμεθοδίαν, τῶν δοξασιῶν τῶν Ἑβραίων, τῶν Μάγων καὶ τῶν Ἐθνικῶν ἢ Σαβαίων.

Τὸ τρίτον ἄρθρον τῆς θρησκείας εἶνε, πίστις εἰς τὸ ΚΟΡΑΝΙΟΝ, ὡς βιβλίον θείας ἀποκαλύψεως. Κατὰ τὰ Μοσλημικὰ δόγματα, βιβλίαν ἐθησαυροφυλακεῖτο ἐν τῷ ἑβδόμῳ οὐρανῷ, ἔνθα ὑπῆρχε ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ ἐν ᾧ ἦσαν γεγραμμένα ὅλα τὰ θεσπίσματα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἅπαντα ὅσα ἀπιόντα, παρόντα ἢ ἐσόμενα. Ἀπόγραφα ἐκ τῶν δέλτων τῆς θείας βουλήσεως ἐκόμισεν εἰς τὸν κατώτατον οὐρανὸν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτὰ εἰς τὸν Μωάμεθ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατὰ τεμάχια, κατάλληλα πρὸς γεγονός τι ἢ ἔργον. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν οἱ ἄμεσοι τοῦ Θεοῦ λόγοι, οὕτως ἐλαλήθησαν ὅλοι ὡς ἐκ τοῦ πρώτου προσώπου.

Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν αἱ ἀποκαλύψεις αὗται ἐγράφησαν ἢ ἀπεθησαυρίσθησαν ὑπὸ γραμματέων καὶ μαθητῶν, συλλεχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἄβοὺ-Βεκὴρ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, ἐποιησάμεθα ἐπαρκῶς λόγον.

Ἡ σύνταξις, οἵα ἐν πράγματι εἶνε, ἀποτελεῖ τὸν Μοσλημικὸν πολιτικὸν καὶ ποινικὸν κώδηκα, ὡς καὶ τὸν θρησκευτικὸν νόμον, οἱ δὲ ἀληθῶς πιστοὶ φέρουσι πρὸς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὑπέρτατον σέβας. Θρῆσκος ἄμιλλα δεικνύεται περὶ τὸ τηρεῖν ἀπόγραφα ἐξ αὐτοῦ κομψῶς δεδεμένα καὶ κεκοσμημένα. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἐπιβλήματος ἀπαγορεύει τῷ ἀκαθάρτῳ νὰ ἐγγίσῃ τὸ βιβλίον, θεωρεῖται δὲ ἀσέβεια τὸ βαστάζειν αὐτὸ ὑπὸ τὴν ὀσφὺν ἐν ὥρᾳ ἀναγνώσεως. Οἱ Μοσλῆμαι ὁρκίζουσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ οἰωνίζονται τὰς σελίδας του, ἀνοίγοντες αὐτὸ καὶ ἀναγινώσκοντες τὴν πρώτην παράγραφον ἐφ' ἧς ὁ ὀφθαλμὸς πέσῃ. Μ' ὅλα τὰ λάθη καὶ τὴν ἀσυναρτησίαν αὐτοῦ, ἐὰν τὸ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἁπλῶς ὡς ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ δὴ ἀγραμμάτου, μένει θαυμαστὸν μνημεῖον ἐρήμου νομοθεσίας.

Παρεκτὸς τοῦ Κορανίου, ἤτοι τοῦ γραπτοῦ νόμου, συλλογὴ ἐντολῶν καὶ ἀπολόγων, οἵτινες τυχαίως ἔφευγον τὰ χείλη τοῦ Μωάμεθ, κατηρτίσθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων καὶ ἀντεγράφη εἰς βιβλίον καλούμενον Σόννα, ἤτοι ὁ Προφορικὸς Νόμος. Τὸ βιβλίον τοῦτο θεωρεῖται ἱερὸν ὡς αὐτὸ τὸ Κοράνιον ὑπὸ αἱρετικῶν τινων Μωαμεθανῶν, λαβόντων ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα Σοννιτῶν· ἕτεροι τὸ ἀποκρούουσιν ὡς νόθον· οὗτοι δὲ καλοῦνται Χῖται. Ἐχθροπραξίαι καὶ διωγμοὶ ἔλαβον χώραν πολλάκις μεταξὺ αὐτῶν τῶν φατριῶν καὶ σχεδὸν τόσῳ μανιώδεις ὡς ἐκεῖναι αἵτινες, ἀναφυεῖσαι μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρουμένων, ἐπήνεγκον ἀτυχήματα εἰς τὴν Χριστιανωσύνην. Οἱ μὲν Σοννῖται διακρίνονται ἐκ τῶν λευκῶν, οἱ δὲ Χῖται ἐκ τῶν ἐρυθρῶν κιδάρεων· ἐντεῦθεν οἱ τελευταῖοι προσωνομάσθησαν παρὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν αὐτῶν *Κουσσιλβάσῃ*, ἤτοι Ἐρυθραὶ Κεφαλαί.

Εἶνε ἀξιοσημείωτον ὅτι περὶ περιτομῆς, ἥτις ἀναλλοίωτος ἐκτελεῖται παρὰ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἀποτελεῖ διακεκριμένον κανόνα τῆς θρησκείας αὐτῶν, πρὸς ὃν ἅπαντες οἱ προσήλυτοι ὀφείλουσι νὰ συμμορφῶνται, οὔτε ἐν τῷ Κορανίῳ οὔτε ἐν τῇ Σόννα ποιεῖται λόγος. Ὡς φαίνεται, τοῦτο ὑπῆρξε γενικὸν ἔθιμον ἐν Ἀραβίᾳ σιγηλῶς παραδεχθὲν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· ἐπεκράτει δὲ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως.

Βεβαιοῦται, ὅτι τὸ Κοράνιον ἀπαγορεύει τὸ ποιεῖν ὁμοιώματα ἐξ οἱουδήποτε ζῶντος πράγματος, τοῦθ' ὅπερ παρεμπόδισε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς εἰκονογραφίας παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς. Τὸ τεμάχιον ὅμως τοῦ Κορανίου ὅπερ,

ὡς φρονοῦσι, περιέχει τὴν ἀπαγόρευσιν, φαίνεται ἁπλῆ ἠχὼ τῆς δευτέρας ἐντολῆς ἱερῶς τηρουμένης ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν, τοῦ μὴ ποιεῖν ὁμοιώματα ἢ ζωγραφίας πρὸς λατρείαν. Μία τῶν σημαιῶν τοῦ Μωάμεθ ἦτον εἷς μελανὸς ἀετός. Μεταξὺ τῶν διασημοτέρων Μοσλημικῶν κοσμημάτων τῆς Ἀλάμβρας ἐν Γρανάδᾳ εἶνε πηγή τις βασταζομένη ὑπὸ λεόντων ἐγγεγλυμμένων ἐπὶ πέτρας, τινὲς δὲ τῶν Μοσλήμων μοναρχῶν ἐνετύπωσαν τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων των.

Ἕτερον καὶ σπουδαῖον συνάμα λάθος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ συστήματος τοῦ Μωάμεθ, εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι ἀρνεῖται ψυχὰς εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλον καὶ ἀποκλείει αὐτὸ τοῦ παραδείσου. Τὸ σφάλμα προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι παρέλειψε νὰ μνημονεύσῃ περὶ τῶν ἐν μελλούσῃ ἀποκαταστάσει ἀπολαύσεων αὐτῶν, ἐνῷ ἀπαριθμεῖ ἐκείνας τοῦ ἰδίου φύλου μετὰ λεπτολογίας ἁρμοζούσης εἰς ἡδυπαθῆ. Περὶ μακαριότητος τῶν ἐναρέτων γυναικῶν ἀναφέρει ἡ 56 Σούρα τοῦ Κορανίου καὶ διάφορα ἄλλα αὐτοῦ μέρη, καί τοι, ὡς ἐκ τῆς ἀσαφείας τῆς γλώσσης, ὁ σπεύδων ἀναγνώστης δύναται νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι περὶ τῶν Οὐριῶν τοῦ παραδείσου ποιοῦνται λόγον.

Τὸ τέταρτον ἄρθρον τῆς πίστεως ἀναφέρει περὶ τῶν **ΠΡΟΦΗΤΩΝ**. Ὁ ἀριθμὸς των ἀναβιβάζεται εἰς διακοσίας χιλιάδας, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἓξ μόνον εἰσὶν οἱ προεχεῖς, ὡς κομίσαντες νέους νόμους καὶ κανονισμοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καταργῶν ἕκαστος τοὺς πρώην ληφθέντας ὁπουδήποτε διέφερον ἢ ἦσαν ἀντιφατικοί. Οἱ ἓξ οὗτοι διακεκριμένοι προφῆται ἦσαν ὁ Ἀδάμ, ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἰησοῦς, καὶ ὁ Μωάμεθ.

Τὸ πέμπτον ἄρθρον τῆς Ἰσλαμικῆς πίστεως εἶνε τὸ περὶ **ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ** καὶ **ΕΣΧΑΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ**. Ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀντικειμένου ὁ Μωάμεθ συνέμιξε τινὰ ἐκ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μετὰ διαφόρων γνώσεων ἐπιπολαζουσῶν μεταξὺ τῶν Ἀράβων Ἰουδαίων. Ἐξ αὐτῶν

μία εἶνε ἡ τῆς τρομερᾶς ἀνακρίσεως ἐν τῷ Τάφῳ. Ἀφ' οὗ ὁ Ἀζραὴλ, ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου, ἐκπληρώσῃ τὸ ὑπούργημά του, ὁ δὲ νεκρὸς κατατεθῇ εἰς τὸν τάφον, δύο μέλανες ἄγγελοι, ὁ Μονκὰρ καὶ ὁ Νακὴρ, ἀπαισίας καὶ καταπληκτικῆς ὄψεως, ἐμφανίζονται ὡς ἀνακριταί, διαρκούσης τῆς ἐξετάσεως τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἐνοῦται πάλιν τῷ σώματι. Τότε ἐπιτάσσουσιν εἰς τὸν τεθνεῶτα ἵνα σταθῇ ὄρθιος καὶ ἐρωτῶσιν αὐτὸν περὶ τῶν δύο μεγάλων ζητημάτων τῆς θρησκείας, τῆς ἑνότητος δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θείας τοῦ Μωάμεθ ἀποστολῆς, καθὼς καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του πράξεων, αἱ δὲ ἀπαντήσεις του καταγράφονται εἰς βιβλία διὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ ἂν μὲν εὑαρεσήσωσιν, ἀνασύρουσιν οἱ ἄγγελοι ἀβρῶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν χειλέων του, τὸ δὲ σῶμα του ἐγκαταλείπουσιν ἐν τῇ ἀναπαύσει του· ἂν δὲ ἀπαρέσωσι, πλήττουσιν αὐτὸν περὶ τὸ μέτωπον διὰ σιδηρῶν ῥοπάλων, καὶ ἀποσπῶσι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διὰ βασανιστικῶν ἐργαλείων. Διὰ τὸ προσῆκον εἰς τὴν τρομερὰν ταύτην ἀνάκρισιν, οἱ Μωαμεθανοὶ ἐν γένει καταθέτουσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐντὸς βαθέων ἢ θολωτῶν τάφων, ἁπλῶς ἐνειλιγμένους νεκρικοῖς ἱματίοις, χωρὶς ὅμως φερέτρων.

Τὸ μεταξὺ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως διάστημα χρόνου καλεῖται Βερζὰκ, ἤτοι τὸ Διάμεσον. Διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τούτου τὸ σῶμα μένει ἐν τῷ λάκκῳ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ προγεύεται τῆς μελλούσης αὐτῇ ἀποκαταστάσεως ἐν ὀνείρασι καὶ ὀπτασίαις.

Αἱ ψυχαὶ τῶν προφητῶν εὐθὺς ἀπολαύουσι τῆς πλήρους τοῦ παραδείσου τρυφῆς. Αἱ τῶν μαρτύρων, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἁπασῶν τῶν ἐν ταῖς μάχαις πιπτόντων, εἰσέρχονται εἰς τὰ σώματα ἢ τοὺς πρηγορεῶνας πρασίνων πτηνῶν, τρεφομένων ἐκ τῶν καρπῶν καὶ πινόντων ἐκ τῶν ῥυάκων τοῦ παραδείσου. Περὶ τῶν ψυχῶν τῆς μεγάλης τῶν πιστῶν ὁμάδος ἄλλη ὑπάρχει πρόνοια, ἀλλὰ, κατὰ τὴν μᾶλλον παραδεδεγμένην γνώ-

μην αὐταὶ περιίπτανται ἐν καταστάσει σεραφικῆς γαλήνης παρὰ τοὺς τάφους. Ἐντεῦθεν ἐπήγασε τὸ Μοσλημικὸν ἔθιμον τοῦ ἐπισκέπτεσθαι τὰ μνημεῖα τῶν μεταστάντων φίλων καὶ συγγενῶν, ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι εἰς τὰς παρισταμένας αὐτῶν ψυχὰς εὐαρεστοῦσι τοιαῦτα στοργῆς μαρτύρια.

Πολλοὶ τῶν Μοσλήμων πιστεύουσιν, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν πεποιθότων λαμβάνουσι τὴν μορφὴν χιονολεύκων πτηνῶν καὶ φωλεάζουσι ὑποκάτω τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλλὰχ— πίστις αὕτη ἔχουσα σχέσιν πρός τινα ἀρχαίαν τῶν Ἑβραίων δοξασίαν, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων παρακαθήσουσιν ἐν οὐρανῷ ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς δόξης.

Ὡς πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπίστων ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶνε, ὅτι θέλουσιν ἐκδιωχθῆ ἔκ τε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ἀγγέλων καὶ ῥιφθῆ εἰς τὰ σπήλαια ὠδη ἔγκατα τῆς γῆς, ἐκεῖ προσκαρτεροῦσαι ἐν ὀδύνῃ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ προηγηθήσεται ὑπὸ σημείων καὶ τεράτων ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ὁλικὴ τῆς σελήνης ἔκλειψις· ἀλλοίωσις τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου, ὅστις θέλει ἀνατέλλει ἀπὸ δυσμῶν ἀντὶ ἀπὸ ἀνατολῶν· πόλεμοι καὶ ταραχαὶ· γενικὴ τῆς πίστεως κατάπτωσις· ἡ ἔλευσις τοῦ Ἀντιχρίστου· ἡ ἐξόρμησις τοῦ Γὼγ καὶ Μαγὼγ ὅπως κατερημώσωσι τὴν γῆν· μέγας καπνὸς περικαλύψων τὴν οἰκουμένην. Τοιαῦτα καὶ πολλῷ πλείονα τεράστια καὶ οἰωνίσματα θέλουσιν ἐμποιήσει πτόησιν καὶ ἀθυμίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, παράξει δὲ ταλαιπωρίαν πνεύματος καὶ καταπόνησιν τῆς ζωῆς· ὥστε ὁ διερχόμενος πλησίον τινὸς μνημείου θέλει φθονεῖ τὴν ἡρεμίαν τοῦ τεθνεῶτος καὶ λέγει. «Εἴθε ὁ Θεὸς εὐδόκει νὰ ἤμην εἰς τὴν θέσιν σου!»

Τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς φοβερᾶς ταύτης ἡμέρας θέλει δώσει ὁ ἀρχάγγελος Ἰσραφὴλ διὰ τοῦ ἤχου τῆς σάλπιγγος. Εἰς τὸ σάλπισμα τοῦτο ἡ γῆ θέλει σεισθῆ, φρούρια καὶ πύργοι θέλουσι κατεδαφισθῆ, τὰ δὲ ὄρη ἰ-

σοπεδωθῆ. Ἡ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ θέλει σκοτισθῆ, τὸ στερέωμα ἀφανισθῆ καὶ ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες θέλουσι συθισθῆ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ ὠκεανὸς εἴτε θέλει ἀποξηρανθῆ εἴτε ἀναβράσει, κυλινδούμενος ἐν πυρίνοις κύμασιν.

Εἰς τὸν ἦχον τῆς τρομερᾶς ἐκείνης σάλπιγγος πανικὸν δέος θέλει καταλάβει τὸ ἀνθρώπινον γένος· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες θέλουσι φεύγει τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὰς συζύγους των, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν φρενιτιῶντι τρόμῳ θέλουσιν ἐγκαταλείπει τὰ θηλάζοντα νήπιά των. Τὰ ἄγρια ζῶα τῶν δασῶν καὶ τὰ ἥμερα τῆς βοσκῆς, ἀποβαλλόμενα τὴν θηριωδίαν καὶ τὰς ἀντιπαθείας αὐτῶν, θέλουσιν ἔμφοβα συναγελάζεσθαι.

Ὁ δεύτερος ἦχος τῆς σάλπιγγος, ἔσεται ὁ ἦχος τοῦ ὀλέθρου. Εἰς τὸ ἄκουσμα αὐτοῦ, ἅπαντα τὰ ἐν οὐρανῷ, τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν τοῖς ὕδασιν ὑπὸ τὴν γὴν πλάσματα, ἄγγελοί τε καὶ δαιμόνια, ἄνθρωποί τε καὶ ζῶα, ἅπαντα θέλουσιν ἀποθάνει, ἐξαιρέσει τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν οὓς ὁ Ἀλλὰχ θέλει ἰδίως διαφυλάξει. Τελευταῖος θέλει ἀποθάνει ὁ Ἀζραὴλ, ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου!

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἤ, κατὰ τὰς γενομένας ἐπεξηγήσεις, ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἀκατάπαυστος βροχὴ θέλει ἐπέλθει μετὰ τὸν ἦχον τοῦτον τοῦ ὀλέθρου. Τότε ἐκ τρίτου θέλει ἠχήσει ἡ σάλπιγξ τοῦ ἀρχαγγέλου Ἰσραφὴλ, προσκαλοῦσα εἰς τὴν κρίσιν! Ἅμα ὡς ἀκουσθῆ ὁ ἦχος οὗτος, ἅπασα ἡ μέταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀπόστασις θέλει πληρωθῆ ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων, περιπταμένων εἰς ζήτησιν τῶν ἰδίων σωμάτων. Τότε ἡ γῆ θέλει ἀνεωχθῆ· ἔσεται δὲ πάταγος ξηρῶν ὀστέων καὶ συναρμογὴ διεσκορπισμένων μελῶν· ὡς καὶ αὐταὶ αἱ τρίχες θέλουσι συναθροισθῆ· τὸ σῶμα θέλει ἀποκατασταθῆ, ἡ ψυχὴ εἰσέλθει εἰς αὐτὸ, ὁ δὲ νεκρὸς ἐγερθῆ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως ἐντελὴς κατὰ πάντα καὶ γυμνὸς ὡς ἐγεννήθη. Οἱ ἄπιστοι θέλουσιν ἕρπει πρηνεῖς, ἀλλ' οἱ πιστοὶ θέλουσι πορεύεσθαι ὄρθιοι· ὡς πρὸς τοὺς

ἐξόχως εὐσεβεῖς, οὗτοι θέλουσι φέρεσθαι μετάρσιοι ἐπὶ πτερυγοφόρων καμήλων, λευκῶν ὡς τὸ γάλα καὶ ἐχουσῶν ἐφίππια ἐξ ἐκλεκτοῦ χρυσοῦ.

Τότε πᾶν ἀνθρώπινον ὃν θέλει ἐξετασθῆ περὶ ἧς ἐποιήσατο χρήσεως τῶν προσόντων αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν καλῶν καὶ κακῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ πράξεων. Παμμεγέθη τρυτάνην θέλει ζυγοστατεῖ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλάστιγγος, καλουμένης Φῶς, τεθήσονται αἱ καλαὶ τοῦ ἀνθρώπου πράξεις, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης, ὀνομαζομένης Σκότος, αἱ κακαί. Μία ἄτομος ἢ εἷς κόκκος σινάπεως θέλει ἐξαρκεῖ πρὸς ὑπερστάθμισιν, τὸ δὲ εἶδος τῆς ἀποφάσεως θέλει ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς δε ἢ ἐκείνης τῶν πλαστίγγων. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην θέλει ἐξαιτηθῆ ἀνταπόδοσις διὰ πᾶσαν ἀδικίαν ἢ προσβολήν. Ὅστις ἠδίκησεν ἕνα τῶν ὁμοίων του ὀφείλει νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ μερίδος ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καλῶν πράξεων, ἢ, ἂν δὲν ἔχῃ τοιαύτας τινὰς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὀφείλει νὰ ἀναδεχθῇ ἀνάλογον βάρος ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἑτέρου.

Τὴν διὰ τῆς πλάστιγγος ἐξέτασιν θέλει διαδεχθῆ ἡ δοκιμασία τῆς γεφύρας. Ὅλον τὸ συναθροισθὲν πλῆθος μέλλει ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸν Μωάμεθ διὰ τῆς γεφύρας Ἀλ-Σερὰτ, λεπτῆς ὡσεὶ ἀκμὴ σπάθης, καὶ διασταυρούσης τὸν κόλπον τῆς Γεέννης, ἤτοι τὴν Κόλασιν. Οἱ μὲν ἄπιστοι καὶ ἁμαρτωλοὶ Μοσλήμαι, σαλευομένοι ἐπ' αὐτῆς ἐν σκότει, θέλουσι πέσει ἐντὸς τῆς ἀβύσσου, οἱ δὲ πιστοὶ, τῇ ἀρωγῇ ἀκτινοβολοῦντος φωτὸς, θέλουσι διαπεράσει μὲ τὴν ταχύτητα τῶν πτηνῶν καὶ εἰσέλθει εἰς τὰ βασίλεια τοῦ παραδείσου. Ἡ ἰδέα τῆς γεφύρας ταύτης καὶ τῶν ἀπαισίων μονῶν τῆς Γεέννης ὑποτίθεται ὡς πηγάζουσα, ἐν μέρει μὲν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, κυρίως δὲ ἐκ τῶν Μάγων.

Ἡ Γέεννα εἶνε τόπος πλήρης παντοίων φρικῶν. Τὰ λένδρα ἔχουσι συρρεφομένους ὄφεις ἀντὶ κλάδων, φέροντας ὡς καρπὸν τὰς κεφαλὰς τῶν δαιμόνων. Παραλείπομεν

τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἀπαισίας ταύτης χώρας, ἅτινα ἐξιστοροῦνται μετ' ἐπιπόνου, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀπαρεσκούσης λεπτολογίας. Περιγράφεται ὡς συγκειμένη ἐξ ἑπτὰ στεγῶν μιᾶς ὑπὸ τὴν ἄλλην, διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων. Ἡ πρώτη στέγη προώρισται διὰ τοὺς Ἀθέους, οἵτινες ἀρνοῦνται τὸν πλάστην καὶ τὴν κτίσιν, καὶ πιστεύουσιν ὅτι ὁ κόσμος εἶνε αἰώνιος. Ἡ δευτέρα διὰ τοὺς Μαννιχαίους καὶ τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἀποδέχονται δύο θείας ἀρχάς· καὶ διὰ τοὺς Ἄραβας εἰδωλολάτρας τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ. Ἡ τρίτη διὰ τοῦ Βραχμάνους τῆς Ἰνδίας· ἡ τετάρτη διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἡ πέμπτη διὰ τοὺς Χριστιανούς· ἡ ἕκτη διὰ τοὺς Μάγους ἢ Γουέβρους τῆς Περσίας· ἡ ἑβδόμη διὰ τοὺς ὑποκριτὰς, οἵτινες ὁμολογοῦσι χωρὶς πίστεως τὴν θρησκείαν.

Ὁ ἄγριος ἄγγελος Θαβὴκ—ὅ ἐστιν ὁ Ἐκτελεστὴς—προΐσταται τῆς μονῆς ταύτης τοῦ τρόμου.

Παρατηρητέον, ὅτι ἡ γενικὴ φύσις τῆς Γεέννης καὶ ἡ διαίρεσις τῶν βασάνων αὐτῆς ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς διάφορα σχόλια καὶ ἑρμηνείας μεταξὺ τῶν Μοσλήμων διδακτόρων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἰσχυρίζονται, εἶνε δὲ καὶ δημώδης δοξασία, ὅτι οὐδεὶς τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Ἀλλὰχ καὶ εἰς τοὺς προφήτας αὐτοῦ θέλει καταδικασθῆ εἰς αἰώνιον ποινήν. Αἱ ἁμαρτίαι των θέλουσιν ἐξαλειφθῆ δι' ἀναλόγων περιόδων καρτερίας, ἀπὸ ἐννεακοσίων μέχρις ἐννέα χιλιάδων ἐτῶν.

Φιλανθρωπότεροί τινες μεταξὺ τῶν διδακτόρων ἀμφισβητοῦσι τὸ ἀτελεύτητον τῆς τιμωρίας δι' ὅλας ἐν γένει τὰς τάξεις τῶν ἁμαρτωλῶν λέγοντες, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶνε πολυέλεος καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἄπιστοι θέλουσι λάβει εἰς δεδομένους καιροὺς τὴν ἄφεσιν. Οἱ ἔχοντες μεσίτην, καθὼς οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, θέλουσι πρῶτοι ἐξαγορασθῆ. Ἀλλ' ἡ ἐλευθεριότης τῶν ἀξίων τούτων σχολιαστῶν δὲν ἐπεκτείνεται τόσω πέραν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ μεταξὺ τῶν

ἀληθινῶν πιστῶν εἴσοδόν των, ἀλλ' ἐπιλέγει, ὅτι μετὰ μακρὰν ποινὴν θέλουσιν ἀπαλλαχθῆ τῶν βασάνων των διὰ ἀφανισμοῦ.

Μεταξὺ τῆς Γεέννης καὶ τοῦ παραδείσου κεῖται τὸ Ἀλ-Ἀράφ, ἤτοι τὸ Χώρισμα, τόπος ἐστερημένος εἰρήνης ἢ τρυφῆς, προωρισμένος διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν νηπίων, τῶν σεληνιαζομένων, τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν παραπλησίων τοιούτων ὄντων, οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν πραξάντων. Ὁ τόπος οὗτος εἶνε μονὴ καὶ ἐκείνων ὧν τὰ καλὰ καὶ κακὰ ἔργα ἰσοβαροῦσι, καίπερ οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ γείνωσι δεκτοὶ εἰς τὸν παράδεισον διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Μωάμεθ, ἅμα ὡς ἐκπληρώσωσι πρᾶξιν τινὰ λατρείας βαρύνουσαν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν πλάστιγγα. Λέγεται, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης δύνανται νὰ συνδιαλέγωνται μετὰ τῶν ἑκατέρωθεν γειτόνων αὐτῶν, ἤτοι τῶν μακαρίων καὶ τῶν καταδίκων· καὶ ὅτι τὸ Ἀλ-Ἀράφ φαίνεται ὡσεὶ παράδεισος τοῖς ἐν τῇ κολάσει, καὶ ὡσεὶ κόλασις τοῖς ἐν τῷ παραδείσῳ.

ΑΛ ΖΑΝΝΑΤ ἤτοι Ο ΚΗΠΟΣ.—Ἀφ' οὗ ὁ πεποιθὼς διέλθῃ ἁπάσας τὰς δοκιμασίας αὐτοῦ καὶ ἐξαγνισθῇ ἐξ ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν του, λαμβάνει ἀναψυχὴν εἰς τὸ Ἕλος τοῦ Προφήτου. Αὕτη εἶνε λίμνη ἐξ εὐόσμου ὕδατος, ἔχουσα περιφέρειαν μηνὸς ὁδὸν, διατηρουμένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀλ-Καῦθορ, ὅστις ῥέει ἐκ τοῦ παραδείσου. Τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης ταύτης εἶνε ἡδὺ ὡς μέλι, ψυχρὸν ὡς χιὼν καὶ καθαρὸν ὡς κρύσταλλος· τὸν ἅπαξ γευσάμενον ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ οὐδέποτε θέλει δασανίσει ἡ δίψα· εὐλογία αὕτη περὶ ἧς ὁμιλοῦσι μετ' ἰδιαζούσης τέρψεως οἱ ἄραβες συγγραφεῖς, συνήθεις εἰς τὸ διάπυρον δίψος τῆς ἐρήμου.

Πιόντος τοῦ πεποιθότος ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου τῆς ζωῆς, ὁ ἄγγελος Ῥουσβὰν τῷ ἀνοίγει τὴν πύλην τοῦ παραδείσου. Ἡ αὐτὴ διεξοδικότης καὶ μικρολογία, ὡς καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Γεέννης, καταδαπανᾶται καὶ ἐπὶ τῶν τρυφῶν τοῦ παραδείσου, μέχρις οὗ ἡ φαντασία κα-

ταπονεῖται καὶ συγχέεται ὑπὸ τῶν λεπτομερειῶν. Τὸ ἔδαφος εἶνε ἐκ τῆς λεπτοτέρας σεμιδάλεως, εὐσμοῦν ἐξ ἀρωμάτων καὶ κατεστρωμένον διὰ μαργαριτῶν καὶ ὑακίνθων, ἀντὶ ἄμμου καὶ λίθων.

Τινὲς ἐκ τῶν ῥυάκων εἰσὶ καθαροὶ ὡς κρύσταλλος, τρέχοντες μεταξὺ πρασίνων ἑρμάτων, ἄνθεσι πεποικιλμένων· ἕτεροι εἰσὶν ἐκ γάλακτος, οἴνου καὶ μέλιτος, χυνόμενοι ἐπὶ κυτῶν ἐκ μόσχου, μεταξὺ χειλέων ἐκ καφουρᾶς, κεκαλυμμένων ὑπὸ βρύου καὶ κρόκου! Ὁ ἀὴρ εἶνε ἡδύτερος τῶν ἀρωματικῶν αὐρῶν τῆς Σαβαίας, δροσιζόμενος ὑπὸ σπινθηροβόλων πηγῶν. Ἐνταῦθα πρὸς τούτοις ὑπάρχει τὸ Τάβα, τὸ τεράστιον τῆς ζωῆς δένδρον καὶ τοσοῦτον μέγα, ὥστε εἷς ὠκὺς ἵππος θὰ κατηναλίσκετο ἑκατὸν ἔτη ὅπως διατρέξῃ τὴν σκιὰν αὐτοῦ. Οἱ κλάδοι του εἰσὶ κατάφορτοι ὑπὸ παντοίων ἡδίστων καρπῶν, κλίνουσι δὲ πρὸς τὴν χεῖρα τῶν ζητούντων νὰ κόψωσιν ἐξ αὐτῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ εὐλογημένου τούτου κήπου περιβάλλονται ἱματισμὸν στιλβοντα πολυτίμοις λίθοις καὶ φοροῦσι στεφάνους ἐκ χρυσοῦ κεκοσμημένους διὰ μαργαριτῶν καὶ ἀδαμάντων, κατοικοῦσι δὲ ἐντὸς μεγαλοπρεπῶν παλατίων ἢ ἀργυρῶν σκηνῶν, ἀναπαυόμενοι ἐπὶ ἡδονικῶν κλινιδίων. Ἐνταῦθα πᾶς πιστὸς θέλει ἔχει ἑκατοστύας θεραπόντων ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν του, κομιζόντων αὐτῷ τρυβλία καὶ ποτήρια ἐκ χρυσοῦ, πλήρη πάσης ποικιλίας ἐξαιρέτων ἐδεσμάτων καὶ πομάτων. Θέλει τρώγει χωρὶς κόρου καὶ πίνει χωρὶς μέθης, θέλει γεύεσθαι τοῦ τελευταίου τεμαχίου καὶ τῆς ἐσχάτης ῥανίδος μετὰ τῆς αὐτῆς ῥέξεως μεθ' ἧς καὶ τῶν πρώτων· δὲν θέλει αἰσθάνεσθαι πλησμονὴν, οὔτε λαμβάνει ἀνάγκην κενώσεως.

Ὁ ἀὴρ θέλει ἀντηχεῖ ἐκ τῆς μελῳδικῆς φωνῆς τοῦ Ἰσραφὴλ καὶ τῶν ᾀσμάτων τῶν θυγατέρων τοῦ παραδείσου· αὐτὸς ὁ σάλος τῶν δένδρων θέλει ἐκπέμπει μαγευτικὴν συμφωνίαν, ἐνῷ πνοαὶ ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλλὰχ θέλουσι τηρεῖ εἰς ἐναρμόνιον κίνησιν μυριάδας κωδώνων κρεμαμένων ἐκ τῶν κλάδων αὐτῶν.

Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο οἱ πιστοὶ θέλουσιν ἀπολαύει τῆς μετὰ τοῦ θήλεος φύλου κοινωνίας κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν πλήρη ἔκτασιν τῶν ἀνατολικῶν φαντασιῶν. Παρεκτὸς τῶν συζύγων ἃς εἶχον ἐπὶ γῆς, καὶ τὰς ὁποίας θέλουσιν ἀνακτήσει πάλιν ἐν ὅλοις τοῖς προτέροις αὐτῶν θελγήτροις, θέλουσιν ἔχει θεραπαίνας τὰς Οὐρεαλ-Ὀγλοὺν, ἤτοι Οὐρίας, οὕτω καλουμένας ὡς ἐκ τῶν μεγάλων μελανῶν ὀφθαλμῶν των· φωτεινὰ αὐταὶ ὄντα, ἀπηλλαγμένα παντὸς ἀνθρωπίνου ἐλαττώματος ἢ ἀσθενείας, αἰωνίως τηροῦντα τήν τε νεότητα καὶ καλλονὴν αὐτῶν, καὶ ἀνανεοῦντα τὴν παρθενίαν των. Ἑβδομήκοντα δύο ἐκ τῶν οὐριῶν τούτων εἰσὶ προωρισμέναι δι' ἕκαστον πιστόν. Ἡ μετ' αὐτῶν συγκοινωνία ἔσεται γόνιμος ἢ μὴ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, τὸ δὲ νεογνὸν θέλει αὐξάνεσθαι ἐντὸς μιᾶς ὥρας εἰς αὐτὸ τὸ ἀνάστημα τῶν γεννητόρων του.

Ὅπως ὁ πιστὸς δυνηθῇ νὰ συμμετάσχῃ πληρέστατα τῶν τρυφῶν τῆς εὐλογημένης ταύτης χώρας, θέλει ἐγερθῇ ἐκ τοῦ μνημείου ἐν τῷ ἔαρι τῆς ἀνδρικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, τριακονταετὴς δηλονότι, ἔχων τὸ ἀνάστημα τοῦ Ἀδὰμ, ὅπερ ἦτο τριάκοντα πήχεων, κάτοχος τῶν προσόντων αὐτοῦ ὑπερφυῶς τετελειωμένων, μὲ τὰς ἱκανότητας ἑκατὸν ἀνθρώπων καὶ μὲ ἐπιθυμίας καὶ ὀρέξεις ἀναθαλπομένας μᾶλλον ἢ κορεννυμένας ὑπὸ τῆς τέρψεως.

Τοιαύτας καὶ παραπλησίας τρυφὰς προσδοκᾷ ὁ ἐλάχιστος τῶν πιστῶν· ὑπάρχουσιν ὅμως βαθμολογίαι ἀπολαύσεων καθὼς καὶ ἀξιῶν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἡτοιμασμένας διὰ τοὺς μάλιστα ἐκλεκτοὺς ὁ Μωάμεθ εὗρε τὰς δυνάμεις τῆς περιγραφῆς ἐξηντλημένας καὶ ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ κεραλαίου τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ὅτι θέλουσιν εὕρει τοιαῦτα πράγματα «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.»

Οἱ ἐξηγηταὶ τοῦ Μωαμεθανικοῦ νόμου διχογνωμοῦσιν ὡς πρὸς τὴν καθόλου ἔννοιαν τοῦ συστήματος τούτου τῶν ἀνταμοιβῶν καὶ τῶν κολάσεων. Οἱ μὲν λέγουσιν

ὅτι ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀλληγορίαι, οἱ δὲ τ' ἀποδέχονται κατὰ γράμμα. Οἱ πρῶτοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ προφήτης ὡμίλει παραβολικῶς καὶ κατὰ τρόπον ἁρμόζοντα εἰς τὴν παχυλὴν διάνοιαν καὶ τὴν φιλήδονα φύσιν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, καὶ δοξάζουσιν ὅτι αἱ τρυφαὶ τοῦ παραδείσου θέλουσιν εἶσθαι νοητικαὶ ἐνταυτῷ καὶ σωματικαὶ, ἐπειδὴ ἔσεται ἀνάστασις τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἡ ψυχὴ θέλει εὐφραίνεσθαι ἔν τινι ὑπερφυῇ ἀναπτύξει καὶ ὑπουργίᾳ ὅλων αὐτῆς τῶν προσόντων, ἔν τινι γνώσει ἁπάντων τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως, τῇ πλήρει δηλονότι ἀποκαλύψει τῶν παρελθόντων, παρόντων καὶ μελλόντων. Αἱ ἡδοναὶ τοῦ σώματος ἔσονται ὡσαύτως προσφυεῖς πρὸς τὰς διαφόρους αὐτοῦ αἰσθήσεις καὶ τελειοποιημέναι εἰς ὑπερφυσικὸν βαθμόν.

Οἱ αὐτοὶ ἐξηγηταὶ φρονοῦσιν, ὅτι ἡ περιγραφὴ τῆς Γεέννης εἶνε ὡσαύτως ἀλληγορικὴ· τῶν μὲν βασάνων τῆς ψυχῆς συνισταμένων εἰς τὴν ἀγωνίαν αἰωνίων ἐλέγχων διὰ παρελθόντα ἁμαρτήματα, καὶ εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ἀείποτε προσαυξάνουσαν ἀπελπισίαν διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ παραδείσου· τῶν δὲ τοῦ σώματος, εἰς φρικτοὺς καὶ ἀτελευτήτους πόνους.

Οἱ ἕτεροι Ἱεροδιδάσκαλοι, οἱ ἑρμηνεύοντες τὰ πάντα κατὰ γράμμα, θεωροῦνται ὡς οἱ μάλιστα ὀρθοφρονοῦντες, ἡ δὲ φατρία αὐτῶν εἶνε ὑπερμέτρως πολυαριθμοτέρα. Ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν πολλὰ τῶν καθ' ἕκαστα ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀνταμοιβῶν καὶ τῶν ποινῶν ἔχουσι στενὴν σχέσιν μετὰ τῶν προλήψεων τῶν μάγων καὶ τῶν Ἰουδαίων Ῥαββίνων. Αἱ Οὐρίαι, ἤτοι αἱ μελανόμματοι νύμφαι, αἱ τόσῳ ἐπιφανῶς παριστάμεναι ἐν τῷ Μοσλημικῷ παραδείσῳ, καθ' ἃ λέγεται, εἰσὶν αὐταὶ ἐκεῖναι αἱ *Οὐράμ-Βήχεστ* τῶν Περσῶν Μάγων· ἐρευνηταὶ δὲ χριστιανοὶ ψέγουσι τὸν Μωάμεθ ὡς ὑπεξαιρέσαντα πολλὰ τῶν τῆς περὶ οὐρανοῦ περιγραφῆς του ἐκ τοῦ ἱστορήματος τῆς Νέας Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀποκαλύψει, ἀλλὰ μετὰ τοιούτων ἀλλοιώσεων, ὡς πράττουσιν

οἱ ψευδεῖς λιθογνώμονες, ὅταν σφετερίζωνται κλαπέντας πολυτίμους λίθους πρὸς ἰδίαν χρῆσιν.

Τὸ ἕκτον καὶ τελευταῖον ἄρθρον τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας εἶνε τὸ τοῦ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΥ· καὶ εἰς τὸ πεπρωμένον τοῦτο ὁ Μωάμεθ, ὁμολογουμένως, ἐναπέθετε τὰς θερμοτέρας αὐτοῦ ἐλπίδας τῆς ἐπιτυχίας τῶν στρατιωτικῶν του ἐπιχειρήσεων. Ἐδίδασκεν, ὅτι ἕκαστον συμβὰν ὑπῆρχε προωρισμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ γεγραμμένον ἐπὶ τῆς αἰωνίας δέλτου πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου. Ὅτι ἡ εἱμαρμένη ἑκάστου ἀτόμου καὶ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του ἦσαν ἀμετακλήτως τεταγμένα, οὐδεμία δὲ προσπάθεια ἀνθρωπίνης ἐξυδερκείας ἢ προγνώσεως ἐδύνατο νὰ τὰ τροποποιήσῃ ἢ καταστήσῃ ἀναπόρευκτα. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης πεποιθήσεως οἱ Μοσλῆμαι ἐρρίπτοντο εἰς τὰς μάχας ἀκινδύνως· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης θάνατος ἰσοδυνάμει πρὸς τὸ μαρτύριον, ὅπερ ἠξίου αὐτοὺς τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ ἀμέσου εἰσόδου, οὕτως εἰς ἑκατέραν τῶν ἐναλλαγῶν, τοῦ θανάτου τουτέστιν ἢ τῆς νίκης, εἶχον ἀσφαλὲς τὸ κέρδος.

Ἡ διδασκαλία αὕτη, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται ἐξ ἰδίας ἐλευθέρας προαιρέσεως οὔτε ν' ἀποφύγωσι τὴν ἁμαρτίαν οὔτε νὰ ἐκτρέψωσι τὴν ποινήν, θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν Μουσουλμάνων ὡς ἀφαιροῦσα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπιεικείας τοῦ Θεοῦ· διάφοροι δὲ αἱρέσεις ἀνεφύησαν σπουδάζουσαι νὰ μαλάξωσι καὶ σαφηνίσωσι τὸ ἀπορίας πρόξενον τοῦτο δόγμα· ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀμφιλεγόντων τούτων εἶνε σμικρὸς καὶ δὲν θεωροῦνται ὀρθοφρονοῦντες.

Ἡ διδασκαλία τοῦ πεπρωμένου ὑπῆρξε μία ἐξ ἐκείνων τῶν πρὸς τὸν Μωάμεθ ἀποκαλύψεων, αἵτινες ἦσαν σχεδὸν θαυμάσιαι ὡς ἐκ τῆς ἐπικαιρίου συντυχίας αὐτῶν. Ἐλάμβανε χώραν ἅμα μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐν Ὀχὼδ μάχην, ἐν ᾗ πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν του καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ θεῖός του Ἁμζὰς ἐφονεύθησαν. Τότε ἦν, ἐν στιγμῇ μελαγχολίας καὶ ἀπελπισίας καθ' ἣν οἱ

ὀπαδοί του ἵσταντο περὶ αὐτὸν ἀποτεθαρρυμένοι, ὅτε ἐκήρυξε τὸν νόμον τοῦτον λέγων αὐτοῖς, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν τεταγμένην αὐτῷ ὥραν, εἴτε ἐπὶ τῆς κλίνης εἴτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐδήλωσε προσέτι, ὅτι ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἁμζὰ ἐν τῷ ἑβδόμῳ οὐρανῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λέοντος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Προφήτου». Ὅτε δὲ προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν νεκρῶν σωμάτων προσέθηκεν, «Μαρτυρῶ περὶ αὐτῶν καὶ περὶ ὅλων ὅσων ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Θεοῦ, ὅτι θέλουσι παρασταθῆ ἐν δόξῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως μετὰ τῶν πληγῶν αὐτῶν στιλπνῶν ὡς τὰ ὕσγινα καὶ εὐόσμων ὡς ὁ μόσχος.»

Ἐδύνατο νὰ ἐπινοηθῇ διδασκαλία σκοπιμωτέρα ὅπως παρορμήσῃ πρὸς ἄγριον στάδιον κατακτήσεως ζῆφος ἀμαθῶν καὶ λεηλατικῶν στρατιωτῶν, παρὰ τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην περὶ λαφύρων μὲν ἐὰν ἐπέζων, περὶ παραδείσου δὲ ἐὰν ἔπιπτον;* Καὶ ἀποκαθίστα μὲν σχεδὸν ἀπρασμάχητα τὰ Μοσλημικὰ ὅπλα, ἀλλ' αὐτὴ συνάμα ἐμπεριεῖχε τὸ δηλητήριον ὅπερ ἔμελλε νὰ καταστρέψῃ τὸ κράτος αὐτῶν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς οἱ διάδοχοι τοῦ προφήτου ἐπαύσαντο ὄντες ἐπιθετικοὶ καὶ κατακτηταί, καὶ ἔβαλον ὁριστικῶς τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς τὰς θήκας, ἡ διδασκαλία τοῦ πεπρωμένου ἤρχισε τὸ ἐξολοθρευτικὸν ἔργον της. Ἐκνευρισθεῖσα ὑπὸ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡδυπαθείας, ἣν συγχωρεῖ τὸ Κοράνιον—ὅπερ τόσῳ ἐναργῶς χωρίζει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀσπίλου καὶ πρὸς τὴν αὐταπάρνησιν ἀνυψούσης τὸ φρόνημα θρησκείας τοῦ Μεσσίου—οἱ Μοσλῆμαι ἐθεώρησαν τὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐπελθούσας συμφορὰς ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προδιατεταγμένας καὶ ἀναποφεύκτους, ἃς ὤφειλον νὰ ὑ-

* Ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι ὁ Ναπολέων ἐνεποίησε πίστιν τινὰ εἰς τὸ πεπρωμένον, ἤτοι τὴν εἱμαρμένην, τοῦθ' ὅπερ ἐξήσκησεν οὐ μικρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν στρατευμάτων του.

πομείνωσι στωϊκῶς, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἡ ἀνθρωπίνη ὀξυδέρκεια καὶ πρόγνωσις ἦσαν μάταιαι. Τὸ «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει» ἦτο ἐντολὴ οὐδέποτε ἐν ἰσχύϊ παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Μωάμεθ, τὸ δ' ἀνάπαλιν αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ εἱμαρμένη των. Ἡ ἡμισέληνος ἐσκοτίσθη ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ· ἵσταται δὲ εἰσέτι ἐν Εὐρώπῃ, ἔνθα ἄλλοτε ἦτο τοσοῦτον κραταιά, μόνον διὰ τῆς ψήφου ἢ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ζηλοτυπίας τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν δυνάμεων, ἴσως ὅπως μετ' οὐ πολὺ παράσχῃ ἑτέραν ἀπόδειξιν τῆς σοφίας τοῦ θείου ῥητοῦ· *πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται.*

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΙΣ.

Τέσσαρα εἰσὶ τὰ ἄρθρα τῆς θρησκευτικῆς ἀσκήσεως, δηλ. τὸ τῆς Προσευχῆς, καὶ περὶ καθαρμοῦ ὁρίζων, τὸ τῆς Ἐλεημοσύνης, τὸ τῆς Νηστείας, καὶ τὸ τῆς Εὐσεβοῦς Ὁδοιπορίας.

Ὁ Καθαρμὸς ἐπιτάσσεται ὡς προπαρασκευὴ πρὸς τὴν *Προσευχήν*, τῆς καθαριότητος τοῦ σώματος θεωρουμένης ὡς ἐμβληματικὸν τῆς καθαριότητος τῆς ψυχῆς. Τὸ Κοράνιον κελεύει περὶ αὐτῆς μετὰ περιέργου ἀκριβείας. Τὸ πρόσωπον, οἱ βραχίονες, οἱ ἀγκῶνες, οἱ πόδες καὶ τὸ τέταρτον τῆς κεφαλῆς νὰ νίπτωνται ἅπαξ· αἱ χεῖρες, τὸ στόμα καὶ οἱ μυκτῆρες, τρὶς· τὰ ὦτα νὰ βρέχωνται διὰ τοῦ καταλοίπου ὕδατος τοῦ πρὸς χρῆσιν τῆς κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντες νὰ καθαίρωνται διὰ ψηκτρίδος. Ἡ κάθαρσις νὰ ἀρχίζῃ δεξιόθεν καὶ νὰ λήγῃ πρὸς τὰ ἀριστερά· νιπτομένων τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν, νὰ ἄρχηται ἀπὸ τῶν δακτύλων· ὅπου ὕδωρ δὲν ὑπάρχει, ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις λεπτῆς ἄμμου.

Ἡ ΠΡΟΣΕΥΧΗ δέον νὰ ἐκπληρῶται πεντάκις τῆς ἡμέρας· ἡ πρώτη, κατὰ τὴν πρωΐαν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ

ἡλίου· ἡ δευτέρα, τὴν μεσημβρίαν· ἡ τρίτη, μετὰ μεσημβρίαν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· ἡ τετάρτη, μεταξὺ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ λυκόφωτος· ἡ πέμπτη, μεταξὺ τοῦ σκότου καὶ τῆς πρώτης ὥρας, οὖσα ἡ ἑσπερινὴ προσευχή. Καὶ ἕκτη προσευχὴ ἐθελοντὶ ἐκτελεῖται ὑπὸ πολλῶν μεταξὺ τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ ὄρθρου. Αἱ προσευχαὶ αὐταὶ εἰσὶν ἁπλῆ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς ὑμνολογίας. «Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! ὁ Θεὸς εἶνε ἰσχυρός! ὁ Θεὸς εἶνε παντοδύναμος!» οἱ δὲ θρῆσκοι ἀριθμοῦσιν αὐτὰς διὰ κομβολογίου. Δύνανται νὰ ἐκπληρωθῶσιν ἐν τῷ τζαμίῳ ἢ ἐφ' οἱουδήποτε καθαροῦ τόπου. Διαρκούσης τῆς προσευχῆς τὰ ὄμματα εἰσὶν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Κέβλαν, ἤτοι τὸ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν Μέκαν σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος· καὶ ἐντὸς μὲν τῶν τζαμίων τὸ σημεῖον τοῦτο δεικνύει παστὸς, καλούμενος Ἀλ-Μεχράβ, ἔξωθεν δὲ ἡ θέσις τῶν μιναρέδων καὶ θυρῶν. Καὶ αἱ στάσεις αὐταὶ τοῦ σώματος ἐν ὥρᾳ προσευχῆς εἰσὶν ἐπιτεταγμέναι, ἡ μᾶλλον δ' ἐπίσημος λατρεία πρᾶξις εἶνε τὸ προσπίπτειν χαμαί. Αἱ γυναῖκες προσευχόμεναι δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι τεταμένους τοὺς βραχίονας, ἀλλὰ κεκλιμένους ἐπὶ τοῦ στήθους. Δὲν πρέπει νὰ κάμνωσι τόσῳ βαθείας ὑποκλίσεις ὡς οἱ ἄνδρες. Πρέπει νὰ προσεύχωνται διὰ χαμηλῆς καὶ κοσμίας φωνῆς. Δὲν ἐπιτρέπεται αὐταῖς νὰ συνοδεύωσι τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ τζαμίον, μήποτε οἱ νόες τῶν λατρευτῶν ἀποτραπῶσι τῶν προσευχῶν αὐτῶν. Τὰς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις των οἱ πιστοὶ ὀφείλουσι ν' ἀναπέμπωσιν ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἀποβάλλοντες τὰ βαρύτιμα κοσμήματα καὶ τὴν πολυτελῆ κόμμωσιν.

Πολλοὶ τῶν περὶ προσευχῆς μωαμεθανικῶν κανόνων ἦσαν ὡς οἱ ὑπὸ τῶν Σαβαίων προηγουμένως τηρούμενοι· ἕτεροι συνεφώνουν πρὸς τὰς τεταγμένας ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων Ραββίνων τελετάς. Μεταξὺ τούτων ἀριθμοῦνται αἱ στάσεις, αἱ προσκυνήσεις καὶ τὸ στρέφειν τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν Κέβλαν, ἤτις ὅμως, παρὰ τοῖς

Ἰουδαίοις, ἦτο κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἡ προσευχὴ, παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς, εἶνε ἔργον καθημερινόν· ἀλλ' ἑκάστην Παρασκευὴν βάλλεται λόγος ἐν τῷ τζαμίῳ. Μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν ἐν γένει ἡ ἡμέρα αὕτη ἐτηρεῖτο ἱερὰ, ὡς ἡμέρα καθ' ἣν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος. Οἱ Σαβαῖοι εἰδωλολάτραι ἀφιέρωσαν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀστάρτην ἤτοι Ἀφροδίτην, τὸν ὡραιότερον τῶν πλανητῶν καὶ λαμπρότερον τῶν ἀστέρων. Ὁ Μωάμεθ ἔταξεν αὐτὴν ὡς Σαββάτον του, ἐν μέρει μὲν, ἴσως, ὡς ἐκ παλαιᾶς συνηθείας, ἀλλὰ κυρίως ὅπως διαφέρῃ τοῦ Σαββάτου τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Χριστιανῶν.

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τῆς θρησκευτικῆς ἀσκήσεως εἶνε τὸ περὶ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ. Δύο εἴδη ἐλεημοσύνης ὑπάρχουσι· δηλ. ἡ Ζακὰτ, ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιτεταγμένη, καθάπερ αἱ δεκάται ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα γίνηται κατὰ δεδηλωμένας ἀναλογίας, εἴτε εἰς χρηματικὸν, εἴτε εἰς ἐμπορεύματα, ζῶα, σῖτον ἢ καρπούς· καὶ αἱ ἑκούσιαι προσφοραὶ, καλούμεναι Σαδακὰτ, κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ δίδοντος. Εἰς ἕκαστον Μοσλήμην ἐπιβάλλεται τὸ καθῆκον, κατὰ τὸν ἕνα ἢ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον, νὰ διανείμῃ τὸ δέκατον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων του εἰς βοήθειαν τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχούντων.

Τὸ τρίτον ἄρθρον τῆς ἀσκήσεως εἶνε ἡ ΝΗΣΤΕΙΑ, πηγάζουσα ὡς ὑποτίθεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Τριάκοντα ἡμέρας κατὰ πᾶν ἔτος, διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς Ραμαδὰν, ὁ πεποιθὼς ὀφείλει, ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ν' ἀπέχῃ αὐστηρῶς τοῦ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ, τῶν λουτρῶν, τῆς μυραλοιφίας, τῆς μετὰ τοῦ φύλου συγκοινωνίας, καὶ πάσης ἄλλης ἡδονικῆς ἀπολαύσεως τῶν αἰσθήσεων. Τοῦτο θεωρεῖται ὡς μέγας θρίαμβος τῆς αὐταπαρνήσεως, ἀπονεκρῶν καὶ ὑποτάσσων τὰς διαφόρους ὀρέξεις, καὶ ἁγνίζων τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ἐξ αὐτῶν τῶν τριῶν ἄρθρων τῆς ἀσκήσεως, ὁ

Πρίγκηψ Ἀβδαλασῆς ἔλεγεν, «Ἡ μὲν προσευχὴ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ μέσον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁδοῦ, ἡ δὲ νηστεία, εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἐλεημοσύνη μᾶς φέρει εἰς τὴν παρουσίαν του.»

Η ΕΥΣΕΒΗΣ ΟΔΟΙΠΟΡΙΑ εἶνε τὸ τέταρτον μέγα τῆς ἀσκήσεως καθῆκον ὅπερ ἐπιβάλλεται τοῖς Μοσλήμαις. Ὁ πεποιθὼς ὀφείλει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν εἰς Μέκαν, εἴτε προσωπικῶς, εἴτε δι' ἐπιτροπῆς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει τὸ ὄνομά του πρέπει νὰ μνημονεύηται καθ' ἑκάστην προσευχὴν ἀναπεμπομένην ὑπὸ τοῦ ἀντικαταστάτου του.

Ἡ εὐσεβὴς ὁδοιπορία εἶνε ὑποχρεωτικὴ μόνον διὰ τοὺς αὐτεξουσίους ὡρίμου ἡλικίας, σώου νοὸς καὶ ὄντας ὑγιεῖς καὶ ἐπαρκῶς πλουσίους, ὅπως ὑπομείνωσι τοὺς κόπους καὶ τὰς δαπάνας τῆς ὁδοιπορίας. Ὁ προσκυνητὴς πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς οἰκίας του, διευθετεῖ ὅλας τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, δημοσίας καὶ οἰκιακὰς, ὡς ἂν ἡτοιμάζετο πρὸς θάνατον.

Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν, ἥτις εἶνε ἡ Τρίτη, ἢ Πέμπτη, ἢ Σάββατον, καθὼς τύχει αἰσία πρὸς τὸν σκοπὸν, συγκαλεῖ τὰς συζύγους του, τὰ τέκνα του καὶ ἅπαντας τοὺς οἰκείους του, καὶ πεποιθότως ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὅλων τῶν συμφερόντων του τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διαρκούσης τῆς ἱερᾶς του ἐπιχειρήσεως. Εἶτα διαπερῶν μίαν ἄκραν τῆς κιδάρεως αὐτοῦ ὑποκάτω τοῦ πώγωνος εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς κεφαλῆς του, οἷον μοναχῆς φόρεμα, καὶ δρασσόμενος στερρᾶς ῥάβδου ἐκ πικραμυγδαλέας, ἀποχαιρετίζει τὴν οἰκογένειάν του καὶ καταβαίνει τὸ ἐνδιαίτημά του ἐκφωνῶν, «Ἐπιχειρῶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔργον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, πεποιθὼς εἰς τὴν προστασίαν του. Πιστεύω εἰς αὐτὸν καὶ παραδίδω εἰς χεῖράς του τὰς πράξεις μου καὶ τὴν ζωήν μου.»

Ἐξερχόμενος τοῦ πυλῶνος στρέφει τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν Κέβλαν, ἐπαναλαμβάνει τεμάχιά τινα τοῦ Κο-

ρανίου καὶ προσθέτει, «Στρέφω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς τὴν ἁγίαν Καάβαν, τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐκπληρώσω ἣν ὁ νόμος αὐτοῦ ἐπιτάσσει εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν, καὶ ἴτις θέλει μὲ φέρει πλησίον αὐτοῦ »

Ἐπὶ τέλους βάλλει τὸν πόδα εἰς τὸν ἀναβολέα, ἀναβαίνει τὸ ἐφίππιον, ἐπικαλεῖται ἐκ νέου τὸν Θεὸν, τὸν παντοδύναμον, τὸν πάνσοφον, τὸν πολυεύσπλαγχνον, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸ προσκύνημα αὐτοῦ. Τὸν χρόνον τῆς ἀναχωρήσεως λογίζουσι πάντοτε οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφαλίζηται ἡ εἰς Μέκαν ἄφιξις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δουλ-χατζῆ, ὅστις εἶνε ὁ μὴν τοῦ προσκυνήματος.

Τριῶν κανόνων ἡ διατήρησις κατὰ τὴν εὐσεβῆ ταύτην ὁδοιπορίαν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν πιστόν.

1. Νὰ μὴ ἀρχίσῃ ἔριδα.

2. Νὰ ὑπομείνῃ ἀγογγύστως πᾶσαν κακουχίαν καὶ ὕβριν.

3. Νὰ προτρέπῃ εἰς εἰρήνην καὶ εὐμένειαν τοὺς συνοδοιπόρους του.

Ὀφείλει πρὸς τούτοις νὰ ἦνε ἐλευθέριος κατὰ τὰς δωρεὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, διαρκούσης τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας του.

Ὅταν ἀφιχθῇ εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς Μέκας ἀφίνει τὴν κόμην καὶ τοὺς ὄνυχας ν' αὐξάνωσι, ἀπογυμνοῦται καὶ ἐνδύεται τὸν Ἰρὰμ, ἢ ἱματισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ, συγκείμενον ἐκ δύο χιτώνων ἀρράφων καὶ ἀκοσμήτων, καὶ ἐκ σηρικοῦ μόνον ὑφάσματος. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν πτύσσεται περὶ τὴν ὀσφὺν, ὁ δὲ ἕτερος ῥίπτεται ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τῶν ὤμων ἀφίνων τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐλευθέραν. Ἡ κεφαλὴ μένει ἀσκεπὴς· ἀλλ' εἰς τοὺς γέροντας καὶ ἀσθενεῖς ἐπιτρέπεται νὰ φορῶσί τι, ἀναλογιζομένων τῶν εἰς τοὺς πτωχοὺς διδομένων ἐλεῶν. Ἀλεξήλια συγχωροῦνται, οἱ δὲ πτωχοὶ ἀναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν διὰ ῥάκους ἐπὶ τῆς ἄκρας ῥάβδου.

Ὁ ταρσὸς πρέπει νὰ ἦνε γυμνός· καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προμηθεύονται σανδαλίσκων, ἢ ἐκκόπτουσι μέ-

ρος τῆς κεφαλίδος τοῦ ὑποδήματος. Ὁ προσκυνητὴς, οὕτως ἐνδεδυμένος, καλεῖται Ἀλ-Μορέμ.

Ὁ Ἰρὰμ τῶν γυναικῶν εἶνε ἁπλοῦς ἐπενδύτης καὶ καλύπτρα, περιπτύσσοντα ἅπαν τὸ σῶμα, εἰς τρόπον ὥστε, κατ' αὐστηρὰν ἔννοιαν, τὰ μετακάρπια, τὰ σφυρὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὄμματα νὰ ὦσι κεκαλυμμένα.

Ἀφοῦ ἅπαξ ὁ πιστὸς περιβληθῇ τὸν Ἰρὰμ, δὲν δύναται νὰ τὸν ἀποβάλῃ πρὶν ἢ ἐκπληρωθῶσι τὰ τοῦ προσκυνήματος, ἐφ' ὅσον ἀκατάλληλος καὶ ἂν ἦτο πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἢ τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐνόσῳ ὁ προσκυνητὴς φέρει αὐτὸν ὀφείλει ν' ἀπέχῃ πάσης ἀκολασίας τῆς γλώσσης, τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ τῶν ἐρίδων καὶ βιαιοπραγιῶν· δὲν πρέπει οὔτε ν' ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὸν ἐντόμου εἰ καὶ ἐξαίρεσις ὑπάρχει ὡς πρὸς τοὺς δάκνοντας κύνας, τοὺς σκορπίους καὶ τὰ ἁρπακτικὰ ὄρνεα.

Ἀφικνούμενος εἰς Μέκαν ἀποθέτει τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ ἔν τινι ἐργαστηρίῳ καὶ, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ προσέχῃ εἰς κοσμικὰς ὑποθέσεις, πορεύεται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Καάβαν, ὁδηγούμενος ὑφ' ἑνὸς ἐκ τῶν Μεταουέρων, ἤτοι ὁδηγῶν, οἵτινες πάντοτε παρευρίσκονται ὅπως προσφέρωσιν ὑπηρεσίαν τοῖς προσκυνηταῖς.

Εἰσερχόμενος ἐν τῷ τζαμίῳ διὰ τῆς Βαβ-ελ-Σαλὴμ, ἤτοι Πύλης τοῦ Χαιρετισμοῦ, ποιεῖ τέσσαρας προσκυνήσεις, ἐπαναλαμβάνων προσευχάς τινας ἐνῶ διαβαίνει ὑπὸ τὸ τόξον αὐτῆς. Πλησιάζων τῇ Καάβᾳ ποιεῖ τέσσαρας προσκυνήσεις ἔμπροσθεν τοῦ Μέλανος Λίθου, ὃν τότε ἀσπάζεται· ἢ, ἂν κωλύηται ὑπὸ τοῦ πλήθους, θίγει αὐτοῦ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ ταύτην ἀσπάζεται. Ἀποχωρῶν τοῦ Μέλανος Λίθου, ἔχων πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ κτίριον, ποιεῖ ἑπτὰ κύκλους, τοὺς μὲν πρώτους τρεῖς ταχέως, τοὺς δὲ τελευταίους τέσσαρας μετ' ἀργοῦ καὶ σοβαροῦ βήματος. Ἐπαναλαμβάνει προσευχάς τινας διὰ χαμηλῆς φωνῆς, καὶ ἀσπάζεται ἢ θίγει τοῦ Μέλανος Λίθου κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου κύκλου.

Τὸ Τάουαφ, ἤτοι τελετὴ περὶ τὴν Καάβαν, ἤτο παλαιὸς θεσμὸς τηρούμενος πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐκπληρούμενος ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὅλως γυμνῶν. Ὁ Μωάμεθ ἀπηγόρευσε τὸ ἄσεμνον τοῦτο καὶ ἐπέβαλε τὸν Ἰρὰμ, ἤτοι τὸν ἱματισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ. Αἱ Χατζίδες γυναῖκες ἐν γένει ποιοῦσι τοὺς περὶ τὸ Τάουαφ κύκλους νυκτός· εἰ καὶ ἐνίοτε τελοῦσιν αὐτοὺς ἀνάμιγα τοῖς ἀνδράσιν ἐν ὥρᾳ ἡμέρας.*

Ἀφοῦ ἐκπληρώσῃ τοὺς ἑπτὰ κύκλους ὁ προσκυνητὴς πιέζει τὸ στῆθός του κατὰ τοῦ τοίχου μεταξὺ τοῦ Μέλανος Λίθου καὶ τῆς θύρας τῆς Καάβας, καὶ ἀνατείνων τοὺς βραχίονας δέεται ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.

Τότε πορεύεται εἰς τὸ Μακὰμ, ἤτοι σταθμὸν τοῦ Ἀβραὰμ, ποιεῖ τέσσαρας προσκυνήσεις, ἐπικαλεῖται τὴν μεσιτείαν τοῦ Πατριάρχου, καὶ εἶτα διευθύνεται πρὸς τὸ φρέαρ τοῦ Ζὲμ-Ζὲμ καὶ πίνει ὕδωρ μέχρι κόρου.

Διαρκούσης ὅλης τῆς τελετῆς ταύτης ὁ ἰδιώτης Χατζῆς ἔχει τὸν ὁδηγὸν ἢ Μεταουέφην παρὰ τὸ πλευρόν του, ὑπαγορεύοντα αὐτῷ προσευχὰς πρὸς ἐπανάληψιν. Ἄγεται τότε ἔξω τοῦ τζαμίου διὰ τῆς πύλης Βὰβ-ελ-Ζάφα εἰς μικράν τινα ῥάχιν ἑβδομήκοντα περίπου βήματα ἀπέχουσαν, καλουμένην «ὁ Λόφος τοῦ Ζάφα,» ἀφοῦ δ' ἐκεῖ ἐκφωνήσῃ προσευχὴν μὲ ἀνυψωμένας τὰς χεῖρας ἄρχεται τῆς ἱερᾶς διαδρομῆς, ἥτις ὀνομάζεται Σάα. Τελεῖται αὐτὴ ἐντὸς στενῆς καὶ ὁμαλῆς ὁδοῦ καλουμένης Ἀλ-Μεσάα, ἑξακοσίων βημάτων μήκους, ἐχούσης στοιχηδὸν ἐργαστήρια δίκην ἀγορᾶς, καὶ ληγούσης κατὰ τὴν θέσιν Μέρουα. Ἡ διαδρομὴ τῆς Σάας γίνεται εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους περιπλανήσεως τῆς Ἄγαρ, ζητούσης ὕδωρ διὰ τὸν υἱόν της Ἰσμαήλ. Ὁ προσκυνητὴς, ἑπομένως, βαίνει ὁτὲ μὲν ἀργῶς καὶ περιεργαζόμενος, ὁτὲ δὲ τρέχει πρός τι μέρος, καὶ πάλιν ὁδεύει δυσχερῶς, σταματῶν ἐνίοτε καὶ ἀτενίζων ἀδημόνως πρὸς τὰ ὀπίσω.

* Βουρκχάρδου Περιηγήσεις ἐν Ἀραβίᾳ, τομ. 1. σελ. 260 Δονδ. ἐκδ. 1829.

Ἀφοῦ διαδράμῃ ἑπτάκις τὴν ὁδὸν ταύτην ἄνω καὶ κάτω, ὁ Χατζῆς εἰσέρχεται εἴς τι κουρεῖον ἐν Μερούᾳ· τῷ κείρουσι τὴν κόμην καὶ κόπτουσι τοὺς ὄνυχας, τοῦ μὲν κουρέως μορμυρίζοντος προσευχὰς, τοῦ δὲ προσκυνητοῦ ἐπαναλαμβάνοντος αὐτὰς διαρκοῦντος τοῦ ἔργου. Τὰ ἀποκόμματα καὶ ἀποκάρματα θάπτονται ἐν τόπῳ ἀφιερωμένῳ, τότε δὲ θεωροῦνται ὡς τετελεσμένα τὰ οὐσιωδέστερα τοῦ προσκυνήματος καθήκοντα.*

Τῇ ἐννάτῃ τοῦ μηνὸς Ἀλ-Δουλ-χατζῆ οἱ προσκυνηταὶ κατεσπευσμένως καὶ θορυβωδῶς ἐπισκέπτονται τὸ Ὄρος Ἀραφὰτ, ὅπου μένουσι μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· διέρχονται τὴν νύκτα προσευχόμενοι ἐν τῷ Εὐκτηρίῳ, καλουμένῳ Μοζδαλίφα, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, πορεύονται εἰς τὴν κοιλάδα Μέναν, ὅπου ῥίπτουσιν ἑπτὰ λίθους καθ' ἑκάστου τῶν τριῶν στύλων, ἀπομιμούμενοι τὸν Ἀβραὰμ, ὡς δέ τινες λέγουσι, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ, ὅστις ἐδίωξεν ἐκ τοῦ τόπου τούτου διὰ λίθων τὸν διάβολον, διακόπτοντα τὰς προσευχὰς αὐτοῦ.

Αὐταὶ εἰσὶν αἱ κυριώτεραι τελεταὶ αἵτινες συνιστῶσι τὸν μέγαν τοῦτον Μοσλημικὸν θεσμὸν τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας. Ἀλλὰ πρὶν ἢ περάνωμεν τὸ περὶ Ἰσλαμικῆς θρησκείας τοῦτο δοκίμιον καὶ τελειώσωμεν τὸ ἡμέτερον βιογραφικὸν ὑπόμνημα τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, δὲν δυ-

* Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν λεπτομερειῶν ὡς πρὸς τὴν Μέκαν καὶ Μεδίναν, καὶ τὰς ἀναφορικὰς αὐτῶν εὐσεβεῖς ὁδοιπορίας, ἀπενθίσθη ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀκριβολόγου καὶ ἀκαμάτου περιηγητοῦ Βουρκχάρδου, ὅστις μεταμφιεσθεὶς ὡς προσκυνητὴς, ἐπεσκέφθη τὰ λατρεύματα ταῦτα καὶ ἐξεπλήρωσεν ἅπαντας τοὺς κανόνας καὶ τελετάς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ῥίπτουσι πολὺ φῶς ἐπὶ τῆς διαίτης καὶ τῶν ἠθίμων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Βουρκχάρδου ἐξιστορούμενα παρεβλήθησαν πρὸς ὅσα ἕτεροι περιηγηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐξέθηκαν, πολλὰ δὲ καθ' ἕκαστα συνέφθησαν αὐτοῖς ἐξ ἄλλων πηγῶν.

νάμεθα νὰ παραλείψωμεν τὴν σημείωσιν μιᾶς ἐκ τῶν καινοτομιῶν της, ἥτις ἐνέβαλεν εἰς περιπλοκὴν ἅπαντας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς καὶ εἰς ἰδιαιτέραν σύγχυσιν τοὺς εὐσεβεῖς της προσκυνητάς.

Τὸ Ἀραβικὸν ἔτος σύγκειται ἐκ δώδεκα σεληνιακῶν μηνῶν, περιεχόντων ἐναλλὰξ τριάκοντα καὶ εἰκοσιεννέα ἡμέρας, καὶ ἐν συνόλῳ ἀριθμούντων τριακοσίας πεντήκοντα τέσσαρας, ὥστε ἀνὰ πᾶν ἡλιακὸν ἔτος ἀπόλλυνται ἕνδεκα ἡμέραι. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείμματος, δέκατος τρίτος, ἤτοι κινητὸς μήν, προσετίθετο εἰς πᾶν τρίτον ἔτος, πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ, ἀπαράλλακτα ὡς ἡ μία ἡμέρα προστίθεται ἐν τῷ Χριστιανικῷ χρονολογίῳ εἰς πᾶν δίσεκτον ἔτος. Ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἦτο ἀπαίδευτος καὶ ἀβαήμων τῆς ἀστρονομίας, κατήργησε τὸν δέκατον τρίτον τοῦτον ἢ ἐμβόλιμον μῆνα ὡς ἀντιβαίνοντα εἰς τὴν οὐρανίαν τάξιν τῶν κύκλων τῆς σελήνης καὶ μετερρύθμισε τὸ χρονολόγιον διὰ θείας δῆθεν ἀποκαλύψεως κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν. Περὶ τούτου γίνεται μνεία ἐν τῇ ἐννάτῃ σούρᾳ τοῦ Κορανίου, ὡς ἑξῆς.

«Διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν μηνῶν εἶνε δώδεκα, καθὼς ὁ Ἀλλὰχ διέταξε καὶ καθὼς ἀναφέρουσιν αἱ αἰώνιοι δέλτοι* καθ' ἣν ἡμέραν αὐτὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.»

«Μὴ μετάφερε τὸν ἱερὸν μῆνα εἰς ἄλλον μῆνα, διότι τῇ ἀληθείᾳ τοῦτο εἶνε καινοτομία τῶν ἀπίστων.»

Ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτως ἀπολλυμένων ἡμερῶν ἀνέρχεται εἰς 363 ἀνὰ τριάκοντα τρία ἔτη· ὅπως ὅθεν ἀναγάγῃ τις τὴν Μωαμεθανικὴν εἰς τὴν Χριστιανικὴν χρο-

* Αἱ αἰώνιοι δέλτοι, ἤτοι τὸ πινάκιον, ἤτο ἐκ λευκοῦ μαργαρίτου ἐκτεινομένου ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, καὶ ἀπὸ γῆς ἕως οὐρανοῦ. Ἐν αὐτῷ ἦσαν γεγραμμένα ἅπαντα τὰ θεσπίσματα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλα τὰ γενόμενα, παρόντα ἢ ἐσόμενα καθ' ἅπασαν τὴν αἰωνιότητα. Ἐφρουρεῖτο ὑπὸ ἀγγέλων.

νολογίαν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσῃ ἓν ἐμβόλιμον ἔτος εἰς τὸ τέλος ἑκάστου τριακοστοῦ τρίτου ἔτους.

Ἡ ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης τοῦ προφήτου παραγομένη ἀτοπία εἶνε, ὅτι οἱ Μοσλημικοὶ μῆνες δὲν δεικνύουσι τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ὡς ἀρχόμενοι πρωϊαίτερον ἕνδεκα ἡμέρας κατὰ πᾶν ἔτος. Τοῦτο, ἔν τισιν ἐποχαῖς, ἀποβαίνει ἐπαχθέστατον διὰ τοὺς εἰς Μέκαν λατρευτάς, καθότι ὁ μέγας μὴν τῆς εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας Δου'λ-χατζῆς, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ὑποχρεοῦνται νὰ φορῶσι τὸν Ἰρὰμ, ἤτοι τὸν ἡμίγυμνον ἱματισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ, διέρχεται τὸ στάδιον τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, συμπίπτων ὁτὲ μὲν κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος, ὁτὲ δὲ κατὰ τὸ πνιγηρὸν καῦμα τοῦ θέρους.

Τοιουτοτρόπως ὁ Μωάμεθ, εἰ καὶ κατὰ τὰ ἀραβικὰ ἀναγνώσματα προσέταξε τὴν σελήνην ἵνα καταβῇ ἀπὸ τοῦ στερεώματος καὶ τῇ ἐπέβαλε νὰ στραφῇ περὶ τὸν ἱερὸν οἶκον, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ βεβαιώσῃ τοὺς μηνιαίους αὐτῆς κύκλους!

ΤΕΛΟΣ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

ΤΗΝ κατωτέρω ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν διαθήκην τοῦ Μωάμεθ ἐρανιζόμεθα ἐκ τοῦ φυλλαδίου ἀρ. 68. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένου ἀξιολόγου περιοδικοῦ συγγράμματος «Χρυσαλλίς,» ἔνθα κατεχώρισεν αὐτὴν ὁ ἤδη ἀρξάμενος νὰ πλουτῇ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν διὰ τῶν ἀκαμάτων καὶ σπουδαίων ἐρευνῶν του κ. Κωνστ. Σάθας, προτάξας καί τινας ἐξηγήσεις. Ἐξ αὐτῶν ἀποσπῶμεν τὰς ἑξῆς.

. . . . . .

Παρὰ τοῖς Σινᾳίταις ὑπῆρχεν ἐν πρωτοτύπῳ παλαιά τις διάταξις τοῦ προφήτου Μωάμεθ γραφεῖσα τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐγίρας (624 Μ. Χ.), ὅτε ὁ προφήτης ἦτο μόνον κύριος τῆς Μεδίνης καὶ τοῦ Κιαμπέ. Φαίνεται, ὅτι ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡγούμενος τοῦ Σινᾶ, ἄνθρωπος ἔμφρων, καὶ προοιωνιζόμενος τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αὔξησιν τοῦ τέως ἀσήμου Μωάμεθ ἐν τόπῳ, ὅπου ἄλλως τε ἐκτεθειμένη ἦτο ἡ ἐπὶ τοῦ Θεοβαδίσου ὄρους Μονὴ εἰς τὰς δηώσεις τῶν Ἀράβων, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν εὐεργετικὸν τοῦτο διάταγμα· ὁ δὲ Μωάμεθ, ὡσεὶ κολακευθεὶς διὰ τὴν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀναγνώρισιν τῆς ἰσχύος του, οὐ μόνον προθύμως ἐξέδοτο, ἀλλὰ καὶ μέχρι θανάτου, ὡς λέγει ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος, «ἠγάπα »πολλὰ τὸ γένος τῶν χριστιανῶν, παρὰ ἄλλο κανένα γέ-

»νος, καὶ πολλὰ ἐσπούδαζε νὰ φυλάττωνται ἀπείρακτοι »ἐν εἰρήνῃ· ὅθεν καὶ δὲν φαίνεται εἰς ἄλλο γράμμα νὰ »βάλλῃ τὸ ἰδιόν του χέρι, παρὰ εἰς αὐτὸ, ὁποῦ ἔδωκε »τῶν χριστιανῶν.» (1) . . . .

Ἀφοῦ καθιδρύθη σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ὁ Σελὶμ, ἐπαρουσιάσθη ὁ Τσερνοτάμπεης, λίαν εὐνοούμενος διὰ τὰς σπουδαίας ὑπηρεσίας του, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι «ἐνταῦθα ὑ»πάρχουτι καλόγηροί τινες ὁμόθρησκοί μου, καὶ θέλουν »νὰ ἔλθωσιν εἰς προσκύνησιν τῆς βασιλείας σου.» Ἀφοῦ ὁ Σελὶμ συνήνεσεν, οἱ καλόγηροι, ὧν ἡγεῖτο εἷς φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐντὸς δίσκου κεκαλυμμένου διὰ πρασίνου ὑράσματος, τὴν διάταξιν τοῦ Μωάμεθ, ἐπαρουσιάσθησαν. Ὁ Σελὶμ ἐχάρη κατὰ πολλὰ, διότι ἐκ φήμης ἐγνώριζε μὲν τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς, ἠγνόει ὅμως καὶ ποῦ κύρισκετο, καὶ ἀφοῦ ἐξήτασε καὶ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο ἰδιόχειρος τοῦ Ἀλῆ Ἀμπιταλίπ, τοῦ ἐπικαλουμένου *σθηνοῦ καὶ στεαδόχου*, ἠρώτησε τοὺς μοναχοὺς ὁποίαν χάριν ἐζήτουν· οἱ δ' εἶπον τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἐν αὐτῇ ὅρων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου ἐγίνετο. Ὁ Σελὶμ συνήνεσε, παραλαβὼν ὅμως τὸ πρωτότυπον, ὡς πολύτιμον κληροδότημα, καὶ διατάξας τὸν σφραγιδοφύλακα ἵνα δοθῇ πιστὸν ἀντίγραφον μεθ' ὅλων τῶν ἐπισήμων τῆς ἐπικυρώσεως τίτλων. Ἔλεγε δὲ ὅτι «περισσότερον ἐχάρην διότι εὗρηκα τοιοῦτο »πρᾶγμα, παρ' ὅτι ἔλαβον τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου.»

Πολλάκις δ' ἐγένετο πρόξενος μεγάλων ὠφελειῶν τοῖς χριστιανοῖς ἡ διαθήκη ἐκείνη. «Αὐτὴ ἡ διαθήκη, λέ»γει ὁ Νεκτάριος, ἐφύλαξε καὶ ἕως τὴν σήμερον, Θεοῦ »προνοίᾳ, φυλάττει αὐτὸ τὸ Θεοφρούρητον μοναστήριον

(1) Νικταρίου, Ἱεροκοσμικὴ ἱστορία, Ἐνετίησι 1758, σελ. 278.

»μέσα εἰς τοιοῦτον τόπον, ἀπὸ πολλοὺς καὶ μεγάλους »κινδύνους, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν ἰδιόχειρον διαθή»κην τοῦ Μωάμεθ, ὁποῦ τὰ ἄλλα ὅλα ἐκεῖσε μοναστή»ρια, τὰ μὲν τελείως ἠφανίσθησαν, καὶ ἐκ θεμελίων ἐ»φθάρησαν, τὰ δὲ πρὸς καιρὸν ἐρημώθησαν.» . . . .

Ἔχει δὲ οὕτως ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διαθήκη κατὰ τὴν ὑπὸ Νεκταρίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων φερομένην ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ μετάφρασιν. (1)

«Τὸ παρὸν γράμμα, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐστι μέγας καὶ κυβερνήτης, ὕστερον ἀφοῦ ἦλθον πάντες οἱ προφῆται, (διὰ νὰ μὴ μείνῃ μαρτυρία ἀδικίας πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους διδόμενα χαρίσματα) ἔγραψεν ὁ Μωάμεθ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμπτουλὰχ καὶ ἀπόστολος τοῦ θεοῦ, ὁ θεωρὸς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ παντὸς κόσμου πρὸς ὅλους τοῦ ἔθνους του καὶ τῆς θρησκείας του, ὡς στερεὸν καὶ βέβαιον τάξιμον καὶ ὑπόσχεσιν, διὰ τὴν φυλὴν τῶν χριστιανῶν, καὶ διὰ τὴν γενεὰν τῶν Ναζωραίων, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκωνται, σιμὰ ἢ μακρὰν, εὐγενεῖς νὰ ἦναι ἢ δυσγενεῖς, ἔνδοξοι ἢ καὶ ἄδοξοι, λέγον οὕτω.

Α'. «Ὅποιος ἀπὸ τὸ ἔθνος μου θέλει χαλάσει τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τὸν ὅρκον, ὅπου εἶναι εἰς τὴν παροῦσαν συμφωνίαν, φθείρει τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀρνεῖται τὸν ὅρκον του, καὶ ἐναντιεῖται εἰς τὸ πρόσταγμά του, ἀντιστέκεται τῆς πίστεώς του (μὴ γένοιτο θεέ) γίνεται ἄξιος τοῦ ἀναθέματος, ἢ Βασιλεὺς νὰ ἦναι ὁ τοιοῦτος, ἢ καὶ πτωχὸς, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὅστις καὶ ἂν ἦναι.

(1) Ἱεροκοσμ. ἱστορίας Σελ. 271—73.

Β΄. «Λοιπὸν ὁπόταν τινὰς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς περιηγητὰς θέλει κατοικήσει εἰς κανένα ὄρος, ἢ κορυφὴν, ἢ σπήλαιον, ἢ χωρίον καὶ τόπον οἰκούμενον, ἢ περιγιάλι ἢ ἀμμουδιὰ, ἢ εἰς μοναστήριον, ἢ ἐκκλησίαν καὶ οἶκον εὐκτήριον, ἐγὼ εἶμαι ἐν μέσῳ αὐτῶν προστάτης καὶ φύλαξ αὐτονῶν, καὶ ὅλων τῶν πραγμάτων τους μὲ τὴν ἰδίαν μου ψυχὴν, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν μου, καὶ μὲ ὅλον μου τὸ ἔθνος· διατὶ αὐτοὶ εἶναι μέρος μου καὶ τιμή μου.

Γ΄. «Ἔτι προστάζω καὶ ἐμποδίζω τοὺς ἐμίνηδες νὰ μὴ γυρεύουσιν ἀπ' αὐτοὺς χαράτζι, ἢ ἄλλα νέα δοσίματα, ὅτι εἰς αὐτοὺς βία καὶ δυναστεία δὲν γίνεται.

Δ΄. «Τοὺς κριτάς τους, καὶ ἡγουμένους τους νὰ μὴν τοὺς ἀλλάσσῃ τινὰς, ἀλλὰ νὰ μένουσιν ἀμετάτρεπτοι.

Ε΄. «Τοὺς περιηγητάς τους νὰ μὴν τοὺς ἐμποδίζῃ τινὰς ἀπὸ τὴν περιήγησίν τους.

ΣΤ΄. «Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν τους κανένα νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ ἐξοδιασθῇ εἰς κτίσιμον Μετζιτίου, ἢ ἄλλου τινὸς τόπου Μουσουλμάνικου.

Ζ΄. «Ὅποιος θέλει κάμει κανένα ἀπὸ τοῦτα, ὅπου ἀπηγόρευσα, ἂς ἠξεύρῃ βέβαια πῶς ἔλυσε τὸν ὁρισμὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐναντιώθη τοῦ Ἀποστόλου του.

Η΄. «Ἔτι νὰ μὴ πληρώνουσι χαράτζι οἱ Κριταί τους, καὶ ἡγούμενοί τους, καὶ δοῦλοί τους, καὶ μαθηταί τους, καὶ ἄλλοι πως ὑποτακτικοί, οὔτε νὰ πειράζωνται, ὅτι ἐγὼ εἶμαι προστάτης αὐτῶν ὁποῦ καὶ ἂν εὑρίσκωνται, εἰς τὴν γῆν, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς Ἀνατολὴν, καὶ Δύσιν, εἰς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν· ἐπειδὴ αὐτοὶ καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτοὺς εἶναι χρέος μου, καὶ ὅρκος καὶ παρακαταθήκη μου.

Θ΄. «Καὶ ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐν ἡσυχίᾳ ἀσκητεύουσιν εἰς τὰ ὄρη, νὰ μὴ πέρνουσι χαράτζι, οὔτε δέκατον διὰ τὰ εἰσοδήματά τους· οὔτε τινὰς Μουσουλμάνος νὰ γίνεται σύντροφος μετ' αὐτοὺς, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἄλλο δὲν ἐργάζονται μόνον τὰ πρὸς τροφήν.

Ι΄. «Ὅταν φθάσῃ ἐν εὐθηνίᾳ ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ, νὰ τοὺς δίδουσιν εἰς κάθε ἑρπέτι ἕνα καυχί.

ΙΑ΄. «Οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου νὰ τοὺς εὐγάζουσι διὰ νὰ εὔγουν εἰς τὸν πόλεμον, οὔτε νὰ τοὺς ζητοῦσι χαράτζι.

ΙΒ΄. «Ἔτι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς, οἱ ἐντόπιοι καὶ πλούσιοι ὁποῦ μὲ πλοῦτον πραγματεύονται καὶ εἶναι ἄξιοι διὰ χαράτζι, νὰ μὴν πληρόνουσιν ἄλλο, παρὰ δώδεκα δραχμάς.

ΙΓ΄. «Ἔξω ἀπὸ τὸ κεφαλοχάρατζον, ἄλλο νὰ μὴ τοὺς ζητοῦσι, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ὁποῦ λέγει. Μὴ ἐνοχλῆτε τοὺς σεβομένους τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντα βιβλία, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀγαθώτερον τοῦ ἀγαθωτέρου τρόπον νὰ τοὺς ἀγαθοποιήσετε, καὶ μάλιστα μὲ τούτους συναναστράφητε· καὶ ἐκείνους ὁποῦ τοὺς πειράζουσι (ὅποιοι καὶ ἂν ἦναι) νὰ τοὺς ἐμποδίζητε.

ΙΔ΄. «Μία γυναῖκα χριστιανὴ ἐὰν ὑπανδρευθῇ μὲ ἕνα Μουσουλμάνον, ὁ Μουσουλμάνος νὰ κάνῃ τὸ θέλημα τῆς γυναικὸς ἐκείνης, καὶ νὰ μὴ τὴν ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προσευχήν της, καὶ ταῖς συνήθειαις τῆς πίστεώς της.

ΙΕ΄. «Τινὰς νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζῃ, εἰς τὸ νὰ ἀνακαινίζουσι τὰς ἐκκλησίας τους.

ΙΣΤ΄. «Ὅστις θέλει κάμει τι παρὰ ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν, ἢ νὰ πιστεύσῃ τὸ ἐναντίον, γίνεται βέβαια ἀ-

ποστάτης τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Θεϊκοῦ Ἀποστόλου· ὅτι τοῦτο εἶναι μία βοήθεια εἰς αὐτοὺς κατὰ τὰς ὑποσχέσεις τους.

ΙΖ'. «Καὶ εἰς αὐτοὺς ἀπάνω νὰ μὴ σηκώνῃ τινὰς ἅρματα, μάλιστα οἱ Μουσουλμάνοι δι' αὐτοὺς νὰ πολεμοῦσι.

ΙΗ'. «Καὶ διὰ τοῦτο προστάζω οὐδεὶς ἀπὸ τὸ ἔθνος μου νὰ ἀποκοτήσῃ νὰ κάμῃ τὸ ἐναντίον ταύτης τῆς ὑποσχέσεως, ἕως νὰ ἀφανισθῇ ὁ Κόσμος.

Μάρτυρες.

Ἀλῆς, υἱὸς τοῦ Ἀμπιταλίπ· Ὁμὰρ, υἱὸς τοῦ Χατάβ· Ἀμπουντελντὰρ, υἱὸς τοῦ Ἀμπομπέρ· Ἀββᾶς, υἱὸς τοῦ Ἀμπτελμουταλίβ· Ζιβὴρ, υἱὸς τοῦ Ἀββάμ· Σαὴτ, υἱὸς τοῦ Μαάτ· Θαβὴτ, υἱὸς τοῦ Νερίς· Μπουχανιβὲ, υἱὸς τοῦ Ἀβίδ· Μοκαδὲμ, υἱὸς τοῦ Καρσὴ· Ἀμπτιλαζὶμ, υἱὸς τοῦ Χασάν· Ἀζιβ, υἱὸς τοῦ Γιασίν· Ἀμπομπέκερ, υἱὸς τοῦ Ἀμπὶ-κααφί· Ὀτμὰν, υἱὸς τοῦ Γάφας· Ἀμπτουλλὰχ, υἱὸς τοῦ Μεσούτ· Φαζὲρ, υἱὸς τοῦ Ἀββᾶς· Ταλλὰτ, υἱὸς τοῦ Ἀμπτουλλὰχ· Σαὰτ, υἱὸς τοῦ Ἀββᾶτ· Ζεὴτ, υἱὸς τοῦ Θαβίτ· Χασμὲρ, υἱὸς τοῦ Ἀβίδ· Χάτιθ, υἱὸς τοῦ Θαβίτ· Ἀμπτουλλὰχ, υἱὸς τοῦ Ὄμερ.

«Τὸ παρὸν ἔγραψεν ὁ ὁδηγὸς καὶ διάδοχος Ἀλῆς τοῦ Ἀμπιταλίπ βάλλωντας τὸ χέρι του ὁ προφήτης εἰς τὸ Μεντζῆτι τοῦ προφήτου (ἐν ᾧ εἶη εἰρήνη), τῷ δευτέρῳ χρόνῳ τῆς φυγῆς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τοῦ Μαχατρὲμ μηνός.»

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σιλ.	στίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
17	28	Κηδὰρ.*	Κηδάρ.
18	20	χρώμενοι	χρῶντες
30	25	τὸν Ἀσσὴμ καὶ τὸν Ἀδδ-Σήμ.	τοῦ Ἀσσὴμ καὶ τοῦ Ἀδδ-Σήμ.
40	12	στρατιᾶς	στρατιὰς
54	27	παχύλην	παχυλὴν
58	19	εἶδι ἦσαν,	εἶδεν, ἦσαν
»	20	πρωορισμένος	προωρισμένος
59	18	τοῦ νοὸς	νοὸς
63	26	τῆς λόφου	τοῦ λόφου
79	10	ἁσμάτων	ᾀσμάτων
81	21	θέλει εὕρουσι	θέλουσιν εὕρει
94	13	τοῖς εἶπε	ταῖς εἶπε
107	8	σωζωνται	σώζονται
»	29	πτερὰ	πτέρυγας
108	3	πτερὰ αἰτοῦ ἀκτινοβόλα	πτέρυγας αἰτοῦ ἀκτινοβόλους
»	5	θαμποιοῦ	θαμβοποιοῦ
»	8	ἡτοιμάσθη	ἡτοιμάσθη
112	21	ᾄδει	ᾄδει
»	24	θέλει σιωπήσωσι	σιωπήσουσι
143	9	αὐτοῦ	αὐτῆς
164	28	προωμιάσαντο	ἐπροσωμιάσαντο
177	16	Κορεϊσσίτας	Κορεϊσσίταις
203	12	κριοσκοποῦντες	κριοσκοποῦντες
224	5	ἤθελε πιςότατα διατηρήσωσι	ἤθελον πιστότατα διατηρήσει
237	10	καὶ τῶν λογχῶν	καὶ λογχῶν
265	33	λοφῶν	λόφων
292	10	περιποιήθη	περιεποιήθη
333	7	«Λέοντος	«Ὁ Λέων
»	25	Ἐκνευρισθεῖσα	Ἐκνευρισθέντες
336	10	Σαββάτον του	Σαββάτου του

* Καὶ ἄλλων τοιούτων τονισμοῦ παραδρομῶν παραλείπομεν τὴν σημείωσιν ὧδε, ἀφίνοντες εἰς τὴν συγγνώμονα ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου αὐτὰς καὶ ὅσα τυχὸν λοιπὰ ἡμαρτημένα.